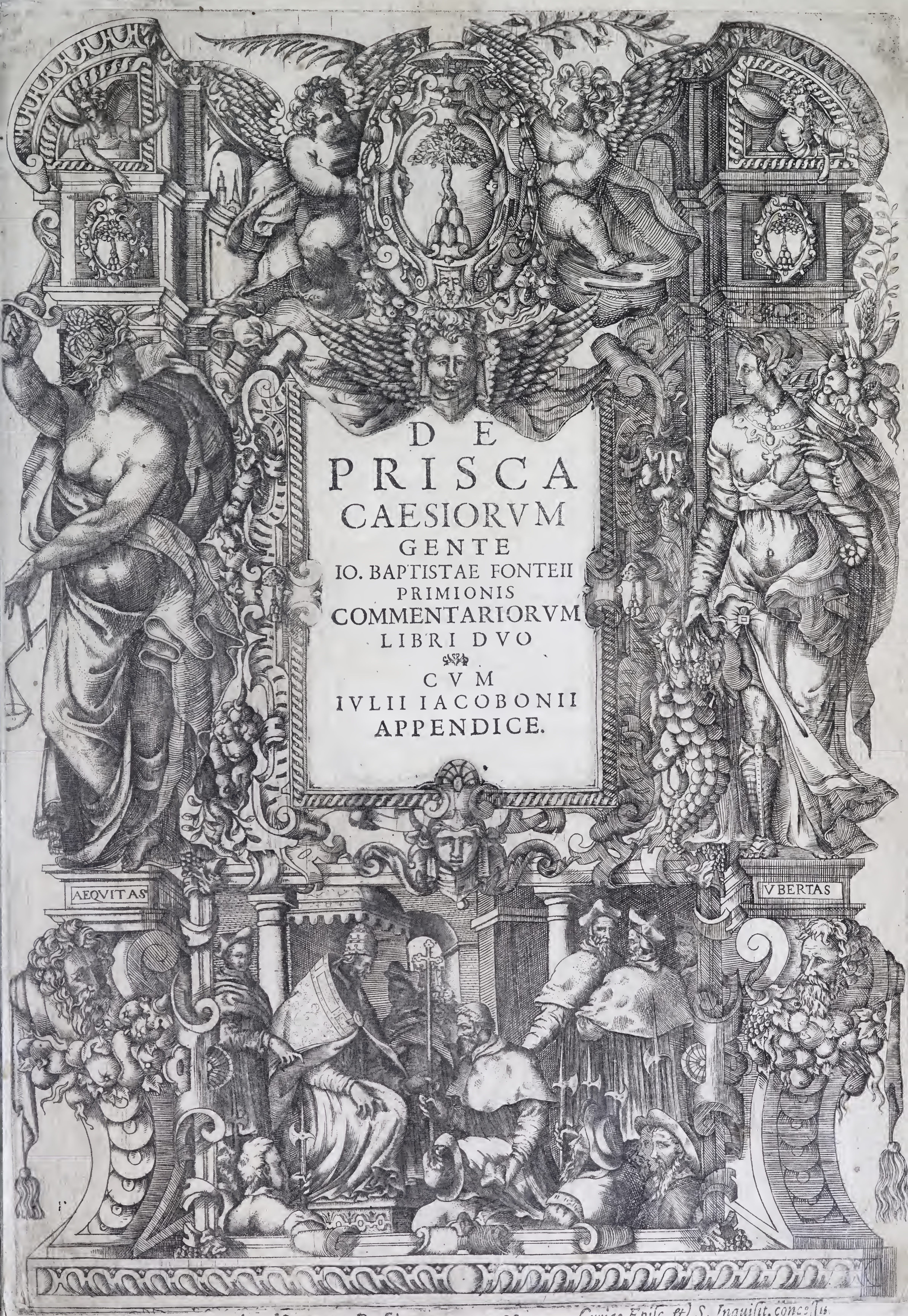
Brunet. For rare.

ꝛ efficacia : eo ha
ibi ratihabitio re
abitur. [illegible] .ff.
s qui no. [illegible] furti.
i iuſſu.
d ſalutem .i. tria ad
iſmũ ſignificata nũc
it habere: remiſſionẽ
[illegible] ꝛ non ꝑpter
[illegible]um: ſed propter
s contritionem per
[illegible] uel humilitatẽ
tis: quam habet: dum
in ꝑdiis contritione.

30

DE PRISCA CAESIORVM GENTE

IO. BAPTISTAE FONTEII PRIMIONIS

COMMENTARIORVM LIBRI DVO

CVM IVLII IACOBONII APPENDICE.

BONONIAE, Apud Ioannem Roſsium. MDXXCII. *Curiae Epiſc. & S. Inquiſit. conceſſu.*

IVLIVS IACOBONIVS

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. P. DONATO CAESIO S. R. E. PRESB. CARDINALI BONONIAE LEGATO

S. P. D.

FVI ſemper in ea ſententia, vt qui inter eas virtutes, quae ceterarum ſummae habentur, Prudentiam primas omnino agere affirmant, & vere illi quidem dicere, & praeclare ſentire videantur. nam fit ſaepiſſime, vt ſublata Prudentia, pro Iuſtitia iniuria, pro Fortitudine feritas, pro Temperantia vel ruſtica parcimonia, vel taetra auaritia exerceatur. In hac porro virtute ineſt ratio, iudicium, circunſpectio, cautio: haec quid in quaq. re veriſſimum, ac rectiſſimum ſit, prouidet maxime; ſuum quod cuique eſt, vt reddatur, ne cui quis officiat, praemonet; haec labores, haec pericula, vt caute ſuſcipiantur, praecipit; animis haec moderatur, ac temperat; prauis cupiditatibus liberat: haec denique expetendarum, fugiendarumq. rerum recta ſcientia, ac vera viuendi ars, & dici merito, & haberi poteſt. hoc illud Pythagoreum: SAL APPONENDVM. quod excolendam in omni vita Prudentiam, lubet explicare. Verum cum haec ipſa virtus vel ſine perfecta natura, vel ſine mirifico rerum plurimarũ vſu, comparari prorſus nequeat; cumq. vel vſus ipſe caſu aliquo praeuertatur, vel vita nos decedere ante cogamur, quam vel mediocrem rerum peritiam habeamus; recte, meo quidem animo, à doctis, ac litteratis viris conſultum mortalibus eſt, vt ſcilicet, quae plures homines praeclare fecere, facta ipſi perſcriberent, & in pluribus quaſi tabellis, expreſſa hic atque illic exempla, ob omnium oculos obijcerent; ex quo homines rerum laudabilium praeſidijs ad omnia muniti exiſterent, in dieſq. fieri prudentiores poſſent. ſiquidem nil aliud eſt noſtra Prudentia, quam, quod pluribus acciderit, obſeruatio, rerumq; praeſentium, ac futurarum ex praeteritis, tamquam ex aliquo

archetypo deſumpta cognitio. Haec Prudentia, quae vere tanquam Heſperus, aut Lucifer inter minora ſidera, ſic inter virtutes ceteras praecipua fulget, quantam omnino vim habeat, vt quamplurimas vtilitates ſileam, nos quotidie experimur in ijs, qui Regnorum, Prouinciarum, Ciuitatumq. gubernaculis adhibentur: qui niſi diuerſarum gentium, populorum, ciuiumq. mores, ritus, ac conſuetudines percalleant, vix, aut ne vix quidem, hominum ſibi commiſſorum rationibus conſulere, ſine prolapſione, valent. Hoc ipſum, P. DONATE CAESI, Cardinalis ampliſſime, ac praeſtantiſſime, cum Tu in omni vita ſenſeris, ad incredibilem ingenij tui magnitudinem hiſtoriarum lectionem, quae vna Prudentiae magiſtra eſt, perpetuo adhibuiſti. non enim Tibi tantum adrogas, atque adſumis, licet id merito poſſis, vt apud Te pluris ſit, quod ipſe egregie meditaris, quam quod alij recte fecerint, imitari. nunquam eum falli, magnopere credis, ſi quos ſequatur, is nobiles, is virtute inſignes auctores habeat. Hinc tu doctos, hinc eruditos viros amaſti ſemper, iuuiſti, ornaſti: atque hoc etiam clarorum Principum, Regumq. illuſtrium imitatione praeſtas. Legiſti enim Croeſum illum, omnium, quos fama celebrat, ditiſſimum, magnopere Solonis, & Anacharſidis conſuetudine delectatum: legiſti Archelaum non minus ex Euripidis, quam Euripidem ex Archelai familiaritate clarum: legiſti Platonem, atque Ariſtippum cum Dionyſio; cum Hierone Pindarum; cum Philippo Aeſchinem; Calliſthenem cum Alexandro filio vixiſſe: atque ne longior ſim, alios Reges, aliorum philoſophorum, doctorumq. hominum domeſticum vſum adamaſſe: hinc Romae ampliſſima Tibi librorum congerie referta Bibliotheca eſt; hinc totus quotidie in prodita litteris, aeternaeq. conſignata memoriae, excellentium virorum laudum encomia perſcrutanda incumbis; ad quorum Te normae ſimilitudinem fingis; Tibiq. optimam viuendi rationem praeſcribis. Turpe ſane, atque omnino foedum Principi viro, ac rempublicam capeſſenti, alijsq. imperanti, eſſe putas, ceteros corporis ornatu, ac dignitatis ſplendore, domeſticoq. apparatu praecedere, animi autem cultu nihil quidquam à plebeio differre. Non Tu luſtra, non libidinum formas, non luxus ex hiſtoriae lectione depromis: non populorum oppreſſiones, non rapinas, non damna, non tormenta, non ſupplicia, non varia quaeſtionum, ac cruciatus genera; non denique ludentem excarnificandis hominibus ſaeuitiam, ceteraq. maleficia ex priſcorum ſcriptorum monumentis decerpis: (hoc enim Tyrannorum eſt) ſed voluptatum contemptum, laboris tolerantiam, animi moderationem, munificentiam, in pauperes miſericordiam, in omnes Iuſtitiam; ad ceteras vero actiones ſummam, quam diximus, Prudentiam comparas, comparaſtiq. ſemper. quarum rerum eam de Te opinionem perpetuo concitaſti, vt non modo ampliſſimis Ciuitatibus, Prouincijsq. illuſtribus, ſed Regnis vel maximis adminiſtrandis Te dignum quiſque putauerit. Quas ob res (vt tua innumerabilia facinora, quae ſingulari ſemper cum prudentia egiſti, prudens nunc ſcienſq. praeteream) ſummo, ac ſapientiſſimo vniuerſae Chriſtianae Eccleſiae Pontifici, GREGORIO, non ſecus ac ceteris ſuperiorum temporum Pontificibus,

cognitus,

cognitus, è magno purpuratorum Patrum numero Legatus ab eodem delectus es, qui, fatali quadam impurorum hominum peſte, per omnem fere Eccleſiaſticam ditionem graſſante; turbatam in primis, & in ſummum paene diſcrimen adductam omnium, quas nunc Apoſtolica Sedes obtinet, ſplendidiſſimam, atq. opulentiſſimam Ciuitatem Bononiam, patrium ipſius Pontificis tum gratum, tum amatum ſolum; agrumq. Bononienſem vniuerſum à perduellibus, ſicarijs, parricidis, graſſatoribus defenderes, ac tuereris; atque ab omni ſcelerum colluuione expurgares. Nec diutius Pontificis mentem fefellit euentus. vix enim exaudito huius rei nuncio, ita malorum animos timor inuaſit, vt vno die mille, & amplius ex nefarijs illis, ſeditioſis, ac maleficis hominibus ſolum vertiſſe viſum ſit. Haudquaquã diris Edictorum minis, ſaeuisq. Proſcriptionibus opus fuit. vt enim Solis iubare exorto nebulae omnes, caeliq. caligines euolare, atque effugere videntur, ita ipſo Tuae Legationis nomine declarato, illum nebuloſum, ac caliginoſum flagitioſorum coetum, ac conſociationem euolaſſe, atque effugiſſe; ſibiq. voluntarium exſilium imperaſſe, compertiſſimum fuerit. Itaque quod alijs praeſentibus, armatis militibus, multo comparato exercitu praeſtare potuiſſe, vix contigerat: Tu abſens, Tu togatus, Tu ſolus praeſtitiſti: quin etiam Tui tantum nominis fama, atque auctoritas id ipſum praeſtitit; labentibuſq. rebus occurrit. Ex quo non magis Tu viribus, aut velocitate, celeritateve corporum, res magnas geri, oſtendiſti, quam conſilio, auctoritate, atque ſententia: declaraſtiq. ſimul, non minorem vtilitatem ab ijs afferri, qui togati publice praeſunt, quam qui bellum gerunt. Non amplius corruptos mores, non turbatas leges; non iura, non iudicia ſublata, Te Legato, ac Conſeruatore accepto, Bononia queritur: non inſidiae, non doli, non caedes, non manifeſta adulteria, & quaecunq. impunitate propoſita, naſcuntur mala; quae paſſim Bononiae impune fieri, dum Vrbem colebamus, noſtrae omnium aures perſonabant, timentur amplius: non amplius templa, domus, officinae, tabernae, latrorum rapinas, ac furta formidant: nunc mercator, nunc negotiator, paſtor; nunc agricola, viator à graſſatorum vi, atque incurſionibus tutus, opus quiſq. laetus exercet ſuum. Nemo non GREGORIVM, Pontificem Maximum vidiſſe multum praedicat, qui tam opportuno, tam ſalutari remedio, in ſumma paene rerum procliuitate, ad ea, quae diximus, mala vti voluerit. videre ex Bononienſibus neminem eſt, quin ſublatis in coelum manibus ſummas DEO OPT. MAX. gratias agat, qui talem Pontifici ipſi mentem dederit, vt tuo iuſtiſſimo, ac clementiſſimo imperio, atque regimini hanc iterum Ciuitatem ſubiecerit. Iam nunc longo poſt tempore reguſtat Bononia Ciuitas parentem, amatorem, amplificatorem, ornatorem ſuum; iam tuo laeta, atque hilaris recreatur adſpectu: non ſingulas modo Bononienſium omnis ſexus, atque aetatis omnis voces ſolidum, ac ſummum gaudium, Te Ciuitatem ingreſſo, palam protuliſſe, noſtris nos oculis, atque auribus percepimus, ſed ea, quae ſenſu carent, tecta, ac parietes, foreſq. domorum ſummam laetitiam declaraſſe: paſſim enim inſcripti parietes cernebantur, atque etiam nunc cernuntur: PLAVDE ET

LAETARE FELSINA QVIA REVERSA EST DIES TVA. Quid non Bononia plaudat? quid non laetetur? quid non totis ſenſibus exultet? quid non paene gaudio triumphet? à ſummis difficultatibus, vel impendenti potius exitio erepta, atque ad optatam quietem, publicamq. tranquillitatem traducta? Talem enim Te futurum eſſe, quiſquis illa ſcripſerat, proſpiciebat, qualem eſſe Te magis ac magis in dies Bononia experitur. Omitto Poetarum, ac doctorum virorum ex tuo aduentu declaratas, nunc carmine, nunc ſoluta oratione gratulationes: quorum è ſcriptis confici volumina queunt. Hoc virtus praeſtat; hoc Prudentia efficit tua, non minus ex tuo exprompto ingenio, quod nunquam indocilem vſus deſiderauit diſciplinam, quam ex aſſidua hiſtoriae lectione adepta. cuius Tu ſtudio non modo vehementer teneris, in oreq. aſſidue hiſtoriam habes, ſed alijs quotidie hiſtoricorũ ſcripta colenda, ac peruolutanda proponis; ad eorumq. exercitationem Tibi cariſſimum quemq. exemplo incitas tuo. Vnde ego, qui antea mea ſponte ad hiſtoriae ſtudium ſatis cõmotus videbar, Te tanto auctore, atque auſpice, ad id ardentior factus, antequam Roma, vt te Bononiam conſequerer, ipſe diſcederem, nullum fere diem ſinebam abire, quin ex tuorũ librorum immenſitate, quorum Tu mihi, praeter ceteros, qui Amplitudini Tuae operam dant, copiam ſemper benigne feciſti, aliquid excerperem. Cunctorum me quidem lectio delectabat, nec paruo cum fructu ab eorum tractatione abibam: ſed ſtimulis quibuſdam pertentari animum meum ſentiebam; idq. fere quotidie euenerat: conſpiciebam enim, non ſine doloris ſenſu, inter ampliſſima ſcriptorum volumina, tum aureis, tum conchyliatis membranulis egregie elaboratis conſuta, atq. exornata, pulcherrimos in abacos exquiſito artificio fabricatos, ordine nõ vulgari diſtincta, quae ſpectantibus mirificum oblectamentum afferunt: vnum iacere in angulo, diſſolutis paene, ac diſcerptis paginulis; blattis, tineis, pulueriq. expoſitum, Ioannis Baptae, Fonteij, Commentariorum opus, DE PRISCA CAESIORVM GENTE: quod is partim, dum luce hac frueretur, abſoluit, partim morte praereptus inchoatum reliquit. Haud me continere potui, quin Amplitudinem rogarem Tuam, hortarerq. quantum in me fuit, ne tot vigiliarum labores in tenebrarum caligine latere amplius ferret: opus ſane dignum arbitratus, vt etiam nunc arbitror, ſi in lucem proferatur, vt & auctori ipſi, optime de CAESIIS merito, glorioſum futurum ſit, & legentibus apprime vtile, & Caeſiorum ſoboli, tum praeſentium, tum poſterorum omnium, tam gratum, vt nihil ea re gratius, accidere vnquam poſſit. Tu vero Princeps Ampliſſime, cum hiſtoriam habeas ex gentilibus tuis, non minus tuorum, arbitror, exempla cupies, quam aliena cognoſcere. Illud ſane ſtultorum proprium eſt, ea, quae nihil ad ſe attinent, perquirere; in ſuis autem rebus mente, atque animo peregrinari. Quid enim ineptius, quã cum domeſticos fontes habeas, alienos riuulos conſectari? Lubeat alijs euagari per vaſtos hiſtoriae campos; hac illac pererrent, vt dignitatum, vt honorum, vt virtutum, ceterorumq. tum animi, tum corporis, tum Fortunae bonorum exempla conquirant; ea Tibi gentiles tui, vno quaſi loco concluſi, affatim praebent. Quis non ſummam rei militaris ſcientiam, quis non auctoritatem,

tem,

tem, virtutem, adde etiam Fortunã, in M. Caeſio, generis principe admiretur? quem bello aduerſus Pyrrhum Tarentino, ex Scriba ad Imperatoriam maieſtatẽ vniuerſi plane exercitus conſenſione euectum, apud ipſum Fonteium ſecundo, et tertio Libri primi capitibus legimus. ſequitur hunc C. Caeſius antiquior, Latinus Poeta, ſumma eruditione excultus. huic adhaeret P. Caeſius, Eques Romanus, huius praenominis primus, qui domo Rauennas, nullis, vt ait ille, fauitoribus, ſed bellicae rei, ac probitatis ornamentis praeditus, ita Strabonis Pompeij gratiam iniuit, vt per eum Romanam Ciuitatem adeptus, poſteriq. eius omnes videantur. liceat M. Caesij, huius praenominis ſecundi, Praetoriam dignitatem ſuſpicere, belli Mithridatici tempore: qui capitum ordine ad Caeſium Equitem adſcriptus eſt. Patrocinium dein, & ciuilem auctoritatem P. Caesij iunioris, viri grauis, eiuſdemq. cum M. Cicerone amicitiam ſpectemus: de quo capite ſeptimo narratio exſtat. poſt quem aequo numero relatum cernimus, P. Caeſium, P. F. Aedilem Sorae, et Romae Publicanum: cuius inſignis lapidis inſcriptio capite octauo habetur. neque eiuſdem, vt exiſtimare licet, P. Caesij, Liberti, obſcurior memoria eſt, Curatoris Regionis XIII. Vrbanae, vt ex vetuſta marmorea Capitolina inſcriptione cernitur, nono capite deſcripta. induſtriam, & ſedulitatem in vectigalibus exigendis, quis non Cn. Caesij, Equitis Romani, Decumani, C. Verre in Sicilia Praetore, laudet? quod non eximiae integritatis, ac caſtitatis exemplum? quod in prouinciali pecunia tractanda prudentiae, & fidei ſpecimen ex Ciceronis Oratione exhibet Sextus Caeſius, Eques Romanus? cuius innocentiae teſtimonio Cicero (appellat enim eum hominem caſtiſsimum, atque integerimum) vtitur in diluendo crimine, quod L. Flacco Praetori Aſiae, obijciebatur; de quo Fonteius verba capite vndecimo facit. non minorem integritatem cernere eſt in Lucio Caeſio, Q. Tulij Ciceronis comite, Aſiae Proconſulis: cuius laudis capite duodecimo toto Fonteius meminit. Verum illud ponendum ante oculos eſt; illud ſaepius inculcandum exemplum, M. Caesij Scaeuae, militum C. Caeſaris fortiſsimi; huius praedicãda, ac recenſenda crebrius fortitudinis memoria eſt; quem virum praelio magnum, maiori diſciplinae militaris fama elatum defatigaſſe non exigua cernimus priſcorum ſcriptorum ingenia. Municipalem Aedilitatem, eximiumq. rerum vſum indicat tertius M. Caeſius, M. Tulij Ciceronis non amicus ſolum, ſed perneceſſarius; qui capite XIV. inexuperabilem ſpiritum, vt Valerij vtar verbis, M. Caeſium Scaeuam, ſubſequitur. huic adijcitur T. Caesij Iuris peritiae gloria, Magni illius Sulpicij auditoris, quacum Tuam Iuris prudentiae laudem confert Fonteius ipſe non iniuria. hunc, ipſo ordine, comitatur L. Caeſius ſub Auguſti, vt videtur, tempus, muneri ſignandorum argenteorum nummum praefectus: cuius argenteus nummus ad caput ſextum decimum, cum nobili ipſius encomio, delineatus adſpicitur. Habemus Proconſulare Craetae, & Cyrenarum imperium Caesij Cordi: de quo Fonteius ex Taciti Annalibus hiſtoriam capite decimo ſeptimo narrat. huic accedit bellica fortitudo, magnaq. felicitas Caesij Naſicae, Praefecti Legionis, ſub Imperatore Claudio: cuius de Britannis victoria capite

 duode-

duodeuigeſimo recenſetur. Diſciplinarum omnium perfecta cognitione exultum Neroniana, Galbiana, Vitelliana, Othonianaq. tempora produnt, C. Caeſium Baſſum, Lyricorum poetarum celeberrimum, & ſcriptorem grauiſſimum: de cuius ſcientia illuſtre, apud Fonteium, teſtimonium vndeuigeſimo capite apparet. Vigeſimum, & vltimum primi libri caput claudit Caesij Sabini, Vmbriae ornamenti, dignitatis ſplendor, eiuſdem cum Domitiano, & cum Iuniore Plinio amicitiae coniunctio; cui Caesij Siluani commemoratio non inſuauis adiuncta eſt. Taceo ex libro ſecundo honorificas Caeſiorum memorias, è vetuſtatis monumentis depromtas: ibi Legionum Signiferos, Municipiorum Patronos, ciuitate, equo publico, alijsq. ornamentis donatos, Flamines, Sacerdotes, Annonae praefectos, Auguſtales, Duumuiros Quinquennales, Seuiros, Curiones, Imperatores, Prouinciarum Procuratores, Apparitionis Numerarios, Magiſtros Equitum, Pontificios, Cancellarios; matronarum, lectiſſimarumq. feminarum ſtemmata ampliſſima; matrimonia illuſtria; atque innumerabiles Caeſiorum bene domi foriſq. geſtarũ laudes, non obſcuris Epigrammatum praeconijs concelebratas videmus: in quibus recenſendis haud longius lubet oratione progredi; ne quid ex ea Tibi voluptate praecerpam, quam, vt ſpero, Amplitudo tua ex Fonteio per ſe ipſa excipiet: quem iam iam loquentem in ampliſſimum doctorum virorum Theatrum induco; quando Te exorari à me paſſus es, vt aliquando tandem promulgetur: immo vero vt tot Caeſiorum familiae, tot ex ijs Illuſtriſſimi viri, omni virtutum genere conſpicui, quorum nomina partim in ſcriptorum vaſtitate abdita, atque retruſa; partim vepribus, dumetiſq. obſita, atque obducta; partim temporis caducitati ſubiecta fuerant, luci ſimul reddantur, et priſci Caesii *nouis* Caesiis *longo poſtliminio reſtituantur. Illud vero hoc in opere praeſtitimus, vt dum id partim, amanuenſium incuria, mendis quamplurimis ſcatebat, partim, auctoris ſcriptione, locis non paucis oratio ſubdurior videbatur, emendatius, ac dulcius legeretur. meo ipſe ingenio non prorſus fretus (duras nimirum partes ſuſcepiſſe ſe putent, qui aliena corrigere, atque emendare contendunt) adhibui peragre, ac limatulum doctiſſimi viri, Caroli Sigonij, iudicium. qui non pauca ſane, vel addenda, vel elimanda, vel expungenda penitus, mecum ſenſit. ſuboſcuriorem ſtylum (vt Amplitudini Tuae non ſemel viſum eſt) praeclaram alioqui eruditionem, ſummumq. ingenij acumen habebat Fonteius. Hoc praeterea oneris libentius quoq. ſuſcepi, vt quotquot lapides inſcripti, cum Caeſiorum nominibus, à Fonteio afferuntur, eos, vt iacent, delineandos, & ad ueram, quoad fieri potuit, imaginem effingendos curarim; multaq. alia, non modo ad opus ipſum exornandum, ſed ad legentes labore ſubleuandos, in calce operis poſuerim. En igitur Amplitudini Tuae Fontej opus, typis egregijs expreſſũ do. Sed quid dico, dare me? enimuero, quod tuũ eſt reddo, ac reſtituo. Id quod perpetuae Tuae, Caeſiorumq. quot ſunt, quotq. poſt alijs erunt in annis, memoriae dicatum,* Devs *faxit, vt maneat ſempiternum. Vale, mearum fortunarum Patrone optime. Bononiae.*

IO.

IO. BAPTISTAE FONTEII PRIMIONIS
DE PRISCA CAESIORVM GENTE
COMMENTARIORVM
PRAEFATIO
AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS.
D. P. DONATVM CAESIVM S. R. E.
PRESB. CARDINALEM

CAESIA domus & fauit ſemper eruditis, & plena fuit ipſa litterarum. Atque ego de talibus familijs Varronem legeram libros conſcripſiſſe, & Atticum Pomponium, M. Bruti rogatu, Iunios ab ſtirpe ad ſuam aetatem enumeraſſe; idemque in multis alijs praeſtitiſse: ſimili etiã in ſtudio & Caeſarem, & Meſſallam verſatos fuiſſe. Quibus me auctoribus quodammodo obſecutum CAESI, Cardinalis praeſtantiſsime; & ipſorum ſecutum inſtitutum exiſtimabis, vt meum hoc factum probes, quod tibi non ingratiſsimum accidere poſſe iudicaui. Praeterea inſignes viros hiſce temporibus audiebam alios in hoc genere elaborare; alios idem facturum polliceri, quod omnibus iſta familiarum periucunda eſſet commemoratio: & quamuis alienos magnopere delectaret: id cum animaduerterem, plane fieri poſſe, mecum ipſe negabam, vt illa veterum gentilitatum hiſtoria mirifice pleroſque caperet, ad quos nihil quicquam attineret: contra ij nihil mouerentur, quos, & nominis ſimilitudine, & argumentis alijs perſuaſi, certa ortos eiuſmodi aliqua ſtirpe opinaremur. ſiquidem clariſsimas aliquot tempeſtatis huius familias fama eſt perpetua, & conſentiens ſaeculis duobus ſpectatas: altero, quo ſtantibus Romanis vel Reipublicae, vel Imperij nominibus tam ortae ſint inſigniter, quam laudabiliter illuſtratae; altero, quo poſt Italicarum rerum commutationes, factamq. reſpirandi à Barbaris facultatem, vel intermortuae renaſci, vel fractae redintegrari pridem coeperint; priſtinamq. vetuſti nominis gloriam vindicarint. Tales Cornelios, alibi Magios, alicubi Cottas; in Latio quidem Vrſinos, Cincios, Sabellos; in Vmbris, Attios, Vitellios, Caeſios. Ac ſane, ne temere famam condemnemus, vt eſt creditu aſperum, ſi quis ſe dicat oriundum, à quibus omnino appellatione differt, & credi tamen: experimur praecipue in Frangipanibus. quis enim neget ab Anicijs populi rumore perpetuo deductos: ita refelli maiores nequeunt, ſiqui ſe progeniem illorum dixerunt, quorum nomen habebant, & quia noſſe generatores ſuos optime poterant, eorum vocabula ad nepotes tranſmiſerunt. Patere, obſecro te, dum

oſtende

oſtendo, quanta ratio debeat haberi nominis, quo nihil eſt in familijs communius: quodque cum proſeritur, atque per propagationem agnoſcitur, rite dicitur proſapia. Quoniam igitur praedicatur nominis ſimilitudo probabiliſsima, eaque in praeſentibus eſt, & in antiquis: colligo praeſentibus, verbi gratia, Cincijs, Sabellis, Caeſijs, atque alijs huiuſmodi. primam cum antiquis nominis eſſe ſocietatem; inter quos autem nomen, inter eoſdem etiam gentilitatem vſurpari: quae cum ſit agnatio, agnatione quoque conſociatos praeſentes cum veteribus putandos. Inter quos porro ſit vinculum agnationis, inter eos etiam familiae coniunctionem, famae communicationem eſſe: quibus autem huiuſmodi ſunt inter eos communia, & ſtirpis eiuſdem haberi, cumq. alios ab alijs gigni oportuerit, multo verius ab ijs, quibus ſunt appellatione ſimiles eſſe procreatos. Ac propterea, quod ad nomen attidet, ſi Vitellij, ſi Caeſij, atque omnino reliqui eiuſmodi, veterum agnatione aliquorum tenentur: Vitelliorum, Caeſiorum, ideſt, ſuorum gente teneri; ſi nominis imago honeſtanda commemorando ſit, propriam, non aliam praeter Vitelliam, Caeſiam, hoc eſt ſuam repraeſentari debere. Sed praeter nomen, ſunt ſua deinceps quibuſq. familijs argumenta. Vobis duo maxima, atque imprimis egregia: perpetua, & ſoli communio, & ſtudiorum ſimilitudo. Ex ſcriptorum, & ex lapidum monumentis quamplurimis obſeruamus, veteres Caeſios Municipia in Vmbris, ac vicinia habuiſſe; in Vmbris ius dixiſſe, matrimonia contraxiſſe; praedia, villas, fundos poſſediſſe; vobis quoque in veterum veſtigij incunabula veſtra ſortitis, ne dubitaremus, quin ex Caeſijs ſint Caeſij proſeminati. Patrimonia, bona, hereditates in antiquorum ipſis agris ſint poſitae, ne ſcilicet quibus eadem eſt germana patria, diuerſa putetur ſtirpis origo. Multi excellentes viri, vel eo ſolo, quod ex eodem municipio eſſent, aliquos in maioribus ſuis numerarunt, tanti eſt communis vel natalium ſedes, vel poſſeſsionum. Veruntamen vincet, opinor, nominis, & patriae communionem, aut potius addiuuabit ipſa in praeſenti, & in atiqua familia conſtans & morum, & ſtudiorum ſimilitudo. Protulit antiqua, praeter ſtrenuos aliquot, inſigneſq. militares, longe maxima ex parte viros, qui leges callere, ius dicere, de iuris prudentia ſcribere, conſuli; Praeturis, Sacerdotiis, ac Ciuilibus muneribus omnibus in Repub. fungi voluerunt: vt ſit veriſsimum, quod eſt à M. Cicerone traditũ, & à multis obſeruatum: qua in familia laus aliqua forte floruerit, hanc fere, qui ſunt eius ſtirpis, cupidiſsime proſequi. Non igitur mirabor poſteris Caeſiis accidiſſe, tanquam ingeneratum à ſtirpe generis, ac ſeminis, vt nonnullos quidem bellicoſos viros, reliquos tamen habuerit propemodum omnes, qui eamdem laudis viam rectiſsimam duxerunt, quam tritiſsimam Priſci reliquerant: eoſdem libenter auctores ſtudiorum ſecuti ſunt, quos praecellentiſsimos generis habuerant: nimirum & honoribus tam Vrbanis, quam Prouincialibus gerendis, & ijſdem doctrinae, legumq. peritiae veſtigijs, cum monumento nominis perſequendis: quo profecto ſtudio nihil aptius, nihil extare accommodatius poteſt ad veram probandam poſteritatem. Quamquam non ego, ſi de nulla domo coniunctio huiuſcemodi veterum, & praeſentium creditur, veſtram vnam eſſe eximiam cupio. Sin magnis tributa venia ſemper fuit familijs, vt, ſeſe cum antiquis commiſcendo, initia ſua illuſtriora facerent, intelliget, qui volet, paucis veniam maiorem, quam Caeſiae deberi. In qua ego valde libenter feci, vt quae hactenus nemo cõcinnaſſet, nec eſſet vnde cupidi rearum harum exciperent, quaeq. ad te, Patrone, pertinerent, colligerem. neque enim ab antiquis peti poſſunt, quorum, quae ſcripta fuerant de familijs, perierunt: neque, quod hactenus ſciam, ab hominibus noſtrae aetatis, qui cum de multis aliquid conſcripſerint, de multis vel labore inueſtigandi deterriti, vel negligenti aliqua opinione inducti tacuerunt.

ſic

ſic egi de Caeſijs, vt ſuppeditaturi ſint hi Libelli, tamquam è Cenſorijs illis voluminibus, ne dicam Theſauris, quantum nominum ad eam celebrandam ſatis eſt. Nec vero fuit, cui tale argumentum proponeret antiquitatis amor, labor in alia familia ſuſcipiendus, quam in Caeſia, in qua & Priſcorum tanta dignitas, tantus eſt numerus, vt meruiſſe videantur, qui vnum in locum componerentur: & poſteriorum tam non contemnenda laus, vt ea nepotibus, & ceteris deinceps ex ſtirpe prodi debuerit. Nam iſta veſtra recentia, quamquam magna, quamquam multa, quis dubitet, quin ad centum annos partim obſcura, partim nulla ſint futura, niſi memoriae litterarum conſecrentur. Recentia voco, quot ſuperſunt, qui ex veſtra familia viderint nouies Epiſcopos creatos, tres in Cardinalium ordinem ampliſsimum adſcitos, quatuor Pontificalis Aerarij Decem viros, tres vrbis Romae Senatores, quatuor ſummi purpurati Senatus Aduocatos, denique ſupra quindecim Iure conſultos, qui multis muneribus, ac magiſtratibus floruerunt: vt bellicos ipſos Duces; vt affinitates, quibus eſtis omnem nobilitatem complexi; vt Comitum, ac Marchionum titulos, reliquaq. ornamenta praeteream; quantam enim obliuioné tempus afferat, exemplis domeſticis didiciſtis. ante trecentos, ac plures annos è maioribus veſtris alij Flaminiae totius pro Pontifice iudicijs praefuerunt, alij patriam, & Vilumbriam regionem vicario Imperio tenuerunt; alij conſilio, manu, praeſtantes ab Imperatoribus ornati ſaepius fuerunt. huiuſmodi tamen, & alia in Tabularijs variarum ciuitatum aegre viuunt: in Actis municipalibus, & auitis Teſtamentis deliteſcunt, quaeq. erant ſua tempeſtate clariſſima, nunc è tenebris eruta vix agnoſcantur. Neque vero tam miſerum eſt, omnino numquam exſtitiſſe, neque tam turpe obſcurum fuiſſe, quam eſt indignum, cum illuſtris vixeris, ignorari. Sed quoniam de Caeſijs omnibus duas feci partes: alteram, in qua veteres excitaui, alteram in qua poſteros repraeſentare in animo eſt. partis huius primae, quam perpetratam do, & donoq. tibi, Patrone ampliſsime, hinc iam ab initio rationes exponendas arbitror. Ergo cum auctorum locos de Caeſijs multos, vt nouos probari, vt obſcuros illuſtrari, vt oppugnatos defendi, res moneret: opportune rem litterariam, quam ſemper amaſti, iuuit propoſitum ſic ſcribendi. Et cum neque vulgata, neque ab alijs tradita, ſed primus à me conquiſita, & inuenta conferrem; non debui aut tractare ſimpliciter ea, aut narrare breuiter, ſed neceſſe habui, vti crederentur, atque intelligerentur, quae abdita eſſent, diligenter explicare; quae dubia, explorate confirmare. Neque vero omnia arripui, quae ſtatim pro Caeſijs facere viderentur. Nam quod vetera publice deſcripta exemplaria multa habent Caeſium, pro eo, qui Quaeſtor Craſsi à Parthis militum partem eripuit, non admitto: cum alibi quoque ijdem nunc non Caeſij, nunc Caeſij eſſe dictitentur, quoniam nihil priuatim eruditius eſt, cur hos malim, quam illos, praetereo. Sed quos certo in aliqua aetatum memoria exſtitiſſe comperio, non exornare libentius inſtitui, quam curioſius commemorãdo, qui quanti fuiſſent, demonſtrare. Opinor exemplo eſſe poſſe, quod principio in M. Caeſij commentario praeſtiti: Nam vt Simonides, Poeta antiquiſsimus, quippe M. huius Caeſij aequalis, fuiſſe demonſtrator fertur vnius cuiuſq. amicorum, quos aedium ruina oppreſſos apud hoſpitem, humare ſui cuperent, ſed obtritos internoſcere non poſſent, ſic cupienti M. Caeſij non tam amicos, quam res geſtas ſaeculorum caſibus oppreſſas, ſparſas, ac diſsipatas colligere, non ſane, vt ſepelirem, potius, ſed vt diu ſepultas eruerem, erutas componerem compoſitarum memoriam, atque imaginem mihi, ceteriſq. proponerem; ipſe me M. Caeſius, alter Simonides, non vt vnus ex obtritis, ſed triſti monumentorum ſuorum, & Annalium ruinae ſubductus, docuit ordinem, quem in reliquijs tenerem inueniendis, ac collocandis. Veterem

terem ſuam Campanam patriam in XII. Epitome Liuij, & XIII. indicauit, Ciuitatem Romanam, alteram patriam in ſcriptoribus ſuis, qui exſtant, omnibus: Nomen, munus, ac dignitatem in Valerij Maximi ſecundo libro: innocentiam in Liuiana, Scipionis, aduerſus ſeditioſos milites concione; geſti muneris auctoritatem in Polybij, auctoris optimi, principio: fortitudinem in Plutarchaea Pyrrhi vita, & Zonarae hiſtoria: honeſtum de ſe teſtimonium in Sex. Iulij Frontini tertio: praeclaram aduerſus obtrectatores defenſionem in Strabonis ſexto volumine; defenſionis probationem in Claudij Aeliani varia hiſtoria: multa praeterea in Oroſio, Iornande, Eutropio, Paullo: aliqua in Pauſania; nonnulla in Iuſtino commonſtrauit. ex quibus omnibus, & alijs M. Caeſij, ab vno dumtaxat nominati, res proprias deprompſi, quae maxime me ſpecie mouebant veritatis. Quid enim fuit, niſi in hoc genere elaboraſſem, vt diſsipata apud multos, apud neminem vnum tẽporis illius cognitione continuata corrogarem. Ita feci in plerisq. omnibus, vt quos hiſtoriae dabant, hiſtoriae lumen ijs accenderem: quos Grammatici, Oratores, Poetae, ſubminiſtrarent, ita proponerem, vt quae ad ſenſum, & perſpicuitatem pertinebant auctorũ, qui Caeſij alicuius mentionem litteris conſignarant, ea dilucide, atque accurate circumſcriberem, ac quaſi gradus quoſdam ad cetera intelligenda cõſtituerem. Cur porro vnum in locum, & caput omnia non concluſerim, & ratio apparet ex ſuperioribus, & fuit haec veterum Caeſiorum haud obſcura quaedam voluntas: qui quoniam non communibus tantum muneribus, verum proprijs etiam induſtriae ſe, virtutisq. laudibus ornatos voluerunt, iccirco parua potius modo peculiari ſuorum ſinguli ornamentorum parte, quam promiſcue omnes omnibus frui maluerunt; praeterea tot rerum, ac nominum, vel coarctata vno in angulo coniunctio fuit vitanda propter confuſsionem; vel non diſtincta vno in campo expoſitio fugienda, propter prolixitatem: & diuerſorum ſequendus fuit ordo temporum; & diuerſis ex auctoribus petiti diuerſi Caeſij, diuerſo loco ſiſti; & litterati litterate, & militares glorioſe, & deſcribi reliqui pro ipſorum, aut perfecte, aut imperfecte accepta notitia debuerunt. Atque haec de ijs, quos ſcriptores nobis ſuppeditarunt. quos autem, & lapides, & nummi argentei, & aeneae tabulae prodiderunt; quis putet, aut minus diſtincte, quam primos, aut minus copioſe litteris debuiſſe commendari? qui modo videat omnino neceſſarium fuiſſe, notas exponere, tempora inſcriptionum conijcere, loquendi formas obſeruare, de iure militiae, Legionum numero, antiqua conſuetudine, honoribus Vrbanis, Municipalibus, quaeq. poſtulabat, diſſerere? Ad haec eadem praenomina coniungere, cognominum rationes, ac ſimilitudines afferre: teſtimonia lapidum, & auctorum recitare, ſine quibus omnia vel incerta, vel obſcuriſsima fuiſſent. Sunt igitur huiuſmodi cauſſae, quibus, & ſeparatim, & pluribus verbis de Caeſijs veteribus agendum exiſtimaui.

IO. BA-

IO. BAPTISTAE FONTEII PRIMIONIS COMMENTARIORVM LIBER PRIMVS

DE NOMINE, ORIGINE, STATVQVE PRISCAE CAESIORVM GENTIS CAPVT PRIMVM

QVEMADMODVM à Caeſijs antiquis origo petitur praeſentium, ſic antiquorum originem fuiſſe aliquam oportuit, quam inueſtigabimus. Ad nomen quod pertinet, Caeſia potuit olim Gens declinari ex vocabulis multis. vnum videtur caedo, aliud caelum, atque is caeli color, qui Graecorum lingua glaucus, Latine caeſius appellatur; Caeſius nobilis fluuius è monte Tauro, & legitur Caeſium litus in Corſica; ſunt Caeſiae ſiluae; ſcribuntur Caeſi populi, & aliquot villae Caeſiae; & Caeſae, Caeſiumue oppidum; exiſtit & Caeſus viri principis nomen. Quae omnia, vt quaeſtioni conueniant, fiunt vocum eodem initio, & ratione ad hominem nominandum apta; praeterea & caeſa Punicum vocabulum; & caeſus matris vterus; & quaecunque cauſſa pro Caeſonibus, Caeſaribus, Caeſenijs, dici poteſt, nihil impedit, quo minus ſit Caeſijs communis; à quibus analogiae vi deductos ſentio cum alios, tum in primis Caeſinos, Caeſianos, Caeſidios. ex vocabulis omnibus, ſi proponere omnia per ſtatutum ſcribendi modum licitum eſſet, ſi quis roget, à quonam maxime Caeſios exiſtimem, ab eo, quod eſt viri nomen, reſpondeo: propterea quod cum ipſi conſuetudini vehementer eſt conſentaneum, tum iudicio, atque doctrina praeſtantibus viris magis probatum iri conijcio. Conſtitit enim ſimilis cauſſa vbique gentium, & terrarum à nomine inſignis cuiuſpiam viri, tanquam à principe generis, ſtirpes nominandi.

De qua ſi valde bene exiſtimamus, friuola illa videbuntur, quae de caedendi verbo dicuntur. at quomodo ab Orientis fluuio Caeſius Romanus nomen accepit, quo tempore nondum extra Italiam arma Romani mouerant? quod itidem ſentio de Caeſis populis, longiſsime verſus Indos remotis. quae porro ratio fuit denominandae familiae Caeſio litori, ſiluisue Caeſijs? tum Caeſium oppidum, ac Caeſias villas, quis oſtendet, ijs temporibus fuiſſe potius, quam poſt multas aetates ab ipſis Caeſijs conditas? Quod, ſi vti volunt, caelius color, idem eſt cum Caeſio, ne à colore quidem impoſitum nomen putarim: cum multi fuerint Caelij, quos ab eo colore dictos ſuſpicari poſſemus. Deinde ex dijs, locis, oppidis, montibus, coloribus, fluuijs, populis, factis aliquibus cognomenta ſaepius familijs, quam nomina deducta, conſtat. Ab hominum vero nuncupationibus pleraſque omnes, praeſertim inſignes, familias vocatas obſcurum non eſt. Idque tam in ijs, quae Troianae dicebantur, vt Atij ab Ati, Cloelij à Cloele, Cluentij à Cloanto, Sergij à Sergeſto, quam in reliquis: puta in Latinis Metilij à Metio, Seruilij à Seruio: in Sabinis Pomponij à Pompone, Claudij à Clauſo: in Romanis Romulij, & Tullij à Romulo, & Tullo Regibus. Quando igitur gloriari de generis principe, vnde nomen traxiſſent, Romanae familiae conſueuerant; atque ita, vt praeter alios, quos praetereo: & Iulum Iulij, Aeneae filium, & Antonem Antonij, Hercule ſatum, & Aemilum Aemilij Aſcanij fratrem, & Lamum Lamiae Formiarum conditorem, & Caelem Caelij Etruſcum ducem, auctores ſuos ſtirpis, ac nominis aſſeuerarint: age videamus & quem Caeſium Caeſij habuerint, vnde ſe ortos, ac nominatos dolere non poſsint. Non habeo Aeneae comitem vllum commemorare. Neminem quidem legi potiorem, quamuis ſtudioſe veterum monumenta obſeruarim, cuius retineri nomen, ac reminiſci debuerint poſteri, quam Caeſum illum, Temeni filium primum, ex Heraclidis iure hereditario Regem Argiuorum, de quo diſſerit Pauſanias, egregie ille quidem, ſed ſine Satyro tamen, ac Diodoro Siculo explicare, quantum opus habeo, non poſſum. Vnum hoc, quod de antiquae Caeſiae Gentis origine neceſſario dicendum videtur, abſoluam: deinceps ad Caeſiorum res alias aggrediar. Hylus Herculis filiorum clariſsimus, poſt obitum parentis, cum apud Regem Trachiniorum Ceycem, paternum hoſpitem educaretur, perſequente capitali hoſte Euryſtheo, Athenas cum fratribus abijt, Theſeique opibus adiutus, proelio commiſſo, Euryſtheum interfecit. cui cum Atreus ſucceſsiſſet, atque ingentem exercitum contra Herculis filios comparaſſet, Hylus hoſtem, quicunque is eſſet, ad certamen ſingulare prouocauit, ea lege, vt victor ipſe cum fratribus Euryſthei regno potiretur; ſin vinceretur, excederent Peloponneſo Herculis liberi: neque eam liceret ijs intra annos quinquaginta repetere. Occiſus Hylus ab Rege Tegeatarum, extorres acti, tum reliqui fratres, tum filius Hyli Cleodaeus, & ex Cleodaeo Ariſtomachus nepos: huius

huius liberi tres Creſphontes; Temenus; Ariſtodemus. poſt exilij tempus, auxiliante Dorienſium manu Meſſenen, Argos, Sparten, eiectis earum Regibus, receperunt. re ad ſortem reuocata, Creſphonti Meſſene, Temeno Argi, Sparta duobus Ariſtodemi liberis obtigit. Temeni filiorum maximus natu Caeſus, Argis regnauit, anno poſt captam Troiam centeſimo vigeſimo, pluribus ante Romam conditam. At Argiuos tradit Pauſanias cum iam inde ab initio, libertatis deſiderio, coepiſſent ita viuere, vti vellent, regiam poteſtatem tot terminis circumſcripſiſſe, vt Caeſi liberis, eiuſque poſteris, vix aliud, quam Regis nomen relinquerent: quos ad extremum Regno ſpoliatos commemorat, atque eiectos. Erat tum Graecis tam Principibus, quam populis afflictis fugae portus tutiſsimus in Italia, & ſubſidium ſalutis in his ciuitatibus, quae dicebantur Magnae Graeciae. Quin neque antea vmquam, neque poſt deſitum fuit a Graecis hominibus aeque ac barbaris, quacunque de cauſſa, Italiam peti. Quamobrem vel Heraclidis, vt Solinus ait, Tarentum fundantibus, vel Argiuis Phaliſcam, Phalerios, Tibur, ac Feſcenniam condentibus, vel Graecis alijs Locros Crotonem, & reliquas colonias in Italiam deducentibus. quibus temporibus obſeruo, Reges Argis eſſe deſijſſe, profugos Caeſi nepotes, ac ſedem in Italia quaerentes, nihil vetat iure ſanguinis, claritatis, nobilitatisue gratia dici Caeſios obtinuiſſe. Quin omnino antea neceſſe fuerat Caeſo oriundos iccirco vel Caeſios, vel Caeſidas nuncupari, vt a poſteritate diſtinguerentur, tam fratrum, quos Caeſus multos habuit, quam Deiphontis Temeni generi, qui ſibi Regnum Argiuum vindicabat. ſic à Caeſi patruelibus apud Meſſenios Aepytij, & Aepytidae: apud Spartanos Agidae, Euripontei, & Eurypontidae cognominati. Quis autem non tam à Caeſo Rege ipſo, quam ab eius, & maiorum, & poſterorum ſerie nominatas familias planiſsime docet, ac confirmat? Non ne praecipuus ex omnibus, Satyrus antiquiſsimus auctor, qui hiſtoriam compoſuit familiarum Alexandrinarum (mitto, quod Satyrum praeter alios laudat Theophilus inſignis ſcriptor, ac Sextus Antiochiae Epiſcopus, ſecundo ad Autolycum libro, compluribus Satyri verbis recitatis) diſerte Caeſi ſtemmate ab origine in gradum viceſimum deducto oſtendit ſimul, ac nominat Altheiam ab Althea Caeſi tritauia materna, Ariadniam ab Ariadna, quae, vt inquit, vxor fuit Bacchi, Euniſiam, Thoantiam, Staphyliam, ab Eunoe, Thoante, Staphylo, Bacchi filio, Caeſi tritauo materno, à quo Tribus ipſa Dionyſia: in qua hae familiae cenſebantur. Atque vt vetuſtiores praeteream, Maroniam ſtirpem trahit à Marone; Caeſi filium Maronem fuiſſe narrat: Theſtiam à Theſtio Caeſi itidem ex Marone filio. Sic eas, quas exſtare etiam ſua aetate Theophilus commemorat, Iouiam ab Ioue quodam Caeſi tritauo paterno; Apolloniam ab Apolline, Neptuniam à Neptuno, plurimaſque alias, quas è genere eodem tradit nuncupatas. Apparet igitur, cum ex Caeſi ſtemmate tot gen-

tilitates ductas rettulerit, aliasque plurimas denominatas affirmarit; inter illas facillime cenſeri poſſe Romanas, quae ab Argiuis viris principibus Romam venientibus, ſedemque ibi propriam vindicantibus ortum habuerunt. fauet enim huic origini Caeſiorum Varro, cum refert: Argeorum ſacraria in ſeptem, & viginti partes Vrbis Romae fuiſſe diſpoſita; & Argeos dictos à principibus Argiuis, qui Romam venerunt, & in Saturnia ſubſederũt. Feſtus item Põpeius, ex Verrio Flacco, ſiue Paullus, Argeos loca Romae appellata refert, quod in his ſepulti eſſent quidã Argiuorum illuſtres viri. qui autem illuſtriores, quam qui à Caeſi Argiui regia ſtirpe nomen, ac laudem in vrbem nouam deducebant? addit idem Varro Suburram primam Argeorum eſſe regionem, atque hanc dici quoque Succuſam, vnde tribus Succuſana: ex qua cumplures ego Caeſios repperi, Veſpaſiani temporibus, ad ſtatuam ponendam aes contuliſſe. Ergo ſi auctoribus Diodoro, Pauſania, Varrone, Pompeio, Satyro, Caeſus Argiuis imperauit; Caeſi poſteri Argiuorum principatu deiecti ſunt: Argiui principes & in Italia colonias inſtituerunt, & Romam venerunt: partemque Vrbis occupatam, & Tribum, & ſacrificia denominarunt. Caeſi genus tam maiorum, quàm poſterorum vocabulis familias, ac gentilitates conſtituit, atque appellauit. Non iniuria quae Romanae, ac Latinae familiae ſimilitudinem cum Argiuorum principum nominibus habent, eae pro conſuetudine initium inde traxiſſe perhibentur: quales Temenij ab Temeno Caeſi patre; Caeſij ab Caeſo rege ipſo, Marones, in quibus Virgilij, à Marone Caeſi filio: & forte Tettij ab Tettio, Caeſi nepote: ſane Tettios Caeſios in vetuſtis inſcriptionibus coniunctos habemus: Acatii ab Acoo, Caeſi pronepote. eſt vero Acutia Caeſia in Brixiano antiquo epigrammate: Caronij à Carono Caeſide, Acoi nepote: Coenij à Coeno, Acoi pronepote: Philippi, in quibus Marcij, à Philippo Caeſide, Coeni pronepote: Alcetij ab Alceta, Coeni adnepote: quod item ſenior Alciatus obſeruarat: Bocrij à Bocro Alcetae ipſius nepote. Et ſi quae aliae tam in libris, quam in vetuſtis monumentis familiae ad Caeſi ſtemmatis vocabula referuntur: quae omnia conſtare arbitror. ac Fabios Fouo, Herculis filio fabuloſo, prognatos, qui tradidit, eum non libenter opinor negaturum à Caeſo Caeſios. Certe commodius Caeſij à Caeſo, & facilius, quam Fabij à Fouo denominantur; & quam aut Geganij à Troiano Gya; aut Memmij à Mneſtheo; aut Valerij à Voluſo. Sed hactenus de priſcorum Caeſiorum priſca origine. in qua licet abunde mihi ſuppetant, de quibus diſputem; tamen vndecunque tandem trahatur, nunquam tantum referre vim nominis, ac dignitatem duxi, vt in eo longe cuiquam volitandum, aut vltra coniecturas progrediendum exiſtimarim. Quod ſupereſt de Caeſia antiqua familia in vniuerſum haec proponenda puto, ac quaſi per indicem demonſtranda, fuiſſe eam Romae perhonoratam, praenominibus vſam eſſe Publij, Marci, Caij, Quincti, Lucij, Titi fre-

frequentiſsime; minus ſaepe alijs: cognominibus, Cordi, Naſicae, Baſsi, Sabini, Baſsiani, Ingenui, Magni, Taurini, Aequidici, Marciani, Balbini, Nigri, Valentis, Aſiatici, Fontinalis, Agrippae, Priſci, Celeris, Romani, Clementis, atque alijs prope triginta; praeter ea, quae feminis, matronis ingenuis, honeſtis adiuncta reperiuntur: cuiuſmodi ſunt Seuerae, Secundae, Gemellae, Victricis, Sabinae, Veroniae, Caſsianae, Victoriae, Acutiae, Fuſcae, Priſcillae, Iuuentianae. Munera vero, & functiones variae Caeſiorum, ac permultae ad memoriam notatae ſunt, multisque locis commendatae. etenim Caeſios Pontifices, Flamines, Sacerdotes publicos, Auguſtales, Curiones minores, Sextum viros Flauiales, ac vota ſoluentes inueniemus; & in bellicis rebus, Claſsiarios eos, ac Signiferos, Centuriones, Tribunos, Magiſtros equitum, apparitionis, Scribas legionum, Praefectos, Imperatores, Legatos, ac multorum ſtipendiorum milites, tam in libris, quam in lapidibus deprehendemus. Quod ſi ciuiles adibimus, ibi vero ingentem numerum reperiemus: nempe Duumuiros iuridicundo, Duumuiros Quinquennalicios, Iudices ex decurijs, ex publicis admiſsionibus Decuriones, Praefectos Annonae, ſiue Annonarios, Conſulares, Triumuiros Monetales, Seuiros, Curatores Regionum, Patronos municipiorum, Proconſules; aliquot Aediles tam vrbanos, quam municipales; nonnullos Praetores, ac Conſules, poſtremo ex priuatis Comites Praetorum, Publicanos, Decumanos, Poetas, Iuriſconſultos, Equites Romanos, Senatores, omnibus diſciplinis eruditos ſcriptores. Iam ſi affinitates, ac neceſsitudines Caeſiorum conſiderabimus, occurrent affines Apirij, Fufidij, Suetonij, Minicij: neceſſarij etiam Tullij Cicerones. praeterea propter vxores Caeſiorum, Naronij, Caſsij, Furij, Vlpij, Iulij, Silij, Grati, Tamudij, Seruilij, Aegrilij, Tullij, atque alij: denique propter maritos Caeſiarum, Saluij, Poſtumij, Betucij, Septimij, Aelij, Racellij, Ceionij: ſicut propter adoptiones, Ceſtij, Balbini, Vibij, Apronij, Tettij, Iuuentij, Largij, Nanneij. Tribus vero has Caeſij praecipuas habuerunt, Romiliam, Pupiniam, Papiriam, Terentinam, Sabatinam, ſiue Tromentinam, Pobliliam, Palatinam, Succuſanam, Sergiam. Loca vero terrarum, in quibus verſatos eſſe Caeſios, vel auctorum, vel lapidum monumenta teſtantur, ſunt Sicilia, Cyrene, Creta, Gallia, Britannia, Germania, Meſopotamia, Aſia, Moeſia, Pannonia, Hiſpania, Vmbria, Tuſcia, Sabini: Ciuitates, Amida, Apamea, Ameſtratum, Rhegium, Arpinum, Miſenum, Manilianum, Sora, Fufidianum. At vero vrbes, & oppida in quibus adhuc lapides Caeſiorum exſtant, Luceria, Neapolis, Venafrum, Amiternum, ſiue Aquila, Tudertum, Nurſia, Ameria, Praeneſte, Coſparia, Orbitum, Saſsina, Rauenna, Ferraria, Gambara, Brixia, Laus Pompeia, Comum, Cremona, Mantua, Verona, Maternum, Strata, Patauium, Venetiae, Opitergium, Tragurium, Poetouio, Narbonenſis ager, Hiſpalis: Romae aedes D. Georgij ad velabrũ, D. Paulli via Oſtienſi, D. Sebaſtiani via Appia, Capitolium,

lium,via Latina, horti Auentini Maximorum, domus item praecipuae Paulli Bubali, Hieronymi Alterij, Laurentij Particappae, Iulij Porcarii, Paulli Pini, cubicula, & horti Caeſiorum. Pro quibus omnibus teſtimonia ſuppetunt, deſcripta ipſa fideliter ex archetypis; ſiue baſes, ac columnae marmoreae ſint, ſiue lapides alii, ſiue nummi argentei, ſiue aeneae tabulae. Neque vero non temporum nominatim aetates certae notãtur, quibus vixiſſe Caeſios ſignificatum eſt: vt anni Reipublicae temporibus poſt vrbem conditam quadringenteſimus ſeptuageſimus, ſexcenteſimus tertius, DC ſeptuageſimus ſeptimus, DC octuageſimus, DC nonageſimus, DC nonageſimus quartus, ſeptingenteſimus ſextus. Deinceps ſub certis principatibus, vt Auguſti, Tiberij, Caligulae, Claudii, Neronis, Veſpaſianorum, Traiani, Hadriani, Pertinacis, Septimij Seueri, Gallieni, & Valeriani Conſtantij, demum vſque ad Deſiderium Regem Longobardorum. nam coniectura ſub ceteris etiam Imperatoribus vixerunt: neque enim poſteriores ſine prioribus, neque liberi ſine parentibus eſſe potuerunt. Et ſatis eſt magna multitudo Caeſiorum, quorum non eſt aetas diſtincta Conſulibus, & Imperatoribus. Qui vero ex veteribus ſcriptoribus nominatim Caeſiorum meminerunt, illuſtres ſunt, M. Tullius Cicero, Cornelius Tacitus. Q. Cornificius, Valerius Catullus, Valerius Maximus, Valerius Martialis, Fabius Quinctilianus, P. Ouidius, Suetonius Tranquillus, Plutarchus, Caecilius Plinius, Arnobius Afer, Terentianus, Rufinus, Marcellinus Amianus, Pomponius I.C. ſiue Tribonianus, Diomedes, Priſcianus, Cornutus, ſiue Probus, atq; alij. nam plures omitto, qui duntaxat deſignarunt, &, vt fugiam ſatietatem, amplius viginti auctores aetatis, auorum, & proauorum noſtrorum praetereo, ac noſtrae quoque, quamquam multi ſunt, nullum hoc loco nomino. Haec de veteribus pluſquam centum quinquaginta Caeſijs ab eorum vltima origine vſque ad deuictos omnino Longobardos.

DE M. CAESIO, SCRIBA, ATQVE Imperatore Legionis Campanae. Caput II

MARCVS hic Caeſius primus eſt, quem exſtet, vt opinor, & de quo ſit memoriae proditum, ex Caeſia familia profectum, & deinceps ad exemplum commemoratum. cuius cum fortunae, tum nominis eſt auctor Valerius Maximus. quamquam de fortuna etiam alij meminere. Nomen, niſi vnius eſſet Valerij teſtimonio cognitum, id vetuſtas, vt aliorum minime paucorum, obliuione obruiſſet. Incurrit Caeſij huius laus in ſanctiſsima ea tempora, quibus Romana virtus Curij, Fabricijque

bricijq. nomine recreabatur: Graeca vero maxime omnium Pyrrhi, qui fere viceſimus ab altero Pyrrho, Achillis filio, primus ſiue Graecorum, ſiue tranſmarinorum bellum Romanis intulit: in Caeſij aetatem ad omnia militiae, paciſque munia obeunda accommodatam incidit, & bellum Tarentinum, & quae inter huius exitum, ac Punici primi initium contigere. Nam eum, neque ante indictum Tarentinum quicquam egiſſe, neque poſt ſuſceptum Punicum vixiſſe, contendam. Hoc interuallum annorum non fuit vel amplius decem & octo, vel minus ſeptemdecim: quod anno Romani poſt vrbem conditam quadringenteſimo ſeptuageſimo cum Tarentinis, quadringenteſimo octuageſimo nono cum Chartaginenſibus bellum gerere coeperint; cuius tempeſtatis cum paullo etiam inferiori, cumque adeo particula ſuperioris, hiſtoria omnis, quae perfecta, atque abſoluta à ſummis viris condita fuerat, interijt. Quamobrem quo manifeſtius, quae ſunt afferenda de M. Caeſio, deprehendantur, explicabo, quam potero, ea breuiſsime, ad quorum rationes illius quam proxime accedunt. Erat aemula Romani Imperij Tarentina ciuitas; rebus illius ſecundis non obſcuram animis aegritudinem ſuſceperat, laeſerat clam, quibuſcunque rebus potuerat. denique claſſem Romanorum nihil hoſtile metuentem praefecto, & militibus interfectis captam, direptamque in portum ſuum coegerat, miſſos ad res repetendas, & expoſtulandum de iniurijs legatos, male dimiſerat acceptos. His cauſsis permotum Senatum, Populumque Romanum reperio arma, & exercitus Tarentinis denunciaſſe; breuique effeciſſe, vt hoſtes maxime ſibi conſcij, quam minus eſſent in campo virium, & facultatis ad repugnandum habituri, confugerent ad externas opes, ac Pyrrhi in primis enixiſsime per oratores implorandas. Rex potens, ac generoſus nullum ſupplicem non putabat leuandum; prior etiam beneficio fuerat prouocatus, quod ei Corcyram occupanti Tarentini ſubſidio venerant. Nec dubitabat gloriae cupidiſsimus, quin ipſe, cuius genus eſſet ex Pyrrho, qui Troianos quondam euertiſſet, vincere poſſet Troianorum coloniam Romanos. Late vero regnandi cum primis, & bellandi deſiderio incenſum inflammabat recens Magni affinis Alexandri memoria, qui Orientis opes habuerat; eodem ſtudio Occidentem ſibi inuadendum, vicinam prius Italiam, Siciliam deinde, Africamque ſibi deſtinabat. Incredibili igitur belli apparatu, magna vi pecuniae, militum, nauium, Elephantorum comparata, profectionem in Italiam edixit. Fama Rhegini tanti exercitus Ionium tranſmittentis perterriti, trepidis rebus, Populi Romani praeſidium petiuerunt. Vrbem ij, & agrum à Siculo freto ad ortum colebant, expoſitum primis non Pyrrhi modo conatibus, verum repentinis etiam Chartaginenſium, à quibus quoniam mare tenebatur, perpetuo ſibi metuendum iudicabant. Quo tempore è Republica viſum eſt, vti praeſidium petentibus ſocijs praeponeretur legio cum duce D. Iubellio, &

Scriba

Scriba M. Caeſio: hoc ipſo, quem videri mihi dixi antiquiſsimum ex Caeſijs in litterarum monumentis occurriſſe; cuius fidei tabulas publicas, periculaque magiſtratus Reſpublica commiſit. Neque feſtinanter aſſentior Pauſaniae, extollenti Pyrrhi celeritatem, qua & veniens latuerit Romanos, & pugnans nec opinantes adortus ſit; aliter reliqui ſcriptores docent; aliter ratio, & preces ipſae Rheginorum; qui quoniam ſe fluctus copiarum Regis ab Epeiro in Italiam aduentantibus haud ferre ſua vi poſſe praedicerent; eam, quam dixi, Iubellij, & Caeſij legionem impetrarunt, quam octauam quidam dixerunt. Ipſe non memini frequenter me legere certum ea tempeſtate vel numerum, vel nomen legionum Populi Romani, quale fuit deinceps, & extremis Reipub. temporibus, & poſt amiſſam libertatem. Iornandes quidem aliam eorum quoque temporum legionem quartam appellat; & conſtat ex T. Liuij libro nono, ante Punica bella in omni defectione ſociorum non plures decem ſcriptas legiones. Campanam vero eandem duobus in locis vocat epitome; reliqui videntur ex ciuibus Romanis collectam ſignificare. Eam ego, quamquam, quia Capuae hybernare ſolita eſſet, Campana dici legio potuit, tamen ortu vere Campanam fuiſſe exiſtimo: quod Strabo Rhegij illud praeſidium Campanum vocat, & nomen Tribuni D. Iubellij Polybius duxit Campanum. Perottus mendoſiorem codicem fortaſſe nactus, duos ex vno faciens Decium, & Campanum duces vertit; quem vnum in Graeco Vaticano exemplari manuſcripto, atque alijs emendate legi. D. autem Iubellium, qui rurſus vitio librariorum apud Valerium Maximum corruptus in Bubellium tranſiuerat, Capuae natum, vix ſinit dubitare celebre facinus illud Taureae Iubellij Campani, qui capta à Romanis patria, grauiſsimeq. in poenam defectionis ad Annibalem multata, ante Fuluium victorum elato animo mortem ſibi conſciuit. Ceterum Romanorum ciuium eam legionem fuiſſe, non dubium eſt; & quia legionarium militem non niſi ciuem Romanum ſtipendia olim feciſſe, didicimus, & quia ante annos quinquaginta, vt auctor Velleius eſt, data ciuitas Campanis, Sp. Poſtumio Albino, Ti. Veturio Caluino Coſſ. data alias Sabinis, multiſque Municipijs fuerat; deductae item complures in Latium, in Campaniam, proximoſque populos coloniae: vt minime mirandum ſit, delectos ex ijs milites ciues Romanos appellatos. Hinc eſt, vt M. Caeſium ſine controuerſia Romanum ciuem pronunciare, & ex nobiliſsima Italiae parte Campania oriundum arguere liceat. cui neceſſario tempore munus contigerit in eo ordine, qui honeſtiſsimus ab omnibus eſt habitus, & à quo non modo ſemper ad equites proximus, ſed ſaepe ad Curules magiſtratus gratioſus adſcenſus dabatur. Eam Campanam legionem, hoc eſt, hominum quatuor millia, M. Caeſij commilitones, refert Polybius, ingreſſos Rhegium fortiter per multum temporis ab acerrimis hoſtibus vitam, fortunas, vrbem, ciuium nihil praeuaricatos defendiſſe, auocatos porro ab hac mente

mente vult Oroſius, quod Pyrrhi vires contemplati Romani rebus diffiderent, quaſi, opinor, aequius putarint, quando patriae res alibi ruerent, (vicit enim ſaepe Romanos Pyrrhus) ſe, qui laboribus, vulneribuſq. ſuis hoſtiles copias arcuiſſent, vrbis poteſtatem poſsidere, quam Rheginos, qui ſua per ſe tutari non poſſent. Addit Polybius, acceſsiſſe exemplum, & adhortationes Mamertinorum, qui non multò ante ſimili opportunitate adiuti pulſis Meſſenijs, Rheginorum propinquis, in Meſſanae imperium inuaſerant. Alij Campani idem ad Entellam fecerant, maiores ſuos imitati; quos aiunt Capuam quondam his artibus oppreſsiſſe. Teſtatur P. Scipionis Liuiana concio, milites cum D. Iubellium Tribunum ſequerentur, interfectis principibus Rheginis, eorum opibus manum attuliſſe, dominatumq. vrbis occupaſſe. quod factum Valerius iniuſtum bellum nominauit; fortaſſe enim acie contenderant. Quod ad M. Caeſium attinet, ita ſe rem habere exiſtimo; cum poſt id factum facinus accidiſſet, vt interiret Iubellius, (hoc enim ex Valerio conſtat, & Liuius ibidem oſtendit, cum ſcribit, milites primum ſecutos D. Iubellium fuiſſe ad eam rem perficiendam) cum perijſſet, inquam, ſubacta ciuitate Iubellius, ac milites de habendo duce deliberarent, quem neque improuidum eſſe, neque negligentem oportebat, eam omnino fuiſſe aequitatem, peritiam, fortitudinem, beneuolentiam, auctoritatem, M. Caeſij, vt ſummo conſenſu Imperatorem, quod bene verteret, eum conclamarent, & exercitus, & ei gubernandae ciuitatis onus imponerent. Annis decem, ſi Liuium audimus, decem & ſeptem, ſi Polybium, ſed id poſtea temporum ponderibus examinabo, dico interim diutiſsime in poteſtate Campanae Legionis fuiſſe Rhegium. quae vrbs Iubellium Tyrannum, non conſeruatorem receperat: M. Caeſium moderatorem ciuitatis, & cuſtodem experiebatur: quod non ad coniecturam ſenſus dico, à Liuij Scipione eodem teſtimonium ſumo, ſatis oſtendente, quam egregie poſtea milites in officio dux continuerit: cum aſſeuerat eos, licet id facere potuiſſent, nec cum Pyrrho, nec cum Samnitibus, aut Lucanis hoſtibus Populi Romani ſe coniunxiſſe, & Rhegium fuiſſe commodis, boniſque moribus, tamquam coloniam, ſedem perpetuam habituros, nec rem Romanam, nec ſocios Populi Romani vltro bello laceſsituros. Id ferri acceptum ſummae M. Caeſij ducis ſapientiae, ac bonitati res ipſa cogit. Niſi volumus ſuſpicari Pyrrhum, qui aperte Fabricio patriae proditionem ſuaſerat, non auſum clam ducis huius, atque legionis fidem attentare: quique interfectos in pugna milites Romanos ſuſpirijs deſiderio plenis fuerat proſecutus, eum ſibi viuentes hos, quorum virtutem animaduertebat, & de quibus tamquam ab Senatu alienatis ſperare poterat, non exſpectauiſſe, ſed à Pyrrhi amicitia tantum Caeſij milites abfuerunt, vt Regi moleſtiam maiorem attulerint nulli. Si quidem vera ſunt, quae Polybius, ac reliqui prodiderunt; Mamertinos, quamdiu legionis huius au-

xilium habere, ſubſidioque vti potuerunt, non à ſe ſolum ciuitate, atque agris omnem hoſtium iniuriam propulſaſſe, verum Syracuſanorum etiam, & Chartaginenſium res ita fregiſſe, fortunaſq. afflixiſſe, vt & aliquot vrbes ſuo Imperio ſubiecerint, & Pyrrhum in primis de relinquenda Sicilia conſilia agitare compulerint: quem nimis magno dedecore decedere coactum, inſula facillime parta, haud ſane comiter in Italiam redeuntem, Caeſiani exceperunt. Libet narrantem audire Plutarchum de Pyrrho, in quem ex Sicilia ad Italiae litus deſcendentem feciſse ait impetum Mamertinos. ſed niſi culpa librariorum ſubeſt, Rheginos Mamertinorum ſocios intelligit. Etenim Rheginorum eſt, traijcientes ex Sicilia excipere, neque in vllos hoſtes Pyrrhus potuit citra fretum tam proximos incidere: praeterea eodem tempore Mamertinos vltra fretum ſcriptum reliquit Plutarchus Meſſanae Pyrrho diſcedenti inſultantes: Ab his igitur Pyrrhi, refert, exercitum perturbatum, Elephantos duos caeſos, complures extremi agminis oppreſſos; Regem ipſum, capite vulnerato, paene occiſum; Tarentumq. non ſine trepidatione compulſum. Zonaras confirmat, reuerſum ex Sicilia Pyrrhum, Rhegium armis obſeſſum oppugnaſſe: verum & ſaucium ipſum, & multis incommodis acceptis, magnaq. parte militum amiſſa victum; ac profligatum receſsiſſe. Idem paullo poſt docet, Crotonem vrbem ab his ipſis, qui Rhegij erant, captam, atque euerſam. Quod ſi auſpicia in exercitu vnius fuerunt Imperatoris, & penes eum ius ſtetit dimicandi, oppugnandi, inſidias ſtruendi, milites in aciem educendi, caſtra locandi, mouendi, auxilia ſocijs ferendi; fatebimur, M. Caeſij, ad quem hæc Imperij munera, & vitae, neciſq. poteſtatem detulerat conſenſus militaris, ductu, auſpiciis, ſapientia, tot res egregias, ac praeclaras geſtas; atque ei cum Rheginae vrbis, tum ſociorum Mamertinorum ſalutem acceptam feremus. Nam quantum virium, auctoritatis, opis amiſerint Mamertini, deuicta legione Caeſii, nihil attinet hoc loco explicare: & Polybius, ceteriq. ſatis praedicarunt, & res ipſa deinceps declarauit; cum vndique à Syracuſanis, & Hierone obſeſsi, coacti ſint nunc à Poenis, nunc ab Romanis auxilia implorantes, vtriſque ſeſe, ſuaq. dedere. Atque vtinam M. Caeſio milites nunquam non paruiſſent, ſedaturo fortaſsis ea mala, quae poſtea acciderunt, dum nulla manſuetudinis compenſatione Iubellianam acerbitatem in ſocios leniuere: ſed ſeuerius agentes Senatum ad poenas veteris culpae repoſcendas incitarunt.

CVIVS

CVIVS CVLPA EVERSVM RHEGIVM SIT, ET M. Caeſij defenſio aduerſus accuſatorem. Caput III

PERGAM & veri ſtudio inueſtigandi, & M. Caeſij gratia de caſu dicere tum Rheginorum, tum militum; & optimi praeterea ducis innocentiam comprobare. Rheginos ego primum putabam, dum dolentius ſuas querellas deplorant, & iracundius, moleſtiuſq. per ſuos exſules, ac Senatum iniurias palam vlciſci laborant, mali cauſſam vltro accerſiuiſſe. Sed aliud quippiam fuit. Locri vicini Rhegio, ſicuti, & Zonaras, & è Trogo ſcribit Iuſtinus, prodito, atque interfecto praeſidio ciuium Romanorum, ad Pyrrhum victorem defecerant; ad eam defectionem cum erigerentur aliarum ciuitatum animi, paſsimq. Romana praeſidia opprimerentur, adducor opinari, M. Caeſij milites ad cauendas ciuium inſidias, id aut vtile, aut atrox conſilium, ne perderentur ipſi, cepiſſe. Nam de proditione aliquid agitaſſe ciues, cum per ſe multis de cauſsis, ſimile eſt veri, tum & magnopere innuit Strabo, qui eos foedifragos viſos inquit, & index eſt Aelianus. is narrat, cum maxime Tarentini à Romanis obſiderentur, periculumq. immineret, ne fame victi deditionem facerent, Rheginos decimo quoque die ieiunos nihil guſtare ſolitos, quo victum Tarentinis ſuppeditarent. Id quod eo tempore intelligimus accidiſſe. Punico enim bello ſecundo, repente per proditionem capta à Fabio Tarentina ciuitas; nec diutius obſeſſa eſt, neque re vlla neceſſaria indiguit, cum claſſe mari polleret. Venerat praeterea Rhegium, iiſdem Pyrrhi temporibus, Dionyſij olim Tyranni filius, iſque vrbis parte, quam Phoebiam dixit, munita, multum poterat, & erat plane, vt hiſtorici homines commonefaciunt, referta perfugis Rhegina ciuitas, exſulibus captarum, aut à Pyrrho, aut à Romanis vrbium; confluxerantq. eo, quibus alibi tuto verſari non licebat. Ita comparabantur omnia ad calamitatem, qua ad extremum Rhegini ciuitate euerterentur. Polybius euerſi Rhegij Oppidi crimen Mamertinis impingit, cum ait, fortaſſe iure facturos, ſi qui Romanos primum in Siciliam profectos, propterea reprehendendos putent; quod & petentibus amicitiam, & laborantibus praeſidium miſerint Mamertinis, qui non ita multo ante Meſſanam primum, deinde vero etiam Rhegium opulentiſsimas Siciliae ciuitates diripuiſſent. Verum enimuero (nam & à Iuſtino, & ab Oroſio, Eutropioue videor agnoſcere, temere alicubi Rheginos pro Meſſanae ciuibus nominari) ſiue Mamertinorum, ſiue exſulum, ac latronum, ſiue etiam militum facinus id fuit, M. quidem Caeſio tam inuito contigit, vt propterea conſtitutum in milites ſupplicium dixerint; quod id praeter imperium ducis

commiſiſſent. Sex. Iulius Frontinus, teſtis locupletiſsimus, nihil cauſſatur, praeter relictam, & abiectam militarem obedientiam ſcripſit is libro tertio. *In legionem, quae Rhegium oppidum iniuſſu ducis diruerat, animaduerſum.* Frontini verba ſunt, nihil addo. Iuſtam igitur, & legitimam M. Caeſij poteſtatem aliquis à ſenſu vero iudicet, ſi quidem militibus aeque crimini datum eſt, quod quippiam illo minime iubente fecerint, ac ſi quid peſsime egerint. Neque vero de Iubellio loquitur Frontinus, à quo orta, & profecta huius mali initia conſtat, antequam ſupremum vitae diem morte conficeret. M. Caeſius ſi iuſsiſſet, fortaſſe probabilior cauſſa fuiſſet, vt poſtea L. Pinarij, qui propter ſimilem rationem Ennenſes in Sicilia trucidauit, ipſorum vrbem diripuit, vt timore deterriti Siculi proditionibus temperarent praeſidiorum. Verum ad quem exitialem exitum perducta res ſit, grauiſsimus ſcriptor Polybius, idemq. probatiſsimus commemorat; cum milites diutiſsime obſeſſos, quamquam ad extremum fortiſsime repugnantes, expugnatos tamen, ac trecentos, qui viui in poteſtatem inimicorum ſoli venerant, Romam celeriter miſſos, in forum productos, virgis caeſos, ſecuri percuſſos, diſerte tradit. reliquos Romanos ſcriptores, qui carceres, qui homines quater mille caeſos, qui eoſdem cum luctus honore, tum ſepulturae ſpoliatos addiderunt, aliquid arbitor ad terrorem, & militiae diſciplinam confirmandam affinxiſſe. Polybij ſunt haec eiuſmodi omnia. vt quem aſſenſum à ceterorum ſcriptis cohibere potes, ab eo cur te ſuſtineas narrante ipſo, nihil ſit. fuit enim proximus ijs temporibus, & deſcripſit ex Timaeo, qui & Locris Rhegio vicinus, & Caeſij tempeſtate vixit, hiſtoriamq. condidit. Quare libentius quoque Polybium ſequor, ſcribentem omnibus, qui Italiam incolerent, praeter Celtas, ſubactis, tum Romanos, hoc eſt Caeſianos, qui Rhegium tenebant, obſideri coepiſſe; at non niſi anno vrbis CDXXCVIII contigit, vt Italia omnis à freto Siculo ad Rubiconem, & Ligures ſubigeretur. quare ſeptemdecim, atque etiam octodecim annis ea Legio Campana Rhegij fuit. Quamuis Oroſius poſt duodecimum annum, à Genucio Conſule victam tradat. Liuij decem annos ſuſpicari poſſumus eſſe, quos poſt defenſum Senatus nomine Rhegium Iubellius, & Caeſius ipſi ſuo imperio addiderunt. Eſt praeterea ſcriptum in hiſtoria miſcella Paulli Aquileienſis, Pyrrhum XV anno, quam venerat, ab Italia victum aufugiſſe. quod ſi verum eſt, quoniam & idem, & alij fatentur aduentante Pyrrho miſſam eſſe legionem Rhegium, nec eam niſi confecto bello Tarentino expugnatam, poteſt quiuis colligere, quot annos Caeſius Rhegium tenuerit. Oppugnationem Zonaras difficillimam ait fuiſſe. laboratumq. vehementer penuria rerum omnium apud Conſulem Romanum, donec commeatus, copiaeq. ſubſidio ab Hierone mitterentur. Cur autem tamdiu quieta per Senatum legio Campana fuerit, non ea ſolum cauſſa eſt, quam affert Polybius, occupatam Rempublicam tot

bellis

bellis exſpectandum cenſuiſſe, dum cetera omnia conficerentur; verum etiam quoniam cum ab eius duce nihil hoſtiliter, multa etiam fideliter, atque amice gererentur, nihil erat, cur perdere properaret ſuos, quo benigne faceret alienis. Sed perfugas quidem, ac latrones, capto Rhegio, ſupplicio affectos à Conſule ſcribit Oroſius. Milites tamen à Senatu morte multatos, non valde probante populo, monet: vel tentata à M. Flacco Tribuno plebis eorum defenſionis ratio, quae poſtea Porcia lata lege valuit, vel quod laborantibus Mamertinis, à quibus non modo eadem culpa, ſed prius quoque fuerat contracta, populo iubente, ſubſidio itum eſt. Cum autem dixerint omnes de poena militum, qui tradiderit, quid duce M. Caeſio factum ſit, quae res vel in primis ad exemplum pertinebat, hiſtoricum hominem, aut ex Graecis, aut ex Latinis reperi neminem: ſed mihi ex aequo coniectanti ita videbatur, duci, quo inuito, vt demonſtratum eſt, ſociorum vrbs afflicta eſſet, fraudi eſſe non oportuiſſe. Quam cogitationem cum à me non prompſiſſem, ſed fortuito in eam ſcribens incidiſſem, ecce autem de tranſuerſo libelli ſe obtulerunt, quos P. Aerodius, Iureconſultus non indiſertus, edidit rerum iudicatarum. Is poſt tot annos M. Caeſium non vt ampliatum in ius vocat, & accuſat, ſed vti damnatum exemplo eſſe iubet, & inſectatur. Quod quemadmodum faciat, operae precium eſt audire. poſuit poſteriore libro neminem ad ſe delatum Imperium capere oportere, niſi legibus à Principe, aut à Senatu deferatur. facio non tam dubitanter, quam verecunde, ſi de cuiuſquam aliqua non recta ratione diſputo. Omitto, quae dici poſſunt in diuiſionem minime omnium abſolutam: à Valerio Maximo propoſuit ſe deſcripſiſſe. mirificum vero, ac reconditum fuiſſe oportet Valerij exemplar illud, ex quo, quae nemo legit, deſcripſerit. Teſtis Aerodij Valerius fidem infirmat. Debet quilibet ſcriptae rei pronunciator eſſe ſincerus eius, quam omnibus exemplo eſſe ſtatuit, vt auctoritatem naturalem quandam habeat hortatio. Narrat, milites M. Caeſium ſolos, ſua ſponte, inconſulto Senatu, Imperatorem creaſſe, propter quod ſcelus Caeſium in carcerem coniectum, & cum militibus quibuſdam ſecuri percuſſum. Ita quod nulla tenuiſsima ſuſpicione ex Valerio intelligebamus, ſignificari Caeſium in carcerem contruſum, aut interfectum, id homo ad ſcribendi licentiam liber, tanquam vnice, maximeq. omnium conſpicuum, quibus plurimum verbis poteſt, ad terrorem auget, ac repetit. proptereaq. duntaxat milites morte affectos, & merito vult exiſtimari: quod ducem ipſi Caeſium conſtituerint; vt nimis inconſulto reos arguat facti. quo praecipuo venia digni ſunt viſi. nulla etenim reliqua laus, aut innocentia facta ijs erat, niſi quod virum praeſtantem, & optimum praefeciſſent. Pergit, ac grauiſsime peccaſſe decernit Caeſium, qui, milite deferente, ceperit Imperium, quem ſi neque compeſcere, neque reuocare ad officium poterat, potius vt in ſe crudeliter ageret, quam vt gra-

uiter faceret aduerſus Rempublicam, committere debuit. fateor hanc mihi magnam ſanctitatem, atque adeo ſeueritatem placere: interrogo tamen; quam multos habebat, qui mori ſe maluerint, quam imperare? aut quem potiſsimum ex Romanis, ſi eo loco fuiſſet, aliter fuiſſe facturum exiſtimet? aut etiam quibus indicijs deprehenderit futurum, vt puniretur T. Quinctius, quem ex omnibus habeo, quem potius cum M. Caeſio comparem. Non enim piget commemorare, quod annis ante Caeſium ſeptuaginta non nullam habuit cum Legionis huiuſce facto ſimilitudinem. Nam cum praeſidium Romanum Capuam Campanis petentibus miſſum eſſet, & conſilia in Hybernis inirentur adimendae ciuibus Capuae, milites vti ducem haberent, quemadmodum Liuius auctor eſt, T. Quinctium ruri agentem in caſtra pertraxerunt, & appellato Imperatori inſignia honoris detulerunt. agrum Albanum alioſq. depopulati, conuulſis ſignis, eo duce, infeſto agmine, aduerſus patriam ad octauum lapidem peruenerunt. Contra quos creatus Dictator M. Valerius Coruinus Quinctium ſiue volentem, ſiue nolentem milites Imperatorem aduerſus patriam praepoſuiſſent, leniſsime appellauit; ipſi, militibuſq. veniam ab Senatu impetrauit. Hoc exemplo Aerodi Caeſium nihil vnquam in patriam molitum, multa ſaepe pro patria conatum iure vel accuſaret, vel in cuſtodiam Conſul traderet? Nam quod factum affers, L. Marcij Tribuni militum, qui ſe Propraetorem, litteris ad Senatum miſsis, ex Hiſpania ſcripſerat, dicis tu quid Senatui diſplicuerit, non quamobrem moriendum ſit forti viro, cui carentes duce milites magiſtratum commiſerint. ſolent infimi, turpiſsimiq. homines tumultus, ac ſeditionis in caſtris auctores, quos pars manipulorum aduerſus legitimum Imperatorem ſequitur, vt capitales necari: non Camillis, Quinctijs, Marcijs, Caeſijs ſimiles, communi conſenſu lectis, quorum opera ducum magis profuit Reipublicae, quam ſi, vt priuati agerent, ducis onus recuſaſſent. Abſtinebo Graecis exemplis, ne longus ſim. Age, occidi maluerit Caeſius, quam imperium capere: fuerit dux alter Caeſij diſsimilis, iſque crudelis in patriam, conſilia cum hoſtibus communicarit; eo non inuito, & vetante, ſed optante, ſuadente, iubente, cogente, milites Rhegium vaſtarint: ecquid amplius perpetiendum ei fuerat, quam quod expertem omnis culpae M. Caeſium commeruiſſe, inquis? Tu verò addis etiam, ſi Mercurio placet, indigniſsimum videri, ſcribam Populi Romani praeeſſe legionibus: vt mirer, quid accuſatorium animum ad criminandum iſtud anxie magis, quam ſubtiliter induxeris. Tua doctrina ſi ſatis erat ab hiſtoria inſtructa, non illud meminerat, in honoribus dandis antepoſitum à Populo Romano ſcribam Africani filio? non meminerat Mucium, cum interfecturus Regem Porſenam erraret in Caſtris, & Scriba cum Rege ſedens pari fere ornatu multa ageret, ſpecie, ac dignitate deceptum ſcribam pro Rege obtruncaſſe? Neque, ex Cornelio Nepote, legeras in Aemilio Probo apud Graecos

quoque

quoque Scribe munus honorificentiſsimum fuiſſe, & ad id ſolitum admitti neminem, niſi honeſtiſsimo loco, & ſumma fide, ſummaq. induſtria ſpectatiſsimum: quod eum oporteret eſſe omnium participem conſiliorum? Haec in mentem, atque huiuſmodi alia ſi non venerant, ne illud quidem cogitare poteras neceſſario habuiſſe Scribae munus dignitatem, quod vſque ad hoc tempus apud Reges, ceteroſq. Principes omnium nationum conſenſu ſummum ſit, & ampliſsimum? Non enim togato homini extra ſacerdotia in adminiſtranda Republica ad gradum honoris altioris aſcenſum dari intelligis. Quod ſi non Scribam, ſed priuatum, M. Caeſium ſibi legio praefeciſſet, tu nihil intereſſe arbitrarere, vnde quis ad primum locum capeſſendum accerſatur? non familiae dignitatem? non animi corporiſq. fortitudinem ſpectandam duceres? fuerit vero M. Caeſii, ſi id ipſum tantopere vis, culpa aliqua, quod honorificum Imperium ſibi datum non depoſuerit, quoniam neque tu expetitum ab eo probare, neque ego contemptum oſtendere poſſumus, ceperit, inquam, magiſtratum, aut geſſerit etiam non ſine aliqua ambitione: neceſſe eſt hinc colligas eius naturae generoſam virtutem quandam, & cum diuino illo intelligendi auctore Platone intelligas, errata huiuſmodi non eſſe aut humilium, aut mediocrium ingeniorum indicia, ſed ab excelſa animi quadam, & praeclara indole, paullulum gloriae cupiditate affecta proficiſci. Sed ego cum te alibi ad omnem rationem humanitatis commodum exiſtimem, facile interim putabo, à prudentia iſta, & conſtantia abhorrere monumenta ad M. Caeſij notam tua; teque his credam acuere quodammodo in ſcholis diſceptandi conſuetudinem, non ad maledicendi libidinem mendacia accommodare voluiſſe.

DE C. CAESIO ANTIQVIORE Poeta Latino Caput IIII

CAESII, (quem antiquiorem appello, propter alterum illum C. Caeſium cognomento Baſſum, qui aetate inferior Neronum Caeſarum temporibus princeps, poſt Horatium, fuit Latinorum omnium Lyricorum) antiquioris huius inquam Caeſij fecere praeter nouos, duo Latini priſci ſcriptores mentionem, Valerius Catullus, & Q. Cornificius, ſi tamen hic auctor eſt Rhetoricorum ad Herennium. De Catullo dicam, deinceps in Cornificio cum duriora, atque acerbiora tulerit Caeſius, ac pene oppreſſus ſit, tempus flagitat, vt quamprimum per me ratione, quantum poteſt, ac luce veritatis recreetur, erigatur, reſtituatur. Aliqua eſt iniuria libri quarti locus ad Herennium violatus ab homine ſuis temporibus vix vlli ſecundo Baptiſta Guarino, Guarini filio. Is cum in libro antiquiſsimae notae ſuo, atque in alijs ita ſcriptum cognoſceret,

Et

Et ſi verborum tranſiectionem vitarimus, niſi quae erit concinna, de qua re poſterius loquemur, in quo vitio eſt Caeſius aßiduus, vt hoc eſt in priore libro. Has res ad te ſcriptas Luci miſimus Aeli, cum inquam *Caesij* vocem Guarinus legeret, neque putaret poetam hoc nomine quemquam ab alijs nominatum, confugit ad facillimas coniecturas. Quae res quemadmodum aut acciderit, aut à me cognita ſit, referam. nam ipſe cum locum, quem modo recitaui, expenderem accuratius, quod vtebar vulgatis codicibus, in quibus auctor illius verſus ſcriptus eſt Lucilius, coepi ſic mecum cogitare: Quid Cornificius priorem Lucilij librum citat? Lucilij à Nonio in libris pluſquam triginta teſtimonium afferri, atque à Varrone, Sex. Pompeio, Chariſio, alijſq. grammaticis diuerſos Lucilij libros nominari memineram; quam ergo inſcite ex tot libris primum priorem dixiſſet? non poteſt recte in priore duobus aduocari libris, qui ad quadraginta conſcripſit; neque ſine inſcriptione, qui inſcriptiones tam multas, ac diſsimiles adhibuit, quod ſi quis priorem librum initium libri interpretetur, licet exempla attulerit, ſubtilius tamen agere, quam vera perſuadere videbitur. Mox ad eas annotationes me confero, quae variarum lectionum indicant ambiguitatem. admoneor alijs in codicibus Caecilium pro Lucilio legi, atque ego, difficilius eſſe multo intellexi Caecilio poetae, qui non duos libros, ſed plures comoedias non heroico, ſed iambico verſu factitauiſſet, tribui in priore ei libro verſum hexametrum. magis obſcuras itaque per Caecilium ſenſi offundi tenebras, atque ita, vt Lucilianas ducerem magis tolerabiles. Non ille tamen poeta Caecilius Nouocomenſis, Catulli amicus ex animo mihi penitus exciderat, quem tradunt libros tres de Dindymene abſoluiſſe; quod poema inchoatum ab eo meminit Catullus. Sed neque ſi libros tres hic Caecilius de Cybele fecit, potuit in priore aduocare, neque verſus huiuſmodi in tale argumenti fabuloſi opus videtur incurrere potuiſſe: quod facile iudicare periti queunt, neque cum Valerij Catulli aetate vixerit, ab auctore Rhetoricorum ad Herennium nominatus fuiſſet; qui nullius auctoritatem ſcriptoris eorum temporum ſit ſecutus, nullum ſcriptorem appellarit; qui aliquid aetate illa vel docuiſſet, vel edidiſſet. Cum neque Lucilium, neque Caecilium vllum recipere poſſem, paucis poſt diebus aliud omnino quaerens incidi in ſcriptoris accuratiſsimi Gyraldi libros de poetis: in quibus ille de poeta hoc Caeſio loquens, ait eum reprehendi in Rhetoricis ad Herennium, in eo verſu; *Has res ad te ſcriptas*. ſignificatq. omnino ſe eo loci Caeſium legiſſe. Eodem fere tempore cum percurrerem Alexandri Guarini, Bapt. F. commentarios in Catullum, vbi Catullus Caeſios nominat; *Caeſium*, inquit ille, *poetam reprehendit Cicero ad Herennium in eo verſu. Has res ad te ſcriptas*. me, ſi dubitaſſem de alterius auctoritate, aſſeueratio alterius confirmaſſet. Quamobrem cum nihil eſſet, cur Caeſij lectionem reijciendam putarem, aſſentireq. tam praeſtantibus in omni litteratura viris conſtituerem, hoc tamen amplius

mihi

mihi faciundum credidi, vt ſcriberem ad Guarinos poſteros ſuperiorum, quos nominaui; vt libros ij paternos, atque auitos conſulerent. quaeque lectio ex ijs ſequenda proponeretur, indicarent: non quia vererer, ne vel opinione, vel memoria Gyraldus, Alexanderue lapſi eſſent, quamquam vtrumq. hominibus accidit: ſed vt ipſe certior ſic quoque fierem. Accidit autem commodum, vt quibus diebus haec agito, Baptiſta Guarinus, Baptiſtae nepos Romam venerit; is à me conuentus, qua multa eſt humanitate, & quaedam antiquiſsima ad Herennium exemplaria ſibi eſſe domi oſtendit, & ea ſe quamdiligentiſsime perſcrutaturum pollicitus eſt. Interim veſtigabundi apud librarios in vetuſtum fragmentum manuſcripti exemplaris neſcio an optimi incidimus: in quo plane C. eſt Caeſius; ſed codex frequentibus eſt mendis, & maculis opertus: emptus continuo à me tamen ob hanc cauſſam. Guarinus in patriam poſt aliquot dies reuerſus, ſcribit ad me, mirari ſe quid ita ab Aui Baptiſtae ſententia receſſerit patruus ſuus, Alexander, cui in Catullianis commentarijs adſcribere eum verſum Caeſio libuerit. docuiſſe Baptiſtam auum in commentarijs Herennianis tribus modis ſe reperire ſcriptum: nempe, Caecilium, Caeſium, & Caelium; pro ſuo autem iudicio, Caecilium, & Caeſium damnaſſe, Caelium retinuiſſe, ac propterea in vetuſtiſsimo ſuo codice pro Caeſio Caelium repoſuiſſe, quod & ipſius commentariorum lectio confirmat. in quibus illud praeterea ſit additum; de quo poeta Caelio mentio fit in fine libri de optimo dicendi genere: vbi M. Tullius ait, non minus Terentium, aut Caecilium, quam Menandrum legi à Romanis. Etenim auus meus legendum hic cenſet Caelium, Typographi tamen inquit, Lucilium fecere decepti ſcilicet imprudentes malae figurae traiectionis, *Luci*, & *Aeli*: ſunt enim haec verba Baptiſtae aui. *Scribebat ad vnum nomine Lucilium, cum debuiſſet dicere Lucili emiſimus, accepit illud. E. & coniunxit cum, Li. fecitq. Luci miſimus Aeli. ex quo librarij exiſtimarunt, poetam de ſe ipſo loqui. & Lucili in caſu eſſe poſitum patrio, quem vocandi voluit eſſe Baptiſta auus.* Hactenus Guarini. Quorum ego doctrinam imploro. Sed quod ad Caeſium pertinet, ita, quod ſentio dicam, vt eorum pace, ſi bene eos noui, dicturum confidam. Quis tandem enim poeta eſt iſte Caelius, quem ſubſtituere in locum Caecilij, quem comitem addere Terentio, cum de Comicis agitur, quiſquam debeat? eſt nimis, & vera, & neceſſaria illa lectio, quae Caecilium habet; vt etiam ſi Caelium quiſpiam olim intruſiſſet, tamen non dubitandum nobis eſſet, quin Caelium reſtituere deberemus. Nam Caelium fuiſſe Annalium ſcriptorem, neque verſum ſcripſiſſe, oſtendunt tum ceteri, tum in primis M. Cicero, qui Antipatrum quoque eum appellat; vti Nonius etiam, quamquam non valde perite Hadrianus Iunius Antipatri vocem cupit extinguere. Nam Marcum Caelium oratorem intelligi, nemo puto eſt, qui ſuſpicari velit. Caelius vero ſi aliquis poeta eſt, cum eum Guarinus cum Comicis coniunxerit, nec

ſic quidem impetrari poteſt, vt hic verſus Comici ſit poetae; aut vt comoedia vulgo liber dicatur. Quamobrem quando oſtendimus, neque Lucilium, neque Caecilium, neque Caelium vllo modo verſus huius auctores fuiſſe, Caeſij autem lectionem vnus Guarinus probarit, tres teſtificati ſint, Gyraldus agnouerit, aliquot vetuſta exemplaria confirment, Catulli verſus adiuuent, quamquam magna eſt interdum librariorum in recipiendis erroribus promptitudo, in fouendis etiam pertinacia, reddatur tamen aliquando vnicuique ſuum; fiat ſatis rationibus; tribuatur aliquid vetuſtis codicibus; excuſentur viri docti, per quos maculae aſperſae ſunt; accuſentur per quos inueteraſcunt, dicatur Caeſius, qualiſcunque verſus ſit, (nam de eo iam differam) ſui verſus auctor; neque optari eum putemus aut à Lucilio, aut à Caelio, qui nullus poeta eſt, aut à Caecilio, quo ſane nomine nullum vnquam irrepere facilius potuit, ad quod commutandum tam noſtrae, quam ſuperioris aetatis librarij praecipites feſtinauerint. ſi quis attentius inſpiciat, nullum fuit negotium, C. Caeſium in Caecilium tranſire; ex Caecilio deinceps in Lucilium immigrare. C. Caeſium poetam ego exiſtimo verſus ſuos ad L. Aelium amicum, ſicuti Lucretium ad Memmium, Catullum ad Cornelium, ac Mallium miſiſſe. L. autem Aelium doctum eum virum ſuſpicor, quem M. Cicero tum alibi, tum in Bruto fuiſſe inquit omnino virum egregium, & equitem Romanum cum primis honeſtum, eundemq. erudiciſsimum, & Graecis litteris, & Latinis, antiquitatiſq. Romanae, & in inuentis rebus, & in actis, ſcriptorumq. veterum litterate peritum: quam ſcientiam Varronem accepiſſe ab illo, auctamq. illuſtrioribus litteris explicauiſſe. Atque hoc loco opportune faciam, ſi A. Gellij locos eos, in quibus dicitur Laelius Varronis Magiſter, ſic emendandos moneam, vt diſtinguamus. neque Laelius, ſicuti in omnibus, quos vidi, codicibus, ſed L. Aelius legatur: qui cum fieri poteſt vt amicitia Caeſio interceſſerit, propterq. & familiaritatem, & doctrinam Caeſius ſua ſcripta ad eum miſerit: neque enim Ciceronis, aut Cornificij temporibus C. hic Caeſius exſtitit poeta propter eam, quam diximus cauſſam, ſed fuit ſuperiore aetate, quod obſeruare ex Catulli etiam nominandi ordine, ſi quid hoc refert, poſſumus. Quod attinet ad reprehenſionem, ea non eſt huiuſmodi, vt minus belle de Caeſij ingenio ſentire debeamus. reprehenditur enim, quod in alijs poetis ſummis ſemper animaduertimus. At frequens eſt; & bis in eodem verſu tranſiectione vſus, cum res ſcriptas ſeparet *ad te*, & *Luci Aeli* nomen ſecet *miſimus*. exigua culpa; at magnus poeta Caeſius fuit, in quo tantus vir etiam minima obſeruarit: tranſiectio eſt in quarti eo Lucretiano. *Partimq. varij ab rebus cumque recedunt*; & rurſus in ſexti libri verſu illo; *Inter qui lapidem, ferrumq. eſt eumque locatus.* in vtroq. bis fit eadem tranſiectio. ſi quidem talem Cornificius intelligit. atque frequens haec eſt vſurpatio Lucretij, quamquam vt vllum ego vitium in eo, *res ad te ſcri-*

ptas,

ptas, putem, tantum abeſt, ſumma magis vt cum elegantia coniunctum credam, at tmeſis ea *Luci miſimus Aeli* diſplicet; (nunquam enim talem, qualem Guarinus intellexit, accipies; nemo profecto noſtrorum temporum vel peſſimus poeta tantum ineptiae ſuſciperet,) Sed qualia illa Virgilij ſunt? *Inque ligatus*; *Hac celebrata tenus*, *ſeptem ſubiecta Trioni*, multaq. eiuſmodi? neſcio porro quae tranſiectio illis in mentem venerit, qui *Luci* eſſe aduerbium hoc in verſu docuerunt. Iam illud Catulli, *Cinna eſt Caius*; & Horatij illud *Celſo gaudere, & bene rem gerere Albinouano*, tum illud Lucilij, *in numero quorum nunc primum Trebellium multum Lucium marcebat*, atque huiuſmodi quamplurima defendent, Caeſij qualecumque hoc fuit vitium. Nam ſi vitium dicendum eſt, illud *Luci miſimus Aeli*, vt demus, centies in eo peccaſſe Caeſium, centies idem oſtendam peccaſſe ſingulos veterum, quorum aut integra opera, aut certe fragmenta legere ſolemus. Monuit hoc loco me vir doctiſsimus Achilles Statius verba illa, *Has res ad te ſcriptas Luci miſimus Aeli*, non poetae magis videri debere, quam liberi ſcriptoris. Oratores enim inſtituendos ſibi ſumpſiſſe Cornificium, non poetas, quibus propter neceſsitatem parcitur: quod vt cuiquam probetur, minime tamen receptum Caeſij nomen exigitur: nam Caelium plurimos annalium libros ſcripſiſſe, notum eſt: hic auctor duos tantum, è quibus priorem citat Cornificius. Qui cum in omnibus auctoribus cerneret aliquid vel nouum, vel audacter poſitum, vel non ita feliciter elaboratum, credidit ſummum Caeſij candorem, quaſi naeuo, hac tranſiectionum frequentia aſperum. quae tamen cuiuſmodi ſint, iam dixi. Maius quidem de Caeſij ingenio factum eſt praeiudicium ab ſalſa quadam Valerij Catulli dicacitate. Nam cum C. Licinio Caluo, C. Macri filio, & Poeta, & Oratore inſigni arctiſsima familiaritate deuinctus Catullus viuebat. ſolebantq. vterque aut ocioſi ludere delicatos ſcribentes verſiculos, aut aliorum veterum ſcripta inter ſe legenda communicare. cum forte miſiſſet Caluus ad Catullum poetas aliquot repertos, vt opinor à grammatico quopiam, vt ipſos die Saturnalium animi gratia percurreret, hos ſane malos poetas iocandi occaſione errepta ſignificaturus Catullus, epigramma ſcripſit ad Caluum, in quo oſtendit, ſe lectione horribilis illius, vt ait, & ſacerrumi peſsimorum poetarum libri miſere propemodum perijſſe. iocoſe deinceps tamquam ſuſpicetur, Caluum de induſtria malos ad ſe poetas illudendi ſui, atque affligendi gratia miſiſſe, minatur non impune eum laturum, ſe cum primum illuxerit, properaturum, ſcriniaq. omnia librariorum peruestigaturum, vt inuentis poetarum incommodorum monumentis, Caluum remuneret. Traducit autem neſcio quomodo, niſi viſum eſt ei pro animi libidine, carminiſue gratia id facere, inter eos, de quibus non ita magnifice, amiceq. ſentit, Caeſium. Qui quidem ſi ob vetuſtatem, vt pleriq. veteres, durior, aut propter argumentum minus gratus fuit, aut ſi etiam iniuria for-

taſsis ab Catullo notatur, detur hoc frequentibus poetae vel lepidiſsimi iocis, vel maledici conuicijs. Amicos certe ab amicis potius, quam dicti cuiuſpiam gratia pereat, vulgo impeti videmus. Quod ſi merito etiam cenſebimus perſtringi à liberrimo poetarum Caeſium, quid mirum? Num hic aut primus, aut poſtremus à praeſtantia, & virtute maiorum degenerauit? Non peruenerunt ad nos ipſius ſcripta; quod ſi accidiſſet, commodius iudicare poſſemus. Vt tamen conijcias Caeſium pretij poetam alicuius fuiſſe, quid facit? an quia quos omnino contemnimus, ac nihili ducimus, eos ne nominare quidem ſuſtinemus? ſic neque Cicero infimum quemque ex plebe Oratorem commemorat; an quoniam magni poetae non deſpicatiſsimorum meminiſſe, ſed eorum, quos aemularentur: non infirmiſsimis indicere bellum, ſed ijs certe, qui in contentionem venire poſſent, dignabantur? Potuit ſua tempeſtate Caeſius primum locum obtinere, ſed ſuccedentibus melioribus, vt fit, minus magnifieri coepit. recte enim Laberius, *Non omnes primi eſſe poſſunt omni in tempore*. Id quod Ennio, Lucilio, ceteriſq. poſt Virgilium, Horatium, ſimileſq. accidiſſe cognouimus. Ego interim, & voluntatem Caeſij, quod ſtuduerit, animumq. ad artes praeclaras, atque ingenuas appulerit, laudo: aiunt enim, *in magnis, & voluiſſe ſatis eſſe*; & Catullum magis amo, quocunque tandem modo Caeſij poetae meminerit. vt ſatius eſt fuiſſe olim aliquo loco, quam nullo, & vixiſſe, praeſertim recta proficientem, quam numquam extitiſſe neque enim fiet, vt eſſe ſaltem inter Caeſios non liceat Caeſio; ſi minus ei contingit inter principes in ſtudio Muſico viros numerari.

DE P. CAESIO EQVITE ROMANO huius praenominis primo Caput V

DICTVRVS de P. Caeſio ciuitate donato, faciam à principio, vt huius praemij tanti, ac tam ampli laudem ipſe Caeſius quaeſiuiſſe, ac ſuſtinuiſſe intelligatur. Etenim in omnibus ornamentis, quae grauiſsima, maximaq. ſunt, quid quiſque habuerit, pepererit, acceperit, non ex fortuna, ſed ex merito eius, de quo dicitur, eſt ponderandum. P. Caeſius domo Rauennas, idemq. auxiliorum P. R. praefectus, verum ceteroqui fortis plane, nobiliſsimusq. ius optimum conſecutus ciuitatis, Eques Ro. oſtenditur. Habeo M. Ciceronem in ornatiſsima oratione ea, quae pro Cornelio Balbo inſcribitur, affirmantem, P. Caeſium fuiſſe Rauennantem. Cetera, quae ipſius vel maioribus, vel poſteritati ſunt affinia commodiore loco referam: nunc paulliſper circumſpiciamus animo, quantum inter hunc, atque alios, qui recepti in ciuitatem ſunt, interſit.

ſit. Nam ſi magnarum rerum obbtinendarum difficultas putatur ad laudem commendatior; ſi quibus quiſque optimis artibus ſummum locum conſecutus eſt, ſpectatur; ſi munera eiuſmodi, & dantis perſona, & auctoritate, & genere, ac dignitate accipientis ornantur: nondum intelligo, quis fuerit P. Caeſio praeſtantior. ſi demum parti honoris perfecta omnia additamenta expenduntur, certe P. Caeſio perfectius Romanam ciuitatem nullus eſt adeptus. Quae ſingula tantam vim habent, vt neque ſine his rei magnitudo cognoſci, & cum his non facile quiſquam hoc in genere P. Caeſio poſsit honeſtior reperiri. Primum quibus magnis, atque infinitis difficultatibus cuiuis alij, iiſdem quoque P. Caeſio ciuitas obſtruebatnr. verum eumdem praecipue duae grauiſsimae, quae minime alios omnes impediebant, ſui populi, ſuiq. temporis condicio. Populus is erat, vt quod omnis Italia, omnes Prouinciae, omnis regio terrarum expetebant ſummis votis, id ipſe non modo non cuperet, ſed etiam prohiberet, quia foederatus. Quippe in illius populi, ac ſimilium ſacroſanctis foederibus excipiebatur, ne quis ſuorum a Populo Romano ciuis reciperetur. malebat enim ſuorum virtute ſe ipſum frui, quam alios: & maximo damno ſe affici intelligebat, ſi, vt quiſque in inſignem, fortemq. maxime ciuem euaſiſſet, ita eo potiſsimum per illud Populi Romani beneficium ſpoliaretur. Hoc tantum itaq. incommodum, quod etiam tempus augebat, P. Caeſius cum induſtria ſua, tum fortitudine reiecit: qui effecit, vt Populus Romanus foederis legem aequitatis officio compenſaret: cum non poſſet non eum ſuae ciuitatis praemijs afficere, qui voluiſſet cum periculis illius ſua communicare. Porro temporis difficultatem multo quidem mea ſententia maiorem incredibili quodam virtutis genere, à P. Caeſio victam libet cogitare: quandoquidem qua tempeſtate Romani ſocijs, ac cognatis iter ad ius ciuitatis interſeptum eſſe omni concionum, armorumq. ſtudio conabantur, eadem alienus ipſe iter illud meritorum magnitudine ſibi aperuit. Quae res, quando, ac quomodo, quaq. de cauſa acciderit; dilucide, quam fieri poterit, ac breuiter exponam. Cum propter potentiam nimiamq. auaritiam optimatum Romanorum ad paucos diuites, agri pene omnes omnium Italiae oppidorum perueniſſent, homines Itali, qui neque ſua praedia haberent, neque ad aliena colenda conducerentur, quod vnus quiſque ſeruis emptis ad rem ruſticam vtebatur, neceſſario conqueri, ac turbas ciere coeperant. Quibus malis vt occurrerent, varias ſaepe rationes Patroni plebis, & Italorum iniuerant. Ad extremum duo tentata remedia; alterum vt diuiderentur agri, alterum, quia hoc ipſum diuidendi negocium, & prorogabatur, & in dies magis, atque magis implicabatur, vt ſocijs, qui maxime de agris contendebant, ciuitas daretur, quo beneficio obligati contentionis huiuſce ſtudium abijcerent. Atque ſane Italici eo animo fuerant, vt ius ciuitatis accipere, quam agrum publicum ſibi diuidi, mallent; qua pro-

pter iam ſe ſe bona pars eorum pro ciuibus gerebant. Verum indignantibus Romanis exaequari ſibi Italos, atque in partem Imperij vocari, Conſules L. Licinius Craſſus, & Q. Mucius Scaeuola legem tulerunt, vt in ſuae Italicus quiſq. ciuitatis ius redigeretur. Hinc factum eſt, vt iterum ac tertio ſpe ciuitatis Itali deiecti coniurarint inter ſe, Imperiumq. alterum, quod diceretur Italicum, conſtituendum decreuerint. Id accidit anno poſt V. C. DCLXII. L. Marcio Philippo, Sex. Iulio Caeſare Coſſ. quo anno belli Socialis initium à Marſis commotum eſt. Itaque in proximum annum L. Caeſari, & P. Rutilio Lupo Conſulibus grauiſsimum bellum Italicum decretum eſt. Cuius incredibiliter varia, atque atrox fortuna fuit. Hoc illud bellum eſt, quo magna gloria P. Caeſius, magno vſu, paratu militum, & armorum fuit. hoc idem bello cum Romanos Imperatores periculo ſuo iuuiſſet, Romanae ciuitatis honore dignißimus iudicatus eſt. Scribit Appianus, Caeſarem Conſulem acciuiſſe Gallorum peditum decem millia; quin fuerint autem ex ijs, qui Piſaurum, Ariminum, Rauennam, vicinamq. regionem incolebant, nemo peritus hiſtoriae dubitabit; ex ijs X. millibus, qui nominatus ſit, praeter vnum P. Caeſium reperio neminem. Quamobrem cum tempus eiuſmodi illud fuerit, vt nullum omnino difficilius ad impetrandam ciuitatem exſtare potuerit, quod Romani potius in ſummum diſcrimen amittendi Imperij veniendum ſibi, quam ciuitatem vel cognatis, ac vicinis concedendam decreuerant, conſtat ex hac difficultate P. Caeſio datum munus ampliſsimum eſſe Quid? ſi neque antea, neque poſt id temporis tanti aeſtimatum eſt, recipi in ciuitatem Romanam? quis enim dubitet, quin antea neceſsitatis fuerit, cum Populus Romanus ad ſocietatem bellorum, atque incommodorum promptiſsimus eos admittebat, quos hoc tempore ad imperandum, partoq. Imperio fruendum haud libenter recipiebat. Porro in ſequentibus annis tam prolixe dari coepit id beneficij, vt ciuitas non iam aliquibus, aut ſingillatim, ſed totis prouincijs, nationibusq. vniuerſis donaretur. Sic igitur, quod ad tempus attinet, nemo illuſtriore, nemo difficiliore tempore, nemo quo maius & eſſet, & aeſtimaretur, ciuitatis beneficium eſt conſecutus, quam P. Caeſius. nunc ad rationem conſequendi accedam. Etenim ſi in omnes, qui ſe ſe pro ciuibus Romanis tum gererent, quaeſtione adhibita, inquirere, atque ab ipſis riſponderi licitum eſſet; maximam partem comperias, quae neſciat à quo, aut quando, aut quamobrem ciuitatem habuerit; nimis etiam multos, qui, vt Cicero monet, aut furati eſſe ciuitatem, aut genus ſuum ementiti, aut in aliquo impudenti mendacio delituiſſe, aut irrepſiſſe in cenſum dicerentur; tum plurimos, qui accuſando, qui per aliorum calamitatem, qui proditis ſuis; neque paucißimos, qui linguae volubilitate, qui propter aliquod artificium, diſciplinamue in numerum ciuium peruenerint. Nam ſeruorum libertate, hoc eſt ciuitate donatorum infinita millia praetereo

reo

reo. in quo ars quoque valuit, cum Latini nominis primarij viri filios ſuos iccirco Romae venderent, vt manumiſsi ciues eſſent. Praetereo, qui virtutis pretium vi pecuniae ab auaris magiſtratibus extorſerunt. Reliquus omnis aditus vni excellenti, ac nobiliſsimae virtuti patebat. aditus hic vere illuſtris, ac memorandus inſignibus viris reliquebatur; vt ſit, cur gratulemur P. Caeſio, quem in nullam ſordidam ſuſpicionem incidiſſe intelligimus. Non enim incerto auctore, ſed omnium grauiſsimo; non obſcuro tempore, ſed celeberrimo, non ignota de cauſſa, ſed perſpectiſsima, non fraude, ſed probitate; (appellat enim virum bonum M. Cicero,) non lingua, ſed manu, non accuſatione forenſi, ſed defenſione caſtrenſi; non ſuos deſerens, vt multi Italicorum, ſed foederatis ſuccurrens, vt pauci externorum; non propter humilem artificij diſciplinaeue ſcientiam, ſed propter egregiam rei militaris peritiam; non è barbaris ſeruus, ſed inter Vmbros facile princeps; non pecunia erogata, ſed rebus maximis geſtis; non cum multitudine temere, ſed ſingillatim, ac conſiderate ciuitate donatus ſcribitur. Cauſſa eſt, cur ex Vmbris P. Caeſium vere dixerim, quod cum ſcriptores alij, tum Strabo ex Vmbris profectum Rauennatem populum, & in Vmbrorum regione Rauennam collocatam ſcribit. Licet, autem eadem in Gallia cenſeretur, & Galliae incolae dicerentur, tamen Caeſij nomen nullo modo Gallicum, ſed Latinum, Italicumue; facilius Publium in Gallia Vmbrum, quam Gallum in Vmbria demonſtrarit. Vt ad bellicam virtutem redeam, haud dubie in ſummum diſcrimen res ventura Romana videbatur, caeſis iam duobus Conſulibus, & tertio inter belli labores abſumpto; libertinis etiam ob militum penuriam tum primum militare incipientibus, niſi nobiliſsimi quique, ac praeſtantiſsimi foederatorum, ſociorumq. proceres, manum ex ſuis, quantum poterant, coegiſſent, ac Reipublicae ſuccuriſſent. Quod ſi ſummae vtilitati, maximoq. praeſidio fuiſſe Romanis decem illa Gallorum millia, credendum eſt; quam ſingularem fuiſſe P. Caeſij operam oportet, cuius vnius ex ijs omnibus nomen memoriae, ac literis conſignatum reperitur? Quamobrem ſi Luceij, Siſennae, Salluſtij, Hortenſij, Liuij, tot aliorum, qui bellum Italicum ſcripſerunt, monumenta exſtarent, fortaſſe, vt ducum multa nomina, ita P. Caeſij multa facinora legeremus. Probabile id facit P. Velleius Tiberiani ſaeculi ſcriptor, cum ſcribit in hunc modum: *Neque ego verecundia domeſtici ſanguinis gloriae, dum verum refero, ſubtraham: quippe multum Minatij Magij, Ataui mei Aſculani tribuendum eſt memoriae, qui nepos D. Magij Campanorum principis celeberrimi, & fideliſsimi viri, tantam in hoc bello Romanis fidem praeſtitit, vt cum Legione, quam ipſe in Hirpinis conſcripſerat, Herculaneum ſimul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L. Sulla oppugnaret, Coſſamq. occuparet: cuius de virtutibus cum alij, tum maxime, dilucideq. Q. Hortenſius in annalibus ſuis rettulit.* Fruſtra inquam retuliſſet, & Hortenſius, & alij, niſi

tu

tu Vellei meminiſſes, & pietatem atauo commemorando coluiſſes; nemo enim ex ijs, quos habemus, quicquam praeter te de Magio tradidit. Ceterum, ſi atauum Velleius extollit, qui Didio, aut Syllae legatis haeſerit, quid de P. Caeſio dicemus, qui lumina duo Populi Romani ſecutus eſt, Caeſarem, qui Conſul auxilia ex Gallia exciuit, deinde Cn. Pompeium, qui Caeſari defuncto ſucceſsit; quos non dubito, quin conſilium hominis probarint, fidem. officia, obſeruantiamq. dilexerint: fuit enim cum duobus ijs tam claris Imperatoribus eo Sociali bello, ijs in acie, in exercitu comitem ſe praebuit, & vt Caeſar deceſsit, Pompeiumq. ſucceſſorem habuit, nunquam ipſe, vt credi par eſt, à Pompeio diſceſsit. Decuit igitur, ſiue dux auxiliorum P. Caeſius fuit, ſiue priuatim vir animo, & virtute praecellens pro Romanis periculo ſuo dimicauit, vt maxime communione beneficiorum eius ciuitatis frueretur; quam poſtea ijs permiſit Populus Romanus, quos Caeſij, & ſimilium Caeſij virorum armis ſubactos in ditionem redegerat. quare, quod ſcribit P. Velleius Magij ataui ſui pietati plenam à Populo Romano gratiam relatam, quod eum viritim ciuitate donarit, ac deinceps duos eius filios crearit Praetores, id quidem tam ſimile in P. Caeſio animaduerto, vt paucis poſt annis, quam ipſe ſingillatim ciuitate donatus eſt, & M. Caeſium Praetorem Vrbanum, & P. Caeſium comperiam tanta gratia, atque auctoritate virum, vt ei M. Cicero tamquam ſummum magiſtratum gerenti ornatiſsimos Equites Romanos commendaret. quos ambos quidem P. Caeſij filios fuiſſe vel rei, vel temporum ratio ſatis admoneat. Verum de ijs paullo poſt. Hactenus oſtendi non artibus quae humilium ſunt, ſed via quadam nobiliſsimorum, ac Principum propria perueniſſe in ciuitatem P. Caeſium. Iam quid de perſonis ſentiendum ſit, attingam. Atque vt ab eo, qui beneficium contulit, incipiam: ſicuti nemo eſt, quin laetetur à laudatiſsimo laudari, ita magni intereſt, quonam auctore praemij gaudeas. neque enim tam eſt glorioſum priuati precibus, aut ope ducis obſcuri cuiuſpiam ciuitate donari, quam munere, atque auctoritate clariſsimi Conſulis, ac Populi Romani Imperatoris feliciſsimi. Nam cum à quatuor Conſulibus res geſta ſit in eo Sociali bello, cum peritiſsimorum ducum, ac legatorum ibidem illuſtre nomen fuerit, nemo tamen plus Cn. Pompeio excelluit, nemo niſi Cn. Pompeius triumphauit. is ſolus Veſtinos, ac Pelignos ſubegit; ſolus Picentes, & Aſculanos, qui tantum bellum concitauerant, deuicit; ſolus de Marſis, de quibus, & ſine quibus, ad eam diem nunquam triumphatum fuerat, triumphum egit; atque idem Cn. Pompeij pater fuit illius Magni, qui vnus, & patris, & omnium aetatum, ac gentium laudes ſuperauit. Is igitur vir tantus, non priuatus, ſed Conſul, non ab initio ſtatim, ſed rebus maximis geſtis, (vt teſtis locuples M. Cicero oſtendit,) P. Caeſium, quem oculis ipſe, non aliorum ſermonibus ſpectatum, praeſenti virtute, non abſentum verbis commendatum haberet, ciuem Romanum adiſcen-

ſcendum decreuit. Hoc loco licet etiam, praeter virtutem, reliqua in P. Caeſio conſiderare. Cum enim virtutis cauſſa perſpicuum ſit, alios quoque idem praemij conſecutos, quibus rebus potiſsimum P. Caeſius illis antiſtet, videndum eſt. Sic igitur ſtatuo, eos homines, quibus propter virtutem patuit Romana ciuitas, ex omni gente, omni hominum condicione, ac regione terrarum eſſe potuiſſe. quod ad gentem attinet, qui hac in cauſſa Italum, cuiuis externo, ac barbaro praeponendum non videt, nihil videt: ne quicquam aut de Vmbrorum vetuſtate repetam, aut de prouinciae Galliae in Italia ornamentis afferam. Rurſus aut ſtipendiarij, aut ſerui, aut hoſtes, aut ſocij, aut foederati ijdem cenſendi ſunt. atque iniuriam plane is P. Caeſio, ac foederatis faciat, qui honore comparandos putet ſtipendiarios immunibus; ſeruos liberis; hoſtes amicis. Nam ſocijs etiam honoratiores foederati cenſendi ſunt, quod ij obligati quibuſdam neceſsitudinibus ſunt: hi voluntaria quadam, ac prope aequali comitate coniuncti. Et P. Caeſius iccirco cuiuis ſociorum praeſtat; quod difficilius, vt dixi, foederatis, quam ſocijs, dari ciuitas poterat. Et quia, quod ſocij rogabant, foederati etiam interdicebant, aeſtimo in eo foederatos ſocijs ſuperiores. Virtute igitur ijs, qui arte alia, gente ijs, qui virtute, in ciuitatem veniebant, P. Caeſius antecellit. Dignitate autem ſuos, quiue gente ſibi pares eſſent, vbi domus examinetur, P. Caeſius ſuperauit. Namque vti reliqui Imperatores exemplum largiendae ciuitatis in ijs potiſsimum ſtatuebant, qui omnes honores domi ſuae facillime adipiſcerentur, & magnifice, atque ampliſsime gererent; quippe oppida ſua generis antiquitate, ac monumentis decorarent, ita quidem credendus ſapientiſsimus Conſul, atque Imperator Cn. Pompeius P. Caeſium, quod is in ciuitate ſua ſplendore, apud omnes gratia, exiſtimatione praecipua eſſet, ex omnibus delegiſſe, quem honeſtaret; ita vt propter & rei aequitatem, & hominis amplitudinem iucundus is honor Caeſij popularibus, ac gratiſsimus accideret. Ad cetera enim omnia ornamenta etiam amicitia tanti Conſulis, clarorumq. Ducum Caeſio acceſſerat, cuius beneuolentia, ac veteris patriae defendendae ſtudio, futuram Romanis Rauennam longe commendatiorem ſperare poſſent. Honeſtatem domus, ac fortunarum P. Caeſij apud ſuos confirmat id etiam, quod inſtituo dicere, nempe decus ordinis parta ciuitate. neque enim qui plebeius apud ſuos fuiſſet, ſtatim ciuitate habita Eques Romanus fieri potuiſſet: cum etiam qui Equites domi ſuae fuerant, in plebe Romana ciues facti conſiſterent. Polluiſſe igitur opibus, atque inſigni, ornatiſsimaq. familia P. Caeſium dico, qui in ciuitatem receptus, in Equeſtrem ordinem continenter relatus ſit: neque vero in ſuperiorem vmquam, vno Appio Claudio excepto, memini nouum ciuem aſcitum. Quod ſi is, cui CCCCHS in cenſu non eſſet, Equeſtrem ordinem per leges adipiſci non poterat, facile eſt de P. Caeſio exiſtimare. Nos vero multos etiam Caeſios, ſi non eius liberos, at liberorum eius aetate Equites

Romanos honeſtiſsimos legimus, quibus cum tantumdem in cenſu ſingulis non ſuppeteret, ordinem non amiſerunt. Veniat nunc in mentem quam multi recepti in ciuitatem vel ſuffragio carebant, vel vix interdum ius Quiritium, atque infimae plebis aſſequebantur: conſtituetur aequius, quid de P. Caeſij maioribus ſentiendum ſit. Cui ego debere poſteritatem eius intelligo, quod ab ipſius animi virtute, ac praeſtantia ſecunda quaedam domeſticae dignitatis initia, eaq. optima profecta habemus. Nam tametſi M. Caeſium Campanae legionis imperatorem, multo hoc vetuſtiorem ſcimus, tamen quod ab eo ad hunc certum Caeſium vix vnum, aut alterum reperimus, ac quoniam fieri potuit, vt is propter Rheginorum cauſſam exſilio damnatus, cum liberis ſolum verterit: exiſtimabimus hunc P. Caeſium quaſi poſtliminio ciuitatem repetiuiſſe. Amittebatur enim, ſi quis Romanus alij ciuitati adſcribebatur, quod accidiſſe multis ſcimus, neque deinceps, niſi nouo iure, recuperabatur. Ac forſitan is primus M. Caeſius Rauennam exſulatum abiens Roma relicta eam ciuitatem ſuarum fortunarum domicilium eſſe voluerat. De P. Caeſio tantum addam, cum propter varietatem codicum M. Ciceronis verba in grauiſsima Cornelij cauſſa aliter ab alijs legantur, hanc eſſe vulgatam, & videri certam, probatamq. lectionem. *Cn. Pompeius pater rebus Italico bello maximis geſtis, P. Caeſium Equitem Romanum, virum bonum, qui viuit, Rauennae natum foederato ex populo, non ne ciuitate donauit?* Demonſtratur enim patria, quam minime reticere aut ſolet, aut debet M. Tullius; qui & in hac oratione, & alibi primum patriam, deinceps patriae conditionem ciuitate donatorum ſemper commemorat, atque hanc ſententiam probari Paullo Manutio, viro doctiſsimo, cum eum conueniſſem, teſtor.

DE M. CAESIO HVIVS PRAENOMINIS Secundo, viro Praetorio
Caput VI

SVBIICIAM nunc eos, quos P. Caeſio filios, aut fuiſſe, aut per aetatem eſſe potuiſſe intelligo: ac duos quidem, quos proxime proponam, Praetorios putandos exiſtimo. Quippe alterum extitiſſe, graui teſtimonio M. Tullij confirmo, alterum aliquot bonis coniecturis apud eundem auctorem adducor, vt vel Praeturam, vel ſimilem certe magiſtratum geſsiſſe credam. Quae cuiuſmodi ſint, oſtendam ſuo loco, nunc ordinem ſequens temporum, de eo, quem priorem nominatum, & priorem didici muneribus in Republica functum, hoc eſt, de M. Caeſio agam. Cuius Praetura incidit in annum poſt V. C. DCLXXVIII Conſulibus L. Octauio, C. Aurelio Cotta illo, qui huius

ipſius

ipſius anni incommoda apud Salluſtium hunc in modum exponit. *Conſules nos feciſtis, Quirites, domi, belliq. impeditiſſimi Republica: namque Imperatores Hiſpaniae ſtipendium, milites, arma, frumentum poſcunt, & id res cogit, quoniam defectione ſociorum, & Sertorij per montes fuga, neque manu certare poſſunt, neque vtilia parare; exercitus in Aſia, Ciliciaq. ob nimias opes Mithridatis aluntur. Macedonia plena hoſtium eſt, nec minus Italiae maritima, & prouinciarum, cum interim vectigalia parua, & bellis incerta vix partem ſumptuum ſuſtinent*, & reliqua. At profecto Cotta, tantumdem dolendum nobis eſt, tui illius anni, atque aetatis perpetuos annales deeſſe, de cuius tu difficultatibus tum quaerebare. Praetorem in tuo conſulatu habemus M. Caeſium, ſed deperdita Graecis, ac Latinis hiſtoria T. Liuij monumenta poſt annum à principio Vrbis DXXCVII. nulla ſunt. Dionis libros ante annum DCXXCV. omnes deſideramus. reliquas hiſtorias, ſi quae ad horum ſimilitudinem fuerant explicatae, ac continuatae, vetuſtas conſumpſit; vix epitomas quaſdam, fragmenta, ac reliquias tenemus, in quibus cum bellicarum rerum, militariumq. hominum, propter breuitatem valde manca, tum ciuilium diſceptationum, vrbanorumq. magiſtratuum, atque in pace prouincialium aſsidua praeteritione nimis eſt obſtructa cognitio. Imperfecta vero hiſtoria, vt inter infinita Legatorum, Tribunorum, Aedilium, Praetorumq. nomina plures numeraremus Caelios, ſic magis perſpectum Praetoris huius M. Caeſij magiſtratum, ac tempus haberemus. Quamquam de homine ipſo ſi nihil praeterea aliud reperiatur, illud certe non parum aeſtimandum eſt, quod ex eo Caeſiam familiam Reipublicae clariſsimis temporibus, & Senatoriam, quod maximum erat in principe terrarum ciuitate, & Praetoriam fuiſſe cognoſcimus. Praetorijs autem magis reliquae cedebant, quam ipſae Conſularibus. Non enim praetermittatur à me, vt dicam habuiſſe Praetorium illud munus auctoritatem paene principis, Praetoreſq. Conſules appellatos, & abſentium Conſulum munus ſuſtinere ſolitos more maiorum, ijs cum populo, patribuſq. agendis ius fuiſſe, ijs neminem intercedere potuiſſe, eorum poteſtati cunctos paruiſſe. Ceterum quia Romani Praetores primum ius dicebant in vrbe, deinde in prouincias ibant, de M. Caeſio, cum Praetor vrbanus eſſet, aperte M. Cicero in Verrem verba fecit. At vrbanorum Praetorum munera quaedam communia erant, videlicet, dare iudicia, optimum quemque in ſelectos iudices referre, iuris diſceptatores, ac cuſtodes eſſe; vim fieri vetare, reſtitui factum iubere, denique de omnibus priuatorum controuerſiis interdicere, alia vero quaedam propria, quae inter ſe ſortito diuidebant. Nam alius de pecunijs repetundis, alius de ambitu cognoſcebat; ad alium veneficij, ad alium peculatus quaeſtio pertinebat; hic inter ciues, ille inter peregrinos, ſaepe duo inter ſicarios iudicabant; etiam ſaepe duo ſartis tectis templorum, de quibus cauſſa dicebatur, praeſidebant. Itaque inter ſex, ac deinde plures Prae-

tores hunc in modum annuae iuriſdictionis Vrbanae officia diſtribuebantur. M. Caeſij, cui collega C. Licinius Sacerdos obtigit, ſors fuit ſartorum tectorum curandorum. Habebat hoc proba illa priſcorum Romanorum aetas, vt Religionis eſſet obſeruantiſsima, omniq. opera, ac ſtudio aedes Deorum vel nouas extrueret, vel veteres repararet; quod quidem faciendum etiam pium illud Q. Horatij carmen admonet. *Delicta maiorum immeritus lues Romane, donec templa refeceris, Aedeſque labantes Deorum, & foeda nigro ſimulacra fumo.* Sed haec curatio ordinaria, ac praecipua fuiſſe traditur Cenſorum: quo magiſtratu neque ſanctior vllus, neque ſeuerior habebatur. quamquam & Aediles ipſos huic negocio incubuiſſe animaduerto. Ad Praetores plane nihil attinuiſſe exiſtimo, niſi ob hanc cauſſam Senatus conſultum fieret, quod cum alias opinor, tum Lucio quoque Octauio, & C. Cotta Conſulibus factum eſt, anno, vt dixi, quo M. Caeſius Praetor in vrbe fuit; cui, & C. Sacerdoti collegae teſtatur Cicero, negocium datum fuiſſe ab Senatu, cum aedes ſacras Conſules (pro Cenſoribus puto) locauiſſent, omnia ſarta tecta exigendi. Porro ſarta tecta aedium ſacrarum curari dicebantur, cum aedes ab omni detrimento conſeruabantur. Itaque fuit M. Caeſij Praetoris, & collegae extraordinarium officium, vt qui homines aedem Dei alicuius aut tuendam, aut reficiendam habuiſſent, idque oneris ſuſcepiſſent; vt templum omni opere eſſet integrum, laqueatum, vndique tectum, columnis ad legis numerum ornatum, de ijs diligenter cognoſceret, ac iudicaret: quemadmodum didicimus ex M. Tullij libro tertio in Verrem, qui Marco Caeſio in Praetura ſucceſsit, & quaeſtum ex ea ſartorum tectorum cura improbiſſimum fecit. M. autem Tullius, quo anno M. Caeſius Praeturam exercuit, erat in Sicilia cum Praetore Sex. Peducaeo: nec niſi ſeptimo anno poſt Caeſij Praeturam, aedilitatem geſsit. At M. Caeſius, quincto decimo poſt P. Caeſium ſeniorem ciuitate donatum, Praetor fuit. Et quoniam non ante annum aetatis quadrageſimum quiſquam eſſe Praetor Populi Romani per leges poterat, annum quinctum, & vigeſimum agebat M. Caeſius, cum Publius ciuitate donabatur: cuius ſi filius eſt Marcus, parentis dignitas oſtenditur. cum eius recepti in ciuitatem tam cito liberi ad ſummos honores peruenerint; namque ante Praeturam, Marcus iam Quaeſtura, & fortaſſe Legationibus, atque aut Aedilitate, aut Tribunatu functus fuerat. at Publio ſi non eſt prognatus Marcus, magis, atque magis confirmor, fuiſſe in vrbe Caeſios ante Publium; cuius parentes quoniam fortaſsis municipijs delectati domicilium Romae non habuerant: Publium oportuit ius optimum ciuitatis rurſus acquirere, atque obtinere, ſedemq. fortunarum intra vrbem, quaſi poſtliminio rurſus ponere. Ceterum, quia ex Praetura, vt dixi, in prouincias ire ſolebant, non equidem affirmare poſſum, in quam M. Caeſius profectus fuerit. collegae quidem ipſius Caio Sacerdoti Sicilia obtigit; Octauio Conſulum al

teri

teri Cilicia; alteri, nempe C. Cottae Gallia; Metellus, & Pompeius in Hiſpanijs aduerſus Sertorium bellum gerebant; M. Fonteius in Gallia Narbonenſi, & Comata; Curio in Macedonia, de qua poſtea triumphauit. Nondum Creta, Bythinia, Cyprus à Romanis Praetoribus adminiſtrabantur. Maxime veriſimile mihi fit, vt vel in Sardiniam, vel in Africam Praetor iuerit, quae quoniam firmata pace ambae fruebantur, qui bellorum ſummam, ac triumphos annotarunt, de earum Praetoribus meminiſſe nihil neceſſe habuerunt. Etenim non Praeturae ſolum, & reliqui inferiores magiſtratus, in eiuſmodi ſcriptoribus deſiderantur, verum ipſi interdum quoque Conſules. De C. Sacerdotis autem prouincia Sicilia neſciremus, niſi M. Tullio, propter ipſius, & Quaeſturam, & accuſationem Verris vſu veniſſet, vt commemoraret. Atque hactenus de M. Caeſio, propter quem ſcimus Praetorium fuiſſe genus Caeſium in Romana ciuitate.

DE P. CAESIO IVNIORE VIRO GRAVI & Ciceronis amico Caput VII

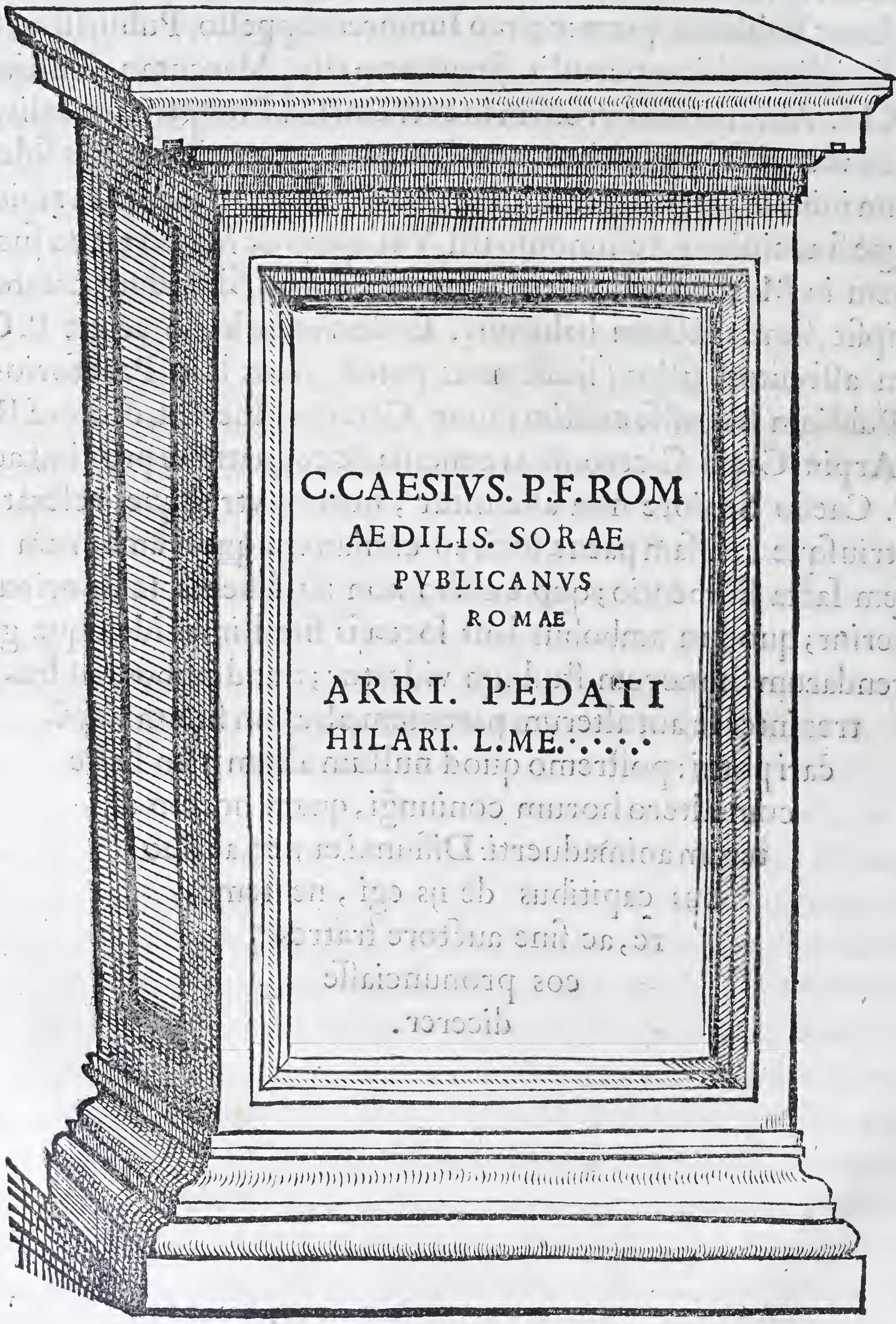
SI Praetorem hunc quoque P. Caeſium dicerem, non fallerer fortaſſe: praeter inſtitutum tamen facerem meum, qui niſi certiſſima mihi de ceteris aſſeueranda non propoſui. at dubius apud M. Tullium locus eſt, vbi nominatis Praetoribus, C. Sacerdote, M. Caeſio, factum inquit eſſe S. C. quibus de ſartis tectis cognitum, & iudicatum non eſſet, vti C. Verres, P. Caeſius Praetores cognoſcerent, & iudicarent. nam pars magna, qui in manibus ſunt, librorum Publium non Caeſium magis, quam Caelium habet. Itaque ne non neceſſaria oriatur parua de re altercatio; quamquam Publij praenomen Caeſiorum frequentiſsimum, fere nuſquam in Caelijs vidi, tamen quia exigui officij cauſſam etiam in P. Caeſio poeta antiquiore pluribus egi, (licet alia, ac iuſta ratio rei litterariae iuuandae fuerit,) ne longior ſim, veniam potius ad ea, quae ſunt exploratiſsima. Etenim ad P. Caeſium in libro ad P. Memmium Epiſtolarum perbreuis eſt haec, ac peruenuſta M. Ciceronis. *Cicero P. Caeſio S. D. P. Meſsienum, Equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumq. perfamiliarem tibi commendo ea commendatione, quae poteſt eſſe diligentiſsima; peto à te, & pro noſtra, & pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias, eiuſq. rem, famamq. tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adiunxeris, mihiq. gratiſsimum feceris. Vale.* Non ego iam coniecturis, non argumentis dignitatem P. Caeſij extollam; quem ſi verbis eiuſmodi commendatum alij videremus, magni profecto tamen aeſtimandum duceremus, nunc vir ornatiſsimus tam diligenter ei à principe ciuitatis commendatur. ne quid amplius diſſeram. ſi priuatus fuit P. Caeſius, quam tandem eius auctoritatem, exiſtima-

tionem, locum, inter ſummos patronos arbitramur fuiſſe, qui priuatus orna tiſsimos equites Romanos in fidem recipere, qui poſſet non mediocrium hominum rem, famamq. tueri? qui patrocinia ſuſciperet, rogante M. Cicerone, non ſolum conſulari, ac primario viro, ac patrono, ſed cum ipſius, tum patris eius amico ſummo; expendant, quis commendet, quis commendetur, qualis ſit commendatio, non iure conſultum, (ſoliti enim iure conſulti alijs potius commendari à Cicerone, quam rogari) non Senatorem leuem P. Caeſium exiſtimabunt. egebat enim Ciceronis pars bona Senatorum commendationibus; ſed grauem quidem, ac nobilem Patronum; grauem, gratioſumq. Senatorem iudicabunt. At mauis opinari, geſsiſſe tum magiſtratum P. Caeſium, laudem dicis Caeſiae familiae, cum homines ex ea pluribus honoribus perfunctos autumas: atque eo quidem libro Epiſtolam ad P. Caeſium ſcriptam legimus, in quo praeter Memmium, quem priuatum fuiſſe ſuſpicor, omnes, ad quos ſcribitur, in magiſtratu fuiſſe intelligimus: accidit autem, vt cum Epiſtolae libri eius, qui eſt tertius dicimus, ſcriptae ſint ad homines quinque, ac viginti circiter, quorum alij Conſules, Proconſules, aut Imperatores, alij legati, Praetores, Propraetores, Quaeſtores, Proquaeſtores nominentur, haec fuerit ad P. Caeſium media inter omnes collocata, ne dubitaremus ſcilicet, quin ille cum Imperio, magiſtratusue poteſtate ageret. Sed alios, aut ex inſcriptione, aut ex argumento, aut ex repetita eiuſdem mentione, aut ex hiſtoria percipimus, quibus eſſent praenominibus, quibus in locis, quo honore fungerentur. in alijs nullo modo haec conijcere poſſumus, exempli gratia C. Titium Praetorem Vrbanum ex inſcriptione accepimus: Cluuium praefuiſſe Galliae ex argumento: Q. Philippum neſciremus, vbi tum proconſul eſſet, niſi ex repetita aliis in locis L. Egnatij commendatione, cuius in Aſia fuiſſe negotia demonſtrantur: Allieni Proconſulis in Sicilia, atque aliquot aliorum praenomina niſi ex hiſtoria non nouimus. Iam vero vbi Q. Curtius Ancharius, vbi Culleolus Proconſules eſſent, ignoratur. quod munus gereret C. Munatius, cui Liuineium; M. Rutilius, cui Sextium; P. hic Caeſius, cui Meſsienum commendat Cicero, ſcire non poſſumus; niſi ſuſpicari aut Romae, aut in prouincijs Praetores fuiſſe. Meſsieni nulla eſt alibi mentio in M. Tullij monumentis. alicubi in lapidibus, praeſertim Nouocomi. Sed miſſa iſta faciamus. illud potius inueſtigemus, cur pro paterna amicitia P. Caeſium M. Tullius roget, hac enim cogitatione adductus, non exiſtimaui eundem hunc eſſe cum P. Caeſio ciuitate donato; qui quoniam Italico bello operam egregiam nauarat, & ob virtutem praemijs affectus fuerat, videtur ea aetate fuiſſe, qua Ciceroni parens eſſe poſſet, agenti ea tempeſtate annum ſextum decimum circiter. Quod autem haec Epiſtola iudicio omnium ſcripta eſt poſt conſulatum, atque adeo poſt exilium Ciceronis, aſperum factu apparet, poſt annos quadraginta

ginta, tot enim fere ſunt à Conſule Cn. Pompeio Strabone, qui P. Caeſium ciuitate donauit, ad Ciceronis Procunſulare Imperium, circa quod tempus ſcripta haec Epiſtola iudicari poteſt: eum qui Cicerone puero conſtanti aetate vir fuiſſet, ac liberos, (ſi modo M. Caeſius Praetor Publij filius fuit) ante Ciceronem natum annis multis ſuſcepiſſet, rogari à Cicerone pro ea amicitia, quae ſibi cum illius parente interceſsiſſet: aſperum etiam, vt ei, qui Rauennae viueret, ſicuti teſtatus eſt in Corneliana Cicero, tanquam patrono commendaret ſplendidos Equites Romanos. Quamobrem multo ſane credibilius eſt, hunc Publium, quem iccirco Iuniorem appello, Publij illius Caeſij, qui belli ſocialis militiam pertulit, ſanguinem eſſe, Marcumq. Tullium, qui ſe ait in XII. Antoniana, Tyronem in exercitu Cn. Pompeij Conſulis aduerſus Marſos meruiſſe, amicitiam, quod accidere commilitonibus ſolet, cum eo primum iniuiſſe, ac propterea hunc eius filium pro paterna ea amicitia rogare. Quae ſi accipimus, teſtimonio illi Velleiano de Magio atauo ſuo, cuius ob virtutem in Marſico bello viritim ciuitate donati, filios duos creatos Praetores ſcripſit, ſimile factum habemus. Eodem enim bello aeque P. Caeſius ciuitatem aſſecutus, filios (ſi affirmari poteſt) duos hos Praetorios Marcum, & Publium habuiſſe exiſtimabitur. Ceterum fuerant, & antea Romae, & erant Arpini Caeſii Ciceronibus amicitia, & cognatione proximi: ad quos, qui de P. Caeſio Seniore non aſſentitur, horum vtrunque referat. Equidem vtriuſque cauſſam paene iccirco coniunxi, quod amborum apud eundem facta ſit mentio; quod ambo non ita diuerſis temporibus extiterint; quod in ambobus laus forenſis ſimillima, idemque gerendarum honorum ſtudium videatur; quod ambos, aut fratres inter ſe, aut alterum parentem, alterum filium ſuſpicari potui: poſtremo quod nullum alium tam belle cum altero horum coniungi, quam horum alterum animaduerti. Diſiunxi tamen, ac duobus capitibus de ijs egi, ne temere, ac ſine auctore fratres eos pronunciaſſe dicerer.

DE

DE P. CAESIO AEDILI, ET PVBLICANO, ac de quibuſdam alijs PP. Caeſijs. Caput IIX

POST Publios Caeſios priorem illum equitem Romanum ex M. Ciceronis oratione, & iuniorem illum Senatorem, ex eiuſdem Epiſtola, nemo huic anteponendus fuit; vel quia Aedilis, vel quia ſine cognomento eſt. Sic enim pertinere eum iudico ad tempora Reipublicae, quibus Caeſij nullo ſunt vſi cognomine: Poſt Auguſti vero, & Tiberij principatum plurimis eos cognominibus delectatos intelligo. viſitur haec inſcriptio Luceriae, & ab Aldo Manutio relata eſt in volumen Orthographiae ſuum: cui alij Publij Caeſij adijcientur, ſi prius quae ad hunc pertinent, explicata fuerint. Quinctam illam notam ROM. quidam contendit eſſe interpretandam, Romanus, vt ſit cognomentum P. Caeſij, & ſane poſteriores aliqui Caeſij hoc cognominis habuerunt. ſed ego malo, ſit Romilia, vt Tribum eius ſignificet. Neque enim patitur obſeruatio, cognomen notis potius occultari, quam expreſſis litteris deſcribi. Tribum vero etiam ſine cognominis comitatu adſcribi patitur. Quod Aedilem ſe Sorae dicit, ne mirum iſtud ſit, & euerſa, & ſtante Republica licuit magiſtratum in Municipijs gerere ciuibus Romanis. Milo, quo tempore conſulatum petebat, Dictator erat Lanuuij: & duo Cicerones adoleſcentes Marci, & Quincti filij, Aediles cum Marco Caeſio Arpini fuerunt, vt ſuo loco dicemus. Non eſt autem ſuperuacaneum, quod ſe Romae Publicanum ait. Equites enim Romani, tam Romae, quam in omnibus Prouincijs Publicani munus exercebant, vt narrare mihi permiſi in Cnaeo, & Sexto Caeſijs. Quod ad Arrium Pedatum Hilarum attinet, ſi libertus eſt, fortaſſe Caeſio vel adſignationis beneficio, vel hereditatis obtigerat. etenim Caeſiae Familiae nomen Arrius obtinuiſſet, ſi manumiſſus à P. Caeſio fuiſſet; gratum ſe tamen oſtendit, quod patroni memoriam honeſta inſcriptione immortalem eſſe voluit; aut potius carus P. Caeſio libertus hic fuit, cui Patronus, vt benemerenti monumentum poſuit. Quanquam, mea ſententia, L. ME. libens merito interpretari poteſt; Arriusq. Pedatus intelligendus eſt ob amicitiam ſtatuam, aut titulum P. Caeſio Aedili poſuiſſe libens merito, aut ab ipſo libente monumentum accepiſſe. Ceterum C. Plinij Iunioris Epiſtola ad Traianum vndecima, his verbis clauditur. *Rogo indulgeas Ius Quiritium L. Satrio Abaſcanto, &* P. CAESIO PHOSPHORO, *& Panchariae Soteridi, quod à te, volentibus patronis, peto*. Sed quin P. Caeſij Phoſphori liberti Patronus neceſſario fuerit Publius aliquis Caeſius, ſicut Abaſcanti Lucius aliquis Satrius, nemo erit, qui dubitet. Quamobrem P. praenomen Caeſio Sabino, de quo alibi libenter addidiſſem, cum Publiorũ Caeſiae gentis libertorũ eo Sabini tempore viuentium memoria exſtet, niſi alij quoque Caeſij praeter Sabinum inuenirentur. Quod ad ius Quiritium pertinet, quod petente patrono Plinius Traianum Phoſphoro rogat, ſciendum eſt id, quod & accurate Caius I. C. ſtatim ab initio ſuarum inſtitutionum tradit: & vero accuratiſſime Theophilus Titulo Quin

ɛ̃to ſuarum; Libertorum ijs temporibus tria genera fuiſſe, nempe aut dedititios eos, aut Latinos, aut ciues Romanos vocatos; dedititios nulla ratione ad ciuium Romanorum numerum peruenire potuiſſe; Latinos Patronorum beneficio ciuitatem Romanam adipiſci ſolitos; hoc eſt ius Quiritium, quod Plinius ait. intelligimus itaque Latinum libertum fuiſſe Phoſphororum. Latini autem intelligebantur, ſi legitima, vel aetas, vel domini iura abfuiſſent: atque aut per Epiſtolam, aut inter amicos, aut in conuiuio manumiſsi eſſent, ij nec teſtamenta condere, nec hereditates inire poterant, vt liberti ciues Romani, qui optima conditione erant; atque ij vel vindicta, vel cenſu, vel teſtamento manumittebantur: pro quibus ſi Patroni voluntas ferret, video Caeſaris Principis ſummam poteſtatem adhiberi ſolitam. Neque vero hoc loco, quamuis occaſio ſit, aut quid ius fuerit Quiritium diſputabo, (quaeſtio eſt ab eloquentiſsimo viro, Carolo Sigonio diligenter pertractata) aut cur, *volentibus patronis*, addiderit Plinius, explicabo. Praeclare ex Iureconſultis didicimus, quanti referat. quin Plinius ipſe ſtudioſe id ſemper obſeruat, ne particula haec deſit. nam alibi ad Traianum eundem. *Item rogo,* inquit, *des ius Quiritium Libertis Antoniae Maximillae ornatiſsimae feminae, Aeliae, & Antoniae Harmeridi; quod à te, petente patrona, peto. Seruis enim per fraudem, aut inuito, & inſcio domino quaeri libertatem haud decet.* Sed ex ijſdem Plinij Epiſtolis, quod ad Latinos pertinet libertos, opportune vnam afferam; ex qua quilibet conijcere poſsit, ius legitimum eos manumittendi, qui futuri eſſent ciues Romani, ad Imperatores delatum. *Plinius Traiano. Valerius, Domine, Paullinus, excepto vno, ius Latinorum ſuorum mihi reliquit; ex quibus rogo tribus ius Quiritium des: vereor enim ne ſit immodicum pro omnibus pariter inuocare indulgentiam tuam, qua debeo tanto modeſtius vti, quanto pleniorem experior. ſunt autem, pro quibus peto, C. Valerius Aeſtiaeus, C. Valerius Dionyſius, C. Valerius Aper.* atque ſane Traianus ab ſe id conceſſum reſcribit, atque in commentarios ſuos referri iuſſum. Ceterum, neque illud tacendum reor, quod auctor, & diligens, & qui plurimum libris manuſcriptis vſus eſt, plureſq. Plinij Epiſtolas legit: quam quas hodie editas cernimus, idem Cuſpinianus in Caſsiodori commentarijs crebram ſcribit eſſe mentionem Siluani Caeſij in Epiſtolis Plinij: at ipſe in vulgatis codicibus ſemel tantum nomen reperio Caeſeni Siluani, in quem Suetonius Tranquillus propinquus eius ſollicite petit, transferri Tribunatum; quem Plinius à Neratio Marcello ipſi impetrarat. quare hoc totum, quibus ſunt exemplaria manu ſcripta, diſpiciant. Ego id quoque pertinere arbitratus ſum adconfirmandum Caeſiorum nomen apud Pliniun, cuius Epiſtolae, & Martialis epigrammata, duorum illius ſaeculi luminum, quam conſtanter ad Caeſii Sabini dignitatem conſentiant, expendimus; cum praecipue fidem facerent aetas eadem, ſtudia eadem, communes amici, hiſtoriae, ſapientum ſenſus, & conie ɛ̃urae.

DE P.

DE P. CAESIO P. L. CRESCENTE Curatore Reg. xiij. Caput IX

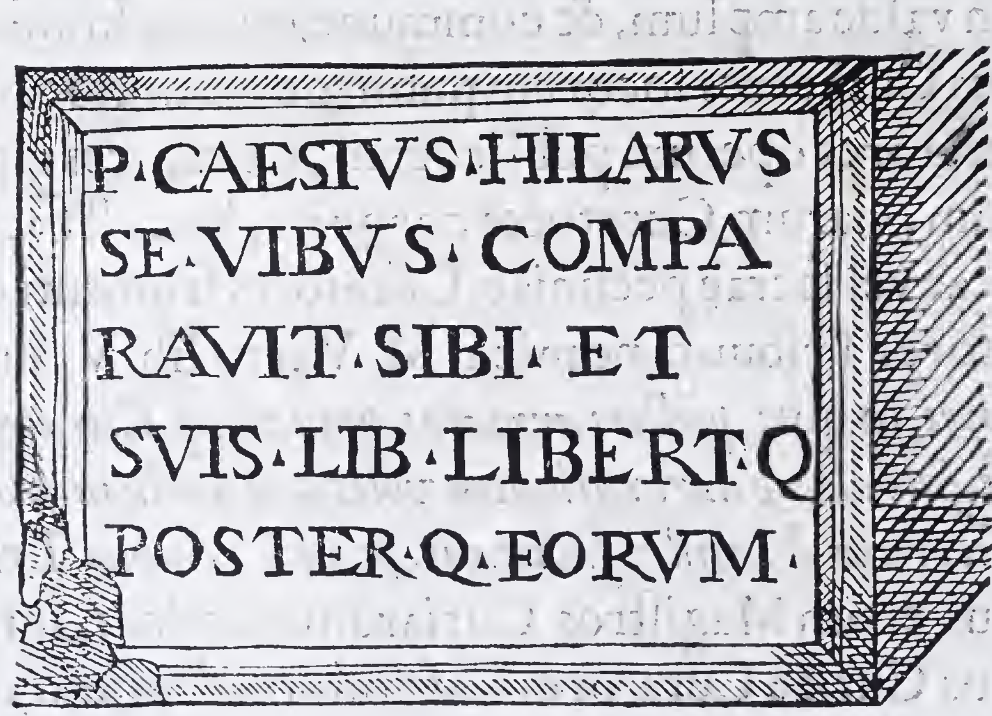
REG. XIII
CVR
P. CAESIVS. P. L. CRESCENS
DENVNTIAT
SEX. LICINIVS. SEX. L. EVTYCHVS
VICO. FIDII

ACcedat nunc fortaſſe ſocius P. Caeſij Phoſphori P. Caeſius Creſcens, ex Hadriani temporis magna, optimaq. inſcriptione, quam in porticu Capitolina poſitam, Aldus Iunior in Orthographiae libro edidit. Nam anno poſt vrbem conditam DCCCLXXXIX. L. Ceionio Commodo, Sex. Vetuleno Ciuica Pompeiano, Conſulibus, dedicarunt baſim cum ſtatua Hadriano Imperatori Curatores, Denuntiatores, & Magiſtri Vicorum vrbis Regionum XIIII. At in marmore tertio deſcripta Regio eſt tertia decima, vt ex inſcriptione modo oſtendimus. ex qua particula cernimus, P. Caeſium P. L. Creſcentem, caput eſſe, & Curatorem Regionis tertiaedecimae. Fuit porro Curatoris nomen valde amplum, & commune, quemadmodum in lapidibus legimus, in quibus Curatores locorum publicorũ, Curatores Tabulariorum publicorum, Curatores operum publicorum, Curatores riparum, ac aluei Tiberis, cloacarum, viarum, Curatores corporis, hoc eſt ſocietatis alicuius, Curatores publicae vel ſacrae pecuniae, Curatores frumenti, & Annonae obſeruamus. Curatores Tribuum nominat M. Varro lib. V. de lingua Latina. *Cum omnes Quirites*, in quit, *pedites armatos, priuatosq. Curatores omnium Tribuum, ſi quis pro ſe, ſiue altero dari rationem volet, voca inlicium huc ad me, hos putant, vt in vicis Vicorum Magiſtri factitant, ſic in Tribubus Tribuum commoda prouocaſſe.* Plautus etiam Magiſtros Curiarum nominat, forte eoſdem cum Curatoribus, quos Curiae Curatores Caſsiodorus ſeptimo variarum appellat. atque haec in vrbe, nam extra in Municipijs, & oppidis alij Curatores erant; vt Brixiae Curatoris Reipublicae Bergomatum, & Comenſium mentio fit; Peruſiae Curatoris Reipublicae Veronenſium; Mediolani Curatoris ciuium Roman. Moguntiatium; Romae Curatoris ciuitatis Interamnatium Nartium, vt ex vetuſto lapide deſcripſit Iulius Iacobonius, vt videre eſt in ſuo de patriae antiquitatibus commentario; cuius exemplum eſt huiuſmodi:

 L. IVLIO

L. IVLIO. L. F. PAL.
IVLIANO
PRAETORI. CVRATORI
CIVITATIS. INTERAMNA
TIVM. NARTIVM. PRAEF
MINICIA. PROCONSVLI
PROVINCIAE. ACHAIAE
LEG. LEGIONIS. SECVND
AVGVST. LEGAT. AVG
PROPR. PROVINCIAE. AQVITA
NIAE. OPTIMO. PRAESIDI
HOMINI. BONO

Et alibi multi dicũtur Curatores ciuium Romanorum, alicuius Prouinciae. Lampridius in Alexandro, Imperatorem feciſſe ſcribit Curatores vrbis quatuordecim, ſed ex Conſularibus viris, quos audire negotia vrbana cum praefecto vrbis iuſſerit. Atque de Curatoribus ſatis, ac ſuper, quod ad P. Caeſium Creſcentem Curatorem attinet. Quod ſupereſt propter Publij praenominis ſimilitudinem inſcriptionem addam, quam marmoream in ſepulcretis Viae Latinae nuper inuentam, licet rudem, & ignobilem ab amico dono accepi, ea eſt huiuſmodi.

In qua duo animaduerto non ita multum in vſu poſita: primum quod alibi nuſquam vidi: SE, in caſu nominandi poſitum; nam ſi caſus alius eſſet, haud conueniret SE VIBVS, pro viuus, aut viuo poſitum; quam litterae commutationem non eſſe nouam intelligo. cur autem LIBERT.Q. POSTER.Q. in conſtanter puncto collocato inciſum ſit, ocioſi viderint.

DE

DE CN. CAESIO EQ. ROMANO, DECVMANO in Sicilia Praetore C. Verre, Item de Cn. Caeſio Zoſimo Caput X

VT incorruptius de Cnaei Caeſij, conditione ſtatuamus, illud in memoriam reuocemus, duo genera praecipue in Romana Republica fuiſſe eorum, qui contempto otio ad excellentiores vrbibus neceſſarias occupationes deſcenderunt, quibus reliquis ſuis ciuibus facile ſplendore, atque exiſtimatione praeſtarent; ex ijs generibus alteros delectauit ampliſsimus ciuitatis gradus, ſella curulis, faſces, imperia, prouinciae, ſacerdotia, triumphi, imagines; atque hi Senatorij ordinis, illiuſq. imperij caput, atque decus exſtitere, alteri vectigalibus redimendis, tributis exigendis, portorijs, & ſcripturis exercendis, decumis emendis, pecunijs credendis, magnis, atque amplis negotiationibus, ſodalitatibus contrahendis, fortunis, bonis, atque honeſtis rationibus amplificandis, conducendis, locandis, procurandis, agris, praedijs, pecuarijs vacare maluerunt. Hi vero Publicani erant ordini Senatorio dignitate proximi, Equeſtris ordinis flos, praeſidium, atque, vt M. Cicero docet, firmamentum Reipublicae. hi populi Romani aerario ſubuenire, locupletare amicos, mittere in negocium, dare partes, augere, fide ſuſtentare, cum animi magnitudine, tum largitate principes viros repraeſentare poterant. ijdem erant magno adiumento in honoribus petendis, ab ijs cenſus, ex quo Equites ſpectabantur, honeſtiſsime augebatur; per eos liberis Equitum Romanorum facilior aſcenſus ad ſummos gradus parabatur. Sed ex Caeſia familia, qui magiſtratus vrbanos omnes, municipales, ac prouinciales adminiſtrarint: qui iuris prudentia, ac litteris, qui domi, foris, pace, & bello claruerint: qui denique in priore illo genere ſint reponendi, longe plurimos habemus; qui hoc alterum genus adamaſſe, atque re augenda non auaritiae praedam, ſed benignitati inſtrumenta, genereq. amplituditem quaeſiſſe videantur; cum alios, tum in primis hunc Cn. Caeſium reperimus. Nam Cnaei praenomen addunt, huic Caeſio publice deſcripti libri Venetijs, atque alibi ex fide codicis, & antiquiſsimae ſcriptionis, & lectionis emendatiſsimae, quem olim Aemilius Ferretus Saluiati in ampliſsimo ordine viri ſpectatiſsimi commendatione habuit, ediq. curauit; vulgata autem exemplaria, pro Cnaeo, Marcum ſuggerunt; forſan deprauante quopiam, qui Marci Caeſij Praetoris nomen in ijſdem in Verrem orationibus ante legerat; quamquam praeter ſtudium optimorum codicum ſequendorum, nihil eſt, quo mouear ad praenomen alterum, omiſſo altero, retinendum. Itaque ad Caeſij munus accedam: quod exercuit in Sicilia, cuius prouinciae erat omnis ager decumanus, etiam ante

imperium populi Romani ipſorum Siculorum voluntate, & inſtitutis. Conſulibus autem, atque interdum Cenſoribus Senatus permittebat, vt vini, olei, frumenti decumas Romae venderent; quo tempore ad haſtam accedebant, qui decumas emerent decumani. Alias Praetores ipſi Sicilienſes in prouincia decumas addicebant; quae tamen exigendae erant frumentaria lege Siculorum. Quibus optime conſultum fuerat, niſi Caius Verres omnia perturbaſſet; in cuius Praeturam omni flagitio, ſcelere, auaritia coopertam incidit Cn. Caeſius cum munere decumani. Nam Equites Romani, qui publicani erant, publicaq. vectigalia, ac tributa quaeſtus ſui gratia redimebant, alij decumani, alij portitores, alij pecuarij dicebantur; honoratiſsimi autem putabantur decumani. Itaque ſtomachatur ſaepe M. Tullius, grauiſsimeq. accuſat Verrem, qui cum decumanus ipſe non obſcure eſſe vellet, vt praedari poſſet, certos inſtituerat falſo nomine decumanos, re vera ſatellites cupiditatum ſuarum. Erant etiam Venerij quidam ſerui, *nouum*, inquit, *genus publicanorum*, quos, & ipſos exagitat, & apparitores, ſtipatores comites ex cohorte Praetoris, procuratores, ac adminiſtros rapinarum. Namque, & Acenſum vnum è miniſtris decumas Herbitenſes emiſſe queritur; & Diognetum ſeruum Venerium Tiſſenſes, quo exemplo, atque auctore Verre non dubitandum ait, quin Romae ſerui publici ad vectigalia accedant. Quod idcirco commemoraui, vt magis appareant boni viri, atque honeſti Equites Romani vere mancipes, ac decumani. Nam Q. Minucium narrat Equitem Romanum in primis honeſtum decumas agri Leontini emere voluiſſe, ſed Verrem Apronio minoris vendidiſſe; meminit etiam nobilium Equitum Cn. Sergij, ac Sex. Vennonii decumanorum, ſimulque Cn. Caeſij, quos quamuis caeteros grauiſsime, atque acerbiſsime inſectatus ſit, nullo verbo vel leuiter perſtrinxerit, ac praeſertim ipſum Caeſium iterum, ac tertio nominat ſine vlla criminis ſuſpicione. Huic dicit Ameſtratinorum anni primi decumas addictas. Anno ſecundo, quid egerit, non narrat, anno tertio refert eum Calatinas decumas exegiſſe. Verum, vt de re tota iudicari ab omnibus queat, ſubijciam ipſa M. Ciceronis verba ex quincto in Verrem libro. *Quid? Ameſtratini miſeri; impoſitis ita magnis decumis, vt ipſis reliqui nihil fieret, non ne tamen numerare pecunias coacti ſunt? addicuntur decumae Cn. Caeſio, cum adeſſent legati Ameſtratini: ſtatim cogitur Heraclius legatus numerare HS X X I I. quid hoc eſt? quae eſt iſta praeda? quae vis? quae direptio ſociorum? ſi erat Heraclio ab Senatu mandatum, vt emeret; emiſſet, ſi non erat, qui poterat ſua ſponte pecuniam numerare? Caeſio renunciat ſe dediſſet. cognoſcite renunciationem ex litteris. Recita ex litteris publicis; quo S.C. erat hoc legato permiſſum? nullo. cur fecit? coactus eſt. quis hoc dicit? tota ciuitas, recita teſtimonium publicum. Ab hac eadem ciuitate anno ſecundo ſimili ratione extortam eſſe pecuniam, & Sex. Vennonio datam ex eodem teſtimonio cognouiſtis;*

At

At Ameſtratinos homines tenues, cum eorum decumas medimnis DCCC. vendidiſſes Banobali Venerio; (cognoſcite nomina publicanorum) cogis eos plus lucri addere, quam quanti venierant, cum magno veniſſent; Dant Banobali medimnas DCCC. HS. M.D. profecto nunquam iſte tam amens fuiſſet, vt ex agro Populi Romani plus frumenti ſeruo Venerio, quam Praetori tribui pateretur, niſi omnis ea praeda ſerui nomine ad iſtum ipſum perueniret. ac paullo poſt: *Calatinis quamobrem imperaſti anno tertio, vt decumas agri ſui, quas Calate dare conſueuerant, Ameſtrati Cn. Caeſio decumano darent. quod neque te Praetore illi fecerunt, neque tu ipſe hoc ita ſtatueras antea per biennium.* Duplex hic locus eſt, vbi nominatus Cn. fuit Caeſius, à quo priuatim nullam arrogantiae, iniuriae, aſperitatis ſignificationem factam oſtendit. ſi qua eſt iniquitas, ea tota Praetoris eſt, nulla bene ſui negotij gerentis Equitis Rom. An vero ſi quid Apronij ſimile geſsiſſet Caeſius, non excurriſſet vehementiſsimus accuſator? non crimen more ſuo amplificaſſet? ex diligente cupidum, ex cupido auarum, ex auaro rapaciſsimum feciſſet. non enim tam ſpectandum eſt, quid non Cicero dixerit, ſed quid accuſator dixiſſet, ſi vere, aut probabiliter potuiſſet: neque poſtulandum ab eo fuit, vt rationem Cn. Caeſij haberet, qui nulli vnquam peperciſſet. Verum qua in re merito reprehendendus ſit Cn. Caeſius, non ſatis diſpicio; vbi commendandus, intelligo. Etenim cum per iniquiſsima Praetoris edicta debacchari illi in Siculos liceret, nuſquam tamen quemquam laeſiſſe legitur, nullum proprium Cn. Caeſij factum accuſatur. edixerat Verres, quantum decumanus edidiſſet, aratorem ſibi decumae dare oportere; improbi decumani, & quantum is exarauerat, & plus etiam poſcebant. nunquam edixerat Verres, vt arator decumano, quo vellet decumanus, vadimonium promitteret. nihil egiſſe hoc praetextu reperitur Caeſius. edixerat idem Verres, vt qui aratores ex edicto profeſsi non eſſent, in ius raperentur: hic tu Apronium illum, Docimum, Turpionem, reliquoſq. ſimillimos regnare vides, nuſquam Caeſium. Sed an ſub praedone Praetore continentur, vt pauci: atque innocenter Cn. Caeſius ſe geſſerit, an ea animi ſolertia fuerit, vt dignus etiam maiore aliquo negotio putare potuerit: an magnas habuerit publicanorum, & cum magiſtris plurimarum ſocietatum rationes initas, non quaero: honorificentiſsimas fuiſſe eiuſmodi negotiationes confirmatum arbitror. Cnaei vero praenomen in Caeſijs, ne propter nouitatem reijciendum à Cn. Caeſio videatur, quem codices alij Marcum habent, adiungam ſuo loco vetuſtam inſcriptionem, quae viſitur in hortis Caeſijs in tabella marmorea.

DE SEX,

DE SEX. CAESIO EQVITE ROMANO cum Aſiae Praetore L. Valerio Flacco Caput XI

QVI magiſtratus olim in prouincias mittebantur, praeter Quaeſtores, quos ſortito ab ipſa Republica; praeter legatos, quos publice accipiebant, aliquos quoque ducebant, qui aut contubernales dicebantur, & Senatorum plerumque filij erant, aut ex comitatu Praetoris, & intimi appellari ſolebant. Hos ex domeſticis conuictoribus ſecum eſſe voluerunt. Ac de Senatorum filijs illud opportune occurrit, quod poſtea Caeſar Dictator ſanxit, ne quis eorum niſi vel contubernalis, vel magiſtratus comes in prouincias proficiſceretur; comites deligebantur, vt quique maxime Praetorem cognatione, affinitate, neceſsitudine aliqua attingebant. Itaque quid de Sex. Caeſio Equite ſit exiſtimandum, fere praeſcripſi. facit vero M. Tullius, ne exiſtimare temere poſsimus, quod eum primum inter primos, quos viros primarios vocat, & hominem caſtiſsimum dicit, & integerrimum; cuius L. Valerius Flaccus ad eaſdem res operam adhibuit, in quibus legatos ſuos, atque ordinis Senatorij viros exercuit. ac ſane etiam & maiora, & illuſtriora in Praetorem Sex. Caeſium officia conſtiterunt. Quemadmodum autem, qui cum imperio miſsi in prouincias fuerant, ſi bellum gerendum fuit, fortes, & ſtrenuos ex amicis, & comitibus Tribunatu, & militaribus gradibus honeſtabant; ita ſi pace fruebantur, ex ijſdem nauos, acres, experienteſq. maxime negociorum adiutores deligebant, qui interreſſent ſcilicet, ac praeeſſent certis quibuſdam muneribus, atque Praetorum publicis, priuatiſque cauſsis implicarentur. Horum in numerum adſcribi oportere Sex. Caeſium intelligimus: ſiue is affinis L. Valerio Flacco, ſiue amicus dumtaxat fuit; neque is vero aut ex equeſtri ordine, aut ex familia Caeſia ſolus apud Praetores induſtriam poſuit huiuſmodi prouincialem: nam, & ornatiſsimi quique Equites Romani, & praeter Cnaeum, L. etiam Caeſius, atque alij ſunt in huiuſce ſtudij deducti ſimilitudinem. ac de Lucio quidem proximo libro dicam. Cnaeo ſubiunxi Sextum, temporis ordinem ſecutus; & quoniam amborum in auctoris eiuſdem grauiſsimi, & locupletiſsimi M. Ciceronis eſt orationibus conſeruata memoria: iccirco iure, ſicuti paullo ante in Marco, & Publio Caeſijs factum eſt, vtriuſq. cauſſam propemodum coniunctim agendam mihi duxi: Ac primum ambos ſuſpicor, quia per aetatem licet, eodem patre prognatos P. Caeſio, quem ciuitate donatum oſtendimus, parente Marci pariter, & Publij Caeſiorum. Rationem autem praenominum in quatuor filijs hanc illi fuiſſe opinor, vt Marcum vnum appellaret, quod Marcus Cae-

ſius

ſius eſt dictus, quem antiquiſsimum inuenimus ex hac familia; Publium alterum diceret, vt is praenomen paternum renouaret; alium Sextum vt Sextos Pompeios patrem, fratremq. amiciſsimi hominis Cn. Pompeij, cuius erat beneficio ciuitatem adeptus, referret, quartum Cnaeum vocaret propter ipſum Cn. Pompeium Imperatorem. Hos vero quatuor aetates interualla monent, fratres eſſe potuiſſe, aut certe fratris filios. Veruntamen, vt vt ſit, de Sex. Caeſio dicere aggrediar non à me magis, quam de Ciceronis verbis. Is in ea oratione, quam Conſularis habuit pro nobiliſsimo, ac clariſſimo viro L. Valerio Flacco, repetundarum reo, & Sex. Caeſium oſtendit cum Flacco Praetore Aſiae fuiſſe, & eiuſdem innocentiae teſtimonio vtitur in diluendo crimine, quod praecipuum Praetori objciebatur: auri nempe Iudaici, de quo in hunc modum ſummus orator diſſeruit. *Sequitur auri illa inuidia Iudaici*. ac paullo poſt. *Cum aurum Iudaeorum nomine quotannis ex Italia, & ex omnibus veſtris prouincijs Hieroſolymam exportari ſoleret, Flaccus ſanxit edicto, ne ex Aſia exportari liceret; quis eſt, Iudices, qui hoc non vere laudare poſsit? exportari aurum non oportere, cum ſaepe antea Senatus, tum me Conſule grauiſsime iudicarit. Huic autem Barbarae ſuperſtitioni reſiſtere, ſeueritatis; multitudinem Iudaeorum flagrantem non nunquam in concionibus pro Republica contemnere, grauitatis ſummae fuit. At Cn. Pompeius captis Hieroſolymis victor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc, vt multa alia, ſapienter, qui in tam ſuſpicioſa, ac maledica ciuitate locum ſermoni obtrectatorum non reliquit. non enim credo Religionem, & Iudaeorum, & hoſtium impedimento praeſtantiſsimo Imperatori, ſed pudorem fuiſſe. Vbi ergo crimen eſt? quoniam quidem furtum nuſquam reprehendis, edictum probas, iudicatum fateris, quaeſitum, & probatum palam non negas, actum eſſe per viros primarios res ipſa declarat. Apameae manifeſte comprehenſum, ante pedes Praetoris in foro expenſum eſt auri pondo centum paullo minus, per Sex. Caeſium, Equitem Romanum, caſtiſsimum hominem, atque integerrimum. Laodiceae viginti pondo paullo amplius per hunc ipſum L. Peducaeum, Iudicem noſtrum: Adrymeti per Cn. Domitium Legatum: Pergami non multum auri, ratio conſtat, aurum in aerario eſt; furtum non reprehenditur, inuidia quaeritur, à Iudicibus oratio auertitur, vox in coronam, turbamq. effunditur*, & reliqua. Qua in diſceptatione cum, vt ſupra monui, non modo communiter Sex. Caeſius primarius vir à tanto Conſulari dicatur, ſed ſolus etiam honorificentiſsime appelletur, & primo loco, & maiore in ſumma; quoniam ſatis illius apparet, & virtus, & dignitas, nihil addam praeterea de meo. Recitaui autem praeter inſtitutum prolixius etiam, quam cogebar, Ciceronis locum, quod iuuit imprimis ſubijcere oculis, quanti facerent Iudaeos illius aetatis optimates; ac multo magis quid de ipſorum religione ſentiret homo extra veri, ac immortalis Dei notitiam poſitus; cetero qui ſummus. quo circa pauculos eiuſdem verſus ibidem continuatos adſcribam

ſcribam, deinceps ad reliqua me conuertam . ſic igitur inquit : *Sua cuique ciuitati Religio Laeli eſt, noſtra nobis . Stantibus Hieroſolymis, pacatiſq. Iudaeis, tamen iſtorum religio ſacrorum à ſplendore huius Imperij , grauitate nominis noſtri, maiorum inſtitutis abhorrebat; nunc vero hoc magis, quod illa gens quid de Imperio noſtro ſentiret, oſtendit armis , quam cara Dijs immortalibus eſſet, docuit, quod eſt victa, quod elocata, quod ſeruata.* Hoc teſtimonio nihil antiquius apud Romanos cum habeamus, eo moueri neceſſe eſt. quod autem *Seruatam dicit*, aut ſeruorum originem notat , aut legendum *ſerua acta* potius , quam *ſeruata*, ne interim plane fruſtra alienum à propoſito locum recitarim. Ceterum Sexti praenomen tam rarum eſt in Caeſia gente, vt vix iterum reperiatur. Viſitur in hortis Caeſijs menſa marmorea , quae Sex. Caeſij Hilarini mentionem habet, & libro proximo oſtendetur. Sex. autem Tettius Caeſius Sabinus id praenominis habet ob adoptionem potius, quam ex domeſtica conſuetudine maiorum.

DE L. CAESIO COMITE Q. TVLLII CICERONIS Aſiae Proconſulis, & in calce de Caeſianis

Caput XII

ARPINATI Tulliorum familiae plurimum neceſſarios, ac familiares fuiſſe Caeſios ex ijs, quae ſcripta ſunt à M. Cicerone ad M. Brutum de M. Caeſio magis etiam confirmatur. Cum enim Q. Tullius Cicero prouinciam Aſiam Proconſule obtineret, annis poſt vrbem conditam DCLXXXXII. III. IIII. comes adhaeſit ei L. Caeſius, cum, vt diximus, proximo ante biennio ſimiliter Sex. Caeſius, Eques Romanus, in eadem prouincia cum L. Valerio Flacco Praetore fuiſſet; ſed quemadmodum ex cognita, perſpectaque omnibus Sex. Caeſij integritate teſtimonium ſumpſit M. Cicero, quo repetundarum reum L. Flaccum in iudicio defenderet, ſic idem in aurea illa, atque omnium praeſtantiſsima ad Q. fratrem Epiſtola, primo loco poſita, & hominum fama, & ſua exiſtimatione commendatam, L. Caeſij prouincialem abſtinentiam propoſuit. Et ſane Caeſijs accidit, vt cum teſtimonij gratia frequenter appellentur, (quod eſt ſanctiſsimum, & veriſsimum genus nominandi) & id efficiant, vt non tanquam ab oratore, ſed vt à teſte veritatem exigamus, & longiſsime abſint ab omni culpa, & ſuſpicione. Etenim cum in longiſsima Epiſtola praecepta M. Tullius ſcriberet, quibus inſtitutus, aut commonefactus frater ita ſe gereret, vt moderatio animi, temperantia, iuſtitia, ceteraeq. eius in adminſtrando virtutes maxime ab omnibus intellige-

rentur, quia magnum momentum habebat ad opinionem continentiae, praeſertim in Aſia, quibus quiſq. Praetoris comes eſſet moribus: propterea fratrem hortatus eſt, vt efficeret eiuſmodi eſſe opinionem hominum, non modo ijs, qui aliquid accepiſſent, ſed ijs etiam, qui dediſſent, ipſum inimicum (ſi id cognouiſſet) futurum; ſoliti erant enim huiuſmodi comites eſſe gratioſiſſimi, multumq. apud Praetorem poſſe, multaq. ab eo impetrare, aut certe quo quaeſtum facerent, vtrumq. ſimulare. Veruntamen ne talibus praeceptis, atque oratione M. Cicero fratrem in ſuos aut durum nimium, aut ſuſpicioſum redderet, quod ſuſpectos fortaſsis haberet quoſdam, excepit paucos eos, de quorum probitate dubitandum non putaret, in quibus princeps eſt Caeſius. *Nam*, inquit, *Si quis eſt eorum, qui tibi biennij ſpatio nunquam in ſuſpicionem auaritiae venerit, vt ego Caeſium, & Cherippum, & Labeonem, & audio, & quia cognoui exiſtimo, nihil eſt quod non & ijs, & ſi quis eſt alius eiuſdemmodi, & committi, & credi rectiſsime putem. Sed ſi quis eſt, in quo iam offenderis, huic nihil credideris, nullam partem exiſtimationis tuae commiſeris.* Intelligo autem ex his comitibus Praetores deligere ſolitos, quos certis negocijs praeficerent, & muneribus in prouincia, & dignitatibus honeſtarent. Cum Caeſio hoc vero eundem L. Caeſium omnino exiſtimandum duco, quem breui deceſſurus de prouincia Quinctus vel vt fidiſsimum cum litteris de multis & magnis rebus ad fratrem miſit, vel vt properantem ad petitionem alicuius Magiſtratus eidem magnopere commendauit. Sunt enim haec verba ſecundae Fpiſtolae: *Nunc reſpondebo ad eas Epiſtolas, quas mihi reddidit L. Caeſius, cui, quoniam ita te velle intelligo, nullo loco deero, quarum altera eſt de Blandemio Zeuxide.* Sed L. Caeſij exſtat quoque nummus argenteus, de quo alibi diſſeremus: Lucios vero Caeſianos duos cum legerim alterum in libris, alterum in lapidibus, commodum factu viſum eſt, ſi eorum vtrumque huic L. Caeſio ſubiungerem. Non enim debet ex vlla gente omnino tolli, ſi quis propter adoptionem hereditatem alterius nominis, & pecuniae, & ſacrorum ſecutus eſt. Nā & Liuij Iuliam Auguſtam, & Claudij Germanicū (quamquam ij in Caeſarum familiam, ac nomen tranſiuerunt) prompte vendicant, & Domitij Sex. Neronem, vel inuiti repoſcunt; & Caeſij L. Caeſianum virum Conſularem repetunt; quem in filium L. Apronius ſub Tiberio inter optimates primarius, ſummiſq. honoribus functus adoptauit. Quamobrem ſicut Paulli Aemilij filius adoptatus à P. Cornelio Scipione, Scipio Aemilianus, & Octauius adoptatus ab C. Iulio Caeſare, Caeſar Octauianus dictus eſt; ſic Caeſius à L. Apronio viro Conſulari, ac grauiſsimo adoptatus, Apronius Caeſianus. cui quantum fert temporum ratio, natura pater eſſe potuit Caeſius Cordus, de quo alio loco. Sed, vti memoriae prodidit Cornelius Tacitus, anno ante, quam Caeſius Cordus reus fieret, adoleſcens Caeſius iam Caeſianus dici coeptus, miſſu patris, qui in Africa Pro-

conſul bellum gerebat aduerſus Tacfarinantem, qui dux impiger grauibus proelijs, ac populationibus aſsidue Romanis moleſtiam afferebat, cum Equite, & cohortibus auxiliaribus, queis velociſsimi legionum additi fuerant, proſperam pugnam fecit; Numidasq. in deſerta pepulit. Hunc eundem Caeſianum in faſtis Conſularibus, in Dione, atque alijs hiſtorijs legimus, Conſulem fuiſſe cum C. Caeſare Caligula, anno Imperij ipſius primo, poſt Vrbem conditam DCCLXXXII; annis XVIII, quam Caeſius Cordus Proconſul Craetae, ac Cyrenarum in iudicio repetundarum conciderat. Apud Hubertum Goltium in Auguſto nummus ponitur L. Apronij Caeſiani, quem nummum, quia nondum vidi, fides apud Goltium ſit. Comi vero, vt exſtat in antiquitatibus Benedicti Iouij, viri ſua aetate longe accuratiſsimi, ara eſt cum DIS MANIBVS L. CAESIANI LARGI.

DE M. CAESIO SCAEVA MILITVM C. Caeſaris fortiſsimo, & Centurione Primipili Caput XIII

SIT tua fama ingens, M. Caeſi Scaeua digniſsime, qui tuis laudibus gentem antiquam, & claram illuſtres. quamquam autem (licet iraſci ferreis librarijs) Imperator tuus C. Caeſar, & poetae, & hiſtorici homines praenomen, ac cognomen tuum ſcriptis celebrarunt: nomen tamen ipſum, & Valerius Maximus, qui vetuſtiſsimum tuae gentis M. Caeſium nobis antea demonſtrarat, & Suetonius Tranquillus, & Plutarchus Cheronaeus conſeruarunt. Sed ita vt in Valerio Maximo ſupini illi Typographi nomen omitterent, veteres manuſcriptores omnes vbique gentium retinerent; in Suetonio idem plerique corrumperent; in Plutarcho ignaui interpretes traducerent; ſcientes litterarum Graecarum, & amantes antiquitatis agnoſcerent. Faciam itaque de principio, vt quis ſis, omnes norint; gratiaſq. tibi agant vetuſti, ac celebres auctores, quod tua cauſſa defendi ſe à vitijs vel imperitorum, vel negligentium, intelligant. Tu fortiſsime miles fortiſsimi Imperatoris; tu eiuſdem in octauis ordinibus Centurio, ac deinceps tui ordinis omnium virtute, ac rebus geſtis nobiliſsimus Primumpilum duxiſti. Sed breuiter, vti res geſta ſit, explicabo; deinde ſi quid ad ſcriptorum teſtimonia faciet, in medium producam. Interim emendatis vel mea, vel aliorum opera, incorruptiſq. exemplaribus vtar. Bello Gallico diuturno, quo Imperator C. Iulius Caeſar praeter fines, populoſq. Germaniae, etiam Britanniae litus, & copias animis temptauit, M. Caeſius Scaeua pedeſtria ſtipendia merens fortia, & praeclara rei militaris facinora fecit, ob quae ad Centurionis gradum aſcendit. id quod

quod Anneus quoque Lucanus his tribus verſibus innuit, aut potius indicat.

Scaeua viro nomen caſtrorum in plebe merebat,
Ante feras Rhodani gentes, ibi ſanguine multo
Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.

Occaſionem, qua virtus exercitatiſsimi militis ab optimo duce honore illo affecta eſt, reperio fuiſſe huiuſmodi. quo tempore Caeſar cum primis nauibus Britanniam attigit, cum naues propter magnitudinem niſi in alto conſtitui non poſſent, ſumma difficultas fuit militum egredi volentium, quod ignotis locis, impeditis manibus, magno, & graui onere armorum praeſsis, ſimul & de nauibus deſiliendum, & in fluctibus conſiſtendum, & cum hoſtibus erat pugnandum: id Caeſar ſcribit. aliquot igitur primi Centuriones, vt Plutarchus addit, cum magnopere perturbarentur; quia impeditos paucos Britanni plures adoriebantur, & circumſiſtebant, Caeſarianis opem laturus ſcaphis longarum nauium, item ſpeculatoria nauigia militibus compleri iuſsit: & quos laborantes conſpexerat, ſubſidia ſubmittebat. M. Caeſius Scaeua, vti narrat Valerius Maximus, cum quatuor commilitonibus rate tranſgreſſus eſt in ſcopulum vicinum inſulae. at poſtea quam maris aeſtus regreſſu ſuo ſpacium illud inter ſcopulum, & inſulam vadum tranſitu facile vt eſſet, fecit, ceteri commilitones rate regreſsi ſunt: ſolus M. Caeſius immobilem ſtationis gradum retinuit. Illuc multitudine barbarorum affluente, & vniuerſis in vnum tela conijcientibus, vnum adoriri conantibus; Caeſius omnia pila diurno praelio quinque militum ſuffectura, vt ait Maximus, vna dextra in hoſtium corpora adegit: deinceps diſtricto gladio audaciſsimum quemque vel vmbonis impulſu, vel mucronis ictu depellens hinc Romanis, illinc Britannis, incredibile ſpectaculum edidit. Poſtremo cum ira, pudorq. hoſtes quamquam feſſos extrema conari cogeret, ruerentq. innumeri, Caeſius Scaeua, tragula femur traiectus, ſaxi pondere ora contuſus, galea iam ictibus diſcuſſa, ſcutoq. crebris foraminibus abſumpto; Oceano, quem hoſtili ſanguine infecerat, ſe credidit: inde duabus loricis onuſtus nunc natans, nunc aegre nitens, amiſſo tamen ſcuto, ad ſuos euaſit. Profecto ipſum Caeſar aduentantem admirabundus, atque hilarus, item milites magno clamore, & plauſu excipiebant. Scaeua tamen, viſo Imperatore, maeſtus concidit, cum laudem mereretur; veniam multis cum lacrymis, vt Plutarchus narrat, ob amiſſum ſcutum, poſtulauit. Huic fortiſsimo militi acclamat, & gratulatur Valerius Maximus, hunc in modum: *Tuum Scaeua inexſuperabilem ſpiritum in vtraque parte rerum naturae, qua admiratione proſequar neſcio; quoniam excellenti virtute dubium reliquiſti, inter vndas ne pugnam fortiorem edideris, an in terra vocem emiſeris; & deinde, magnus praelio, ſed maior diſciplinae militaris memoria. Itaque ab optimo virtutis aeſtimatore tum facta, tum etiam verba tua Centurionatus honore donata ſunt.* Atque haec hiſtoria eſt

 à me

a me partim ex C. Caeſare, partim ex Valerio Maximo, partim ex Plutarcho collecta, vti emendatos eos auctores legere oportet; qua, anno poſt V.C. DCXCIX. L. Domitio, Ap. Claudio Conſulibus, Marcum Caeſium Scaeuam fortitudine ſua, ac diſciplina militari ad eum honoris gradum aſcendiſſe oſtendi. Adijciam nunc cauſſam, cur ad Primipili ordinem ab eodem Imperatore Caeſare tranſductus eſt, anno poſt V.C. DCCVI C. ipſo Caeſare, & P. Seruilio Vatia Conſulibus: quo anno illuſtribus illis ad Dyrrhachium dimicationibus, bello ciuili inter Caeſarem, & Pompeium pugnatum eſt. propterea Marcus Caeſius Scaeua cum eſſet in octauis ordinibus Centurio, quatuor eſt Centurionibus praepoſitus; & quadringentis militibus in prima acie, & inter prima Signa Praefectus, primuſq. Centurio conſtitutus; quod virtus eius maxime omnium apparuit. Expediam breuiter belli & locum, & tempus, & ſtatum, quo ad cognoſcendum omnia clara magis, magiſq. in aperto ſint. Pompeius relicta Italia omnem commeatum, totiuſq. belli apparatum Dyrrhachium in Macedoniae Vrbem contulerat, atque prope caſtrametatus, late imperabat. Aduerſus eum Caeſar noua, & inuſitata belli ratione vtebatur: quippe ſuperiorem numero Equitum, & peditum ipſe longe impar, validum, & victorem, ipſe perculſus, & ſemel praelio ſuperatus, omnium rerum copia abundantem, ipſe conſumptis frumentis ſummis in anguſtijs poſitus, ac radicibus victitans obſidere conabatur. obſidendi conſilium Caeſari erat, vt Pompeij auctoritatem, qua ille maxime apud exteras nationes utebatur, minueret: cum fama per orbem terrarum percrebuiſſet, illum à Caeſare obſideri. Ratio moduſq. obſidendi fuit huiuſmodi. Erant circum caſtra Pompeij permulti editi, atque aſperi colles. hos Caeſar primum praeſidijs tenuit, caſtellaq. ibi communiuit: inde vt loci cuiuſque natura ferebat, ex caſtello in caſtellum, producta munitione, Pompeium circumuallabat. cauſſa, atque vtilitas ſic obſidendi duplex ſpectabatur. altera, quod Caeſar, qui anguſta re frumentaria vtebatur, cum Pompeius multitudine equitum valeret, minore periculo vndiq. frumentum, commeatumq. exercitui ſupportare poterat tectus ijs caſtellis, atque munitionibus: altera quia ijſdem pabulatione Pompeium prohibebat, equitemque eius inutilem ad rem gerendam efficiebat. Pompeium & neceſsitas vrgebat, & pudor, vt aliqua erumperet. Erumpendi locus primus, & opportunus eſt viſus M. Caeſij Scaeuae caſtellum. quamquam huius caſtelli Praefectum fuiſſe Minucium quemdam, Appianus dicit, & Lucanus innuit: tamen Valerius Maximus, & Suetonius auctores ſunt, praepoſitum illi fuiſſe Scaeuam cum vna cohorte. Certe, quod cohors non vnum Centurionem haberet, vere tradunt, qui volunt vnius caſtelli portae cuſtodiam Scaeuae commiſſam. Pompeius igitur Caeſarianos opere prohibere, munitiones impedire, & quoniam multitudine militum abundabat,

Caeſaris

Caeſaris copias diuerſis proelijs, diuerſis in locis diſtinere: denique hoc caſtello vti potiretur, nullam artem, nihil intentatum relinquere. Principio igitur ſpe conficiendi negocij prope in noctem rem deduxit; deinde tumulum quemdam occupauit, qui tantum aberat ab eo caſtello, vt telum, tormentumue miſſum adigi non poſſet. eoq. loco, quem dumeta, & denſae arbores tegebant, conſedit: omneſque ibi copias, hoc eſt, vt Suetonius teſtatur, legiones quatuor continuit, ita ſatagens, vt improuiſus, atque, vt Lucanus ait, ſubitus, nulloq. puluere proditus caſtellum inuaderet. Tum autem diſtinendae Caeſianae manus cauſſa, per reliquum exercitum plura caſtella, alia temptari iuſsit, ne ex proximis praeſidijs ſuccuri caſtello Caeſij Scaeuae poſſet. Teſtatur Caeſar eo die inter ſe, ac Pompeium ſex praelia facta fuiſſe; tria ad Dyrrachium, tria ad munitiones. Rebus omnibus ita comparatis aduerſus caſtellum veniente Pompeio, cum Lucano, qui rem omnem exacte deſcribit, dicam:

Tot ſimul è campis latiae fulſere volucres,
Tot cecinere tubae, ne quid victoria ferro
Deberet, pauor attonitos confecerat hoſtes.

Tanta ſagittariorum, & funditorum, & tormentorum vis fuit, vt in caſtello nemo fuerit omnino militum, quin vulneraretur; quatuorq. ex ea vna cohorte Centuriones oculos amiſerint; qui poſtea, vt Caeſar ait, cum laboris ſui, periculiq. teſtimonium afferre vellent: millia ſagittarum circiter triginta in caſtellum coniecta Caeſari renunciarunt certe qui conciderunt.

Quod ſolum valuit virtus, iacuere perempti
Debuerat quo ſtare loco.

Iam deerant Caeſariani in caſtello, qui vulnerari poſſent, ac fruſtra tela à Pompeianis in confectos, atque digreſſos mitti videbãtur; occupauerat ignis munitiones: caſtelli turres aut corruebant, aut ruinam minabantur. Soluebatur agger; ſigna Pompeianorum vallo impoſita fuerant; neque dubium erat, quorum eſſet victoria, cum vnius M. Caeſij Seaeuae virtus omnia ſuſtentarit.

Quem non mille ſimul turmis, nec Caeſare toto
Auferret fortuna locum, victoribus vnus
Eripuit, vetuitq. capi, ſeque arma tenente,
Ac nondum ſtrato Magnum viciſſe negauit,

M. Caeſius Scaeua. Promptiſsimus quidem is ad omne facinus, ſed, vt Lucanus dolet.

qui neſciret in armis
Quam magnum virtus crimen ciuilibus eſſet.

Is igitur, vt milites Caeſarianos, cedentes ex pugna, & ſalutem fuga cernentes vidit: his illos verbis compellauit.

quo

quo vos pauor, inquit, abegit;
Impius, & cunctis ignotus Caeſaris armis?
O famuli turpes, ſeruum pecus abſque cruore
Terga datis morti? cumulo vos deeſſe virorum
Non pudet? & buſtis, interque cadaucra quaeri?
Non ira ſaltem iuuenes pietate remota
Stabitis? è cunctis, per quos erumperet hoſtis,
Nos ſumus electi? non paruo ſanguine Magni
Iſta dies ierit.

Felicior quidem occuberem, ſi mihi ſub oculos Caeſaris cadere contigiſſet; ſed quando illum mihi teſtem fortuna negat, certè Pompeio ipſo hoſte laudante cadam: quin vos quoque commilitones tela in hoſtium aduerſa pectora confringitis, quin hoſtium iugulis gladios reconditis. durate, aderit citiſſime ipſe Caeſar auxilio; hi ſtrepitus, hae ruinae, pugna, & clamor noſter ad Imperatoris aures iam peruenerunt; noſtra eſt victoria, aderit iam qui nos vlciſcatur, etiamſi vitam interim profundere contigerit.

mouit tantum vox illa furorem,
Quantum non primo ſuccedunt claſsica cantu.
Miranteſq. virum, atque auidi ſpectare ſequuntur.
Scituri iuuenes, numero deprenſa locoq.
An plus, quam mortem virtus daret.

Sic animatis ſocijs M. Caeſius pro vallo ſemiruto ſubſtitit, ac primum interemptorum corporibus pro telo vſus, ipſa correpta coniecit in hoſtes, atque ijs ſubeuntes oppreſsit; ſimul quicquid ex ruinis illi in manus inciderat, id tanquam iaculum contorquere in aduerſarios, & ſudibus, & contis aſcendentes deturbare; ſummum aggerem tenentibus manus praecidere; ſaxis obterere; faculis inflammare; ac demum cum omnes, qui propius acceſſerant, interemiſſet, cum iam cadauera forſan vallo aequaſſent, ſaltu ſe ipſum in hoſtium aciem, quae confertiſsima viſa eſt, deiecit: ipſe ſibi auferens regredien di facultatem, quemcunque ferro petit, interficit. ipſe gladius iam hebes, atque obtuſus, aſperq. multo cruore hoſtili non magis caedebat, quam frangebat, atque contundebat; potius vſu gladij amiſſo clauae munere fungebatur. circumſiſtunt vniuerſi vnum, ad hunc omnis ſe multitudo conuertit.

Illum tota premit moles, illum omnia tela,
Nulla fuit, non certa manus, non lancea felix.
Parque nouum fortuna videt concurrere bellum,
Atque virum fortis crebris ſonat ictibus vmbo,
Et galeae fragmenta cauae compreſſa perurunt
Tempora.

Quid addam? tot haſtis, tot iaculis tranſfixus M. Caeſius Scaeua fuit, vt haſtae

ſtae ipſae iam pro annis, & munimento eſſent: ne cetera tela penetrarent. & phalarica, & ariete, & balliſtis opus eſſe aduerſus Scaeuam non iaculis, aut ſagittis quiſpiam diceret. Summa ſane Centurionum Caeſaris virtus legitur in ipſis commentarijs: vt T. Pulfionis, & L. Vareni, & Sextij Baculi, & aliorum quorundam, qui tamen praeferendus ſit Caeſio Scaeuae, non facile animaduerto. ita ſe periculo obijciebat, quaſi vereretur culpam ſuam futuram, ſi vixiſſet. Ita quoque media in pugna defendebat, ne reprehenderetur, quaſi clypeo caruiſſet. cum ſaucius, ac transfixus multis in locis eſſet, iamq. aliquem ex numero hoſtium deligeret, in quem rueret, cum extremo ſpiritu interfecturus, ictus ſagitta laeuum oculum amittit, quam ipſe lumine excidente auellens pedibus protriuit, & viribus defectus ad artes confugit. gaudebant omnes hoc Scaeuae viſo vuulnere, vt ex Caeſaris vulnere vix maiorem laetitiam percepturi crederentur. Itaque (vt refert Appianus) dolorem Caeſius diſsimulans, & quod inſigne dedentis ſeſe, ac pacati eſſe conſueuerat, manu ſilentium poſcens, Aulum quendam Pompeianum, Centurionem virtute nobilem, appellauit; ac ſerua, inquit, tui ſimilem, ſerua amicum; fac ſaucius deducar in caſtra Pompeij; vos reliqui ciues abſtinete ferrum; parcite vulneribus, nihil addituris morti meae, vt moriar, euellenda ſunt ex hoc corpore tela, non vlla in ipſum conijcienda. quantum in vobis eſt, hoc praeſtate Imperatori veſtro Pompeio, tollite me illi deditum; ac facite M. Caeſius Scaeua exemplum ſit potius relinquentis Caeſarem, quam honeſtam mortem oppetentis. Crediderunt id hoſtes, atque, vt Lucanus vult, Aulus ipſe Centurio Pompeianus accedens incautius Scaeuam capturus, & armis ſpoliaturus ab illo iugulatur. ſcribit Appianus, cum duo acceſsiſſent, alterum ab Scaeua occiſum priuſquam dolum ſentiret; alterius abſciſum fuiſſe humerum; idque Scaeuam feciſſe autumat de ſe, ac caſtello deſperantem. Plutarchus ait, vnum tantum à Caeſio Scaeua interfectum, alterum ore percuſſum aufugiſſe. quae diſſenſio non eſt magni momenti. in eo cuncti conſentiunt, Caeſarianos milites hoc facinore conſpecto animos ſumpſiſſe, & caſtellum vſque in Caeſaris, qui ſubſidio properabat, aduentum ſeruaſſe. Porro Caeſij Scaeuae ipſius virtutem quoque hoc facto incaluiſſe, ac ſeſe refeciſſe Lucanus canit, ipſumq. haec verba addidiſſe.

Soluat, ait, poenas, Scaeuam quicumque ſubactum
Sperauit; pacem gladio ſi quaerit ab iſto
Magnus, adorato ſubmittat Caeſare ſigna:
An ſimilem veſtri, ſegnemq. ad fata putaſtis?
Pompeij vobis minor eſt, cauſſaeque Senatus,
Quam mihi mortis amor.

Haec vbi locutus eſt Caeſius, appropinquauerunt Caeſaris ſuppetiae, ma-

gnum ſolamen Pompeij, ne tantum dedecus admiſsiſſe diceretur, ſed à Caeſare potius, quam à Scaeua victus, & fugatus crederetur. Scaeua quidem qui pugnans corruere non potuerat, fugato hoſte concidit; atque, vt ſcriptores omnes monent, à ſuis exceptus, humeriſq. impoſitus in caſtellum reportatus eſt. Sic tamen, vt tum mortuum credere minime debeamus. Nam Caeſaris haec verba ſunt: *Scutoq. ad eum relato Scaeuae Centurionis, inuenta ſunt in eo foramina CCXXX. quem Caeſar, vt erat de ſe meritus, & de Republica, donauit millibus ducentis aeris; atque ab octauis ordinibus ad Primipilum ſe tranſducere pronunciauit. eius enim opera caſtellum conſeruatum eſſe magna ex parte conſtabat.* Plutarchus item oſtendit, ſe legiſſe Caeſarem, nam ſcribit Caeſium Scaeuam amplexibus ſuorum incolumem relatum eſſe: quamquam ictus Clypei centum, ac triginta tantum numerat. Suetonius centum, & viginti, vt & Valerius Maximus, & Appianus. qua in re credendum Caeſari eſt, aut certe putandum centenarium numerum à librarjis adiectum ipſius commentarijs. Quod reliquum ad M. Caeſium Scaeuam inuictum attinet, auctores, quos modo nominaui, vno ore dicunt, eum capite, humero, femore ſaucium, & oculo eruto fuiſſe. Appianus ſex vulnera ipſi inflicta tradit. quamquam per incuriam vel librariorum, vel interpretis, quae omnia vni M. Caeſio Scaeuae conueniunt, eorum partem Minucio Praefecto contra Caeſaris auctoritatem, & aliorum teſtimonium communicat. Lucanus poeta ex hiſtoria adiungit, milites adoraſſe Scaeuam, tamquam incluſus eſſet in ipſius pectore numen aliquod, & viua ſpecies magnae virtutis; atque eoſdem certaſſe euellendis telis ex eiuſdem corpore: quibus telis exornarent ſimulachra Deorum, atque in primis Martis. Deinceps, & felicem, & infelicem poeta Caeſium Scaeuam his carminibus affatur:

Armis Scaeua tuis felix, hoc nomine famae,
Si tibi durus Iber, aut ſi tibi terga dediſſet
Cantaber exiguis, aut longis Teutonus armis,
Non tu bellorum ſpolijs ornare Tonantis
Templa potes, non tu laetis vlulare triumphis
Infelix, quanta dominum virtute paraſti?

Amantiſsimus Reipublicae, ac libertatis Lucanus M. Caeſium maluiſſet tantam animi virtutem patriae in libertatem vindicandae, non Caeſari domino conſtituendo praeſtitiſſe. Quod reliquum eſt, me iuuat incuriae librariorum obuiam iuiſſe eorum, qui volumina typis aeneis publice deſcribunt. qui dum veteres manuſcriptos libros adhibere negligunt, ex corruptis corruptiſsimos faciunt. omnia Valerij Maximi exempla, tam ſeptem Vaticana, quam Romae alia, & in Italia, & Germania, & Gallia, quod ſcio, habent M. Caeſium Scaeuam; quem vulgati libri libro tertio capite de Fortitudine M. Scaeuam habent. pudenda, atque execrãda negligentia, Plutarchum quoque corrumpe-

corruperunt aut indocti interpretes, aut ſupini librarij. Nam Vaticana, & alia vetuſta exemplaria Caeſium Scaeuam appellant, quem ipſi Caſsium Scaeuam verterunt: qui ſi accuratos ſe praeſtare voluiſſent, ex Plutarcho, & Valerio Maximo, Suetonij exempla deprauata correxiſſent; apud quem nunc Caſsium, nunc Caſum pro Caeſio Scaeua legimus. Sane quod ad Valerium Maximum attinet laus eſt non mediocris Stephani Pighij, litterati hominis, atque antiquitatis amantis; qui tam hunc, quam plurimos alios locos ex Carpenſi, & nouem Germanicis veteribus codicibus emendauit; laus etiam C. Plantini egregij Typographi, qui iamdiu primus, vt opinor, edito Valerio Max. hunc Caeſij Scaeuae locum eſtituit. Sed doctis ſatis dictum arbitror, nam huiuſmodi contemnentibus nihil omnino dictum velim. Ceterum feliciter accidit Caeſijs in Britannia: huic Scaeuae ſub C. Caeſare Imperatore; Caeſio Naſicae ſub Claudio Imperatore, de quo poſtea dicam. Scaeuam hunc Franciſcus Petrarcha inter tria fulgura militiae Romanae poſuit, cum L. Dentati, M. Sergij, & huius Scaeuae in Triumpho famae meminit. Quod ad Centuriones, & Primipilos attinet, notiora ſunt huiuſmodi, quam vt prolixus eſſe ijs explicandis debeam. Scaeuae cognomen Romanum eſt: fortaſſe ab eo dicti Scaeuulae, & Scaeuae erant, qui laeua manu pro dextra vtebātur: apud M. Tullium Scaeua Seruus Q. Crotonis, quod L. Saturnium occidit, libertatem conſecutus eſt. neſcio an Q. Croto ex Caeſia familia fuerit, ex cuius domo poſteri Caeſij Scaeuae dicti ſunt; Pompeius Feſtus ait, Scaeuam vulgus quidem, & in bona, & in mala reuocat, cum aiunt bonum, & malum Scaeuam.

DE M. CAESIO AEDILI ARPINATE M. Ciceronis neceſſario Caput XIV

QVARTVS hic M. Caeſius, quae ad notitiam honorati hominis & habendam, & faciendam ſunt neceſſaria, ea vnum in locum omnia ſecum attulit. capiam igitur initium à primis, id ſimul proponens, ſine quo probari illa non poſſunt; nimirum poſt victum Pompeium Bruti duo, viuente Cicerone, Galliae Ciſalpinae praefuerunt: quorum Marcum confectis proelijs Pharſalico, & Alexandrino Caeſar praefecit. Decimus & ſucceſit Marco, & ab interitu Caeſaris ex S. C. prouinciam obtinuit. Sed ad hunc, & huius item ad Ciceronem Epiſtolae ſane multae, quae leguntur in libro vndecimo earum, quas dicunt familiares; quinque illae continuatae Bruto inſcriptae in eo, qui eſt ad C. Memmium, & ceteros, omnino ad M. Brutum pertinent. quod ex

multis indicijs poterit. Quatuor igitur, quae in primis oportuit, de M. Caeſio docuimus: nempe de eo, & quo tempore, & ad quem ſcriptum ſit, & quis, & quo in libro ſcripſerit. C. Iulio Caeſare III, M. Aemilio Lepido Coſſ. ad M. Brutum Epiſtolas duas, in quibus de hoc Caeſio cognoſcimus; M. Cicero conſcripſit. Etenim, teſte locupletiſsimo Plutarcho, Galliam Brutus adminiſtrauit; cum profectus in Africam Caeſar bellum aduerſus Scipionem, & Iubam Regem intulit. Hoc illud tempus fuit, quo Tullius conſeruatus à Caeſare ob dolorem amiſſae cum dignitatis, tum auctoritatis libenter in praedijs, ac praecipue Arpini apud municipes ſuos verſabatur; quos complecti, tueri, ornare pro perpetua ſua erga ſolum patrium pietate, ac voluntate nunquam deſtitit. Illud, cur eos Bruto commendaret, in cauſſa fuit. Galliae Ciſalpinae, vt hac tempeſtate, ſic olim tam opima fuit, & fertilis regio, vt in ea non priuatim ſolum innumerorum Ciuium Romanorum, Italorumq. hominum magnae res in poſſeſsionibus habendis, pecoribus paſcendis, quaeſtuoſis mercaturis faciendis agerentur, verum etiam omnino vrbes, & varia Italiae Municipia in agris eius prouinciae vectigalibus fortunas omnes ſuas repoſitas haberent. Inter quae, & Arpinum. Cum autem in tanta rerum perturbatione, quantam eſſe oportuit tam maximo bello ciuili, omnia municipia, vel grauiſsimis oneribus preſſa, vel ſingularibus calamitatibus afflicta fuiſſent, maiore etiam afficiebantur difficultate in exigendis ſuis vectigalibus, ac pecunijs: partimquia fides tota Italia erat anguſtior, partim quia Gallia Caeſari amiciſsima, atque de eo optime merita, beneficio Caeſaris aliquo impetrato minus fortaſſe pati inſtituerat, vt exigeretur quicquam ab alienis, efferreturue extra prouinciam. Cum itaque hic ipſe annus (quamquam Cicero perennis patronus erat Municipum ſuorum) praecipue ad eius curam, officiumq. pertineret, vt ipſe ſcribit, conſtituendi Municipij cauſſa Aedilem filium ſuum fieri voluit, & Q. Fratris filium, & M. Caeſium hominem ſibi maxime neceſſarium, & in quo animaduertere mihi videor ſummam beneuolentiam, prudentiam, dignitatem, laudem prope ſingularem. Quis enim dubitabit, quin affinitas illa, ac neceſsitudo, quae conſtituta M. Caeſio fuit cum Ciceronibus, ad ſummum amorem peruenerit: cum ad cetera omnia M. Tullius curarit, vt haec accederet coniunctio gerendi muneris cum duobus ſuorum omnium ſibi cariſsimis, filio, ac fratris filio? Sapienter Cicero pater, qui cum Tullios pueros honeſtare municipali illo honore conſtituiſſet, neque tamen illorum tenera aetas eſſet ad gerendum Magiſtratum ſatis firma, atque idonea, tertium illis addiderit honore collegam, beneuolentia fratrem, conſilio, labore, moderatione rerum omnium quaſi quemdam gubernatorem. M. enim Caeſium aetate ijs anteiuiſſe, ipſius docet priuignus aetate conſtanti, Q. Fufidius, Eques Romanus, quem legatum in Galliam miſit. De quo paullo poſt. M.

autem

autem Ciceronis filius, cui pater togam puram Arpini dederat, vix octauum, ac decimum annum attigerat. Nam Quincti filij non ſolum aetas fere eadem, ſed multo magis impotens, inquietusq. animus collegae viri fortis, ac beneuoli grauitatem, ac iudicium requirebat: fuerat is in patruum Ciceronem, vt parum modeſte, ſic contumelioſe acerbiſſimus; neque eum aut reconciliatum, aut pacatum ante hunc annum, quo Aedilis fuit cum M. Caeſio, reperio. Atque haud ſcio, an hoc voluerit Cicero pater, cum adoleſcentulis eam dignitatem mandauit, vt quaſi interprete, & effectore cariſſimo, & collega familiare Caeſio, tum patruos, tum ipſi inter ſe amarent, ſimulque illa coniunctione nulla contingeret alienatio, aut offenſio, quae ſolet accidere, cum alter honoribus progreditur. Sed de Ciceronibus pueris ſatis multa, qui ſiue Arpini propter Aedilicium munus fuerunt, non improbantur, quae dixi de illorum, & M. Caeſij coniunctione; ſiue abfuerunt, quod credi de Quincto poteſt, quem Lupercum eo anno factum legimus, M. Caeſij induſtria, & dignitas augetur; qui ſolus, reipſa totam Aedelitatem geſſerit. Quem honorem minime contemni potuiſſe arbitror; erat enim ſummus, &, vt Cicero ſcribit, is Magiſtratus Arpini, nec vllus alius creabatur. Atque vt M. Caeſius nullum Romae adeptus ſit Magiſtratum, quod oſtendi non poteſt, in Municipio ad Rempublicam acceſsit antiquiſsimo, & ex quo ſalus Imperio Romano bis miſſa fuit; & in quo M. ille Cicero, Ciceronis conſularis auus, & Marius Gratidius, Marij ſepties conſulis pater ijsdem muneribus perfuncti fuerant. Atque ego M. Caeſium Arpini municipem multis de cauſsis exiſtimo, & genere, & nobilitate facile primum; cognationemq. aliquam Caeſiam Arpini reſediſſe, facit fidem L. Caeſius, qui cum Quincto Cicerone Praetore in Aſia fuit, de quo proxime dixi; facit Cn. Caeſius, qui fuit in Sicilia cum Verre Paetore, cui Publicanos Arpinates gratias egiſſe, & litteris quibuſdam remouendis fauiſſe legi. Conijcio item ex P. Caeſio, quem pro paterna amicitia rogare ſe ſcribit Cicero. lapides etiam pleni Caeſiorum non longe ab Arpinati idipſum teſtari videntur. Quamquam, vt viciſsitudo temporum eſt, magnaſq. mutationes ſemper res humanas conſequuntur, in Sabinos, & Vmbros poſtea vel migraſſe, vel remigraſſe Caeſiam gentem perſpeximus. Nunc de M. Caeſij Aedilitate dico, qui omnem cogitationem in eo fixerat, id quod optimo cuique natura tributum eſt, vt laudem quaereret ex bene adminiſtrata ſui Municipij Republica. Is igitur cum animaduerteret Arpinatum omnia commoda, omneſq. facultates, quibus & ſacra conficere, & ſarta tecta aedium ſacrarum, locorumq. communium tueri poterant, conſiſtere in his vectigalibus, quae haberent in prouincia Gallia, decreuit ex M. Ciceronis conſilio ad ea viſenda, pecuniaſq., quae à colonis deberentur, exigendas, totamq. rem & cognoſcendam, & adminiſtrandam treis legatos, Equites Romanos mittere Q. Fufidium Q. F. M. Fau-

cium M. F. Q. Mamercum, Q. F. quoniam vero ijs temporibus M. Brutus Galliae praeerat, cum non dubitaretur, quin Ciceronis litterae apud eum plurimum auctoritatis eſſent habiturae, datae ſunt litterae legatis ad Brutum commendatitiae, in quibus probata iuſta officij ſui ratione petit ab eo M. Tullius maiorem in modum, vt ipſi ea res curae ſit, operamq. det vt per ipſum quamcommodiſsime negotium Municipij adminiſtretur, quamprimumq. conficiatur, vtque ipſos legatos honeſtos, bonoſq. viros, quamhonorificentiſsime, & quamliberaliſsime tractet. Atque huiuſmodi fere eſt prior Epiſtola, in qua quamquam diligentiſsime, tamen communiter legatos Arpinates Cicero commendauit. quoniam autem princeps legationis Q. erat Fufidius priuignus M. Caeſij, qui vitrici honoris cauſſa, & Ciceronis auctoritatem ſecutus, eam legationem contra commodum ſuum ſuſceperat; propterea quod magis etiam quam alij laudem cum ab vtroque, tum à Municipio conſequi cupiebat, viſum eſt faciendum, vt ſeparatim alia Epiſtola ipſe commendaretur, vt Bruti praecipuum ſtudium conſecutus, & facilius quae vellet, obtineret, & induſtriam ijs, qui eum impulerant, probaret. Quapropter, cum tamen nihil ex priore commendatione diminutum velit, ita eum commendat Cicero, vt ex omnibus neceſsitudinibus, quae ſibi cum Q. Fufidio ſint, tres inſignes enumeret, primum illam, ac potiſsimam, quod priuignus ſit M. Caeſij, ſui maximi, & familiaris, & neceſſarij; alteram, quoniam in Cilicia ſecum fuerit Tribunus militum, quod ego beneficium opinor ei Caeſij rogatu Ciceronem conceſsiſſe. Tertiam praeterea, quod à Bruti, & Ciceronis ſtudijs non abhoreret; quae ſtudia & oratoria, & Q. Fufidio domeſtica arbitror. L. enim Fufidium in Bruto inquit in aliquo patronorum numero fuiſſe, & viget adhuc in Pandectis Fufidij Iuriſconſulti nomen. Ceteroqui de Fufidio, ac Fufidianis nunc praedijs, nunc hereditatibus crebra fit mentio in Epiſtolis ad Atticum. Hactenus M. hunc Caeſium Aedilem ex Cicerone oſtendimus. alios Caeſios Aediles ex lapidibus alibi demonſtrabimus. Sed de hoc Marco Caeſio alio in loco apud M. Ciceronem mentionem fieri arbitror. Nam vt magni vſus hominem, & valde rerum intelligentem facillime eundem cum Caeſio illo iudico, quem bis nominat Cicero Epiſtola libri tertij ad Q. Fratrem prima; cuius procurationem, diligentiam, ac iudicium circa villas, aquas, aedificia Quincti fratris in primis probat his quidem verbis. *Columnas neque rectas, neque è regione Diphilus collocarat. Eas ſcilicet demolietur; aliquando perpendiculo, & linea diſcet vti. omnino ſpero paucis menſibus opus Diphili perfectum fore. Curat enim diligentiſsime Caeſius, qui tum mecum fuit. ex eo loco recta Vitularia via profecti ſumus in Fufidianum fundum, quem tibi proximis nuncijs (fortaſſe Nundinis) Arpini de Fufidio H. S. CC. & ↄↄↄ emeramus. Ego locum aeſtate vmbroſiorem vidi nunquam, per multis locis aquam perfluentem, & eam vberem, quid quaeris?*

ris? Iugera L. prati Caeſius irrigaturum facile te arbitrabitur, & quae ſubſequuntur. Quae nulli Caeſio magis conuenire, quam huic, de quo agimus, videntur. Nihil ſpero me omiſiſſe, quod ad explicandam M. huius Caeſij mentionem pertinet. Vnum illud reliquum videri poſsit, cum alterius M. Caeſij viri Praetorij mentio facta ſit, docendum eſſe, cur non poſsit hic cum illo vnus idem haberi, in quo nihil eſt, cur diutius diſputem. Ratio vnica vincit. Cur enim qui ante Marcum Tullium Ciceronem Conſulem annis quatuordecim plus minus Praetura vrbana functus fuerat, is poſt eundem Conſulem annis fere XVIII. ſeptuagenario maior Aedilis Arpinas eſſe voluiſſet? aut ſi (quod creditu difficile eſt) idem eſſet, cur de viri talis aetate, ac dignitate ad Brutum ſcribens, nihil orator meminiſſet? dicamus potius, (quod per aetatem licet) hunc Marci illius Praetorij filium eſſe potuiſſe.

DE T. CAESIO IVRECONSVLTO & M. Caeſio, Titi Filio, Aedili Caput XV

AD praecipuam Caeſij nominis honeſtatem arbitror attinere, exponi quae ſumma conſiderari debent in Tito hoc Caeſio claro, & magno viro; qui aperte in ſuam familiam, quae ſemper multis viris iureconſultiſsimis claruit, intulit iuris profeſsionem. Nam tametſi non ita copioſe diſſeruit de T. Caeſio is, qui veteres ſcriptores iuris vſque à Decemuiris, & principe illo, atque auctore Papirio vnum in locum conduxit Pomponius, apparent in eo tamen veſtigia, non praeſſa leuiter ad exiguae exiſtimationem dignitatis, ſed fixa ad gloriam illius nominis ingentem. Etenim quis non poſsit de T. Caeſij ſcientia, diſciplina, aetate, teſtimonio poſterorum, imitatione, & ſi ſine narratione, & non ſine argumento dicere? Quas res quinque ſic aggrediar explicare; vt eum tum propter excellentiſsimam virtutem ſtirpi ſuae ornamento fuiſſe, tum ſtirpem oſtendam fato quodam ad ſimile decus perpetuò conſentientem. quod igitur ad ſcientiae genus pertinet, haec erit ſumma concluſionis meae, non quia pauci quidam iuris ciuilis ſcientiam contemnendam putarunt, parum dignitatis in T. Caeſio videri; ſed quoniam ad ſanctiſsimum, iudicio fere omnium, ampliſsimumq. Romanorum legum ſtudium ſe ſe T. Caeſius contulerit: maxime liberalem, atque ingenuam illius naturam, & ſummum, atque erectum ingenium iudicandum. Iocetur licet, cauſſaeq. ſeruiat M. Tullius, cum milites, ac iureconſultos inter ſe committit; atque illos buccinarum, hos Gallorum cantibus exſuſcitari dicat. extollant alij quam poſſunt artes alias, certe legum notitia praeſtat rebus

bus honeſtis omnibus. Omitto quae plurima dici queunt de egregio ſcientiae genere, quod cum florere in clariſsimis ſuae ciuitatis familijs vidiſſet T. Caeſius, adamauit, ſuaſq. in iure ciuili reſpondendo vigilias, magnae ſibi ad populum auctoritati, atque ſicuti Mucijs, Aelijs, Aquilijs contigerat, firmiſsimum fore gradum Praetoriae ſuae ſtirpi, & aditum ad maiora ſperauit. Quod cum recte reputarit, addam nunc de diſciplina, quam ſecundo loco propoſueramus; quae cum optima illi acceſſerit, vereri non poſſumus, ne moribus ipſius ingeneratis ob optima ſtirpe generis, ac ſeminis non perfectos virtutis habitus ſanctiſsima vitae conſuetudo ſuppeditarit. Ecquem igitur ſenem colere, quem ex tot grauiſsimis ciuitatis principibus obſeruare more maiorum T. Caeſius inſtituit? in cuius clariſsimi viri domum ventitare ſolitus fuit? nempe in eius, qui aetatis ſuae eloquentum iuriſprudentiſsimus, iuriſprudentum eloquentiſsimus ſumma dignitate generis, integritatis, induſtriae fuit eminentiſsimus; Seruij, inquam, illius Sulpicij, cuius vitam tam multis, praeclariſq. ornamentis ad omnem memoriam commendatam habemus; cuius grauitatem, conſtantiam, fidem in Republica tuenda omnium fama celebratam ſcimus; felicitatem dicam, an iudicium T. Caeſij, qui talem vitae ſit, ac ſcientiae magiſtrum ſecutus? Quis enim doctorem iactet diſcipulus rebus omnibus maiorem? Sed T. Caeſius vtinam non in ea tempora incidiſſet, quibus inter necem C. Caeſaris, confirmatamque vnius Auguſti dominationem, ſine iure, ſine dignitate, ſine tranquillitate fuit ciuitas. hoc eſt enim tertium, quod in T. Caeſio ſpectandum dicebam, aetas, ac ſaeculum, quo dum vigere poſſet, iura omnia diuina, atque humana perturbata ſunt. Caeſius enim cum non ſeruientis Vrbis corruptelam, ſed liberae Reipublicae mores ſub Seruio didiciſſet, progreſſus fuiſſet honoribus longius, niſi in ipſius iuuentutem per mediam virtutem, ac iuris ſcientiam, properantem tranſuerſa incurriſſet miſera fortuna patriae; curſum ingeniorum oppreſsit poſtrema illa importuna clades ciuitatis; ſic plurima monumenta obruit, vt de T. Caeſij magiſtratibus nihil ſit, quod afferam; quando etiam Republica florente, cum doctiſsimi, ac creberrimi ſcriberent, diſcerent, ac legerent omnes, tamen multorum qui magiſtratus geſsiſſent, tempus ita inobſcuraret obliuio, vt reperiri memoria non poſſet. ſane de cuiuſdam non infimi viri magiſtratu ita ſcribit Cicero, vt fateatur, niſi is homo in eo magiſtratu caenauiſſet apud Praeconem Granium; idque ipſi Ciceroni bis narrauiſſet Lucilius, Tribunum eum plebis ignoraturum fuiſſe. ne inter tot caedes, ac commutationes vrbis mirum ſit, nihil de T. Caeſij Quaeſtura, Praetura, muneribuſq. alijs afferri. id quod illi commune eſt cum ſummis multis, ac nobiliſsimis ciuibus. quamquam quoniam inter primos Sulpicij auditores dicitur iuris gloria excelluiſſe, vt eiuſmodi fama robur acciperet, eum oportuit diutius etiam ſub Auguſto floruiſſe. Iam enim

venio

venio ad teſtimonium illud non obſcuri hominis, ac leuiſsimi, ſed celeberrimi, ac grauiſsimi Iureconſulti Pomponij, qui libello de origine iuris, (exſtat is in volumine Pandectarũ primo) inter eos, qui legibus interpretandis, atque ſeu voce, ſiue ſcripto explicandis in maxima apud Populum Romanum dignitate, vt loquitur, atque auctoritate claruerunt, meminit cum primis T. Caeſij (quem Titium vulgatis in codicibus legimus) eumque, vti dixi, inter praecipuos demonſtrat Ser. Sulpicij auditores habitum: de quo quid ſtatuas aliud, quam vt, qui ſummi viri primus, ac praecipuus auditor ſcribitur, is ad doctoris excellentiam proxime acceſsiſſe cenſeatur. Quantuscumq. autem fuit, eum profecto habere auctorem pleriq. poſteri omnes voluiſſe viſi ſunt. Neque enim vmquam huic rationi, ſtudioq. defuerunt. atque, vt veteres omnes, etiam Caeſium illum Sabinum, quem nobis marmora, quem poetae illuſtrant, & ad quem Iureconſultorum optimum, referentibus Cuſpiniano, Dulcio, Mario, & ſcriptoribus alijs, Vlpianus reſcripſiſſe teſtatur Hadrianum Imperatorem, vt antiquos, inquam, plurimos eos omittam, quibus olim patronis leges abundarunt, & de quibus ſuo loco dicemus, de praeſenti loquor hac Caeſia agnatione, per quam fato benigno Caeſiorum veterum multo interuallo memoria, ac ſtudium renouatum eſt. Tota eſt haec enim fere Iuriſconſultorum. Quos non neceſſe habeo hoc loco enumerare, tantum dicam, quoad longiſsime poteſt mens mea reſpicere ſpatia praeteriti temporis, & huius familiae memoriam recordari remotiſſimam, inde vſque Iuriſconſultos Caeſios amplius viginti repetere me, & ex ijs omnibus videre neminem, qui T. huic Caeſio (quod ad Magiſtratus famam, atque auctoritatem pertinet,) ſit ſimilis magis, quam patronus meus PETRVS DONATVS, Senioris nepos, ampliſsimi ordinis purpuratus Antiſtes. eſt enim vſus Magno Alciato aſsiduo doctore, atque inter eius auditores cum, magni nominis fuiſſet, res ex iuris peritia plurimas, atque inſignes in vrbanis, ac prouincialibus Magiſtratibus geſsit. At vero praeceptor eius Alciatus eloquentiam cum Iuriſprudentia primus coniunxit noſtra tempeſtate, vt Seruius olim Sulpicius ſua coniunxerat. Etenim cum Iuriſconſultos ſine oratoria facultate contemnendos putent, ſic Seruius olim ad reſpondendum, & ad agendum, & ad cauendum dialecticam adhibuit, vt nuper Alciatus ad conſulendum, ad docendum, & ad ſcribendum oratoria omnia ornamenta adiunxit. quo facto vterque magnam eſt gloriam conſecutus, numeroq. ex illo tolli ſtuduit, in quo dumtaxat leguleios quoſdam, quaſi acutos, & cautos praecones actionum, cantores formularum, aucupes ſyllabarum repoſitos viderat. Quamquam autem Sulpicius ſenex vita diſceſsit, Alciato immatura mors maiorem laudem inuidit: non tamẽ Titum Caeſium Sulpicius potuit magis dilexiſſe, quam PETRVM DONATVM amauit Alciatus; quem & ipſum admiratum aiunt aliquando,

ac diſſeruiſſe, vel fato, vel cognatione naturae, vel parentum diſciplina accidiſſe, vt hanc omnes legum ſecuti ſint viam Caeſij, perque eam multis gradibus ad ſummum aſcenderint. Quod igitur T. Caeſius in praeſtantiſsima omnium Iuris ſcientia verſatus eſt; quod omnium clariſsimi praeceptoris Seruij Sulpicij diſciplina eſt imbutus; quod in perturbatiſsima omnium ſuae ciuitatis tempeſtate bellis ciuilibus, Reipublicae exitu, vnius dominationis initio nomen inter aequales magnum obtinuit; quod celeberrimi Iureconſulti Pomponij famae ſuae teſtimonium habet, quod legum diſcendarum gentile, ac domeſticum exemplum poſteris ſuis ad imitandum princeps non fruſtra, ſed quam qui maxime feliciter propoſuit; his rebus quinque dignıſsimum iudico, qui immortalitatem accipiat à ſuis: exploſo, praeſertim Celſo illo neſcio quo homine, qui in Caeſij nomen, ac famam librariorum culpa, atque inſcitia, contra optimum exemplar Hetruſcarum Pandectarum alicubi inuaſit, quo magis placeat haec qualiſcumque T. Caeſij laudatio, ac quaſi vetuſtum monimentum ſeruetur, aut ad incunabula noſcenda haereditariae ciuilis laudis, aut ad comparatam ex ea illuſtrandam veterem nobilitatem propagatam fortaſſe ab eo T. Caeſij filio Aedili, cuius mentionem alibi faciemus.

DE L. CAESII ARGENTEO NVMMO, & quibuſdam alijs LL. Caeſijs Caput XVI

ALIQVOT Argenteos veterum Caeſiorum nummos ſeruari caros ijs, qui rerum harum ingenuo ſtudio delectantur, ſatis eſt exploratum:ſint autem cuncti ij nummi diſsimiles inter ſe necne, mihi ſane nondum conſtat. Interim de eo diſſeram, qui exſtat L. Caeſij, cum apud alios, tum apud virum antiquitatis perite ſtudioſum Fuluium Vrſinum, cuius nummi imaginem, cum multis alijs hominum, qui Reipublicae temporibus vixerunt, vndique ſumma diligentia collectis, in lucem edidit, cum accuratis commentariolis ad cognoſcendum valde facientibus. Imago nummi Caeſiani fere eſt huiuſmodi:ab altera parte caput, vt interpretantur, Veiouis eſt, humeris nudis, manu ſagittam tenentis, cum nota quae R. ſimilis adſpicitur: ab altera duo Lares ſunt ſedentes, pellibusq. amicti: medius inter vtrunque canis eſt aſsidens; ſupra ambos caput eſt Vulcani pileati; ac forceps fabrorum: ad latus vtrorumq. Larium notae itidem ſunt, vt in nummo inſculptae videntur; infra L. CAESI nomen expreſſum. Cauſſam cum ſignandi nummi, tũ Veiouis ſimulacri cum Laribus coniungendi nondum aut aliorum monitu, aut mea inueſtigatione reperire potui. Haec tamen ex coniectura ſequebar. Obſeruaſſe mihi videor antiquitus in Romana Republica, tam honeſtos ex plebe, quam ex optimatibus homines certam aedis alicuius Deorum curam ſponte ſua, aut Senatus, Magiſtratuumue auctoritate adductos ſuſcepiſſe. M. quidem Cicero, vt exemplum optimatum proponamus, cum de Aruſpicum reſponſis diſſereret, de ſua cura aedis Telluris haec verba facit: *Putant enim ad me nonnulli pertinere armamentarium Telluris aperire, nuper id patuiſſe dicunt, vt ego recordor: nunc ſanctiſsimam partem, ac ſedem maxime Religionis priuato dicunt ve-*

ſtibulo contineri. multa me mouent, quod aedes Telluris eſt curationis meae, quod is, qui illud armamentarium ſuſtulit meam domum Pontificum iudicio liberatam, ſecundum fratrem ſuum iudicatam eſſe dicebat: mouet me etiam in hac caritate annonae, ſterilitate agrorum, inopia frugum, religio Telluris, & eo magis, quod eodem oſtento Telluri poſtulatio deberi dicitur. Quod igitur M. Cicero curaret aedem Telluris, propterea in eam quoque ſententiam ſcribit ad Q. Fratrem: *Reddita etiam mihi eſt peruetus Epiſtola, ſed ſero allata, in qua de aede Telluris, & de porticu Catuli me admones; fit vtrumq. diligenter; ad Telluris quidem etiam tuam ſtatuam locaui.* idem in Praetura Vrbana ita ſcriptum reliquit: *Aedem Caſtoris, Iudices, P. Iunius habuit tuendam, L. Sylla, Q. Metello Conſulibus. Is mortuus eſt; reliquit pupillum paruum filium: de qua quidem Caſtoris aede cognoſcere debuit M. Caeſius Praetor Vrbanus.* Nunc non laboro, qua de cauſſa, aut M. Cicero Telluris, aut P. Iunius Caſtoris aedem curandam habuerint: neque dubito, quin Romae nobiles homines Iulij, Claudij, Fabij, Cornelij, curam earum aedium ſuſtinuerint, quas ipſorum maiores, aut nouiſſent, dedicaſſent, aut refeciſſent. hoc dico me praeter alia hoc quoque opinari, cum L. Caeſius templum Larium pariter, ac Veiouis, vel aedificaſſet, vel renouaſſet, vel ſartum tectum praeſtitiſſet; ſicuti Cicerones ſtatuam ad Telluris, quam curabant, ſtatuerunt: ita illum credi poſſe argenteis nummis monumentum ſui operis ſignaſſe, & Veiouis, ac Larium ſimulacra caelari voluiſſe. quale enim illud eſt in alio quodam argenteo nummo: Q. CASSIVS VESTAE, tale & hoc L. Caeſius. Hanc porro ſententiam accidit, vt inſcriptiones duae confirmarent, quas poſtea vidi laudatas à Fuluio; quarum altera Imperatorem Auguſtum docet, Nerone Claudio Druſo, & T. Quinctio Criſpino Coſſ. ſiue templum, ſiue ſignum Vulcano ſtatuiſſe ex ſtipe, quam abſenti Populus Romanus anno nouo contulerat: altera eundem Auguſtum oſtendit poſt annos quinque, hoc eſt, poſt vrbem conditam DCCL. vno minus, C. Caluiſio Sabino, L. Paſsieno Ruffo Coſſ. Laribus publicis ſacrum quippiam poſuiſſe ex ſtipe, quam populus ei contulerat Cal. Ianuarijs. Conijci igitur cauſſa poteſt, quae L. Caeſio fuerit denarij huius ſignandi. potuit enim monumentum pietatis Auguſti erga Vulcanum, & Lares in parte vna ſignari. fuit vero id plurimum in more poſitum, vt Auguſtorum tum publica opera, tum actiones nummis exprimerentur. exſtant innumera exempla. Quod autem ad Veiouis caput nota appoſita eſt, quae Romam ſignificat, id minime mirum videri debet. Etenim antiqui, quibus haud ſatis fuit Romulum in Deos retuliſſe, Romam etiam tanquam diuinam & coluerunt, & varia effigie varijs in nummis, marmoribusq. expreſſerunt. Omitto lupae ſimulacrum, ac gemellorum infantium. Non ſolum Aquilae, & Deae, feminaeue formam, & tribuerunt ſaepe, verum Dei quoque interdum, ac viri: vt in Neroniano illo nummo argenteo, quam Romam eſſe dicunt literae,

terae, Mars eſſe videtur, Victoriam manu continens. Quemadmodum igitur cum victricem, ac dominam gentium Romam ſignificabant galeatam, armatam, Victoriam cum corona, aut orbe terrarum habentem fingebant: ita L. Caeſius, vt eam diuinis praeditam viribus, & calamitates, niſi placetur, inuehere poſſe demonſtraret, figura Veiouis, qui colendus eſt, ne noceat, exprimendam iudicauit. Romae vero ſpeciem propterea addidiſſe putandus eſt, vel vt doceret Larium illud templum Romae ab ſe conditum, aut curatum: vel quoniam ad vrbis, & Deorum honores omnia referebant. Hic vero totius numini cauſſa alias ſuſpicari poſſumus. potuit enim eſſe domeſtica L. Caeſij pietas, ac religio, quam cum Praefectus eſſet ſignandae pecuniae, ſic maxime teſtari voluerit, potuit eſſe votorum precumq. declaratio. Veteres enim more ſuo ad focum ſupplicabant Laribus ſilicet, & Vulcano; Ioui familiari, hoc eſt ἐφεστίῳ καὶ συνοίκῳ, ex quo intelligimus, quam concinne L. Caeſius domeſtica tria numina coniunxerit. Quod ſi etiam eſt is L. Caeſius, quem Quincti Ciceronis comitem diximus, quod forſitan in ciuilia, vel primum Ceſaris, vel deinde Octauij bella inciderat, & exilio mulctatus proſcriptuſue, ſeruatus tamen, ac reſtitutus fuerat, vota, ſortemq. ſuam hoc nummo adumbrauit; nempe ſe domeſticorum Deum auxilio, ac virtute Romam ad Lares ſuos reuerti potuiſſe. eſt enim, vt dixi, Romae nota litterarum ad Dei formam appoſita. Itaque cum & Caeſar dictator, & Auguſtus libenter ſeruarent multos, forte, vt & fieri potuit, & interdum accidit, ſupplicem domi ſuae L. Caeſium incolumem eſſe iuſſerant; is vt eius beneficij memoriam propagaret, Iouis Hiceſij, ac Larium, focique ſigna nummo ſculpſit, nomenq. ſuum adiecit; ſic enim maxime apparet, cur cum Laribus, & Vulcano Iuppiter Hiceſius coniunctus ſit. non enim ſi formae, & ornatus huiuſmodi commentitiorum Deorum nobis ignoti ſunt, propterea non à Laribus, qui domeſtici Dij ſunt, ad eum Iouem, qui domeſticus ſit, iuſtam trahi oportet rationem. Itaque facile quoque exiſtimabam, Iouialem Genium eſſe eum, de quo Caeſius in libro de Dijs loquitur apud Arnobium: cum eum connumerat inter Deos Penates, & ſicut Lares domum ſignificant, ita Penates Patriam: Penatumq. praeſertim praeſtantiſsimus Genius Iouialis, qui & Laribus praeſideat, & Romanus Genius ſit, quique ſicuti ſacrificiorũ tempore pateram tenet, ita belli tempore ſagittam. Quamquam vero docentium in hoc nummo eſſe Veiouem, vera eſt propter eorum peritiam auctoritas, liberius tamen diſputare mihi permiſi. quoniam neque iuxta hunc Veiouem capra eſt, quam Gellius adeſſe oportere dicit, neque ſagittas, vt idem prodidit, ſed ſagittam hic tenet, neque cornutum caput, vt Veiouem Alexander quidam, neſcio an vere habuiſſe teſtatur, hic habet. de Veioue ita ſcripſit Gellius. *In antiquis ſpectationibus nomina haec Deorum ineſſe animaduertimus Dijouis, & Veiouis: eſt autem etiam aedes Veiouis Ro-*

mae inter arcem, & Capitolium, eorum nominum rationem hanc eſſe comperi. Cum Iouem, & Dijouem à iuuando nominaſſent, eum quoque contra Deum, qui non iuuandi poteſtatem, ſed cum nocendi haberet (nam Deos quoſdam, vt prodeſſent, celebrabant; quoſdam ne obeſſent, placabant.) Veiouem appellarunt, dempta, atque detracta iuuandi facultate. Ve enim particula, & augendae rei, & minuendae valet. Simulacrum igitur dei Veiouis, quod eſt in aede, de qua ſupra dixi, ſagittas tenet, quae ſunt videlicet paratae ad nocendum, quapropter eum Deum plerique Apollinem eſſe dixerunt, immolaturq. illi ritu humano capra. Eiuſque animalis figmentum iuxta ſimulacrum ſtat; De Veioue quoque ſic meminit Marcellinus libro xvij. *Vt in Taigetis Tuſci libris legitur, Veiouis fulmine mox tangendi adeo hebetantur, vt nec tonitruum, nec maiores aliquos poſſint audiri fragores.* Quod ad Lares attinet, cur caninis pellibus amiciantur, caniſque inter eos poſitus ſit, duplicem cauſſam Plutarchus affert in Romaicis.

Διὰ τί τῶν λαρήτων οὓς ἰδίως πραιστίτας καλοῦσι, τούτοις κύων παρέστηκεν, αὐτοὶ δὲ κυνῶν διφθέραις ἀμπέχονται; ἢ πραιστῖται μὲν οἱ προεστῶτές εἰσι, τοὺς δὲ προεστῶτας οἴκου φυλακτικοὺς εἶναι προσήκει φοβεροὺς μὲν τοῖς ἀλλοτρίοις, ὥσπερ ὁ κύων ἐστίν, ἠπίους δὲ, καὶ πράους τοῖς συνοικοῦσιν, ἢ μᾶλλον, ὅ λέγουσιν ἔνιοι ῥωμαίων, ἀληθές ἐστι, καὶ καθάπερ οἱ περὶ χρύσιππον οἴονται φιλόσοφοι, φαῦλα δαιμόνια περινοστεῖν, οἷς οἱ θεοὶ δημίοις χρῶνται κολασταῖς ἐπὶ τοὺς ἀνοσίους, καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους, οὕτως οἱ λάρητες ἐριννυώδεις τινές εἰσι, καὶ ποίνιμοι δαίμονες ἐπίσκοποι βίων, καὶ οἴκων. Διὸ κυνῶν [ſic lego, non καὶ νῦν] δέρμασιν ἀμπέχονται, καὶ κύων πάρεδρός ἐστιν, ὡς δεινοῖς οὖσιν ἐξιχνεῦσαι, καὶ μετελθεῖν τοὺς πονηρούς.

quibus verbis oſtendit Plutarchus iccirco Laribus pelles caninas, & canem aſtantem addi, quoniam cum praeſint domibus, inſtar canum eas cuſtodiant, & ceteris quidem formidabiles ſint, aduerſus domeſticos mites ſe tamen, benignoſque praebeant. illam etiam opinionem probat, in qua quoſdam Romanos eſſe, & Chryſippi philoſophos ſectatores dicit; exiſtere daemonia nonnulla, quibus Dij quaſi ſcelerum vltoribus puniendis impijs vtantur. Huiuſmodi eſſe Lares cum humanae vitae, actionumq. exploratores, tum vindices, qui quidem tanquam aſſiduae, domeſticaeque furiae inſectantes poenas à ſceleratis repetant, ac perſequantur; iccirco comitem canem habentes, & caninis pellibus induti, quod tanquam canes ſagaciſsime indagent, & veſtigia cuiuſq. ſceleris odorentur. In numiſmate igitur L. Caeſij cognoſcimus eos eſſe Lares, qui Praeſtites dicebantur, domuum cuſtodes; Lares enim alij Permarini, alij vicorum, atque itinerum Dij vocabantur, de quibus non loquor; quod ab his omnino differant. conieciſſem enim ludos Larium in compitalia à L. Caeſio curata, ſi domeſtici Lares ijdem cum compitalibus fuiſſent. De Vulcani capite, notiſsimum eſt, cur coniunctum ſit Laribus, qui in foco, hoc eſt ſede Vulcani colebantur. Quod ad Pileum attinet, Euſebius prodidit, ignis virtuti, Vulcano in forma hominis ſimulacrum conſtitutum, in cuius capite pileum, qualis in hoc nummo conſpicitur, Caeleſtis eſſe Symbolum reuolutionis, vbi ignis ſincerus eſſe creditur: Idem Pileus ſpectatur in diuerſo argenteo nummo T. eiuſdam Cariſij ſupra incudem poſitus, inter malleum, ac forcipem, qualis eſt in hoc L. Caeſij nummo. ſunt enim huiuſmodi inſtrumenta Vulcani. Reliqua vero quae

ro quae plurima de tota nummi ratione, & Laribus, & Vulcano afferri poſſunt, ne longus ſim, libenter praetereo. Quod tamen, vt dixi, plures vetuſti reperiuntur huiuſmodi Caeſiani nummi, credi par eſt, ijs pecuniae, ac monetae loco vſos illius tempeſtatis homines. Cum haec ſcripſiſſem, in opuſculum Romae editum incidi Marini Barletij, eius, qui Caſtrioti hiſtoriam conſcripſit: quo opuſculo vetera multa nummorum monumenta ante Imperatorum, & Pontificum Maximorum nominationem proponuntur, in quibus vnum eſt his notis L. CAES. FR. quod ipſe ſic interpretatur *L. Caeſius Florus*, qui Conſul à Nerone in Hieruſalem miſſus fuit: verũ immanis crudelitas inde eum expulit. Cuius rei fides apud Barletium eſto. eodem tempore cum diuerterem ad Bibliopolas, comperio Sebaſtianum Ericium, patricium Venetum, ante aliquot annos L. Caeſij nummum edidiſſe, eumq. Italica lingua non prorſus imperite, & in Fuluij ſententiam expoſuiſſe.

DE ∴∵ CAESIO CORDO CRETAE & Cyrenarum Proconſule Caput XVII

GRAVISSIMVS auctor in Annalibus non ſemel ſcripſit Cornelius Tacitus, Imperatorem Tiberium in mandandis honoribus tanta diligentia in nobilitatem maiorum, & claritudinem militiae, & illuſtres domi artes quaeſiuiſſe, vt ſatis ſemper conſtaret non alios potiores fuiſſe, quam quos ipſe candidatos delegiſſet. Nimirum hoc eiuſmodi factum eſt, quod abunde fidem facere nobis debeat, nobiliſsimos, fortes, clariſsimos eos exſtitiſſe, qui Magiſtratus quoſcunque ſub ipſius principatu geſſerunt. quorum in numero quia Caeſium Cordum fuiſſe comperio, non paruo onere me leuatum ſentio, de his ipſius ornamentis diſſerendi: atque eo etiam magis, quo minus, ſi quis eſt locus de Tiberij conſtantia dubitandi, dubitari de talibus Caeſij laudibus poteſt, qui temporibus ijs Rempublicam adminiſtrauit, quibus Tiberius vel propter initia Imperij, ſuamque ſimulationem, vel propter metum Germanici, & aemulationem, ſancte, atque accurate praeclarum illud ſuum inſtitutum ſequebatur: qui quidem vti quamdiu ſeſe bonum, praeſtantemq. principem praebuit, bonos praeſtanteſq. ciues extulit: ita poſteaquam mutato ingenio nefarias, & tyrannicas artes exercere vacuum fuit, eoſdem ſuſtulit; vt iam de Caeſio Cordo perfecte iudicatum videri poſsit, cui bonis Reipublicae legibus ſtantibus, nondumq. detecta regnantis natura, muneribus ſummis defungi licuerit; idem, defuncto Germanico, qui propemodum vnus Tiberium in officio continere diceretur, communem cum reliquis optimis

ciuibus

ciuibus fortunae iniquitatem ſubierit. Nominat nobis libro tertio Cornelius Tacitus Caeſium Cordum, Proconſulem Cretae ac Cyrenarũ, quarum prouinciarum coniungebatur iuriſdictio, ſicut Cypri, ac Ciliciae. Addit Cyrenaicae quidam etiam Lybiae partem. Sed is cur eos, qui Cretae, ac Cyrenis praeeſſent, ſemper Praetores appellatos ſcribat, ipſe nondum video. Et profecto cum ex conſulatu Hortenſius Cretam ſortitus eſſet, ac poſt eum Metellus Conſul, cognomento Creticus; cumque M. Cicero M. Brutum Cretae Proconſulem, & Tacitus pariter Caeſium Proconſulem dixerit, non, opinor, affirmari libere poteſt, Praetores Cretae Praeſides appellatos. Nam quod Appianus, poſt mortem Caeſaris inquit: Caſsio Praetori Cretam cum Cyrenis eſſe mandatam, perſonam Caſsij potius, qui tum Praetor eſſet, quam prouinciae condicionem ſignificat. Quamquam hic quoque lapſus indicatur eius, qui exiſtimat non niſi ab Auguſto Cyrenaicam Cretae coniunctam, cum Senatus item ante Auguſtum decrerit. quae monui, non vt errantem reprehenderem, ſed ne ipſe reprehenderer, quaſi minime putarem alia fuiſſe eius, qui Proconſule eſſet, inſignia, atque eius, qui Propraetore, neque intelligerem multum ad Caeſij Cordi exiſtimationem intereſſe, Cretamne, ac Cyrenas Proconſule adminiſtrarit, an Propraetore. etenim quemadmodum in eam prouinciam iuſto cum Imperio venire non potuit, niſi Senator domi, militiaeq. inferiores Magiſtratus alios prius obiuiſſet: ita ſi Cretae Propraetorem dicas, dubitandi, fuerit ne antea Praetor, ſi Cretae Proconſulem cum Tacito nominabimus, exiſtimandi, Conſulem quoque fuiſſe cauſſas habebimus. Namque ijs temporibus non temere dici pro conſulibus miſſos, niſi qui conſules fuiſſent, animaduerto. neque id difficile fuit, cum enim quatuor, ac interdum plures quotannis Conſules crearentur, maior erat tum, quam ſtante Republica, Conſularium multitudo, quae regendis prouincijs ſufficeret; quorum ſi nomina haud relata reperimus, nihil mirum, cum eorum, qui Conſulatum Cal. Ianuarijs iniuiſſent, memoria conſeruaretur; qui Cal. Iulijs, aut menſe alio facile praeterirentur. Sed ſiue Conſul fuit Caeſius, quod neceſſarijs rationibus obtinere non poſſum, ſiue Praetorius tantum prouinciam adminiſtrauit, videndum eſt, quamdiu. Poſtremus, quem comperio Cretae praefectum ante Caeſium, is eſt, quem Dion libro LVII. mortuum in prouincia ſcribit Druſo, Tiberij filio, & C. Norbano Coſſ. qui annus poſt V. C. fuit Sextus ſexageſimus, & ſeptingenteſimus: additq. idem auctor in reliquum anni tempus inſulam à Quaeſtore, & Legato, iuſſu Tiberij, gubernatam. His ego Caeſium opinor Cordum Proconſule ſucceſsiſſe. is, quia repetundarũ, & falſis criminibus maieſtatis petitus eſt, Tiberio IIII, & Druſo ipſius filio iterum Conſulibus, anno poſt V. C. IↃCCLXXII, videtur ſex annos prouinciae praefuiſſe. Id enim, (inquit Tacitus) *morum quoque Tiberij fuit continuare Imperia, ac pleroſque*

roſque ad finem etiam vitae in ijſdem exercitibus, aut iuriſdictionibus, habere: ſiue taedio nouae curae, ſemel placita pro aeternis ſeruarit, ſiue inuidia, ne plures fruerentur. Id nihil ad Caeſium. illud magis, quod idem auctor addit: *cum ab optimis quibuſq. ſibi Tiberius metueret, ijs inſidiari coepiſſe; obierat anno ante, quam Caeſius è prouincia decederet, optimorum optimus ille Germanicus, cuius nomen nemo niſi cum quadam beneuolentia vſurpauit: quo viuente, quantoopere crudelitatem, ac vitia omnia diſſimularat Tiberius, tanto per inſidias, eo ſublato, in omnem primo turpitudinem, deinde ſaeuitiam prorupit. Itaque delatores ſtatim genus hominum publico exitio repertum, per praemia elicuit, tantamq. vel in motu magnarum rerum libellis eorum operam inſumebat, vt poſtulandis reis continui eſſent anni. Incedebat deterrimo cuique licentia impune probra, & inuidiam in bonos excitandi; gliſcebatq. in dies periclitantium multitudo cum omnis domus delatorum interpretationibus ſubuerteretur; vtque alias flagitijs, ita dum legibus laboraretur.* Verba ſunt haec Cornelij Taciti, quae commoda mihi viſa ſunt, vt proferrentur. ea quantum ad Caeſij innocentiam pertineant, ſatis probat idem auctor, cum de Caeſij accuſatione verba facturus, ita orditur: *Non enim Tiberius, non accuſatores fatiſcebant, & Ancharius Priſcus Caeſium Cordum Proconſulem Cretae, poſtulauerat repetandis, addito Maieſtatis crimine; quod tum omnium accuſationum complementum erat.* Quis non ex Taciti dictis aperte illud eruat, non tam veris criminibus, quam conſpiratione Tiberij, & delatorum adeſſe iuſſum ad Iudices Caeſium, vt quatenus neque veritati, neque innocentiae locus eſſet, opprimeretur? Periculum enim pro exitio tunc habitum ſcribit Tacitus, cuius verbis, vt inſtitui, ad poſtremum vſque vtar, vt facilius queant omnia recognoſci. facit igitur maxime ſuſpicionem nullam in Caeſio culpam reſediſſe, quod addi iuſsit Tiberius graui illud nomen violatae Maieſtatis; haud mehercle praeter ſuam conſuetudinem. Nam de crimine reus alio cōuinci nullo qui poterat, is vtique aut impius in Caeſarem fuerat, aut ſecretos ſermones aduerſus Maieſtatem habuerat. Antiſtium veterem, quo tempore poſtulabatur Caeſius è primoribus Macedoniae abſolutum adulterij Caeſar, increpitis iudicibus, ad dicendam Maieſtatis cauſſam retraxit; vt ſatis indicaret, quanto mitius Antiſtio Iudices conſulturi fuerint, ſi de adulterio condemnaſſent, quo exemplo denunciaſſe viſus eſt, quam parum cuperet, aut Caeſium, aut reos alios liberari. Iiſdem quoque diebus, quibus Caeſius, C. Iunius Silanus, Proconſul Aſiae repetundarum accuſatus eſt à ſummis viris ciuitatis, obiectumq. eſt ei violatum Auguſti nomen, & ſpreta Tiberij Maieſtas. Atque cum bona huiuſmodi reorum inter accuſatores diuiderentur; cum Praeturae extra ordinem ijs, qui Senatorij eſſent ordinis, darentur, minus miror, claros quoque viros, vt in hac infamia verſarentur, deſcendiſſe. Sed ingenioſiſsime, ſatagente Tiberio, ne abſolueretur, Silanus ex fere omnium nobiliſsima familia Romae ortus, poſt Caeſium accuſatus,

cuſatus, ante Caeſium condemnatur. Quocirca libet conijcere maximam Caeſij innocentiam diutiſsime agitatam; tandem ne meliore eſſet conditione, quam fuerat aliorum, oppreſſam. Nam eodem fere tempore C. Silius Procoſ. Germaniae, inuiſus Tiberio propter amicitiam, quae illi cum Germanico interceſſerat, repetundarum, Caeſare iubente, poſtulatus ſibi manus attulit; ſaeuitumq. in eius bona, non vt pecuniae ſtipendiarijs redderentur, quorum nemo repetebat, ſed quia ita viſum Tiberio. Poſtulatus, vt dixi, Caeſius fuerat Tiberio, & Druſo filio Conſulibus, damnatus eſt poſt Silanum, anno ſequenti, Sulpicio Galba Conſule, & D. Haterio Agrippa, de quo ſic ſcribit Tacitus. *Haterius inuiſior fuit, quia ſomno, aut libidinoſis vigilijs marcidus, & ob ſegnitiam quamuis crudelem Principem non metuens inluſtribus viris perniciem inter ganeum, & ſtupra meditabatur*. Pulchrum ſane elogium, atque eo dignum, quo Conſule optimi, ac nobiliſsimi ciues peſſum irent. Innuit idem auctor de repetundis duntaxat damnatum Caeſium, ſiue iam ſatiata, mitigataq. tantiſper interiectu temporis Tiberij immanitate; ſiue quod nihil reperiri prorſus potuerit, in quo non ſumma cura, fide, & pietate Caeſius ſeſe geſsiſſet aduerſus Caeſarem. Neque Cretenſibus hanc notam oppugnandi ſui praeſidijs inurit Tacitus, potius Cyrenenſes leues homines deſignat, ex quibus veriſimile eſt, aliquos Tiberij opera corruptos, iudicium hoc Caeſio intentaſſe; homines quidem eos ſemper infenſos ſuis rectoribus fuiſſe reperio. Vt ad Caeſium reuertar, adducor minus illum infeliciter, quam quemquam Proconſulum, quos nominaui, ex atrocitate temporis illius emerſiſſe; poenamq. ipſius, opinor, intra multam, neque grauiſsimum exſilium ſtetiſſe. Si enim qui lege Maieſtatis tenebantur, tantum cedebant Vrbe, boniſq. amiſsis, aqua, & igni arcebantur, mitius certe acceptos oportuit, qui de repetundis duntaxat damnabantur. Itaque non ſolum non vita, ſed neque bonis omnibus ſpoliatum putarim Caeſium; exiſtimoq. aut in Italia, aut prope Italiam manendi datam illi facultatem. Sed quaecunque illi fors contigerit, ſcio equidem nullam exiſtere certam legem Tyrannorum. Dixi de dignitate, accuſatione, ac damnatione Caeſij Cordi, eiuſque fortunam incidiſſe in extrema Octauij Auguſti tempora, ac prima Tiberij Caeſaris crudelitatis initia demonſtraui: nunc de eiuſdem praenomine, quod obſeruarim nihil adijciam. Cornelius enim Tacitus, qui bis eum nominat, vt fere mos fuit illius ſaeculi magnorum virorum tanquam ſatis nota praenomina tacendi, praenomen Caeſij praetermiſit. Quod ad cognomen attinet, eſt illud ſane vſitatum; fuereq. Cordi alij multi. Vocis ſignificatio ea eſt, vt indicet quem tarditate quadam foetum parens in lucem vitalem ediderit. Cordi auctoris ſcripta ſaepe citat Plinius. Cremutii Cordi hiſtoriarum ſcriptoris caſus multum celebritatis habuit; ea ipſa Caeſij Cordi tempeſtate. accuſatus enim, quod editis annalibus, laudatoq. M.

Bruto,

Bruto, C. Caſsium Romanornm vltimum dixiſſet, cum Caeſarem truci vultu defenſionem accipientem conſpexiſſet, vbi ſe ſe egregie defendit, egreſſus Senatu vitam abſtinentia finiuit. Ita duo Cordi, ac Cordati viri iudicijs inuidioſis, ſub eodem Imperatore, intra paucos dies conflictati ſunt. hiſtoria apud Tacitum, & Dionem legitur. Sed hactenus de Caeſio Cordo.

DE VIRO FORTI CAESIO NASICA LEGIONIS LEGATO, VICTORI BRITANNORVM

Caput XVIII

P. Cornelius Tacitus ſui generis hiſtoricorum primus, ac prudentiſsimus, quamquam male acceptus ipſe à vetuſtate, conſeruauit tamen nobis vnum, atque alterum Caeſium. neque ego ab auctore temporum iniuria ſpoliato exigendum mihi quemquam amplius cogitabam; cum ipſe me familiariter commouit, vt inter inſignes Britanniae domitores decus attenderem tertij huius Caeſij, qui Naſicae cognomentum ex clariſsima Scipionum familia, ob affinitatem hereditatemq. aliquam, deſumpſit. qui vti per aetatem Caeſij Cordi Proconſularis viri haberi filius potuit (etenim ille ſub Tiberio, hic ſub Claudio vixit) ſic minime dubitari debet, quin nobiliſsimus ſit habitus, qui & paternas maiorum imagines, quot nemo hactenus ex ſuis proferre poteſt; & tot diuinas, vt arbitror, Scipionum maternas conſequutus eſt. obtigit ei praeter eas, quas neſcimus, Britannia Prouincia primum ea, quae cum ſuſpicionem luxuriae nullam haberet, nomen illius male obijci Caeſio non poterat; propterea quod eam non ad voluptatem, ſed ad militarem laborem peragrare neceſſe erat: & fuit tum non cum mulierculis contendendum, ſed cum robuſtiſsimis nationibus bellandum. Britanni enim & Germanis robore, & Gallis ferocia, & Hiſpanis peritia ſic praeſtabant, vt ex ijs conſtare crederentur. At illi bellis aſsiduis Romanorum debilitati multum de priſtina, atque inſita virtute gentis amiſerant. Hos nondum domitos etiam circumfuſus Oceanus intra naturalem feritatem continebat. Ac ſi diligenter, quid Caeſij Naſicae tempore Britanni potuerint, & quid effecerint, & quos Duces habuerint, conſideremus; omnibus eorum exercitibus illos anteponemus, cum quibus in ea Prouincia magna Caeſij in periculis, & laboribus adiumento vſus Populus Romanus bellum geſsit. Primus quidem Romanorum omnium C. Caeſar Dictator cum exercitu Britanniam ingreſſus gentem ſe felici proelij euentu terruerat: ſed maximam Inſulam Romanis oſtendiſſe potius, quam tradidiſſe dicebatur. At neque Auguſtus, neque Tiberius quicquam aduerſus eam auſi. Caligulam cogitaſſe de inferendo Britannis bello,

ſed deinceps deterritum putant. Claudius auctor expeditionis legiones, & auxilia in Britanniam traiecit, varijsq. proeliis confectis ſibi, legatiſque ſuis omnibus ſeminarium quoddam Triumphorum Britanniam fecit. Emicuit inter Claudij miniſtros fortuna Veſpaſiani, qui & tum ex Britannis triumphalia ornamenta conſecutus eſt, & poſtea rerum eſt potitus: cui ſane animaduerti, in ijſdem fere prouincijs omnibus obtigiſſe Magiſtratus, in quibus, & Caeſiae familiae ijſdem prope temporibus. Nam Quaeſturam Veſpaſianus Cretae, & Cyrenarum adminiſtrauit, in quibus egiſſe Proconſulem Caeſium Cordum oſtendimus. at Proconſul Veſpaſianus in Africa, in qua Tribunum Equitum, Caeſium adoleſcentem, ab Apronio adoptatum demonſtrauimus: rurſum legatus Veſpaſianus in Britanniam, in qua paullo poſt ſiue Legatus, ſiue Praefectus legionis appellandus eſt, hic Caeſius Naſica fuit: in Iudaea etiam, quae ducem Veſpaſianum pertulit, Caeſius, ſi credimus Scodrenſi cuidam ſcriptori, non Ceſtius Florus Proconſulem egit. At numquam alias magis dubia & Britannica, & Romana res in Britannia fuerat, quam cum Naſica Caeſius militaret. Nam Romanos à Britannis trucidati veterani, direpta praeſidia, interceptae cohortes, conciſa legio, Propraetor bello abſumptus adduxerant in Victoriae deſperationem; contra Britanni à Romanis iniecto in Sylurum gentem, & mediam Inſulam bello, colonis deductis, repreſsis toties, oppreſsisq. ſuis copijs, vexatis agris, capto Rege fortiſsimo, fugatis alijs peritiſsimis ducibus, non libertatis modo ſpe, ſed iam ſalutis exuebantur; quapropter quis non hoc loco cogitur, magnifice de Caeſio Naſica cogitare, profecto quod meruit ſtipendia in eo bello, quod tum Imperator Romanus non modo maximum, ſed nouum, ſolumq. gerebat: egregij, ac fortis animi, quod duxit exercitum, aciem inſtruxit, ſigna contulit, manum conſeruit; ſummae virtutis, ac rei militaris ſcientiae, quod copias hoſtium fudit; nobiliſsimae Reginae ſuccurrit, oppida vi, atque obſidione cepit, integram, ac diuturnam victoriam peperit, magnae prudentiae, conſtantiae, ac felicitatis fuit. Quod denique vel ignauiae, vel improbitatis in ea prouincia veſtigium nullum reliquit, hoc ad diuinam quandam rerum omnium perfectionem duco pertinere. Etenim mirus artifex Tacitus à publicis rebus geſtis, ad hominum mores, humilioraq. deſcribenda tranſeundi, ſi quid inſcite, auare, impie, à tali viro, aut commiſſum, aut deſignatum fuiſſet, nullo modo praeterijſſet; neque ab ſua huiuſmodi perpetua conſuetudine deſciuiſſet. Verum, vt res geſta ſit, narrandum hoc tempore video. Poſt Claudium Caeſarem, atque ipſius Legatos in Britannia praefuit exercitui conſularium primus A. Plautius. huic ſucceſſit P. Oſtorius Scapula, cui ſapientiſsimo, ac fortiſsimo duci cognitam egregie, perſpectamq. Caeſij Naſicae virtutem ex multis conijcio fuiſſe. Oſtorij laudes numerantur, rationem iniuiſſe redigendae in Prouinciae formulam Britan-

niae,

niae, Camulodunum, veteranorum coloniam, conſtituiſſe: Cogidunum Regem, oppidis aliquot attributis, pacatum habuiſſe: Icenis rebellantibus cladem intuliſſe: Syluribus proelio magno afflictis, Caractacum, praeſtantiſsimum Regem, cum vxore, filia, ac fratribus in deditionem accepiſſe. Sed quam proſperis rebus vſque ad Caractacum captum; tum poſtea aut dubijs, aut aduerſis vſum Oſtorium ſcribit Tacitus. ſiue inquit, amoto Caractaco, quaſi debellatus foret, minus intenta apud nos militia fuit; ſiue hoſtes miſeratione tanti Regis acrius ad vltionem exarſere. Tradit itaque, Praefectum Caſtrorum, & legionarias cohortes extruendis apud Syluros praeſidijs relictas, à Britannis circumfuſas, ac ni cito ſubuentum foret, copias fuiſſe tum occidione interituras; rurſum non multo poſt pabulanteis noſtros ipſaſq. miſſas ad ſubſidium turmas profligatas, ac quamuis Oſtorius cohortes expeditas exponeret, non ideo fugae finem facturas fuiſſe, legiones proelium excepiſſent; quarum robore aequata pugna felicius nobiſcum actum ſit. At inter legionum Praefectos excelluiſſe Caeſium Naſicam, infra commemorat. Ne longus ſim, cum in dies peius omnia ruerent, & propterea animi angore, ac taedio curarum Oſtorius vita conceſsiſſet, ob tantam occaſionem exultantibus, atque inſultantibus hoſtibus vnice Caeſij Naſicae fortitudo apparuit. Etenim quam gloriati ſunt Sylures, Britannorum omnium acerrimi, quod mortuo Oſtorio, nullo in Britannia ſummo duce imperante, Manlij Valentis legionem ſuperarant: tum deinceps à Caeſio Naſica victi ipſi, ac penitus proſtrati gloriandi finem diutius, gemendi initium fecere. Narro autem apertius proelij cauſſas, atque vti ſeſe res habuerit. Rege Caractaco capto, praeſtabat ceteris Ducibus Britannis ſcientia rei militaris Venutius è Iugantum ciuitate Cartimandae Brigantum Reginae maritus primum, deinde orto diſsidio hoſtis, ſicuti Romanis primum fidus; deinde, quod eos Cartimandae fauere intelligeret, infenſiſsimus. Hoc duce alacres, ac pleni animorum Sylures magna, ac multa locis opportunis moliebantur. nam ſtimulante ignominia, ne feminae Imperio ſubderentur, atque ei feminae, quae ſibi ſupplicem Caractacum Regem paullo ante Romanis tradiderat, delectu validae iuuentutis habito Regnum eius inuadunt. Profectus eſt in Reginae auxilium ex legionum praefectis Caeſius Naſica cum legione ſua, atque auxiliaribus aliquot cohortibus, quae cum acre proelium iniuiſſent, ac vehementer de victoria ambigeretur ipſe Naſica Caeſius à Tacito demonſtratur, quã quam non mediocri certamine, aut parua dimicatione, laeto tamen, ac felici ſucceſſu pugnam commiſiſſe, victoriamq. reportaſſe. Atque, vt minime obſcure intelligeretur, eo maximo in bello ſic verſatus Caeſius, vt multas res, & magnas ſine Imperatore geſsiſſe, nullam ſine ipſo Imperator credi deberet: eo ipſo loco, vbi talem Caeſio dederat propria ſors campum, in quo eius excurrere virtus, cognoſciq. poſſet, neceſſe habuit grauiſsimus au-

ctor tantum illi laudis impartiri, quantum neque ambitioſus hiſtoricus, neque inuidus tribuere ſummo viro in communicanda gloria debuit. Hac enim continuatione verborum vſus eſt: *Neque diſpari euentu pugnatum à legione, cui Caeſius Naſica praeerat: nam Didius* (is in Oſtorij locum venerat) *ſenectute grauis, & multa copia honorum per miniſtros agere, & arcere hoſtem ſatis habebat.* atqui miniſtros Didij Cornelius, neque antea quemquam, neque poſtea praeter Caeſium nominauit. Ergo non poteſt quiſquam dubitare, quin Caeſij victoriae ſtatim teſtimonium illud adiungatur, cum ſine Imperatore Caeſius, & id, & cetera multa confecerit. Iam illud conſideremus, quantum momenti Romano Imperio attulerit Caeſij victoria. neque enim poſt id proelium, quo à Caeſio fracti, ac contuſi Britanni ſunt, quicquam leguntur hoſtile reliquo Claudij principatu, atque vſque ad ſeptimum Neronis annum auſi, quo anno nimirum Caeſonio Paeto, & Petronio Turpiliano Conſulibus libidine, auaritia, crudelitate Romanorum uexati, circiter ſeptuaginta millia partim ciuium, partim militum, partim ſociorum Romani nominis trucidarunt. nempe poſtea quam annos prope duodecim extremo illo Caeſij conflictu domiti, aut inuiti, aut volentes conquieuerant. Quamobrem licet in veterum monumentis multos Triumphos de Britanneis legam ante ipſum Caeſium ſummorum ducum, qui tamen ex ijs praeter alterum, aut tertium rei geſtae felicitate, Caeſio anteferendus ſit, quiue diuturnius otium hoſte victo attulerit, nuſquam apparet: ſemper enim pugnatum eſt; & hoſtes ſemper, niſi cum à Caeſio ſuperati ſunt, multis rationes, copiaſq. belli, & opibus, & conatibus confirmarunt. Sed deleta eſt optimi praefecti illa pugna quaecunque macula ſuperioribus proelijs ſuſcepta fuerat. Ad eum igitur non ſolum honoribus militiae, ſed etiam felicitatis teſtimonio ornatum traducere poſſemus multarum rerum geſtarum famam, ſi apud eum nominatim huius praeclari facti laus conſiſtit; ab eo abducere, ſi qua eſt inuidiae communionem, ſi ad eum nominatim nunquam, aut culpa, aut calamitas acceſit. Inſcribatur itaque viro forti legionis Legato ∴ Caeſio Naſicae, Victori Britannorum. In hiſtoria quidem Regia Scotorum Hectoris Boetij libro quarto, plurimum, multiſq. locis Caeſij Naſicae geſta celebrantur. è multis locis, ſi quis id forte expetit, aliquos recitabo ipſius verbis: *Vix legati mandata coram Rege Corbredo faecialis recitauerat: cum nunciatur per exploratores Caeſium Naſicam (per hunc Aulus Didius ſenectute grauis bellum gerebat) copias Romanas agreſtium magna cum trepidatione in Brigantiam adducere.* & paullo poſt: *Corbredus Pictorum regis legationibus certior factus, quid Caeſius Naſica in eum, gentemq. ipſius pararet, copias, quae ſecum venerant in munitum locum, & arte, & natura cogit.* & paullo poſt. *Tum Caeſius Naſica Romanus Dux cohortes omnes in proximum campum duci iuſſit, vbi ordinatis copijs pugnam expectabat.* & paullo poſt: *ſequuta nocte Caeſio Au. Didius*

dius per caduceatorem ſignificat Britones tumultuantes Cantij in Romanos coniuraſſe. & inferius: *effecit ea res, vt Caeſius paullum deinceps pugnandi remiſerit ardorem; & die illuceſcente confoederati Reges pridiano praelio fracti commode Legatos ad Caeſium de pace mittunt*. & ibidem: *Caeſius, & qui cum eo erant Romani, honeſtae pacis nacti occaſionem conditiones haud renuere, quae offerebantur*. & paullo poſt: *Ad ea Corbredus Rex Deos, inquit, teſtes facio, me Romanis bellum non intuliſſe, ſed propulſaſſe tantum iniuriam; cum Caeſius contra ictum faedus cum Rege Caractaco copias in meum regnum duceret, compluraq. caſtella, & oppida inclementer ferro, ignique vaſtaret*. Et ne multa congeram, longiſsimuſq. ſim, locum alium adijciam, deinde lectores ad illius hiſtoriae maiorem, & copiam, & quaecunq. fides eſt, remittam. *Iulius Frontinus Epiſtolam Feciali dedit ad Pictorum Regem, qua petebat, vt ſocietatem, & amicitiam veterem cum Romanis ſeruaret, aut ſi magis placeret, iniret nouam. Memoria calamitatum, quibus prioribus bellis Romanis armis ſub Oſtorio, ſub Caeſio Naſica, & Aulo Didio Ducibus Picti ab Romanis fuiſſent affecti, ne cum Scotis, ſi ſaperent, gente ſemper rebelli, & intractabili ſentirent*. Haec breuiſsime ex Hectore Boetio. Ceterum quod ad praenomen attinet, id fateor omiſſum à P. Cornelio Tacito, quae fere negligentia ipſius temporum fuit. Legatum vero cur dixerim Caeſium Naſicam, quo nomine non appellat eum Cornelius Tacitus, iuſta cauſa fuit. Neque illud recte obijciatur, Praetorem ipſum Britanniae legatum vocari ſolitum, Legatum autē ab Legato inter miniſtros haberi non potuiſſe. Nam cum Imperator, qui Romae ſummae rerum moderabatur, reſpiceretur, ceteri cum Imperio in exercitus, ac prouincias miſſi, quamquam ſummi duces, Legati dicebantur. exemplo, praeter alia, illud ſit, quod Veſpaſianum, qui Iudaicum bellum cum tribus legionibus, tribuſq. Legatis, inter quos Titus filius, cumque alijs copijs Dux adminiſtrabat, Legatum nuncupabant: & tum pro omine fuit, cum Legatum eum ſalutaturi milites Imperatorem ſalutarunt. Quin Tacitus Praepoſitos Britanniae eoſdem, nunc Rectores, nunc Duces, nunc Legatos, nunc Propraetores vocat. Sed cum idem auctor teſtetur, Caeſium Naſicam praefuiſſe legioni, iure hunc Legatum fuiſſe arbitror. nemo enim ſuperiore honore fuit, qui legiones duceret; non Tribunus, aliuſue. ſed id muneris proprie ad Legatum pertinebat; atque ita, vt Praefectos legionis ſemper fere Legati nomine demonſtrent ſcriptores, Tacituſq. ipſe imprimis, apud quem, & quatuor in Britannia legiones verſatas per ea bella reperias; & Veſpaſianum ſecundae legionis Legatum legas in Britannia, & in eadem Roſcium Viceſimae. Confirmatur haec loquendi conſuetudo his eiuſdem locis. *Cum deſertus Trebellius Britanniae Propraetor ad Vitellium profugiſſet, rexere prouinciam Legati legionum pares iure*. Item: *Fuluius Aurelius, Iulianus Titius, Numiſius Lupus legati legionum Conſularibus ornamentis donati*; Item: *Vis conſiliorum*

penes

penes Annium Baſſum Legatum legionis: & ſub Paullino Suetonio rectore Britanniae, anno octauo Neronis Britannos refert, Petilio Ceriali Legato legionis nonae obuios legionem interfeciſſe. Infinita ſunt huiuſmodi, atque hunc morem vigente Republica opinor manſiſſe, vt non niſi legatus toti legioni praeeſſet. Certe idem ſcriptor, quem vno in loco Praefectum legionis, eundem in altero legatum Legionis, quoniam nihil interſit, dicere ſolitus eſt: vt dubium eſſe non poſsit, quin Caeſius Naſica Legatus dicendus ſit eius legionis, cui dicitur praefuiſſe. Legatorum autem quanta dignitas fuerit, & auctoritas, ſi quis animo repetet, non ei Caeſium Naſicam ex infima plebe arripuiſſe, ſed de magni viri virtute videbor, atque amplitudine monuiſſe.

DE C. CAESIO BASSO POETA LYRICO & ſcriptore grauiſsimo Caput XIX

SI ſtudiorum ſimilitudo ſtirpem indicare poteſt, hic Caeſius Baſſus ab eo Caeſio poeta, de quo antea meminimus, eſſe putabitur; quem quidem nobis minime ſuppeditat vulgus imperitorum, neque eum à fece Romuli, Muſarumq. accepimus; ſed veterum doctiſsimorum exacta iudicia, praeclara teſtimonia, & verae laudationes, praeter ipſa ipſius ſcripta, prodiderunt. Natus eſt ſaeculo illo nobili, & celebri quondam tempeſtate, & vſque ad ſummum ſapientiſsimis poetis, liberaliſsimiſq. ſtudijs affluenti; cum Galli, Flacci, Virgilij, Tibulli eruditiſsimae Muſae, in Macenatis, Auguſtiq. ſinu, Meſſallae, & Pollionis acquieſcerent. licet autem de Baſsi pueri mirifica docilitate ſuſpicari: propterea quod niſi facile artes eas, quibus tenera aetas ad humanitatis, & litterarũ ſtudia informari ſolet, apprehendiſſet, neque tam ei cito ſe ad ſcribendi ſtudium conferre, neque tam celeriter celebrari coepiſſet, vt Propertius eum, Ponticus, atque Ouidius cognitione, & ſodalitio dignum exiſtimaturi fuerint. Atque Ouidius quarto Triſtium, quo loco poetas amicos enumerat, his verbis vtitur:

Ponticus Heroo, Baſſus quoque clarus Iambis,
Dulcia conuictus membra fuere mei.

Battus, & Bacchus, qui mendoſe in vulgatis codicibus leguntur, nihili ſunt nomina. Legitimam Baſsi lectionem agnouit Petrus Crinitus, atque alij, & firmant aliquot manu ſcripti codices, & res ipſa ſe prodit. Baſſum enim claruiſſe Iambis, atque Lyricorum metris, & poſt Horatium principem fuiſſe, notiſsimum eſt. Quod ad Baſsi cognomen ſpectat, accepiſſe Caeſium putarem fortaſſe à parente Q. Caeſio Baſſo duce olim partium Pompeianarum,

viro ſane forti, rebuſque geſtis maximis praeclaro, niſi in omnibus exemplaribus, pro Caeſio Caecilium legerem. quo nomine nullum magis vidi lubricum, in quod propinquarum dictionum certitudo ſaepius, ac libentius prolabatur. Porro Auli praenomen repperi in Indicibus poetarum, quos P. Crinitus confecit ad hunc modum: A. V. CAESIVS BASSVS LYR. quin & in fragmento, quod inſcribitur, *Ars Caeſij Baſsi de Metris*, exiſtimabam accidiſſe, vt ab imperatis cum antea ſcriptum eſſet, A. Caeſij Baſsi, A. non Aulus, vt decuit, ſed Ars ſit interpretatum. Veruntamen Baſsi praenomen huic Caeſio Baſſo fuit, quod alicubi C. Baſsi ſcripta pro teſtimonio referantur. Nam C. Baſſum aduocat & Fulgentius in Satyra, quam non eſt non veriſsimile, Caeſium ſcripſiſſe: & Macrobius in libro de Dijs: de quibus ſcripſiſſe Caeſium Arnobius teſtatur: & Gellius in libris de origine verborum: quod argumentum tractatum à Caeſio Baſſo fuiſſe, demonſtrabimus. Caeterum facile intelligere poſſumus, non ingenij gloria ſolum, qua excelluit, ac litteris, ſed natura Caeſium Baſſum, & morum virtute meruiſſe, vt adoleſcens poetas, qui tum florebant, deuinctos conſuetndine teneret, atque ab ijs ſummo honore afficeretur. Cum ſic ipſe maiores tum coleret, vt poſtea diligenter eum natu minores coluerunt. de qua re dicam ſuo loco. Iam vero huius ratio viuendi, & frugalitas moderatiſsimi viri fuit huiuſmodi, vt diſsimulari non queat: Quem enim Ouidii aetate iam clarum à Tiberij Principatu vſque ad Quinctiliani tempora, hoc eſt annos octoginta, aut prope nonaginta vixiſſe conſtat, quam probaſſe temperationem victus opinamur inter tot vigilias, & ſtudiorum labores plurimorum. Vt etiam poetae M. Pacuuio contigiſſe legimus, vt annum nonageſimum attingeret: in quibus neceſſe eſt, expendamus, quam parce vitam inſtituerint, quam ſobrie, ac continenter egerint: ſi quidem, & ſumma in ſtudijs contentionis aſsiduitas, & nimia luxurioſi victus indulgentia praecipitem incitant ad moriendum celeritatem. Quae cum ita ſint, minus mirabimur, aut Perſium iuuenem illum integerrimum, poetamq. acutiſsimum animum in Caeſio Baſſo diligendo, atque obſeruando poſuiſſe; aut ſenem ipſum optimumum Caeſium, atque doctiſsimum libenter in amicitiam ſuam Perſium recepiſſe. Alterum quippe ad alterum, & morum honeſtiſsimorum ſimilitudo alliciebat, & recta litterarum ſocietas attrahebat. Neque Perſius, qui inde ſtatim ab operis exordio, atque prima in ipſa Satyra poetas coepit vanos, & ineptos inſectari, Caeſium Baſſum, niſi alium ab his intellexiſſet, tantopere laudauiſſet: neque Caeſius Baſſus, qui auſpicato ab aurea illa, atque auguſta poetarum tempeſtate ad gloriam ſui nominis ferri coeperat, & Tiberij, ac deinceps Claudij, & Neronis temporibus princeps ſui generis poetarum, ac pene ſolus floruerat, Perſij ingenium, niſi magnum perſpexiſſet, quantum aiunt, approbauiſſet. Nec vero eundem niſi probum agnitum beneuolentia complexus eſſet;

Sicuti neque Perſius hominum ſe uitia profeſſus acerrime perſecuturum, Caeſium vnquã, niſi eius ſpectata bonitate coluiſſet. Sed cum de Caeſij Baſsi, Perſijq. arctiſsima familiaritate plurimi cum veteres, tum poſteriores ſcriptores meminerint, inſpiciamus ipſi Perſiana carmina difficilia fere illa quidem, at plena laudis, ac doctrinae: temptemuſq. prius, num labore noſtro Caeſij Baſsi etiam tanto interuallo, ſine nouo monitore, accipi cognitio potuerit. Principium Satyrae ſextae Perſij eiuſmodi eſt:

Ad mouit iam Bruma foco te Baſſe Sabino?
Iam ne Lyra, & Tetrico viuunt tibi pectine Chordae?
Mire opifex numeris veterum primordia vocum,
Atque marem ſtrepitum fidis intendiſſe Latinae,
Mox iuuenes agitare iocos, & pollice honeſto
Egregios luſiſſe ſenes.

Factum eſt Quinctiliani beneficio, Diomedis, Ruffini, Priſciani, vt quamuis eo tempore Baſſos Iulium; & Calpurnium Plinius; Aufidium, & Sepulium Seneca, Saleium, & Caeſellium Cornelius Tacitus nominarint, quin ad Caeſium tamen Baſſum haec ſcribantur à Perſio, nihil dubitemus. Cum hiſtoricum enim alium, alium Oratorem, alium Ducem, Philoſophum alium; Poetam alium, ſed Epicum, alium priuatum, indoctumq. ijdem, ac ceteri dixerint: Caeſium Baſſum tantumodo inter Lyricos Poetas Quinctilianus connumerat, proximumq. eum Horatio legendum monet, & à ſe viſum teſtatur. Caeſij Baſsi carmen Diomedes affert; alterum Priſcianus, cum eundem in ſecundo Lyricorum citat. eiuſdem teſtimonio Ruffinus in metris Iambicis non ſemel vtitur: ab eodem exempla metrorum ſe ſumpturum Terentianus ſcribit, & ſe tanti auctoris nomine tutum fore ſperat: eidem in vita Perſij cum Perſio ſummam beneuolentiam interceſsiſſe refert: ſeu Cornutus, ſiue is Probus eſt Grammaticus. Quamobrem Perſio Baſſum Lyricum poetam oſtendente, ſi minus etiam nos docuiſſent Britannicus, Perottus, Crinitus, Parrhaſius, Fontius, Nebriſſenſis, Murmellius, ac reliquorum poſteriora ſcripta: agnoſcere tamen Caeſium Baſſum licuiſſet. cuius honori videtur hoc Perſius tribuiſſe, vt quoniam proximam, quae quincta eſt, Satyram ad Annaeum Cornutum miſerat, ne quo praeceptore ſapientiae profeciſſet, tacitum oratio praeteriret: ita cuius iudicio in ſtudio poetices vteretur, eius laudes ſtatim attingeret. Nam valde decuit, cum & Socraticae Philoſophiae praeceptis aperiendis, & vna carminibus pangẽdis vacaret, auctores eũ honoratos viros, quos haberet, nominare, quoſq. duos in primis ex omni amicorũ numero diligeret, ac coleret, eos coniunctim propemodũ celebrare.

Admouit iam Bruma foco.

Dixi, Caeſios ſua municipia, fundos, praedia, praecipue in Sabinis, atque Vmbris habuiſſe, & olim, & hoc quoq. habere tẽpore. Quod igitur Baſſum Perſius

us alloquitur tanquam eum conijciat in Sabinis agere: ſic accipio, quaſi hoc velit. Iam ne te Caeſi cum adſit hyems, ad Sabinos tuos ad tuam municipalem villam, fundumq. contuliſti? focum Sabinum etiam pro domo, quam in Sabinis poſsideret, doctos interpretari puto.

Iam ne Lyra & Tetrico.

Tetrici ſignificatũ, in quo nõnulli locum notant; Montẽ quippe in Sabinis, vbi Caeſius eſſet, non obſcure Tetricũ appellatũ. de quo illud Virgilius diſſerit:

Et Tetricae horrentis rupes, montemq. Seuerum.

maxime eſt, cur probem, vt inter ſe omnia reſpondeant: ac quemadmodum ſe dicit Perſius in Liguribus eſſe ad Portum Lunenſem; ſic inquirat de Caeſio, num in Sabinis ſit ad montem Tetricum. alij porro Caeſiani carminis grauitatem intelligunt; nempe vt ſit Tetrico pectine graui, ac ſeuero ſtylo. atque ego grauem ſcriptorem fuiſſe Caeſium Baſſum non dubito; alij non pugnant: quin aliter coniungere liceat, ac permittunt, dicamus, Tetrico tibi: neque rationem afferunt. Ego ſane, vt Tetrico pectine graue carmen agnoſcatur, minus probo. non ſolum quia id ſemel, atque iterum repetiſſe diceretur praeſsiſsimus ſcriptor; ſed quoniam ſi quis alicuius carmen appellet Tetricum, continuo non obſcurum, non aſperum, non durum, negarit: imo nimia vocis ambiguitate moleſto ſenſu perſtrinxerit. quod quantopere abhorreat ab Perſij cum voluntate, tum prudentia, nihil attinet quaerere. Si quibus igitur placet, vt Tetrico tibi componatur, ſic ego interpretor, quaſi deſignare aetatem voluerit. Nimirum vt ſit tibi ſeni, tibi iſta exacta aetate, tam triſti, tibi tam natu grandi, vt enim annum quinctum, ac viceſsimum ſub Auguſti obitum egiſſe demus Caeſium; ſubducta temporis ratione, eum percipimus Perſij aetate ad octuageſimum vitam produxiſſe. Seniles igitur annos nemo eſt, qui & credi, & eſſe ignoret triſtiores, atque amariores, hoc eſt, fere, vt poetae dicunt, Tetricos, aut Graeci, melancholicos. vt illud, *Iam ne:* nõ tam ad anni tempus interrogandum, quam ad aetatis curriculum admirandum, quoddammodo addidiſſe Perſius videatur. ſcilicet etiam ne Tetrico tibi ſeni lyricae viuunt chordae? Quamobrẽ ſpectat huc, quae ſequitur laus:

Mire opifex veterum primordia vocum.

Quid ſibi in primordijs veterum vocum voluerit Perſius, mirum mehercule, quam haereant interpretes, nihil afferente Cornuto, cui minus id fuiſſet difficile, niſi forte Graecas voces ipſe intelligit. alii locum diſsimulant: alij carmina accipiunt, quoniam ijs veteres primum vſi fuerant: quidam antiquitus Sabinorum voces crediderunt, quales in hymnis Deorum probabantur. quae omnia vana, contempta, inepta etiam dicerem, niſi meminiſſe mallem modeſtiae. Nam quid tantum fuit in verbis difficultatis? nec breuius, nec facilius aliud affirmare potes, eſſe, *veterum primordia vocum,* quam veterum origines vocabulorum. at C. Caeſium Baſſum neſcio quid ſcripſiſſe de origine vocabulorum,

bulorum, ſuſpicareris.& ſi non exſtant ea monumenta, perijſſe puta: nam con fecta Perſius monet. Eget, inquis, opinio auctoritatis. vt animaduerteremus, A. Gellius non vno in loco curauit. vide libri ſecundi caput quartum, in quo C. Baſſus in tertio librorum, quos de origine vocabulorum compoſuit, de iu dicio, quod appellatur diuinatio, diſſerit. vide libri tertij caput xix, in quo C. Baſsi eruditi viri liber de origine verborum, & vocabulorum nominatur; & Parci vocabuli ratio exponitur. uide quincti caput ſeptimum, in quo lepide, & ſcite C. Baſſus in libris, quos de origine vocabulorum compoſuit, vnde appellata Perſona ſit, interpretatur. vide vndecimi xvij, in quo quiſpiam dixit, ſe in Caeſij Baſsi de origine vocabulorum ſeptimo legiſſe, vnde Retae vocentur. Praeterea etiam C. Baſsi commentarios idem Gellius nominat in libri tertij capite nono; vbi afferuntur, quae ſcripſit C. Baſſus de equo Seiano: quem ipſe vidiſſe ſe Argis refert haud credibili pulchritudine, vigoreq; & colore exuberantiſsimo. Iam itaque Gellius tam conſtanter, quam aperte Perſius, expreſsit, de origine, ac primordijs vocabulorum ſcripſiſſe Caeſium Baſſum. Hic mihi obijciat quiſpiam, fuiſſe poetam Caeſium Baſſum, & quae Gellius affert de origine verborum, ſatis videri ſoluta oratione conſcripta: cui ſic ego reſpondeo: accidiſſe cum ſaepe alias, vt poetae multa etiam ſoluto ſermone perſequerentur; tum ſane florente Caeſio Baſſo vix fuiſſe poetam, quem non declamatorem, oratoremue eundem legerimus. Caeſium vero Baſſum ſine verſu eruditiſsime de metris ſcripſiſſe duo praecipue teſtantur, Terentianus, cùm inquit: *Exempla ponam, quae locaſſe Caeſium, libro notaui, quem dedit metris ſuper*: & Ruffinus primum ijs verbis, quibus teſtem Caeſium Baſſum inter primos producit ex viginti, qui doceant menſuram, hoc eſt (vt loquitur) Metrum in fabulis eſſe Terentij, Plauti, ac ceterorum: quo loco etiam Ciceronis meminit. deinceps eo loco, quo doctiſsima Caeſij ad Neronem praecepta de Iambico recitat in hunc modum: *Iambicus autem cum pedes etiam dactylici generis aſſumat, deſinit Iambicus videri, niſi percuſsione ita cum moderaueris, vt quum pedem ſupplodis, Iambicum ferias, ideoq; illa loca percuſsionis non recipiunt alium, quam Iambicum, & ei parem Tribrachum; aut ſi alterius exhibuerunt metri ſpeciem; quod dico exomplo faciam illuſtrius*. ac cetera quae conſequuntur. vbi cernis non carmine, ſed ſoluta oratione rem explicari. quale etiã fragmentum, quod Caeſij Baſsi de metris ſupereſt. Neque vero dubium eſt, quin ex opere huiuſmodi reliqui deinceps Grammatici, quae tradunt de metris, excerpſerint. Illud Caeſius, vt videtur, in gratiam compoſuerat Neronis Imperatoris, quem legimus incredibiliter arte poetica delectatum. Praeterea ſcripſiſſe Caeſium Baſſum liberis pedibus demonſtrat etiam Arnobius Afer vir diſertiſsimus libro tertio aduerſus gentes, in quo Caeſium ſine cognomento Baſsi connumerat inter eos, qui de Dijs ſcripſerunt; eumque dicit, poſt Nigidium ex diſciplinis Hethruſcis arbitrari *fortunam*,

Cererem,

Cererem, Genium Iouialem, ac Palem, ſed non illam feminam, quam vulgaritas accipit, ſed maſculini neſcio quem generis miniſtrum Iouis, *ac villicum, Deos Penates eſſe*. atque poſt Caeſium Varronis ſententiam de ijſdem Dijs Arnobius adſcribit. Confirmat Caeſium ſcripſiſſe de Dijs & Macrobius, qui Saturnalium libro primo Cap. ix. inquit: *C. Baſſus in eo libro, quem de Dijs compoſuit, Ianum bifrontem fingi ait, quaſi vniuerſa climata maieſtate complexum*. & Lactantius quoque Firmianus libro primo de falſa religione, eiuſdem Caeſij opus de Dijs agnoſcit, his verbis: *Faunus ſororem ſuam fatuam, eamdemq́; coniugem conſecrauit, quam C. Baſſus fatuam nominatam tradit, quòd mulieribus fata canere conſueuiſſet, vt Faunus viris*. Fuit autem hoc moris, vt pleroſque antiqui praenomine tantum, ac cognomine appellarent, vti M. Ciceronem, quem alij Tullium dumtaxat dicunt; ſic Gellius, Lactantius, Macrobius, C. Baſſum, quem Arnobius, Terentianus, atque alij Caeſium vocarunt. Praeterea exſtat doctiſsimus commentarius in Aratum, quem interpretationis la borem multi docti viri, Gyraldo quoque teſte, huic Caeſio Baſſo tribuunt: qui Germanico autem Caeſari vindicant, ne illi exiguam legendi diligentiam adhibuerunt. ſed hac de re multa alibi, quae congeri in hunc locum commode non poſſunt. *Atque marem Strepitum*. vix potuit tantus inſectator molliculorum poematum aptius, ac verius Caeſium laudare, quam ſi eum diceret *Virile*, non eneruatum carminum genus adhibere, *Latinaeq. fidis*, (ne Graecum putes) lyraeq. cantu iuuenes, ac ſenes celebrare. Reliquum eſt, vt quae reliqua memoriae prodita ſunt de C. Baſſo colligamus. Narrat enim ſiue is Cornutus eſt, ſiue Probus, cum vitio ſtomachi Perſius adhuc iuuenis deceſsiſſet, atque illius bibliotheca Annaeo Cornuto Philoſopho obtigiſſet, egiſſe cum eo Caeſium Baſſum, vt ſibi ſatyrae Perſij quamquam imperfectae, traderentur, curaturum ſe, ne labores amiciſsimi hominis interirent: quos cum impetraſſet, verſibus quibuſdam ex libro vltimo demptis, eoque contracto, atque emendato edidiſſe. editum ſtatim homines mirari, ſummaq. auiditate lectitare coepiſſe. Quam ego Caeſij Baſsi in ereptum amicum pietatem praetermittendam non duxi; quae officia enim viuis, ac florentibus amicis praeſtantur, ita demum vera, ac perfecta iudicant, ſi eadem religione erga afflictos, aut mortuos conſeruantur. Itaque Caeſius cum amici, qui iam de vita deceſſerat, gloriae conſuluit, iuſtiorem ſibi famae conditionem praeparauit, atque in eo maxime M. eſt Ciceronem imitatus, quem ſimiliter Titi Lucretij poemata emendaſſe ferunt. Ceterum mors Caeſio exitum minimè dignum quidem attulit, eum tamen, qui cuiuis accidere, in quo caſus, & natura dominentur, potuerit, & quo eodem (opinor) tempore maximus ille Plinius perierit. Etenim, vt fama fuiſſe idem ſcripſit auctor, quem paullò ante nominaui, cùm Caeſius Baſſus in Campanis praedijs quibuſdam ſuis verſaretur, atq. de repente memorabilis illa, & miſerabilis Veſuuij mon-

tis exuſtio, proximorum locorum, atque oppidorum conflagratio exorta eſſet, de qua & Plinius Iunior diſerte, & Dion copioſe, atque alij tradiderunt: vicina Caeſij quoque Villa incendio abſumpta eſt; atque ita ſenex optimus, cum periculo ſubduci non poſſet, interijt. Quare quod Quinctilianus, quem Domitiani temporibus volumen illud oratorium ſuum conſcripſiſſe, conſtat, nuper a ſe viſum Caeſium Baſſum dixit; veriſimile eſt, Caeſium anno eo, atque iiſdem diebus, quibus Plinius, occubuiſſe. Quod quemadmodum contigerit, referrem, niſi, vt monebam, praeter ceteros, diligentiſsime duabus epiſtolis rem totam complexus eſſet Plinius Iunior, apud quem ſi illud *Rectinae Naſci* in vulgatis codicibus (cum *Naſci* nomen nullum alibi, quod ſciam, reperiatur, nam corrupta eſt lectio) *Rectinae Baſsi* leges: vmbram propemodum Caeſiani caſus effinxeris. Verba ea ſunt de Plinio Auunculo: *Egrediebatur domo, accepit codicillos Rectinae Naſci imminenti periculo exterritae, nam villa eius ſubiacebat, nec vlla niſi nauibus fuga, vt ſe tanto diſcrimine eriperet, orabat. Vertit ille conſilium, & quod ſtudioſo animo inchoabat, obijt maximo; deducit quadriremes, aſcendit ipſe non Rectinae modo, ſed multis, erat enim frequens amoenitas orae, laturus auxilium. & iam nauibus cinis incidebat*, ac reliqua. in quibus ſi Baſsi legas, pro Naſci, vt dixi, & Rectinam vxorem, vel nurum, vel affinem Baſsi putes, habes Caeſij hiſtoriam. vtcumq. legas, neque enim ſtatuo, intelligis tamen repraeſentari caſum haud diſsimilem ei, quo Caeſium Baſſum abire contigit. Quod ad eius ſcripta attinet, verſus, quem ex ſecundo Lyricorum Priſcianum attuliſſe diximus, hic eſt:

Calliope Princeps ſapienti pſallerat ore.

Vtitur enim huius viri auctoritate, vt analogiam praeteriti a pſallo comprobet. neque nos Latinum eius exemplum haberemus, niſi hunc poetae verſum nobis Priſcianus conſeruaſſet. Verſus a Diomede etiam antiquiore grammatico recitatus, huiuſmodi eſt: *Romani Gallis deuictis ſunt victores.* eſt enim moloſsicus, quem cum duriorem ſibi videri ait, non ad poetae ingenium, ſed ad carminis genus referendum eſt: propterea quod ex longis omnibus conſtat ſyllabis. Ceteras relliquias, ac fragmenta monumentorum Caeſij Baſsi, vt libellum de arte metrica, & Arataeum commẽtarium, quam emendate fieri poterit, edi fortaſſe curabimus opera Caeſij, Volateranus inuenta Bobij inquit, cum aliquot auctoribus alijs, anno CIↃCCCCXCIIII. Parraſius Ianus, vt videtur primus artem Caeſij Baſsi metricam edidit: ſed inuentam Lutetiae Pariſiorum innuit. Vtinam reliqua exſtarent. Teſtimonia eorum, qui Caeſij Baſsi meminerunt, ſub operis exitum adiungemus.

DE CAESIO

DE CAESIO SABINO VMBRIAE ornamento, ex Martiale Poeta Caput XX

QVANTVM Caeſio Sabino viuenti olim, & poetae, & ſcriptores vt amico patronoq. debuerunt; tantum poſtquam inter mortales eſſe deſijt, debeat, ac iure debeat, acceptamq. ferat famam poetis, ſcriptoribuſq. Caeſius Sabinus: ad cuius ſolidam, ſummamq. exiſtimationem, qualis ille poeta fuerit, aut quemadmodũ eum Martialis laudarit, multũ intereſſe noſſe opinor: neq. enim cum quilibet è plebe carmẽ ſcribit, aut alius ornatiſsimis, optimiſq. verſibus de aliquo dicit: continuo, aut magni encomium faciemus, aut credemus: dabitur, cũ in Regis laudibus verſabuntur, fortunae; cum in ſodalium, amicitiae. Quibus autem ad Epigrãmata facienda ingenium eximium non defuit, ij ſeſe liberos, & apertos in primis ſoliti praebere ſunt. Martiali quidem grauiſsimum à ſuorum, ſequentiumq. temporum conſenſu teſtimonium tribuitur, fuiſſe hominem ingenioſum, acutum, acrem, quique plurimum inſcribendo, & ſalis haberet, & fellis; & eius, quem volumus, candoris. Remota porro metus, neceſsitatis, amoris omni ſuſpicione, dignitas ſola, officium, virtuſq. relinquitur; quibus adductus non fatuus poeta, neque nimis ad extollendam cuiuſpiam perſonam promptus, ea attigit, quae iuſta gloria decorari in Plinio Secundo, in Caeſio Sabino, & alio quouis huiuſmodi, debuerunt. nihil horum habet, quod aduletur, quod carpat, quod coloret, quod praeſtingat. tantum ijs ſeſe probare ſtudet: eorum animi praeſtantiam ſuſpicit: eos colit, obſeruat, reueretur. ac de Plinio ceteriſq. quid eſt quod amplius addam? de Caeſio Sabino loquor: qui Domitiani, Traianiq. tempeſtate non fuit vnus ex multis, potius inter multos notus, & illuſtris; quique plurimis induſtriae gradibus, & honoris eo aſcendit, vt totius Vmbriae, patriae regionis, decus, & fuerit, & habitus ſit. Tametſi vero Caeſio, vehementer occupato ſiue in negocijs forenſibus, ſiue in rebus alijs curandis, atque adminiſtrãdis otium erat exiguum ſcripta poetarum legendi, vacabat ijs tamen aſsidue, quod vir doctiſsimus Muſis hiſce manſuetioribus delectabatur. Quamobrem eum accepimus erga Plinium, atque erga duos tempeſtatis illius egregios poetas beneuolentiam ſummam contuliſſe, Turnum, atque Valerium Martialem. Cuius mihi quinque videor ad Caeſium Sabinum nobilia Epigrammata legiſſe. inquibus, Dij boni, quam clarum nobis eum, quamque honoratum oſtendit? quantum rurſus de illius beneuolentia ſibi pollicetur? conſtanter certe incredibilem amorem frequentium lectorum erga ſuos libellos commotum

motum iri, vel ipſa fama, & opinione lectionis, approbationisq. Caeſij profitetur. Atque iterum illius pietatem, & magnificentiã in extruendis, dicandisq. templis declarat; illius fontes, ac patriam commendat; illi à ſe compoſitos, vt patrono, ac Maecenati timide, quia doctiſsimo, libellos mittit: apud eundem nunc ingenium nititur ſuum, quod alibi tollit altius, extenuare; nunc non omnino ſe indoctum oſtentare. Aliquando Caeſio corollam non ſine ſuauiſsimis verſiculis donat, aliquando eidem non ſine ioco delicias amoris ſuas recitat: nunquam tamen ad Caeſium ſcribens, aut cuiquam maledicit homini, aut obſcaenius aliquid pronunciat, vt, aduerſus quem alium Martialis quã apud hunc tantũ pudorem, tantam moderationem adhibuerit, non facile demonſtres. Itaque intelligere plane poſſumus vtrius haec ipſa laus fuerit. Non enim poetae vel inſtituti, qui ſaepe mordere, ſaepiſsime laſciuius agere, vel adulationis, qui neque Regis gratiam, neque ciuis, quod ſcire poſſimus, omnium potentiſsimi deſiderabat, verum tota Caeſij Sabini cũ ſapientiae, tum auctoritatis fuit, & ornamentorum. Hoc videlicet cupio ſciri, in libris duodecim ex omni nominatorum numero quam non multos laudarit Martialis, deinde ex ijs ipſis quam paucos veneratus ſit: poſtremò ex his quoque, quam paene ſolum Caeſiũ ſingulari ſit ſtudij genere proſecutus. Quod vt melius cognoſcatur, age verſus ipſi recitentur: atque eos ex auctore praecipue quantum eſt in nobis explicemus. Eſt in ſeptimo Epigrammaton Martialis libro pernobile Hendecaſyllabum huiuſmodi:

Noſti ſi bene Caeſium libelle.

Adhibenda mihi eſt omnis diligentia, vt penitus noſcam, quibus dem libellos verſuum meorum. Potiliano, & Theodoro non mitto, ne ſuos mihi Potilianus, & Theodorus mittant: Fidentino non dono, quia mea Fidentinus pro ſuis recitat: alij faſtidiunt: alij diſsimulant gratiam, cum donaui: alij contemnunt, cum honoris cauſſa nominaui. In Caeſium, ſi eum accurate, atque intus, & in cute (quod aiunt) perſpexi, nihil horum cadit. ſi multis experimentis aſſecutus ſum, vt perfectam habeam notitiam Caeſij, is eſt, quem libello meo debeam vindicem parare. vti voluit poeta eo potiſsimum loquendi genere, quod fiduciam praeſeferret cognitionis, ac perſuaſionem quandam; & eſt vſitatum poetis aeque, atque oratoribus: *Si Caeſarem bene noui, ſi digitos tuos noui, ſed ſi ego hos bene noui,* ſcripſiſſe memini M. Ciceronem. Nam Horatij illud eſt. *Si bene te noui, metues liberrime Lolli.* atque ipſe Martialis alibi: *Si noui Dominum nouem ſororum; Vltro purpureum petet libellum.* hoc igitur idem loco, ſtatui, inquam, optime mihi, tibiq. mi libelle conſulere: ſiquidem quod eſt noſtrum ſtudium hominum cognoſcendorum, quibus confidamus: *bene noſti Caeſium.*

Montanae decus Vmbriae Sabinum.

ſunt vero alij quoque Caeſij, quos non ſatis praenominibus diſtinguimus. Tu libel-

libelle, ne incertus addubites, ad quem potiſsimum mittaris: Caeſium memineris hunc noſtrum, cognomento Sabinum vocari. Nec vero tacere poſſum de incunabulis, veroque ipſo ſolo, in quo Caeſius Sabinus eſt ortus, ac procreatus. non à Catis eum, aut Dacis, aut Cappadocibus, non à Cilicibus, aut Syris, aut Getulis accepimus; ſed ab longe antiquiſsima, ac celeberrima Italiae regione Vmbria, atque ea quidem parte, quae montibus eſt, vel munita, vel inſignis, vel ornata. Quamquam autem ſumma laus eſt, in nobiliſsimo ſolo maiorum veſtigia fixa poſsidere, neque vlla Vmbriae iure poteſt Italica regio anteferri: tamen quam praeſtabilius eſt ciue patriam, quam patria ciuem honeſtari? Non tam eſt egens laudis Caeſius Sabinus, vt magis ſibi commendationem in vulgus expetat ex patriae gloria, quam ipſe patriam gloria virtutis illuſtret. cum patriae duae ſint Caeſij, vna naturae Vmbria, altera iuris Roma. de loci patria loquor, vt (quae res pauciſsimis contigit) quemadmodum nonnullae ciuitates ciuibus ſuis gloriari ſolent, ſic propter animi excellentiam, ſummamq. dignitatem conſtet, totius Vmbriae Montanae lumen, & decus eſſe Caeſium Sabinum, illum inquam:

Auli municipem mei Pudentis.

Oſtendi equidem ita nobis eſſe cognitum, ſpectatumq. Caeſij Sabini ingeniũ, vt recte, tuto, ac perlibenter illi dicare libellum poſsim. Demonſtraui non hominem contemptiſsimum verſibus à me veneratum iri, ſed honeſtiſsime patriae regionis Vmbriae longe praeſtantiſsimum, & ſingulare decus. Sunt magna haec, neque tam aliena, vt mihi nullam anſam carminum ad ſummum virum donandum praebere queant. Quid tamen Martiali, inquies, cum Caeſio Sabino? Lollius hoc ergo conciliauit opus Pudens meus. hoc eſt, non ſolum virtus illius me, ſed amici quoque vicinitas, quod ego in propinqua parte amicitiae puto, amicum Caeſio fecit. Nemo Aulum, illum ſummum virum, Pudentem ignorat. Nam de quo ſaepius noſtri temporis poetae canunt? quicum frequentius ipſe verſibus ludo? aut cuius ego nuptias amantius celebraui? Aulum igitur Pudentem cum municipem habeat talis, ac tantus vir Caeſius Sabinus, mihi & amicorum cariſsimum, & iucunda conſuetudine coniunctiſsimum, veram, & bonam cauſſam non videar habere, qua me ſtudeam, libroſq. meos Caeſio conſecrare? Haec Martialis. Sed quod nam dicemus Au. Pudentis fuiſſe municipium? neque enim omnino noui, nec ſcio vel Statium Papinium, vel Martialem, vel id alios docuiſſe. Exſtant Saſsinae, Hiſtonij, multis alijs in municipijs inſcriptiones vetuſtiſsimae, quae mentionem Pudentum ciuium faciunt ſuorum: & inſcriptiones, obſeruationesq. oſtendunt Caeſios, alios fuiſſe Municipij Saſsinatis patronos, alios in Sabinis, alios Praeneſte vixiſſe: Firmanae etiam ciuitatis ius obtinuiſſe. Nunc ad poetae verſus redeundum.

Illi tu dabis haec vel occupato.

L Tam-

Tametſi imprudenter, & impudenter facturus videor, qui Caeſio, de quo non dubito, quin occupatiſsimus ſit, verſibus obſtrepere audeam, tamen non temere pecco: ſentio quantum de illius humanitate mihi experto promittere liceat. Iamdiu exploratum habere coepi, neque Muſis aditus ad eum difficiles vllo tempore relictos, neque hominem in omnes officioſiſsimum, vel in magnis negocijs locum accipiendis amicorum poematibus negare.

Inſtent mille licet, premantq. curae,
Noſtris carminibus tamen vacabit.

In centum, quid dico centum? in ſexcentis, in mille inquam, atque infinitis tandem verſetur curis Caeſius, ſollicitudinum ſcrupulis innumeris vrgeatur, moleſtias omnes ſuſcipere vnus cogatur, non tamen intermittet ſtudia poetarum; nunquam Muſas ab ſe diſtrahet, & ſegregabit, nunquam Martialis ſui libellos excludet, aut tantiſper abſterrebit.

Nam me diligit ille, proximumque
Turni nobilibus legit libellis.

Ad beneuolentiam erga me, quoniam mirabiliter conſentit Caeſius, quid ego dubitem, quin ei gratiſsime ſint meae nugae loco quocunque, & tempore futurae; cum animaduerterim praeſertim, quanti eas idem antea ſeſe facere declararit? Quippe qui neminem aetatis noſtrae, qua poetarum foetus eſt vberrimus, ante me ſibi legendum iudicarit, praeter vnum Turnum Memoris Tragici poetae fratrem grauiſsimum illum, & praeſtantiſsimum. Hoc vero mihi ſatis ego duco, ſi Caeſij iudicio videar reliquis anteferendus omnibus, ſi me Caeſius proximum eſſe Turno ſtatuit; & Turni Satyris perlectis, ſecundo loco libellos meos expetit, euoluit.

O quantum mihi nominis paratur,
O quae gloria, quam frequens amator?

Siue mea probarit Caeſius, ſiue legerit dumtaxat, vix verbis conſequi poſſum quãtum ſim nominis comparaturus. Quae enim maior famae celebritas contingere poteſt, quam cum ſermonibus hominum celebratur, fuiſſe poemata mea lectione celeberrimi, accutiſsimiq. viri iudicio celebrata? Quae gloria glorioſa magis ab auctore capi, quam ſi vulgo intelligatur, ornatiſsimi, ſapientiſsimiq. hominis teſtimonio mea ſcripta commendari? Iam vero cum ad ſtudia magnorum, atque excellentium virorum reliqui ſunt ſoliti, ſiue pares, ſiue mediocres, multoq. magis infimi adhaereſcere, ea recta exiſtimare, in eo ſe ſe ij gratum facere, certe video, ſimulatque me amari a Caeſio, meaq. ab illo probari multitudo cognouerit, immenſum me cum amicorum, tum lectorum numerum habiturum.

Te conuiuia, te forum ſonabit,
Aedes, compita, porticus, Tabernae.

Te, mi libelle, Caeſio legente, in tantam irrepes opinionem, cum gratiae, tum

tum bonitatis, vt neque locus vllus, neque tempus vllum ſit futurum, quo non manibus hominum teraris. Vbi te Caeſius amplectatur, tum domi, foris, publice, priuatim, in conuiuijs, in hominum conuentibus reperieris, tractaberis, amaberis. Video teneri hanc legendi carmina in caenis conſuetudinem ab antiquis traditam, inuitat Caeſius crebro domo, menſaq. ſummos, ac doctiſsimos quoſque. Hic carmina noſtra recitabuntur: hinc deinceps exemplum reliqui in prandijs, & caenis omnibus ſument. Nam quid de foro dicam? vbi cum ille magnum nomen in patronis obtineat, cum multorum hominum, & municipiorum clientelis abundet, cum illuc à frequentibus amicis, & Tribulibus, & vicinis comitibus deducatur, iam videre, iam audire videor, vix alia re, quam numeris noſtris fere partes omnes perſonare. Hinc peruenient ad ciuitatis aures, & peruulgabuntur; vt quorum prima vox intra aedes Caeſij Sabini nata, iactaq. fuit, ea continuo in vniuerſas domos miſſa, ac profuſa cognoſcatur. Inde quodammodo excuſſa percurrat vias, & ad compita referatur; & magis, ac magis increbreſcens in nobiliſsimis demum porticibus, ab eruditiſsimo quoque exaudiatur: exin ad ſpem quaeſtus ampliſſimi exardentes librarios cerno, iam aperiri noſtris libris deſcribendis, iam perſpicio tabernas vendendis frequentari: atque haec meae laudis tot, ac tanta commoda vni fateor auctori Caeſio tribui oportere.

Vni mitteris, omnibus legeris.

Non adducar, vt hanc rem coner pluribus verbis, non dicam, amplificare, ſed exprimere omnia, quae homo diſertus exaggeraret. Colligam, & conferam in vnum; vnum in dictum, vnum ſub aſpectum ſubijciam omnia. Ego cum libellum Caeſio mitto, id aſſequi continenter aio, vt eum omnino ſibi legendum cuncti decernant. Caeſius cum is eſt, vt eſſe mihi debeat inſtar omnium, tum illud efficit exiſtimatione ſua, vt ſi quibus fortaſſe haud ita legendus videar, lecturi me ſint tamen ipſo legente. Dij immortales, quis tantum vnquam vni tribuit homini, aut quid humile cogitabimus de eo, quem poeta non inſulſiſsimus tanti faciundum iudicarit? Inuiderint nobis hiſtoriarum interitus Caeſij Sabini facta, non modo nota, ſed etiam illuſtria domi, militiaeq.: inuiderint eas res geſtas, ac facinora, quae ſignificare in Epiſtolis Plinius videtur, curas eas, & occupationes, quas idem, & Martialis non ſemel commemorant: cum tamen Epigramma hoc ſolum recitaro, atque adeo poſtremi dumtaxat vnius verſiculi meminero, facile ſummum, ac praeſtantiſsimum Virum propoſuero. Ad quem enim, niſi ad huiuſmodi mittetur, quod vni miſſum, vt ab omnibus legatur, ſit futurum? acuit certe legendi auiditatem, atque accendit magis interdum, quam vel opus ipſum, vel auctor, nomen eius, ad quem perſcriptum eſt; ſed inſpiciamus rurſum, quibus verbis libro nono Martialis Caeſio Sabino verſus conſecret.

Nympha ſacri Regina lacus, cui grata Sabinus

Et manſura pio munere templa dedit.
Sic montana tuos ſemper colat Vmbria fontes,
Nec tua Baianas Saßina malit aquas.
Excipe ſollicitos placide, mea dona, libellos,
Tu fueris Muſis Pegaſis vnda meis.
Nimpharum templis quis quis ſua carmina donat,
Quid fieri libris debeat ipſe monet.

Me vero in primis decet cultum numini tribuere, cui meus Sabinus, ille Caeſius, templa, & gratiſsima propter innocentiam, ac pietatem futura, & perpetuo propter munificentiam, liberalitatemq. manſura dedicauit. Quod autem Numen illud eſt? Nympha, Dea ve, cui in Vmbria montana, in agris Caeſij lacus eſt conſecratus, cuius lacus Domina eadem, & Regina nuncupatur. Sed quid potiſsimum vel optando, vel obſecrando Nympham Caeſiam probiſsime coluero? equidem amiciſsimae Caeſio, Diuae cultui vehementer, & ardenter cupio ſempiternis ſaeculorum aetatibus fauere, & vacare. Montanam Vmbriam eam, cuius eſſe decus, & ornamentum dixi Caeſium; eam, quae Saſsinam habet vetuſtiſsimum in fide Caeſiorum poſitum Municipium; eam in qua huic Deae, & Templa conſtituit, & honores inſtituit Caeſius. ſimul illud votis omnibus poſco ô Nympha, ſit tua aquarum tanta callidarum copia, tanta tuorum fontium celebritas, tanta vtilitas, vt non peregrini, non incolae, non ipſi Saſsinates iure Baianarum Aquarum ſalubritatem, tantopere praedicatam, huic vnquam anteferre poſsint. Duo modo haec pro duplici illa mea erga te pietate, ſi fas eſt, exigo; vnum vt te cōciliante libellos Caeſius, quos ei munere, quamquam exiguo, commendo, libenter & amanter admittat; ſunt enim verecundi, atque adeo ſolliciti, quod illius acerrimum, ac ſingulare iudicium reuerentur; vt omnino diuinitus motam beneuolentiam accipiendis ijs opus ſit: alterum, vt quam voluptatem, quod animi ſolatium, ac requietem capere Muſae è Caballino fonte conſuerunt, ea mihi, carminibus, ſtudijſq. meis è fonte iſto Caeſio otij plena, & oblectationis contingat, & ſecuritatis. Atqui ſi quis hoc loco arrogantem me forte iudicat, qui aut dignos ope libellos meos, aut meritos Caeſij patrocinium putem, huic ego reſpondeo, videat potius, quanti fecerim, quos Nympharum aedibus dicarim? quid enim facilius, quam, ubi diſpliceant, correptos lacu mergere? ut ſi quis Vulcano, aut Laribus ſua largiatur, ualde indicatum uelit, quod ijs periculum conflarit. Ego ſatis monuiſſe ſum uiſus, quid fieri nugis meis debeat, cum me, more meo locutus, lymphis eas conſecraſſe dixi. Huiuſmodi quae in acutiſsimi poetae uerſibus, neque ſola latent, non quo me quaſi intelligentiſsimum oſtentarem, expreſsi, ſed ut interpretatiunculis quibuſdam Caeſij Sabini dignitate adumbrata, aut meditandi laborem properantibus minuerem, aut magis erigerem animos non feſtinantium ad recondita,

dita, eiuſdem ornamenta reliqua ſenſu ſuo inueſtiganda. Nunc haud abutar eius patientia, cuicumq. percurrere iſta contigerit, ut aut omnes poetae huius ad Caeſium Sabinum uerſus afferre, aut allatos explicare uelim. In quibus etiam ſi quid obſcurius ſit, id fortaſſe Domitius Calderinus Grammaticus, ut ſua tempora tulerunt, minime ridendus, exponenda illuſtrauit. Sunt duo in undecimo libro ad Sabinum Epigrãmata, & alibi forſitan alia. unum hoc loco libri noni, quo corollam illi roſa redimitam muneri mittit Martialis, exſcribam, atque deinceps ad reliqua ſeſe mea conuertet oratio.

Seu tu Paeſtanis genita es, ſeu Tiburis aruis.
Seu rubuit Tellus Tuſcula flore tuo;
Seu Praeneſtino te Villica legit in horto,
Seu modo Campani gloria ruris eras:
Pulchrior vt noſtro videare corona Sabino,
De Nomentano te putet eſſe meo.

Alia Epigrammata ex ipſo Martialis libro peti poſſunt. ipſe, quae Plinius ſuggerit de hoc Caeſio Sabino, breuiter ſequenti capite attingam.

DE EODEM ET CAESIO SILVANO
Ex Caecilio Plinio
Caput XXI

PROPOSVIT nobis lepidiſsimus Poeta virum doctorum amantiſsimum; quique vel in maximis occupationibus intermittere ſtudia nollet litterarum. age videamus quam confirmet id ipſum diſerte diſertus ſcriptor C. Caecilius Plinius Epiſtola, quae, vt arbitror, ſcripta eſt in libro nono ad hunc modum: *Plinius Sabino ſuo S. Qua intentione, quo ſtudio, qua denique memoria legeris libellos meos, Epiſtola tua oſtendit, ipſe igitur exhibes negocium tibi, qui elicis, & inuitas, vt quam plurima communicare tecum velim. faciam, per partes tamen, & quaſi digeſtas, ne iſtam ipſam memoriam, cui gratias agõ, adſiduitate, & copia turbem, oneratamq. & quaſi oppreſſam cogam pluribus ſingula, poſterioribus priora dimittere. Vale.* Potuit ne aut perſonam familiaris amici magis honorifice ſcribendo tueri, aut docti, libenterq. legentis expreſſe magis demonſtrare, aut mirabilius cum Martialis teſtimonio videri conſpiraſſe? quod ne mirum ſit, amplius ſexaginta loca alia ſunt, quibus nunc de eadem re verbis vel alijs, vel ijſdem dixerunt: nunc in re diuerſa ſermone vſi ſunt perſimili, modumq. aut argutiae, aut laudis, aut reprehenſionis fere parem Plinius, & Martialis adhibuerunt. Ecquis igitur Caeſium Sabinum, vt ſolis Plinij verbis vtar, non inter praecipua eius

ſaeculi ornamenta numeret, colentem ſtudia, ſtudioſos amantem, fouentem, prouehentem; eorum, qui aliquid ederent; portum, ſinum, praemium; litterarum ſeneſcentium reductorem, ac reformatorem? ſed rem tantam confirmemus alia Epiſtola, quae noni eiuſdem libri ſecunda eſt.

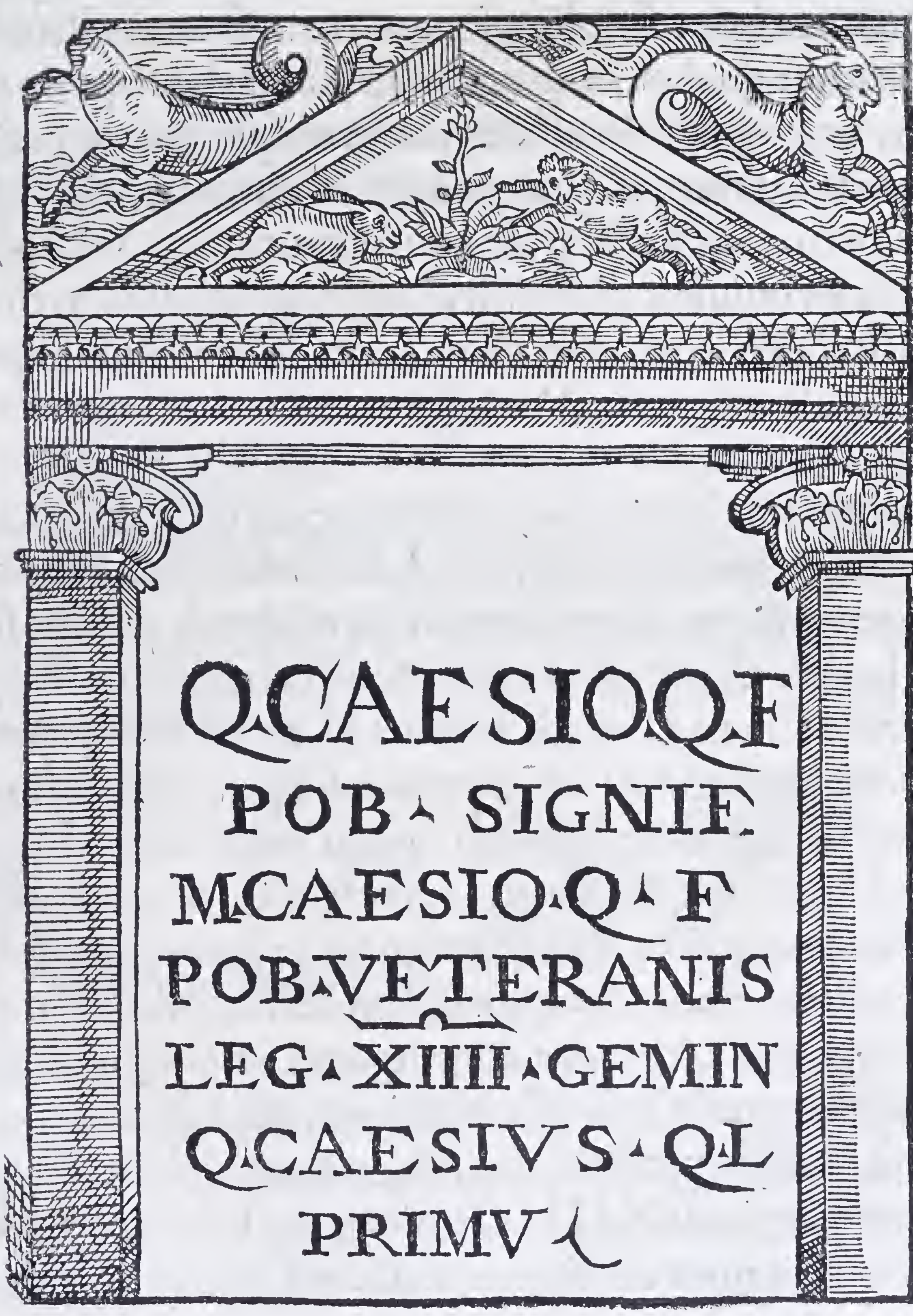
Plinius Sabino ſuo S. Facis iucunde, quod non ſolum plurimas Epiſtolas meas, verum etiam longiſsimas flagitas, in quibus parcior fui; partim quia tuas occupationes verebar, partim quia ipſe multum diſtringebar; plerumq. frigidis negotijs, quae ſimul & auocant animum, & comminuunt. Praeterea nec materia plura ſcribendi dabatur; neque enim eadem noſtra conditio, quae M. Tullij, ad cuius exemplum nos vocas: illi enim & copioſiſsimum ingenium, & par ingenio materia, quam varietas, quam magnitudo largiſsime ſuppetebat: nos quam anguſtis terminis claudamur, etiam tacente me perſpicis, niſi forte volumus ſcholaſticas tibi, atque, vt ita dicam, vmbraticas litteras mittere: ſed nihil minus aptum arbitramur, cum arma veſtra, cum caſtra, denique cornua, tubas, ſudorem, puluerem, ſoles cogitamus. Habes, vt puto, iuſtam excuſationem, quam tamen dubito, vt tibi probari velim. Eſt enim ſummi amoris, negare veniam breuibus Epiſtolis amicorum, quamuis ſcias illis conſtare rationem. Vale. Satin occupationum Caeſij Sabini meminit? ſatin fatetur, ſe ab eo ad ſcribendum incitatum? & eius amorem erga ſe expetentis longas, ac crebras Epiſtolas agnoſcit? quid illa arma, caſtra, tubae, cornua, ſudor, puluis, ſoles Sabini, non, opinor, ignauiſsimum, ocioſiſsimumq. hominem deſignant. Nolo ſicut in Martialis verſibus explicandis feci, diutius hoc loco commorari. Tantum ex Epiſtola alia quarti libri moneo, Sabinam Caeſij Sabini propinquam ipſum, & Plinium heredes reliquiſſe: quod magnum eſt indicium vetuſtae inter ipſos neceſsitudinis. Deinde ſummam eamdem coniunctionem, Caeſijq. probitatem maxime perſpici ex Epiſtola alia ſexti libri, vbi praeter cetera, Firmanos, aut Formianos ipſos, vt eſt in manuſcripto libro, quorum patrocinium Plinius, Sabino petente, ſuſceperat: optimos ait, ſe exiſtimare, quod in ea ciuitate Caeſium talem virum haberent. Veruntamen & arctiſsimae familiaritati dabimus, & eorum temporum conſuetudini, quod Caeſium Sabini tantum cognomine Plinius appellarit, quemadmodum, & Martialem ſic vocaſſe, fere vbique vidimus. ſic Tacito, Arriano, Tranquillo, Maximo, Vrſo, Fabato, ceteriſque ſcribere ſolitus Plinius fuit, praenominibus omiſsis, & nominibus. Neque vero quiſquam iure dubitare poteſt, quin hic idem ſit cum Caeſio Sabino, ad quem ſcribit Martialis; praeſertim cum honeſtiſſima, & pulcherrima inſcriptio, quae Saſsinae viſitur, Caeſij Sabini meminerit, Equitis, Aedilis, Pontificis, Traianalis flaminis; cui ſtatua, & baſis dicata fuit. atque eam inſcriptionem ſuo loco poſteriore libro adijciemus. is vero Caeſius Sabinus, Aedilis filius per aetatem huius eſſe potuit. Marius Catanaeus Plinianarum Epiſtolarum interpres; item Cuſpinianus in com-

mentarijs de Caſsiodori Conſulibus ſuis, Ludouicus Dulcius in Romana hiſtoria, auctoresq. nonnulli alij, ijſdem prope verbis, oſtendunt; non ſolum ad Caeſium Sabinum à Caecilio Plinio ſcribi, verum etiam ipſi Plinio decus, ac praeſidium fuiſſe Caeſium Sabinum: quem praeterea autumant collegam fuiſſe Domitiani decimum Conſulis: & ad quem, vti iureconſultum, ex Vlpiani teſtimonio reſcripſiſſe dicunt, Hadrianum Imperatorem. Verumtamen ne, magna nominis ſimilitudo, quae clariſsimum Iuriſconſultum Caelium Sabinum cum Caeſio Sabino committit, cuiquam imponit, oſtendemus vix, ac ne vix quidem, fieri potuiſſe, vt ad Caelium Sabinum Hadrianus Imperator reſcriberet. Nam cum ſcribat Pomponius Caſsio Longino Caelium Sabinum ſucceſsiſſe, qui fieri poteſt, vt qui ſub Tiberio Caſſij Longini auditor fuit, matura aetate hominis, ac Conſulis, anno poſt V.C. DCCLXXXI, is poſt annum prope centeſimum, hoc eſt inter initia ipſa principatus Hadriani ſcientiae iuris operam daret? ſcio accidiſſe, vt nonnulli quam diutiſsime viuerent; ſedtamen quod propagationi ſobolis hominum concedi non poteſt, cur patiar credi de diſciplinarum, & ſcholarum ſucceſsionibus, in quibus graui aetate, atque excellenti, praeter ceteros, ingenio viri ſummi in Praeceptorum locum mos eſt, vt ſufficiantur; Nunc autem, quis eſt, qui Tiberiani Conſulis vel diſcipulum, vel filium etiam Hadriani Auguſti tempeſtate florere potuiſſe ſuſpicetur. An quod filio negandum omnino videtur, id illis, qui ſenes ſenibus ſuccedere conſueuerunt, temere tribuemus? quid illud? quanti faciemus, quod idem Pomponius addit, Caelio Sabino ſucceſsiſſe Priſcum Iabolenum, quem Iuriſconſultum Traiani temporibus vixiſſe Caecilius Plinius oſtendit: cui Iaboleno qui auditores ſucceſſerunt, ij ſub Hadriano de iure reſponderunt, atque inter primos Saluius Iulianus Seuerus, quem Iaboleni diſcipulum Hadriano in conſilio cum iudicaret, aſſediſſe, cum Iureconſulti ipſi, tum omnes produnt. Nam quod recentis memoriae ſcriptor Rutilius Conſulem fuiſſe Caelium Sabinum dicit, mallem id tradidiſſet Pomponius, propior ijs temporibus, qui diligenter pro ambitione Iuriſconſultorum, quos numerat, ſi non poteſt Conſulatum, Praeturam certe commemorat, quem non inteligo cur vllo modo tam celebris Iuriſconſulti honorem tantum praetermittere debuerit. Equidem fateor me legiſſe apud Cornelium Tacitum ſub Othone, & Vitellio Conſulaem Coelium, an Caeſium Sabinum, non curo; ſed quod Cuſpinianus auctor grauis, vnus auorum noſtrorum memoria, & accuratiſsimus in hiſtoria, & in ueterum libris maxime verſatus, & manuſcriptis continenter vſus, aliquot praeſertim, qui noſtro ſaeculo deſiderantur, quod is, inquam, oſtendit inter Iureconſultos ſe legiſſe, Caeſium Sabinum (neque enim quaerendum cur non nominarit Pomponius, qui plures omiſit, quam recenſuit, neque eorum ſeriem vſque ad ſua tempora perduxit)

duxit)quod eundem praeterea putat Collegam Domitiani X.Conſulis fuiſſe, quod multi tradunt Caeſium Sabinum Plinio Iuniori fauiſſe; & honoribus, atq. opibus floruiſſe, non eſt quod properanter aſpernemur; conueniunt tem pora, non diſſentiunt Plinij ſcripta; praedicat Martialis; teſtantur Lapides ad omnes honores Caeſijs Sabinis aditum patuiſſe. Praeterea C. ipſius Plinij Epiſtola ad Traianum vndecima his verbis clauditur: *Rogo indulgeas Ius Quiritium L. Satrio Abaſcanto, & P. Caeſio Phoſphoro, & Panchariae Soteridi, quod à te volentibus patronis peto.* Sed quin P. Caeſij Phoſphori liberti Patronus neceſſario fuerit Publius aliquis Caeſius, ſicut Abaſcanti aliquis Satrius, nemo dubitabit.

IO. BAPTISTAE FONTEII PRIMIONIS COMMENTARIORVM LIBER SECVNDVS

DE Q. CAESIO SIGNIFERO ET M. CAESIO Veteranis Legionis XIIII Geminae & Q. Caeſio. Q. L. Primo Caput Primum

QVI Patriae cum hiſtorias, tum vetera lapidum monumenta collegit ante multos annos Torellus Sarrayna, I. C. Veronenſis, & inſcriptionem hanc, & plurimas tam ad Caeſios, quam ad alios pertinentes edidit; ijs ego nunc ad certam veritatem emendandis, nunc ſi quae reliquae eſſent, perquirendis, prompta opera vſus ſum Viri doctiſſimi, ciuiſq. Veronenſis, Ioſephi Pamphili, Signini Antiſtitis, ac P. Fr. Canei I. C. quibus curantibus hanc in primis habui, quae proponitur, fideliter deſcriptam, ac diligentiſsime repraeſentatam; ex qua Torelli editionis non ita accurata litterarum diſpoſitio corrigi poteſt. Praeterea Torellus eam dixerat ad ſummam videri Baſilicam Veronenſem, quam nunc aiunt oſtendi coniunctam aedibus Carterij cuiuſdam: quae res tamen plurimis alijs in locis accidit. Quod attinet ad dimenſionem lapidis, altitudo eſt pedum paullo minus quatuor, latitudo duorum, & dimidij. Sed exiſtimo altitudinem fuiſſe quinque pedum, hoc eſt dimidio maiorem, quam latitudo ſit. deeſt enim ima pars, quae plinthum, baſimq. referat. Praeterea pedum noſtri temporis dimenſionem accipio, ſane longiorum. nam ſex erit altitudo perfecti lapidis, ſi pede vtamur qualem in antiquis lapidibus deſcriptum cernimus. Lapis eſt inſignis, ac propter vetuſtatem leuiter ſparſim corroſum, ſine vllo detrimento tamen litterarum, quae exſtant. Tantummodo, vt dixi, pars infima deeſt; & ſuperior ſiniſter angulus, quo caput aufertur Hippopotami. figura lapidis fere eſt huiuſmodi. Surgit anterius quadratus, vtrimq. columnatis angulis: latitudinem vnciarum trium facies habent huiuſmodi columnae, quibus ſuper impoſita capitula ſunt, alta ſingula vncias quatuor, praeter toros duos ipſis, & columnis interpoſitos: capitulis imponitur epiſtylium cum regulis, altum vncias tres: quod ſequitur coronix denticulis ſuperne, inferne turbinibus tripartitis diſtincta, faſcia tranſuerſa denticulorum mucrones contingente: ſupra coronicem faſtigij triangula acuitur ſpecies: ſupercilium totius lapidis altum pede vno: intra Triangulum ſcalptus eſt hinc Lepus, inde Aries: extra ad laeuam auerſus à Lepore Hippopotamus eſt, natans in vndis, atque aufugiens: ad dexteram Capricornus itidem natans. eſt autem à corona ad ſummum lapidem, pedis vnius altitudo. ecquae vero forma lapidis à latere ſit, & à tergo, quoniam is muro eſt aedium inſitus, atque incluſus, non explico. At ſi haec omnia in fronte ſunt, ſuſpicari poſſumus lapidis, quaſi imbricem, & ſuggrundam deeſſe, qua illae tres (ita dicam) metopae, quaſi hypertira tegantur, & ornentur. Sed hactenus deſcriptus lapis eſto. Argumentum eſt, Q. Caeſium Primum, Q. Libertum monumentum hoc ſtatuiſſe Q. Caeſio patrono ſuo, Signifero; ipſiuſq. fratri M. Caeſio, vtriſq. Veteranis Legionis XIIII Geminae. Ac Legionis quidē quartaedecimae tam honorifica mentio eſt apud auctores, vt nobilior nulla videatur,

ſic

ſic eam C. Iulius Caeſar in commentarijs extollit, apud quem legatum habuit Q. Tullium Ciceronem, fratrem M. Ciceronis. praeterea pleniſsima ſemper fuit fortiſsimorum hominum, vt apud Cornelium Tacitum nulla vberiorem laudem tulerit; res enim magnas geſſerat in Gallijs, Germania, Britannia, & Pannonijs; in quibus prouincijs & alij Caeſij fuere, & Caeſijs Veronenſibus procliue fuit verſari. Sane in Britannijs fuit Caeſius Naſicae F; in Germania M. Caeſius Mutilus Legionis triceſimae Veteranus, cum M. & T. Caeſijs Kaeſonibus: in Gallijs duo alij Caeſij, quos ex lapidibus cognoſcimus; in Pannonijs Caeſius Ingenuus, de quo alibi. Inſcriptiones adhuc ijs in regionibus quartaedecimae Geminae legionis frequenter meminerunt. Sed & Antoninus, & Ptolomaeus, & Dion Caſsius eamdem nominarunt; & poſtremo fragmentum illud columnae, quod in radicibus Palatini montis Regione templi Pacis repertum deſcriptum eſt: LEG. XIII. GEM. habet inter ea Legionum nomina, quae exſtitiſſe Alexandro Imperatore Onufrius ipſe ex Dione, & vetuſtis Epigrammatibus accurate examinatis inquit, ſe collegiſſe. In Gallia quidem Alexander interemptus eſt; cuius Prouinciae inſcriptiones duas ad Caeſios pertinentes, Bartholomeus Alexius ex Narbonenſi miſit Franciſco Cicereio Mediolanum; Cicereius ad me Romam; alteram alibi deſcripſi, altera huiuſmodi eſt imperfecta, neque enim reijcienda, aut negligenda omnino ſunt, quae integra haberi non poſſunt.

Quod autem Veronenſis inſcriptio vtrumque Caeſium fratrem Quincti filios indicat, hos video Quincti filios ſic appellatos Quinctum, & Marcum, vt Marci filios Tullios Cicerones Marcum, & Quinctum, non ipſos ſolum, verum etiam poſteros. Quod veteranos ambos dicit, nihil eſt, quod moveam, niſi illud maxime omnium veteranam fuiſſe legionem quartam deci-

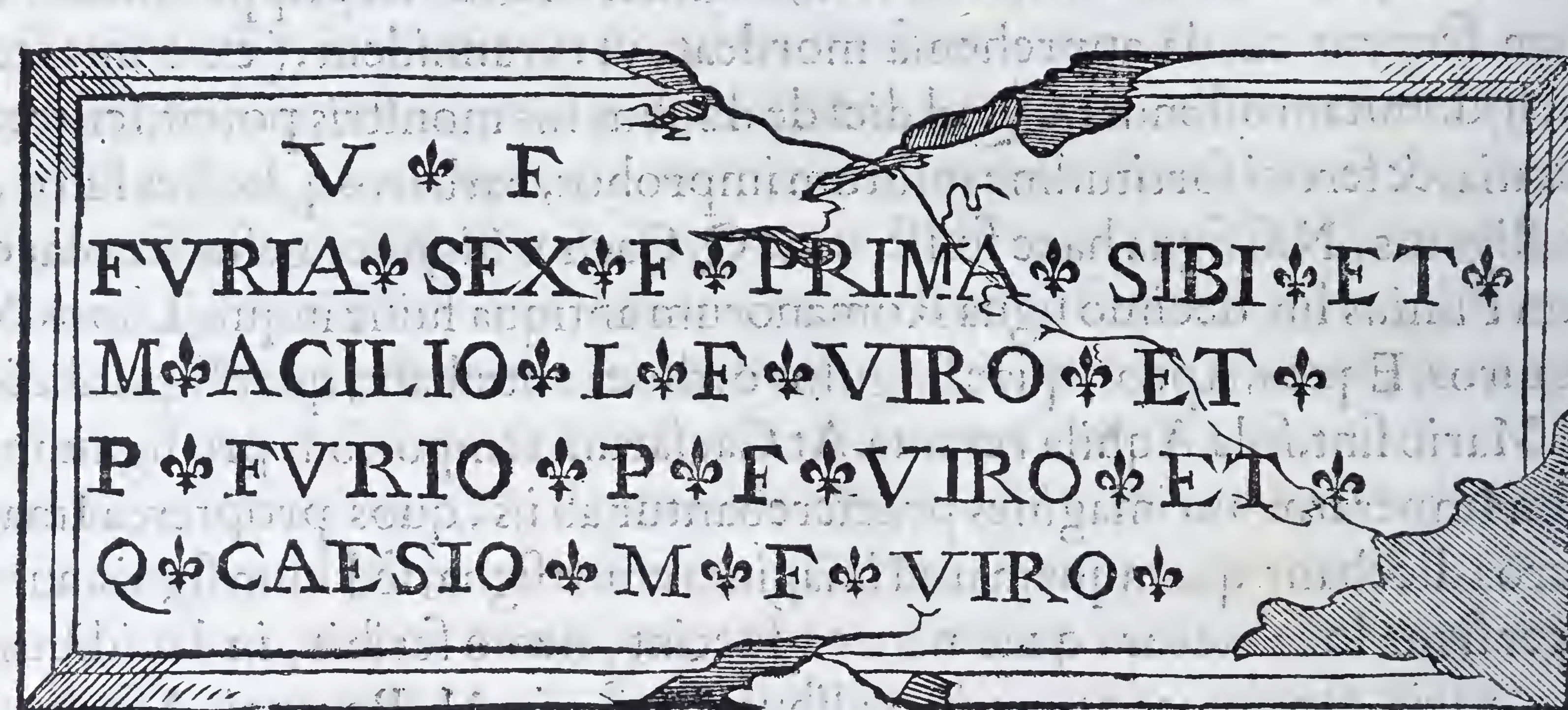
mam, & plurimas fuiſſe praerogatiuas Veteranorum, quas nunc praetereo. Quod Q. Caeſium Signiferum Legionis demonſtrat, repetendum animo eſt quod Vegetius Rhenatus, libro ſecundo de re militari docet, in vna Legione decem cohortes eſſe; ſed primam cohortem reliquas & numero militum, & dignitate praecedere. Nam genere, atque inſtitutione litterarum viros electiſsimos quaeri: propterea quod in prima cohorte feratur Aquila, quod praecipuum ſignum in Romano exercitu ſit, & totius Legionis inſigne: praeterea imagines Imperatorum, & diuina, & principalia ſigna. Vt autem totius Legionis ſignum, nempe Aquilam ferebat is, qui Aquilifer dicebatur: ſic manipulorum cuiuſque Cohortis ſigna ij, qui Signiferi vocabantur, qui vt inquit Polybius, ex vnoquoque manipulo aetate, & manu praeſtantiſsimi à Centurionibus eius Manipuli legebantur. Meminit etiam Cicero Signiferorum, in libro quem de Diuinatione inſcripſit. Quamobrem quid de Q. Caeſio Signifero iudicandum ſit, non eſt obſcurum. Signiferos porro poſterioribus temporibus dici coepiſſe Draconarios, Vegetius oſtendit. Quod in faſtigio triangulo ſupercilio lapidis tribus tanquam metopis Arietem, Leporem, Hippotamum, Capricornum, ſcalptos cernimus, non equidem id fruſtra putarim: nam quae in optimo milite, ac veterano eſſe dotes debent, vt opinor, explicantur. intra Triangulum itaque Lepus depreſſus eſt, reſpiciens Arietem erectum; vt vigilantia, acer auditus, curſus, atque agilitas militaris ſignificetur. Nam & Horus, & Xenophon oſtendunt, vigilantiſsimum animalium eſſe Leporem, atque ita, vt etiam clauſis palpebris vigilet, neque dormiat niſi patentibus oculis. Quare Pierius pro vigilantia accipi inquit Leporis ſomnum. atque idem Plutarchum laudat, affirmantem apud Aegyptios Leporis ſimulacro auditum intelligi, propterea quod aures pro- portione reliqui corporis multo maiores, quam reliquae animantes habeat; quam porro in cuſtodijs, explorationibusq. militaribus ſit acer auditus neceſſarius, nihil dico: tum autem quam ad curſum exercerentur olim milites, quo Lepus excellit, qui de militari diſciplina conſcripſerunt, ſatis admonent. Praeterea vt eſt in libro Notitiae Prouinciarum, & Teruingi quidam dicti milites, & alij Valentinianenſes appellati, Leporis imagine, vt inſigni, vtebantur. Sed quoniam in Lepore timiditas quaedam notatur, vt eam amoliretur optimus libertus, erectum Arietem appoſuit, quod animal pugnaciſsimum, ac ferociſsimum homines etiam impetit, atque prouocat. Ad haec bellum ipſum Ariete denunciabatur, cum id Faecialis indicaturus Arietem prae ſe agebat, quem in hoſtium fines immitteret. Ceterum & Aries caeleſte ſignum, Marti dicatum eſt: & fel, in quo ſedes iracundiae ponitur, à Marte rege dicitur. Quamobrem Adamantius etiam referente Pierio, Arietem pro iracundia interpretatus eſt; quae omnia quantopere in milites quadrent, nemo opinor eſt, quin videat: atque haec dico Lepus, & Aries intra faſtigij

ſeptum,

ſeptum, quod ſuperiorem rectum angulum efficit, concluduntur, vt indicent belli ea diſciplina coercitos milites, vigilantes, Ducibus audientes, ad iter celeres, in hoſtem pugnaces, feroces, ac prorſus bellicoſos futuros. Extra faſtigij ſeptum Hippotamus eſt auerſus, ac quaſi natando aufugiens in laeuam partē, inde Capricornus itidem in dexteram natando aufugiens. Ac Hippotamo quidem ſemper improbitatem ſignificari animaduerti, vt ab optimis militibus improbos domitos innuiſſe videatur Q. Caeſius Primus. nam apud Mediolanum, ad Pontem Aureolum, ſimiliter inciſus eſt Hippotamus, ſed quem ſerpens cauda apprehenſa mordeat, vt tyrannidem, (ex coniectura Pierij) domitam oſtendat. Quod dici de duobus his monſtris poteſt, ſcilicet vigilantia, & feroci fortitudine militum improbos, barbarosq. hoſtes fuſos, ac profligatos. Niſi ſigna haec fuiſſe, quae Q. Caeſius Signifer geſtaſſet, placeat. Nam Plinius lib. decimo ſigna Romanorum antiqua fuiſſe inquit, Lupos, Minotauros, Equos, Apros, quae ſingulos ordines anteibant; quae ſigna abdicata à Mario ſint, ſola Aquila retenta. At Caeſarum temporibus pro ſignis ipſae etiam Imperatorum imagines praeferebantur ab ijs, quos propterea Imaginiferos dicebant. quamquam non imagines erant ſigna, ſed cum ſignis, aut inter ſigna locabantur. quae nam ea fuerint, nemo ſcribit, in lapidibus varia cernimus; atque in aedibus Caeſijs in M. Pompeij Aſpri Centurionis inſigni marmore ſculpta ſunt Taurorum capita, & Cancri, atque alia quaepiam. plurima enim fuiſſe ſuſpicor. Ceterum ſi quis genituram, vti vocant aſtrologicam Q. Caeſij exiſtimabit, propterea quod animalia haec inter ſydera numerentur, & valde felicia ſoleant eſſe Arietis, & Capricorni ſigna, is etiam quomodo cum Hippotamo, & Lepore conſentiant oſtendat.

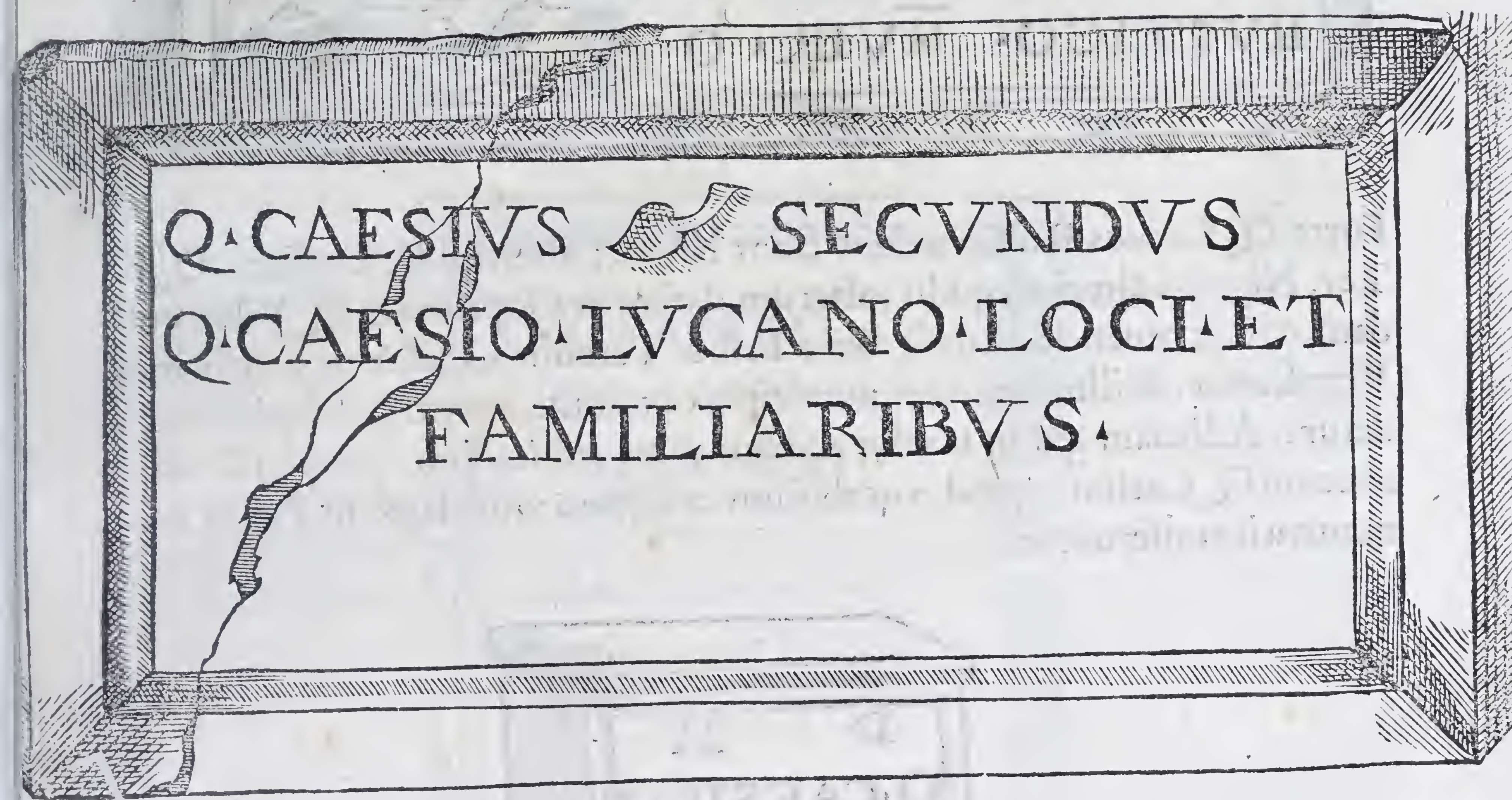
DE ALIIS QQ. CAESIIS EX VARIIS LAPIDIBVS deſumptis Caput II

QVAE Mantuae inſcriptio in pariete aedis D. Siluestri ad pontem Cereſum, in Appiani volumine inſcriptionum vetuſtatis Q. Caeſij meminit; ea eſt huiuſmodi.

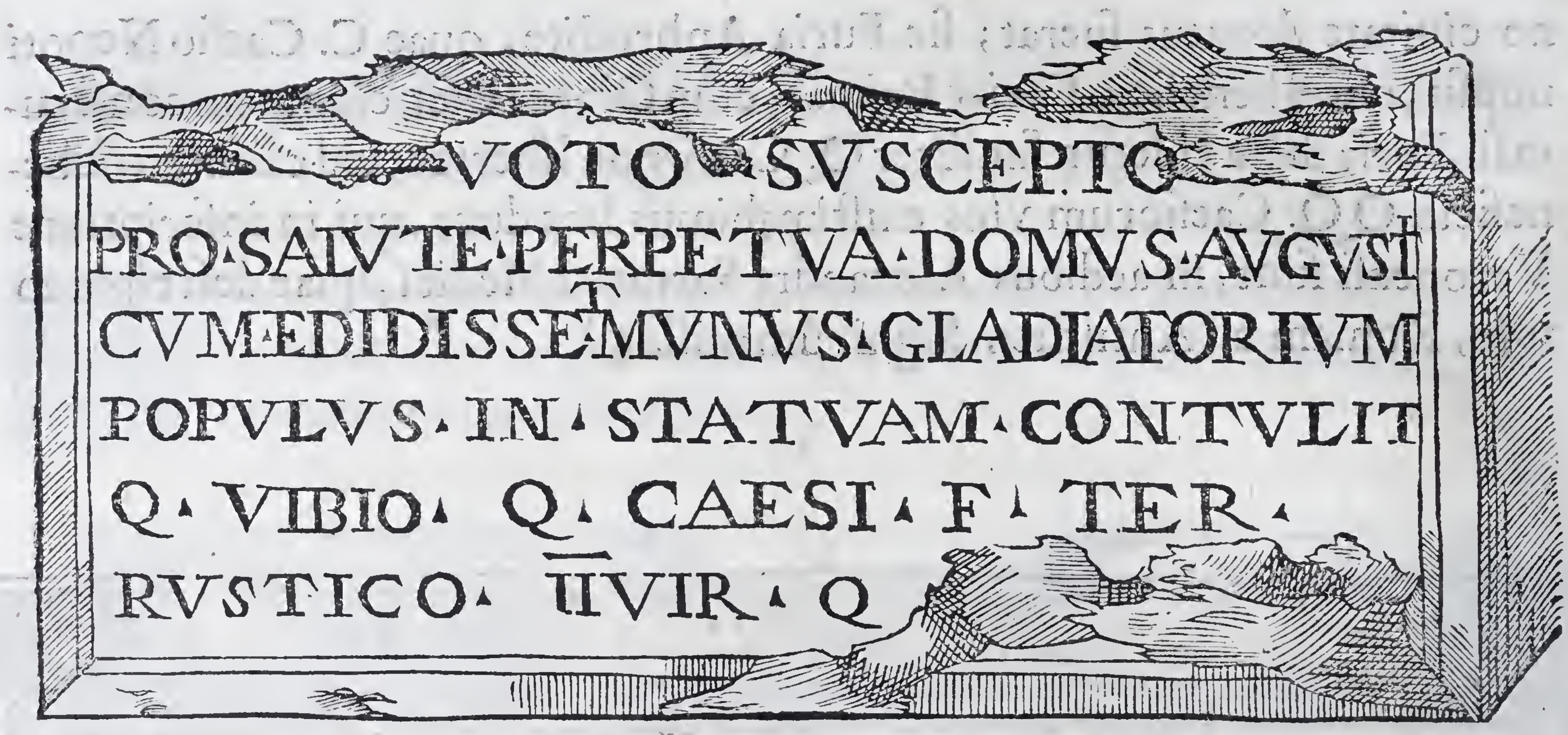
Fuiſſe ſub Traiano hunc Q. Caeſium Mantuanae inſcriptionis, Vxor Furia Prima perſuadet; fuit ea, quantum ex Plinio apparet, potens, atque opulenta femina, cuique negotia eſſent in Bithynia, Prouincia Plinij Secundi Proconſulis. is, cum aliquando citaret Iudices accidit, vt Flauius Archippus quidam vacationem peteret. ibi tum alij, tum Furia Prima contendit, non modo liberandum illum iudicandi neceſsitate, ſed omnino tollendum de Iudicum numero, reddendumq. poenae, quam fractis vinculis euaſiſſet. Vnde autem inimicitiae Furiae Primae cum Archippo ortae ſint, non legi; niſi forte quoniam Domitianus Tyrannus in cuiuſq. bona inuaſerat, fundum, qui Furiae fuiſſet Archippo contra Pruſiadam dederat animus matronae merito offenſus eſt. Verum cum ſe Archippus litteris Domitiani, & Neruae defenderet, perque ſalutem Traiani à Plinio petiſſet, vt libellum ſuum Imperatori mitteret, Plinius id ei ſic roganti praeſtandum putauit, ita tamen vt miſſurum ſe, certiorem Furiam Primam faceret, à qua ipſa quoque libellum accepit, quo facilius velut audita vtraque parte Traianus Furiam diſpiceret, quid ſtatuendum iudicaret. is itaque reſcripſit, quae ei viſum eſt, atque in poſtrema Epiſtola inquit: *Libellos Furiae Primae accuſatricis, item ipſius Archippi, quos alteri Epiſtolae tuae iunxeras legi*. Haec ex ſeptem Epiſtolis libri decimi Epiſtolarum Plinij, auctoris ipſius verbis vſus rettuli. ſicut autem Archippus Flauij nomen obtinuit, quod à Flauio Domitiano, vel Veſpaſiano

no ciuitate donatus fuerat; ſic Furia Aphrodite, quae C. Caeſio Nepoti nupſit, quod beneficio Furiae Primae, cum Graeca eſſet, ciuitatem conſecuta ſit, Furia dicta videtur: ſimiliter Q. Caeſij non libertos, ſed clientes, & beneficio Q.Q. Caeſiorum vſos exiſtimabimus hos duos, qui in inſcriptione Veronenſi ſunt, in aedibus Alexandri Sarratici Medici, quae deſcripta ab ipſo, Romam ad Antiſtitem Signinum miſſa eſt.

Lapis latus pedes quinque, vncias decem cum dimidia: altus pedes duos, vncias nouem; craſſus vncias quinque; paulliſper temporis iniuria affectus. Quamquam autem Q. Caeſius Primus in ſuperioris capitis inſcriptione Quincti ſe libertum profitetur. hi tamen non ſunt, qui non profitentur, ſed primi videntur ciuitatem adepti, quod nullius ſe filios dicant: quaſi pater ipſorum minime ciuis Romanus fuerit. Vt autem hic Caeſius Secundus dicitur, ita Romae in aedibus Paulli Pini, ad Pantheon eſt Caeſia Secunda; & legitur ea inſcriptio edita ab Aldo Manutio. Porro Venafri ſecundum viam, ſequentem Q. Caeſij ex tribu Terentina exſtare inſcriptionem, & à ſe viſam Io. Iucundus Veronenſis, vir ſua aetate doctiſsimus, ac diligentiſsimus, priore libro Epigrammatum, quem ad Laurentium Medicem ante annos centum miſit, teſtatur, quippe huiuſmodi.

Forte

Forte Q. Caeſius Ruſticus duos filios habuit; alterum C. Caeſium, Q. F. Ter. Nigrum alterius lapidis; alterum datum in adoptionem Q. Vibio cuidam, cuius nomen ſecutus ſit. Sane Tribus Terentina, Caſsinates, Atinates, Venafranos, & illius regionis municipia obtinuiſſe, ex antiquis lapidibus videtur. Adijciam qui in Caeſijs aedibus intra cubiculum, prope librariae abacum Q. Caeſiui, quod vocabulum nuſquam vidi: lapis in Paulli monumentis conſeruatur.

Quod appoſui, non quia idem putem cum Caeſijs, ſed quoniam familiam nullam Romanam memini, quae in vus terminet: vt Caeſiuus, ac Primitiuus, quod cognomen liberti cuiuſpiam eſt. De Caeſio tamen Fontano infra dicemus, cui aliquid affine eſt cum Q. Caeſiuo Fontinali.

DE SEX.

DE SEX. TETTIO MONTANO CAESIO Sabino ex inſcriptione marmorea Saſsinate Caput III

SEX. TETTIO
SEX. F. PVP
MONTANO
CAESIO. SABNO
EQVO. PVBLICO
AED. PONTIFICI
FLAMINI. TRAIANAL
PATRONO. MVN
PLEBS. VRBAN
H.R.I.R.

HANC teſtificationem honorum Sex. Tettij Montani, Caeſij Sabini, cum alias, tum ante annos quindecim in librum, quem Ciuitatem Romanam inſcribunt, relatam Veneti publici librarij promulgarunt. eam poſtea doctus, & accuratus homo fideliſsime de marmore deſcripſit; atque eius exempli copiam comiter mihi fecit. Poſtrema tam in hoc, quam in alijs diligentia eſt, vt pictoris opera lapidis ſpecies, & menſura oculis repraeſentetur. Moneo interim Onufrium pro Tettio Titium poſuiſſe: & ad extremum alterum I. addidiſſe; cetera praeter leuem vnius notae locum omnia recte retuliſſe. atque ea immutatiuncula, paruulaq. appendix neque elogio nocent, imo pro ſunt. & leuiores eſſe noueram, quam vt notandas proponerem, niſi mihi fidelitas omnino, atque exactiſsime curanda videretur huiuſmodi inſcriptionum ſimplicitas; quam deſiderari à nimium multis video: quam quoniam quantum facultas erit, praeſtare cupio, nolui ne tantulam quidem varietatem initio praeterire: cum praecipue alijs in lapidibus Tettiam familiam legiſſem habitaſſe Saſsinae, quo in Municipio, veteris Vmbriae cum primis graui, atque honeſto, & haec baſis hodie viſitur; & antiquitus principem locum obtinuiſſe Caeſios ex mirifica Poetae Martialis cum hoc ipſo monumento conſenſione intelligimus. Ad tempus quod attinet, nemini dubium eſſe poteſt, quin poſt Traianum vixerit, qui Traiani Flamen fuit. Nunc de nominibus dicamus, in quibus plane perſpicitur adoptionis conſuetudo, qua, ſi quis à diuerſae familiae homine adoptabatur, nomen tamen ſuum, & cognomen retinebat. Alias etenim adoptatus, aut productione ſola nominis paterni denominabatur, vt Aemilij filius cum veniſſet in iura adoptiua Corneliae gentis, Cornelius Scipio Aemilianus, vt & Caeſius, de quo diximus, L. Apronius Caeſianus dictus eſt: aut cognomine gentilicio ſolo vtebatur, vt M. Iunius Brutus adoptatus à Q. Seruilio Caepione, non Iunianus, ſed Caepio Brutus vocatus eſt. Porro alias vtrumque, hoc eſt, & nomen, & cognomen ſtirpis ſuum adhibebant, quod creberrime Imperatorum tempore factitatum video, vt in inſcriptione, quae huic noſtrae omnibus ex partibus ſimilis eſt.

P. COELIO P. F. SERG. BALBINO
VIBVLLIO PIO X. VIRO
STLITIBVS IVDICANDIS.

Quoniam igitur Montanus Saſsinas teſtamento ſibi filium adoptauerat à Caeſio Sabino, nomen adoptantis Caeſio Sabino filio obtinendum fuit; cumque alij viuerent ijs temporibus, quibus cognomen eſſet Sabinus, propterea intelligo ipſum, praeter adoptiuam appellationem, gentilicium no-

men

men ſuum cum cognomine habere voluiſſe. De quo quidem Sabino cognomine, vt bono ſic M. Tullius ad C. Trebonium ſcribit: *Oratorem meum, ſic enim inſcripſi, Sabino tuo commendaui. Natio me hominis impulit, vt ei recte putarem: niſi forte Candidatorum licentia hic quoque vſus, hoc ſubito cognomen arripuit. Et ſi modeſtus eius vultus, ſermoq. conſtans habere quiddam à Curibus videbatur. ſed de Sabino ſatis,* inquit Cicero, & ſane ipſe pariter. EQVO PVBLICO: hoc eſt, vt interpretor Caeſium Sabinum Equo publico, aut meruiſſe, aut donatum, ornatumue fuiſſe: illud functionem muneris, hoc honorem ſignificat. Cum munus intelligitur, exemplum apud T. Liuium eſt, lib. XXXXIX. huiuſmodi: *Senatuſconſultum factum eſt, vt Conſul cum Tribunis plebis ageret, vt ad plebem primo quoque tempore ferrent, vt P. Ebutio emerita ſtipendia eſſent, ne inuitus militaret, neue Cenſor ei Equum publicum aſſignaret.* Tempus autem fuit, cum Equites priuatis equis merere coeperunt. itaque ratio ſecuta eſt diſtinguendi, publico, an priuato ſtipendia feciſſent; quae cauſſa eſſe videtur, vt primum omnium, & Equeſter ordo Caeſij Sabini demonſtretur, & in bello Equo publico meruiſſe ſignificetur. M. Tullius in ſexta Antoniana conqueritur, Equites Romanos Equo publico ſtatuae L. Antonij Patrono adſcripſiſſe, quaſi Equeſtrem ordinem non decuerit Patronum vllum adoptare. Sin his duobus in verbis dignitatem ſpectare malumus, illa conſuetudo repetenda eſt, qua Romae ijs, qui cenſu equeſtri erant, honoris ergo publicus equus tribuebatur, & alebatur; vt econtra ignominiae cauſſa, ſi quos infamia aliqua attingebat, ijs equus Cenſoria ſeueritate adimebatur. De qua re T. Liuius libro XXIIII: *Illis,* inquit, *Equi adempti, qui publicum Equum habebant.* omnibus adempti erant equi, qui Cannenſium Legionum Equites in Sicilia erant. & libro XXIX. *Equitum deinde cenſus agi coeptus, & ambo forte Cenſores equum publicum habebant; & Nero M. Liuium collegam Cenſorem, quia populi iudicio eſſet condemnatus, Equum publicum vendere iuſſit.* Amiſſa autem Republica, cum omnia ab vno Imperatore & darentur, & expectarentur, quoniam magni aeſtimabatur, quidquid beneficij, munerisue loco ab illo acciperetur, vt opinor, acceptus Equus publicus inter primos honores cõnumerari coepit: quaſi Caeſaris de Equite Romano accipiente iudicium quoddam praeclarum beneuolentia plenum, aut certe cenſus ipſius teſtimonium. Exſtant Equo publico ornatorum ſexcentae lapidum inſcriptiones, non ſolum magnorum hominum, verum interdum eorum quoque, quos exiſtimes ex ijs verbis ab Imperatore in ordinem Equeſtrem lectos; cum aut Equites antea non fuiſſent, aut cenſi non eſſent: credaſq. Equum publicum videri, quod Reipublicae temporibus annulus fuit, quo donabantur quicunque in Equitum numerum recipiebantur. Sed hoc intelligi de Caeſio Sabino non poteſt, cum iam inde ab initio Equites Romani Caeſij omnes fuerint; & minores, maioresq.

Magiſtratus adepti; quemadmodum ex ſcriptoribus oſtendimus. Secundo loco Caeſio Sabino adſcribitur AED. Aedili. Aedilem vero Plebis eum fuiſſe non obſcure Plebs indicat Vrbana ipſa, quae ſe ſtatuam Caeſio cum hoc elogio conlocaſſe teſtatur. PONTIFICI. Quindecim erant Pontifices, in quorum collegium lectiſsimi ciues cooptabantur. Mihi profecto dignitas Sex.Caeſij Sabini, vel ex hoc vno ſacro Magiſtratu ſumma, & maxima viſa eſt, quod eum haud facile quiuis conſequebatur. Pontifices Religiones adminiſtrabant, poteſtatem de ſacris rebus omnibus iudicandi, & non obtemperantes multandi habebant: hi primum à collegio, deinde à Populo, poſtremo ab Imperatoribus, qui maximi ipſi erant Pontifices, accidit, vt legerentur. Caecilij Plinij clariſsimi Viri, & Conſularis exſtat Epiſtola, qua petit à Traiano Imperatore ſacerdotium aliquod, quo ſe magnopere ornatum iri ſperat; at ſacerdotium ſi tanto viro ornamentum magnum adijcebat, quid de Pontificatu exiſtimandum eſt? qui Sacerdotibus omnibus imperat; quo quidem ab Imperatore auctus Caeſius Sabinus valde oſtendit, quo loco ipſius exiſtimatio fuerit. FLAMINI TRAIANALI. M. Cicero breuiter, ac dilucide, quid differant Pontifices, ac Flamines in ſecundo de legibus expoſuit; cum inquit. *Diuiſq. alijs Sacerdotes, omnibus Pontifices; ſingulis Flamines ſunt*. Erat enim Flamen ſacerdos, qui vni Deo addictus propria ei ſacra faciebat, nomenq. ab eo capiebat; vt Dialis, Martialis, Quirinalis, Vulcanalis, atque eiuſmodi. Ad quod exemplum poſt oppreſſam Rempublicam, cum Imperatores vita functi conſecrarentur, atque inter Deos referrentur, Flamines ipſis quoque decreti ſunt. Primus omnium etiam viuus flaminē habuit C. Iulius Caeſar, auctore M. Antonio, in quem illa ſunt M. Ciceronis: *Tu illum amas mortuum? quem is maiorem honorem conſecutus erat, quam vt haberet puluinar, ſimulacrum, faſtigium, Flaminem? Eſt ergo flamen vt Ioui, vt Marti, vt Quirino, ſic D. Iulio M. Antonius. quid igitur ceſſas? cur non inaugurare; ſume diem; vide qui te inauguret. Collegae ſumus, nemo negabit. O deteſtabilem hominem, ſiue quod Tyranni Sacerdos es, ſiue quod mortui.* Et: *Neſcis heri quartum in circo diem ludorum Romanorum fuiſſe, te autem ipſum ad populum tuliſſe, vt quinctus praeterea dies Caeſari tribueretur; cur non ſumus praetextati? cur honorem Caeſaris tua lege datum deſeri patimur; an ſupplicationes addendo diem contaminari paſſus es? puluinaria noluiſti: aut vndique Religionem tolle, aut vſquequaque conſerua.* Ex his intelligimus, quae ad augurationem Flaminum pertinent, ad ſacrificium, ſupplicationes, & ludos per Flaminem praebendos. In vetuſtis lapidibus M. Publicij, & L. Acutij Flaminum D. Iulij mentio reperitur. item in alijs C. Valerij, M. Artorij Flaminum D. Auguſti. Non libet recenſere Claudianos, Flauiales, Hadrianales, & reliquorum Caeſarum: facile illa vel ſuperſtitio, vel impietas ad multos peruaſit. Sed Traiani ſacerdotes cum multos reperiam, non eodem modo

ſempe

ſemper appellari animaduerto. alias P. Clodio, Flaminis Diui Traiani inſcriptum eſt: alias C. Plaetorius eſt ſodalis Traianalis: alibi P. Caelium Balbinum Vlpialem Flaminem legi. Hic dicitur Caeſius Sabinus Flamen Traianalis: ſi quid hoc refert, & certe refert ſcire, nonnihil intereſſe inter Flaminem, & Sodales, non ſolum ſi munus ſpectes, verum etiam ſi perſonam. Iulius id Capitolinus docet, cum inquit: *M. Aurelium Antoninum Antonino Pio patri Flaminem ex affinibus, Sodales ex amiciſſimis inſtituiſſe.* Quae ſi perpetua fuit ratio, quae iam inde ab initio coepit, quod Antonius affinis fuit C. Caeſaris, etiam Caeſium Sabinum affinem ſuſpicari licet Traiani, & Hadriani, cuius filia ſororis Traiani Sabina dicta eſt; vt nos Caeſiae Sabinae monumenta habemus. Sed de Flamine hactenus, cum ſatis illud ſit, Conſulares viros, nobiliſsimos quoſque, & Principis affines, & amicos huiuſmodi Sacerdotijs defunctos. PATRONO MVN. Plena ſunt omnia lapidum, in quibus Coloniarum, ac Municipiorum Patroni honeſtantur. egregie Dionyſius Halicarnaſſeus libro II antiquitatum Romanarum exſequitur, quae ad inſtitutos Patronos, & clientelas attinent. atque inter plurima hoc refert, vt Gelenius vertit: *Nec tantum in ipſa Vrbe Plebs tuta erat patriciorum patrocinio, ſed & Coloniarum, & ſociarum, ac amicarum ciuitatum, & bello ſubactarum, quaeque ſuos habebat Patronos quoſcunq. vellet è Romanis ciuibus, & ſaepenumero Senatus controuerſias ciuitatum, ac gentium ad earumq. Patronos remiſit, eorumq. iudicia rata habuit*, & reliqua. Fuit igitur haec antiquiſsima etiam ante Caeſares Imperatores conſuetudo, vt Reges, Prouinciae, Praefecturae, Coloniae, Oppida, Municipia, Nationes, Collegia, adoptarent inſignem Romae virum aliquem gratia, honoribus, opibus florentem, qui cura illorum ſuſcepta, locis omnibus tueretur, quem aduocatum, ac defenſorem rationum, & rerum ſuarum haberent; quo rectius ei ſtatuas collocabant, clypeos, & imagines exornabant; elogia, ac monumenta dedicabant; ſic olim Caeſare Bitynij, Cicerone Siculi, Catone Cyprij Patronis vſi ſunt. Plinius ad Fabatum proſocerum; *Oppidum eſt praedijs noſtris vicinum, nomen Tifernium Tiberinum, quod me pene adhuc puerum patronum cooptauit; tanto maiore ſtudio, quanto minore iudicio aduentus meos celebrat, profectionibus angitur, honoribus gaudet. In hoc ego, vt referrem gratiam, nam vinci in amore turpiſſimum eſt, Templum pecunia mea extruxi, cuius dedicationem, cum ſit paratum, differre longius irreligioſum eſt.* PLEBS VRBANA. Hinc etiam perſpici poteſt, quam eſſet grata Senatui, Populoq. Romano Patronorum in Colonos, Municipeſq. ſuos humanitas. Viſuntur lapidea monumenta, in quibus legitur Senatus Populuſue decreuiſſe, vt ſtatuae Patronis publice ponerentur, ac quemadmodum inſcriberentur, oſtendiſſe. Praetereo id quod ſuo loco dicam de T. Caeſio Baſsiano, qui ſcribendo affuit cum alijs Senatoribus. De forma inſcriptionis dandae ſtatuae Ferentini in Vinea lapis docet,

cet, A. Quinctilio Priſco, propter eius eximiam pietatem in Municipes ſuos, ſtatuam publice ponendam in foro, vbi ipſe vellet, Senatum cenſuiſſe; eumq. ornamenta ſtatuae, & imaginum ſuarum addidiſſe. Hic vero Plebem Vrbanam, ipſam Romanam intelligo. neque enim video, quae Plebs alia illis temporibus Vrbana dici poſſet. In horreis Palatinis marmor eſt inuentum cum hac inſcriptione: IMP. CAESARI D. F. VESPASIANO PLEBS VRBANA: quae frumentum Publicum accepit. Plebis erat imagines familiarum, & ſtatuas ijs, quos honoribus extuliſſent, tribuere: de qua re habemus Ciceronis teſtimonium aduerſus Rullum. poſſumus tamen, & Saſsinatem Plebem intelligere, ſine multa reprehenſione. H.R.I.R. Has notas, qui interpretatus ſit, non vidi. Poſt varias eas, ac multas explanationes, quas diutius cogitando congruere poſſe cum argumento, aut notarum conſuetudine ſentiebam, haec aliquando veriſsima viſa eſt: Honore recepto, vel Honoribus receptis, ſi plures ſtatuae poſitae ſunt, Impenſam, vel Impendium Remiſit: atque vbicunq. fuerint hae notae, nihil poſſe aptius ſignificari puto. In eodem Ferentini lapide, quem modo nominaui, poſt ea verba:

SENAT. STATVAM. PVBLICE. PONENDAM. CENSVERE.

ſequitur. H.A.I.R. Honore Accepto Impenſam Remiſit. ſic in alijs lapidibus viſitur. nolebant enim optimi Patroni grauibus eos ſumptibus opprimi Municipes, aut Plebem, aut Collegia, quorum vtique commendanda fuit liberalitas. Itaque quam appoſite declaratis notis dicatur Caeſius Sabinus honore recepto impenſam remiſiſſe, perſpicuum eſt. eſt vero valde Latina locutio: Honorem recipere: qua M. Tullius vſus eſt, cum inquit, iure ſibi inimicum fuiſſe Caeſarem, qui ab eo ne honorem quidem recipere voluiſſet. Item Remittere impenſam, vel impendia, vti Remittere pecuniam, ſatis emendate dicitur. Haec mihi pertinere ſunt viſa ad explicandum elogium hoc Sex. Tettij Montani Caeſij Sabini. Nam de tempore, de loco, de nominibus ſatis à principio mihi videor diſſeruiſſe. De ipſa Tribu Pupinia nihil attinet dicere, neque enim ſolius eſt Municipij Saſsinatis, ſed Laudis Pompeiae in Inſubribus, & aliorum: neque, licet antiqua ſit, & honorata, propriam quamdam habet laudem, qua inſigniter Caeſij Sabini commendentur. Quod ad Sexti praenomen attinet, Sextum Caeſium Equitem Romanum ſupra, & Sex. Caeſium Hilarinum inter Titos Caeſios aſpicimus.

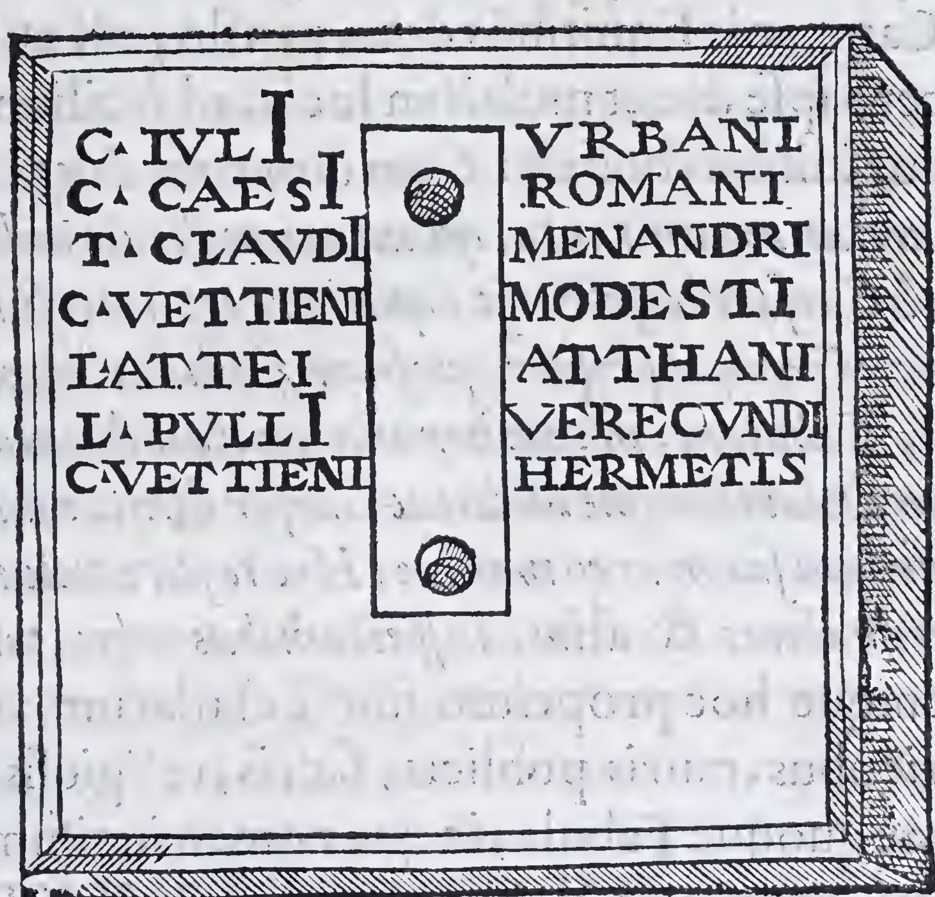
DE C.

DE C. CAESIO ROMANO CIVITATE DONATO:

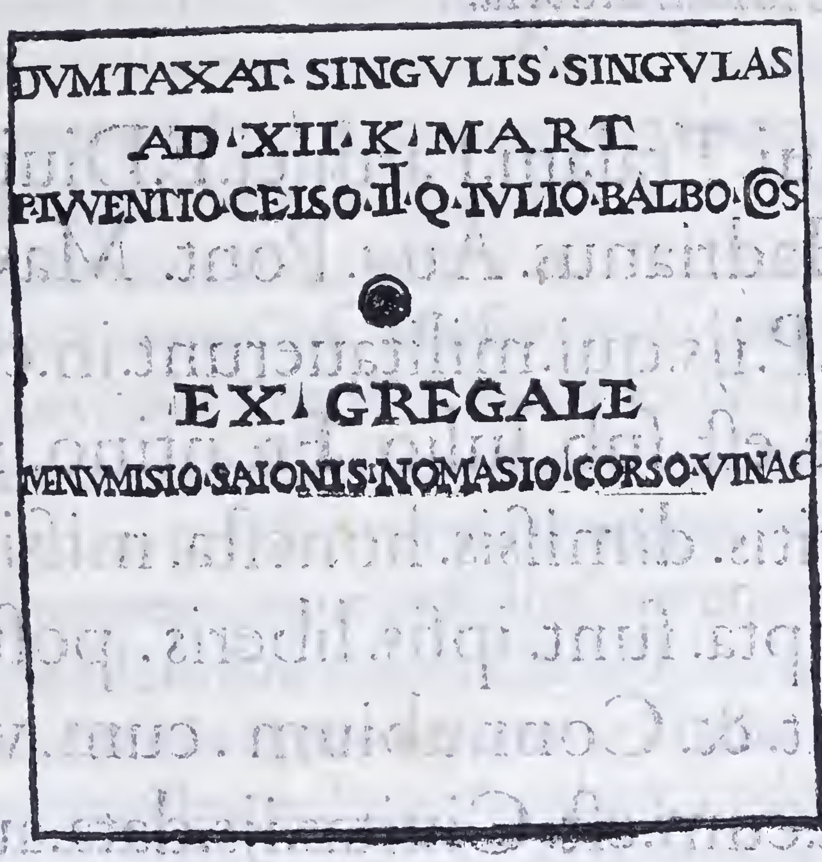
Ex Tabula Aenea Cremonenſi

Caput IV.

Tabulae Aeneae vnius ex tribus anterior facies.

A tergo.

HAEC

HAEC ſecunda Tabula ex tribus eſt aeneis, inuentis iampridem ad ſecundum à Cremona lapidem: Romam illae prius delatae fuerant, ſed ab Grimano Aquileienſi Antiſtite Venetias poſtea ex vrbe ſunt in patriam miſſae. Tabulae tres, vt apparet, ſunt coniungendae, deſcriptae, vt ipſae teſtantur, & recognitae ex archetypa aenea, quae fixa Romae fuerat in muro poſt templum D. Auguſti ad Mineruam. Huiuſmodi enim Tabulis, & nomina incidi ſolita ciuium Romanorum, & ipſas publice parietibus affigi ſolitas, oſtendet exemplum, quod de ciuitate Campanis Equitibus data, paullo poſt ex Liuio afferam, & cum alij, tum Cicero ipſe docet multis in locis, ad Acilium quidem apertiſſime Epiſtola, cuius initium hoc eſt: *Cum Demetrio Mega mihi vetuſtum hoſpitium eſt, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. ei Dolabella rogatu meo ciuitatem à Caeſare impetrauit, qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius appellatur. Cumque propter quoſdam ſordidos homines, qui Caeſaris beneficia vendebant, Tabulam, in qua nomina ciuitate donatorum inciſa eſſent, reuelli iuſſiſſet, eidem Dolabellae, me audiente Caeſar dixit, nihil eſſe, quod de Mega vereretur, beneficium ſuum in eo manere. Hoc te ſcire volui, vt eum in ciuium Romanorum numero haberes.* & alibi, *Inſpectantibus nobis, toto Capitolio Tabulae figebantur.* Denique hoc proprium fuit Tabularum, vt figerentur templis, poſtibus, parietibus, muris publicis, ſacris, religioſis: quae conſuetudo confirmatur hac quoque Tabula, in qua nomen inciſum eſt C. Caeſij Romani ciuitate donati, anno poſt V. C. DCCCLXXXII. P. Iuuentio Celſo, Q. Iulio Balbo Coſ. Hadriano iam ann. XII. Imperante. Quod vt apertius cernatur, verba ipſa primae Tabulae, quae litteris magnis propter longitudinem non deſcripſimus, hoc loco apponenda ſunt, quae eadem ſunt vtraque in parte notis ſolum diuerſa.

Imp. Caeſar. Diui. Traiani. Parthici. F. Diui. Neruae. Nepos. Traianus. Hadrianus. Aug. Pont. Max. Trib. poteſt XII. Coſ. III. P. P. ijs. qui. militauerunt. in. claſſe. Praetoria Miſinenſi. quae. eſt. ſub. Iulio. Frontino. ſex. &. viginti ſtipendijs. emeritis. dimiſſis. honeſta. miſſione. quorum nomina. ſubſcripta. ſunt. ipſis. liberis. poſterisq. eorum Ciuitatem. dedit. &. Connubium. cum. vxoribus. quas tunc. habuiſſent. cum. eſt. Ciuitas. ijs. data. aut. ſi. quis. caelibes. eſſent. cum. ijs. quas. poſtea. duxiſſent. duntaxat. ſinguli

guli. ſingulas. ad.XII.Mart.P.Iuuentio.Celſo.II.Q.Iu-
lio.Balbo.Coſ.ex.gregale M.Numiſio.Saionis.Nomaſio
Corſo.Vinac. in Cabulae parte tertia auerſa. Ad VII. K.Ian.
Marcello.&.Cn. .:.:.:.: lo. Cos. ex. gregale. L. Valerio
Saionis. F. T. Aruio. Opino. ex. Cors.

In qua antiquiſsima, pulcherrimaq. Tabula, ſi qua ad eruditionem, aut ad Caeſios pertinebunt, ea mihi pro inſtituto attingere curae erit. Ac primum, quoniam de antiquis hactenus tres occurunt ciuitate donati in gente Caeſia, cauſſas trium donationum quaerere conſtitui: primam dico, cum nondum quiſquam Caeſius ciuis Romanus eſſet: primum receptum in ciuitatem conijcio, poſt Reges exactos, anno CLXX. nam poſt. V. C. CCCCXIII. Conſulibus T. Manlio Imperioſo, & P. Decio Mure, qui ſe deuouit bello Latino, Latium, & Capua agro multati ſunt, praeter Campanorum Equites, qui fidi omnes Populo Romano fuerant. propterea ijs ciuitatem datam Liuius inquit; monumentoq. id vt eſſet, aeneam Tabulam in aede Caſtoris Romae fixam tradit. Vectigal quoque Equitibus Campanum Populum iuſſum pendere in ſingulos quotannis denarios nummos quadringenos, quinquagenos, numeratoſq. eos Equites ſcribit mille, & ſexcentos. Inter hos fuiſſe, opinor M. Caeſij auum eius, qui poſt annos quinquaginta Imperator Campanae Legionis, & ſucceſſor D. Iubelli Equitis Campani oppidum Rhegium bello Tarentino aduerſus Regem Pyrrhum defendit: de quo ſuperius ſatis multa attulimus. Cauſſam ſecundae donationis hanc exiſtimo: Cum fortaſſe propter facinus militum, qui Rhegium diruerant, Dux eorum M. Caeſius in exſilium Rauennam conceſsiſſet, liberiq. ipſius, ac poſteri ibi ſe pro ciuibus gerentes ex lege Romanam ciuitatem amiſiſſent: centeſimo octuageſimo tandem poſt eum caſum anno, qui ex ea ſtirpe ſupererant in vrbem reuerterunt. Etenim anno poſt V. C. DCLXIIII. Cn. Pompeio Strabone, L. Portio Catone Coſ. Marſico bello confecto, P. Caeſius Eques Romanus, qui in auxilium Populi Romani ex Gallia Ciſpadana cum decem millibus hominum ad L. Caeſarem Conſulem venerat, ob virtutem, egregiamq. eo bello operam praeſtitam ius eſt adeptus Ciuitatis ampliſsimum, auctore Conſule Pompeio: atque poſt illud tempus continuo florere hominibus magnis, atque illuſtribus viſa eſt Caeſia gens, quod abunde ſupra demonſtratum eſt. Itaque tam Romae, quam tota Italia, vigentibus Caeſiis plurimis, atque omnes Magiſtratus gerentibus, huiuſce donationis tertiae cauſſa, quae maxime eſſe potuit? an quoniam deducendis Colonijs ſi in Latinam Coloniam ciues Romani nomina darent, ciuitatem amittebant, contigit, vt

O Caeſius

Caeſius aliquis hoc pacto (nam id ſaepe accidebat) ciuis Romanus eſſe deſierit, ac propterea ipſius ſtirpi ciuitas beneficio Principis repetenda fuerit. Fateor probari mihi hanc opinionem; praeſertim cum Romani cognomentum multis quoque ſummus viris commune, & ad poſteriores etiam Caeſios tranſmiſſum, oſtendat C. huius Caeſij maiores aliquando Romae domicilium habuiſſe. Quamquam, & peregrinus eſſe potuit. verum fauente Caio aliquo Caeſio, ipſius honoris gratia nomen illud deſumpſiſſe. Sic enim mos fuit, vt qui domi ſuae nobilis beneficio Romani ciuis ciuitatem obtineret, nomen illius acciperet; propterea tot Pompeios in Sicilia, tot Iulios in Gallijs deprehendimus. neque dubito, quin ex tam multis Caeſijs, ac Pompeijs plerique, ſic Caeſiae potentis familiae opera ciuitatem fuerint conſecuti. Tales mihi videntur cum alij multi, quos omitto, tum imprimis tres Caij Caeſij ex multis Caeſijs, Veſpaſiani temporum, quae attigit Caeſius Baſſus, cuius forte clientes comitijs Centuriatis adiuuant ſententiam noſtram. exſtant eorum nomina in ampliſsima omnium, quas viderim, & pulcherrima marmorea inſcriptione, quae ab arcu Septimij in aedes Farneſias tranlata eſt, huiuſmodi:

PACI AETERNAE
DOMVS
IMP. VESPASIANI
CAESARIS. AVG
LIBERORVMQ. EIVS
SACRVM
TRIB. SVC. IVNIOR

C. CAESIVS. PRISCVS
C. CAESIVS. SYMPHORVS
M. CAESIVS. PRIMVS
C. CAESIVS. SYNTROPHVS
L. CAESIVS. THALLVS

Dedicata haec Baſis eſt cum ſtatua, XV Kal. Dec. L. Annio Baſſo, C. Caecinna Paeto Coſ. vt in ſiniſtro latere inciſum eſt: anno poſt V. C. DCCCXXIII. nam in dextro inciſa nomina ſunt trium Centuriarum, quae ad Statuam ponendam aes contulerant: à tergo quinque aliae viſuntur Centuriae, in quarum prima, cuius caput eſt, C. CORNELIVS. SVCCESSVS, Caeſij quatuor leguntur, videlicet: C. CAESIVS. PRISCVS. C. CAESIVS. SYMPHORVS. M. CAESIVS. PRIMVS. C. CAESIVS. SYNTROPHVS: in tertiam, cuius caput eſt: T. IVLIVS PRIMIGENIVS, L. CAESIVS THALLVS nomen dedit. Itaque non eſt dubitandum, quin ij ad C. Caeſium Baſſum pertineant. Tales, & quidem alij. Cum autem multis modis facultas propoſita eſſet acquirendae Ciuitatis, hoc animaduertimus, non aliis artibus quam belli, ac militiae laudibus Caeſios id praemij conſecutos. bello Latino M. Caeſius Eques Campanus; bello ſociali P. Caeſius Eques Romanus; claſſe Miſenenſi Praetoria C. hic Caeſius Romanus, ſex, & viginti ſtipendijs emeritis honeſta miſ-

ſione

ſione dimiſſus. Hac in re Hadriani diligentiam Aelius Spartianus his verbis oſtendit: *De militum etiam aetatibus iudicabat, ne quis aut minor, quam virtus poſceret, aut maior, quam pateretur humanitas, in caſtris contra morem veterem verſaretur: agebatq. vt ſibi ſemper noti eſſent, & eorum numerus ſciretur.* Alias igitur anni alij finiendae militiae praefiniti; ſub Hadriano in claſſe Praetoria Miſenenſi ſextus, & vigeſimus. Reipublicae tempore Pedes XX. ſtipendia, Eques X. merebat, antequam ullum magiſtratum capere poſſet; qui porro praefinita ſtipendia exoluerat, ſiue ea decem, ſiue ſexdecim, viginti ſex, & viginti, trigintaue eſſent, honeſtam miſsionem conſequebatur. Etenim miſsio triplex fuit, honeſta, neceſſaria, ignominioſa. Honeſta, quam diximus, cum milites emeriti ob iuſti temporis operam bello praeſtitam, cum praerogatiua, & ornamento, ſacramento ſoluebantur: Neceſſaria vel cauſſa valetudinis, vel ob aetatem, vel ob hereditatem adeundam, vxoriſue morbum, aut obitum: Ignominiae ergo mittebantur etiam inuiti, milites ſeditioſi, deſertores, turpiſq. culpae compotes; quarum miſsionum exempla legimus apud hiſtoricos homines. Ceterum militum claſsiariorū Miſſeni, quorum monumenta multa exſtant, fuit honorata militia. Apud Tacitum Legio Claſsiariorum interfuit creando Principi; multaq. & turbare, & iuuare ea in re potuit. Sub Vitellio Imperatore Claudius Apollinaris legitur praefectus Claſsis fuiſſe Miſenatium. ſub Hadriano cum C. Caeſius militaret, praeerat Iulius Fronto, filius, neposue Iulij Frontonis, qui ſub Galba Tribunus praepoſitus vigilijs, ſub Othone Tribunus militum, Fratrem Iulium Gratum habuit in partibus Vitellianis. Primum autem in Tabula nomen eſt C. Iulij Vrbani, ſecundum C. Caeſij Romani, ciuitate donatorum. Sed cur praeponeretur Iulius, fortaſſe & Q. Iulij Balbi Conſulis, & Iulij Frontonis neceſsitudo fecit. C. Caeſio fauere potuit alter Conſul P. Iuuentius Celſus, propterea quod Caeſios à Iuuentia familia adoptatos legimus. quo in loco obſeruandum eſt Iuuentij nomen, quod aliquibus libris, ac lapidibus perperam per Iubentius ſcriptum; in hac Tabula aenea, & alibi recte per V Iuuentium ſcribi. Quod autem Imperator Hadrianus non ciuitatem ſolam militibus Claſsis Miſenenſis Praetoriae, verum etiam connubium cum vxoribus largitur, quas tunc haberent, vel quas poſtea duxiſſent: hoc nihil aliud eſt, vt vno verbo dicam, niſi duplex beneficium, duplexq. donatio ciuitatis; hoc eſt, vt non ſolum ipſi emeriti milites, verum etiam, vt in eorum gratiam ipſorum vxores & liberi, poſteriq. ciues Romani eſſe poſsint. Etenim cum connubium non eſſet niſi inter ciues Romanos, ſi C. Caeſius vxorem habuiſſet Latinam, aut peregrinam, quamuis ciuitate donatus, tamen non legitimos filios, neque ciues Romanos, ſed Latinae, aut peregrinae condicionis ex ea ſuſcepiſſet, niſi Imperator connubium cum illa ipſum habiturum, hoc eſt eam pro ciue Ro-

mana futuram declaraſſet. Atque oportune exemplum occurrit C. Iulij Vrbani, qui cum Caeſio ciuitate donatus eſt, cuius haec eſt inſcriptio Romae in aedibus Maffeijs.

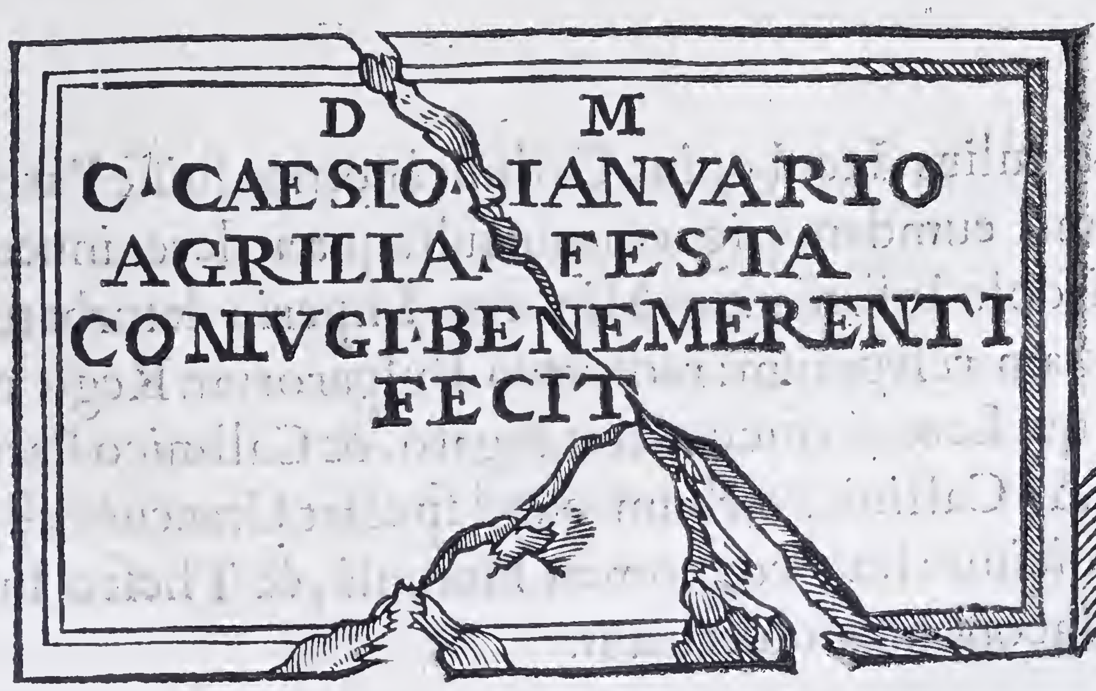
C. IVLIO VRBANO
ET. IVLIAE. OPTATAE
CONTVBERNALI
ET C. IVLIO. PECVLIARI
FILIO POST. Q. SVIS

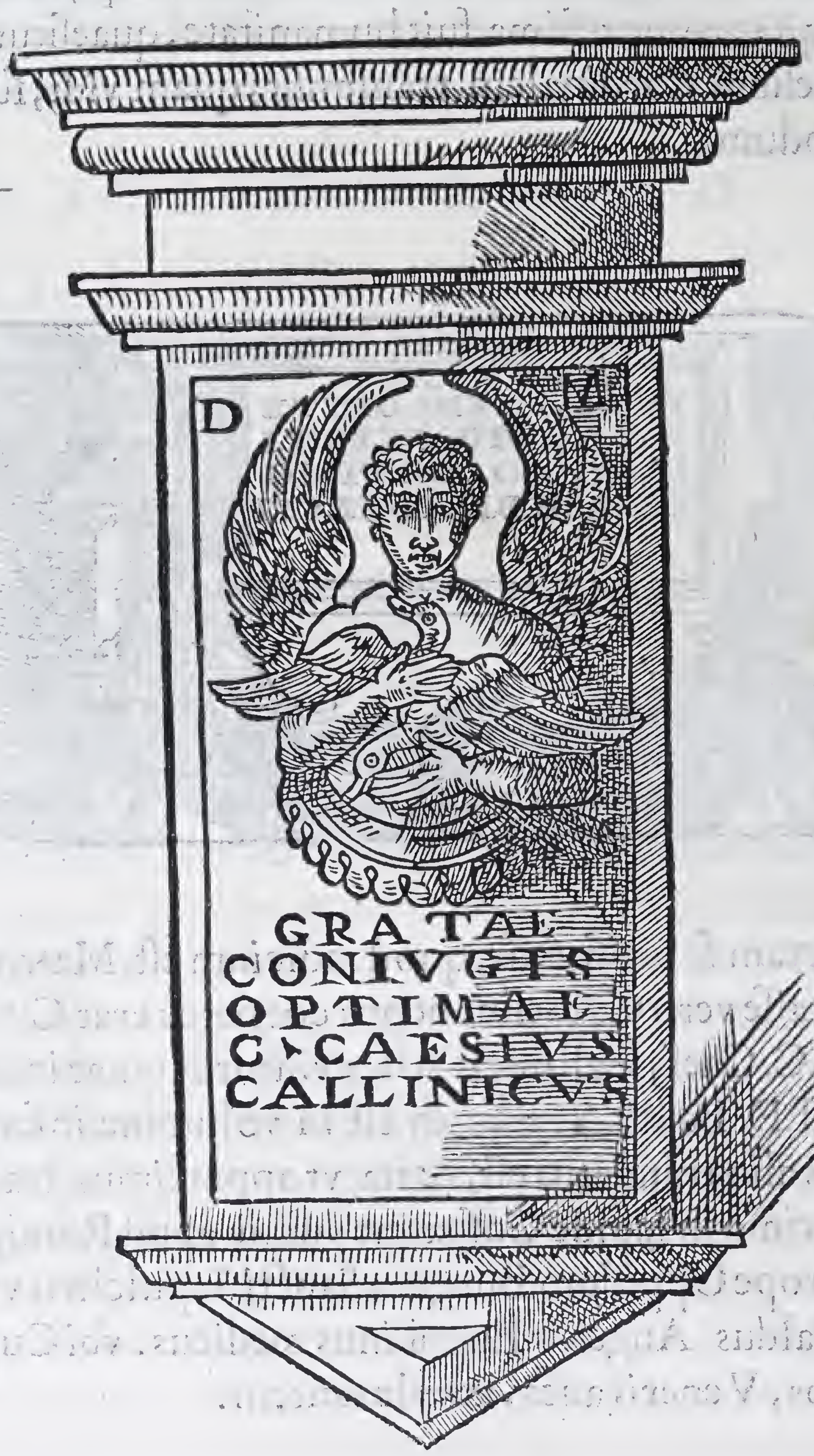
Hoc monumentum poſuit C. Iulius Vrbanus ſub id tempus, quo cum Caeſio ciuitate donabatur. Nam Iuliam Optatam contubernalem vocat, cum qua beneficio Principis poſtea illi connubium fuit. Iulius autem Peculiaris ipſius filius in ciuium Romanorum numero non fuiſſet, niſi patri cum Iulia Optata connubium fuiſſet, hoc eſt niſi vterque parens ciuis Romanus exſtitiſſet cum vero addit cum Vxoribus, quas tunc habuiſſent, cum eſt ciuitas ijs data, aut ſi qui coelibes eſſent, cum ijs, quas poſtea duxiſſent, auget magnopere beneficium. poterat enim cogere, vt coelibes ciuitate iam donati ciuem Romanam Vxorem ducerent, ſed ipſorum cognationis, atque externarum amicitiarum ratione habita permittit, vt ſi Vxorem, quae ciuis non ſit, duxerint, tamen conſtet illis matrimonium, ac perinde habeatur, ac ſi ciuis eſſet, vt iura patrum ciuium Romanorum in filios tamquam ex vero connubio conſequatur. Sed ne id ſaepius permitti ſibi milites recepti in ciuitatem putent, addit: DVMTAXAT SINGVLI SINGVLAS, hoc eſt ſemel tantum: feminam, non ciuem habere iuſto connubio poſſint. ea ſi defuncta fuerit, aut ciuem Romanam ducant, aut intelligant non fore iuſtum matrimonium, & iura ciuium Romanorum filios non habituros. Quod additur, has tres aeneas Tabellas deſcriptas, & recognitas fuiſſe ex Tabula aenea, quae fixa erat Romae, poſt templum D. Auguſti; id in cauſſa, cur Cremonam, in cuius agro repertae ſunt, transferrentur, eſſe potuit, quod aliquem ex ciuitate donatis eo habitatum conceſſurum, fidem hoc teſtimonio facere oportuit, ſe ciuem Romanum eſſe; ac propterea iure ciuium vendundis, emundiſq. rebus, hereditatibus adeundis, Magiſtratibus gerundis vſurum. Caeſiorum quidem prope Cremonam, Laude Pompeia, Mantuae, & Veronae mentio in inſcriptionibus antiquis exſtat. Addam nunc inſcriptionem, quam à Magno Alciato deſcriptam reperio, cum ea in Vrbeuetana Vrbe apud ſodales Auguſtinianos eſſet, duobus hinc inde humanis capitibus eſt marmore conſpicuo, in Triclinio ad aquarij vaſis vſum collocato. Sed ipſe cum inquirendi

quirendi cauſſa ad Sebaſtianum Rutilonum Municipij illius moderatorem ſcripſiſſem, is, qua promptiſsima fuit humanitate, quaeſitum , ac repertum Romam ad Caeſium Cardinalem tranſmiſit; quam vidi, ſum dimenſus, ac legi hunc in modum.

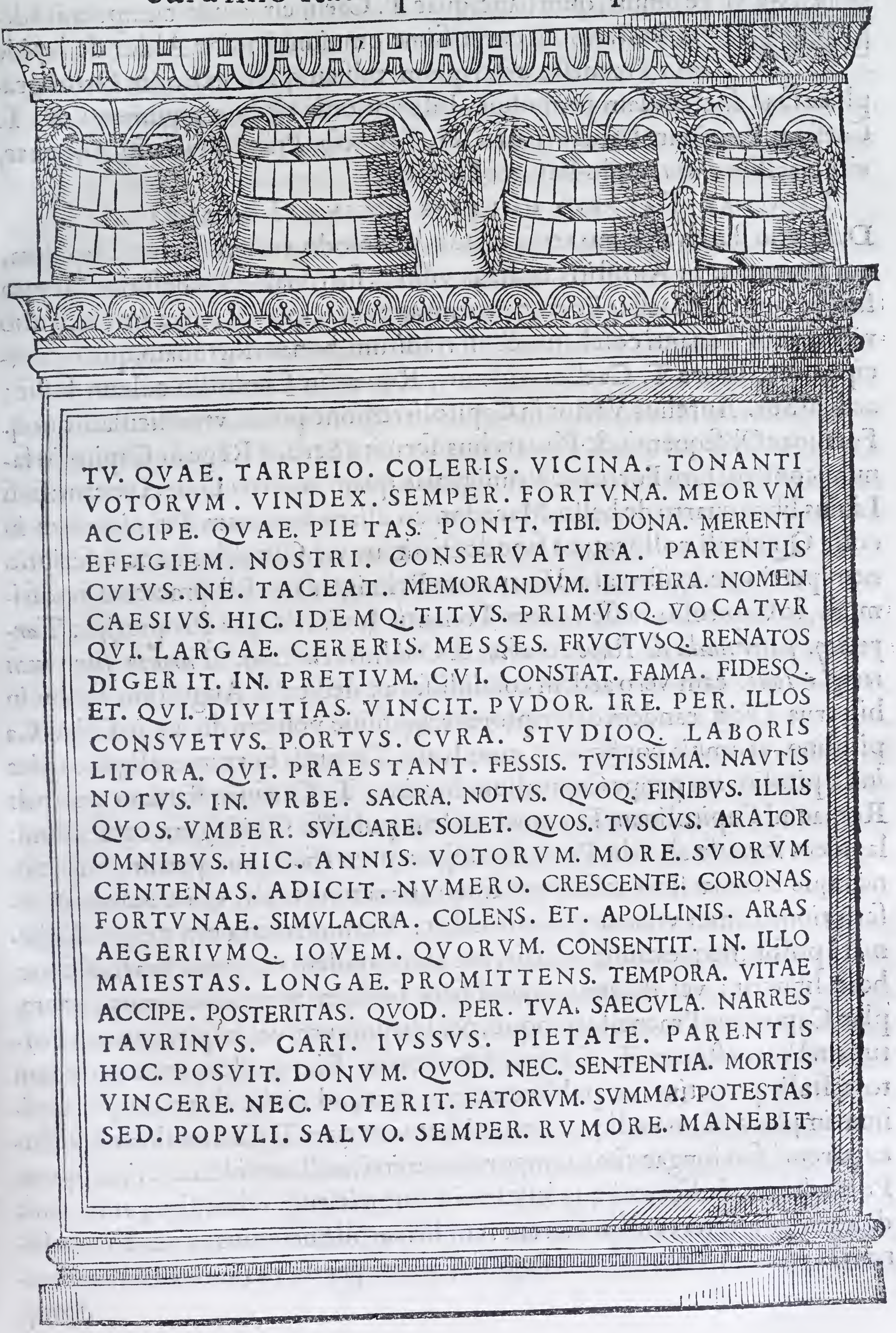
Non enim libertam ſe profitetur, quod indicium eſt, Matronam antea Graecam fuiſſe. Fortaſſe vero C. Caeſius nepos cognatus erat C. Caeſij Romani, C. Caeſij Ianuarij, C. Caeſij Callinici: Alter viſitur Romae in aedibus Laurentij Particappae ad D. Baſilij, vt editum eſt in volumine inſcriptionum vrbis; nunc vero lapis alio tranſlatus eſt, & ita, vt appinximus, fractus conſpicitur: Alter pulcherrimo in lapide Coſpariae viſitur apud Remigij, docti quidem viri, heredes, prope Oppidum Burgum Sancti Sepulchri, vt expreſſam diligenter miſit Baldus Angelus Eugubinus medicus. vbi Cupidinem cernere eſt, cycnos duos, Veneris aues, amplexantem.

Admonuit me Iulius Iacobonius Callinici nomen fuiſſe Patriarchae Conſtantinopolitani; eumdemq. ignem, qui ſub aqua arderet inueniſſe: cuius, & Leontij patritij dolo Iuſtinianum Minorem Imperio deturbatum, nareq. abſciſſa, Cherſonam relegatum: mox vero Bulgarorum Regis opera reſtitutum, Tiberio, qui Leontio ſucceſſerat, fugato, & Callinico Patriarcha luminibus priuato. Ad Callinici verbum quod ſpectat Graecum eſt; & καλλίνικος victor egregius dicitur: hoc cognomen Herculi, & Theſeo fuiſſe inditum, idem quoque Iacobonius obſeruauit.

DE T. CAESIO PRIMO PRAEFECTO ANNONAE cui à filio ſtatua poſita eſt Caput V.

NEMO adhuc deijs, qui pridem veterum inſcriptionibus tam Vrbis, quam Orbis legendis, ac colligendis ſtuduerunt, curare omiſit, quin hanc, quae T. Caeſij eſt, auide cumprimis ederet. Poſtremo accuratiſsime omnium Iunior Aldus de lapide ipſo Praeneſte exſcriptam, miſſamq. ſibi in fronte Orthographiae ſuae ſpectandam propoſuit. Inſcriptionis eſt hoc argumentum. T. Caeſium Taurinum ſtatuam patris ſui, T. Caeſij, Primi Praefecti Annonae, viri clariſsimi in templo ſtatuere Fortunae.

TV QVAE TARPEIO COLERIS VICINA TONANTI

Dubitatio ſtatim à primo verſu oritur, quomodo verum ſit, hunc lapidem, qui Praeneſte in Antiſtitis aedibus viſitur, fortunae Praeneſtinae ſacrum fuiſſe. cum T. Caeſius Fortunam eam appellet, quae Romae in Capitolio vicina Ioui Tonanti colebatur:& eſt traditum, bonam fortunam, quam praecipue intelligere T. Caeſius videtur, Romae in Capitolio cultam fuiſſe; aedem Sex. Aurelius Victor in Capitolij regione ponit, vt aediculam quoq. Fortunae Obſequentis:& Plutarchus ſcribit à Seruio Rege in Capitolio fanum conſtructum Fortunae Primigeniae quam πρωτόγωαν Graeci vocant: Et ſi Liuius libro quarto de bello Macedonico aliam fortunam Primigeniam in colle Quirinali collocat; ac ſane doctiſsimus vir Gyraldus hanc inſcriptionem pertinere exiſtimat ad Fortunam Primigeniam. Eſt praeterea notiſsimum, in Capitolio fuiſſe aedem Tonantis Iouis, de quo Propertius: *Tarpeiusq. pater nuda de Rupe tonabat.* & Ouidius: *Iunctaq. Tarpeio ſunt mea templa Ioui*. eam vero aedem condidiſſe, ac dedicaſſe Auguſtum ſcribit in hiſtorijs Dion. eandem deſcriptores vrbis fuiſſe poſitam dicunt in Cliuo Capitolino, vt omnia confirment, cum Iouis Tonantis Fortunae aliquot aedes in Capitolio, aut prope Capitolium fuerint, T. Caeſium ſtatuam parentis Romae ad Capitolinam Fortunae aedem poſuiſſe. Quid igitur cenſendum; lapidem fortaſſe ab vrbe Praeneſte aſportatum? fieri hoc potuit, ſuſpicionemque faciebat liber inſcriptus Epigrammatum vrbis, qui Caeſianam inſcriptionem inter vrbanas poſitam habet: Verumtamen, cum neque id affirmari poſsit, neque cauſſa vlla ſit, cur eum lapidem cuiquam Praeneſte auehere libuerit: vel dicamus, quod fieri ſolitum animaduertimus, exemplar Capitolini Praeneſte quoque, & alibi poſitum, vel inſpiciamus, an Fortunam Praeneſtinam T. Caeſius ſignificarit. Eius quidem mira quaedam tota Italia priuatim, ac publice religio erat, ad eiuſq. ſortes, atque auxilium implorandum vndique conueniebatur, vt cum T. Caeſius dicat, à fortuna parenti ſuo longae vitae tempora promitti, nullam videatur aliam, quam Praeneſtinam indicare: à qua ſciſcitari de futuris cum rebus alijs, tum vitae diuturnitate veteres ſoliti fuerant. confirmat id Suetonius, cum Praeneſtinam Fortunam ſcribit Domitiano ſciſcitanti per omnes annos laetam, eandemq.

demq. ſortem dare aſſuetam, extremo triſtiſsimam reddidiſſe, cum interfectus eſt. Nec vero illud obeſt, quod eam coli ait vicinam Tarpeio Tonanti. Primum enim dicam, neque Tonantem, pro Ioue Tonante, ſiue, vt Appuleius vocat, Tonitruali ſemper accipi, verum ſaepe ſimpliciter pro Ioue, vt mos poetarum fuit appellandi: neque Tarpeium magis pro Rupe Tarpeia, quam pro Capitolio dictum videri. Solebant quippe libere veteres pro Capitolio ponere Tarpeiam Rupẽ. Itaque Iouem Capitolinum, illum Optimum Maximum, in Tarpeio Tonante intelligi iudico; deinde illud: COLERIS VICINA, nõ de loco, neque enim conuenit, ſed potius de cultus magnitudine cultui Iouis prope pari accipio, qualis illa Graecorum locutio eſt παραπλησίως τοῖς μαινομένοις οἱ ποιηταὶ ἐνθουσιῶσιν; ideſt vicini, ſeu vicinum inſanientibus poetae incenduntur, hoc eſt aeque fere, ac inſani. *Coleris vicina Tarpeio Tonanti*. hoc eſt tanta fere Religione, quanta Iupiter Capitolinus. neque enim neceſſe eſt de loco ſemper, vt vicinitas dicatur. Nam vicinam Rhetoricae Dialecticam M. Tullius dicit. idemq. nominis alicuius, Artium, ſtudiorum vicinitatem vocat. quod autem T. Caeſius in carmine dixit, vicinam, M. Tullius proximam dixiſſet. *Ioui Tonanti vicina coleris*, hoc eſt proxime, & ſecundum Iouem Capitolinum: tam prope tui cultus ſummo accedit, vt ſit ſecundus ad Iouis Religionem Capitolini illius, in quo ornando multi Reges, multae nationes, multi priuati opulenti, ac potentes pro templi dignitate, Imperijq. Romani nomine ſummis votis operam, curam, pecuniam impenderunt. Cum vere id vicinum ſit Ioui, quod maximum, ac potentiſsimum eſt. Tu Fortuna, quae ſtatim poſt Iouem potens, ac beneficentiſsima crederis, Templum pulcherrimum, ac Capitolino ſimili poſsides. Qui ſenſus adiuuatur ſententia, quam refert Cicero, quemdam dicere ſolitum, nuſquam ſe fortunatiorem, quam Praeneſte vidiſſe Fortunam. Cuius templum Strabo libro quarto inquit, illuſtre fuiſſe, & donis multis multorum ornatum. Sortium autem Praeneſtinarum originem vide apud Ciceronem.

VOTORVM VINDEX SEMPER FORTVNA MEORVM

Quid eſt, quod Fortunam appellat vindicem votorum? eſt omnino vindex ambiguum vocabulum. Nam vindicem dominationis oppreſſorem, ac propulſatorem; vindicem libertatis defenſorem, ac reſtitutorem intelligimus. Vindex mali alicuius, eſt qui malum illud prohibet: Vindex temeritatis, qui ſe temeritati opponit: Vindex ſceleris, qui punit, ac vlciſcitur: Vindex aeris alieni, qui ſoluere, ac ſatisfieri creditoribus curat: apud Horatium Vindex eſt auarae fraudis, qui poena cohercet auaritiam, & animaduertit in auaros fraudulentos: Vindicem votorum alibi non legi, neque nimius afferendis exemplis dici poſſum, cum ex ijs tamen vindicta votorum quid ſit, non demonſtretur. Feſtus inquit, Vindicem eſſe, qui vindicat, quo minus, qui praehenſus eſt, ab aliquo teneatur. Ego, vt ſine auctore, ſic cum ratio-

P ne

ne opinor cum vindicem eſſe votorum, qui explet expectationem deſiderij. Te appello Fortuna vindex meorum votorum, quae ſcilicet non diutius pateris, eſſe me in deſiderio opum, atque honorum, ſed ſemper ades benigna, ſemper optatis meis ſecundiſsime reſpondes. Nondum mihi tamen ſatisfacio. quid ſi ſic? Fortuna vindex votorum meorum, hoc eſt, quae ſi quid tibi voui, tu boni vt quippiam conſequar, facis; ſi quid tibi ex voto debeo, id merito exigis, vt perſoluam. quae quoniam tibi vota perpetua facio, etiam concedendo ſemper, ac largiendo facis, vt iure vota perſoluam. Sed fortaſſe melius ſic: Tu Fortuna quoniam res mortalium pro tuo arbitratu adminiſtras, iccirco ſola, ſemperq. vindicas tibi vota mea, tibi ſemper, vt ſupplicem, à te ſola omnia, vt exſpectem, facis. M. Cornelius Fronto ait, vindictam futura prohibere, neque Martem dici vindicem poſſe, ſed vltorem. Itaque cum vt bona, ſic calamitates inuehi à Fortuna dicerentur, Vindex eſt Fortuna votorum, quibus ſuſceptis in ſpe, & in timore conſtitutis hominibus, ex eo quod factura eſt, vindicatura dicitur vota noſtra. In hanc ſententiam Plinij Auunculi ſunt illa verba ad Veſpaſianum Imperatorem ſcripta: *Toto,* inquit *mundo, & locis omnibus, omnibuſq. horis omnium vocibus Fortuna ſola inuocatur, vna nominatur, vna accuſatur, vna agitur rea, vna cogitatur, ſola laudatur, ſola arguitur, & cum conuicijs colitur.* Deinde paullo poſt: *huic omnia expenſa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium ſola vtranq. paginam facit.*

ACCIPE, QVAE PIETAS PONIT TIBI DONA MERENTI.

Pietatem in parentes oſtendit: poſtea, cum inquit ſe pro pietate ſtatuam parentis ibi ſtatuere: pietatem in Deos hoc loco oſtendit, cum dona affert. quod hic eſt *Dona,* perperam Gyraldus edidit *Dura.* MERENTI. merentem dicit, aut quaſi declinet inuidiam, ſicut Timoleontem in Sicilia rebus maximis geſtis inſcripſiſſe ferunt Fortunae, quae ſponte negotia confeciſſet, ne ſi virtuti, conſilioq. ſuo aliquid tribuiſſet, inuidos magis excitaret, aut quaſi bonorum auctorem, Deam agnoſcat; ideoq. conciliet. nam ſummum ducem alium perhibent, cum ſibi, non Fortunae rerum geſtarum laudem vindicaret, iratam Fortunam ſemper poſtea malis ſucceſsibus, multiſque acceptis incommodis ſenſiſſe. Itaque huic opinioni tantum tribuit antiquitas, vt virtutem, quae maxima Romuli fuit, nullam fuiſſe futuram putarit, niſi Fortuna Romulum ad exercendae virtutis facultatem reſeruaſſet. Quamobrem excuſandus T. Caeſius, ſi communi errore ductus benemeritam Fortunam inquit. ſciebat enim quantum debere Fortunae pridem profeſsi eſſent Sylla, Caeſar, ac Romani fere omnes.

EFFIGIEM NOSTRI CONSERVATVRA PARENTIS.

Non poteſt diuidi à pietate in Deos pietas parentum, ſimulq. parentis gloriae ſtudet, cum munus affert Deae Fortunae. Studium quidem hoc ſtatuendarum

darum ſtatuarum antiquiſsimum in vrbe fuit, permittebaturq. ijs, qui maiorem aliquem magiſtratum geſsiſſent: poſteritas vero commendatione earum & nobilitatem demonſtrabat, ac facilius honores aſſequebatur. Ego T. Caeſium parentem magis cognoſco ex hac filij ipſius pietate, ac monumento, quis, qualiſq. fuerit, quam ex ipſius ſimulacro, quod iam nuſquam exſtat, aut ſi exſtat, eſſe ipſius ignoratur. Aereum quidem licet ſuſpicari, quod ſatis fidenter de perpetuitate pollicetur filius.

CVIVS NE TACEAT MEMORANDVM LITTERA NOMEN

CAESIVS HIC, IDEMQ. TITVS, PRIMVSQ. VOCATVR.

Alibi pro Titus legebatur Titius, perperam, & contra conſuetudinem praenominum, & contra rationem verſus, & contra lapidis veritatem: ſed inueterauit quaedam opinio Titij nomen cum Caeſio coniungi debere. Quamobrem & in Pandectis Titium Caeſium pro Tito legimus, & in elogio Sex. Tettij Caeſij Sabini, Sextum Titium non Tettium fecerat Onufrius, & alibi alij, & his in verbis collectores Epigrammatum vrbis, item libri inſcriptionum orbis, (ſic ea volumina nuncupantur) Titium, non Titum ediderunt. Sed gaudendum hercle eſt, quod tot ſaeculis incorruptum Caeſij nomen ipſum tali in marmore durarit, potius, quam de praenomine, cuius iactura facilis eſt, querendum. Primum vero cognomen ego accipio eſſe T. Caeſij. fuit enim & antea aliorum, praecipue M. Caeſij Primi ſub Veſpaſiano; alij exiſtimant, Primum dici, quia primus Annonam procuraret, ſed cum hoc non reperitur, vt primus, aut ſecundus quiſquam in eo munere verſatus dictus eſt, tum non decuit, vt patris cognomentum taceret filius, qui ſuum hoc eſt Taurini adiecit. Si quis autem penitus introſpiciet, aſſentietur mihi, & T. Caeſium Primum vocari, non primum digerere meſſes in pretium reperiet.

QVI LARGAE CERERIS MESSES, FRVCTVSQ. RENATOS.

DIGERIT IN PRETIVM.

Mea ſententia Praefectum Annonae deſignat, qui vt olim Reipublicae temporibus Aedilis rem frumentariam curabat, de quo munere antiquiſsima mentio apud T. Liuium libro IV. huiuſmodi eſt. Et *L. Minucius Praefectus Annonae, ſeu refectus, ſeu quoad res poſceret, in incertum creatus, nihil enim conſtat, niſi in libros linteos vtroque anno relatum inter Magiſtratus Praefecti nomen.* Statius Papinius libro quarto Syluar. ad Plot. ſic ſcribit. *Te Germanicus arbitrum ſequenti Annonae dedit, omniumq. late Praefecit ſtationibus viarum.* Atque eo magis perſuaſum mihi eſt Praefectum Annonae Caeſium Patrem fuiſſe, & quod Triticei modij quatuor cum ſpicarum manipulis ſupra inſcriptionem, in marmore ſunt, & quod paullo poſt ſubdit filius.

IRE PER ILLOS

P 2 CONSVE-

CONSVETVS PORTVS CVRA STVDIOQ. LABORIS
LITORA, QVI PRAESTANT FESSI TVTISSIMA NAVTIS.

Oportebat enim Annonae Praefectos portus omnes obire, ad quos conuehi frumenta ſolebant, tutaq. itinera; vt eſſent, curare: iuxta illud Papinianum, *Praefecit ſtationibus viarum*, atque omnia terra mariq. prouidere, vt copia rei frumentariae eſſet. de quo munere Plinius Traianum laudans, ita loquitur. *Inſtar ego perpetui congiarij reor affluentiam Annonae, huius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriae, quam pulſus ambitus campo, exactus hoſtis mari, Oriens triumphis, Occidensq. luſtratus. nec vero ille ciuilius, quam parens noſter auctoritate, conſilio fide recluſit vias, portus patefecit, itinera terris, littoribus mare, littora mari reddidit*. Cauſſa ex his verbis non eſt obſcura. Cur patrem Caeſius dicat, ſolitum ire per portus; ſic munus illud poſtulabat. verbaq. Papinij, Caeſij, Plinij mirifice interſe conſentiunt. Nam quod dixit patrem, DIGERERE MESSES, FRVCTVSQ. IN PRETIVM illud eſt conſtituere pretium Annonae. licet itaque de Caeſij patris dignitate magnifice exiſtimare, qui munus illud gereret. quod principibus in ciuitate viris demandabatur. CVRA STVDIOQ. LABORIS. omnia quae in bono Magiſtratu requiruntur, in parente Annonae Praefecto eſſe, docet filius. Nam cum ſummo ſtudio, cura, ac labore, famam optimam, fidem, ac pudorem coniungit his verbis.

CVI CONSTAT FAMA, FIDESQ.
ET QVI DIVITIAS VINCIT, PVDOR,

Iure, quoniam ad huiuſmodi frumentariam curationem opus eſt viro non niſi boni nominis, ſpectatae fidei, atque integritatis, & continentiae; quae bona animi, quae propter digniſsimus fuit ea dignitate pater, iccirco filius recenſuit: ne aut fortunae, ex qua propria nulla laus eſt, tribuat omnia; aut diuitias, de quibus modeſte confitetur, honoreſque ſolos enumeret. Famam igitur nominat primum, vt bonam, ac praeclaram; hanc patri conſtare dicit, quomodo audiendus M. Tullius in Officijs; *Fundamentum*, inquit, *perpetuae commendationis, & famae Iuſtitia eſt, ſine qua nihil poteſt eſſe laudabile.* Itaque hoc filius innuit, cum de Caeſij patris bonitate, ac iuſtitia, omnium eſſet fama conſentiens. cupide expetitum eum fuiſſe, vt Annonae praeficeretur. Deſiderium enim multitudinis commouetur ipſa communi fama, & opinione ſanctitatis, modeſtiae, & probitatis alicuius.

CVI CONSTAT FAMA, FIDESQ. ET PVDOR; quid hoc verbo CONSTAT ſibi vult? num famam Caeſij patris conſtare fide, & pudore? Conſtat Caeſio fama, fideſq. an quia firma ſit, an quia conſentiat, an quoniam fama, & fides in eo conueniant; reſpondeatq. famae ipſius fides ipſa? in qua, & conſtantia, & veritas conſiſtit eorum, quae praedicantur: vt Caeſij optimae famae, optimae fidei nomen coniungatur, addit Pudorem. eſt quidem famae pudor

pudor, cum bonam expetimus, malam veremur, ac propulſamus. Eſt fidei pudor, cum bonum nomen eſſe malumus, perfidiam, impudentiam deteſtamur: eſt in omni vita, & hoc Caeſio Praefecto Annonae pudor moderator cupiditatis: quo propter famam, & propter fidem, & propter ingenuam ingenij quandam vim abſtinenter, & continenter ſe ſe gerit. hunc pudorem conſtat eſſe in Caeſio. Eſt quoque Pudor ea reuerentia, quam & ipſe aduerſus alios, & alij aduerſus ipſum adhibere ſolent, ac debent. tam hunc pudorem, quam illum alterum conſtare ait patri; ac propterea memorandnm illius nomen tacere ſe non poſſe. Nouum fuit, VINDEX VOTORVM, DIGERERE IN PRETIVM, CONSTARE ALICVI FAMAM. Nouum hoc quoque, quod dicit: NE TACEAT LITTERA MEMORANDVM NOMEN, ſed tamen non reprehendendum. dixit Catullus chartam loqui. Illud quoque obſeruandum, Litteram duplici T T ſcribi in hac inſcriptione, & Litora vnico T. Ceteras orthographiae obſeruationes in ſuos locos reijcimus. Praeclariſsimam verò ſententiam, cum inquit: ET QVI DIVITIAS VINCIT PVDOR, deoſculari neceſſe eſt. cum ſacris enim, & profanis, nouis, & veteribus primarijs ſcriptoribus coniurat: ſi communiter interpreteris, hoc eſt pudorem praeſtare diuitijs, vt ille dixit de bonò nomine. at ego aliter, ac ne aliter quidem, ſed praeclarius quodammodo interpretor. amplector naturam vincendi, Victoria in bello eſt, victoria aduerſus hoſtes eſt; vt T. olim Liuius ſcripſit, *Verecundia vincit timorem, pudor malignitatem vincit*. ſic accipio T. Caeſium dixiſſe, Diuitias vincit pudor. Dicerem, cur pugnant diuitiae aduerſus pudorem, ſed vereor, ne longus ſim. ſingula inſcriptionis verba quemuis diſertum faciant. magnis diuitijs expugnari Caeſij patris Pudorem negauit hic verſus.

NOTVS IN VRBE SACRA, NOTVS QVOQVE FINIBVS ILLIS,
QVOS VMBER SVLCARE SOLET, QVOS TVSCVS ARATOR.

Vel propter nobilitatem generis, vel propter laudem forenſem, vel propter honores geſtos Romae. in quo domicilio Deorum, ſacra vrbe, Regina ciuitatum, atque Imperatrice, ſede Imperij orbis terrarum, bene Romae notus T. Caeſius, apud Senatum, Populumq. Romanum celebratus iure filius praepoſuit Vrbanam celebritatē. Obſcuri Reges erant in Prouincijs clariſsimi, niſi Romae noſcerentur. Multa ſunt in hanc ſententiam M. Ciceronis, qui fructus omnes vel maximos, & honores Imperij Prouincialis cum vna ambulatiuncula amici Romae verſantis non conferebat. Vna nobilitas Romana erat: illuſtre nomen vere, ac proprie vnum olim Romanum fuit. Quod addit, patrē Caeſium, notum quoque finibus Vmbriae, Tuſciae; id dicitur non ſolum propter patriam, cum ex Vmbria eſſet; & in Vmbria opibus, & nobilitate princeps, florensq. Caeſia familia, vt ſupra demonſtratum eſt, Municipiorum clientelis abundaret, vſque ad Tuſcos fundos, & praedia poſsideret, quibus in finibus hodie quoque imagines, & Caeſiorum inſcriptiones exiſtunt,

ſtunt,quas loco ſuo referemus. non inquam ſolum ob patriam,verum propter Conſularem ipſam Tuſciae,& Vmbriae dignitatē Annonariam,vt poſt Hadrianum dicere inſtituerunt.ſunt enim plenae hiſtoriae,libriq. alij,& lapides Conſularium Tuſciae, & Vmbriae,quorum praecipua cura frumentaria fuit: atque iccirco apte reſpiciens ad meſſes arationum meminit in finibus, quos *Vmber, & Tuſcus arator ſulcare ſolet.* quae dici praeterea de Conſularibus Italicis poſſunt, praetereo: vt cogitemus de Magiſtratibus, quos ante Conſularem dignitatem geſsiſſe T. Caeſium par eſt, id praeſtabilius puto.

OMNIBVS HIC ANNIS VOTORVM MORE SVORVM.

CENTENAS ADICIT NVMERO CRESCENTE CORONAS.

Hic alij perperam; *hinc omnibus annis*; quotannis, *votorum more ſuorum*, annua vota, dixit Virgilius, ex more,& ritu, pro ſua conſuetudine voti quotannis reddendi, ſoluendi. *Adicit*, Orthographia abijcitur, propter verſum. ſic reicit, obicit. *centenas coronas numero creſcente*. exempli cauſſa, ſi anno praeterito quingentas obtulit,hoc anno ſexcentas, futuro ſeptingentas. ſic enim intelligo numerum creſcentem quotannis. fuerunt Imperatores, qui numerum augerent donariorum, ratione aetatis ſuae habita, hoc eſt, quam creſcerent aetatis anni, vt tantumdem augerentur, quae dare inſtituerant. Coronas ſtatuarum Marcus etiam Tullius nominat ad Atticum. & coronis floribusq. templa Deorum redimiri mos erat. Sed de coronis ſi dicere velim, nullum exitum oratio habitura. Itaq. pergam.

FORTVNAE SIMVLACRA COLENS, ET APOLLINIS ARAS,

AEGERIVMQ. IOVEM.

Simulacra ſine aſpiratione h. Fortunae ſimulacra varia fuerunt. Scribit Macrobius, ſe apud Antium vidiſſe promoueri ſimulacra Fortunarum ad danda reſponſa. Reliqua malo peti à ſcriptoribus. ET APOLLINIS ARAS. vel propter ſtudia, & Muſas manſuetiores, quibus praeeſt Apollo, & quibus operam nauabat T. Caeſius, vel ob impetrandam ſanitatem, quam is Deus largitur, vel propter oracula, quibus de rerum futurarum euentibus vitaeq. termino ſciſcitabantur. Varij Apollinis variae arae fuerunt. AEGERIVMQ. IOVEM. cum Iouis infinita cognomenta multi collegerint, qui Aegerij meminerit,legi neminem,praeter hunc T.Caeſium.eſt quidem Aegere quaedam Vrbs. Sed nihil ad Iouem, & hunc locum pertinet. poſſemus intelligere Numam, qui Nymphae Aegeriae maritus fuit, ſi is, vt Romulus in diuorum numerum eſſet relatus; quod Iouis appellatio huiuſmodi Diuis nonnunquam accommodabatur. Mea ſententia Aegerius Iuppiter fortaſsis eſt, qui in Aegerio luco Templum Romae proximo haberet. cauſſam aliam, cur Aegerius dictus ſit, nunc nullam comminiſcor. In librorum exemplaribus perperam pro Aegerio, Arcanum Iouem ſubdiderant. Sed neque Arcani Iouis mentio alibi exſtat. Ioſephus Scaliger Vium, pro Aegerium, legit, & in

& in eam vocem multa comminiſcitur.

QVORVM CONSENTIT IN ILLO

MAIESTAS LONGAE PROMITTENS TEMPORA VITAE.

Apparet & Fortunae ſortes, & Apollinis oracula, & Iouis Aegerij reſponſa petita fuiſſe. Itaque quoniam Aegeria dicitur futura praedixiſſe Numae, fieri poteſt, quamuis ſcriptores non meminerint, vt in Aegerio luco Iuppiter aliquis, propter vaticinia, coleretur. conſenſiſſe dicit omnia numina, & patri longam aetatem promiſiſſe. Hoc poſſum affirmare in Caeſia familia vetere, Caeſium Aequidicum, de quo alibi narraturi ſumus, ſumma cum felicitate ad centeſimum annum perueniſſe.

ACCIPE POSTERITAS, QVOD PER TVA SAECVLA NARRES.

Vult eſſe teſtatum factum ſuum apud poſteros, ac quaſi exemplum, quod & ipſi ſequantur: quod exemplum, teſtificandae paternae virtutis, atque imitandae, ſi patrem ſpectes, innocenter, & laudabiliter magiſtratus gerendi; ſi filium, exercendae in patrem pietatis; ſi vtroſque, pietatis in Deos colendae, & familiae extollendae ſtudium. Nihil ſibi vult aliud praeclariſsima inſcriptio; nihil iubet aliud dedicatio ſtatuae: audi, inquit, Caeſia poſteritas, rationemq. habeas diligenter, quos ex tuis maioribus imiteris; quorum ſimilis eſſe velis, magni intereſt, quorum hiſtoriam diſcas ex tua familia. Alij vetuſtiores iuris prudentiam profeſsi ſunt, alij rem militarem ſecuti, alij negocijs, in magnis verſati, alij in litteris conſenuerunt. Tu, ſi gubernandae tibi prouinciae erunt, exemplo T. Caeſij patris, Iuſtitiam, fidem, pudorem praeſtabis: tu ſoboles, quae talem parentem nacta fueris, exemplo meo parentis laudes omni genere monumentorum conſecrabis; liberiſq. tuis, nepotibus, ac ceteris tam egregia, ac praeclara facinora narrabis; quo animi illorum ad ſimilem laudem excitentur. Magna profecto mihi vis ineſſe videtur in hoc verſu. ACCIPE POSTERITAS, QVOD NARRES. ſed & quod ſequaris.

TAVRINVS CARI IVSTVS PIETATE PARENTIS

HOC POSVIT DONVM.

Taurinus cognomentum T. Caeſij filij. omnibus ijs temporibus cognomina parentum, vel retinere, vel abijcere liberum liberis fuit, multo tamen crebrius ſub Imperatoribus, vel ad differentiam, cum iam minus, minuſque praenominibus vterentur, vel maternae memoriae cauſſa, vel ob frequentes adoptiones, atque hereditates. Fuerunt vero Tauri in Statilijs, alijsq. familijs longè nobiliſsimi: à quibus, vt à Planco Plancini, ab alijs Meſſalini, Nigrini, Agrippini, ſic Taurini Caeſij ſunt. Porro Miſcellae hiſtoriae liber Paulli Aquileienſis decimus, & Sex. Aurelius Victor Taurini meminit, qui ſub Alexandro Seuero Auguſtus Caeſar in Oriente creatus, antequam Maximinus in Gallijs Imperium arriperet, qui ſe metu hoſtium in

Eufra-

Eufratem fluuiũ abiecerit:quae res, vt acciderit,& an ad Taurinum noſtrum attineat, nuſquam comperi. CARI. ſine aſpiratione h, notanda orthographia in hoc lapide. IVSSVS PIETATE PARENTIS. multa ſane pietatis pars,parentum honori ſtudere, aut fortaſſe tota,de qua nihil eſt neceſſe multa dicere. ſic pie Q. fratris ſtatuam ad Telluris M. Cicero poſuit. Praetereo exempla huiuſmodi aliorum lapidum.

QVOD NEC SENTENTIA MORTIS

VINCERE, NEC POTERIT FATORVM SVMMA POTESTAS.

In hoc T. Caeſi vix abeſt, quin te reprehendam, ſi donum tuum putaſti, ſtatuamq. parentis Fortunae dicatam perpetuo incolumem manſuram; an illud neſciebas, ſtatuas interire, tempeſtate, vi, vetuſtate, bello, ferro, ignibus? quod ſi non de paterni corporis effigie,quam amiſimus;& de qua,quin interitura eſſet, dubitare non poteras, ſed de ipſius animi ſimulacro ſcripſiſti: laudo te, atque aſſentior. manet enim conſecratum tuis verſibus, & ſemper manebit: quia fictum eſt ingenio, non aere, aut marmore; nullius enim fictoris, aut pictoris (vt quod de arbore, & agricolis Cicero dixit, traducam) arte imago tam diuturna, quam ſcriptoris verſibus formari poteſt. Verſus hanc immortalitatem contra Mortis, & Fati poteſtatem dare poſſunt. Vnde illa ſunt Ouidiana, quae imitari viſus es:

Iamque opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignis,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas.

Vere vaticinatus eſt: vt & Horatius: *exegi monumentum aere perennius.* exſtat opus, & exſtabit, dum litterae colentur, dum Orbis terrarum perſeuerabit. nihil aliud quam elegantia tuorum carminum T. Caeſij patris tui memoriam conſeruabit, duraturam poſt hac ſecurius, quod non lapide tantum, ſed omni genere monimentorum cuſtoditur: quod quia praeuidebas,iure illud tradidiſti.

SED POPVLI SALVO SEMPER RVMORE MANEBIT.

Recte ſaluum rumorem de memoria, ac fama parentis, nempe conſtante dixiſti: neque vero ij ſolum, qui tum aeuum agitabant homines, ſed poſteri quoque omnes de patre tuo bonos rumores conſerent; famae illius,ac memoriae fauebunt: ita de populo, ita de genere humano, ita de poſteris ſuis meritus eſt.

DE T.

DE T. CAESIO T. F. HERODE
Caput VI

OPI. DIVINAE. ET
FORTVNAE. PRIMIGENIAE
SACR
IMP. CAESAR. HELVI
PERTINCIS. AVG
V. D. D
T. CAESIVS. T. F. HERODES
V. S. C

COMMENTARIVS ſecundus in faſtos Onufrij habet hanc inſcriptionem, ſed mutilam, aliquibus tamen in libris ipſius manu emendatam: nam ſi quid deerat, addidit: vt in eo eſt, quem poſſidet Fuluius Vrſinus, in cuius lucubrationibus eadem quam emendatiſsime deſcripta eſt, vt in libello quoque Epigrammatum manuſcripto, qui fuit Magni Alciati, plane perfecta legitur: atque, vt eſt, eſſe Praeneſte demonſtratur. Namque hac in re nonnullorum diligentiam valde deſiderant omnes, negligentium proprium locum adſcribere ſingularum inſcriptionum, quas afferunt: quod ſi feciſſent, & eas ceteri quaerere, & facilius inuenire, & melius iudicare poſſent. Nunc cuiuſmodi haec inſcriptio ſit, more noſtro, verbis interpretandis exquiramus. OPI. ſi cauſſa quaeritur, cur Pertinax Imperator ſimulacrum, ſiue aram, ſiue aedem Opi donare, dedicare vouerit, haec afferri poteſt: Pertinacem Imperio potitum Orbis terrae, quam Opem dicunt, quia omnes opes humano generi terra tribuit, voluiſſe aduerſus hanc Deam pietatem, cultumq. praeſtare, quaſi ab ipſa beneficium tantum accepiſſet. propterea enim ab ope dicuntur opulenti, valde diuites; dicuntur opima ſpolia, ampla, & magnifica: & Opalia ipſa celebrabantur, dies feſti, quibus Opi, vt Feſtus Pompeius inquit, ſupplicabatur. addidit. DIVINAE honoris, & maieſtatis ergo, vt ſolitum eſt alibi, Siluano Sancto, Iunoni Magnae, Ioui Optimo, Herculi Inuicto, Veneri Caeleſti: quae non ad diſtinguendos, ſed ad ornandos Diuos pertinerent. Niſi Opem Diuinam mauis interpretari, aut Auxilium, aut Fatum diuinum. Opis enim dicta Parca eſt ἀπὸ τοῦ ὀπίσσω, quaſi retro aſpiciat, & à tergo obſeruet facta ſingulorum; quaeq. punienda ſunt, puniat. Itaque quoniam incommodiſsimum Imperatorem, Commodum, fatum fuerat, dare poenas meritas, atque interfici, cum ei ſucceſsiſſet Pertinax, huic Fato diuino rem ſacram facere, ſimulacrumq. dono dare vouit, quaſi ſe ipſum imprimis eodem Fato liberatum, ſignificaret. Nam praeter quam quod Commodus ciuibus Romanis, vniuerſo Senatui formidini erat, in quem poſt mortem multa cuiuſuis generis maledicta coniecta fuerunt (nam non Commodum Imperatorem appellarunt, ſed perniciem, ac Tirannum) Pertinax, qui propter virtutem, & dignitatem, maximam apud Senatores auctoritatem comparauerat; ſemper crediderat occiſum iri ſe à Commodo; qui fortaſſe vereri poterat, ne ſcilicet imperium ei milites deferrent, vt profecto accidit, nam Electo, & Laeto fauentbius, qui Commodi interficiendi auctores fuerant, Imperator factus eſt. in quam ſententiã Herodianus, bonus auctor multa affert. Potuit igitur, vt dixi, Pertinax, aut ope diuina impetrata, aut Opim Parcam ſibi propitiam, Commodo inimicam expertus, ſimulacrum illi vouere: quod votum ipſius nomine ſoluit T. Caeſius Herodes. Dixi autem ſimulacrum, doctus ex alijs inſcriptionibus id fieri ſolitum, è quibus illa praecipua Praeneſte,

neſte, in qua Fortunae Primigeniae T. Claudius Hermodon cum Metia duo ſimulacra dedicarunt ſic.

FORTVNIAE
PRIMIGENIAE
T. CLAVDIVS. HERMODON. ET
METIA. M. F.
LOCHIAS. EIVS
SIMVLACRA. DVO
SPEI
COROLITICA
DD

& Fotvnae. Primigeniae. eidem fortaſſe, cui T. Caeſius Taurinus patris ſtatuam dedicauit. Scribit Plutarchus, Seruium Regem Fortunae Regnum acceptum retuliſſe, atque ab eodem in Capitolio fanum conſtru-ctum fuiſſe Fortunae Primigeniae: vt, quoniam ex ſerua natus, Fortunae beneficio Regnum Romae adeptus fuerat, propterea auctorem, atque initium ſuae felicitatis Primigeniam Fortunam teſtaretur. Quae res de Pertinace non minus apte, niſi etiam magis, cogitari poteſt. Is enim humili loco ortus, vt domeſticas anguſtias toleraret, Grammaticam profeſſus, atque cum ea ars male illi ſuccederet, ad Tribunatũ militum ſtudio paterni Patroni prouectus, multis ſuſceptis laboribus, plurimis periculis ſuperatis, Imperator tandem creatus, poſtea etiam Fortunae pila vocatus eſt. Vt igitur Rex Seruius, ſic Pertinax Imperator colendam ſibi Fortunam propoſuit: cuius cognomenti, hoc eſt Primigeniae, Plutarchus inter rationes alias, altiorem quamdam, & magis à natura ex media philoſophia deprompſit. nempe Fortunam rerum omnium Principium eſſe, Naturam vero ſecundam Fortunam. ſed valde appoſite mihi videtur Pertinax numen Fortunae πρωτογινείας cum Ope, quae ab Orpheo πρωτογόνου filia dicitur, coniunxiſſe, ideſt Fortunam Primigeniam cum Ope Primigeni filia. SACR. ſacrum vulgatiſſima lapidum nota. Quod nam id ſacrum fuerit, Templum ne, an ara, an ſtatua, diuinare non poſſum: fortaſſe etiam ſacrificium intelligi debet. IMP. Imperatoris, anno poſt V. C. DCCCCXLVI. Conſulibus Q. Soſio Falcone, C. Iulio Claro, pridie Kalen. Ianuarias, Pertinax Imperator eſt renunciatus: imperauit menſes duos, dies XXVIII. à mili-

tibus occiſus eſt, aetatis anno **LXVI. CAESAR.** Caeſaris perpetuum additamentum Imperatorum; Felix, vt Spartianus inquit, illa neceſitas, vnde tam clarum, & duraturum cum mundi aeternitate nomen deductum eſt. Fuit autem tanta modeſtia Pertinax, vt filium ſuum, quamquam decernente Senatu, Caeſarem appellari noluerit, & Senatui, *Cum merebitur*, reſponderit. HELVI. Heluij praenomen fuit Publius. Heluia familia in Republica floruit, exſtititq. in ea C. ille Heluius Cinna Catuli amicus, poeta inſignis qui Smyrnam per annos nouem elaborauit. PERTINACIS. hoc cognomen quidam impoſitum illi putant, cum in Senatu conſtanter Imperium recuſaret, atque illud ad nobiliores deferri decere diceret. Capitolinus additum illi à Patre fuiſſe dicit, cum is pertinaciter lignariam negotiationem exerceret. AVG. Auguſti. primum omnium inquit Capitolinus, Pertinacem eadem die Auguſtum appellatum, cum vota in Capitolio ſolueret, & Patris Patriae nomen recepiſſe, & Imperium Proconſulare, & eius quartae Relationis: vxorem tamen ſuam, Titianam, quam Senatus Auguſtam appellarat, appellari Auguſtam noluiſſe. V. D. D. interpretabar, voto dedicatum, voto dono datum: hoc eſt, voto Pertinacis Imperatoris Auguſti datum id fuiſſe, quod ſacrum Opi, & Fortunae eſſe demonſtratum eſt. ad quam ſententiam omnis interpretatio adhibita eſt; quamquam aliter intelligi poteſt. V. D. D. hoc eſt votum dedicaſſe, ſeu voto dedicaſſe non Pertinacem, ſed ipſum T. Caeſium Herodem Opi ipſi, & Fortunae Pertinacis, atque deinceps ea verba V. S. C. aliter exponentur. T. CAESIVS. T. F. tametſi exiſtimare poſſumus, vel mandante Imperatore, vel decernente Senatu, T. Caeſium votum ſoluiſſe Praeneſte, vel animi beneuolentia, ac quia numini Pertinacis deuotus eſſet, id voti ſuſcepiſſet curando, aut conſtituendo Opis, ac Fortunae ſacro; tamen praeter has cauſſas, affinitas fortaſſe etiam quaedam inter domum Pertinacis, & Caeſios indicari videtur ex vetuſto Epigrammate, in quo Caeſia Gemella, coniux fuiſſe legitur Succeſsi. at P. Succeſsi filius fuit Pertinax. HERODES. cognomentum T. Caeſij, ſicut nobiliſsimarum familiarum, & in Republica nomina Graeca cognomenta fuerunt, vt Marciorum Philippus, Publiliorum Philo, vnius Scipionis Serapion: paullo ante hunc T. Caeſium vir Conſularis, T. Claudius ſub Antonino Pio Herodis Attici cognomen habuit: eſt enim in inſcriptionibus, C. Bellicio Torquato, T. Claudio Attico Herode Cos. anno poſt. V. C. DCCCXCVI. cuius Herodis Attici, viri doctiſsimi, ac facundiſsimi frequens eſt mentio in A Gellio, alijsque auctoribus. non eſt autem obſcurum, quam facile propter vel hereditatem, vel adoptionem, vel maternam ſtirpem nomina, & cognomina extra parentum gentem ſumerentur. V. S. C. hac vltimae inſcriptionis notae multis modis, varijsq. interpretari poſſum, ex quibus argumentum colliget quiſque pro ea ſententia, quam veriorem

riorē putabit. non enim abſurdum ſit, ſi dicas, Voti Sui Compos. illud etiam recte, Voto Soluto Curauit; Aliae illae interpretationes Votum Suſceptum Curauit: Votum Soluit Conceptum, Vice Sacra Cuſtos, Curatorue, vix poſſunt improbari. ſed illa prima commoda eſt, quam attuli, Votum Soluit Caeſaris. oportuit enim Imperatoris nomine aliquem curare, quod ipſe Opi, & Fortunae vouerat. neque tamen dubito, quin exponere poſsimus, ipſum T. Caeſium voto dedicaſſe Opi, & Fortunae Imperatoris Pertinacis id ſacrum, cum eſſet voti ſui compos. quae declaratio perfectiſsima videtur. ſunt autem frequentiſsima monumenta, in quibus vota ſuſcepta, & ſoluta leguntur, pro ſalute, incolumitate, victoria, aeternitate Imperatorum, non ſolum publice, ſed à priuatis quoque nuncupata. at ſi cui placeat, volente Senatu conſtitutum, conſecratumue, celebratiſsima adiuuat illa caritas, qua Senatus Populusq. Romanus Pertinacem perſecutus eſt, etiam interfectum: de quo, cum nunquam Iulianus retuliſſet, Iuliano interfecto ſtatim Senatus, honores illi Heroicos, vt inquit Dion, decreuit. quin Septimus Seuerus tantum optimum ſenem dilexit, vt Pertinacis cognomen ſumpſerit; illi magnificentiſsimum funus fecerit; illum oratione habita laudarit; conſecratum publicis caerimonijs inter Diuos retulerit, Heluialibus Flaminibus conſtitutis. quae cum ceteri, tum copioſiſsime omnium Dion ipſe, qui aderat, deſcripſit. Quamobrem, & illud credi poteſt, cum aedes, cum ſacra, cum Flamines Pertinaci à Caeſare, & Senatu decernerentur, cum vota ab amicis conciperentur, cum dona à Populo darentur, praeter alios Opi, ac Fortunae Pertinacis vouiſſe aliquod, dedicaſſe, ac ſoluiſſe T. Caeſium Herodem. Verum nihil eſt, cur diutius de varijs notarum ſignificationibus inquiratur. cum ad T. Caeſij Herodis memoriam conſeruandam ſatis ſit, qualiſcumque ipſius, aut vitae, aut muneris, aut aetatis teſtificatio.

DE T. CAESIO BASSIANO QVI SVB SEPTIMIO Seuero Imperatore vixit. Item de T. CaeſioL. F. Chilone

Caput VII

C. DOMITIO. DEXTRO. II. L. VALERIO
MESSALLA. THRASIA. PRISCO. COS.
VI. IDVS. IANVAR.

IN. CVRIA. BASILICAE. AVG. ANNIAN
SCRIBVNDO. ADFVERVNT. A. AQVILIVS
PROCVLVS. M. CAECILIVS. PVBLICIVS
FABIANVS. T. HODEONIVS. SECVND
VALENTINVS. T. CAESIVS. BASSIANVS

QVOD. POSTVLANTE. CN. GAIO. PVDENT
O. V. DE FORMA. INSCRIPTION. DAN
DA. STATVAE. QVAM. DENDROPHOR
OCTAVIO. AGATHAE. P. C. N. STATVE
RVNT. CN. PAPIRIVS. SAGITTA. ET. P
AELIVS. EVDEMON. II. VIRI. RETTV
LERVNT. Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C.
PLACVIT. VNIVERSIS. HONESTISSIMI. CORPORIS.
DENDROPHORORVM. IN. INSCRIPTIONEM. QVAE
. . . . DARET . . . . QVAE
AD HONOREM . . . . SERTA EST

Aldus

ALDVS Iunior in verbo, *rettulit*, hanc inſcriptionem, quae Neapoli viſitur, in aedibus Hadriani Guilielmi, apud quem plurimae, inſigneſq. aliae veteres ſunt, diligentiſsime deſcripſit. ante ipſum Onufrius vix dimidiatam, & ſine loci teſtimonio, vt plerumq. ſolet, in Faſtorum commentarios ſuos rettulerat. Atque haec de loco. Tempus, cum eſt inciſa, fuit imperante Septimio Seuero; anno poſt. V. C. CMXLX. Conſulum nomina, atque adeo menſis dies in ipſo Epigrammate leguntur. Argumentum antequam oſtendam, cauſſam afferam, cur Baſsianum ſubiungam T. Caeſij Herodis monumento. Nam ratio ſuaſit, & praenominis, & temporum, & argumenti: ad praenomen quod attinet, ſane decuit vna Titos Caeſios componere, quod nihil magis coniunctionem ſtirpis, ac generis propagationem demonſtrare poteſt, quam continuata praenominum ſimilitudo, vnde illa ſunt, C. Caeſar. C. F. C. N. iure igitur poſt Titorum Caeſiorum Primi, & Taurini mentionem, T. Caeſij Herodis addendam exiſtimaram: iure etiam Herodem, qui ſub Pertinace fuit, T. Caeſius Baſsianus conſequatur, qui ſub Septimio Seuero vixit: qua in re ſimul, & praenominis cauſſam cernere, & ordinem temporum ſeruare contingit. ad quae argumenta quoque ſimilitudo non intempeſtiua accedit. Nam ſicut T. Caeſius Taurinus in Praeſtina magna inſcriptione donum Fortunae dedit, ſtatuam dicauit parentis, ita prorſus in Praeneſtina altera inſcriptione, (vt loci quoque neceſſitatem agnoſcas) T. Caeſius T. F. Herodes Opi, & Fortunae ſacrum dedicauit, pro Imperatore Pertinacae votum ſoluit. In hac itidem inſigni Neapolitana T. Caeſius Baſsianus in Senatu ſcribendo adeſt, ac cenſet de forma inſcriptionis danda ſtatuae Octauij Patroni Coloniae. nam hoc argumentum eſt huiuſce inſcriptionis, in qua deſcribitur Senatus conſulti auctoritas, cui ſcribendo cum aliquot alijs interfuit T. Caeſius Baſsianus. Verbaque referuntur, quae Duumuiri fecerunt de forma inſcriptionis danda ſtatuae, quam Dendrophori ſtatuerant Octauio, Patrono Coloniae, vt opinor, Neapolitanae. Itaque quod ad hunc T. Caeſium Baſsianum pertineat, nihil eſt prorſus aliud, quam eum ſcribendo affuiſſe. Eſt autem valde cum Latinum, tum vſitatum dicendi genus, *Scribendo adeſſe*, quo ſignificantur, qui quaſi teſtes, ac propemodum auctores Senatuſconſulti decretum, auctoritatemue de ijs, quae ad eum ordinem relata eſſent, quiue rettuliſſent, & quid fieri placuiſſet, conſcribebant. Egregium exemplum eiuſmodi eſt in Epiſtola M. Coelij ad M. Ciceronem Procos. *Pridie*, inquit, *Kal. Octobris in aede Apollinis ſcribendo adfuerunt L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Iulius. L. F. Pomp. Annalis. C. Septimius T. F. Quirina. C. Lucius C. F. Pup. Hirrus. C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Fonteius L. F. An. capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Mar-*

Marcellus Coſ. V. F. de prouincijs Conſularibus D. E. R. I. C. uti. C. Paullus C. Marcellus Conſules, cum Magiſtratum iniſſent, ad Sex. Cal. Mart. quae in ſuo Magiſtratu futurae eſſent, de Conſularibus Prouincijs ad Senatum referrent. & reliqua. Ex quibus, ſicuti ex hoc marmoreo monumento, conſuetudo legitima apparet Senatuſconſulti & faciundi, & perſcribendi. Quod ad cognomen T. huius Caeſij attinet, Baſsianus etiam Septimij Imperatoris filius natu maior vocabatur, vt Sex Aurelius Victor inquit: ſic ex Aui materni nomine dictus. Caeſius vero Baſsianus inter maiores ſuos Caeſium illum Baſſum, celeberrimum ſcriptorem, de quo priore volumine affatim diximus, facile habuit. Neque deſunt exempla, quae doceant, familiae cognomina leuiter aucta, & immutata fuiſſe: vt olim Meſſallae filius, non Meſſalla, ſed Meſſalinus, ſic alibi à Balbo, Iulio, Baſſo, Balbianus Iulianus, Baſsianus. Sed his miſsis more noſtro vel exponamus, ſi qua obſcuriora ſunt, vel obſeruemus, ſi qua ſcitu digniora. CN. GAIO. PVDENTI. O. V. primum animaduerto Gaium per G. non C. deinde Gaium nomen eſſe, non praenomen: praeterea Pudenti in ſexto caſu, non Pudente. fuit autem Pudens Romae cognomen Seruiliorum Conſularium, Saſsinae Appaeorum, Iſtonij Valeriorum, atque alibi aliorum, quae in antiquis lapidibus obſeruantur. O. V. Optimo Viro. DE FORMA INSCRIPTIONIS DANDA. Etiam huiuſmodi cura Romae in Senatu ſuſcipiebatur, vt & nona Antoniana M. Ciceronis oſtendit, cum de ſtatua Ser. Sulpicij agit, & praeterea multi lapides, qualis ille praecipue Phoſphori, in quo de ſtatua Auiani Symmachi tempore Theodoſij Imperatoris, ita Senatus verba facit:

Statuam conſtitui adpoſita oratione iuſſerunt, quae meritorum eius ordinem, ac ſeriem contineret, quorum perenne iudicium tanto muneri hoc quoque addidit, vt alteram ſtatuam pari ſplendore etiam apud Conſtantinopolim collocaret.

Quamquam Suetonius docet, interdum Caeſares hoc ſibi ſumpſiſſe, ut nulli imago, aut ſtatua cuiquam ſuo iniuſſu poneretur. DENDROPHOR. pleni ſunt lapides mentionis Dendrophororum, quorum erat corpus, ſiue ſodalitas, in omnibus fere oppidis ligna, vt opinor, ad exercitus, & expeditiones, publicaue alia opera procurare, ac comparare: atque eos eſſe puto, quos Vegetius *Concidas* vocat, potius quam *Tignarios*. Q. D. E. R. P. F. D. E. R. I. C. Quod De Ea Re Placeret Fieri De Ea Re Ita Cenſuerunt. Hae notae, tametſi tritae ſint, & relationibus ad Senatum deſcribendis adinuentae, adſcribam tamen inſcriptionem aliam huic non valde diſsimilem, quam mihi Iacobonius indicauit. ea olim viſebatur Neapoli,

Neapoli, in Pontani aedibus, nunc ex Iacobonij exemplari in hanc formam repraeſentare licet.

L. ANNIO. L. F. COL. MODESTO
HON. EQVO. PVBLICO
KAL. IAN. IN. CVRIA BASILICAE. AVGVST
SCRIBVNDO. ADFVER. T. OPPIVS. SEVERVS. VIGETIVS
LIBERALIS. IVLIVS. CARRETANVS. GRANIVS. LONGIVS
QVOD. C. AVFIDIVS. THRASEA. T. CLAVDIVS. QVADRINVS
II. VIRI. VR
DE CONFIRMANDA. AVCTORITATE. MEMERIAE. HONOR
STATVAQ. PONENDA. ANNIO. MODESTO. ANNI. NVMISIANI
ORNATI. VIRI. FILIO. Q. D. E. R. F. P. D. E. R. I. C
CVM. ANNIVS. NVMISIANVS. II. VIR. AD. SINGVLOR. TESTIMON
PERTIN. QVA. PROBITATE. MORVM. QVA. QVIETE. VITAE
QVOD. VNICVM. IN. DOLORE. PRESIDIVM. EST. MERVERAT
ADFECTVVM. NOSTRORVM. CONSOLATIONEM
AD. QVAE. CANDORE. ORDINIS. NOSTRI
BONVM. CIVEM. PIVMQ. PATREM. IN. IAM. GRAVI
FORTVNAE. INIVRIA. QVA. POTEST. INDIGNATIONE
AVOCARE. TRISTITIAM
PLACERE. HVIC. ORDINI. AVCTORITAT. IN. EAM. REM
ANTE. HANC. DIEM. FACTAM. CONFIRMARI
PERMITTIQ. ANNIO. ADIECTO. LIB. STATVAM
PONERE. ANNIO. MODESTO. LOCO. ADSIGNATO
A. II. VIRIS. NOSTRIS. QVO. TESTATIOR. SIT
ERGA. EVM. ADFECTVS. REIP. NOSTRAE. CONLAVDAMVS
QVOD. IN. VITA. PRAESTITERIT. CENSVER
ADIECTVS. LIB. L. D. D. D

Quam inſcriptionem eo libentius adſcripſi, quod non modo eaedem notae, quibus de modo egimus, expreſſae ad vnguem ſunt, ſed quod exemplar abſolatius, atque adeo emendatius omnium, quot poſtea viderim, animaduerto: licet aliquibus in locis mancum, vt Iacobonio quoque videtur, appareat. RETTVLERVNT. duplici TT. atque id fere ſemper in antiquis deprehendes. Extremos duos verſus vetuſtas aboleuit. Nunc quoniam quae ad T. Caeſij Baſsiani inſcriptionem attinent, fere ſum exſecutus, perſequar alias, quae idem praenominis habent, vt collectos T. Caeſios ſub vnum ad

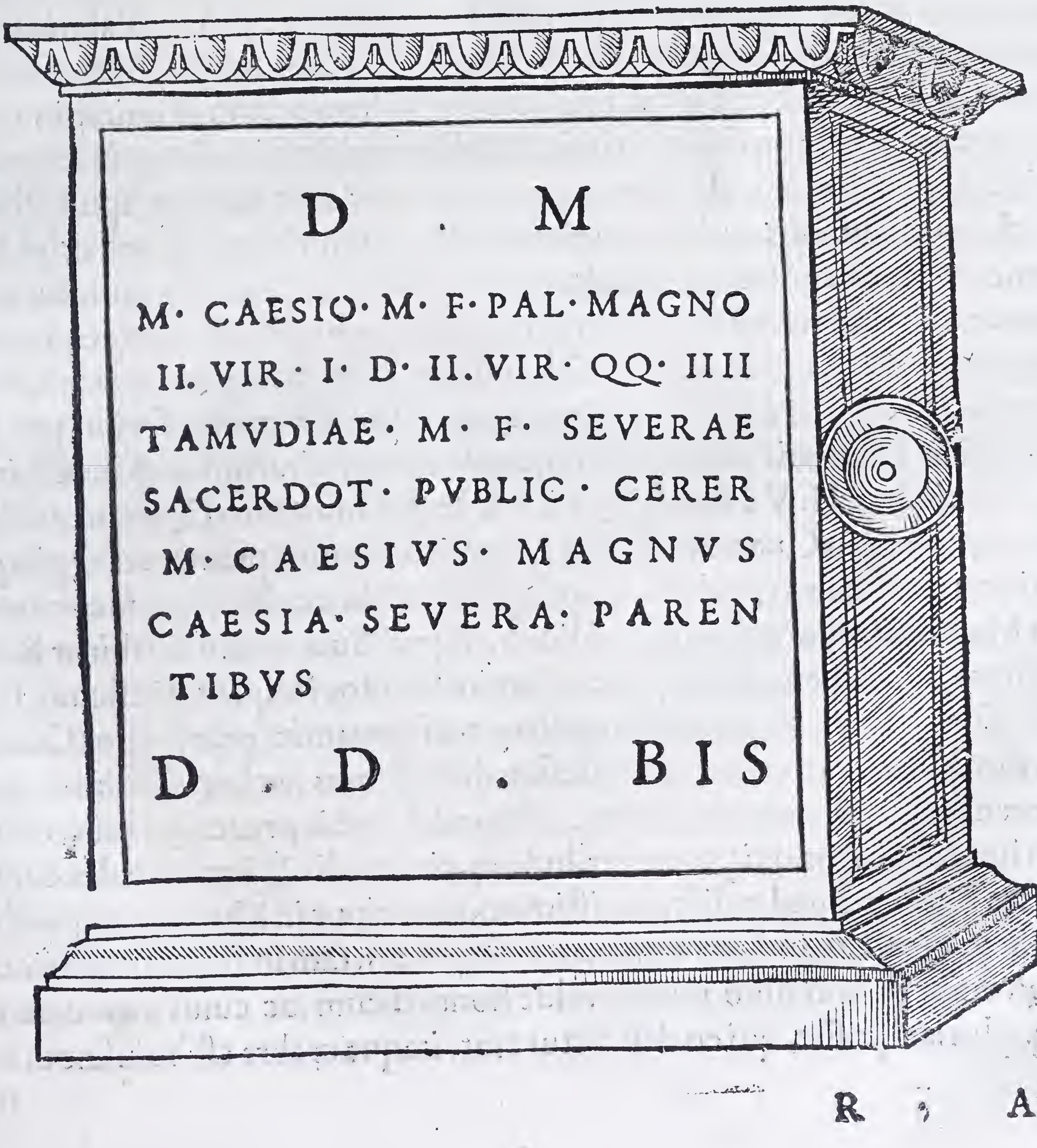
ſpectũ poenam, cum praeſertim eiuſmodi ſint, vt interpretatione non egeăt, neque proprium caput, vt debent inſignes, requirant. Occurrit honoratior ceteris, quae Opitergij in Iulij Melchioris aedibus viſitur, cognati Franciſci eius, apud quem Manij Caeſij, Quartumuiri alteram inſcriptionem exſtare dixi. Vtriusq. autem exemplar Aldus iunior Manutius miſit ad Iulium Iacobonium, qui Cardinali Caeſio tradidit, ac (quam humanitatem eſſę dixit Melchiorum ciuium Opiterginorum) lapides ipſos fratrũ nomine obtulit, ſi forte eos Cardinalis Caeſius expetiſſet. is ipſorum grata prolixitate vſus non eſt. Cerni autem ſcripſit Aldus hoc monumentum in fronte aedium Iulianarum in marmore ad hanc, quam repraeſentamus, ſimilitudinẽ expreſſum.

non

non dubium autem eſt, quin hoc coniunx mariti memoriae poſuerit, quale illud eſt Q. Caeſij Mantuanum, viri Furiae Primae. Obſeruo igitur in gente Caeſia Titos Luciorum filios. Cognomentum autem Chilonis ingenuorum, & optimorum ciuium fuit: P. Vectius Chilo, homo Equeſtris Ordinis, Quaeſtor Verris in Sicilia, & pater ipſius vxoris honeſtiſsimus, atque ornatiſsimus: Fabius Chilo Conſul erat deſignatus, cum occiſus eſt Commodus Imperator: P. Magius Chilo M. Marcellum interfecit, vt eſt in Sulpiciana Epiſtola. Videntur autem appellati Chilones, qui labijs eſſent craſsioribus, ijdem fortaſſe cum ijs, quos Latini Labeones dictitabant.

DE M. CAESIO M. F. PAL. MAGNO II. VIRO I. D. & duumuiro quinquen. quartum, de M. Caeſio Magno, & Caeſia Seuera, liberis eius Caput VIII

AMITERNI, quod dirutum Aquilam Vrbem auxit, diligenter haec deſcripta inſcriptio ab iuniore Aldo Manutio Romam tranſmiſſa eſt. Quo tempore poſita fuerit, nullo iudicio adiuuamur; vt conijciamus proximam bonis temporibus, ipſa diligentia, ac forma inſcriptionis fuiſſe oſtendit. D. M. Dijs Manibus. Vulgata res eſt, quid exiſtimarint veteres de Manibus. etenim humanos animos, cum è mortali corpore exceſsiſſent, tribus nominibus appel larunt; nam quos quieto numine domum poſsidere, bonos eſſe, & pacate ſuorum curam gerere, ſibi perſuadebant, Lares familiares dixerunt: quos propter vitae, vt loquitur L. Appuleius, aduerſa merita nullis bonis ſedibus receptos, ſed inane viuis terriculamentum vagari ſuſpicabantur, Lemures, aut Laruas vocabant: at de quibus dubitabant, ignari, quid ijs ſortito obtigiſſet, vtrum ne Lares, an Laruae forent, eos Manes, & honoris gratia Deos appellabant. hos ſacrificio, & parentalibus colere, ac placare conſuerant. Atque ob eam rem ex altero huiuſmodi lapidum latere Vrceus, ex altero Patera, qua libarent, ſpectatur. MAGNO. cognomen fortaſſe propter hereditatem, aut maternum genus à Pompeijs acquiſitum. PAL. Palatina vna è quattuor Vrbanis Tribubus. II. VIR. I. D. pleni ſunt lapides mentionis Duumuirum iuridicundo; erant autem quaſi Praetores in Municipijs Italiae, & extra Italiam, non ſolum in ipſis Municipijs delecti ex ijs, qui Decuriones fuiſſent, verum etiam ab vrbe accepti. probare hoc videtur apud Plinium Trebonius Ruffinus, qui in duumuiratu ſuo Gymnicum Agonē apud Vienneſes cum tollendum, abolendumq. curaſſet, accuſatus eſt, quod ex auctoritate publica non feciſſet. verum is cauſſam ſuam egit, & commendatus eſt, cum tanquam homo Romanus, & bonus ciuis, in eo negotio mature, & grauiter loqueretur: Hadrianum Caeſarem Aelius Spartianus ſcribit per Latina oppida Duumuirum fuiſſe. Mulierum Duumuirarum mentio eſt in aliquot lapidibus. II. VIR. Q. Q. IIII. lego, Duumuiro Quinquennali, aut Quinquenalicio Quartum. Multa genera Duumuirũ praetereo. Quinquennalitatis, hoc enim vocabuli in antiquis lapidibus exſtat, qui fuerit honor, aut Magiſtratus, nondum plane didici. Apud Suetonium ſcribitur Romae inſtitutũ Quinquennale certamen Capitolino Ioui triplex, Muſicum, Equeſtre, Gymnicum. Praeterea Magiſtros toti certamini praepoſitos Conſulares ſorte, ſiue Praetorios, cum Muſico doctiſsimus, ac honeſtiſsimus quiſq. contenderet, Gymnico Athletae, Equeſtri Troia praecipue luderetur: vt ego hos Magiſtros, qui praeerant, ludosq. eiuſmodi Quinquennales curabāt, poſtea Quinquennales dictos exiſtimem, praecipue in Municipijs, quae hunc Quinquennalium ludorum morem ſuſceperant, tam in Italia, quam in ceteris Prouincijs. erat illud munus valde honorificum, ac cuius memoria, tituloq. gloriari poſſet, qui eo defunctus erat. itaque crebra eſt huiuſmodi mentio in

tio in lapidibus ſecundo, tertio, ac quarto, Quinquennalium. Atque ego Quinquennalicios quoque illos exiſtimaſſem, qui ipſis ludis Quinquennalibus non praefuiſſent, ſed viciſſent, vt Olympios Graeci dicebant, qui Olympia vicerant; quae res apud Latinos pariter monumentis mandabatur, vt inſcriptio docet Pudentis, qui Muſico, hoc eſt carminum gloria vicerat. Sed Spartiani verba faciunt, vt omnino Q.Q. pro Munere, ac Magiſtratu accipiatur. cum enim loquitur de Hadriano Caeſare, quem in Latinis oppidis Dictatorem, Aedilem, Duumuirũ fuiſſe narrat, addit eum in patrijs ſuis, hoc eſt Italicae, & Hadriae Quinquennalem fuiſſe. Quod autem Amiterni, aut vbi vbi M. Caeſius Q.Q. fuit, duo viri Quinquennales creabantur, propterea Duumuirum Quinquennalicium vocat. fortaſſe etiam Quinquennales dicti, qui per quinquennium Duumuiratum gerebant. SACERDOT. PVBLIC. CERER. non recte legam Sacerdoti Publico, aut Sacerdotibus publicis, vt iudico, ſiquidem feminas dumtaxat Sacerdotes eſſe Cereris oportebat. Itaque lego Sacerdoti Publicae. Dionyſius auctor eſt, Arcades primos ſub Euandro Cereri Templum conſtruxiſſe, & per feminas Sacerdotes ſacra ei feciſſe abſtemia, more Graeco: quem morẽ perſeueraſſe inquit ad ſua tempora. Atque in Romana quidem Republica; vt M. Tullius teſtatur, vti Cereris ſacra ex Graecia à Romanis aſſumpta fuerant, ſic per Graecas ſemper Sacerdotes nocturno aeris ſono, ſummaq. Religione, ac caerimonias curabantur. Idem in legibus inquit. *Cereri Graeco ſacro tantum mulieres initianto:* & in Verrem oſtendit ſacra Cereris per mulieres, ac virgines confici ſolita. At vero ſub Imperatoribus non ſolum per Graecas, ſed per Latinas, & Romanas quoque conficiebantur, vt & hoc loco Tamudiae Seuerae nomen oſtendit, & alibi, praeſertim in Epigrammate confirmatum, quod eſt Romae, in quo Fabia Aconia Paullina, filia C. Catullini, V.C. Expraefecti, Conſulis ordin. vxorq. Vettij Praetextati Praefecti, & Conſulis deſignati ſacrata Deae Cereri legitur. Verum non haec Atticae Cereris ſacra ſunt, quibus etiam homines initiabantur, ſed omnino Deae Cereris. cuius Sacerdotibus ſpectare ludos Olympicos licitũ erat. quapropter, vt Suetonius tradit, & Nero Virgines Veſtales ad Athletarũ ſpectacula inuitauit. CAESIA SEVERA. obſeruandum arbitror filium patris cognomen, hoc eſt Magni, ſequi; filiam matris, hoc eſt, Seuerae. quod cognomen in alijs quoque familijs fuit, vt Catilia, Acilia, Iulia, Septimia, Aurelia, Claudia: quemadmodum ex libris, & lapidibus admonemur. Tamudij autem Seueri, Gentilis huius Tamudiae Seuerae, longe clariſsimi viri exſtant cum aliae, tum praecipue nobiliſsima inſcriptio Auximi, hunc in modum: Q. TAMVDIO. Q.F. T.N. T. PRON. VEL. ANNIO. SEVERO. EQVO. PVBLICO. IVDICI. SELECTO. DECVR. TRIB. LEG. VII. AVG. PRAEF. FABR. PATRONO. COL. AVXIM. ex quibus perſpici

 nobilitas

nobilitas materna poteſt, vt & paterna ſuperius Caeſiae Seuerae, cuius pietas & in parentes, & in liberos felix putanda eſt: quam duae inſcriptiones duobus in locis conſeruarunt. Etenim ſicut in Amiternina Auus, Pater, Mater, ac Frater Caeſiae Seuerae leguntur, ita in Tudertina, Maritus, ac Filiola, cui monumentum fecit, cognoſcuntur, eſt autem huiuſmodi.

Marmor quidem ipſum ex optimo genere eſt, repertum ſuperioribus annis Tuderti ad Paragnanum, in via Camuccia, dum clauſtri fundamenta fundarentur, ſubter collem, apud moenia antiqua ciuitatis, quo tempore minori ambitu, quam hodie cingebatur. quadratus lapis eſt, antea ipſis moenibus inaedificatus; eiuſq. altitudo duplo maior, quam latitudo: ipſa quattuor latera interſe aequalia ſunt; hoc eſt, ſingula lata pede vno, & dimidio: duas in partes aut vetuſtatis, aut foſſorum iniuria lapidem diſcidit. pars vna deeſt, imminuitq. principia poſtremorum verſuum duorum, ſed facile litterae intelliguntur. baſim venuſtiſsimam, coronam elegantiſsimam, regulisq. directam plurimis habet; ſupra eam Zophorum eſt tribus in lateribus; anterius folijs pendulis conuolutim vtrinq. ſparſis ornatur; in medio ita conglobatur, vt ſertũ formet, ac metopã cum Aquila ſiniſtrorſum tuente, quae alas explicat in

in dextro

in dextro,& laeuo, foliacea eiuſmodi ornamenta,atque inuolucra ſunt,complectentia Sirenis ſimilitudinem,infra hinc vrceus,inde patera,more ceterarum,ita dicam,ararũ: ponè nullus ornatus eſt.Pyrrhus Stephanucius I. C.ac ciuis Tudertinus,nobilitate, ac comitate inſignis iacentẽ ad aedes Epiſcopales deſcripſit, atq. ita tẽporis iniuria deformatã miſit . Porro filiam Caeſiam, Didiam ne legerem , incertus eram , an Dindimenen. nomina quidem Dearum feminis impoſita reperio , ac praeſertim in Caeſij hortis monumentum viſitur , Caeſiae Daphnis, Dianae . D I D V tamen non aliud , quam Didus, hoc eſt,Didonis nomen ſignificare credam . At praenomen mariti Caeſiae Seuerae , hoc eſt Tiberij , ipſum quoque nouum eſt, fortaſſe autem , quod ad Tiberim natus eſt , qui Tuderto fluuius proximus eſt ; aut quod, M. Caeſio ſocero rogante, à Tiberio Imperatore ciuitatem Romanam conſecutus eſt: cum peregrinus eſſet ,Caeſij propterea nomen , atque Imperatoris praenomen ſumpſit : nam Diophantus plane Graeca vox eſt.

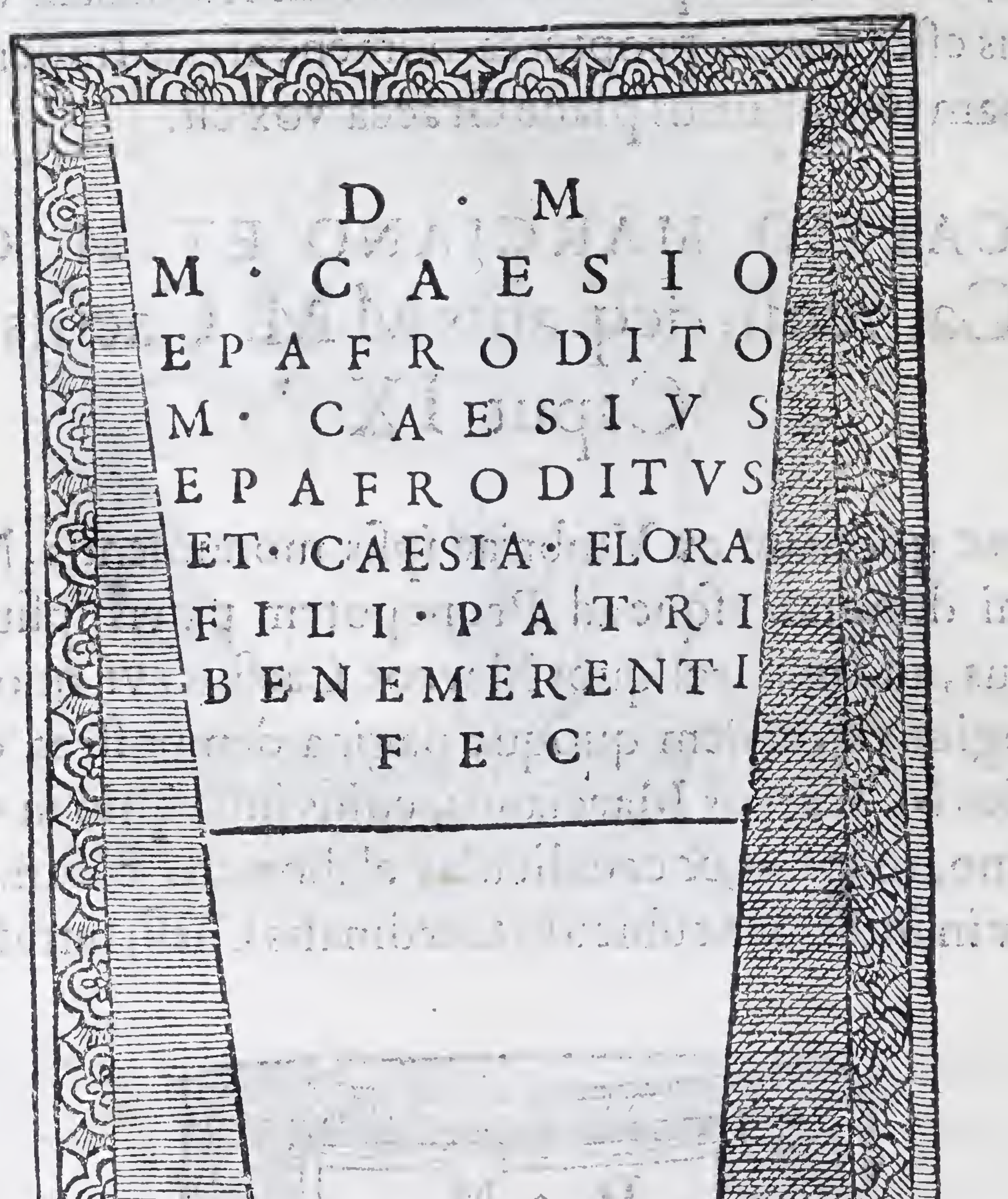
DE M. CAESIO MARCIANO ET M. CAESIO Caſtrenſi, deq. alijs MM. Caeſijs Caput IX.

NVNC quoniam ex Vmbriae ipſis monumentis , M. Caeſij Magni domum vſque ad Pronepotem patris ipſius enumerauimus , addamus reliquos Marcos Caeſios , vt quos praenomen cogiunxit , eadem quoque pagina demonſtret. occurrit ante alios M. Caeſius Marcianus, cuius inſcriptio in candido marmore pulcherrimo, in ſpiras,& canaliculas elaborato , columellae perantiquae ſimili viſitur in interiore cubiculo Cardinalis Caeſij huiuſmodi.

Obſeruo

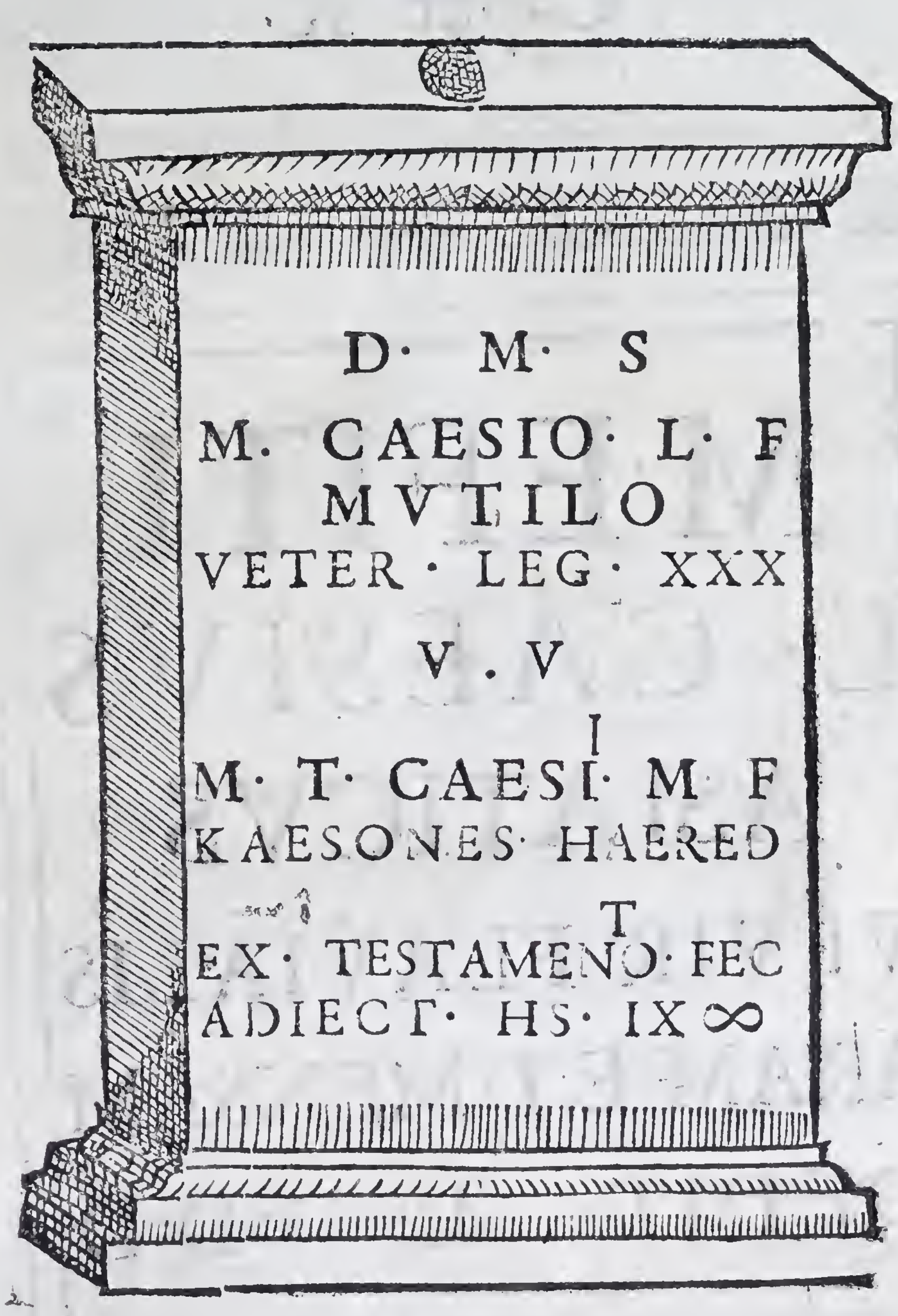
Obſeruo Marciano cum C. quod quidem cognomen Equitum Romanorum fuit, auctore P. Cornelio Tacito, qui de Hycello Galbae Imperatoris liberto, ſic inquit. *nec minor gratia Hycello Galbae liberto, quem annulis donatum Equeſtri nomine Marcianum vocitabant.* Caſtrenſis autem ſignificatio, non ſolum hominis propria, vt hic, aut Caſtrorum communis, verum interdum quoque dignitatis eſt, nam in libro notitiae Prouinciarum ſic ſcribitur. SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS CASTRENSIS SACRI PALATII. qui quidem praefuiſſe videtur omnibus officijs Palatinis tam Auguſtorum, quam Auguſtarum. LIB. Libertus, nam Caſtrenſis libertus Marciano monumentum ponit. Alia inſcriptio in hortis Caeſijs haec eſt: M. Caeſij, vel peregrini, vt opinor, vel libertini ſanguinis.

In qua Epafroditi Graecum nomen cum F. non p h. ſcriptum animaduertis. Item fili non filij. Ad M. Caeſium Mutilum accedamus, cuius inſignis inſcriptio apud Arciburgium in Belgio inuenta à Comite Nuuenario, Viro illuſtri

luſtri

luſtri, & ad me Pighij ſtudio tranſmiſſa, non obſcuram ſignificationem attulit, ijs in regionibus reperiri alia quoque Caeſij nominis monumenta, vt idem Comes renunciat. Inſcriptio huiuſmodi eſt.

Multa ſuccurunt, quae in huius Epigrammatis propoſitum ſcribam, ſed alias fortaſſe cõmodius. raptim enim haec congerebantur. illud interim non omittam, & Legionem Triceſimam dictam Vlpiam, ſiue Vlpialem; & deberi Caeſios Pighio quattuor, cuius opera in primis eruti lucem communem aſpexerint: Scaeuam, Mutilum, Kaeſones duos; ſic enim antiqui Caeſones ſcribebant. adſcribo iocum Viri Germani litteratiſsimi, non eſſe mirum, ſi fortes viri Scaeuae, Valentes, Celeres, Caſtrenſes, Lyſimachi, Mutili, Caeſones Caeſij fuerint, quandoquidem à caedendo ſunt appellati.

DE L. CAESIO ASIATICO SEVIRO FLAVIALI ET L. Caeſio Pollione, Aedili Cenſorio Municipali, & Duumuiro, atque de alijs LL. Caeſijs

Caput X

MARMOR altum pedes quatuor cum dimidio, latum pedes duos, niſi vnciae duae deſint; vtrinque ab lateribus, & ſuperne, inferneq. coronicibus ornatum, grandibus litteris inciſum, poſitum in Municipio Laudiſpompeiae Inſubrum, intra aedes Iulij, & Caeſaris Pontanorum: idque tempeſtate Decimi Leonis, & Septimi Clementis Pontificum, qua cum Paullus Cardinalis omnis

antiquitatis

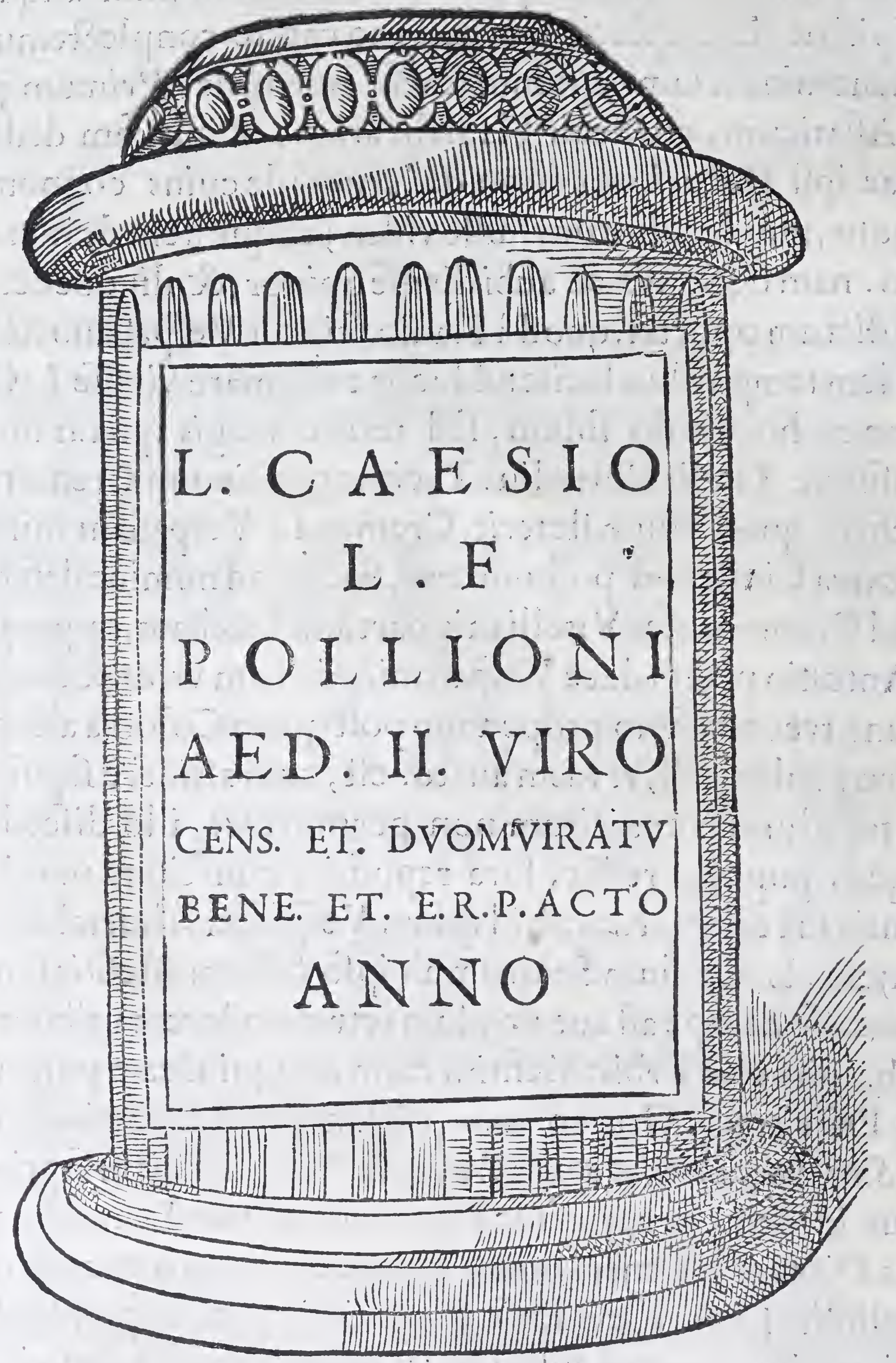
antiquitatis patronus, etiam Caeſiorum curam ſuſcepiſſet, vndique à procu-
ratoribus, & amicis cum exemplaria inſcriptionum, tum aliquando lapides
ipſos accipiebat. Exemplaria tria hoc vno capite conplectemur, quod vno
Lucij praenomine trium lapidum Caeſij notentur. Primum praepoſui L.
Caeſium Aſiaticum, qui Seuir Flauialis aram, & menſam dedit Mefiti: lo-
cumq. arae ipſi Decuriones dono dederunt: de cuius cognomine Aſiatico
nihil diſputo, quod multorum fuiſſe video; neque item de honore, ac digni-
tate ipſius. nam de Seruis & alibi dixiſſe opinor, & alij docuerunt. Flauia-
lem vero dictum oportet, quod à Flauio ſcilicet Veſpaſiano Seuir factus ſit;
cuius quidem temporibus facile adducor exiſtimare, vixiſſe L. Caeſium Aſia-
ticum, non ex hoc titulo ſolum, ſed multo magis quia aram, & menſam
Mefiti poſuerit. Tradit Cornelius Tacitus, proximum Cremonae fuiſſe tem-
plum Mefitis, quod ſolum ſteterit, Cremona à Veſpaſiani militibus exciſa:
ſiue quia extra Ciuitatem poſitum erat, ſiue quod numine defenſum fuerit.
Nam quod Cremonenſes Vitellianis partibus fauebant, oppugnati, & expu-
gnati ab Antonio primo duce Veſpaſiani, miſerum vrbis, & fortunarum exci-
diū tulerunt, trecenteſimo prope anno poſt quam Colonia alluc deducta fue-
rat. Verum paullo poſt, vt idem auctor eſt, cum aſsidere ſepultae Vrbis rui-
nis noxia tabo humus exercitum non permitteret, illo diſcedente Cremo-
nam reliquus populus redijt, fora repoſuit; cunctique municipes templa
munificentia ſua exornarunt: & id ipſum Veſpaſianus hortabatur. Hoc tem-
pore conijcio, L. Caeſium Seuirum ab ipſo factum, Mefitis templo aram, &
menſam locaſſe. nempe ad euertendum tetrum odorem vaſtatae, & caedibus,
incendijsq. oppletae Vrbis: Mefitim enim antiqui Deam putarunt odoris te-
tri: quam Priſcianus à Graeco μεσιτησ dictam putat, mutatione, vt quidam vo-
lūt φ in σ. *Saeuamq. exhalat opaca Mefitim.* Virgilius ait in ſeptimo Aeneidos.
vbi Seruius incertus fertur, nunc Deum cōiunctum Leucothoae, vt Virbius,
& Adonis Dianae, & Veneri; nunc Iunonem ait, quia ex aere odores. Tan-
dem concludit, Deam eſſe odoris grauiſsimi. nam proprie Mefitis eſt terrae
putor, qui naſcitur ex aquis ſulphureis: vnde à Perſio in Satyris, Mefitim ſul-
phuream dictam legimus his verbis.

atque albo ventre lauatur,

Gutture Sulphuream lente exhalante Mefitim.

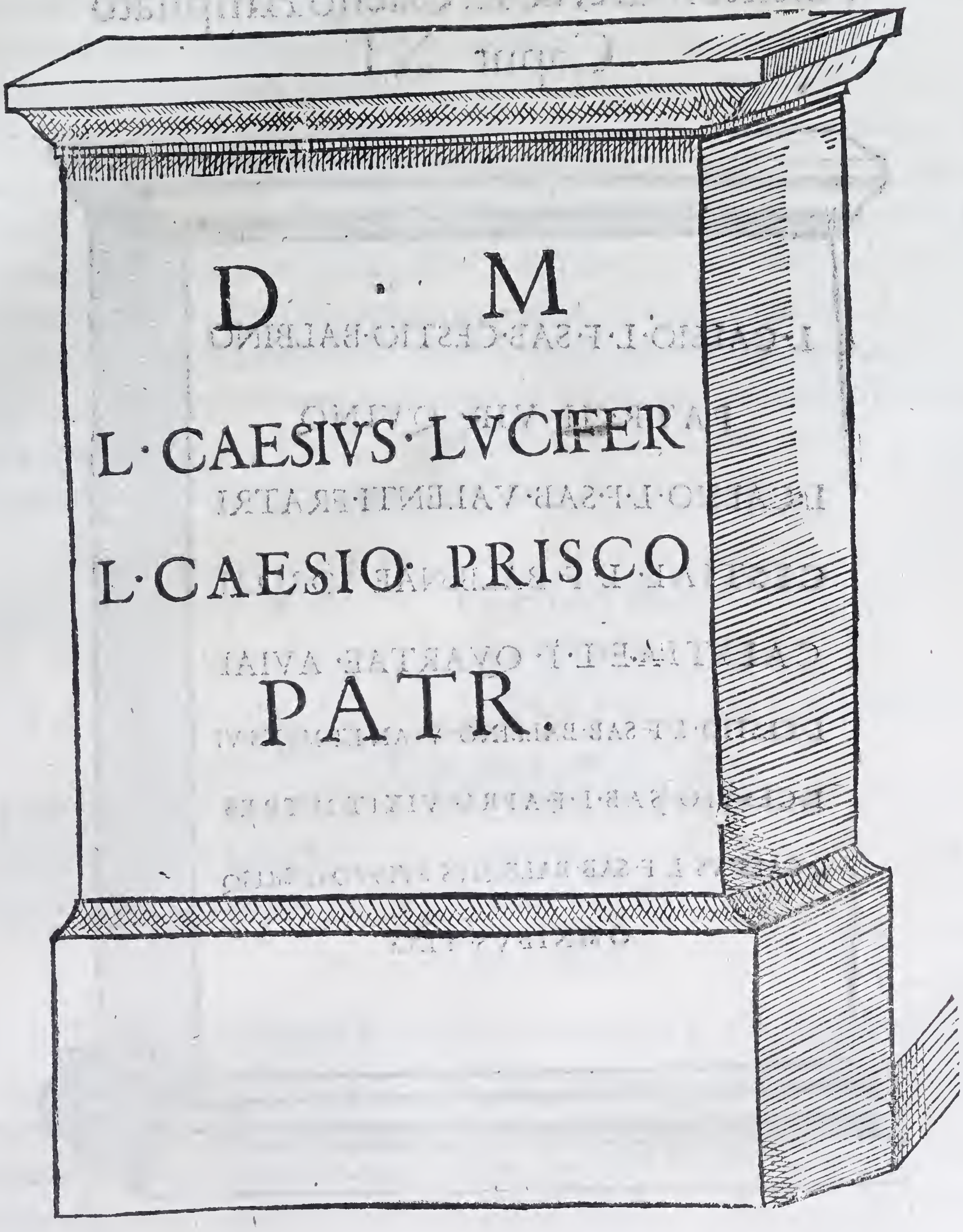
Quod autem hic lapis Laude Pompeia, non Cremonae exiſtat, mirum vi-
deri non debet. vel quia propter vicinitatem transferri, vel quoniam tem-
plum Alarum apud Laudenſes eſſe potuit. Atque haec ad L. Caeſium Aſiati-
cum pertinentia ex quatuor exemplaribus diligenter diuerſa manu de mar-
more deſcriptis. Lapidem eum, qui ſequitur in antiquis monumentis com-
peri hunc in modum, legi apud Hiſpalim celebrem Hiſpaniae Vrbem; vi-
dendus Racondius Luſitanus Collectarum antiquitatum libro.

 L. CAESIO

Pollio cognomen fuit Aſiniae, quae Hiſpaniae praefuit, Victuuiaeq. familiae, & aliarum. Cenſus etiam in municipijs, item qui bene Magiſtratus geſſent, decorari ſolitos ex hoc monumento perſpici poteſt. Quod ſupereſt, propter praenominis ſimilitudinem, ſequar ea, quae ad LL. Caeſios pertinent, duabus adiectis inſcriptionibus, quarum prima, eaque perfracta via Oſtienſi ad D. Paulli, in pauimento cernitur: alteram ſpectamus in aede S. Georgij, ad Vellus aureum, & legimus eam editam ab Appiano in libro inſcriptionum vetuſtatis.

In aede S. Georgij.

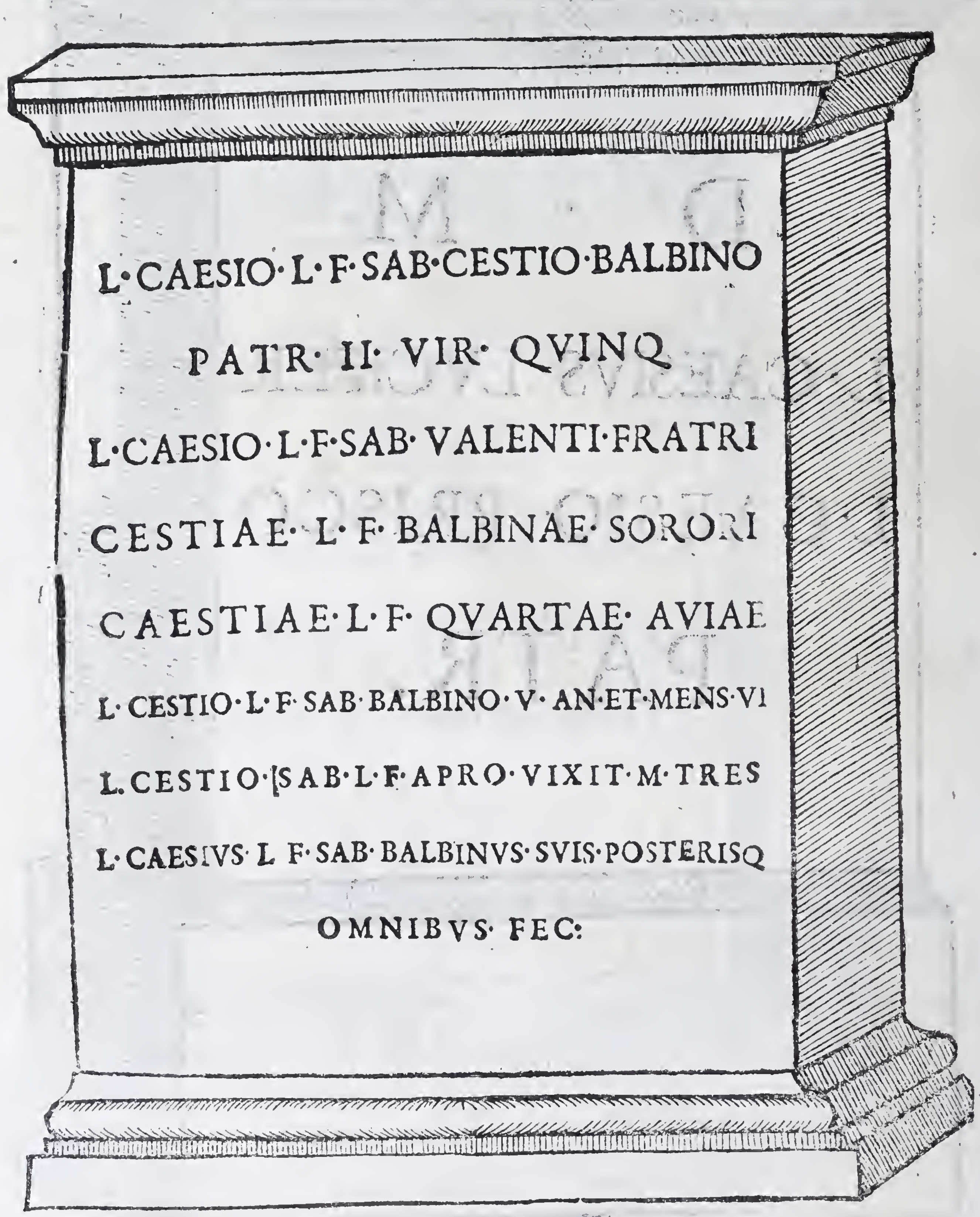

In hoc nihil eſt prorſus, quod aduertam, niſi Lucifer liberti cognomen reperiri quoque in lapide peruetuſto Piſis, quem ab Appiano, & ab alijs deſcriptum legimus, & eſt huiuſmodi.

T. AELIVS. AVG. LIB
L V C I F E R
V R B I V S. S I B I. P O S V I T

Priſci autem cognomen, quod eſt L. Caeſij Patroni, exſtare non ſemel in Caeſia gente, &, extra Caeſiam, in Sotia, Nonia, Statia, atque alijs obſeruo.

DE L. CAESIO BALBINO PATRE ET FILIO ET Valente fratre, & L. Caeſio Ampliato Caput XI

HAEC inſcriptio ex Tuſcia, vt apparet, miſſa eſt: nam exemplar memoriae cauſſa ſubſcriptum eſt Caſtri. agendum cum Protonotario quodam, vt haberi poſsit. ſic enim ſolebat Paullus notare lapidum loca, & ea nomina, quorum opera conſequi monumenta antiqua cogitabat. exempli gratia, Ameriae faſces Conſulares ab Epiſcopo Columnio: Laude Pompeia à Pontanis Mefiti: L. Caeſius Rauennae, M. Caeſij Chreſimi à Raſponibus: Veronae Veronia Caeſia ab Aromatario arcus Gallieni: item in aedibus Cardinalis Vallae Caeſonia. huiuſmodiq. complura ſaepe etiam repetita, atque habendi omnino deliberatione teſtata; ſaepe lapidum quantitate adiuncta; ſaepe ſumptu

addito

addito, & in Ephemeridas relato; ac de quibuſdam etiam litterae, & ſyngraphae exſtant. Interdum tamen aut locus non apponitur, aut lapidis differentia omittitur, aut poſſeſſoris nomen deeſt: quae tamen pauciſsima ſunt. & quoniam maxima pars habita eſt, minus de ijs laborandum videtur: omnis obſcuritas circa vnum, atque alterum lapidem verſatur, nempe vbi exſtiterint; eos poſtea adducam. Hunc & notatio illa, quam dixi, ſubſcriptum huiuſmodi, *Caſtri cum Reuerendo Protonotario*, & Tribus Sabatina ſatis monet, eum in Tuſciae regione poſitum fuiſſe: in qua Farneſia domus dominatur. eſt autem valde bona inſcriptio maioribus litteris primos quatuor verſus ſcalptos habens, paullo minoribus reliquos. in quo Epigrammate cernimus Lucium quempiam Ceſtium Balbinum, aut adoptatum fuiſſe à L. Caeſio, aut retinere matris quoque Ceſtiae Quartae, L. Ceſti Balbini filiae, nomen voluiſſe, quod in ſubiecto ſtemmate facilius iudicari poteſt.

L. CESTIVS BALBINVS PROAVVS MATERNVS

CESTIA L. F. QVARTA AVIA	L. CAESIVS AVVS

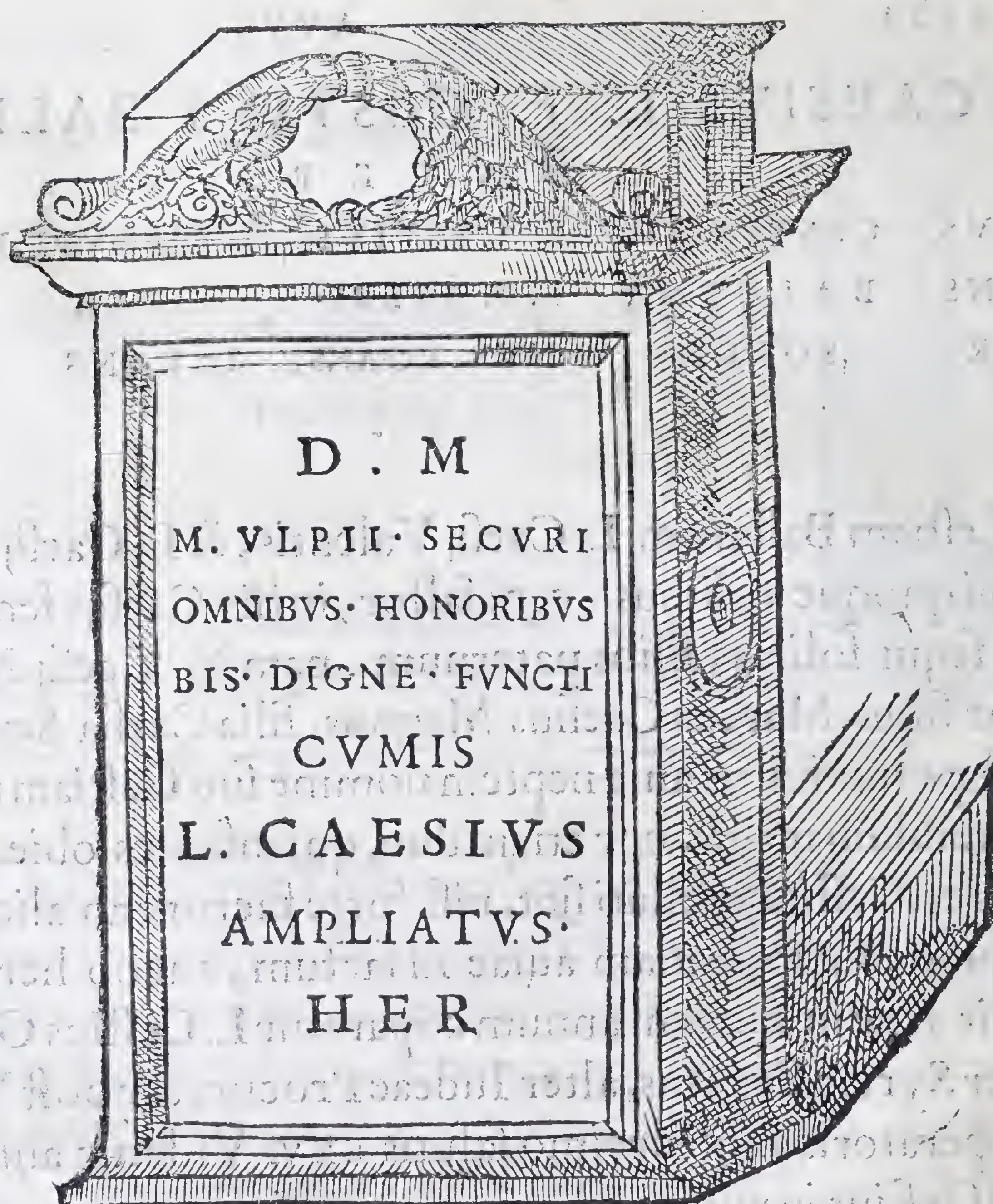
L. CAESIVS L. F. CESTIVS BALBINVS
PATER

L. CAESIVS L. F. VALENS FRATER	CESTIA L. F. BALBINA SOROR	L. CESTIVS L. F. BALBINVS INFANS	L. CESTIVS L. F. APER INFANS	L. CAESIVS L. F. BALBINVS qui monumentum fecit.

Quod ad Ceſtiam Balbinam L. Caeſij Valentis, & L. Caeſij Balbini ſororem attinet, alibi quoque vidimus, ac, ni fallor, in his Caeſijs feminas cognomen maternum ſequi ſolitas, filios paternum. nam M. Caeſij Magni, & Tamudiae Seuerae filius, Marcus Caeſius Magnus, filia Caeſia Seuera, non Magna inſcripta eſt. potuit igitur auia neptem nomine ſuo Ceſtiam non Caeſiam nominare. mirandum magis, cur etiam duo, qui infantes obierunt, Lucij Balbinus, & Aper, Ceſtij appellati ſint, niſi forte fuerunt ab aliquo auunculo L. Ceſtio adoptati, aut in gratiam auiae id factum, aut ob hereditatem eos ſic dici oportuit. ſane in eundem annum cõparatur L. Ceſtius Gallus, & Caeſius Florus, alter Syriae Legatus, alter Iudeae Procurator poſt V.C. DCCCXVIII. Neronis Imperatoris anno decimo ſalutis LXV. Videtur autem Caeſius Florus (tametſi Geſsius in vulgatis libris eſt) tertiuſdecimus, atque vltimus in Iudaea Procurator exſtitiſſe. ſic etenim, poſtquam Iudaea diſpenſationi Syriae addita eſt, numerantur: C. Coponius. I. M. Ambiuius II. Annius Ruffus III. Marcus Valerius Gratus IIII. Pontius Pilatus. V. Marcellus VI. P. Petronius Rector, Cuſpius Fadus. VII. Ti. Iulius Alexander VIII. Ventidius

Cumanus

Cumanus IX. Antonius Felix X. Portius XI. Albinus XII. Caeſius Florus. XIII. quo expulſo, ortum eſt bellum Iudaicum, à Veſpaſiano confectum. atque hic eſt L. Caeſius Florus, quem ſupra rettuli à Marino ex argẽteo nummo interpretatum. meminit eiuſdem Flauius Ioſephus, Hegeſippus, atque alij. de quo ſane prolixa narratio conſcribi poſſet. S A B. Sabatinam Tribum ſignificat, quam à Sabate lacu dictam Pompeius ſcribit. is autem hodie eſt lacus Anguillariae. ea Tribus adiecta eſt poſt V. C. anno CCCLXXV. altero poſtquam Roma à Gallis capta fuerat, viceſima quarta inter reliquas tribus. in ea, vt ex inſcriptionibus apparet, Mantuani quoque fuere. Sed hunc L. Caeſium Balbinum è Tuſcia, in qua lapis exſtet, cognoſco. Balbini cognomen multarum fuit familiarum. Balbinus Imperator originẽ ſuam argumento cognominis à Cornelio Balbo repetebat: illo, quem Pompeius ciuitate donauit, Cicero defendit, Caeſar in intimis habuit, Auguſtus Conſulem fecit. Neque illa Neapolitana eſt omittenda in aedibus mercatoris cuiuſdam, ab eodem Appiano edita.

Ceterorum, L. Caeſij comitis Q. Ciceronis, L. Caeſij Triumuiri Monetalis, L. Caeſij Thalli, L. Caeſij, L. Liberti, Cyri, atque huiuſmodi aliorum, ſuis, hoc eſt, aptioribus locis mentionem facimus.

DE M.

DE M. CAESIO CHRESIMO AVGVSTALI Rauennae,& Caeſia Chreſima filia, deque alijs MM. Caeſijs. Caput XII

LAPIS Rauennae in aedibus Raſponi Raſponij, aetate Iocundi Veronenſis, & patruelium Mediceorum Pontificum: illius vxor vidua, cum Paulli Cardinalis Caeſij nomine rogaretur, vt eam inſcriptionem ad ſe tranſferri pateretur, reiecit negotium ad Iulium Raſponium filium, qui tum Romae apud Cardinalem Mediceum agitabat; retulit Paulli procurator, iudicare ſe, lapidem à forti mulo vehi poſſe. longitudinem eſſe duorum cubitorum, latitudinem vnius,

 craſ-

craſsitiem dimidij. Verba illa PRO. SAL. AVGG. eſſe in ſumma coronice ſuperiore; reliqua ſuo loco intra lineas ornatrices. quid hoc lapide factum ſit, vtrum Rauennae ſubſtiterit, an tranſmiſſus ſit, compertum nondum habeo. AVGG. qui fuerint hi Auguſti, non conijcio: quamquam id conatus ſum in Epigrammate M. Caeſij Eutychetis, poſito in eadem ciuitate. EX. IVSS. iuſſu, & iuſſo, vtrumque reperitur. iuſſu conijcio Dei ipſius: quamquam, & de iuſſu Auguſtorum exponi poteſt: eſt enim exemplum Poetouione huiuſmodi. PRAEPOSITO. IOVI. S. TRIB. COHORTIS. X. PRAET. CVLTOR. NVMINIS. IPSIVS. PROFICISCENS. AD. OPPRIMENDAM. FACTION. GALLICANAM. IVSSV. PRINCIPIS. SVI. ARAM. POSVIT, & quae ſequitur I. O. M. D. CON. Ioui Optimo Maximo Donum Contulit; ſiue Dolicheno Conſecrauit, nã alias interpretationes, quae multae fingi, ac cogitari poſſunt, omitto. Dolicheni Iouis vidi huiuſmodi inſcriptiones in Auentino ad D. Alexij: IOVI. OPTVMO. MAXVMO. DOLICHENO. T. FLAVIVS. COSMVS. IVSSV. DEI. FECIT. Item in hortis Caeſijs in baſi. I. O. M. D. AVR. IVLIANVS. EQ. R. SACERDOS. HVIVS. LOCI. D. D. Ibidem ad Apollinis ſtatuam.

EX. PRAECEPTO
I. O. M. D.
PER
ACACIVM. ET
OLYMPVM
PATREM
ARICINI. MARIANI
PATER. ET. FILIVS
SIMVLACRVM. APOLLINIS
STATVERVNT

Item Trans Tiberim in aede ſancti Benedicti. IOVI. O. M. DOLICHENO. C. FRONTINIVS. NIGRINVS. L. MAM. Item in aedibus Io. Coritij. EX IVSSV. I. O. M. D. L. TETTIVS. HERMES. ET. OMNIBVS. SVIS. CANTHARVM. CVM. BASE. SVA. P. POSVERVNT. Item Graeca in Quirinali vinea Ferrarienſi.

ΚΑΤΑ. ΚΕΛΕΥΣΙΝ. ΘΕΟΥ. ΔΟΛΙΧΗΝΟΥ. ΑΝΕΣΤΗΣΕ. ΚΑΤΕΘΗΚΕ. Ο ΤΟΥ. ΙΕΡΟΥ. ΜΑΡΚΟΣ. ΟΥΑΓΙΣ. ΚΑΙ. Ο. ΟΣ. ΜΑΡΚΟΣ. ΟΥΛΠΙΣ. ΑΡΤΕΜΩΝ.

Iuppiter dictus eſt à Dolichene Vrbe Comagenes. Ceterum exſtant plurimi lapides, teſtantes hanc conſuetudinem vouendi alicui Deo, Deae ve, pro

ſalute

ſalute Auguſtorum, cuiuſmodi breuitatis cauſſa praetereo. in quibus alij ſomnio admonitos, alij ex iuſſu, alij ex voto ſe feciſſe, aiunt. M. CAES. hoc loco videmus non Caeſarem, ſed Caeſium ſignificari: nam ſequitur cognomen, & Caeſiae filiae nomẽ cum eodem paterno cognomine CHRESIM. Chreſimus Graecum cognomentum, Latine Vtilem ſonat ἀπὸ τοῦ χρήσιμος. tale eſt in eadem ciuitate alterius M. Caeſij, Eutyches, hoc eſt Benefortunatus, de quo mox dicturus ſum. AVG. Auguſtalis: de Auguſtalibus etiam alibi. fuerunt enim Magiſtratus ab Auguſtis conſtituti; ac propterea ſic appellati de quibus memini erudite Alciatum Seniorem, tum alias, tum in rebus Patriae hunc in modum ſcripſiſſe; *In albo ceteros praecedunt Auguſtales, quod gladij ius ipſi haberent: nam & faſcibus, quae ſummi Imperij inſignia ſunt, uti eos poſſe, Imperatorijs Conſtitutionibus cautum eſt. & ſicut nemo in Decurionum ordinem inconſultis illis admitti potereat, ita nec Auguſtales niſi ab ipſis Decurionibus creabantur, conditione vtriſq. pari.* Quam Alciati opinionem confirmare licet ex vetuſti lapidis inſcriptione, quam mihi Iacobonius exhibuit; eam Capuae reperiri dicebat, in hanc formam.

D. M. S.

Q. ANNIO. IANVARIO. EXACTORI

OPERVM. PVBL. ET. III ∴∴ ∴∴

PATRI ∴∴∴∴∴ EVENTIS.

HVIC. ORDO. DECVRIONVM. OB. MERITA

EIVS. HONOREM. AVGVSTALITATIS

GRATVITVM. DECREVIT

VIXIT. ANNIS. LXXI. VIVOS. SIBI

FECIT. POSTERISQ. SVIS

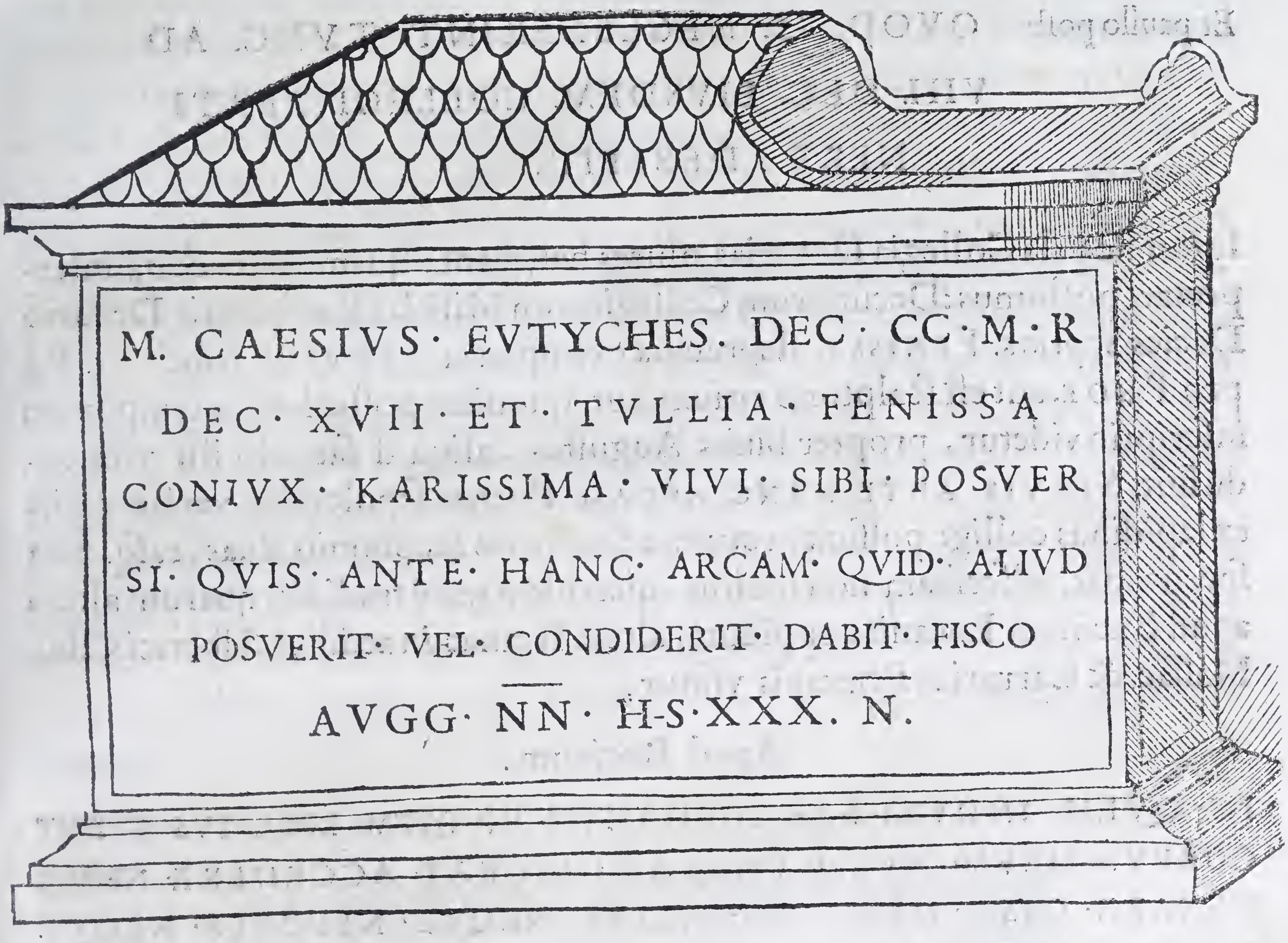
Ex qua inſcriptione aperte liquet, Auguſtales à Decurionum ordine creari ſolitos, vt etiam ex hac, quae ſequitur ab ipſo Iulio Iacobonio mihi indicata, quam Mediolani ad D. Nazarij videri aliquando affirmat; ea eſt huiuſmodi.

FAVSTVS
VI· VIR· ET· AVGVST
QVI· INTER· PRIMOS
AVGVSTALES
A· DECVRIONIBVS
AVGVSTALIS· FACTVS· ET
VIRIAE· MAXIMAE
VXORI· CARISSIMAE
ET· VRSO· LVPVLLONI
LIBERTIS· FVTVRIS

RAVEN. Rauennas, vel Rauennae. quo loco tacere non poſſum, fere nullam ciuitatem, praeter Romanam, plura Caeſiorum monumẽta habuiſſe, quam Rauennam; ſed, vt mihi nunciatur, pauca exſtant. quamquam enim à multis multa exſcripta olim ſunt, tamen bella ſecuta, Veneta, Gallica, & Pontificia multa vaſtarunt. multa etiam abſtuliſſe Veneti creduntur, dum eius Vrbis imperio potirentur. Veruntamen certum eſt, tam ex libris, quam ex lapidibus, habitaſſe Rauennae Caeſios. SACCIDIA. huius familiae mentionem vidi alibi quoque precipue Veronae. FELICITA. in aliquot exemplaribus legitur FELICITATAE, quod neſcio, quam emendatè. ſi ita in marmore eſt, filia ſubintelligi poteſt. placebat legi, FELICITATEM. Romae ad S. Viuianae lapis HORATIAM FELICITATEM non FELICITAM habet. CAESIA CHRESIME FILIA. filiae nomen, vt dixi, ac cognomen Paternum confirmat, de quo alioqui dubitare aliquis in animum induxiſſet. quod non plene deſcriptus CAESIVS, ſed breui nota CAES. deſignatus ſit. quae nota alias Caeſarem indicat. fieri igitur poteſt, vt eadem alibi Caeſios, ſicut hoc loco, demonſtret. Paullus Aemilius Cardinalis tum omnia, quae poterat, monumenta colligebat, tum ſtudioſe, quae à CAES. dictione inciperent. itaque in aedibus, atque hortis Caeſijs, ipſiſq. adeo inſcriptionum libellis, pleraq. omnia monumenta occupant, quicunq. Principium ſimile cum hac familia retinent Caeſij, Caeſones, Caeſonij, Caeſonini, Caeſei, Caeſeij, Caeſini, Caeſiani, Caeſelij, Caeſidij, Caeſideni, Caeſiliani, Caeſenij, Caeſetij, Caeſiui, Caeſitij, Caeſinij, Caeſulij, Caeſuliae, nam Caeſares, Caeſiarios, ac Caeſarianos eodem fonte profectos demonſtrat Vir eruditiſsimus: qui à caede Caeſios, atque eiuſmodi omnes nominatos ſcribit. Is eſt Antonius Thyleſius. Sed à CAES. incipientes hactenus congeſsimus tanquam in Maſſam Caeſianam; non illam, quam illuſtris

femina

femina repetebat à viro illuſtri, cuius meminit Anthemius Imperator in Cõſtitutionibus. *Poſt enim vrbem à Barbaris euerſam nobiles familiae ſuperſtites huiuſmodi, quas Maſſas dixerunt, ſibi, ſuiſq. condebant.* In D. Gregorij Epiſtolis Maſſa Flauia, Maſſa Vitellia, atque alibi. Maſſarorum multa nomina in libris Pontificalibus, ſicut in Anthemij Lege, Maſſa Caeſiana reperiuntur. Alia inſcriptio, eaque paullo eruditior, exſtat in aede D. Agathae Rauennae, vt libellus Magni Alciati, & Iocundus Veronenſis, atque alij prodidere, ad hunc modum.

Quod ad cognomen attinet, Evtyches ſignificat Bene fortunatum: & quamquam Romanum non eſt, non ſtatim tamen opinamur, Libertini eſſe hominis: in Prouincijs enim ſummi, & clariſsimi viri patrijs appellationibus vtebantur, quamuis nomen aliquod ex nobilitate Romana deſumpſiſſent. eiuſdem cognominis inſcriptiones multae cernuntur. Notae illae DEC. CC.M.R. DEC. XVII. ſic declarari poſſunt. Decurio Ducentorum Militum Rauennatũ Decuriae ſeptimae Decimae: aut potius Decurio Collegiorum Militiae Rauennatis. nam collegia habuiſſe Decuriones, multi lapides oſtendunt; atque ille praecipue ſub porticu Capitolina: Svtorivs Decvrio Collegi Fabrvm Ferrarivm. Decurias autem fuiſſe tum militum,

tum Collegiorum, notiſsimum eſt. Septimae,& Octauae Decuriae Collegi Fabrum Rauennatis illuſtris in ea ciuitate inſcriptio docet, quae ita legitur.

T. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR
AVG. GERMAN. PONT. MAX
SVI. DEC. VII. COLLEGI. FAB. M. R
HS. ∞. N

Et paullo poſt: QVOD. SI. NEGLEXERINT. TVNC. AD
VIII. DEC. EIVSDEM. COLLEGI. PERTI
NERE. DEBEBIT.

Igitur ſingula Collegia Decurias plures habebant: quamquam & ita interpretari poſsumus: Decuriarum Collegiorum Militiae Rauennatis Decurio Decies Septies. FENISSA. deprauata exemplaria FERVSSA habebant. FE pro PHOE, aut eſt ſcalptoris vitium, aut, quoniam poſteriorum temporum inſcriptio videtur, propter binos Auguſtos, aliquid ſaeculo illi tribuendũ fuit. SIQVIS ANTE HANC ARCAM. Poenae ſepulcrales variae varijs ex lapidibus colligi poſſunt. verum, adhortante Iacobonio, duas, caſq. non ſpernendas, adſcribam non inuitus, quas idem mihi tradidit: quarum altera apud Bucinum Lucaniae oppidum, altera Romae, in aedibus Alberici Cibo, Maſſae, & Carrariae Principis viſitur.

Apud Bucinum.

IN· QVEM· INDVXI· SARCOPHAGVM· IN· QVEM· RECEPTVS· FVERIT CORPVS· MEVM· NVLLI· VNQVAM· LICEAT· ACCEDERE· NEQVE VEXARE· OSSA· MEA· NON· FILIVS· NEQVE· NEPOTES· NEQVE DE· AFFINITATE· VLLVS· SIQVIS· AVTEM· INFRINGERE SEV· APERIRE· AVSVS· FVERIT· ISTVM· INFERRE POENAE· NOMINE· REIP· FOLIES· MILLE· SANE NAEVIA· PRISCA· SI. PERMANSERIT· VSQVE· IN· DIEM FINITIONIS· SVAE· RECIPIETVR· IVXTA· MARITVM SVVM

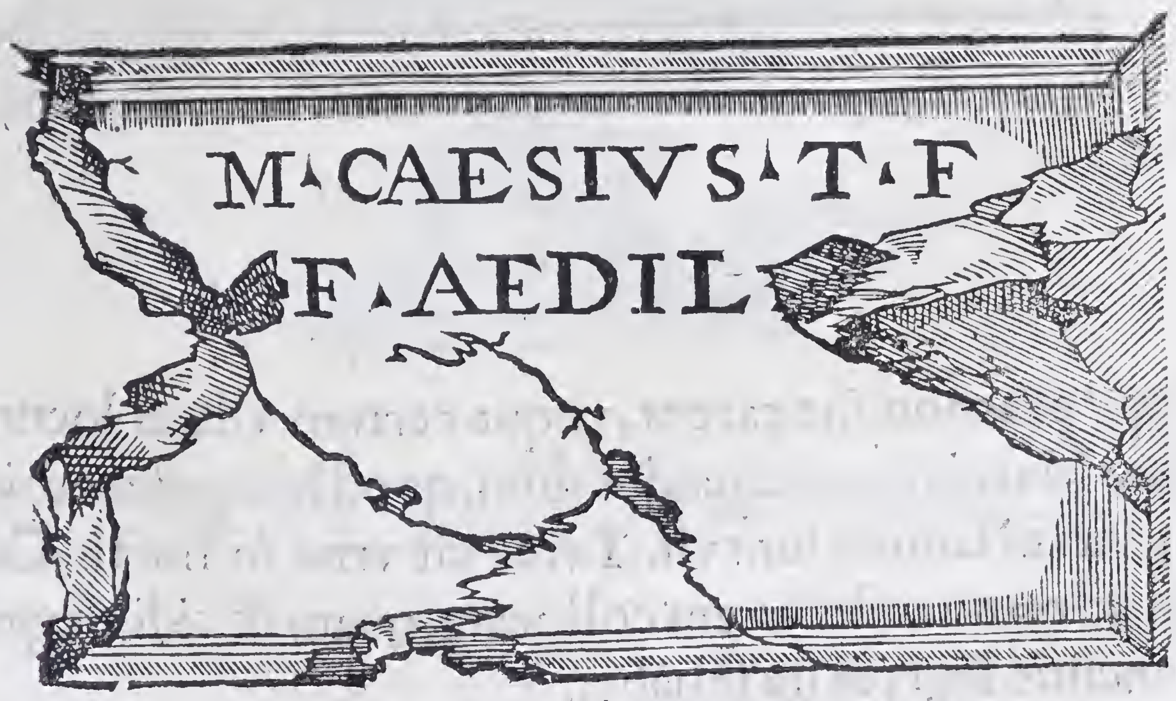
Romae

DIS. MANIBVS
CN· TREMELIVS· TROPHIMVS· FECIT· SIBI· ET· FLAVIAE PROBAE· CONIVGI· S· CVM· QVA· VIXIT· ANNIS .·.·.·.·.·.·.·

LI-

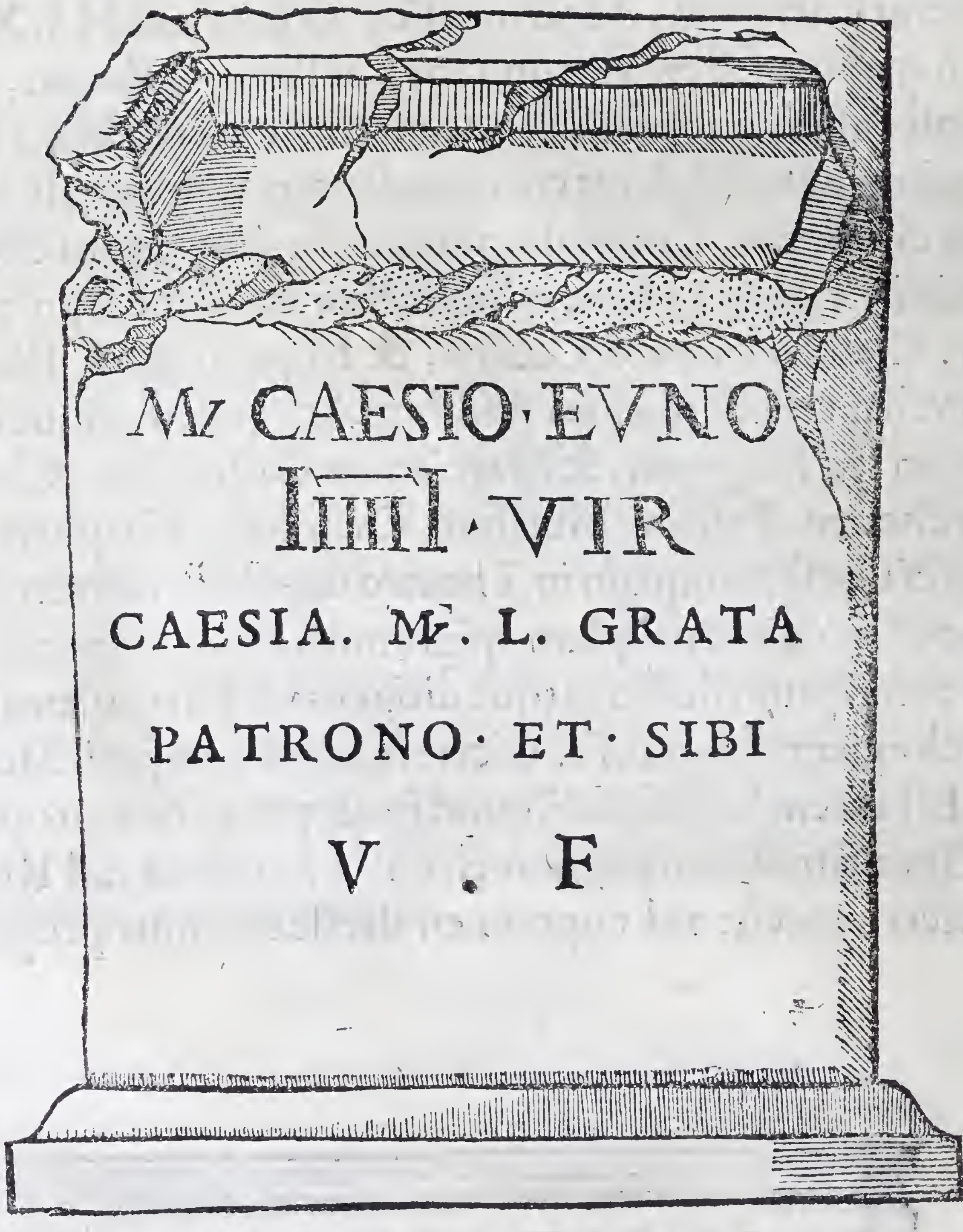
LIBERTIS· LIBERTABVS· QVE· EORVM SI· QVIS· AVTEM· HOC· VENDERE· VOLVERIT· ARKAE PONTIFICVM· X· MILLIA· NVMVM· INFERET· VEL SI· QVIS· ALIENVM· CORPVS· HVC· INTVLERIT· POENAM SVPRA· SCRIPTAM· INFERET·

AVGG. NN. Auguſtorum Noſtrorum. fortaſſe Diocletiani,& Maximiani, aut Valentis, & Valentiniani. ſed incerta haec ſunt. Fisco. Recte, nam Fiſcus erat Caeſarum, Aerarium Populi Romani. HS. XXX. N. Exigua poena, ſi triginta ſeſtertios nummos intelligas, quinque, ac ſeptuaginta Mediolanenſes aſſes, quos ſolidos vocant: ſin ſeſtertia dicas, ſexcenti erant, & viginti quinque aurei ſolares coronati ſcutati, qui ſinguli centum viginti ſolidos aſſes continent. Credibilis poena; qua damnandus eſſet monumenti honeſtiſsimi viri violator; cum etiam infimi cuiuſque ſepulcrum religioſiſſimum eſſet. Claudat Marcos Caeſios, & Imperatorem illum, & alterum Praetorem vrbanum, & tertium Aedilem Arpinatem, atque item Scaeuam, & Veteranum, & Magnum, & Marcianum Caſtrenſem, Chreſimum, Primum, Eutychetem, Feſtum, Mutilum, Caeſonem, Epaphroditum, & ſi qui ſunt alij Marci Caeſij, tanquam in Theatro depoſitos, curetq. adeo M. Caeſius T. F. Aedilis, cuius antiquum epigramma ex monumentis Narbonenſis Prouinciae exſcriptum doctus, atque diligens vir Bartholemaeus Alexius ad Rhetorem eloquentiſsimum, Fr. Cicereium miſit, atque is Mediolano ad me tranſmiſit. Eſt autem huiuſmodi, quod ita imperfectum propter vetuſtatem cernitur. Quoniam autem cognomen nullum additur, ad Reip. & Auguſti tempora referri poteſt: vel cognomen deeſſe dicamus propter lapidis fracturam.

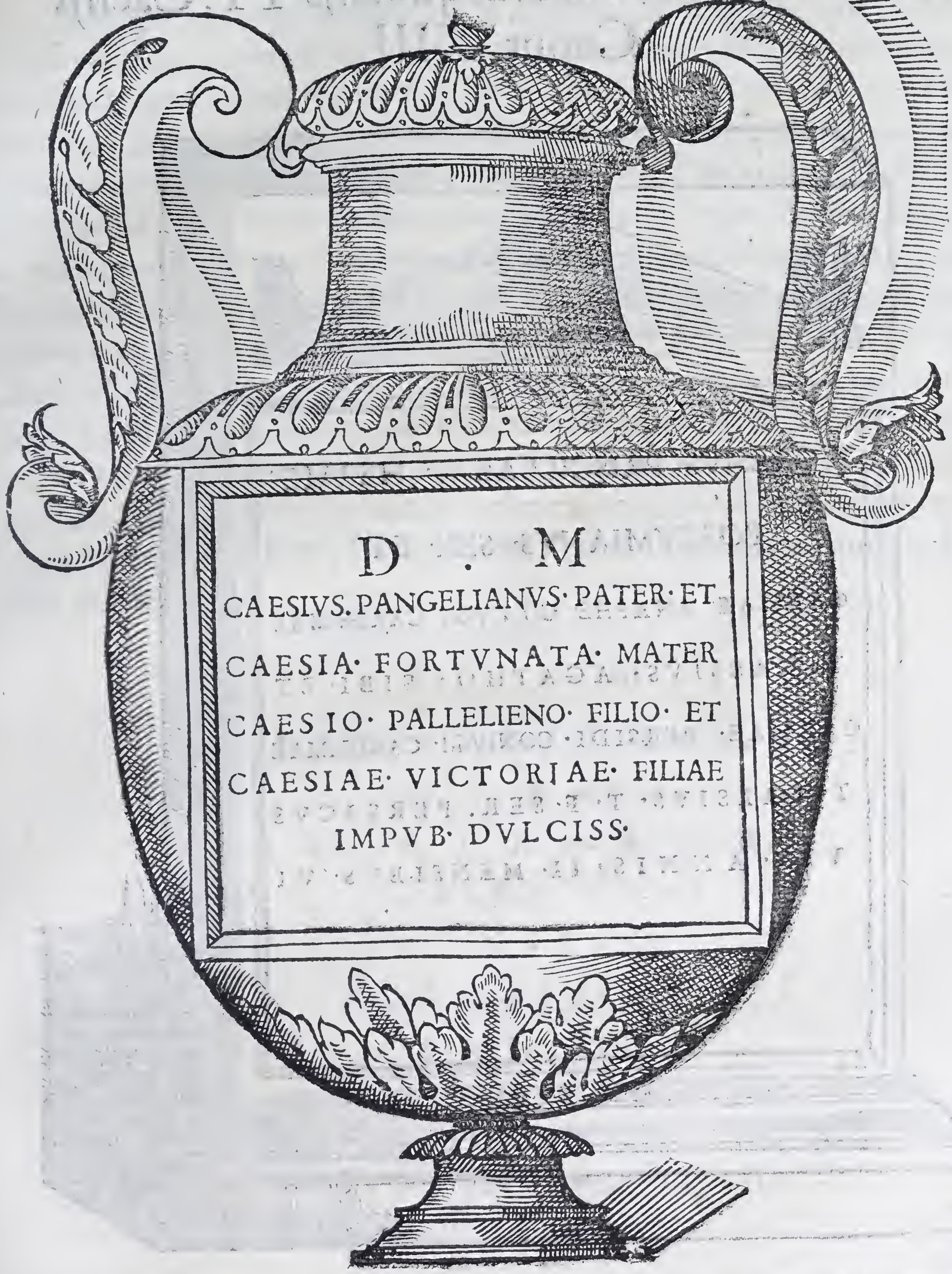

Qui

Qui ſequitur non Marcus, ſed Manius eſt. hic tamen potius,quam alibi intexere libuit. cuius inſcriptio viſitur Opitergij, ad aedes Franciſci Melchioris, nobilis, ac litterati ciuis: exemplar dilineatum miſit Aldus Iunior Manutius, vt diximus.

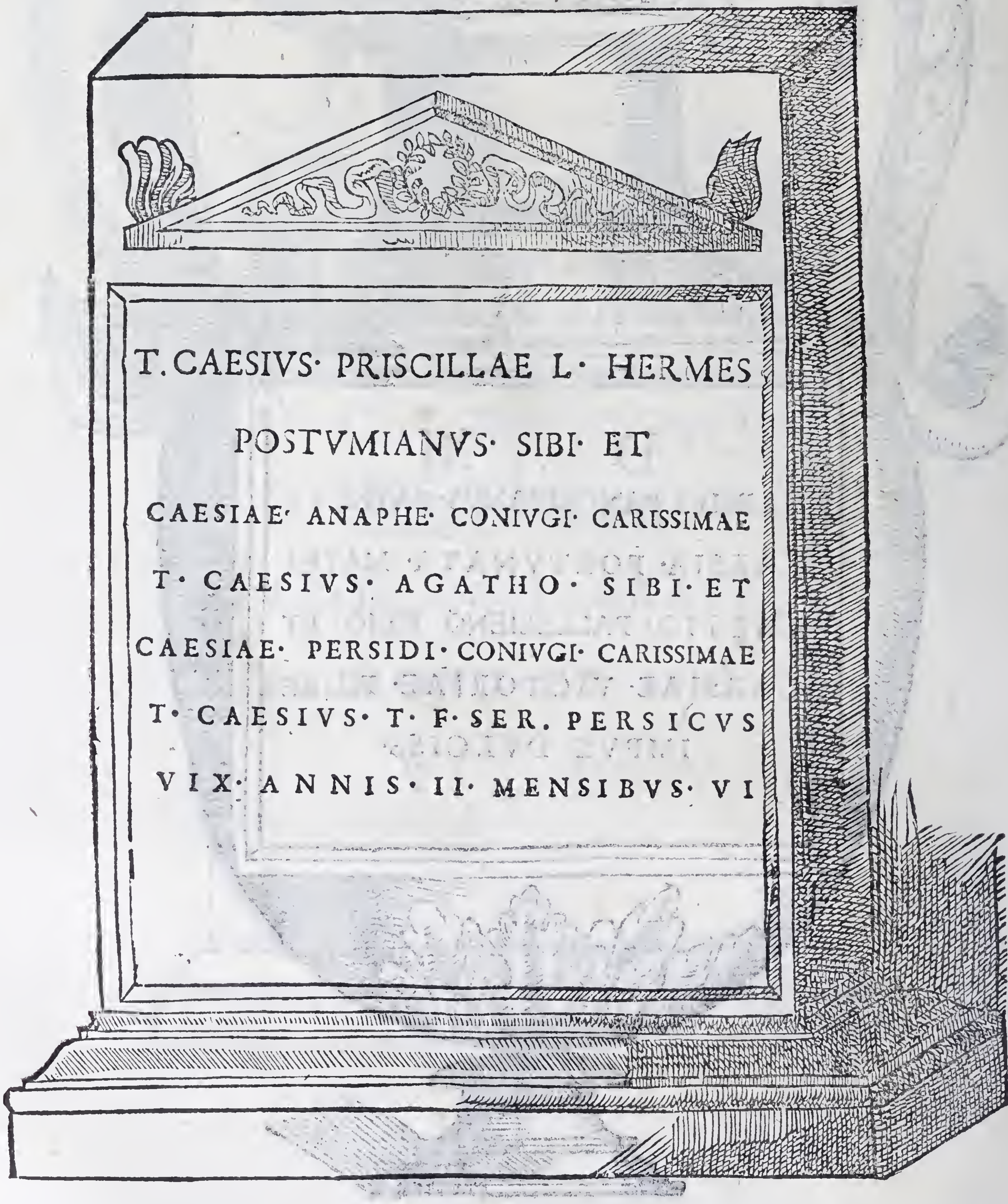

Sunt Caeſij, qui praenomine carent, neque certum vllum locum ſortiti videntur,eos cum Marcis coniungendos duxi, quod hoc praenomine antiquiſſimi, magniq. viri in familia ſunt vſi. Teres eſt vrna in hortis Caeſijs, ſupra quadam ianua,ad manum dexteram collocata, quam & vidi elegantem, & in Paulli Monumentis legi, ea ita ſe habet.

Particulam ET in fine lineae poni,in hiſce antiquitatibus, atque etiam alibi obſeruaui.

DE T. CAESIO HERMETE PRISCILLAE LIBERTO Hermete Poſtumiano, deque alijs TT. Caeſijs Caput XIII

IN hortis celeberrimis Caeſijs , qui ad dextram Ianiculum habent, ad laeuam Vaticanos montes, ante ſe Tiberim, Sancti Spiritus Fanum , & Xenodochium, poſt ſe prata Neroniana, & fornaces lateribus exquoquendis inſtructas, edito in colle, ſecundum aedes Caeſias, refertiſsimas ipſas antiquitatibus, inter multa alia, tria ſunt Titorum Caeſiorum monumenta, quorum primum ante fontem, in angulo verſus cuſtodias Equitum Pontificias, in ſilice quadrato,

in baſis

in baſis formam, cui ſtatua Senatoria, aliena, vt opinor, impoſita eſt. in qua Hermes cognomen obſeruo, quod Mercurium, qui Graece ἑρμῆς dicitur, ſignificat. ſunt qui Hermas dictas volunt, ſtatuas, ſiue ſigna, quae praecipue trunca erant, quorum capita permutari poterat. nam Athenis plurimas Mercurij imaginem referentes ſtatuas fuiſſe, tradunt. praeter illa M. Tullij ad Atticum, *Hermae illi tui Pentelici, cum capitibus aentis, de quibus ad me ſcripſiſti, nunc admodum me delectant*; legimus apud Probum in Alcibiade haec ipſa verba: *accidit, vt vna nocte omnes Hermae, qui in oppido erant Athenis deijcerentur, praeter vnum, qui ante ianuam eius erat*. Satis notus Hermes, vel Herma ille Trimegiſtus; ſatis Hermes alter philoſophus, qui Hadriani tempeſtate viguit: ſed nihil, opinor, cum noſtro Caeſio commune habet. licet Caeſij ſub Hadriano ipſo floruerint. ſed Iacobonio aſſentior, qui mihi Hermetis Caeſiorum Libertorum non rarum cognomen fuiſſe, mihi indicauit, ex altera lapidis inſcriptione, quae Saſsinae (vbi Caeſij principem locum obtinebant) oſtenditur. quam inſcriptionem mihi Iacobonius ipſe dono dedit. in qua Hermes ſex. Tettij Caeſij Sabini, quem ſupra nominauimus Libertus fuiſſe videtur.

D M
SEX· TETTI. SEX. L
HERME
VI. VIR. PATR
COLLEG· CENT
MVN. SASS.
TORASIA· C· F
SABINA
CONIVGI· INCOM
PARABILI. ET. SIBI. V· P
HAVE· HERME. HOMO
BONE

Postvmianvs. cognomen à Postvmo, qui enim poſtremi naſcebantur Poſtumos dictos ſcimus; & ſine H. ſcriptum obſeruamus. ſic & alibi. Habebimus infra epitaphiũ Gambarae, vbi legitur P. Postvm. Asellion. ideſt Publio Poſtumio Aſellioni. itaque neſcio, an verum ſit, quod aiunt, Poſtumum dici, natum poſt humationem patris. Anaphe. ἄναφης Graece intactus, vel intactilis, de muliere dici poteſt, quae nunquam à viro tacta ſit, quae caſta, quae pudica vexerit. Quod vero Caeſius Caeſiam vxorem habuerit,

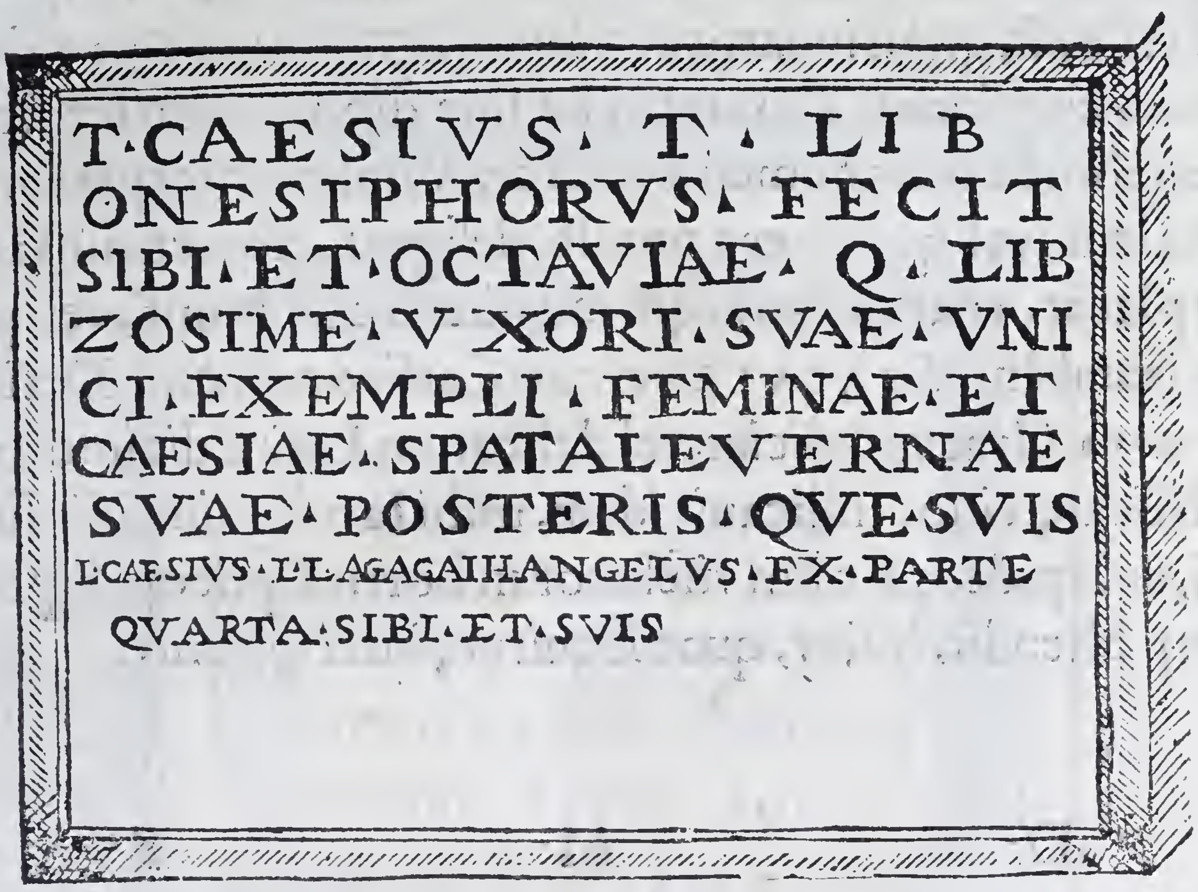
mirandum ſane non eſt, nam Caeſia Priſcilla, T. cuiuſdam Caeſij filia, Libertum T. Caeſium Hermetem Poſtumianum habuit, cui Caeſiam item Libertam vxorē dedit, vt Tito Caeſio Agathoni, Liberto, alteri Caeſiam Perſidem collocauit. AGATHO. Ἀγαθὸς Graece bonum, integrum, iuſtum, idoneum, vtilem, ſtrenuum, peritum (haec omnia libertum decent) deſignat. Hanc inſcriptionem Aldus Iunior Manutius in libro Orohographiae ſuae edidit, in qua CARISSIMAE, vt alibi, ſine adſpiratione obſeruo. SER. non deſunt, qui Sergiam Tribum intelligant, quamuis ſeruum alij interpretentur. Fuiſſe autem Caeſios in Perſarum regione, & militaſſe contra eam gentem: & captum ab Perſis Caeſium, vnum Magiſtrum Equitum Apparitionis oſtendit Ammianus Marcellinus ſuarum Hiſtoriarum libro XIX. de quo ſuo loco, ſuoque capite poſtea diſſeram. In ijſdem hortis ſupra inſcriptionem Q. Aemilij Barbulae Dictatoris, in pariete contingente areas Ferrerij Vercellenſis Cardinalis, haec altera inſcriptio in menſa marmorea viſitur.

In qua inſcriptione plene intelligimus, non ita ſemper fidendum marmoribus, quin cogitemus Scalptores olim & ipſos erraſſe. Quis enim non videt T. Caeſij Hylari, & Caeſiae fratrem Sextum Hilarinum Caeſium, non Caſſium ſcribi oportere. atqui in ea menſa ſic eſt. Quapropter haec mihi diligentia grata fuit, vt veriſsime ipſos lapides repraeſentarem. reieci vero, quando Caeſium loco alterius poſitum comperi, vt eſt in inſcriptione Foroiuliana, in qua P. Caedius, & Q. Caeſius, P. Frater ex editione Scardeonij Patauini, Annalium ſcriptoris legitur. Sic enim exiſtimo Caedij Fratrem Caedium, non Caeſium eſſe oportere; vt in vulgatis codicibus C. Caeſium pro C. Caſsio Quaeſtore Craſsi exegi. De Sexto Caeſio Equite Romano in priore volumine dictum. Hic vero etiam illud mendum eſt, quod Germane non

Germanae

Germanae inciſum eſt. Tertia inſcriptio in ijſdem hortis ad arborem patulam opacam, ſupra Haliogabali, vt aiunt, ſtatuam, in menſa alia marmorea talis eſt.

Neque hic quicquam eſt, quod admoneam praeter feminam ſine diphtongo, vt alibi quoque ſcribi; & erratum quoque Scalptoris eſſe, qui Agagathangelum, pro Agathangelo inciderit. ſignificat autem Bonum nuncium. Frequens Liberti nomen eſt. legitur in Capitolina inſcriptione magna, cuius particula à nobis libri primi capite IX. deſcripta eſt, Q. VARRONIVS Q. L. AGATHANGELVS, & SEX. MANILIVS. SEX. L. AGATHANGELVS. eſt apud Mazochium inſcriptio, quam olim videri affirmat Romae in Regione Pontis huiuſce exempli: SEX. TESSIO AGATHANGELO V. A. XXXIII. TESSIA EPITHEMETE. MAT. FEC. ET S. P. Q. E. Angelorum praenomen in poſtera familia Caeſia frequentiſſimum eſt. Quod inquit: EX QVARTA PARTE, notum eſt veteres priuatos homines aliquot pedum portionem in agro mercari ſolitos ſibi, ſuiſq. vel heredibus, vel libertis, vel amicis, id quod fere omnes lapides docent. In qua agri portione ius erat emptoribus Vrnas ſuas, ac ſuorum condere, Cippos, & Monumenta erigere. exiſtimandum igitur eſt, cum plures Liberti vnius Titi Caeſij portionem agri emiſſent, quartam partem T. Caeſio Agathangelo tributam, aut certe T. Caeſij Oneſiphori liberalitate adſignatam. ac ne quis ei negotium faceſſeret, in lapide id iuris inciſum cauebant. cuius cautionis, ac poenarum ſepulcralium exempla ſupra, auctore Iacobonio, demonſtrauimus: & in aliorum lapidibus quamplurima viſuntur. Pertinebatq. ad Pontifices huiuſmodi cognitio, à quibus etiam locus tumulo vt adſignaretur, in more poſitum

V 3 fuit,

fuit,quod hoc loco dixerim, quod in alia inſcriptione praetermiſi. Hic admonet me Iacobonius,vt cetera nomina Graeca ad legentiū vtilitatem,quantum fieri poteſt, explicem, cuius voluntati non obtemperare, neque mihi aequum, neque perueteris amicitiae noſtrae conſentaneum duco. Itaque, quod ad ONESIPHORI Liberti nomen ſpectat, dicimus, ὀνησιφόρον Graece id ipſum, quod vtile eſt, quod iuuat, quod leuat, ſignificare: ὄνησις enim vtilitas, iuuamen, leuamenq. ſonat. ZOSIME, ſic ſine diphthongo ſcriptum eſt, quod Caeſij Oneſiphori vxoris nomen cernitur, Vitalem interpretor: Ζώσιμος enim Graece Vitalem, vel qui viuere poteſt, deſignat. nomen filijs impoſitum, vt Iacobonio placet, a parentibus, qui diu liberis caruerunt, vel qui liberos ſuperſtites exoptabant. SPATALE vernae Caeſiae nomen, Delicias libenter nomino: σπατάλη Graece delicias, vel delicatum Latine dicimus; σπαταλάω in delicijs, vel delicate viuo. indicauit idem, mihi Iacobonius, idipſum eſſe etiam nomen viri, ex lapide, qui olim viſebatur in hortis Epiſcopi Sipontini, vt Appianus quoq. oſtendit, huius, quae ſequitur, inſcriptionis.

D· M· S·

CORNELIAE. Q· L· PSICHES· SER

MARITVS· MARTIALIS. ET

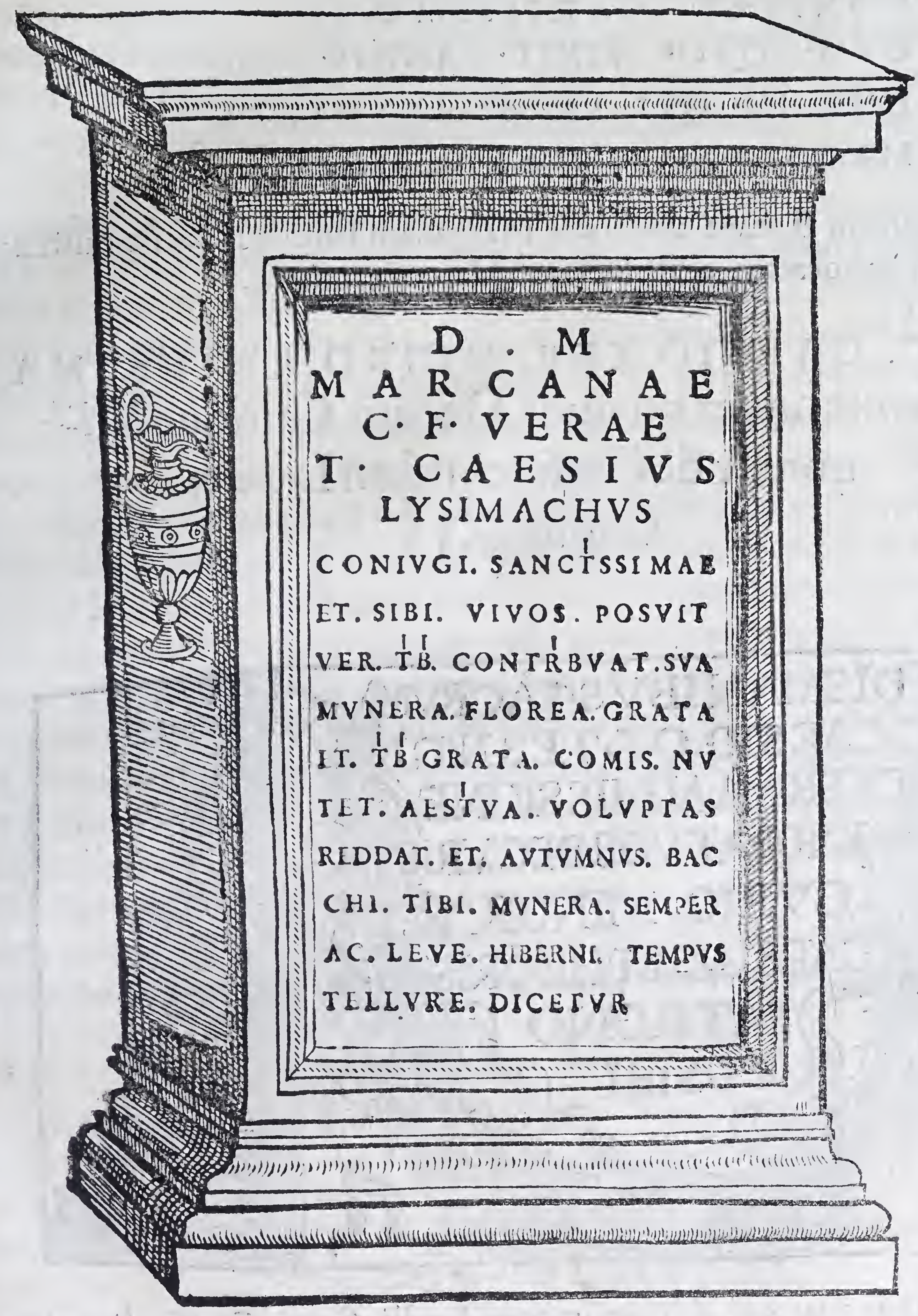
SPATALVS· Q· CORNELII· FLACCI

DISP· CONIVGI· FIDELISSIMAE

FECERVNT

Nunc Saſsinatem incriptionem, qua in ciuitate ſimiliter habitaſſe CAESIOS, ex libris, & monumentis alibi cognouimus, afferam, quam Sorbonum, quod caſtrum non longe eſt à Saſsina, translatam poſtea cognitum eſt: ibi enim nunc videri referunt, qui ex eodem Municipio ſunt, à quibus, & inſcriptionis perfectae, & ipſius lapidis figurae exemplum exactiſsimum accepi, quod nos hic exprimendum curauimus. eam inſcriptionem, quam pulcherrimam ducimus, Thomas Scandianus ante ſeptuaginta annos deſcripſit. exſtat ipſius volumen magnum minio delibutum, tam Graecis, quam Latinis Epigramatis refertiſsimum in Bibliotheca Farneſia, aut Fuluiana.

D.M.

Marcanae autem familiae in tribus alijs lapidibus nomen inueni, quorum vnum adſcribam, quod ab hac Marcana, Caeſij Lyſimachi vxore non abhoret, vt eſt Romae in aedibus Franciſci Porcarij.

MAR-

MARCANA· VERISSIMA· FECIT
M· NONIO· AEMILIANO
GONIVGI· CARISSIMO
CVM· QVO· VIXIT· ANNIS· XII
DIEB. III· QVI· VIXIT· ANNIS· XXX
MENSIBVS· III· BENEMERENTI

Porro quoniam Romae audio eſſe Marganam familiam, facile exiſtimare poſſumus, ita vocatam, ac deductam à Marcana antiqua.

DE C. CAESIO TER. NIGRO EX PRIMA admiſsione ex quatuor Decuris Curione Minore, & de Caeſia eiuſdem Liberta. Caput XIV

Volumina, & monumenta Paulli Caeſij Cardinalis habent hanc inſcriptionem, ſaepius deſcriptam, negligentia tamen ſcriptorum, vt in pleriſque, omiſſus locus eſt; ſed aliarum inſcriptionum ferè omnium aliquando notitiam, vbi eſſent, accepi, quod in hac antea mihi contigit, quam librum hunc abſoluerem: qui cum iam reſcriberetur, ecce in Capitolium forte adſcendenti marmor ipſum egregium, ac circunductum adſpicitur mirae vetuſtatis, in area

area domus Hieronymi Alterij, ciuis Romani, è regione noui templi ſodalitatis Ieſuitarum, quod, tametſi à Dominis neglectum, cum propter elegantiam, & operis, & inſcriptionis pictori deſcribendum mandaſſem, non ita multo poſt etiam typis Romae aliquando editum repperi: ita plerumq. quae maxime deſperauimus, abunde ſuper ſpem ſuppetunt. equidem antea conijciebam ex Regni Neapolitani Vrbe aliqua, ac fortaſsis Venafro exemplar illius tranſmiſſum, vbi altera Q. Caeſij Ruſtici viſitur ex Tribu, item Terentina. NIGRO. Niger cognomen fuit multarum familiarum, quas enumerare, non eſt operae pretium. EX PRIMA ADMISSIONE. apud Flauium Vopiſcum legitur Achilius Magiſter Admiſsionum; arbitror Principum Romanorum temporibus idem vſuueniſſe, quod noſtris; ſunt qui ad Principes admittant primo, ſecundo, ac tertio oſtio. hic C. Caeſius ex Prima fuit Admiſsione. poteſt vero illud in dubium vocari, quae nam Admiſsio ſit Prima dicenda, an ea, qua primum aduenientes admittunt, & adhuc opus habent reliquis admiſsionibus; an qua poſt remotiores à primis apud Principem à cubiculo aditum habent. EX QVATVOR DECVRIS. hoc eſt, qui quatuor exercuit Decurias, ſiue Decurio fuit in quatuor generibus munerum, aut officiorum. Apud Iucundum, de quo alibi memini, eſt inſcriptio Perſij cuiuſdam, qui ſub Domitiano exercuit Decurias duas, hoc eſt Viatoriam, & lictoriam Conſulares. in Ciuitate Romana Onufrij, epigramma eſt, loquens de L. Pompeio Fortunato Nomenclatore, Accenſo, Lictore, Auguſtali trium Decuriarum, vt exiſtimem, quatuor Decurias fuiſſe Viatoria, Accenſorum, Nomenclatorum & Lictoriam. repperi tamen Decurias etiam Praeconum, & Scribarum, ac ne forte quis male me exiſtimare putet de C. Caeſio Nigro, quem putare velim, fuiſſe ex horum officiorum Decurijs, afferam exempla, quibus huiuſmodi homines Clariſsimi appellabantur, apud eundem.

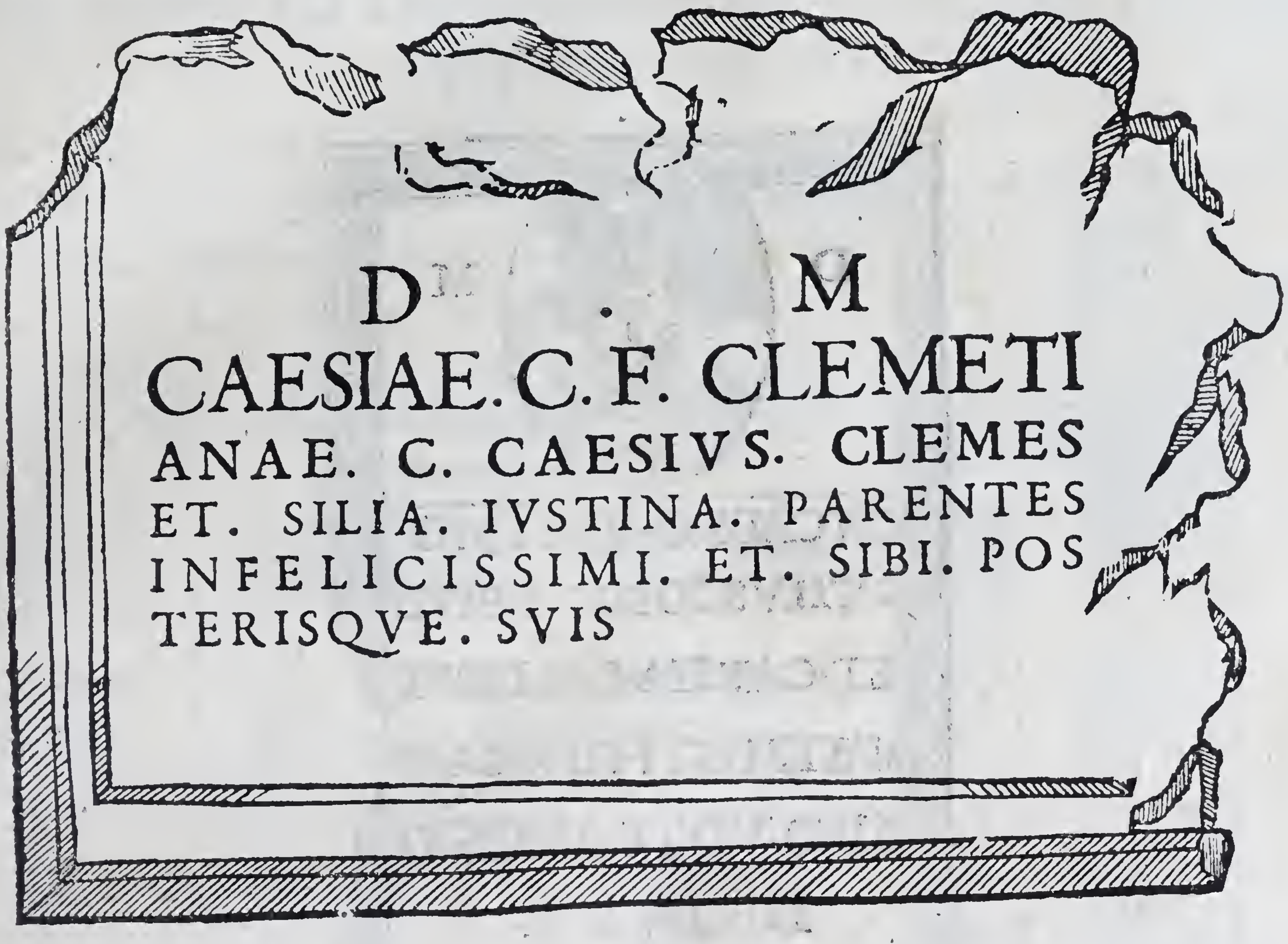
DEO. SOLI. MITHRAE
C. IVNIVS. C. F. TROM.
NENIANVS
VIR· CLAR
VIATOR· QVAESTOR

Item

IOVI· OPTVMO· MAX
L. VRBANVS· V· C.
NOMENCLATOR
CENSORIVS
D· D· D·

Quod ſi diſplicet, eſt alia commoda interpretatio: vt dicamus, C. Caeſium Iudicem ex quatuor Decurijs ſelectum fuiſſe. Praetores enim quotannis legebant Decurias Iudicum, primam ex Senatoribus, ſecũdam ex Equitibus, tertiam ex Centurionibus, & Manipularijs Legionis Alaudae, quartam ex Ducenarijs, additam ab Auguſto: quintam addidit Caligula: neque plures quinque Iudicum Decurias inueni; nõ tamen intelligo quomodo quis ex quinque Decurijs Iudex ſeligi potuerit, niſi ita creuerit, vt cum Ducenarius eſſet, tum Iudex lectus ſit; deinde cum in Alauda Legione militaſſet, etiam tum legeretur; atque itidem cum Eques Romanus eſſet, & poſtea Senator. aliter non video vt quis ex quinq. Decurijs ſeligi potuerit. niſi prior propoſitus ſenſus recipiatur. Ad C. Caeſium Nigrum redeo: & ſum in priore ſententia, vt quoniam de Prima Admiſsione mentio facta eſt, Decuriae illae intelligantur, quae fuerunt inferiorum munerum; vt Praeconum, Scribarum, aut Viatorum, qui quoniam plurimi erant, propterea in Decurias diuidebantur, vt alia Decuria eſſet Conſularis, alia Praetoria, alia Quaeſtoria, alia Aedilitia, vt quiſque in aliquo munere alicui magiſtratui apparebat. atque has Decurias emi ſolitas innuit Cicero. exſtat Tabula Legis de legendis, ac ſublegendis Scribis, Praeconibus, Viatoribus ex ijs Decurijs, quos certo tempore apparere oportet. in qua etiam de ipſorum mercede agitur; vt mercenariæ abſque dubio fuiſſe cognoſcantur. CVRIO. MINOR. erant Curiones Sacerdotes, qui pro Curijs ſacrificabant; & à populo Comitijs Curiatis creabantur. erant triginta Curiones, quia triginta Curiae. qui autem omnibus Curionibus praeerant, is Curio Maximus dicebatur, qualem Liuius nominat: ad cuius differentiam, hic, opinor, Curio Minor inſcriptus eſt. Curionum Minorum etiam in alijs lapidibus mentio. Romae quidem ad Tabernas obſcuras egregio in marmore legitur. Q. FABIVS. CILO. COMES. SEPTIMII. SEVERI. IMPERATORIS. SODAL. HADRIANAL. CVRIO. MINOR. PRAETOR. LEGATVS. PATRONVS. MEDIOLANENSIVM. Ceterum laudanda pietas eſt Caeſiae Theoridis libertae, quae Caeſio patrono hoc monumentum fecit. cuius cognomen Graecum video à verbo θεωρέω, quod eſt ſpeculor, & θεωρὶς ſpeculatrix dicitur, vt θεωρὶς ναῦς, ideſt ſpeculatoria nauis. Nunc non omittam item alteram, cuius notitiam, cum haec ſcriberem, accepi. ea viſitur Ameriae in pariete ſupra feneſtram domus Antonij Bornij, quam deſcripſit olim Marcellus ſecundus Pontifex Maximus, ex cuius monumentis plura in codicem Antiquitatis Bibliothecae Vaticanae iuſſu Clariſsimi Cardinalis Sirleti ſunt relata. Hanc vero manu propria Marcelli exaratam, ibidem cuſtoditam oſtendunt cuſtodes librarij Federicus, & Marinus Ranalli huiuſmodi.

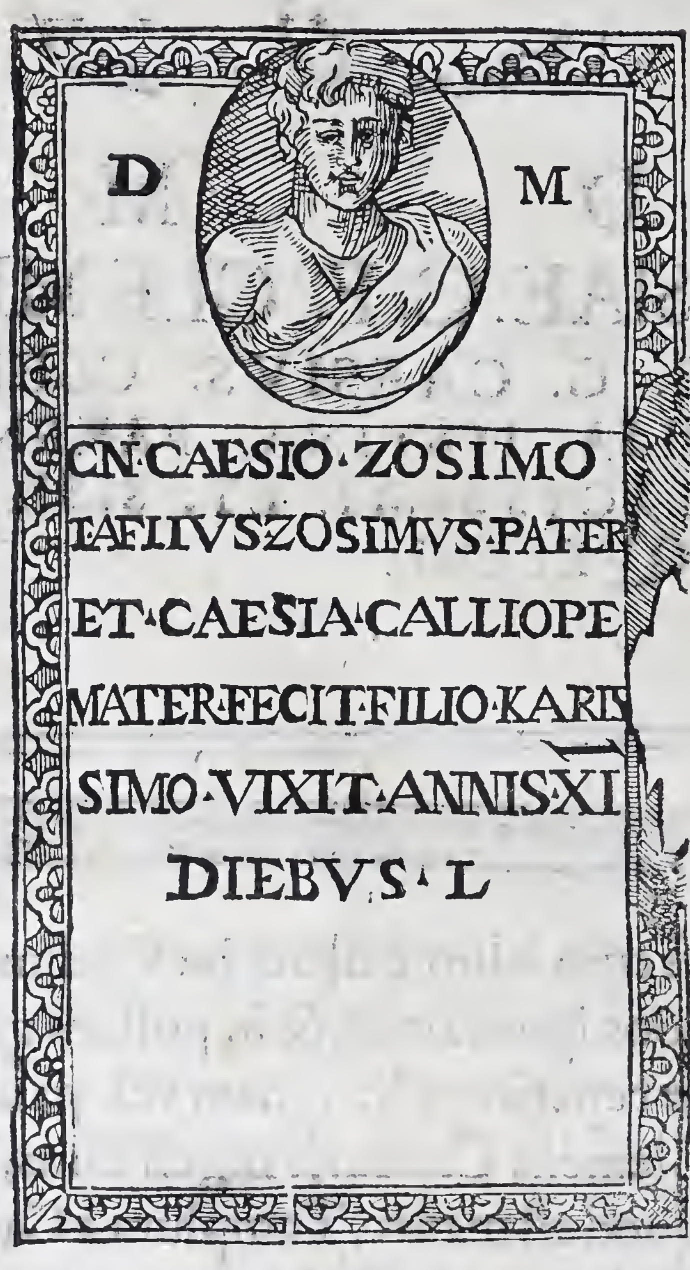
D. M.

Minus igitur mirum, ſi cum olim exſtiterint Caeſius Clemes, Caeſiaq. Clemetiana, praeter eos, quos ignoramus, & in poſtera gente CAESIA Clementis cognomen ſubinde repetitum ſit; (nam vel patrum aetate ſub obitum Leonis Decimi obijt Clemens Caeſius, Angeli filius, I. C. ſummaq. expectatione adoleſcens) &, quod eſt maius, Templum à Caeſijs Diuo Clementi antiquiſsimum conditum fuerit Caeſio in pago, agri Mutinenſis: quem pagum itidem à Caeſia familia exaedificatum teſtes inſignes ſunt hiſtoriae. cuiuſmodi de rebus ſuo loco fortaſſe copioſius dicendum erit. Porro quam nobilis in primis, claraq. exſtiterit Silia familia, ex qua Silia Iuſtina orta, Caeſij Clemetis vxor, Caeſiae Clemetianae Mater, nihil attinet hoc loco explicare: Faſti conſulares, libriq. veteres ſatis docent. CLEMES cum hic ſine N. ſcriptum legatur, mirari lector non debet, paſsim hoc, atque eiuſmodi nomina ſcripta inueniri, oſtendit mihi Iulius Iacobonius ex hac inſcriptione, quae olim Romae, in aedibus Maffeiorum viſebatur in haec verba.

CLEMETI. CAESARVM. NN
CASTELLARIO. AQVAE. CLAV
DIAE. FECIT. CLAVDIA SABATIS
ET. SIBI

Accedat Caijs Caeſijs Cnaeus Caeſius vnus, tanquam omnium praenominis ſimilitudine, proximus, cuius antiquiſsima inſcriptio viſitur in Tabella eleganti marmorea intra hortos Caeſios huiuſmodi; vbi imago adoleſcentuli cernitur.

Ex quo epigrammate Cn. Caesivs filius è maternae familiae nomine nomen ſibi adſciuiſſe videtur, ex paterno autem cognomine cognomen. quod Graecum eſſe, ſupra perſcripſimus. Calliope nomen fictum è Muſarum vna, vel ex oppido non obſcuro Parthorum, quod Calliope, Stephano auctore, de vrbibus, nominatur. fuit, & Calliopolis vrbs Thraciae in extremo Helleſponti, vt Strabo libro ait xiii: eſt item Peloponneſi ciuitas in Orientali tractu, haud procul ab Araxo Promontario, vt libro ſecundo teſtatur Mela. Calliopolis praeterea Inſula eſt maris Aegaei, vna è Cycladum, notiore nomine, Naxus, vt ait Plinius lib. iv. cap. ii. ex quo nam ex ijs locis nomen Calliope ſumpſerit, nihil affirmo. Video Calliope cognomen frequens in antiquis lapidibus reperiri, vt in vno, cuius copiam fecit mihi Iulius Iacobonius, huiuſce exempli.

D · M

AEMILIAE. CALLIOPE. EVTIA. PRISCA. PATRONA
LIB. BENE. MERENTI

De Cnaeo Caeſio Decumano ex Capitibus ſupra diximus.

DE C. CAESIO INGENVO ET CAESIA INGENVA Caput XV

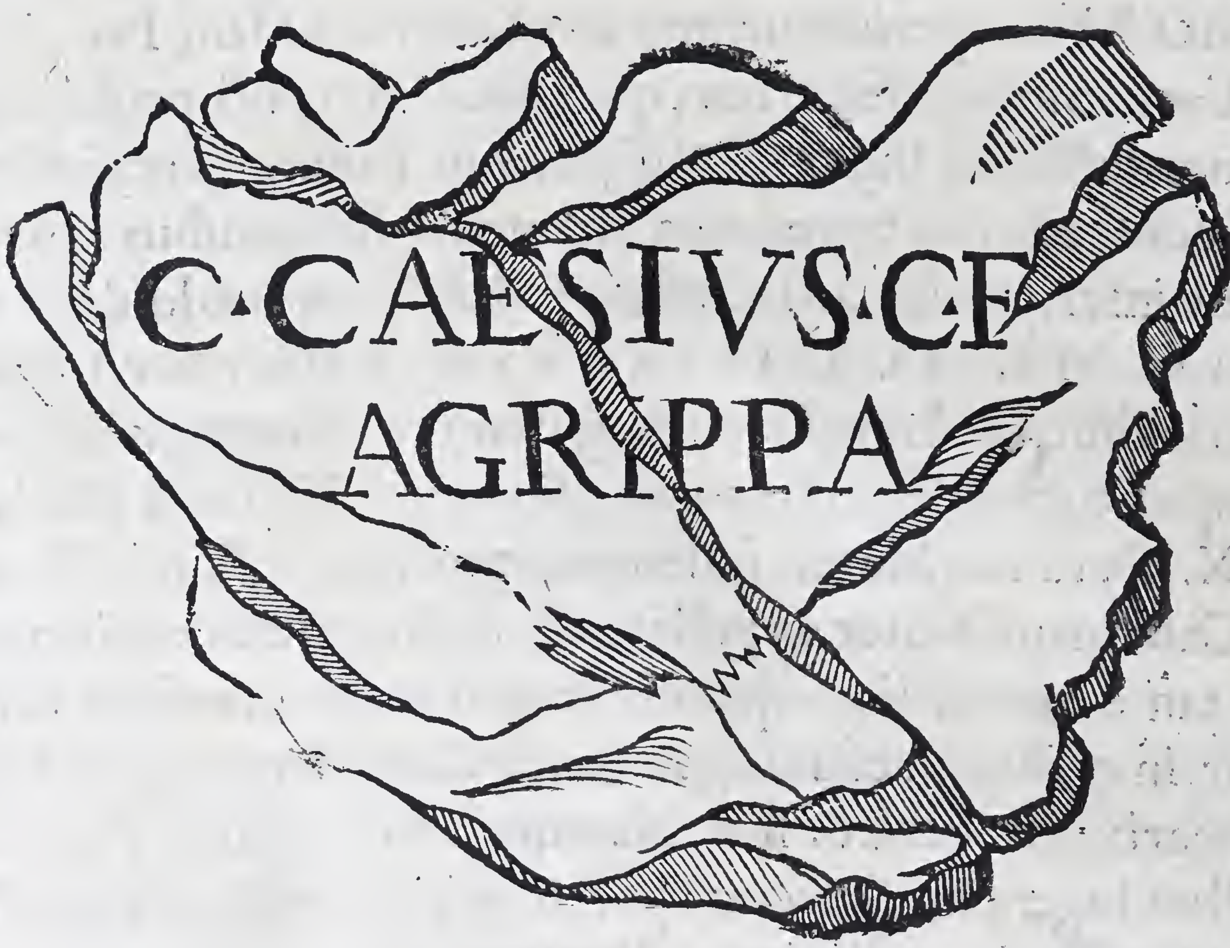

POETOVIONE antiquiſsimi nominis non Norici, vt putat Marcellinus, ſed Pannoniae Superioris Vrbe, lapis hic inſignis viſitur, altus pedes quaternos, latus ternos, & dimidium, propter ſcalas templi Curialis, ad latus alterum ianuae, qua ingreſſus eſt ad domicilium Parochi. Inſcriptionem, praeter alios, Petrus Appianus, & Amantius ediderunt. Sed eam cum lapidis dimenſione accu-

rata diligenter deſcriptam, ante aliquot meſes prouincialis Praeſes Sodalium Franciſcanorum Germaniae detulit ad Alfonſum Iuniorem Carrettum, Marchionem Finarij, adlectum inter Principes Imperij, atque is humaniſsime ab Caeſaris Aula Romam ad me miſit. deſunt poſtremi verſus, vetuſtate conſumpti: cetera quam emendatiſsima ſunt. C. CAESIVS. alibi vidimus, quam ſit familiare huic familiae Caij praenomen: namque Caios Caeſios multos numeramus. PAPIRIA. tribus eſt ciuitatis Poetouionenſis, vt ex plurimis alijs inſcriptionibus conſtat, quae, vt Sextus Pompeius inquit, à Papirio eſt vocata. in Papiria Tribu fuere etiam Tuſculani, Fulginates, Alatrinates, Sabini multi, atque alij. INGENVVS. quaerenti mihi, quis omnino C. hic Caeſius Ingenuus putandus eſſet, coniecturae omnes, argumenta omnia, ac veriſimilitudines, aut patrem, aut fratrem, aut agnatum Ingenui eius, qui Praeſes Pannoniarum, in XXX Tyrannis enumeratur; repraeſentarunt, niſi is ipſe ſit: potuit enim poſt hoc monumentum à ſe conditum, longius militaribus honoribus progredi. ſed de Ingenuo legatur prorſus, quid Trebellius Pollio monumentis litterarum conſecrarit; deinde quid probabiliter ſentiendum ſit, inueſtigetur. nam Tuſco, & Baſſo conſulibus, cum Gallienus vino, & popinis vacaret, cumque ſe lenonibus, mimis, & meretricibus dederet, ac bona naturae luxuriae continuatione deperderet, Ingenuus, qui Pannonias tunc regebat, à Moeſiacis legionibus Imperator eſt dictus, ceteris Pannoniarum volentibus. neque in quoquam melius conſultum Reipublicae à militibus videbatur, quam quod, inſtantibus Sarmatis, creatus eſt Imperator Ingenuus, qui feſsis rebus mederi ſua virtute potuiſſet. Cauſſa autem ipſi arripiendi tunc Imperij fuit, ne ſuſpectus eſſet Imperatoribus, quod erat fortiſsimus, ac Reipublicae neceſſarius; & militibus, quod imperantes vehementer mouet, acceptiſsimus; ſed Gallienus, vt erat nequam, & perditus, ita etiam, vbi neceſsitas coegiſſet, velox, fortis, vehemens, crudelis; denique Ingenuum, conflictu habito vicit, eoque occiſo, in omnes Moeſiacos tam milites, quam ciues aſperrime ſaeuijt, nec quemquam ſuae crudelitatis exortem reliquit: vſque adeo aſper, & truculentus, vt pleraſq. ciuitates vacuas à virili ſexu reliquerit. fertur ſane idem Ingenuus, ciuitate capta, intraſſe domum, in qua ſe pugione transfodit, atque ita vitam finiſſe, ne in Tyranni crudelis poteſtatem veniret. exſtat ſane Epiſtola Gallieni, quam ad Celerem Verianum ſcripſit, qua eius nimietas crudelitatis oſtenditur, quam ego iccirco interpoſui, vt omnes intelligerent, hominem luxurioſum crudeliſsimum eſſe, ſi neceſsitas poſtulet. Gallienus Veriano. *Non mihi ſatisfacies, ſi tantum armatos occideris, quos, & fors belli interimere potuiſſet. Perimendus eſt omnis ſexus virilis, ſi & ſenes, atque impuberes, ſine reprehenſione noſtra, occidi poßent; occidendus eſt quicunque male voluit; occidendus eſt quicunque male dixit contra me, contra Valeriani filium, contra tot Principum, patrem, & fratrem.*

trem. Ingenuus factus eſt Imperator, lacera, occide, concide, animum meum intelligere potes: mea mente iraſcere, qui haec manu mea ſcripſi. Haec Trebellius. Deinde hiſtoricus eſt nemo, quin Ingenui meminerit, vt longe praeſtantiſsimi ceterorum, qui in Imperium inuaſerunt. Itaque primum cum haec inſcriptio ſit in Pannonijs, in quibus non ſolum Caeſius Ingenuus, verum etiam Caeſia Ingenua vixiſſe reperiuntur, praeterea cum in eadem Prouincia aliae Caeſiae familiae mentiones ſuperſint, quas afferemus, nil prohibet ſentire, Caeſium nomen fuiſſe illi Ingenuo, qui praefuit Pannonijs: cuius temporibus loquendi conſuetudine cognomen dumtaxat ſermonibus vſurpabatur. Quod ſi in fine inſcriptionis, illud eſt, quod Appianus addidiſſe videtur, AVGVSTAE. MATRI. CASTRORVM. POETOVIENSIVM, omnis dubitatio ſublata eſt: atq. hanc Auguſtam vel vxorem, vel matrem Caeſij Ingenui Imperatoris eſſe certum erit. Sic enim Victoria illa Victorini vnius è XXX. Tyrannis Mater, iiſdem temporibus, vt Trebellius in Lolliano refert, Caſtrorum Mater appellata eſt, & Auguſtae nomine ornata; at hoc quidem tanto credibilius, quanto certius Poetouienſium Caſtrorum Mater dicitur, in quibus Caeſius Ingenuus, & Caeſia Ingenua, & Ingenuus, vel filius, vel maritus Imperator fuit. Namque vti Pannoniae Praeſes Poetouienſibus Caſtris Ingenuus praeerat; porro in ijs Legio praecipue merebat XIII. Gemina, vt ex Tacito colligimus. Vt cunque ſit, quoniam detritae ſunt litterae poſtremorum verſuum, nullus, opinor, erit, qui alium Ingenuo proximiorem putet, quam C. Caeſium Ingenuum, ex quo lapide, cuius magnitudo, vt in ijs regionibus, ipſa magnum quoque fuiſſe perſuadet auctorem ſuum. Quo porro tempore vixerit Ingenuus, Conſules Fuſcus, & Baſſus oſtendunt. Anno quippe poſt V. C. ∞XI. primus fuit è triginta, qui Imperium arripuerit. fuit ornatus à Valeriano, vt Trebellius narrat in Regilliani vita. *Nec à Gallieno,* inquit, *vir iſte promotus eſt, ſed à patre eius, Valeriano, vt & Claudius, & Macrianus, & Ingenuus, & Poſtumus, & Aureolus, qui omnes in Imperio perempti ſunt, cum mererentur Imperium. Mirabile hoc fuit in Valeriano Principe, quod quoſcunq. Duces fecit poſtea militum teſtimonio ad Imperium peruenerunt: vt appareat, ſenem Imperatorem in deligendis Reipublicae Ducibus talem fuiſſe, qualem Romana Felicitas ſub bono Principe requirebat. & vtinam vel illi, qui arripuerant Imperia, regnare potuiſſent.* Quae verba libentius adſcripſi quod pertinent valde ad Ingenui exiſtimationem; cui Onufrius magnam inſcriptionem facit. IMPERATORI CAES. INGENVO C. F. AVG. IN PANNONICIS. &c. V. F. viuens fecit. VLPIAE ADIVTAE. fortaſſe ex Vlpij Traiani ſtirpe oriunda. vt eodem tempore Clariſſimi Viri duo, Vlpius Syllanus, Vlpius Crinitus fuit. praeterea Caeſiae familiae cum Vlpia alia neceſsitudo; nam L. Caeſius Ampliatus heres inſtitutus eſt à M. Vlpio Seuero, quemadmodum inſcriptio, quae Neapoli eſt, ab Ap-

ab Appiano edita teſtatur. Caeterum aliquid pertinere ad C. Caeſium, C.F. Ingenuum poteſt C. Caeſius. C. F. Agrippa, quod vterque Caius, & Caio patre natus, & pari nobilitate cenſeatur, cuius inſcriptio viſitur Veronae in Fano D. Martini Ruris, vt Torellus I. C. olim edidit.

DE CAESIO SIVE IACOBO CAESIO NVMERArio Apparitionis, Magiſtro Equitum Orientis Caput XVI

EGREGIAE auctoritatis Scriptor Ammianus Marcellinus libro hiſtoriarum decimonono infraſcripta verba habet. Inter haec tamen funera, direptioneſq. Ciuitatis exciſae, Aeliano Comite, & Tribunis, quorum efficacia diu defenſa ſunt moenia, ſtrageſq. multiplicatae Perſarum, patibulis ſceleſte ſuffixus Iacobus, & Caeſius numerarij Apparitionis Magiſtri Equitũ, alijq. protectores poſt terga vinctis manibus ducebãtur. Tranſtigritanis, qui ſollicita quaerebantur induſtria, nullo infimi, ſummique diſcrimine ad vnum omnibus contruncatis.

Ex quibus

ex quibus intelligitur: Imperatore rerum potiente, Conſtantio, Conſtantini filio, Caeſius, ſiue Iacobus Caeſius, vt videtur, Vir & conſilij magni, & virtutis, per gradus alios ad eum perueniſſe, quem ea tempora, ratione tota veterum honorum commutata, nunc Praefecturam, nunc Magiſtratum, nunc Principatum Apparitionis nominabant. Ea dignitas huiuſmodi erat, vt in ampliſsimo quoque ordine proxima proximae ſemper eſſet. Quamobrem apud Praefectum Praetorio, vt tum vſurpabant, Orientis, aut Occidentis apud primos Comites, apud eos denique, quorum praecipua erat quocunque tandem titulo Imperij adminiſtrandi auctoritas, ſummum locum obtinebant, Numerarij duo Apparitionis Magiſtri; ſic enim, cum diligenter inquirerem, & eum librum, quem Notitiam Prouinciarum vocant, omnem euoluerem, obſeruaui. Vt enim in Militia contingebat, ab infimis ordinibus ſtrenuos milites ad medios, à medijs ad primos vocari: vt olim Romae, ex Quaeſtoribus Aediles, aut Tribuni: ex his Praetores, ex Praetoribus Conſules fiebant: ſic poſt Vrbem Conſtantinopolim conditam nouis officiorum nominibus inuentis, vt Numerarij Magiſtri ex inferioribus, ac ijs praecipue, quos Primiſcrinios dicebant: ſic ſaepe ex his Magiſtris praefecti Praetorio, qui omnibus poteſtate antiſtabant, creabantur. inter multos exemplo ſit, Ruffinus, quem Marcellinus è Magiſtro apparitionis Praetorianae Praefectum Praetorio oſtendit, libro xv. Porro Apparitionem dictam arbitror, quam vulgo hodie Cuſtodiam vocant, manum eam cum Peditum, tum Equitum, quam perpetuam Reges, atque alij Principes, ad praeſidium, & pompam adhibent. Quae Apparitionis ſignificatio confirmatur à Marcellino, cum de Leontio Praefecto Vrbis agit his verbis: *Idem profecturus*, inquit, *ad ſeditioſum populum, qui ad SeptiZonium conuenerat, ab omni toga, Apparitioneq. rogabatur enixius, ne ſe in multitudinem arrogãtem, minitantemq. immitteret.* & paullo ſuperius, *Leontius Praefectus Vrbis immiſsis Apparitionibus in Populum tumultuantem, aliquos ſubreptos Inſulari poena mulctauit*. Quin olim in prouincijs Proconſules ex cohorte Praetoria Apparitionem conſtituebant. & Iuſtinianus de Apparitoribus Proconſulis, & Legati Lege ſecunda ſic decernit. *Apparitioni tuae, & Legatorum quadringentos cenſuimus deputandos.* & paullo poſt. de Apparitoribus Comitis Orientis. *In officio*, inquit, *Comitis Orientis non amplius, quam ſexcenti Apparitores habeantur, quos quidem publicis neceſsitatibus nouimus abunde ſuppetere, quod eſt ex Zenonis Lege.* Sine militari Apparitione iuſſus Vrſicinus eſt ab Imperatore Conſtantino reuerti Meſopotamiam, vt refert Marcellinus; tum Protector adiunctus Vrſicino, quem Comitem Orientis fuiſſe narrat, antequam clades à Perſis acciperetur. Alias ſignificat Apparitio delectum illum, atque enumerationem militum, quam antiqui Luſtrationem, poſteriores Oſtenſionem, hodie Monſtrationem militum vocant. cui Apparitioni militari qui praeeſt, recte Numerarius

Princeps, ſiue Magiſter Apparitionis dicitur, hoc eſt, producendorum atque explicandorum ſub conſpectum militum: vt qui ſint, & quot ſint, appareant. Milites etiam, qui ſic apparerent, atque oſtenderentur cognoſcendi, & numeri, & armorum gratia, Lampridius Oſtenſionales vocat in Alexandro. atque alterutram Apparitionis ſignificationem ad Caeſium pertinere poſſe, non eſt dubium. Ceterum Apparitionis vocabulum tam ex aetatibus ſcriptorum, quam ex negotiorum generibus exponi, ſolitum eſt. Alicubi iuris interpretes, Apparitores eſſe Publicanos interpretantur. falluntur, qui Lictores credunt, nam M. Tullius Marcilij ſingularem, & prope incredibilem in longa Apparitione fidem laudat. Mentionem horum, qui Magiſtratibus Romae apparerent, multi lapides habent. Idem auctor alibi cum Lictores, Scribasq. nominaſſet, addit eos etiam, qui apparerent. quam Apparitionis ſignificationem honeſtam ad Barbarorum tempora ita perueniſſe ſentio, ut Apparitores non alij videantur, quam quibus in ea Praefectura, cuius ſunt Apparitores, munus aliquod ſit tuendum, ac curandum, & mandata, & negotia exſequenda. Honeſtiſsime quidem hoc verbo vſus eſt Eucherius, cum apud Conſtantium Auguſtum aduerſus obtrectatores, Iulianum Caeſarem defenderet, eumque diceret induſtria vigili Barbaros repuliſſe: Apparitoremq. fidum auctori ſuo Conſtantio futurum eum, obligata ceruice ſponderet. Praeterea non ſolum Marcellinus tradit, Antonium illum, qui deinceps in ſummum ducem euaſit, honorum capeſſendorum ergo, Rationarium (vtendum eſt ipſorum vocabulis) Apparitorem factum, & Meſopotamiae Ducis domeſticum Protectorem, hoc eſt, Comitem, & familiarem. alibiq. Remigij Legati Imperatoris, nobiliumq. ſaepe, & honoratorum hominum meminit Rationariorum Apparitorum: verum Liber ipſe, qui Notitia Prouinciarum inſcribitur, ſemper fere vltimo loco, tanquam inter dignitates, & officiorum gradus collocat Apparitores. Numerarijs vero magiſtris adiutores addit, quos alij Vicarios, aut Promagiſtros nuncuparent. Itaque Antoninus, is ex opulentiſsimo Mercatore, Rationarius, Apparitor, & domeſticus Protector, non vilis miniſter, quales Satellites creduntur, ſed muneris alicuius in rationibus Curator fuiſſe, putandus eſt. atque huiuſmodi in vrbanis, ciuilibusq. rebus agnoſcendae ſunt Apparitiones, quae nihil ad Caeſium pertinent. in bellicis autem cum duo Principes eſſent Apparitionis, alter Equitum, alter Peditum: vt de Equitibus loquamur, quibus praefuit Caeſius; etiam in M. Tullij Epiſtolis mentio reperitur apparentium Equitum, vt Apparitores Equites exiſtimem, qui primi emittuntur, excurrunt, atque hoſtibus apparent, quos Caeſar opinor Antecurſores dicit. Opportune veniunt in mentem mihi Conſtantini Leges, quibus & militia ſpoliat Apparitorem profectum in patriam, prouinciamq. ſuam priuati negotij cauſſa: & militare in Apparitorum numero permittit etiam,

quibus

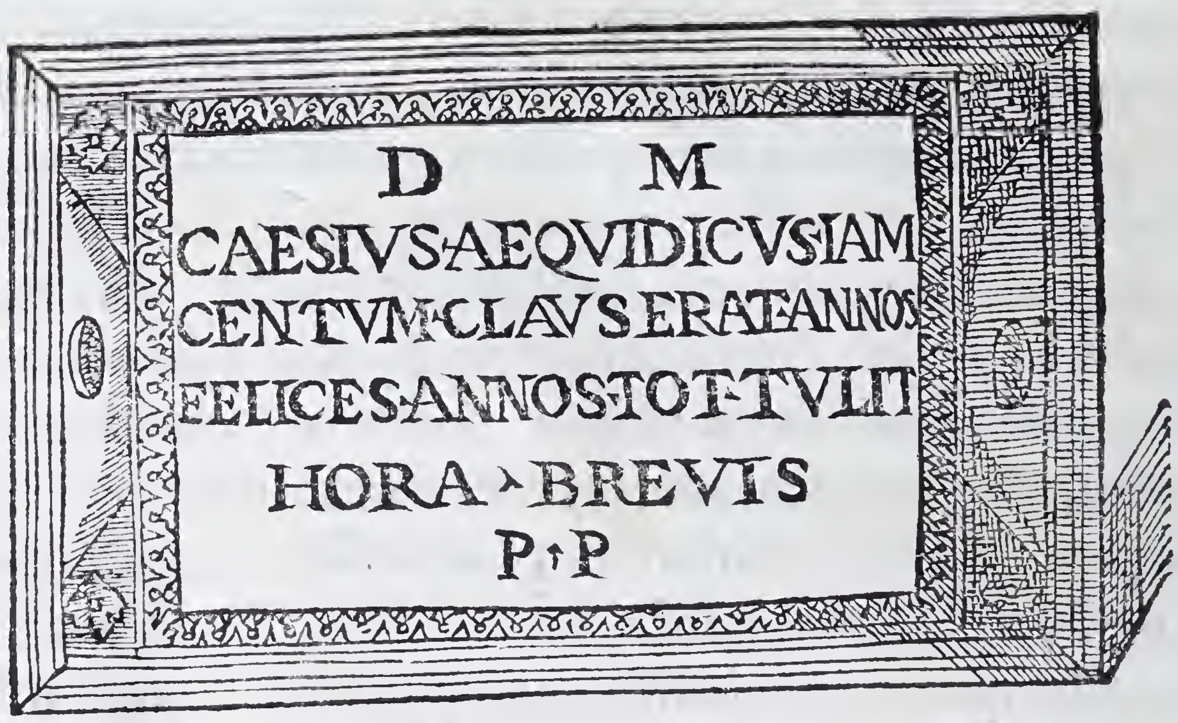
quibus res familiaris ſit anguſtior; deinde quod maioris eſt ponderis, ibidem ſtatuitur, Ne vlli pro Apparitoribus Praefecti Praetorio Orientis admittantur, neque Apparitioni veteri more aggregentur, militiaeue ſacramenta ſortiri poſsint, niſi qui veram, Catholicamq. fidem profitentur: militariumq. litterarum exempla habent ex authenticis ſacris probatorijs ipſius Imperatoris, & manu ſubſcriptis, & arbitrio praeſtandis: ne qua fraus, doluſue intercedere queat: tanti erat numerari in Apparitoribus. Atque haec hactenus de Apparitione, ſine quibus Caeſij munus, & quodnam exſtiterit intelligi non poſſe ſentiebam. Ad Numerarij vocem quod attinet, Numerarium interpretor numero Praefectum, quicunque tandem numerus ſit; quamobrem quicunque munera in tota Apparitione gerebãt, hi omnes ſub Numerario Magiſtro cenſebantur. Iccirco ſaepe nominatus mihi liber Notitiae Prouinciarum in diſpoſitione Britanniarum, in quibus quotannis Numerarius eligebatur ex officijs militum, ut is auctor appellat, Praeſentialium, & Commentarienſium, enumerat Praefectos Numeri quammultos, his prope verbis: *Praefectus Numeri Vigilum, Praefectus Numeri Defenſorum, Praefectus Numeri Exploratorum, Praefectus Numeri Directorum Veterum*: atque alij multi Praefecti Numeri, quos Numerarios Magiſtros, Praefectos, Principesq. dictos exiſtimo. Quorum ſplendor huiuſmodi fuit, vt praeter hoc nomen Praefecturae Numeri, praeter Adiutores, Apparitores, & Officiales, quibus imperabant, etiam Primicerios haberent, quibus ſcilicet curatio erat Scrinij Numerariorum. Quodſi Primicerij Viri ſpectabiles, vt is auctor docet, vocabantur, colligimus, quanta dignitas eſſet Numerariorum, quorum ſunt adminiſtri Primicerij. Porro ex Lege Conſtantini Numerarij, qui ordine, & ſtipendijs militiae fuerint decorati ad Tribunatum Praetorianum militarem, vocabantur: ex Tribunatu deinceps Comites creabantur: vt docet Liber Iuſtiniani duodecimus. qua ratione Marcellinus Caeſij Numerarij, ex tam multis illuſtribus captiuis, poſt Aelianum Comitem, Tribunoſq. meminit. Duos ſane in Oriente Numerarios fuiſſe conſtat, alterum, cui parebant, quibuſcunq. ex peditatu erat apparendum, alterum, qui praeeſſet idem muneris inter Equites exercentibus. Atque hoc potiſsimum in cauſſa fuit, cur libentius Iacobum Caeſium Numerarium, Magiſtrum Equitum Apparitionis legam, quam, vt in vulgatis libris eſt, Iacobum, & Caeſium Numerarios. neque enim aut in exactiſsimo illo volumine Notitiae Prouinciarum, aut vſquam reperiuntur duo fuiſſe Numerarij Equitum Magiſtri: ſed ſemper alter Equitum, alter Peditum. Quoniam igitur praeter omnem conſuetudinem ſcripti ſunt duo Magiſtri Equitum Apparitionis Numerarij, ſi quod manuſcriptum exemplar Marcellini emendatius exſtet, libentius, vt dixi, vnum Equitum Magiſtrum Iacobum Caeſium legam. Videor enim eandem culpã agnoſcere,

quae in Polibij codicibus,è Graeca in Latinam linguam à Perotto expreſsis, deprehenditur; in quibus pro Decio Campano, Praefecto Legionis, Decius & Campanus, Praefecti, perperam eduntur: de qua re copioſius priore volumine in M. Caeſio generis Principe diſſerui. Accedit Iacobi Praenomen ſaepius in poſteriore familia Caeſia vſurpatum, argumentum non leue tam Iacobum Caeſium, quam Iacobum, & Caeſium à Marcellino ſcribi potuiſſe. Tum enim, & Chriſtiana religio florebat, & Chriſtianis Praenominibus vti coeperant. Ergo poſt Vrbem conditam anno CIↃCX. poſt Chriſtum CCCLX. Conſulibus fratribus Auguſtae, Conſtantij Vxoris, Euſebio, & Hypatio, in bello Perſico virtus enituit egregia Caeſij. de quo quoniã quae ad dignitatem ſpectabant attigimus, quae reliqua ſunt, breuiter narrabimus. Etenim in veterum monumentis vix vllum maius bellum Imperatores Romanos cum Perſarum Regibus geſsiſſe video. cum Sapor, ſi diligenter, quid potuerit, quid effecerit, qui Rex fuerit, cõſideremus: omnino omnibus, quibus cum bella geſta ſunt, anteponendus ſit. is annos ſeptuaginta regnauit, quot fortaſſe alius nemo. ſed cum bellum hoc Conſtantio indixit, octauum & quadrageſimum Regni annum agebat. quo tempore aliquoties ab exercitibus Romanis exacerbatus, nunquam ſatis repreſſus, ſaepe inuectus in Imperij fines cum pace dimiſſus fuerat. Nunc coniunctis ſibi duobus Regibus Albanorum, & Chionitarum, pacatiſq. finitimis nationibus, Imperij fines inuaſerat. Et iam crebri nuncij Conſtantio, apud Syrmium agenti, nunciabant, Saporem ad Eufratem cum maximis Perſarum copijs, multarumque praeterea gentium magna manu veniſſe, Eufratem tranſire coepiſſe, diciq. Regem in Meſopotamiam impetum eſſe facturum; iam vicos aliquot exuſtos, complures eſſe in hoſtium poteſtate. erat tum in Oriente praefectus copijs Equeſtribus omnibus Vrſicinus, vir fortiſsimus; & rei bellicae ſcientiſsimus, cum eo & Ammianus Marcellinus, qui hiſtoriam ſcripſit, & vt apparet, hic Caeſius Numerarius Magiſter venerant. Vrſcini autem tantae res geſtae fuerant, tanta felicitas, vt in vnius ipſius anima Orientis Imperio ſubditae nationes omnia ponerent. Coſtantius tamen, qui peſsimis mortalium conſultoribus vteretur, reuocato Vrſicino, in eius locum Sabinianum Senem quendam, ignarum rerum omnium miſerat, imminentibusq. periculis admonitus, rurſus perſeuerare in Oriente Vrſicinum iuſſerat. id quamquam aegre non magis ipſe, quam Orbis terrarum ferret, tamen optimi Ducis hortationibus omnia inſtrui coepta, quibus potentiſsimi Regis vires infringerentur. Iam totus impetus belli ad clariſsimae Meſopotamiae vrbis Amidae moenia conſtiterat, quam Sapor centum millibus hominum obſidebat, ianuam, qua effracta, & reuulſa totus pateret Oriens. Quibus cognitis Vrſicinus extemplo celeres Equites miſit, in his opinor Caeſium, vt agreſtes cum familijs, & pecoribus in tutiſsima cogerentur, campi ſuccenderentur

derentur omnes, ne pabuli copia ſuppeteret hoſtibus, quae accurate confecta omnia. Rem in paucisſima conferam. Amidae, vt oculatus teſtis, Marcellinus narrat, praeſidio ſemper erat Quincta Parthica Legio cum indigenarum turba, non contemnenda: ſed tum propter ingentem Perſarum multitudinem ſex Legiones, praecurſis itineribus, oppidum cuſtodiebant, Maguntiaci, Decentiaci, Triceſimani, Decimiq. Fortenſes, & Superuentores, atque Praeuentores cum Aeliano Comite, & ſagittariorum parte maiore. Quis Rex hoſtis, quo loco ſtaret, quibus machinis vrbs impeteretur, placet ex eodem ipſo auctore commemorare. Cum Aelianus Comes Marcellinus, domeſticus Protector, Caeſius Numerarius, Magiſter Equitum Apparitionis, nobiliſsimus quiſque, ac fortiſsimus obſeſſam vrbem introijſſent, defendendamq. ſuſcepiſſent; poſt creberrimas pugnas, ſumma contentione pugnatas; poſt oppugnationes, quibus, foſsis, aggeribus, vineis, turribus obſeſsi, telorum, multitudine preſsi, maximis, & grauiſsimis tormentis appetiti, flammis, ignibuſq. toſti, dolis, ac fraudibus hoſtium, & transfugarum ſaepe tentati, noſtri repugnarunt: cum nulla pars diurni, nocturniue temporis ad laborem intermitteretur: non aegris, non vulneratis facultas requietis daretur; cum aeſtu, ſiti, peſtilentia quiſque vexaretur, tandem Ciuitatem ab iratiſsimo Rege captam eſſe tertio, ac ſeptuageſimo die, quam eam cinxiſſet, quo die Rex triginta millibus ſuorum amiſsis omnem conatum adhibuerat. Nam cum Aelianus Marcellinus, Caeſius, Tribuni alij, ac Protectores, Gallorumq. ductores, quibus poſtea, propter virtutem ſtatuae armatae ad Aedeſſam poſitae ſunt, omnia prouidere, apud omnes adeſſe, milites cogere, caſtra munire, machinas transferre, alios alibi in monumentis collocare, ſatagerent: contra milites feſsi, & transfixi ſagittis, neque recipere ſe, neque ſiſtere poſſent, clamore, & caede omnia complerentur, ad extremũ infeliciſsime vallum, in quo propugnabant, corruit; qua ruina oppreſsi noſtri, conſtrata omnia telis, armis, ac cadaueribus: & aditum, & facilem adſcenſum Perſis dedere; qui quantam ſtragem ediderint, ſatis cuiq. animo ſibi repraeſentare ex Marcellino teſte, & auctore cognoſcere licet. is ſe, ſcribit, cum adueſperaſceret, nonnullis adhuc dimicantibus cum duobus Comitibus per poſticam, qua nihil ſeruabatur, ad Vrſicinum euaſiſſe: aliquot vero fortiſsimos viros, vi via facta, conferto agmine erumpentes exceſsiſſe, quos Perſarum omnis multitudo perſecuta rurſus oppreſſerit: in his fuiſſe primarios quoſque, praecipue Aelianum Comitem, quem ipſum, & Tribunos quoſdam Perſae in crucem egerint: Iacobum verò, & Caeſium, ſiue Iacobum Caeſium, Numerarium Apparitionis, Equitum Magiſtrum, Protectoresq. alios reuinctos à tergo manibus captiuos, vidiſſe ſe, dum adducerentur à Perſis, ſcribit. ſane in monumentis lapideis Caeſiam Perſidem vidimus, Titumq. Caeſium T. F. Perſicum, vt for-

te fortuna, Amida amiſſa, tale cognomen ipſius poſteri praeſetuliſſe, atque ex ea ſeruitute appellationem ſumpſiſſe credendi ſint: cum apud Perſas patre captiuo nati in Italiam redijſſent. inſcriptionem eam ad caput XIIII. appoſuimus.

DE CAESIO AEQVIDICO QVI CENTVM ANNOS vixerat Caput XVII

VENVSTISSIMA, & vetuſtiſsima menſa eſt marmorea, in qua pulcherrimis litteris haec inciſa inſcriptio viſitur; quae ſupra oſtium intimi cubiculi Cardinalium Caeſiorum ligneis olim ornamentis incluſa collocata fuit; & ad decus, & non tam fortaſsis ob Caeſij nominis recordationem, quam, vt monumentum legerent vitae humanae, cuius ſingulis horis pars conſumitur: & quamuis longiſsima ſit, puncto tamen temporis auferuntur omnia tam multis diebus, noctibuſque congeſta. Edidit hanc inſcriptionem Aldus Iunior in Orthographia ſua. Deorum Manium notae indicant, qui memoriam huic Caeſio poſuerunt priſcam Romanam religionem coluiſſe. Praenomen nullum appoſitum eſt, propter carminis, opinor, rationes. AEQVIDICI cognomen ſingulare eſt, neque unquam à me alibi lectum. videtur autem Caeſius ſic dictus Aequidicus, vt olim Alexander appellatus Paris: neſcio an recte quidam putent, quod parem ſe, aequumq. praeberet omnibus. Diomedes vetus inſignis Grammaticus libro tertio, Aequidicos verſus eſſe docet eos, qui ſingulis propoſitionibus anthitetas apparant dictiones, vt Virgilij ille eſt: *Alba Liguſtra cadunt, vacinia nigra leguntur*: quod in quotidiana conſuetudine, ac ſermone ſi factitauit Caeſius, ratio cognominis apparet. niſi potius ſic nuncupatus eſt; quod aequa ſemper diceret, quae maxima, atque optabi-

optabiliſsima virtus eſt. neque enim ferri poſſunt iniqua dicentes. Ceterum quoniam poſterior Caeſia familia Aeqvitani cognomen habuit, habetq. ſuſpicari poſſumus, ab hoc Caeſio accepiſſe, primumq. Aequidicanos, deinde faciliore, ac breuiore vocabulo Aequitanos dictos. Ac mihi cogitanti vocabuli Aequidici vim, non minus Caeſijs, quam Piſonibus ſuum Frugi gratum eſſe oportere videtur. Vt enim interrogante olim, *quem Piſonem?* reſpondit Gracchus, cogis me dicere inimicum meum Frugi? ſic Caeſium Aequidicum ne hoſtis quidem ſatis in appellando ſignificare potuit, niſi ante laudaret: cum Caeſius vno cognomine declaretur, non modo quis ſit, ſed etiam qualis ſit. Atque haud diſsimilem fuiſſe aequitatem in hac ſtirpe, vulgatiſsimum eſt. Iam Centvm Clavserat annos. Hominum, qui centum annis vixerint nonnullorum apud varios auctores eſt mentio, quos omitto. Phlegon, qui libertus Hadriani fuit, in libello de longaeuis, capite de ijs, qui centeſimum annum attigerunt, fere ſeptuaginta enumerat: inter quos tredecim Placentinos; in quibus quidam κύρος, ita ſcribitur, vt dubites vtrum Καίσιος λ. απ. απ Καισελιας, hoc eſt, Caeſius ne L. lib. quem Graeci ἀπελεύθερον vocant, an Caeſilias Cyrus, à Phlegonte poſitus ſit. nam Caeſilias inuſitatum vocabulum eſt. Praeterea priores omnes, & poſteriores quorum eſſent, vel filij, vel liberti, Phlegon demonſtrauit, vt nihil ſit, cur in Cyro id praetermittere debuerit. Itaq. ex recta coniectura legebam: *L. Caeſius L. lib. Cyrus Vrbe Placentia.* Scatet enim mendis totum illud libelli fragmentum. ſed lubet Comitem adiungere centenarium alterum Caeſio noſtro ex inſcriptione, quae iacet in Caſsinati in ruinis villae, vt eam Aldus iunior edidit.

SEX· VIGELLI· AQVINAT· QVI
ANN· ATTIGIT· CENTENS
SET· ALTERVM· ET· NONAGENS
PERPET· INOFFENSA· VALETVD
EREXIT· RELIQVOS· SEPTEM· ET. D·XIX
DECVBVIT· ET· OCCVBIT
NAT· LVD. SAECVL· VIII· OBIIT· SEQVENT

Clavserat annos; hoc eſt vixerat; non ſine adagij vi quadam: nam & ille ſe pulſare dixit aetatis ianuam, cum ſe valde ſenem ſignificaret. Felices. ſine diphtongo. verſus vero memoriae figendus, cum felicitatem tot annorum breuem horam abſtuliſſe dicat. eſt enim ſaeculum, vt Vere flores, Aeſtate fructus; quos nunquam conſequens Ver, aut Aeſtas videt. ſimul apparent, vt fluctus quidam, ſimulq. praetereunt. Ita vt non valde magnum ſit diſcrimen inter eum, qui centum annos, atque eum, qui decem vixerit, ſi omnem aetatem,

tem, & celeritatem conſideremus diſcedendi. Sed non deſunt, qui ſatis egregie in hoc argumento philoſophantur. Efficaciam animaduerto in dictione, TOT, oppoſita Horae breui. P. P. Publica Pietate, Publice Poſitum, Patri Pientiſsimo, Proconſuli Prouinciae, Publica Pecunia, Praefectus Praetorio: omnia quadrare poſſunt: nullum affirmare placet.

DE CAESIIS MVLIERIBVS EX VARIIS LAPIDVM inſcriptionibus deſumptis.

Caput XVIII.

HIC omnium matronarum ſeriem perſequendam duximus, quot vel cum viris Caeſijs iunctae ſunt, vel ipſas ſeparatim inſcriptiones habent.

CAESIA DIDV, SIVE DIDVS, Caeſiae Seuerae, & Ti. Caeſij filia, vt apparet in Tudertina inſcriptione.

CAESIA SEVERA, M. Caeſij Magni, & Tamudiae Seuerae filia, ſoror alterius M. Caeſij, Vxor Ti. Caeſij Diophanti, vt in eodem Tudertino, & Amiternino, marmoribus oſtendimus.

CAESIA FLORA, filia M. Caeſij Epaphroditi, quemadmodum ex ipſius tabula legimus capite IX. atque ex hortis Caeſijs deſcriptam retulimus.

CAESIA CRESIME, M. Caeſij Chreſimi, & Saccidiae Felicitae filia, vt in lapide Rauennati.

CAESIA GRATA, M. Caeſij Euni Liberta, ex inſcriptione Opitergina.

CAESIA FORTVNATA MATER, & CAESIA VICTORIA filia, ex Vrna marmorea in hortis Caeſijs.

CAESIA ANAPHE, CAESIA PERSIS, ex lapide in hortis Caeſijs ſupra ad caput XIII. de Tito Caeſio Hermete.

CAESIA GERMANA, ſoror Titi, & Sexti Caeſiorum, Hilari, & Hilarini, vt ex inſcriptione in hortis Caeſijs, capiti ſuperiori adiuncta.

CAESIA SPATALE, Verna Titi Caeſij Oneſiphori, ex lapide in hortis Caeſijs, relata eſt ad caput ſuperius.

CAESIA THEORIS, C. Caeſij Nigri Liberta, ex inſcriptione Alteriorum ad caput XIV.

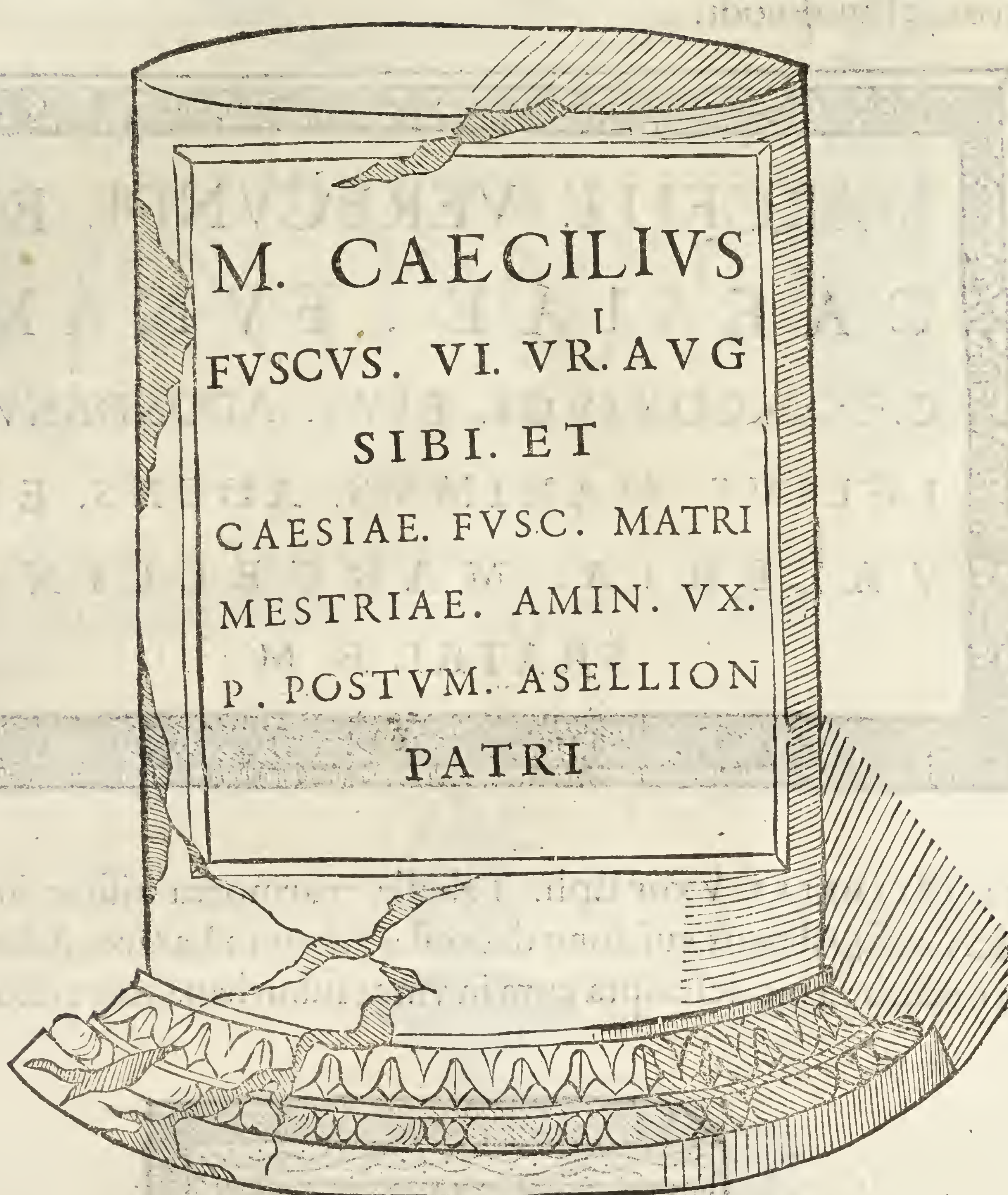
CAESIA CLEMETIANA, ex inſcriptione Amerina, eodem capite.

CAELIA CALLIOPE. Mater Cn. Caeſij Zoſimi, vxor T. Aſlij Zoſimi ex menſa marmorea in hortis Caeſijs: inſcriptionem leges ad caput ſuperius.

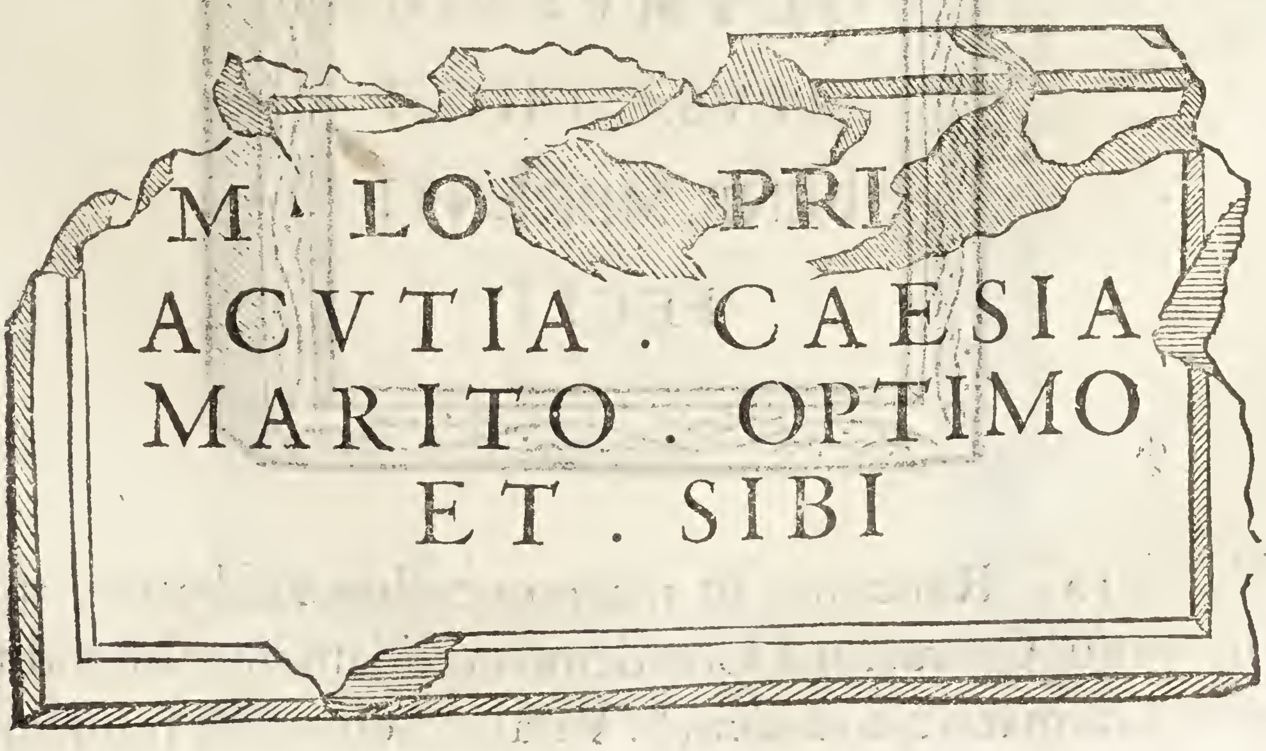
CAESIA INGENVA, ex lapide Poetouionenſi ad caput XV.

CAESIA FVSCA, Vxor P. Poſtumij Aſellionis, Mater M. Caecilij Fuſci, cuius inſcriptio Gambarae, in Agro Brixiano viſitur ab Aldo Iuniore in Orthographia edita.

M. CAE-

Caesia Acvtia, in eodem agro Brixiano, ad Plebem pagi Incini, edita eſt ab Io. Baptiſta Nazario in libello, cui titulus eſt, Brixia antiqua, huiuſmodi.

Caesia Fvnam, quam Iacobonius Funabulam opinatur, Vxor Marcelli Verecundi (Torellus Appianus, Aldus, ac multi alij ediderunt) ſpectatur Veronae huiuſmodi.

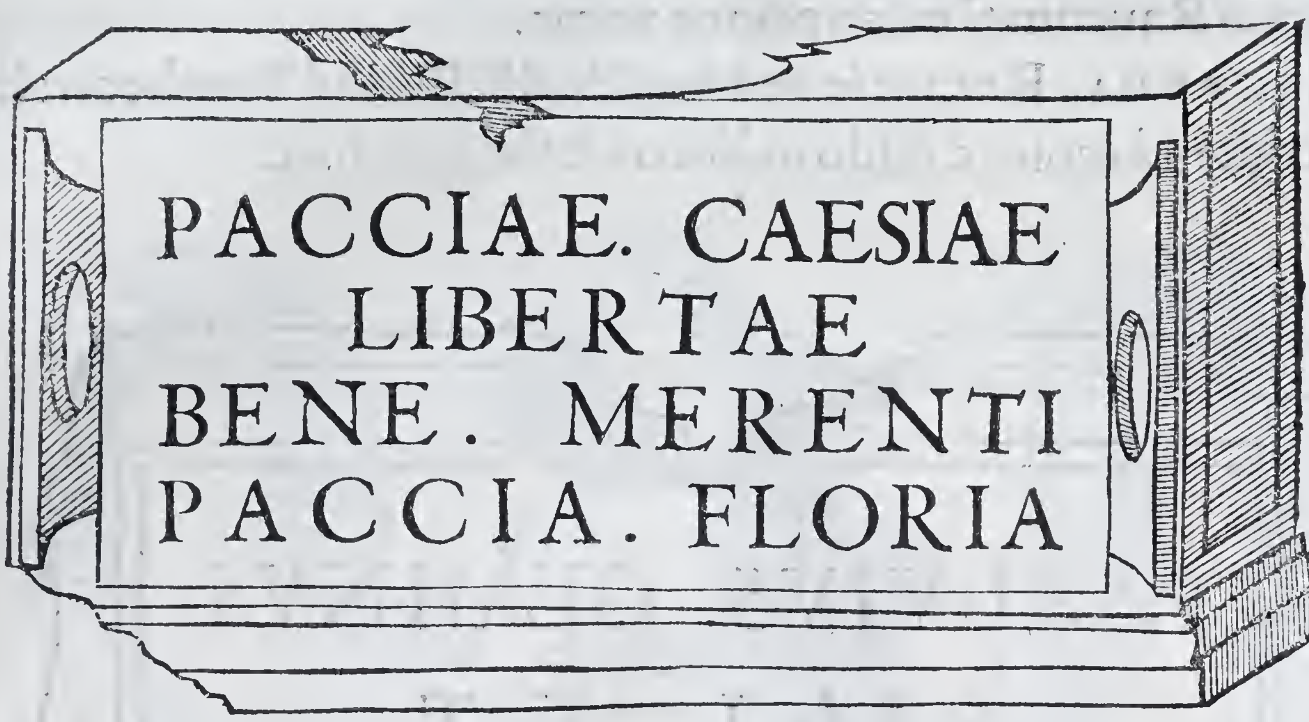
MARCELLI. VERECVNDI. ET
CAESIAE. FVNAM
C.·.·.·.·.CONIVGI. EIVS. ADONDANVS
LELIVS. MAXIMVS. ADENS. ET
VALERIA. MARCELLINA
FRATRI. B. M

Caesia Olimpias. Vxor Epli. Tabella marmorea viſitur in cubiculo Ludouici Caeſij, Abbatis, cui dono data eſt à Fabricio Lazaro, Aduocato ampliſsimi ordinis, à me deſcripta cum in vinea ſuburbana forte effoderetur.

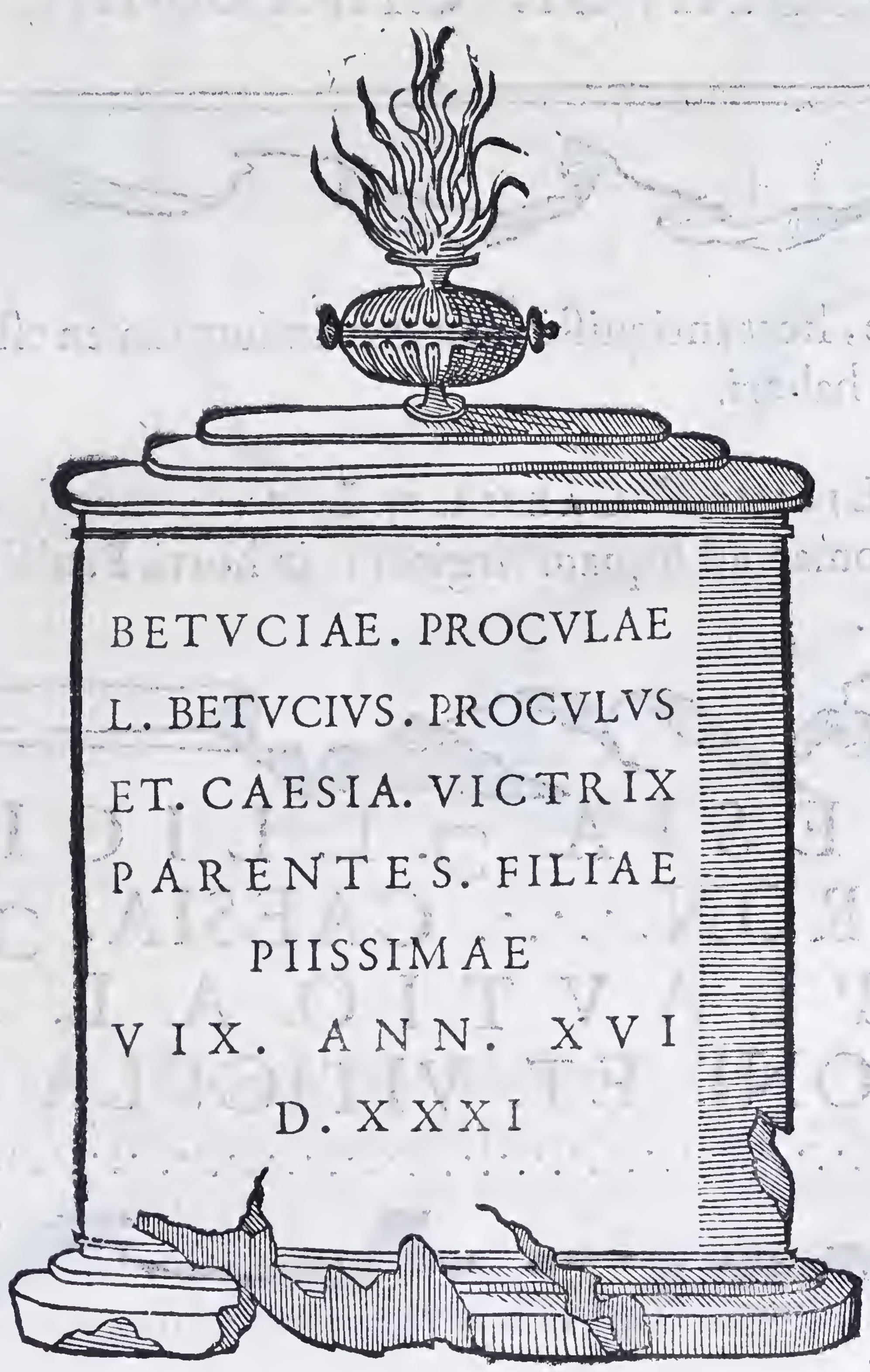
CAESIAE
OLYMPIADI
EPLVS. CONIVGI
BENE. MERENTI
FECIT

Caesia Paccia, Rauennae in marmore olim viſebatur, miſit exemplum Vincentius Carrarius, I C. eadem, vt quidam liber oſtendit, ſed falſo, Iadere, vrbe Dalmatiae, ad aedem S. Vitalis, dicitur eſſe huiuſmodi.

PAC-

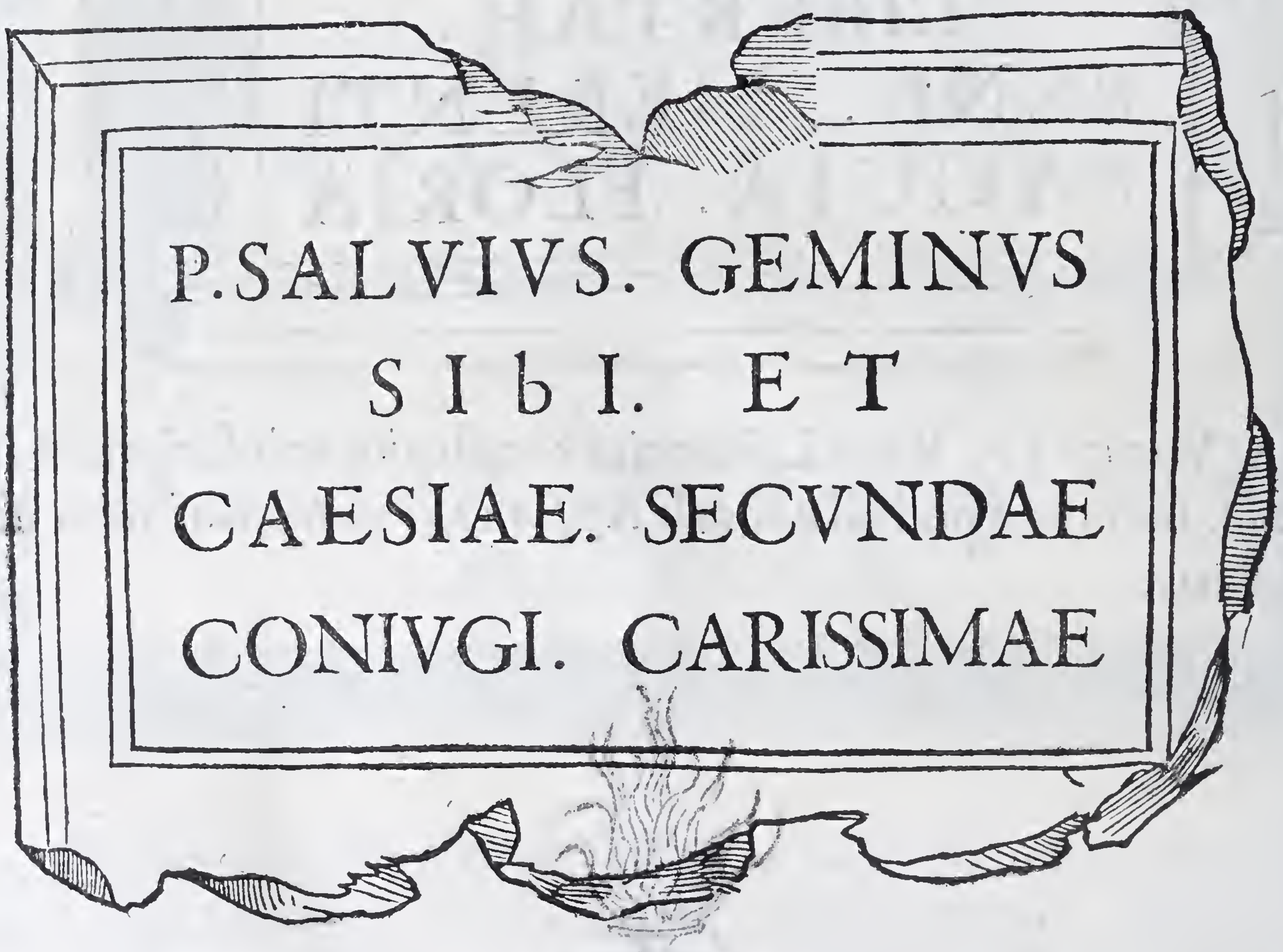

Caesia Victrix, Vxor L.Betucij Proculi,viſitur inſcriptio Rauennae, in Aede D. Ioannis Apoſtoli,edita ab Appiano,& Amantio inter inſcriptiones vetuſtatis.

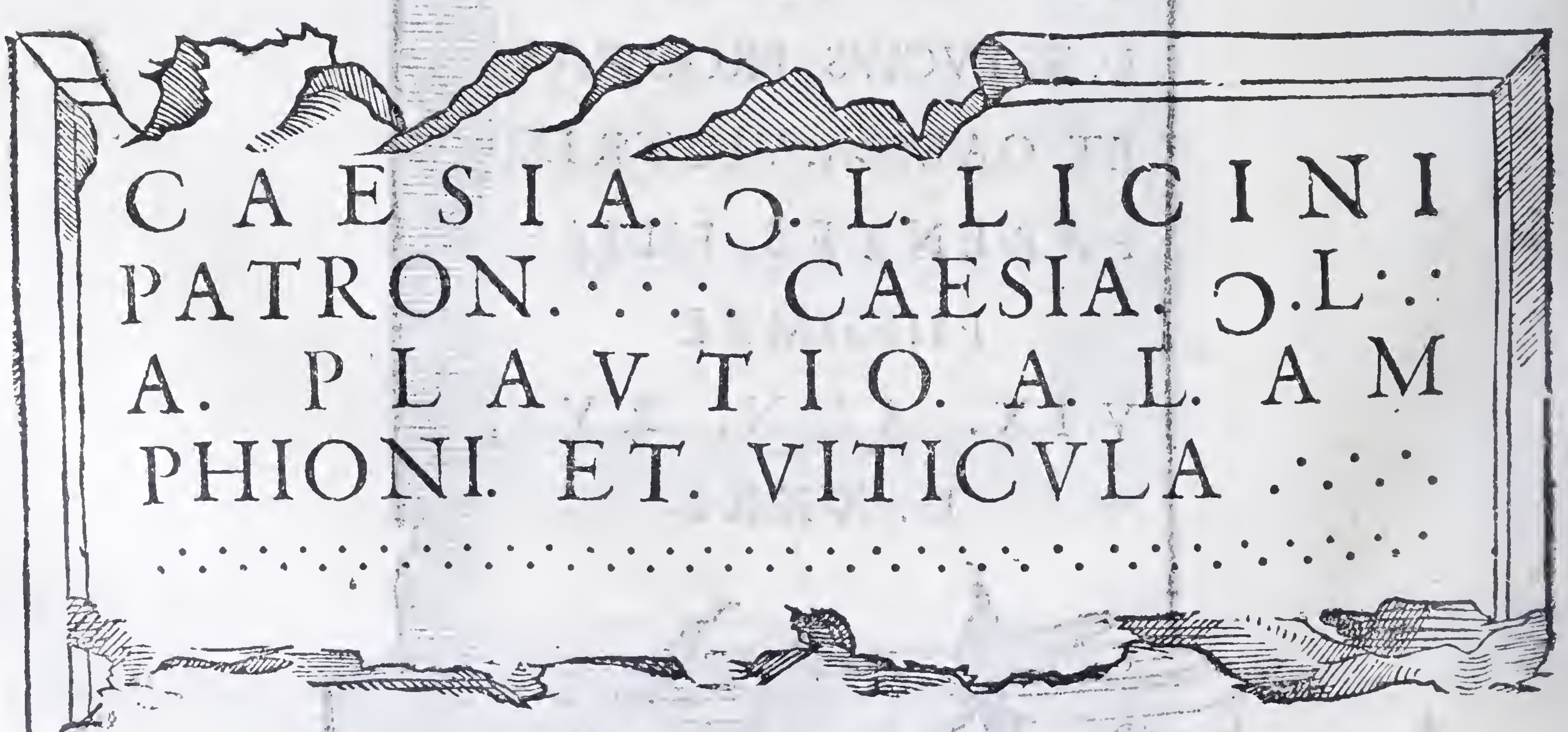
Filiam ſuam Caeſia Seuera pientiſsimam in Tudertina, ſuam Caeſia Victrix piiſsimam in Rauennati inſcriptione vocat.

Caesia Secvnda, Romae in aedibus Paulli Pini ad Pantheon: legimus quoque editam à iuniore Aldo in libro Orthographiae.

In qua praecipue, licet antiquiſsima ſit, notandum tamen eſt b, non B, ſcriptam litteram haberi.

Caesia. Ɔ. L. Licini, & Caesia. Ɔ. L. ∴∴ ex inſcriptione mutila, quae viſitur Romae, ad Aquam virginem, in hortis Paulli Bubali; edidit eam Manutius.

Cai-

Caeseia Marillis, Q. Caeſelij Pancarpi vxor;in hortis Caeſijs,in vrna ſupra quadam ianua ſiniſtrorſum poſita, & eſt huiuſmodi. exiſtimo autem in Caeseia ei diphthongum eſſe.

Caesia Optata. Ciriacus Anconitanus, qui ante centum XL. annos primus mihi videtur hoc ſtudio antiquitatis inueſtigãdae flagraſſe, hanc prodidit. exſtat ipſius itineris ob hanc rem ſuſcepti volumen, in quo dicit, ſe Kal. Auguſti Tragurium veniſſe, egregiam vrbem Dalmatiae, ad quam ad aedem D. Ioannis Baptiſtae, qui locus India vocatur, hanc ſcribit eſſe inſcriptionem.

Cuius inſcriptionis tria uidi vetuſta exemplaria, paullulum diſcordia: nam Bennivs vnus liber ſcriptum habebat, alter Ebennivs, alius praepoſuit verba Vxori svae verbis Caesiae Optatae. vbique tamen eadem verba, atque idem ſenſus ſeruatus. at ego Cyriacum ſequi malui, oculatum teſtem. De Iulia Optata mentionem fieri, vidimus ſupra in inſcriptione Maffeiana, ad caput IV. Fuitq. Optati cognomen multarum familiarum: quas memorare, non neceſſe habeo. Non minimum mariti dolorem exprimi, putat Iacobonius, illis verbis, Fecit. non. Lvbens. sed. fatvm. fecit.

Caesia qvarta, quae inſcriptio extra mœnia Tragurij prope aedem D. Mariae in ornatiſsimo ſepulchro, ſub virili, & muliebri imagine, legitur ſic.

L. CAE-

Huius autem tria exemplaria vidi: differētiae hae fuerunt: vnum CESELIVS habet, ſine diphthongo, quod Aldo Manutio placet, eiuſq. rei exempla affert: ipſe tamen plura, in quibus diphthongus viſitur, vidi: altera differentia eſt, in nota TRO. quam alius ſcriptor fecit TIRO, alius fecit TER. Tiro non placet, ne idem ſine cauſſa duo cognomenta habeat, hoc eſt, Tironis, & Maximi. TER. hoc eſt, Terentina tribus, admitti poteſt. nam in ea aliquos Caeſios exſtitiſſe, vidimus: ſed Cyriaco malui credere, quem valde diligentem plerumq. expertus ſum, qui TRO. legit: quod TROMENTINA cum Iacobonio libentius interpretor. de qua apud Feſtum, & Liuium haud raro mentionem fieri, & Iacobonius mihi indicauit, & legi ipſe non ſemel. exſtat Caietae inſcriptio à Paullo Manutio, viro doctiſsimo relata, huiuſmodi.

L. ATILLIO L. F. TROMEN.

Ex quo ad Iacobonij opinionem magis accedo, praeſertim cum ſupra legi, in mentem veniat C. IVNIVS C. F. TROM. ex capite XIV.

DE quadam Liuia T. Filia Quarta fit mentio in inſcriptione quadam Patauina, quam mihi Iacobonius oſtendit, huiuſce exempli.

V. F

V . F

T. LIVIVS

LIVIAE T. F.

QVARTAE

HALYS

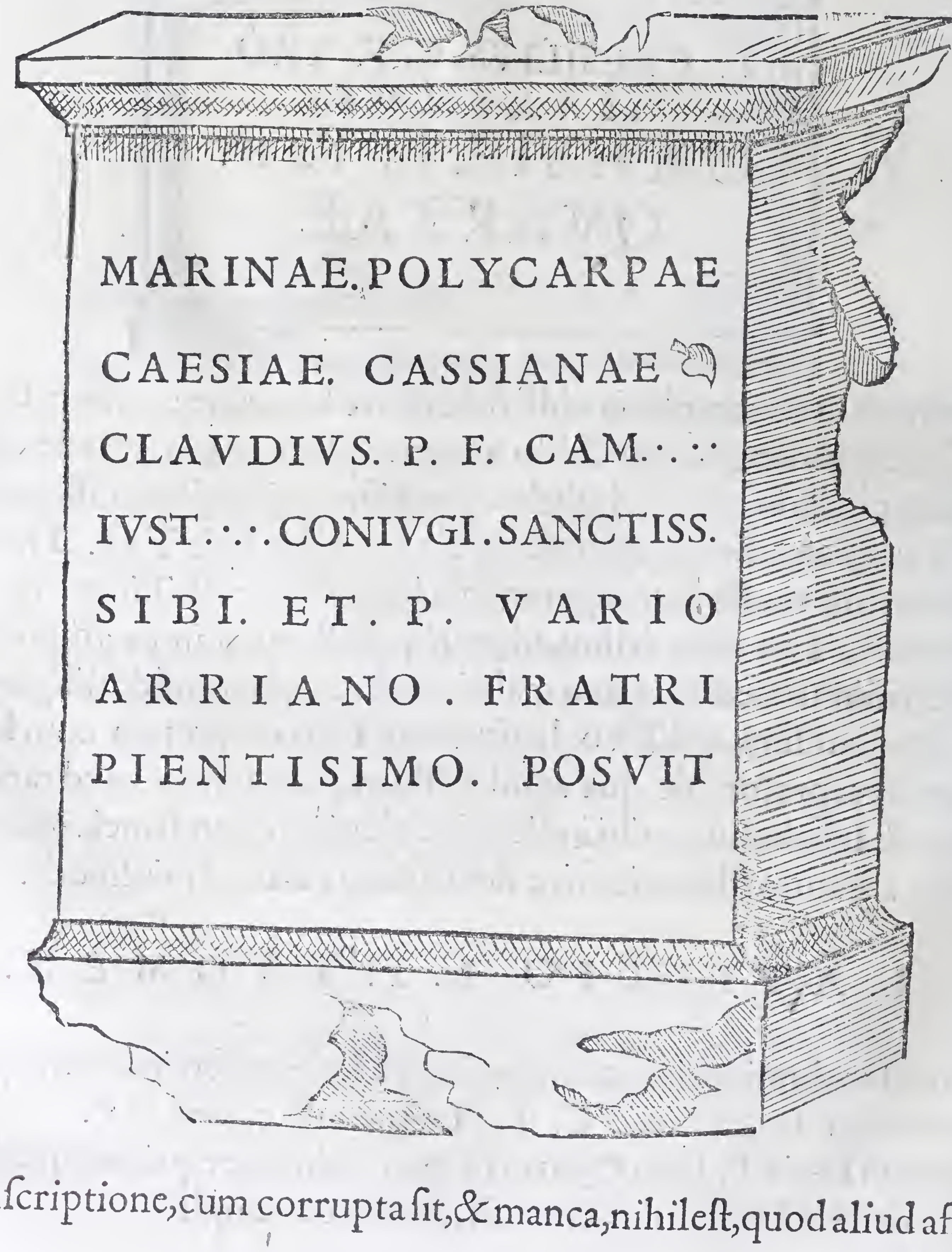
CONCORDIALIS

PATAVI. . . . . .

SIBI· ET· SVIS

OMNIBVS

CAESIA CASSIANA. & haec in Paulli Cardinalis voluminibus cernitur, reperta Rauennae, in templo D. Vitalis.

De qua inſcriptione,cum corrupta ſit,& manca,nihil eſt,quod aliud afferam.

CAESIA

Caesia Panthera, Caij Liberta, ex inſcriptione Stratae, qui Pagus eſt Patauini agri, in aedibus Danielis Victurij, patricij Veneti: edidit eam Bernardinus Scardeonius cum hiſtoria Patauina, in hunc modum.

Caesia Festa, quae Materni eſt, ſuper lapide fontis fracti, atque vaſtati: Torellus aliter impreſsit, vel qui volumen eius ediderunt. nam Cassiae pro Caesiae fecerunt; vt hunc ipſum errorem in pleriſq. inſcriptionibus agnoſco: verum lapis adhuc oculis ſpectari poteſt, & eſt huiuſmodi.

CAESIAE. M. F. FESTAE
CLODIA. RESTITVTA. F
DVLCISSIMAE. QVAE. VIXIT. ANNOS
XXIIII. DIES. XXXI. ET. Q. MINICIVS
MACER. CONIVGI. CARISSIMAE. VIVVS
DEDIT

Iulius Iacobonius, qui in perſcutandis antiquitatis monumentis operae non minimum conſumpſit, inſcriptionis mihi exemplum dedit, deſumptum ex lapide, qui olim Romae viſebatur, ad D. Mariae de Conſolatione, vbi de CLODIA Feſta, M. Vlpij Secundi coniuge, mentio fit: quam Iacobonius Caeſiae Feſtae ſororem putat: vt ſcilicet à matre nomen, à patre cognomen ſumpſerit; vt in quamplurimis cernere eſt.

D . M
CL. FESTAE. CONI. B. M. FEC
SECVNDVS. CAES. N̄. LIBO
ET. MON.

Cui altera haec inſcriptio adiuncta eſt.

D . M
M. VLP. SECVNDO
NVMVLARIO. OFF. MONETAE

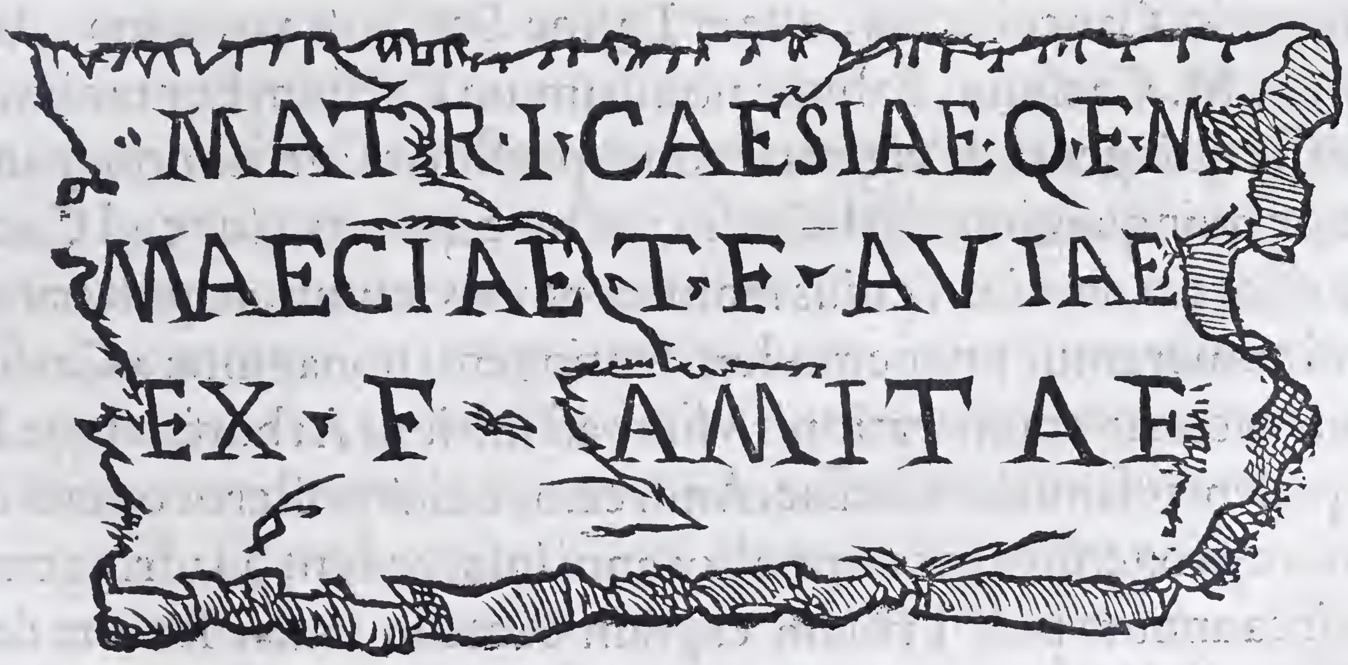
Q. Minicij Marci, Brixiani, & Veronenſis, frequens fit mentio in lapidibus, quos addam, cum exploratum habeo, ad Caeſios pertinere.

CAESIA ZOE L. Faeni Hermetis coniux, ex inſcriptione, quam Ioannes Iucundus Veronenſis in libro priore Epigrammatum ſuorum, ad Laurentium Medicem exſtare meminit, in aedibus Philippi Vallae, Romae huiuſmodi.

D.M

Caesia Q. F. M. quae Nurſiae, in aede D. Franciſci, ſubter altare, proximum arae maximae, mutila: deſcripſit eam Iulius Iacobonius, cum aliquando monumenta antiqua inueſtigandi ſtudio vniuerſam fere Vmbriam, Sabinam, & Tuſciae partem perluſtrauit.

Caesia Sabina, Caesia gemella, Caesia Vespeciatia, Caesia Daphne, Veronia Caesia, Caesia Galla, *partim à Fonteio ſine interpretatione vlla relictae, partim poſt eius obitum repertae, in Iulij Iacobonij Appendicem translatae ſunt.*

DE CAESIO FONTANO SVMMO PONTIFICIO Scriba, ex Corij Annalibus.

Caput XIX

VLTIMVS antiquorum Caeſiorum ſupereſt Caeſius Fõtanus, domo Roma, cuius mentio in Annal. fit B. Corij, M.F. hunc in modũ. Ab Hadriano, ſummo Pontifice, Deſiderius Rex impetrauit, vt qui nudum gladium ante Pontificem geſtarent, ij natione Longobardi eſſent: quemadmodum priuilegia teſtantur, quibus ſubſcripſit Caeſius Fontanus, Romanus, Apoſtolicus Cancellarius: ſcribendo adfuit Vrſinus Angelus, anno poſt Chriſtum DCCLXXXVI. Actum Romae, ſexto Idus Maias. Idem eſt ab Rege Francorum Carolo impetratum: ſubſcripſit Caroli Scriba, Aquinus Pontilius: ſcribendo adfuit Iacobus Cacurius, Mediolanenſis.

Qua in re quis non miretur accidiſſe, vt ſicut, quem omnino primum Caeſium apud Priſcos reperimus, is fuit in ſumma Romana Republica Scriba, ſic quem ex ijſdem veteribus vltimum Caeſium inuenimus, is ſit in ſummo Pontificio Imperio Cancellarius, quem Latine Scribam vocamus. Inter primum autem M. Caeſium, & hunc nouiſsimum Caeſium Fontanum, tum anni ſunt mille quingenti, & viginti ſex; tum perſonae Caeſiae nominantur centum fere, ac quinquaginta: à M. Caeſio, auctore generis, vſque ad Caeſum Argiuum, auctorem nominis, cuius maiores omnes ſcimus, ac poſteriorum pleroſq. anni numerantur propemodum ſeptingenti nonaginta: à Caeſio Fontano, termino veteris enumerationis, vſque ad initium Arboris, atque Inſtauratorem praeſentis familiae Caeſiae, Andream, cuius poſteros omnes cognitos habemus, ac progenitorum nonnullos anni intercedunt quadringenti. Nam Caeſus circa annum poſt Troiam captam centeſimum, ac ſextum decimum; M. Caeſius poſt V. C. anno quadringenteſimo ſeptuageſimo tertio viuebat. Nonnulli autem, qui inter Caeſum, ac M. Caeſium primum fuerunt, propter maximas rerum, regionum, ac regnorum apud Graecos, & poſteros Troianorum commutationes, vetuſtatis obſcuritate ſepulti ſunt: quod accidit nonnullis, qui inter Caeſium Fontanum, & Andream vixerunt, propter Francorum, & Germanorum dominationes, qui adhuc in ruinis, Tabularijs, & quadam

dam

dam hominum obliuione latent. quemadmodum autem eorum, qui proximi M. Caeſium vetuſtiſsimum conſecuti ſunt, propter Punicum bellum primum, & illius omnem amiſſam hiſtoriam, quae à T. Liuio, & à reliquis veteribus conſcripta fuerant, non ſunt ſatis conſeruata nomina, ſic ij etiam, qui proxime nouiſsimum Caeſium Fontanum praeceſſerunt, propter Gothorum, omniumq. Barbarorum incurſionem, ac penuriam ſcriptorum, non ita plane noti ſunt, ac explorati. quis enim in tanta vaſtitate perpetuam ſtirpis ſeriem ſperet explicatam? declinauerat de ſtatu ſuo Romanum Imperium, propterea quod eius hereditas ad pueros cum perueniſſet, ij tutores fuerant, qui & concitarent omnia potius, quam gubernarent, & cauſſae aliquid ad dominationem ſibi comparandam inuenturi, partim prouinciarum perturbationes augeri ſinerent; motus, quos ab initio cohibere poſſent, vel diſsimulantes, vel remiſsius iiſdem remedia adhibentes; partim vero male acceptos Barbaros, quorum maxima multitudo Imperatorum in exercitu ſtipendia mereret, laceſsitos ad res nouandas tantopere inuitarent, vt tumultus, pugnae, defectiones pleriſque ex partibus orirentur. Qua quidem tempeſtate vrbs Roma in eas incidere miſerias coepit, quibus ſaepenumero ciuitates alias vſque ad poſtremam calamitatem preſſerat. Nam quibuſcunq. malis, propter ipſius arma tam propinquae, quam remotae regiones per annos mille, & centum afflictae fuerant, ea ſingula centum, paullo amplius, annorum interuallo, experiri ipſa coacta fuit; obſidiones, famem, peſtem, ſeruitutem, caedes: praeterea excidia, rapinas, & exuſtiones: & ſane allatarum aliis multitudo cladium, viſa ſit acceptarum crebritate compenſari. Sed non meum conſilium eſt, tantas tempeſtates euoluere. quamquam ab re haud viſum eſt, monere: ne quiſquam admirari inciperet, quod aliis temporibus, quibus commemoratae calamitates oriri coeperint, vſque ad ea, quibus tantiſper quieſcere, animumq. recipere licitum fuit, minime familiarum crebra mentio occurrat. Quapropter cum dubitari non poſsit, quin Caeſius aliquis in omni aetate exſtiterit, à quo decus nomini ſit conſtitutum, aequo animo cum ad principia communium miſeriarum perueni, ſaltu interuallum illarum tempeſtatum tranſgredior, quibus neque domus huius, neque ceterarum perfecta accipi cognitio, cum ſerie continuata, poteſt. Operae autem nunc pretium futurum exiſtimo, ſi notationem temporum ad veteres Caeſios pertinentium ita proponam, vt eam quaſi per indicem, &, quam vocant, Chronologiam, explicatam videant apertius omnes, & colligant.

DE PRISCORVM CAESIORVM CRONOLOGIA Caput XX

ANNO ante Vrbem cōditam circiter CCC. hoc eſt, poſt Troiam captam CXX. CAESVS Temeni Filius Ariſtomachi nepos, Cleodaei pronepos, Hylli abnepos, ſecūdus inter Heraclidas regnabat Argis. CAESI poſteri vix nomen regium retinentes, poſtremo regno ſpoliati, atque expulſi ſunt.

Anno poſt V. C. CDLXXII. L. Aemilio Barbula, Q. Marcio Cos. bello Tarentino, M. CAESIVS cum Legione octaua Campana Rhegium, aduerſus Pyrrhum Regem, in praeſidium miſſus Scriba, & Imperator.

Anno poſt V. C. DCLXIIII. Cn. Pompeio Strabone, L. Porcio Catone Coſſ. bello Italico P. CAESIVS Eques Romanus ciuitate R. donatus eſt.

Anno poſt V. C. DCLXX. Syllanis, & Marianis temporibus, bellis Ciuilibus, C. CAESIVS, antiquior poeta, ad L. Aelium ſcripſit.

Anno poſt V. C. DCLXXIX. L. Octauio, C. Aurelio Cotta Cos. bello Sertoriano, M. CAESIVS Praetor Vrbanus cum C. Licinio Sacerdote.

Anno poſt V. C. DCLXXXI. M. Terentio Lucullo, C. Caſsio Varo Cos. bello Mithridatico, Cn. CAESIVS Decumanus in Sicilia cum C. Verre Praetore.

Anno poſt V. C. DCLXXXXI. D. Iunio Silano, L. Licinio Murena Cos. bello Catilinario, SEX. CAESIVS Eq. Ro. in Aſia cum L. Val. Flacco Praetore.

Anno poſt V. C. DCXCV. L. Calpurnio Piſone, A. Gabinio Cos. bello Gallico Caeſaris, CAESIVS cum Q. Cicerone in Aſia Procons. Item L. CAESIVS ab eo miſſus.

Anno poſt V. C. DCXCIIX. Cn. Pompeio Magno II, M. Licinio Craſſo Cos. M. CAESIVS SCAEVA, Centurio bello Britannico Caeſaris.

Anno poſt V. C. DCXCIX. L. Domitio Ahenobarbo, Ap. Claudio Pulchro Cos. bello Parthico Craſsi, CAESIVS Procurator Q. Ciceronis in Maniliano, & Fuſidiano.

Anno poſt V. C. DCCII. M. Claudio Marcello, Ser. Sulpitio Ruffo Cos. bello Syriaco, P. CAESIVS Iunior in Magiſtratu poſitus, ad quem Epiſtola Ciceronis.

Anno poſt V. C. DCCVI. C. Iulio Caeſare, P. Seruilio Vatia Iſaurico Cos. M. CAESIVS SCAEVA, Centurio Caeſaris bello Dyrrhachino, Ciuili, aduerſus Pompeium.

Anno poſt V. C. DCCVII. C. Iulio Caeſare III, M. Aemilio Lepido Cos. bello Ciuili Africano, M. CAESIVS Aedilis Arpini, cum M. & Q. Ciceronum filijs.

Anno poſt Vrbem conditam incerto, ſed proximo Reipublicae temporibus inſcriptiones exſtant, P. CAESII P. F. Aedilis Sorae, M. CAESII T. F. aedilis Narbone, Q. CAESII Signiferi, & M. CAESII Q. F. Fratrũ Veteran. Veronae. praeterea C. CAESII C. F. Agrippae, & aliorum.

Anno poſt Vrbem conditã, DCCXXXIII. hoc eſt poſt Actiacum bellũ, ſub Imperatore Auguſto, floruit T. CAESIVS Iuriſconſultus, Ser. Sulpicij auditor, qui ſcripſit de Legibus.

Anno poſt Vrbem Conditam, DCCLXXIII. Tiberio Caeſare iiij. Druſo ipſius filio, II Cos. Anno Tiberij viij. CAESIVS CORDVS Proconſul Cretae, & Cyrenarum poſtulatur.

Anno poſt Vrbem conditam, DCCXCI. primo anno Imperij Caligulae L. APRONIVS CAESIANVS, cum ipſo C. Caeſare Conſul fuit, antea ſub Tiberio in Africa Numidas vicerat.

Anno poſt Vrbem conditam, DCCCVI. D. Iunio Silano, Q. Haterio Antonino Cos. penultimo Claudij, Imperatoris anno, CAESIVS NASICA Praefectus Legionis Britannos vicit.

Anno poſt Vrbem conditam DCCCIX. & poſt omnino ſub Imperio Neronis, Galbae, Othonis, Vitellij, C. Caeſius Baſſus poeta, & auctor eximius.

Anno poſt Vrbem conditam, DCCCXXXIII L. Annio Baſſo, C. Caecina Paeto Cos. bello Iudaico, anno primo Veſpaſiani Imperatoris, C. CAESIVS PRISCVS. M. CAESIVS PRIMVS, C. CAESIVS SYMPHORVS, C. CAESIVS SYNTROPHVS, L. CAESIVS THALLVS, ex Tribu Iuniore Succuſana, primae, & tertiae Centuriae.

Anno poſt Vrbem conditam. DCCCXXXXVII. ſub Domitiano Imperatore CAESIVS SABINVS, Montanae decus Vmbriae, accipit carmina à Martiali poeta.

Anno poſt Vrbem conditam DCCCLIIII. ſub Traiano Imperatore P. Caeſius Phoſphorus in gratiam P. CAESII, patroni commendatur Traiano, ſub quo etiam Q. CAESIVS Furiae Primae maritus. Item C. CAESIVS NEPOS.

Anno poſt Vrbem conditam DCCCLXXXII. P. Iuuentio Celſo, Q. Iulio Balbo Cos. XII. K. Martij. C. CAESIVS ROMANVS, miles XXVI. Stipendiorum ſub Hadriano Imperatore, ſub quo etiam SEX. TERTIVS MONTANVS CAESIVS SABINVS, Aedilis, Pontifex, flamen Traianalis.

Anno poſt Vrbem conditam DCCCLXXXIX. L. Ceionio Commodo, Sex. Vetuleno Ciuica Pompeiano Cos. P. CAESIVS, P. LIB. CRESCENS curator Regionis XIII.

Anno poſt Vrbem conditam C∞XLVI. Q. Soſio Falcone, C. Iulio Fructo Claro Cos. occiſo Commodo, T. CAESIVS T. F. HERODES, pro Pertinace Imp. votum ſoluit.

Anno

Anno poſt Vrbem conditam c ∞ x l i x. C. Domitio Dextro i i, L. Valerio Meſſalla, Thraſia Priſco Cos. T. Caesivs Bassianvs, ſub Septimio Seuero, Imperatore, ſcribendo adfuit vi. Idus Ianuarij. Poſt hanc aetatem ſequi videtur M. Caesivs, M. F. Magnvs, & reliqui in ipſius inſcriptione.

Anno poſt Vrbem conditam ∞ x i. Fuſco, & Baſſo Cos. ſub Valerio, & Gallieno C. Caesivs, C. F. Ingenvvs, Poetouione in Pannonijs, vbi Ingenuus Imperator factus, inter x x x. Tyrannos numeratur.

Anno poſt Vrbem conditam incerto, ſed tamen circa haec tempora fuiſſe conijcitur, T. Caesivs Primvs Conſularis, Annonae praefectus Tuſciae, & Vmbriae, & T. Caesivs Tavrinvs ipſius filius.

Anno poſt V. conditam incerto, ſed omnino temporibus duorum Auguſtorum inferiorū, vt Dioclitiani, & Maximiani, aut ſimilium, M. Caesivs Evtyches, Decurio Collegiorum Militiae Rauennatis.

Anno poſt V. conditam ∞ c x i. Euſebio, & Hypatio Cos. ſub Conſtantio, Conſtantini F. Imper. Caesivs Nvmerarivs, Magiſter Equitum Apparitionis Orientis, à Perſis captus.

Anno poſt V. conditam incerto, fortaſſe poſt ſuperiora tempora, Caesivs Aeqvidicvs vixit centum annos: in haec autem incerta tempora conijci poſſunt plurimae inſcriptiones Caeſiorum, quorum aetates non diſtinguuntur, vt Mr. Caesii Evni, C. Caesii Callinici, M. Caesii Marciani, T. Caesii Chilonis, L. Caesii Pollionis, L. Caesii Ampliati, & aliorum multorum.

Anno poſt V. conditam ∞ d x x x v i i i. ſub Imperatore Conſtantino v i i. vltimus veterum Caesivs Fontanvs, Apoſtolicus Cancellarius, vt vocant, Hadriani ſummi Pontificis ſcribendo adfuit priuilegio, de quo poſtremo hoc capite diximus.

IO. BAPTISTAE FONTEII PRIMIONIS

Commentariorum opus abſolutum.

TESTI-

TESTIMONIA LIBRORVM PRISCOS CAESIOS nominantium, ipſis Auctorum verbis recitatis.

Ex Pauſaniae Corinthiacis, ſiue libro ſecundo haec ſunt.

Εκτίνων δὲ (*hoc eſt*) τημένου υἱῶν, αὐτὸς ΚΑΙΣΟΣ πρεσβύτατος ὢν, ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἀργεῖοι δὲ ἅτε ἰσηγορίαν, καὶ τὸ αὐτόνομον ἀγαπῶντες ἐκ παλαιοτάτου, τὰ τῆς ἐξουσίας τῶν βασιλέων ἐς ἐλάχιστον προσήγαγον, ὡς μηδενὶ τῶν ΚΑΙΣΟΥ, καὶ τοῖς ἀπογόνοις, ἢ τὸ ὄνομα λειφθῆναι τῆς βασιλείας μόνον.

Hoc eſt, vt Amaſaeus Romulus commode vertit.

Temeni Filiorum, deinde natu maximus CAESVS *regnum tenuit; At Argiui, qui iam tum ab initio libertatis, & iuris aequabilitatis perſtudioſi fuerant, regiam poteſtatem vſque eo in ordinem coegerunt, vt* CAESI *liberis, eiuſq. poſteris, nihil omnino aliud quam regni nomen reliquerint.*

Ex Valerij Maximi libro ſecundo cap. II. de diſciplina militari.

Sed cum aliquoties Senatus pro militari diſciplina ſeuere excubuerit, neſcio an tunc praecipue, cum milites, qui Rhegium iniuſto bello occupauerant, mortuoq. duce Bubelio, M. CAESIVM *Scribam eius, ſua ſponte Imperatorem delegerant, carcere incluſit: ac M. Furio Flacco Trib. Pl. denunciante, ne in Ciues Romanos aduerſus morem maiorum animaduerteret, nihilominus propoſitum executus eſt.*

Ex Catulli epigrammate ad C. Licinium Caluum.

Non, non hoc tibi ſalſe ſic abibit:
Nam, ſi luxerit, ad librariorum
Curram ſcrinia, CAESIOS, *Aquinos,*
Suffenum; omnia colligam venena:
Ac te his ſupplicijs remunerabor.

Ex Q. Cornificij Rhetoricorum ad Herennium libro IIII.

Et ſi verborum tranſiectionē vitabimus, niſi quae erit concinna: qua de re poſterius loquemur. quo in uitio eſt C. CAESIVS *aſsiduus; vt hoc eſt in priore libro: Has res ad te ſcriptas, Luci miſimus Aeli.*

Ex Mar. Ciceronis tertio in verrem libro.

Aedem Caſtoris, Iudices, P. Iunius habuit tuendam, L. Sylla, Q. Metello Conſulibus. is mortuus eſt: reliquit pupillum paruum filium; cum L. Octauius, C. Aurelius Coſſ. aedes ſacras locauiſſent; neque potuiſſent omnia ſarta tecta exigere, neque ij Praetores, quibus erat negotium datum, C. Sacerdos, & M. CAESIVS. *Factum eſt S. C. quibus de ſartis tectis cognitum, & iudicatum non eſſet, vti C. Verres, P.* CAESIVS *Praetores cognoſcerent, & iudicarent.*

Ex Mar. Ciceronis oratione pro L. Cornelio Balbo.

Sit hoc diſcrimen inter gratioſos ciues, atque fortes: vt illi viui fruantur opibus ſuis; horum etiam mortuorum, ſi quiſquam huius imperij defenſor mori poteſt, viuat auctoritas immortalis. quid? Gn. Pompeius Pater, rebus Italico bello maximis geſtis, P. CAESIVM *Equitem Romanum, virum bonum, qui viuit Rauennae, foederato ex populo, nonne Ciuitate donauit?*

Ex M. Ciceronis Quincto in Verrem libro.

Quid? Ameſtratini miſeri, impoſitis ita magnis decumis, vt ipſis reliqui nihil fieret: nonne tamen numerare pecunias coacti ſunt? addicuntur decumae CN. CAESIO, *cum adeſſent Legati Ameſtratini, ſtatim cogitur Heraclius Legatus numerare HS.* XXII. *quid hoc eſt? quae eſt iſta praeda? quae vis? quae direptio ſociorum? ſi erat Heraclio ab Senatu mandatum, vt emeret; emiſſet: ſi non erat; qui poterat ſua ſponte pecuniam numerare?* CAESIO *renunciat, ſe dediſſe. Cognoſcite renunciationem ex litteris. Recita ex litteris publicis.*

Calatinis quamobrem imperaſti anno tertio, vt Decumas agri ſui, quas Calatae dare conſueuerant, Ameſtrati CN. CAESIO, *Decumano darent? quod neque ante te Praetorem illi fecerunt, neque tu ipſe hoc ita ſtatueras antea per biennium.*

Ex M. Ciceronis oratione pro L. Valerio Flacco.

Vbi ergo crimen eſt? quoniam quidem furtum nuſquam reprehendis: edictum probas: iudicatum fateris: quaeſitum, & probatum palam non negas: actum eſſe per viros primarios res ipſa declarat. Apameae manifeſte comprehenſum, ante pedes Praetoris in foro expenſum eſt auri pondo centum, paullo minus, per SEXTVM CAESIVM, *Equitem Romanum caſtiſſimum hominem, & integerrimum: Laodiceae viginti, paullo amplius per hunc ipſum L. Peducaeum, Iudicem noſtrum. Adrymeti per Cn. Domitium Legatum: Pergami non multum auri: ratio conſtat; aurum in aerario eſt: furtum non reprehenditur: inuidia quaeritur. à Iudicibus oratio auertitur: uox in coronam, turbamq. effunditur.*

Ex M. Ciceronis Epiſtola ad Q. Fratrem prima, libri Tertij.

Columnas neque rectas, neque è regione Diphilus collocarat: eas ſcilicet demolietur; aliquando perpendiculo, & linea diſcet vti. Omnino ſpero paucis menſibus opus Diphili perfectum fore. curat enim diligentiſſime CAESIVS, *qui tum mecum fuit. ex eo loco recta Vitularia via profecti ſumus in Fufidianum fundũ, quem tibi proximis nuncijs Arpini de Fufidio HS. CC. & ϽϽϽ ∞. emeramus. Ego locum aeſtate vmbroſiorem vidi nunquam: per multis locis aquam profluentem, & eam vberem. Quid quaeris? Iugera L. prati* CAESIVS, *irrigaturum facile ſe, arbitrabatur. Equidem hoc, quod melius intelligo, affirmo, mirifica ſuauitate te villam habiturum, piſcina, & ſalientibus: additis palaeſtra, & Sylua Veneri dicata.*

Ex M. Ciceronis Epiſtola ad Q. Fratrem prima, libri I.

Denique haec opinio ſit, non modo ijs, qui aliquid acceperint, ſed ijs etiam, qui dederint, te inimicum, (ſi id cognoueris) futurum. Neque vero quiſquam dabit, cum erit hoc perſpectum, nihil per eos, qui ſimulant ſe apud te multum poſſe, abs ſe ſolere impetrari. Nec tamen haec oratio mea eſt eiuſmodi, vt te in tuos, aut durum eſſe nimium, aut ſuſpicioſum velim. Nam ſi quis eſt eorum, qui tibi beneficij ſpatio nunquam in ſuſpicionem auaritiae venerit, vt ego CAESIVM, *& Cherippum, & Labeonem: & audio, & quia cognoui, exiſtimo, nihil eſt quod non & ijs, & ſiquis eſt alius eiuſdem modi, & committi, & credi rectiſsime putem. Sed ſi quis eſt, in quo iam offenderis, de quo aliud ſenſeris, huic nihil crediderís, nullam partem exiſtimationis tuae commiſeris.*

Ex M. Ciceronis Epiſtola ad Q. Fratrem ſecunda, primi libri.

Nunc reſpondeo ad eas Epiſtolas, quas mihi reddidit L. CAESIVS, *cui quoniam ita ſe velle intelligo, nullo loco deero. quarum altera eſt de Blandenio Teuxide, quem ſcribis certiſsimum matricidam tibi à me intime commendari.*

Ex M. Ciceronis Epiſtola ad P. CAESIVM lib. ad C. Memmium.

CICERO P. CAESIO. S. D.

P. Meſſienum Equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumq. perfamiliarem, tibi commendo, ea

do, ea commendatione, quae poteſt eſſe diligentiſsima. Peto à te et pro noſtra, & pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias, eiuſque rem ſamamq. tueare. Virum bonum, tuaq. amicitia dignum tibi adiunxeris, mihiq. gratiſsimum feceris.

Ex M. Ciceronis Epiſtola ad Brutum, libri ad C. Memmium.

Bonos viros ad tuā neceſsitudinem adiunxeris: municipiumq. gratiſsimum beneficio tuo deuinxeris: mihi vero etiam gratius feceris, quod cum ſemper tueri municipes meos conſueui, tum hic annus praecipue ad meam curam, officiumq. pertinet. Nam conſtituendi Municipij cauſſa hoc anno Aedilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. CAESIVM, *hominem mihi maxime neceſſarium. Is enim Magiſtratus in noſtro Municipio nec alius vllus creari ſolet. Quos cohoneſtaris, in primiſq. me, ſi reſp. Municipij tuo ſtudio diligentia bene adminiſtrata erit. Quod vt facias, te uehementer etiam, atque etiam rogo.*

Ex M. Ciceronis Epiſtola ad Brutum, lib. ad C. Memmium.

CICERO BRVTO SAL.

Alia Epiſtola communiter tibi commendaui Legatos Arpinatium, vt potui, diligentiſsime; ac ſeparatim Q. Fufidium, quo cum mihi omnes neceſsitudines ſunt, diligentius commendo: non vt aliquid de illa commendatione comminuam, ſed vt ad hanc addam. Nam & priuignus eſt M. CAESII, *mei maxime, & familiaris, & neceſſarij, & fuit in Cilicia mecum Trib. Mil. quo in munere ita ſe tractauit, vt accepiſſe ab eo beneficium viderer, non dediſſe.*

Ex Pandectarū lib. primi Titulo de Origine Iuris, partim Pōponij, partim Triboniani.

Huius (ideſt Sulpitij) volumina complura exſtant; reliquit autem prope centum, & octoginta libros. Ab hoc plurimi profecerunt: fere tamen hi libros conſcripſerunt, Alphenus Varrus, Caius Aulus Ofilius, TITVS CAESIVS, *Aufidius Tucca, Aufidius Namuſa, Flauius Priſcus, Caius Atteius, Pacuuius, Labeo Antiſtius, Labeonis Antiſtij pater, Cinna, Publicius Gellius. Ex his enim decem octo libros conſcripſerunt: quorum omnes, qui fuerunt libri digeſti ſunt ab Aufidio Namuſa in centum quadraginta libros.*

Ex P. Cornelij Taciti hiſt. lib. III.

Non enim Tiberius, non accuſatores fatiſcebant. & Ancharius Priſcus CAESIVM CORDVM, *Proconſulem Cretae, poſtulauerat repetundis, addito Maieſtatis crimine, quod tum omnium accuſationum complementum erat. Poſt auditi Cyraenenſes, & accuſante Anchario Priſco* CAESIVS CORDVS *repetundarum damnatur.*

Ex P. Cornelij Taciti hiſt. lib. III.

Sed Tacfarinas perculſis Numidis, & obſidia aſpernantibus ſpargit bellum, vbi inſtaretur, cedens, ac rurſum in terga remeant, & dum ea ratio Barbaro fuit, irritum, feſſumq. Romanum impune ludificabatur. Poſtquam deflexit ad maritimos locos, inligatus praeda, ſtatiuis caſtris haerebat. miſſuq. patris Apronius CAESIANVS *cum Equite, & cohortibus auxiliarijs, queis velociſsimos Legionum addiderat, proſperam aduerſus Numidas pugnam facit, pellitq. in deſerta.*

Ex P. Cornelij Taciti hiſt. lib. XII.

Inde accenſi hoſtes, ſtimulante ignominia, ne feminae imperio ſubderentur, valida, & lecta armis iuuentus regnum eius inuadunt: quod nobis praeuiſum, & miſſae auxilio cohortes acre praelium facere, cuius initio ambiguo; finis laetior fuit. Neque diſpari euentu pugnatum à Legione, cui CAESIVS NASICA *praeerat. Nam Didius ſenectute grauis, & multa copia honorum per miniſtros agere, & arcere hoſtem ſatis habebat.*

Ex Valerij Martialis Epigramm. lib. VII.

Noſti ſi bene CAESIVM, *libelle,*

Montanae decus Vmbriae SABINVM;
Auli municipem mei Pudentis:
Illi tu dabis haec vel occupato.
Inſtent mille licet, premantque curae,
Noſtris carminibus tamen vacabit:
Nam me diligit ille, proximumque
Turni nobilibus legit libellis.
O quantum mihi nominis paratur?
O quae gloria, quam frequens amator?
Te conuiuia, te forum ſonabit,
Aedes, compita, porticus, tabernae.
Vni mitteris, omnibus legeris.

Ex Valerij Martialis Epigramm. lib. IX.

Nympha ſacri regina lacus, cui grata SABINVS,
Et menſura pio munere templa dedit:
Sic Montana tuos ſemper colat Vmbria fontes,
Nec tua Baianas Saſſina malit aquas:
Excipe ſollicitos placide, mea dona, libellos;
Tu fueris Muſis Pegaſis Vnda meis.
Nympharum templis quisquis ſua carmina donat;
Quid fieri libris debeat, ipſe monet.

Ex Valerij Martialis Epigramm. lib. IX.

Seu tu Paeſtanis genita es, ſeu Tiburis aruis,
Seu rubuit tellus Tuſcula flore tuo:
Seu Praeneſtino te Villica legit in horto,
Seu modo Campani gloria ruris eras:
Pulchrior vt noſtro videare corona SABINO,
De Nomentano te putet eſſe meo.

Ex Eiuſdem lib. XI.

Non omnis noſtri nocturna eſt pagina libri:
Inuenies, & quod mane, SABINE, *legas.*

Ex Valerij Martialis Epigramm. lib. XI.

Scire cupis nomen: nil, praeter baſia, dicam:
Iuro tibi nimium ſcire, SABINE, *cupis.*

Ex C. Caecilij Plinij Epiſtola II. lib. IX.

C. PL. SABINO SVO. S.

Facis iucunde, quod non ſolum plurimas Epiſtolas meas, verū etiam longiſsimas flagitas, in quibus parcior fui: partim quia tuas occupationes verebar, partim quia ipſe multum diſtringebar plerumq. frigidis negotijs, quae ſimul & auocant animum, & comminuunt. Praeterea nec materia plura ſcribendi dabatur. neque enim eadem noſtra conditio, quae M. Tullij: ad cuius exemplum nos vocas. illi enim copioſiſsimum ingenium, & par ingenio materia, quam varietas rerum, quam magnitudo largiſsime ſuppetebat. Nos quàm anguſtis terminis claudamur, etiam, tacente me, perſpicis: niſi forte volumus ſcholaſticas tibi, atque (vt ita dicam) vmbraticas litteras mittere. Sed nihil minus aptum arbitramur, cum arma veſtra, cum caſtra denique, cornua, tubas, ſudorem, puluerem, ſoles,

ſoles, cogitamus. Habes, vt puto, iuſtam excuſationem, quam tamen dubito, an tibi probari velim. Eſt enim ſummi amoris, negare veniam breuibus Epiſtolis amicorum, quamuis ſcias illis conſtare rationem. Vale.

Ex C. PL. Epiſt. lib. IX.

C. PL. SABINO SVO S.

Qua intentione, quo ſtudio, qua denique memoria legeris libellos meos, Epiſtola tua oſtendit: ipſe igitur exhibes negotium tibi, qui elicis, & inuitas, vt quamplurima communicare tecum velim, faciam per partes tamen, & quaſi digeſtas, ne iſtam ipſam memoriam, cui gratias ago, adſiduitate, & copia turbem, oneratamq. & quaſi oppreſſam cogam pluribus ſingula, poſterioribus priora dimittere. Vale.

Ex eiuſdem lib. VI.

C. PL. SABINO SVO S.

Rogas, vt agam Firmanorum publicam cauſſam, quod ego, quamquam plurimis occupationibus diſtentus, adnitar. cupio enim, & ornatiſsimam coloniam aduocationis officio, & te gratiſsimo tibi munere obſtringere, &c.

Ex eiuſdem lib. IIII.

C. PL. SABINO SVO S.

Scribis mihi, SABINAM, quae nos reliquit heredes, Modeſtum ſeruum ſuum nuſquam liberum eſſe iuſsiſſe, idem tamen ſic adſcripſiſſe: Legatum Modeſto, quem liberum eſſe iuſsi. &c.

Ex eiuſdem Plinij Epiſtolis ad Traianum.

Item rogo indulgeas Ius Quiritium L. Satrio Abaſcanto, et P. CAESIO PHOSPHORO, & Panchariae Soteridi, quod à te, volentibus patronis, peto.

Ex lib. III. ex emendatione Cuſpiniani.

C. PL. TRANQVILLO SVO S.

Facis pro cetera reuerentia, quam mihi praeſtas, quod tam ſollicite petis, vt Tribunatum, quem à Neratio Marcello clariſsimo viro impetraui tibi, in CAESIVM SILVANVM propinquum tuum transferam.

Ex Valerij Maximi libro tertio, cap. II. Exemplo XXIII.

Claſsicam Atilij gloriam, terreſtri laude M. CAESIVS SCAEVA, eiuſdem Imperatoris Centurio, ſubſecutus eſt. cum enim pro caſtello, cui praepoſitus erat, dimicaret, Cnæique Pompeij praefectus, iuſſu eius, ſummo ſtudio, & magno militum numero ad id capiendum mitteretur; omnes, qui propius acceſſerant, interemit; ac ſine vllo regreſſu pedes pugnans, ſuper ingentem ſtragem, quam ipſe fecerat, corruit. cuius corpus capite, humero, femore ſaucio, oculo eruto, ſcutum centum, & viginti ictibus perfoſſum apparuit. Tales in caſtris Diui Iulij diſciplina milites aluit, quorum alter dextera, alter oculo amiſſo hoſtibus inhaeſit: ille poſt hanc iacturam victor: hic ne hac quidem iactura victus. Tuum vero, SCAEVA, inexuperabilem ſpiritum in vtraque parte rerum naturae, qua admiratione proſequar, neſcio: quoniam excellenti virtute, dubium reliquiſti, inter vndas ne pugnam fortiorem edideris, an in terra vocem emiſeris. Bello namq. Gallico, quo C. Caeſar non contentus opera ſua Oceani claudere littoribus, Britannicae Inſulae caeleſtes iniecit manus, cum quatuor commilitonibus rate tranſuectus, in ſcopulum vicinum Inſulae, quam hoſtium ingentes copiae obtinebant, poſtquam aeſtus regreſſu ſuo ſpatium, quo ſcopulus, & Inſula

Inſulă diuidebantur, in vadum tranſitu facilem redegit, ingenti multitudine Barbarorum affluente, ceteris rate ad litus regreſsis, ſolus immobilem ſtationis gradum retinens, vndiq. ruentibus telis, et ab omni parte acri ſtudio ad te inuadendum nitentibus, quinque militum diurno praelio ſuffecta pila, vna dextera, hoſtium corporibus adegiſti: ad vltimum diſtricto gladio, audaciſsimum quemque modo umbonis impulſu, modo mucronis ictu depellens, hinc Romanis, illinc Britannicis oculis incredibili, dum cernereris, ſpectaculo fuiſti. Poſtquam deinde ira, ac pudor cuncta conari feſſos coegit, tragula foemur traiectus ſaxiq. pondere ora contuſus, galea iam ictibus diſcuſſa, & ſcuto crebris foraminibus abſumpto, profundo te credidiſti; ac duabus loricis onuſtus, inter vndas, quas hoſtili cruore infeceras, enataſti: viſoque Imperatore armis non amiſsis, ſed bene impenſis, cum laudem merereris, veniam petijſti: Magnus praelio, ſed maior diſciplinae militaris memoria: itaque ab optimo virtutis aeſtimatore, cum facta, tum etiam verba tua, Centurionatus honore donata ſunt.

Ex C. Iulij Caeſaris libro tertio commentariorum de bello Ciuili.

Sed in Caſtello nemo fuit omnino militum, quin vulneraretur, quatuorque ex vna cohorte Centuriones oculos amiſerunt; & cum laboris ſui, periculiq. teſtimonium afferre vellent, millia ſagittarum circiter XXX. *in caſtellum coniecta, Caeſari renunciauerunt: ſcutoque ad eum relato* SCAEVAE *Centurionis, inuenta ſunt in eo foramina* CCXXX. *quem Caeſar, vt erat de ſe meritus, & de Repub. donauit millibus ducentis aeris: atque ab octauis ordinibus ad primipilum ſe transducere, pronunciauit. eius enim opera caſtellum conſeruatum eſſe, magna ex parte, conſtabat. Cohortemque poſtea duplici ſtipendio, frumentouc, & ſpeciarijs, militaribusq. donis ampliſsime donauit.*

Ex Suetonij Tranquilli vita C. Caeſaris, poſt medium.

Deniq. una ſextae Legionis Cohors praepoſita caſtello, quatuor Pompeij Legiones per aliquot horas ſuſtinuit, paene omnis confixa multitudine hoſtilium ſagittarum, quarum centum, ac XXX. *millia intra vallum reperta ſunt. Nec mirum, ſi quis ſingulorum facta reſpiciat vel* CAESII SCAEVAE *Centurionis, vel C. Acilij militis, ne de pluribus referam:* SCAEVA *excuſſo oculo, transfixo foemore, & humero, centum &* XX. *ictibus ſcuto perforato, cuſtodiam portae commiſſi caſtelli retinuit.*

Ex Lucano Libro VI.

Tot ſimul è campis Latiae fulſere volucres,
Tot cecinere tubae, ne quid victoria ferro
Deberet, pauor attonitos confecerat hoſtes,
Quod ſolum valuit virtus, iacuere perempti
Debuerant quo ſtare loco, qui vulnera ferrent.
Iam deerant, nimbuſque ferens tot tela peribat.
Tum piceos voluunt immiſſae lampadis ignes,
Tum quaſſae nutant turres, lapſumq. minantur
Roboris impacti crebros gemit agger adiectus.
Iam Pompeianae celſi ſuper ardua valli
Exierant Aquilae: iam mundi iura patebant.
Quem non mille ſimul turmis, nec Caeſare toto,
Auferret fortuna locum, victoribus vnus
Eripuit, vetuitque capi, ſeque arma tenente:
Ac nondum ſtrato Magnum vicisse negauit.
SCAEVA *viro nomen, caſtrorum in plebe merebat*
Ante feras Rhodani gentes: ibi ſanguine multo
Promotus Latiam longo gerit ordine vitem,

Promus

Pronus ad omne nefas, & qui neſciret, in armis
Quam magnum virtus crimen ciuilibus eſſet.
Hic vbi quaerentes ſocios, iam Marte relicto,
Tuta fugae cernit, quo vos pauor, inquit, abegit.
Impius, & cunctis ignotus Caeſaris armis?
O famuli turpes, ſeruum pecus, abſque cruore,
Terga datis morti? cumulo vos deeſſe virorum
Non pudet, & buſtis interque cadauera quaeri?
Non ira ſaltem iuuenes, pietate remota,
Stabitis? è cunctis, per quos erumperet hoſtis,
Nos ſumus electi; non paruo ſanguine Magni
Iſta dies ierit. peterem felicior vmbras
Caeſaris in vultu. teſtem hunc fortuna negauit,
Pompeio laudante cadam; confringite tela
Pectoris incurſu, iugulisque retundite ferrum.
Iam longinqua petit puluis, ſonituſq. ruinae,
Securaſq. fragor concuſſit Caeſaris aures.
Vicimus ò ſocij, veniet, qui vendicet arces,
Dum morimur. mouit tantum vox illa furorem,
Quantum non primo ſuccedunt claſſica cantu.
Miranteſq. virum, atque auidi ſpectare ſequuntur
Scituri iuuenes, numero deprenſa locoq.
An pluſquam mortem virtus daret: ille ruenti
Aggere conſiſtit, primumq. cadauera plenis
Turribus euoluit, ſubeunteſq. obruit hoſtes
Corporibus, totaeq. viro dant tela ruinae,
Roboraq., & moles hoſti, ſeque ipſe minatur.
Nunc ſude, nunc duro contraria pectora conto
Detrudit muris, & valli ſumma tenentes:
Amputat enſe manus, caput obterit, oſſaq. ſaxo;
Ac male defenſum fragili compage cerebrum
Diſſipat, alterius flamma, crineſq. genaſq.
Succendit: ſtrident oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo creſcente cadauera murum
Admouere ſolo, non ſegnior extulit illum
Saltus, & in medias iecit ſuper arma cateruas,
Quàm per ſumma rapit celerem venabula Pardum.
Tunc denſos inter cuneos compreſſus, & omni
Vallatus bello vincit, quem reſpicit, hoſtem.
Iamque hebes, & craſſo non aſper ſanguine mucro
Percuſſum SCAVAE *frangit, non vulnerat hoſtem:*
Perdidit enſis opus, frangit ſi vulnere membra.
Illum tota premit, moles, illum omnia tela,
Nulla fuit, non certa manus, non lancea felix,
Parq. nouum fortuna videt concurrere bellum.

Atque

Atque virum: fortis crebris ſonat ictibus vmbo,
Et galeae fragmenta cauae compreſſa perurunt
Tempora, nec quicquam nudis vitalibus obſtat
Iam praeter ſtantes in ſummis oſsibus haſtas.
Quid nunc veſani iaculis, leuibuſq. ſagittis
Perditis haeſuros nunquam vitalibus ictus?
Hunc aut tortilibus vibrata phalarica neruis
Obruat, aut vaſti muralia pondera ſaxi:
Hunc aries ferro, baliſtaq. limine portae
Summoueat, ſtat non fragilis pro Caeſare murus.
Pompeiumq. tenet, iam pectore, non tegit armis.
Ac veritus credi Clypeo, laeuaq. vacaſſe,
Aut culpa vixiſſe ſua, tot vulnera belli
Solus obit, denſamq. ferens in pectore ſyluam.
Iam gradibus feſsis in quem cadat, eligit hoſtem;
Par pelagi monſtris, Libycae ſic bellua terrae,
Sic Libycus denſis elephas, oppreſſus ab armis,
Omne re percuſſum ſqualenti miſsile tergo
Frangit, & haerentes mota cute diſcutit haſtas.
Viſcera tuta latent penitus, citraq. cruorem
Confixae ſtant tela ferae, tot facta ſagittis,
Tot iaculis, vnam non explent vulnera mortem.
Dictaea procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in SCAEVAM, *quae voto certior omni*
In caput, atque oculi laeuum deſcendit in orbem.
Ille moras ferri, neruorum, & vincula rumpit,
Affixam vellens, oculo pendente, ſagittam
Intrepidus, telumq. ſuo cum lumine calcat.
Pannonis haud aliter poſt ictum ſaeuior vrſa,
Quum iaculum parua Libys amentauit habena,
Se rotat in vulnus, telumq. irata receptum
Impetit, & ſecum fugientem circuit haſtam.
Perdiderat vultum rabies, ſtetit imbre cruento
Informis facies, laetus fragor aethera pulſat
Victorum: maiora viris è ſanguine paruo
Gaudia non faceret conſpectum in Caeſare vulnus.
Ille tegens alta ſuppreſſum mente dolorem
Mitis, & à vultu penitus virtute remota,
Parcite, ait, Ciues, procul hinc auertite ferrum,
Collatura meae nil ſunt iam vulnera morti,
Non eget ingeſtis, ſed vulſis pectore telis:
Tollite, & in Magni viuentem ponite caſtris,
Hoc veſtro praeſtare Duci, ſit SCAEVA *relicti*
Caeſaris exemplum potius, quam mortis honeſtae.
Credidit infelix, ſimulatis vocibus Aulus,

Nec

Nec vidit recto gladium mucrone tenentem:
Membraq. captiui pariter laturus, & arma,
Fulmineum medijs excepit faucibus enſem.
Incaluit Virtus, atque vna caede refectus
Soluat, ait, poenas. SCAEVAM *quicunq. ſubactum*
Sperauit: pacem gladio ſi quaerit ab iſto
Magnus adorato ſubmittat Caeſare ſigna.
An ſimilem veſtri, ſegnemq. ad facta putaſtis?
Pompeij vobis minor eſt, cauſaeq. Senatus,
Quam mihi mortis amor. ſimul haec effatus, & altus
Caeſareas puluis teſtatur adeſſe cohortes.
Dedecus hic belli Magno, crimenq. remiſit,
Ne ſolum totae fugerent te SCAEVA *cateruae,*
Subducto, qui Marte ruis: nam ſanguine fuſo
Vires pugna dabat. labentem turba ſuorum
Excipit, atque humeris defectum imponere gaudet.
Ac velut incluſum perfoſſo in pectore numen,
Et viuam magnae ſpeciem virtutis adorant,
Telaq. confixis certant euellere membris,
Exornantq. Deos, ac nudum pectore Martem
Armis SCAEVA *tuis. felix hoc nomine famae,*
Si tibi durus Iber, aut ſi tibi terga dediſſet
Cantaber exiguis, aut longis Teutonus armis.
Non tu bellorum ſpolijs ornare Tonantis
Templa potes: non tu laetis vlulare triumphis
Infelix quanta dominum virtute paraſti.

Ex Plutarchi Vita C. Iulij Caeſaris.

Qualis & CAESIVS SCAEVA, *qui praelio ad Dirrachium oculum effoſſus ſagitta, atque humerum iaculo, foemur altero traiectus, clypeo centum ac triginta telorum ictibus exceptis, accibat hoſtes, quaſi ſeſe dediturus. duobus accedentibus, vnius humerum abſcidit gladio, alterum in os pulſatum fugauit. ipſe ſeruatus eſt domeſticis eum circumplectentibus. Idem in Britannia miles, cum hoſtes inuaſiſſent primos deductores ordinum ſyluoſo, & aquis pleno loco impeditos Caeſare ipſo pugnā ſpectante, inijciens ſeſe in medios, multis audax illuſtribus facinoribus editis, ductores ordinum Barbaris fugientibus ſeruauit. ipſe laborioſe poſt omnes digrediens proiecit ſeſe in vndas luctuoſas, ac vix ſine clypeo partim natans, partim ingrediens euaſit. admirantibus ijs, qui cum Caeſare erant, & cum laetitia, & clamore obuiam aduentantibus, ipſe pudibundus, ac triſtis vultu demiſſo illachrymans accidit ad pedes Caeſaris, dari ſibi veniam petens, quod Clypeum proieciſſet.*

Ex Appiani libro ſecundo, de bellis ciuilibus.

Porro dum haec vtrimq. agitantur, atque in praeſidio quodam Caeſaris copiae ſuperantur, Centurio, cui SCAEVA *nomen erat, multa, & praeclara facinora faciens, oculum iaculo vulneratus, progreſſus ſignificauit manu ſilentium, tanquam quippiam dicturus. quod cum eſſet conſequutū, Pompeij Centurionem ſpectatae fortitudinis inclamabat, ſerua tui ſimilem, ſerua amicum. mitte qui me manu ducant ſauciatum. hic militibus duobus accurrentibus tanquam ad transfugam alterum occupans interfecit, alterius humerum concidit: atque id patrauit de ſeſe, ac praeſidio deſperans. Tum ſocios pudor ex eo caſu ſimul alacritas inceſſit. quamobrem Caſtellum conſeruatū multum*

tum Minucio quoque Praefecto laborante. At SCAEVAE *ſcutum, aiunt, centum, & viginti iaculis confixum. Praeterea oculum erutum, reliquum corpus ſex locis vulneratum. Itaque Caeſar eum militaribus praemijs permultis honorauit.*

Ex Ouidij lib. IV. Triſtium.

Ponticus Heroo, BASSVS *quo clarus Iambis*
Dulcia conuictus membra fuere mei.

Ex Sex. Propertij lib. I. elegia IV.

Quid mihi tam multas laudando BASSE *puellas,*
Mutatum domina cogis abire mea? &c.

Ex A. Perſij Flacci Satyra VI.

Admouit iam bruma foco te BASSE *Sabino?*
Iam ne lyra, & tetrico viuunt tibi pectine chordae?
Mire opifex numeris veterum primordia vocum,
Atque marem ſtrepitum fidis intendiſſe Latinae:
Mox iuuenes agitare iocos, & pollice honeſto
Egregios luſiſſe ſenes: mihi nunc ligus ora
Intepet, hybernatq. meum mare, qua latus ingens
Dant ſcopuli, & multa litus ſe valle receptat.

Ex M. Fabij Quintiliani Inſtitutionum Oratoriarum lib. X. cap. I.

At Lyricorum idem Horatius fere ſolus legi dignus: nam & inſurgit aliquando, & plenus eſt iucunditatis, & gratiae, & varijs figuris, & verbis feliciſsime audax. ſi quem adijcere velis, is erit CAESIVS BASSVS, *quem nuper vidimus: ſed eum longe praecedunt ingenia viuentium.*

Ex vita Perſij, à Cornuto, ſiue Probo Grammat. concinnata.

Hunc ipſum librum Perſius imperfectum reliquit. verſus aliqui dempti ſunt de vltimo libro, & quaſi finitus eſſet, leuiter contraxit: & CAESIO BASSO *petenti, vt ipſe ederet, tradidit edendum.*

Ex commentarijs Cornuti, ſiue Probi Grammatici.

Hanc Satyram ſcribit Perſius ad CAESIVM BASSVM, *poetam Lyricum: quē fama eſt in praedijs ſuis poſitum ardente Veſuuio monte Campaniae, & late ignibus abundante cum villa ſua vſtum eſſe. Hic ergo cum viueret, de Roma ad Sabinos neceſſario tranſibat: vbi aeger hyemali tempore in callido loco carmina ſcribebat: hunc ergo Perſius interrogat, an iam propter ignem ſe calefaceret, daretq. operam carminibus, quae ſcriberet; laudans grauitatem librorum, & tenorem verſuum.*

Ex Priſciani lib. X. cap. de praeter. perf. tertiae coniugat.

BASSVS *in ſecundo Lyricorum.*
Callioppe princeps ſapienti pſallerat ore.

Ex Diomede de arte Gramm. lib. III. cap. XXI.

Moloſsicum metrum mihi duriſsimum videtur. huius exemplum dat CAESIVS BASSVS, *tale:*
Romani victores Gallis deuictis.
Longae ſunt omnes, qui Moloſſus conſtat ex tribus ſyllabis longis. hunc ſane verſum ſimillimum puto, illi hexametro, qui ſpondaicus dicitur, nam & hic ſimiliter viginti ſyllabas longas habet.

Ex Fulgentij lib. de vocibus antiquis.

Veruina iaculi genus longum, quod aliqui verutum nominant. C. BASSVS *Satyra.*
Veruina confodiente non te nauci facio.

Ex

Ex Terentiani Mauri lib. de Metris.

Sed iam pedum cum regulam diſtinguerem
Longam reſolui per duas dixi breues,
Ipſumque poſſe quinque totas Creticum
Breues habere, quando longas ſolueris.
Eſt ergo, & ille verſus integer meus,
Quo quinque feci Syllabarum Creticum.
Is erit Anapaeſtus quinque poſt ſpondeus eſt
Exempla ponam, quae locaſſe CAESIVM.
Libro notaui, quem dedit metris ſuper.
Beatus ille, qui procul negotijs
Eſt Creticus par Socrates, & verſus hic
Socrates, Beatus ille, qui procul negotijs;
Hinc ſaluo primam, tale ſit nec pes labat,
Diogenes, Beatus ille qui procul negotijs;
Cum tertiam, ne tum quidem quidquam perit.
Demophile, Beatus ille qui procul negotijs;
Vtraſq. quando ſoluerit, nihil laeditur.
Quod agis, Age, Beatus ille qui procul negotijs:
Auctore tanto credo me tutum fore.

Ex Ruffini commentario de Metris.

Firmianus ad Probum de Metris comoediarum ſic dixit:

Nam quòd de Metris comoediarum requiſiſti, & ego ſcio plurimos aeſtimare Terentianas **maxime** *fabulas metrum non habere comoediae Graecae, ideſt Menandri, Philemonis, Diphili, qui trimetris verſibus conſtant. Noſtri enim veteris comoediae ſcriptores in modulandis fabulis ſequi maluerunt Eupolim, Cratinum, Ariſtophanem, vt praefatum eſt. Menſuram eſſe in fabulis, hoc eſt metrum, Terentij, & Plauti, ac ceterorum dicunt hi, Cicero, Scaurus, Firmianus, Varro, Victorinus,* CAESIVS BASSVS, *Terentianus, Caecilius, Siſenna, Diomedes, Albinus, Quintilianus, Soſipater Cariſius, Helenus, Aſper, Flauianus, Caper, Aruntius, Probus, Plinius, Euanthius Sacerdos, qui & docuit Donatus, Iuba.*

CAESIVS BASSVS *ad Neronem, de Iambico, ſic dicit: Iambicus autem cum pedes etiam dactilici generis aſſumat, deſinit Iambicus videri; niſi percuſſione ita eum moderaueris, vt quum pedem ſupplodis Iambicum ferias, ideoque illa loca percuſſionis, non recipiunt, alium quam Iambum, & ei parem Tribachum, aut ſi alterius exhibuerunt metri ſpeciem, quod dico exemplo faciam illuſtrius in Eunucho in praeſenti ſtatim, in prima pagina, hic verſus trimetrus.*

Excluſit, reuocat; redeam: non, ſi me obſecret.
Ponam dubium ſecundo loco pedem, propius accedam
Heros Atrides caelitum teſtor fidem.

Ex Arnobij Afri. lib. II. aduerſus gentes.

Nigidius Penates Deos, Neptunum eſſe atque Apollinem prodidit, qui quondam muris vrbem Ilium, condicione adiuncta cinxerunt. Idem rurſus in libro ſexto exponit, & decimo diſciplinas Ethruſcas ſequens: genera eſſe Penatium quatuor, & eſſe Iouis ex his alios, alios Neptuni, inferorum tertios mortalium hominum quartos, ineſplicabile neſcio quid dicens CAESIVS, *& ipſe aſſequens Fortunam arbitratur, & Cererem, Genium Iouialem, ac Palem, ſed non illam feminā, quam vulgaritas accipit, ſed maſculini neſcio quem generis miniſtrum Iouis, ac villicum. Varro, qui*

ſunt introrſus, atque in intimis penetralibus caeli Deos eſſe cenſet, quos loquimur, nec eorum numerum, nec nomina ſciri.

Ex Macrobij Saturnalium lib. I. Cap. IX.

C. BASSVS in eo libro, quem de Dijs compoſuit, Ianum bifrontem fingi ait, quaſi vniuerſa climata maieſtate complexum.

Ex Lactantij Firmiani de falſa Religione lib. I. Cap. XXI.

Faunus ſororem ſuam Fatuam, eandemq. coniugem conſecrauit, quam C. BASSVS Fatuam nominatam tradit, quod mulieribus fata canere conſueuiſſet, vt Faunus viris.

Ex Auli Gellij lib. V. Cap. VII.

Lepide mehercules, & ſcite C. BASSVS in libris, quos de Origine vocabulorum compoſuit: vnde appellata perſona ſit, interpretatur: à perſonando enim id vocabulum factum eſſe coniectat. Nam caput, inquit, vt os cooperimento perſonae tectum, vndiq. vnaque tantum vocis emittendae via peruium quod non vaga, neque diffuſa eſt, in vnum tantummodo exitum collectam, coactamq. vocem, & magis claros, canorosq. ſonitus facit. Quoniam igitur indumentum illud oris clareſcere, & reſonare vocem facit: ob eam cauſſam perſona dicta eſt, o littera propter vocabuli formam productiore.

Ex Auli Gellij lib. XI. Cap. XVII.

Dixit ibi quiſpiam nobiſcum ſedens amicus meus, ſe in C. BASSI de Origine vocabulorum ſeptimo legiſſe: Retas vocari arbores, quae aut ex ripis fluuiorum eminerent: aut in alueis eorum exſtarent: appellatasq. eſſe à retibus: quod praeteruntes naues impedirent, & quaſi irretirent.

Ex Auli Gellij lib. III. Cap. XIX.

Legebatur C. BASSI eruditi viri liber de origine verborum, & vocabulorum, in quo ita ſcriptum fuit; Parcus compoſito vocabulo eſt, quaſi par arcae: quando ſicut in arca omnia reconduntur, eiuſq. cuſtodia ſeruantur, & continentur: ita homo tenax, paruoq. contentus, omnia cuſtodita, & recondita habet; ſicuti arca, quam ob cauſſam parcus, quaſi par arcae nominatus eſt. Tum Phauorinus, vbi haec audiuit, ſuperſtitioſe, inquit, & nimis moleſte, atque odioſe confabricatus, commolitusq. magis eſt originem vocabuli, C. iſte Baſſus, quam enarrauit.

Ex Auli Gellij lib. II. Cap. IV.

Cum de cõſtituendo accuſatore quaeritur, iudiciumq. ſuper eo redditur: cui nã potiſsimum ex duobus, pluribuſue accuſatio, ſubſcriptioue in reum permittatur: ea res, atque iudicum cognitio, diuinatio appellatur. id vocabulum, quam ob cauſſam ita factum ſit, quaeri ſolet. C. BASSVS in tertio librorum, quos de origine vocabulorum compoſuit. Diuinatio, inquit, iudicium appellatur, quoniam diuinare quodammodo iudicem oporteat, quam ſententiam ſeſe ferre par ſit. Nimis quidem eſt in verbis C. BASSI ratio imperfecta, vel magis inops, & ieiuna: ſed videtur eum ſignificare velle, idcirco dici diuinationem, quod in alijs quidem cauſsis iudex ea, quae dicit, quaeq. argumentis, vel teſtibus demonſtrata ſint, ſequi ſolet. In hac autem re, cum eligendus accuſator eſt: parua admodum, & exilia ſunt, quibus moueri iudex poſsit: & propterea qui nam magis ad accuſandum idoneus ſit, quaſi diuinandum eſt. Haec BASSVS.

Ex Auli Gellij lib. III. Cap. IX.

C. BASSVS in commentarijs ſuis. Item Iulius Modeſtus in II. quaeſtionum confuſarum hiſtoriam, de Equo Seiano tradunt dignam memoria, atque admiratione. Hunc Equum C. BASSVS vidiſſe Argis refert, haud credibili pulchritudine, vigoreq. & colore exuberantiſsimo.

Ex Geographia Volaterrani in Gallia Togata.

Tarus Fluuius vltra Parmam Plinio nomen adhuc retinet, ex Appennino in Padum fluens. Dein de Fitentiola à dextera vetus oppidum, ab laeua, nouo nomine, Oppidum Bobium ad Apennini iuga ſitum, vbi nobile coenobium à Theodolinda, Regina Longobardorum, extructum. Hic anno

M.CCCCXCIIII.

M.CCCCXCIIII. huſcemodi libri reperti ſunt. Rutilius Numatianus heroicum Sulpitij carmen, LXX. Epigrãmata, Terentianus Maurus de litteris, ſyllabis, & metris omnis generis: CAESIVS BASSVS, Vellius Longus de orthographia: Adamantius, Martyrius de b, littera, & muta, u, vocali: Probi Catholica Cornelij Frontonis elegantiae Latinae: Sergius Grammaticus de littera: liber perſimilis Iulio Polluci de vocabulis rerum: ſed hoc amplius Latina Graecis vocabulis reſpondent. CASVVS Sacerdos de octo partibus orationis: Paraphraſis ſuper Sex Virgilijs libris trium Eclogarum Virgilij enarationes: Dracontij varium opus: Prudentij hymni: Computus, ſic eſt inſcriptus Graecorum, & Latinorum alter liber Computus digitorum inſcribitur: Agenius Vrbicus de controuersijs agrorum: Higinius de limitibus agrorum, & metatione caſtrorum: Balbus de nominibus menſurarum: Vitruuius de Hexagonis, & id genus: Frontinius de qualitate agrorum: Caeſarum leges Agrariae, & coloniarum iura, quorum bona pars, his annis proximis à meo municipe, Thoma Phaedro, bonarum artium profeſſore, eſt aduecta in Vrbem.

Ex Anthropologia eiuſdem, lib. XIV.

Baſſos claros viros extitiſſe nonnullos legimus. CAESIVS BASSVS inter Lyricos à Quintiliano ponitur. Probus Caeſium, inquit, Baſſum poetam Lyricum, fama eſt in praedijs ſuis ardente Veſeuo, & late vagantibus ignibus, cum villa ſua flagraſſe. Quinctilianus quoque ſe eum vidiſſe, ait.

Ex Vita Auli Perſij Flacci per Petrum Crinitum.

Amicos praeterea Perſius maxime dilexit Anneum Lucanum, CAESIVM BASSVM, qui in Lyricis carminibus claruit, & Macrinum, quod aperte colligitur, cum ipſius Perſij verſibus, tum veterum commentarijs.

Ex vita Auli Sereni per eundem.

Aulus Serenus inter poetas Lyricos relatus eſt ab antiquis Grammaticis, in quo genere apud Latinos praecipue clatuerunt Horatius Flaccus, CAESIVS BASSVS, & alij plures.

Ex Petri Criniti de poetis latinis lib. III.

CAESIVS BASSVS inter poetas Lyricos relatus eſt: floruit aetate Claudij principis, & vſque ad Flauiorum imperium peruenit, quod ipſum Fabius Quintiliauus teſtatur, qui refert illum à ſe viſum, quo tempore libros ſuos de oratoria inſtitutione componeret. Fuit hoc obſeruandum ea ratione, vt facilius deuitemus illorum errorem, qui parum prudenter de Caeſio Baſſo diſſerunt. Idem libros aliquot ſcripſit vario, & multiplici carmine, vt Flaccus apud nos; & Pindarus apud Graecos. veteres auctores cum de Poetis Lyricis agunt, Horatium Flaccum, & Caeſium Baſſum, praecipue enumerant, qui legi mereantur. Diomedes quoque grammaticus Moloßicos numeros refert (qui duriſsimi habentur) à Caeſio Baſſo compoſitos: Amicos habuit P. Ouidium, & Perſium Satyrarum ſcriptorem; qui ad hunc Baſſum ſcribens, ita illum alloquitur.

Admouit iam bruma foco te Baſſe Sabino?
Iam ne Lyra, & tetrico viuunt tibi pectine chordae?
Mire opifex numeris veterum primordia vocum,
Atque marem ſtrepitum fidis intendiſſe Latinae.
Mox iuuenes agitare iocos, & pollice honeſto,
Egregios luſiſſe ſenes.

Neque deſunt, qui ſcribant, eundem CAESIVM cum villa ſua conflagraſſe, ardente Veſeuo monte, ignibus late aeſtuantibus. Celebres fuerunt iiſdem ferme temporibus Aufidius Baſſus, hiſtoriae auctor: & Saleius Baſſus poeta Epicus. De vtroque dicemus ſuis locis.

Ex Iani Parrhaſij Epiſtola dedicatoria, ante Diomedem, editum Mediolani M. D. IV.

Cum CAESII BASSI de metris Horatianis opuſculo, vetuſtatis iniuria mutilato, quod accidere

neceſſe fuit, & eorum, quos dixi, pleriſq. quorum vix è media Bibliothecarum ſtrage, quam Geticus deleuit furor, vnicum quod exſtabat, exemplar erutum ſit; auxilio patris ampliſſimi, Stephani Poncherij Lutetiae, Pariſiorum Pontificis, meique patroni.

Ex Nicolai Perotti arte metrica.

Apud Latinos uero tres praecipue memorantur Lyrici, Horatius, CAESIVS BASSVS, *& Valerius Martialis. Inter hos palmam obtinet Horatius: ſolus fere, vt idem Quintilianus inquit, legi dignus, nam & inſurgit aliquando, & plenus eſt iucunditatis, & gratiae, & varijs figuris feliciſſime audax: ſecundus Valerius Martialis, quem intellexiſſe Quinctilianum arbitror, cum ait, ſi quẽ adijcere Horatio velis, erit* CAESIVS BASSVS, *quem nuper vidimus. ſed eum longe praecedunt ingenia viuentium. Martialem quippe Quintiliani aetate fuiſſe manifeſtum eſt; at* CAESII BASSI *vix hac tempeſtate ſupereſt nomen.*

Ex Io. Mariae Catanei commentarijs in Epiſtolas Plinianas.

Crediderim tamen magis fuiſſe CAESIVM SABINVM, *quem Secundus ad praeſidium, & ornamntum ſui ſumpſerat, Auli Pudentis municipem, totius Vmbriae decus: ad eum librum* VII. *Martialis mittit: & nono, poſt laudem lacus eiuſdem, & roſaceam coronam, quamuis Pomponio memorante Caſsio Iuriſperito, ſucceſſit Caeſius Sabinus, qui plurimum Veſpaſiani temporibus potuit, ad quem reſcripſiſſe Hadrianum retulit Vlpianus.*

Ex Io. Cuſpiniani commentarijs in Caſsiodorum.

Sed crebra eſt mentio SILVANI CAESII, *& Pomponij Siluani in Epiſtolis Plinij.*

Ex eodem.

Fuit Caeſius Sabinus, quem Plinius Iunior ad praeſidium, & ornamentum ſui ſumpſerat, Auli Pudentis Municipem, totius Vmbriae decus. ad cum librum ſeptimum Martialis mittit, & coronam roſaceam libro nono.

Seu tu Paeſtanis genita es, ſeu Tiburis aruis

Memorante Pomponio Caſsio Iuriſperito, ſucceſſit CAESIVS SABINVS, *qui plurimum potuit Veſpaſiani temporibus, ad quem reſcripſiſſe Hadrianum retulit Vlpianus.*

Ex Ammiani Marcellini hiſt. lib. XIX.

Interea Sapor, et Perſae, quia tendere iam introrſus Autumno praecipiti, Hoedorumq. ſidere exorto, prohibebantur, captiuos agentes, & praedas remeare cogitabant ad ſua. Inter haec tamen funera, direptioneſq. Ciuitatis exciſae Aeliano Comite, & Tribunis, quorum efficacia diu defenſa ſunt moenia, ſtrageſq. multiplicatae Perſarum, patibulis ſceleſte ſuffixi Iacobus, & CAESIVS *Numerarij Apparitionis, Magiſtri Equitum, alijq. Protectores poſt terga vinctis manibus ducebantur. Tranſtigritanis, qui ſolicita quaerebantur induſtria, nullo infimi, ſummiq. diſcrimine ad vnum omnibus contruncatis.*

Ex Bernardini Corij M. F. Annalium Mediolanenſium parte prima.

Ab Hadriano Pontifice Maximo Rex Deſiderius impetrauit, vt qui nudum gladium ante Pontificem geſtarent, ij natione Longobardi eſſent: quemadmodum Priuilegia teſtantur, quibus ſubſcripſit CAESIVS FONTANVS *Romanus, Apoſtolicus Cancellarius: ſcribendo adfuit Vrſinus Angelus anno poſt Chriſtum.* DCCLXXXVI. *Actum Romae VI. Id. Maij. Idem eſt ab Rege Francorum, Carolo imperatum, ſubſcripſit Caroli ſcriba Nequinus Pontilius: ſcribendo adfuit Iacobus Cacurius Mediolanenſis.*

Ex Gyraldo de Poetis.

Sunt qui commentaria Latina in Aratum in Latinum conuerſum à Germanico Caeſare, multa eruditione referta, ſed mendoſa, Caeſio Baſſo adſcribant.

C. CAESII

C. CAESII BASSI COMMENTARIVS IN GERMANICI CAESARIS PHAENOMENA ARATAEA RECOGNITVS.

CAELVM circulis quinque diſtinguitur, quorum duo extremi maxime frigidi, Auſtralis humillimus, & Aquilonus excelſiſſimus. His vtrinque proximi duo paralleli vocantur, vt ita dixerim, aeque diſtantes, ideo tropicus vnus ſolſtitialis, alter hybernus, per quem Sol tranſiens, ac tenens octauam partem Capricorni, ſolſtitium hybernum facit, alter aeſtiuus, per quẽ Sol tranſiens, ac tenens octauam partem Cancri, ſolſtitium aeſtiuum facit. Medius eſt aequinoctialis, qui octauam partem Arietis tenens aequinoctium vernum facit: octaua Librae, Autumnale conſtituit. Vt circuli in caelo, ita Zonae in terra vocantur. Inhabitabiles frigidi circuli ſunt ob rigorem, quod ab his longiſſime Sol abeſt. Sub torrido quidam habitari putant Aethiopiae maximã partẽ: Item plurimas inſulas maris Rubri, alioſq. vertices, eminentiasq. terrarum, noſtris ampliores ſub tropicis habitari, nulli dubium eſt. Noſter ſolſtitialis aeſtiuus eſt excelſus, atque arduus. diuiſi autem ſunt à nobis circulo Aequinoctiali, qui antichtones nominantur, & videntur humiles, atque depreſſi, qui Antipodes infra ſunt: quod vt eſſe videatur, efficiunt flexus, obliquitatesq. terrarũ, quas Antichtones, & Antiſtochae, & Antiſceptae inhabitare dicuntur. Incipit autem Signifer non ab extremo circulo, nec ad extremũ extenditur, ſed ab intimo tropico Auſtrali, brumaliq. eodẽ per Aequinoctialem ad ſummũ ſolſtitialẽ, eũdemq. Aeſtiualem per medium longitudinis latitudinisq. porrectus. obliquae circuli Signiferi partes CCCLXV. ſigna XII. partium ſingula tricenarum. Quarum quaedam minora, quaedã ampliora à populo Canophora dicuntur, ſed compenſatio quinq. partibus creditur applicari, vt ſint omnes ſigniferi partes CCCLXV. Horum incipientia ab Ariete, alia ſunt maſculorum naturalibus, alia feminarum. Item quartum quoq. eorũ aut Tropicum, aut Solidum, aut Deforme. incipiet dinumeratio ab Ariete: ſigna tropicorum duo ſunt Aequinoctialia, Aries, & Libra: duo Solſtitialia, Capricornus, & Cancer. Tropicis maxima ſolida antepoſita his deformia. Hic eſt ſtellarum ordo, vtrorumq. circulorum, Septentriones duplices ad Auſtrum uertuntur figura auerſis caudis inuicem ſibi aduerſantes, inter quas obliquus dilabitur Draco. Sub vnius nanque eſt Serpentarius, cuius Serpentarij pedes attingunt frontem Scorpionis: à latere autẽ retro ſtat cuſtos, ſub pedibus quidem eius Virgo habẽs igneam in manibus ſpicam. Retrorſus vero veſtigijs eius adiacens Leo: medio aeſtiuo ſolſtitio Cancer, & Gemini. Genua autem agitatoris caput Gemini attingunt, pedes autem eius Tauri cornibus iunguntur: cuius Haeduli deſuper obtinent locum Septentrionis. Habet autem Septentrio à dextris iuxta Coronam deſuper Serpentem in manibus Serpentarij, & eum, qui in geniculo ſtat, & ſiniſtro pede Septentrionalis Draconis verticem, calcans vnum brachium Librae, alterum dans Coronae. Nam ad minoris Septentrionis

trionis ultimus pes Cephei continetur, Cygnum manu dextra apprehendens: ſuper cuius alas Equus extendit pedem, & ſuper Equum Aquarius extollitur, iuxta quem Capricornus eſt: ſub Aquarij pedibus Piſcis magnus Auſtrinus: ante Cepheum Caßiopeia, & à dorſo Agitatoris Perſeus pedem extendit, ſuper Perſei caput Caßiopeia pedibus properare videtur. Inter Cygnum igitur, & eum, qui in geniculo ſtat, Lyra conſtituitur. in quorum medio deſuper ab Oriente Delphinus cognoſcitur, ſub cuius cauda eſt Aquila, in proximo habens Serpentarium. Sed iam de Aquilonio circulo dictum eſt, nunc ad Auſtralem ordinem properemus.

Sub aculeo Scorpionis Sacrarium cõſtitutum eſt, ſub corpore eius anteriora Centauri videntur, in quo & beſtia conſpicitur, et Sagittarij pes ſummus. ex alia parte ſub Auſtrali circulo, prope Centauri mẽbra Hydrae cauda, & Coruus ad genua Virginis: Vrna eſt poſita à ſiniſtris Orionis, qui & Incola, fluuius, et qui Padus, nec nõ & Eridanus ſub pedibus Orionis, qui & Incola dicitur: Lepus ſplendida effigie conſpicitur, retrorſum vero à pedibus eius Canis ſplẽdida refulget, poſt cuius caudam Nauis conſtituta eſt, ad Tauri pedem protendit manum, Orion pedibus Gemini appropinquat: Anticanis ſuper caput Arietis, non longe ab Andromedae pedibus, Triangulus poſitus eſt. ſub Ariete, & Piſcibus Cetus: connexio vero Piſcium communem habet Stellam.

Quaeritur, cur à Ioue incoepit, et non à Muſis? Vt Homero conueniens magis hoc exiſtimauit principium Phaenomenis, vti Iouem inuocaret, quod ipſorum carminum origo eſt Iuppiter: non ſolus autem ita coepiſſe videtur Aratus, ſed Crates comicus à Veſta incipiens, & profari carmina, Sophron in Mimo, qui Nuncius inſcribitur, à Veſta incipiens: omnes inuocãt Iouem, omnium principem. Sed quaeritur, cuius Iouis meminerit, vtrum ne fabuloſi, an naturalis? Et philoſophi quidem plurimi naturalis aiunt eum Iouis meminiſſe. Sed Crates ait, Iouem dictum Caelum. Inuocatum vero merito, quia in aere, & aethere ſunt ſidera, & Homerum dixiſſe, Iouem in aliqua parte Caelum, & ipſe Aratus, cum dicit Herodotus, Iouem dictum aera, & Crates quidem eiuſdem eſt opinionis, teſtemq. eſſe Philonem comicum, dicit. Hoc autem conſtat & ipſum dicere. Nam quia nihil aliud eſt vox, quam percuſſus aer, videtur conuenienter dixiſſe, quae rei praeſtat auctoritatem, plenas Ioue vias referens, & omnis hominum conuentus, nihil eorum quae in terra ſunt; ſine aere eſt, ratione etiam cuius omnes vſum deſideramus. Nam cuncti mortales oſtendunt vſum ſuſpirio, & cum viuimus aere indigemus. At quod ait, dextra monſtrat, ad auguria pertinet auium, propter quod & Stoici Iouem eſſe affirmant, qui per materiam manat ſpiritus, & ſimilis eſt noſtrae animae. Zenodotus autem Aetolus, & Diodorus aiunt, nec ad fabuloſi Iouis ſuffecire eiuſdem opinionem, eſſe enim talem cauſſam Iouis, & conuenire omnes vias confertas, quas tanquam loco eius deſcribit. Dicendo autem etiam genus, oſtendit animae immortalitatem. Bene; propterea quod ait, nouerat enim virtuti aliquid aemulum futurum Deo. igitur aduerſus delicata Iouem eſſe eſt. quoniam omnium parens affirmatur, & non ſolum hominum, ſed etiam Deorum.

Vertices extremos, circa quos Sphaera Caeli voluitur, Polos Graeci nuncupauerũt, è quibus vnus eſt Auſtralis, qui terrae obiectus à nobis nunquam videtur. Alter autem Septentrionalis, qui Boreus vocatur, & nunquam occidit. Duo ſunt Arcturi, quorum maiorem vocant Helicen, minorem Canis caudam. Alterutra quidem horum capita deorſum, alterutra ſurſum aſpiciunt. Altera nanq. Helice eſt, quae apparet prima noctis, altera puſilla quidem, ſed à nauigantibus obſeruatur. Maria enim conturbat. Helicen aũt dicit Heſiodus, Caliſto Lycaonis regis filiam fuiſſe, & in Arcadia ſolitam cum Diana venari & in montibus vagari, & à Ioue compreſſam rem celaſſe Dianae. Quam grauidam nudam ſe lauantem cum aſpexiſſet Diana in lauacro, partum eius accelerans beſtiam eam eſſe iuſſit, & dum eſſet Vrſa, Arctum enixa eſt, quem Arcadem vocant. Amphis autem comicus poeta refert, Iouem in Dianae effigiem transfiguratum in venatione Caliſto oppreßiſſe, tempore partus plena cum vexaretur, Dianae culpam indicaſſe, & iratam Dianam in Vrſam transfiguraſſe. Quae

dum in

dum in montibus vagaretur, à quibuſdam paſtoribus apprehenſa, cum puero perducta eſt ad Lycaonem. poſt tempus Lycaei Iouis templo cōfugiens, cum eam Arcas filius ſequeretur, quo eam nefas erat intrare, ab Arcadibus vtrique interfecti ſunt. Iuppiter autem vtroſq. Caeli aſtris intulit, Vrſamq. eam nominauit. Ouidius à Iunone in beſtiam conuerſam ſcribit. Habet autem ſtellas in capite ſeptem, in ſingulis humeris ſingulas obſcuras, in armo duas, in pectore vnam, in pede priori claras duas, in ſumma cauda claram vnam, in ventre claram vnam, in ſpina vnam, in crure poſteriore duas, in extremo pede duas, ſuper caudam tres, fiunt omnes XXIIII. *Porro Arcturus minor à pluribus Phoenice, à Graecis Arctophylax, à nonnullis Canis cauda vocatur. Quam Sidones aſpicientes continuo nauigant. Dicitur à Ioue inter aſtra collocatus, vt duplex honor Helicis monſtraretur. Agatoſthenes quidem in Aſiaticis carminibus Cynoſurā dicit Iouis fuiſſe nutricem, vnam ex Idaeis Nymphis, à qua in Cretae Oppido Hyſtoe Nicoſtratus conſtituit portus, et circa eum locum Cynoſuram fuiſſe, cum Thelchinis, qui dicuntur Curetes Idae: Aratus Cynoſuram, & Helicen, Cretenſes, Iouis nutrices fuiſſe dicit, ob quod ſunt caeleſti donatae honore. Habet autem ſtellas in humero ſplendidam vnam, in pectore claram vnam, in ventre claram vnam, ſuper caudam claras tres: fiunt omnes ſeptem: ſupra alias decem, quae praecedunt, & dicūtur Ludentes; & maxime altera quae vocatur Polus, in quo à quibuſdam putatur totus Orbis circumuerti. inter ambas ergo Arctos maximus flexuoſo corpore adiacens Draco, qui vtranque Arcton flexuoſo corpore ſemicingit. Helicis ſuperuoluit caput. Phoenices circumcingit caudam. Hanc Pherecides dicit, inter aſtra collocatam, beneficio Iunonis, eo quod cum nuberet Ioui Iuno, Dijs offerentibus munera, Terra quoque obtulerit aurea mala cum ramis, quae Iuno in hortum ſuum, qui erat apud Atlantem, inferri iuſsit; & Heſperides Atlantis filias cuſtodes poſuit, quae cum à filiabus Atlantis ſubtraherentur, & ſaepe vexarentur, Iuno cuſtodem horti Draconem peruigilem implicuit arbori, quem Hercules interfecit, & illa aſtris intulit. Hunc alij Iouem aſtris intuliſſe dicunt, ob memoriam virtutis Herculis, Mineruae obiectu, quem illa contortum Caelo immiſit, & inter Septentriones locauit. Habet autem ſtellas in capite ſplendidas tres, in corpore vero vſque ad caudam duodecim, ab inuicem diſtantes. Sunt autem omnes* XV.

Draconem immenſae magnitudinis, hortorum cuſtodem, inſomnem, dum à Iunone ad cuſtodienda aurea mala eſſet conſtitutus, Hercules cum ad mala aurea profectus fuiſſet, vt refert Pannaſis Heracleas, fertur peremiſſe; & iccirco inter aſtra à Ioue hunc laborem, memoria dignum honoraſſe, & vtroſque ſideribus intuliſſe, ita vt in certamine fuerint eorum habitus: Serpentis capite iam deſecto, qui ideo in genu ſtans manibus ſurſum extenſis dextro pede contra Draconem porrecto pingitur, vt certaminis labor ſignificetur. Ideo pellem Leonis in ſiniſtra manu habere fingitur, vt inſigne virtutis monſtretur, quia Leonem inermis interfeciſſe narratur. Habet autem ſtellas in capite vnam, in ſingulis humeris ſingulas ſplendidas; in ſiniſtro cubito vnam, in eadem manu vnam, in eodem brachio vnam, in ſiniſtro foemore vnam, in dextra parte foemoris duas, in coxa duas, in genu dextro vnam, in eadem tibia vnam, in crure duas, in eodem pede vnam, in dextra manu vnam, in claua, quam eadem tenet manu, vnam, in Leonina pelle quatuor. Sunt omnes XXIIII.

Haec Corona dicitur eſſe Ariadnes, quam Liber aſtris intuliſſe dicitur, dum eius nuptias Dij in inſula Creta celebrarent, cogitans praeclaram facere, pro qua primum noua nupta coronata eſt. Sed qui Creticam conſcripſit, refert, quia cum Liber ad Minoem Regem veniſſet, vt Ariadnem filiam eius duceret vxorem, Coronam dono Ariadnae dediſſe, Vulcani opere factam ex auro, & gemmis pretioſis: & talis fulgoris fuit, vt Theſea ex Labyrintho liberaret, quae poſt aſtris affixa eſt, cum in Naxon vtrique veniſſent. ſignum amoris eius crines oſtendunt, & eſt ſtellis fulgentibus, ſub cauda Leonis. Habet autem ſtellas nouem in circuitu poſitas, quarum tres ſunt ſplendidae ad caput Serpentis Arcturi.

DD Hic eſt

Hic eſt Serpentarius, qui ſuper Scorpionem ſtat, tenens vtraque manu Serpentem, qui ab Aſtrologis dicitur fuiſſe Aeſculapius, filius Apollinis: qui medicinæ arte vteretur, mortuos fertur ſuſcitaſſe. Quamobrem iratus in eum Iouis, domum eius cum ipſo fulminis ictu percuſsit. Rogatu autem Apollinis patris, Iuppiter ei arte ſua rurſus poſt obitum defuncto animam reſtituiſſe ad vitam; & inter aſtra conſtituiſſe putatur. Habet autem ſtellas in capite claram vnam, in ſingulis humeris claras ſingulas, in ſiniſtra manu tres, in dextra quatuor, & duas ex eis claras, in ſingulis lumbis ſingulas, in ſingulis genibus ſingulas, in dextra tibia claram vnam; in ſingulis pedibus ſingulas claras. Sunt omnes XXVII.

Serpens, quem tenet in manibus, habet ſtellas in orificio duas, in flexura capitis ſpiſſas quatuor, in manu Ophiuchi duas claras, in prima flexura octo, in ſecunda, quã tenet in dextra manu alias octo, in tertia vſque ad caudam ſex. fiunt omnes ſtellae Serpentis XXX.

Scorpius ſane inter aſtra à Ioue illatus eſt, pro eo quod ferunt ex terra ortum, ſummiſſumq. qui Oriona interficeret ob eius loquacitatem, quod ex uenatione nullam ſe feram relinquere diceret, iſque Oriona percuſsit, & occidit, et inde à Ioue aſtris illatus eſt, vt eius naturam futuri homines intelligerent. Nigidius autem dicit, Scorpionem ad perniciem Orionis, in inſula Chio, in monte Chelippio ortum voluntate, atque ope Dianae. Nam cum in monte Celſionio venaretur, irridens Dianam, contemnebat eius opera, quae in monte conſtituebat. Itaque Diana dicitur miſiſſe Scopionem, qui Orionem vita priuaret: poſtea ab Ioue impetraſſe, vt Scorpio in duodecim ſignorum memoria conſtitueretur. hic ob magnitudinem in duo domicilia partitur: etenim ad aliud tendunt brachia eius, ad aliud corpus, et cauda, & aculeus. Habet autem ſtellas in vnoquoque cornu duas, in nare vnam claram, in fronte duas, in dorſo claras tres, in ventre duas, in cauda quinq. in aculeo duas. Sunt omnes XIX. Ex his quatuor, quae ſunt in cornibus eius, duae priores clarae, et duae obſcurae Librae aſsignantur, quam Chelas Graeci dicunt. Bootes qui & Arcturus fertur eſſe cuſtos Plauſtri, eo quod Plauſtrum ſequitur, ideſt Septentriones, & quaſi ſuccinctus ſit Septentrionbus. Hunc dicunt Arcadem Iouis filium eſſe, de cuius poſt nomine Arcadia dicta eſt, quem Lycaon Pelaſgi filius cum Iouem hoſpitio recepiſſet, infantem membratim lacerauit, & Ioui in epulis appoſuit, tentans Iouem, vtrum Deus eſſet. Iouis autem dicitur domum Lycaonis fulmine incendiſſe, eoque loco ciuitatem conſtructã, quae Trapezus appellata eſt: Lycaonem vero conuertiſſe in Lupum; Arcadem autem compactis membris ad vitam reduxiſſe, & cuidam caprario dediſſe nutriendum. Qui cum adulta iam aetate eſſet, matri inſcius vim inferre voluit, quos, cũ incolae Lycaei montis eum occidere vellent, Iuppiter vtroſq. liberans aſtris intulit, qui, vt res geſta eſt, ita manent: illa Vrſae naturae, hic impetum faciens, quem Bootem Homerus vocat. habet autem ſtellas in dextra manu quatuor, quae non occidunt, in capite claram vnam, in ſingulis humeris ſingulas, in ſingulis mammillis claras ſingulas, in dextera parte corporis ſub mammilla obſcuram vnam, in dextro cubito claram vnam; inter vtraque genua claram vnam, & magnam, quae eſt Arcturus, in ſingulis pedibus ſingulas. fiunt omnes XIIII.

Ad aſpectum autem Bootis virgo conſtituta eſt, quae Erigone dicta eſt, quae inter Leonem, & Libram in Zodiaco locum tenet. Hanc Heſiodus Iouis, & Themidis filiam eſſe dicit, nomine Iuſtam. Hunc ſecutus Aratus dicit, quod cum eſſet immortalis, in terris morabatur, à virorum aſpectu ſe ſubtrahere ſolita, cum feminis conſulto ludere, & conuerſari videbatur, & ab eis Iuſta vocatur. nondum inter homines nequitiam, neque nauigationem fuiſſe: ſed illam in terris moratam aequitatem hominibus praeſtitiſſe, eo ſaeculo quod Aureum dicebatur. Sed poſtquam diminuti homines, ab aequitate quieuerunt, illa cum eis minime conuerſata eſt, poſtquam vero hominum mores in deterius verſi ſunt, in toto ſe è terris abſtulit. Et in ea parte Caeli habitauit, qua enumeretur. Nonnulli autem eam eſſe Cererem, eo quod ſpicas teneat, alij Atargatim: quidam vero Fortunam, pro eo quod ſine capite aſtris infertur. Nigidius de Virgine Iuſtitiam dici, ſiue Aequitatem, quae ab hominibus

minibus receſſerit, & ad immortales merito tranſierit. Nam cum inter mortales conueniret, omnibus locis, conciliabuliſq. ſolitam conſiſtere, & praecipere hominibus, ne temere à iuſtitia, & aequitate diſcederent, qui quamdiu monitis eius obedirent, diu in vita ſine cura, & ſolicitudine futuros, ſed cum negligentius aequitatē obſeruantes declinarent: inſidijſq. cupiditate, & auaritia alter alterum deciperet, ab hominibus diſceſsiſſe, & digna caeleſti numero immortale praemium pietatis poſſedit. Habet autem Stellas in capite obſcuram nimis vnam, in ſingulis humeris ſingulas, in vnaquaq. ala obſcuras duas, ex eis, quae ſunt in dextera ala à parte humeri eſt clara vna, & in ſingulis cubitis ſingulas, in ſingulis manibus ſingulas, illa quae ſiniſtra clarior eſt, & vocatur Spica, in tunica obſcuras ſex, in ſingulis pedibus ſingulas. Sunt omnes XIX.

Hi dicuntur Caſtor, & Pollux fratres Gemini, maxima concordia, è quibus cum vnus cecidiſſet in pugna, quam aduerſus Athenienſes gerebant, alter immortalitatem accepit, quos Iupiter vtroque Caelo intulit, ſideribuſq. Geminos nominauit, qui ſalutares ſunt appellati. Nam & horum ſtellae ita ſe habent, vt occidente vna, oriatur altera. Alij volunt Zetum, et Amphionem eſſe, ideo vnus Zonam, alter Lyram habent. Nigidius Deos Samothracas dixit, quorum argumentum nefas ſit enumerare, propter eos, qui miniſterijs praeſunt. Item dicit Caſtorem, & Pollucem, Tyndaridas Geminorum honore decoratos, quod Principes pacationis dicantur, quod mare totum praedonibus maleficisq. pacatum reddidiſſent, & quo in tempore nauigauerint cum Iaſone, atque Hercule ad pellem inauratam auferendam, multis laboribus, tempeſtatibusq. conflicti, periculorum, atque animorum experti impendia, laboribus liberare ſtuduerunt. atque, cum à Ioue eſſent elati, petierunt à patre, vt ſibi liceret in eo Caeli loco conſtitui, vt mortalibus auxiliantes proſpicere poſſent. Quamobrem eis conceſſum eſt immortali memoria, locoq. conſtitui; & plerisq. mortalibus auxiliantes ſui conſpectus gratiam praebent. Quorum prior habet ſtellas in capite claram vnam, in ſingulis humeris ſingulas claras, in dextro cubito vnam, in eadem manu vnam, in ſingulis genibus ſingulas, in ſingulis pedibus ſingulas. Sunt omnes nouem. Alter, qui Tripus appellatur, is iuxta Cancrum eſt, habet ſtellas in capite claram vnam, in ſingulis mammillis ſingulas, in ſiniſtro cubito duas, in eadem manu vnam, in ſiniſtro genu vnam, in ſingulis pedibus ſingulas, in ſiniſtro pede vltimae diſtantiae vnam, quae vocatur Tropos. fiunt ſimul decem. Hi ſunt inter duodecim ſigna Zodiaci circuli, ſed in medio circulo Aequinoctiali Tropici Hyemalis, qui Auſtralis appellatur, ſita ſunt.

Cancer in aſtris poſitus eſſe dicitur beneficio Iunonis. quod cum Hercules, cum Hydra ad fontem Lerneum depugnaret, hic Cancer Herculis pedē morſu deprehendit, vt Pamaſis auctor dicit, quem miratus Hercules calcatum contriuit, beneficioq. Iunonis magnis honoribus decoratus eſt: idem duodecim ſignorum numero annumeratus. ſunt in hoc ſigno aliae ſtellae, quas Graeci dicunt. quod cum Liber à Iunone inſania obiecta, fugeret ad occaſus Dodonaei Iouis, eiuſq. in templo reſponſa peteret, vt Philiſcus refert, magni imbres cum grandine orti ſunt, ea parte, qua tranſiturus erat. Aſinus è contrario tranſeuntibus per aquas in vno ex his ſedens, & ipſe tranſuectus eſt ſine periculo, & ab inſania liberatus. Vni autem ex his effeciſſe dicitur, vt voce humana loqueretur, & poſt paucum tempus cum Priapo contendere coepit de membro naturali: Priapus compreſſum Aſinum occidit. Iouis autem beneficio vtriq. immortali honore donati, aſtris ſunt illati. Eſt & altera origo, quae infertur ab alijs. quod cum aduerſus Gigantes Dij bellum agerent, idem Liber, & Vulcanus, & Satyri Aſinis inſidentes profecti ſunt ad pugnam. quod genus viſo tumultu diro cum murmure rugiſſent, Gigantes eorum voce territi fugerunt, & confeſtim Dij de Gigantibus triumphauerunt, & iccirco vna cum praeſepio ſuo aſtris ſunt illati; & in ſigno nobilis Cancri poſiti, cuius curſum ad Occaſum tendit. Habet autem Stellas in cornibus anterioribus duas claras, & tres obſcuras, quae appellantur nubilum, quod circa eum videtur, Praeſepium dicitur, in ore vnam, in dextris pedibus ſin-

 gulas,

gulas, ſunt quatuor obſcurae, in ſiniſtris priores claras duas, in ſecundo vnam, in tertio vnam, in extremo minore vnam, in teſta duas: ſunt omnes XVI.

Leonem beneficio Iunonis inter aſtra collocatũ dicitur, eo quod virtute cetera praecellat. Periandrus Rhodius refert, eum ob primos labores Herculis memoriae cauſſa, honorifice aſtris illatum. Nigidius refert, hunc Leonem nutritum apud Lunam, iuſſu Iunonis, & in terra Arcadiae in regione Nemeae, in ſpelunca. Mihdimon nomine fuit, quam quidem Aphriſo dicunt. Et Iunonis iuſſu ad Herculis exitium dimiſſum, quem Hercules iuſſu Euriſthei interfecit, cum Molocho hoſpite ſuo, cuius clauam, pro viribus tributam, principio eſt adeptus, cum qua Leonem interfecit, itaque poſtea claua pro gladio, pelle pro ſcuto, reliquo tempore vti coepit: & apud omnes mortales gratus ob virtutem haberi coepit, Iunoni porro magis odio eſſe. Qua propter Leonem caeleſti memoria dignatum voluntate Iunonis nos arbitramur. Hic notabilis, & maximus inter ſigna eſt. Plerique volunt Nemeae Gymnicos ludos ob hunc Leonem inſtitutos. Hic totus figuratur. Habet Stellas in capite tres, in collo duas, in pectore claram vnam, in ſpina tres, in cauda media vnam, in vltima cauda claram vnam, in medio ventre vnam, ſub pectore duas, in priore pede claram vnam, ſub ventre vnam claram, in medio ventris vnam, in poſteriore pede claram vnam, in genu poſteriori claram vnam: ſunt omnes XIX. Videntur aliae Stellae obſcurae ſeptem iuxta caudam eius, quae vocantur Crines Berenices, & ſunt earum Virginum, quae in Lesbo perierunt. Illa autem magna, & clara, quae in pectore eius eſt, appellatur Tyberone. Hic Agitator Erichthonius dicitur fuiſſe Vulcani, & Mineruae filius. Qui Vulcanus cum Ioui fulmen efficeret, ob Iouem promiſſum cepit, vt quicquid vellet praeſumeret: ille Mineruam in coniugẽ petiuit. Iuppiter imperauit Mineruae, vt virginitatem defenderet. Dumque cubiculum introirent certando Vulcanus ſemen in pauimentum iecit, vnde natus eſt Erichthonius: quem Minerua in ciſta abſcondit, Draconeq. cuſtode appoſito, duabus ſororibus Aglauro, & Pandroſo commendauit. Hic primus currus homines equis iunctis docuit, ſimiles quadrigae Solis facere, primum Panathenaea conſtituiſſe, arcem, templumq. aedificaſſe dicitur. Quem Iouis miratus, aſtris receptum memoriae tradidit. In hoc ſigno & Capra eſt, quam in humero portat, quae Iouem nutriuit. Itemq. eius filij Hoedi, quos Auriga in brachio portat, qui fluctus ſignificare dicuntur, noſcuntur. Muſaeus de Capra hoc refert; Datur Iouis infans nutriendus Themidiae Altheae, quae fuit domina Caprae, quae ex ea Iouem nutriuit. Eſſe autem hãc Capram filiã Solis dicũt. cuius aſpectus tam atrox fuiſſe dicitur, vt Tytanes eam timerent, rogarentq. matrem Terram, vt eam abderet. Terra autẽ in antro clauſam Amaltheae tradidit cuſtodiendam, ibi vt Iouem cum cura Amaltheae educaret. Qui cum eſſet iuuenis, & ille contra Tytanes inermis vellet pugnare, eius pellem dicitur acceptam pro ſcuto habuiſſe, quod ſemper Tytanibus Agitator timori fuerit: & dicebatur media pelle Gorgoneum caput habere, eo tectus tegmento Caprae tergo alterius pellis tecta reſtituit, vitae etiam immortalitate donauit, Caeliq. aſtris intulit, & eius pellem appellauit. Alijs placet Agitatorem, Myrtilum eſſe Mercurij filium, Oenomai aurigam, & à patre Mercurio aſtris illatum, cuius caput non multum diſtat ab Helyce; genua apponuntur Geminis, pedes iuxta Tauri cornua. Habet autem Stellas in capite vnam, in ſingulis humeris ſingulas, ſed ea eſt clarior, quae in ſiniſtro humero eſt, & appellatur Capra, in ſingulis genibus ſingulas, in dextra manu vnam, in ſiniſtra duas, & ſuper ipſo brachio Stellas duas, quae vocantur Hoedi: ſunt omnes ſimul X.

Porro Taurum inter aſtra quidam putant poſitum propter Iouem, quod in Bouem ſit fabuloſe conuerſus. Nigidius hunc Iouem à Neptuno fratre per gratiam adduxiſſe, qui in figura Tauri ſenſum humanum haberet, quem Iouis Sidonem miſit, vt Europam, Agenoris filiam, ad ſe portaret, iſque per pelagus Sidonem venit, ibique Europam inter aequales ſuas, ludentem in Templo Aeſculapij conſpexit, eamque repentino arreptu collocatam ſuo tergo deuexit ad Iouem, in inſulam

Cretam.

Cretam. Ob hanc igitur cauſſam Iuppiter Taurum ſideribus dignatus eſt immortali memoria infer-re. Eratoſthenes dicit, hunc eſſe qui coiit cum Paſiphae, cuius priores partes apparent, reliquum corpus non apparet, propter femineum ſexum. Spectat autem Orientem. In ſigno autem Tauri frons, & facies Hyades vocatur, quas Phereades Athenaeus nutrices Liberi dicit, quae Dodonides Nym phae vocantur. Quae cum à Lycurgo captiuitatem timentes fugerent Thebas, ne ſibi à Iunone ali-quid patraretur, Iuppiter Caelo illatas ſyderibus honorauit; Hyadeſq. appellauit, quod, naſcente Libero, eas inuenerit, quas in ſignum temporis poſuit, vel quod ſint pluuiales, ὕειν, enim pluere eſt, quia eorum ortus imbres concitat, vel quia in modum Y litterae poſitae ſunt: Muſaeus & iſta re-fert: Ex Atlante, & Hya duodecim filiae procreatae ſunt, vt filius Hyas, quem dum ab Apro, vel Leone occiſum ſorores omnes nimis diligentes flerent, obierunt, è quibus quinq. ſtellas figuratas Hya des appellauerunt, ſeptem autem Pleiades, Myrtilus autem quinque filias Cadmi eſſe dixit. Habet autem Taurus ſtellas in capite quinque, quae Hyades appellantur, ideſt, in cornibus ſingulis ſingu-las, in fronte duas, in naribus vnam: hae ſunt Hyades, in ſingulis genibus ſingulas, in vngue ante-riore duas, in palearibus duas, in collo vnam, in dorſo tres: è quibus nouiſsima ſplendida eſt, in ven-tre ſplendidam vnam, in pectore vnam, in palla vnam. Sunt omnes XVIII. Ab exciſione Tau-ri vſque ad id, quod ſeptem ſtellae ſunt, quas quidam Pliades, vel Pleiades dicunt, quae non viden-tur ſimul, eo quod ſeptima obſcura ſit.

Cepheus in ordine, quarto loco poſitus eſt, quem Septentrionalis circulus occupat, à pedibus vſque ad pectus, reliquus medius eſt Arcturo aeſtiuo Tropico circulo. fuit ergo, ſicut Euripides ſcribit, Aethio pum Rex, Andromedae pater, qui filiam ſuam ad cetum dicitur expoſuiſſe, quam Perſeus ſaluauit, eiuſque cauſſa, & ipſe pater beneficio Mineruae ſit aſtris illatus. Habet quidem ſtellas in capite ſplen didas duas, in ſingulis humeris ſingulas, in ſingulis manibus ſingulas claras, in ſingulis cubitis ob-ſcuras ſingulas, in zona tres obliquatas, in dextra coxa vnam, in ſiniſtro genu duas, ſupra pedes quatuor, in vltimo pede vnam. Sunt omnes nouendecim.

Caſsiopeia interea, (vt refert Sophocles carminum vates) dicitur praepoſuiſſe formam ſuam Ne reidibus, ob quam rem ira Neptuni Ceto tranſmiſſo vaſtabatur eorum terra, expoſtulatamq. An-dromeden, & Ceto propoſitam, ob quam rem longe habitus eorum diuerſus eſt: ita autem eſt Caſsio-peia in ſella ſedens, habet in capite ſtellam claram vnam, in ſingulis humeris ſingulas claras, in dextra mammilla claram vnam, in dextra manu claram, & magnam vnam, in ſiniſtra manu cla-ram vnam, in vmbilico claram, & magnam vnam, in ſiniſtro foemore duas, in eodem genu cla-ram vnam, in vnoquoque angulo ſellae, in qua ſedet, ſingulas claras. Sunt omnes XIII.

Andromeda filia fuit Cephei & Caſsiopeiae, quae adamata eſt à Cupidine, & datum eſt reſpon-ſum, vt traderetur Cetui ad deuorandum. Quae ſuſpenſa inter duos montes, & expoſita Cetui eſt cum omnibus ornamentis. à Perſeo autem liberata eſt, & ob id Perſea dicta: beneficioque Mineruae aſtris recepta eſt. Euripides etiam dicit, intra aſtra collocatam; vt labor Perſei aeternus pateret, mani bus eius extenſis, quemadmodum Cetui oppoſita eſt. Quae cum à Perſeo liberata eſſet, neque patri, neque matri voluit commorari, ſed continuo cum Perſeo profecta eſt. Habet ſtellas in capite claram vnam, in ſingulis humeris ſingulas, in ſingulis cubitis claras ſingulas, in dextra manu claram vnam, in eodem brachio claras duas, in zona tres, ſub zona quatuor, in ſingulis genibus claras ſingulas, in dextro pede duas, in ſiniſtro pede vnam. Sunt omnes XXI.

Equus praeterea dimidius eſt, priore parte patens vſque ad vmbilicum. Aratus dicit ſuper Geni culatorem ſitum, & iam aſtris illatum, eo quod à celſitudine Heliconis montis percuſſo pede dextro aquam produxit, quem liquorem Hippocrenem dicunt. Quidam pro eo, quod Iouis eo vſus fuerit. Nonnulli vero Pegaſum putant, qui ad aſtra pro Bellorophontis interitu euolauerit. Euripides dicit, Menalippen Chironis filiam eſſe, quae compreſſa grauida profugit in Pelion montem, & dum à

 patre

patre comprehendi timeret, Deorum miſericordia conuerſa in Equum, ad aſtra conſcendit: cuius poſteriores partes corporis, propter feminei ſexus pudorem, non videntur. Habet autem ſtellas in facie claras duas, in capite claram vnam, in ſingulis auribus ſingulas claras, in maxilla vnam, in ala proxima capiti claram vnam, in humero alae dextrae vnam, in media ala vnam, in extremis pennis vnam, in harmo vnam, in pectore vnam, in ſpina vnam, in vmbiliculo claram vnam, in ſingulis genibus ſingulas, in ſingulis ſingulas vngulis. fiunt omnes XVIII.

Aries, vt Heſiodus, & Pherecydes dicunt, inter aſtra collocata eſt, propter Phryxum, & Hellen Athamantis, & Nebulae filios. Qui cum nouercam occidere vellent, inſani à Libero dicuntur effecti, qui dum in ſylua errarent, matrem eis Arietem aurata pelle fertur adduxiſſe, qui cum nauigare vellent, in mare proiecti ſunt, quod pelagus ab Helles nomine Helleſpontus vocatur. Helle autem (vt aiunt) à Neptuno ſaluata eſt, & ex ea puerum Poeonem genuit. Phryxus autem inſidens praeparato arieti Colchos adductus eſt ad Oetam Regem, ibique arietem matri immolauit, eique ſuam auream pellem conceſſit, antequam inter aſtra proceſſiſſet, quam Draco cuſtodiuit. Genitum autem hunc Arietem dicunt ex Neptuno, & Theophane Altidis filia, quam cum adamaſſet in inſulam Chrinniſſam traduxit, in qua Iouem conuertit. Cum qua in Arietem mutatus concubuit, ex qua Aries Chryſouellus natus. Nigidius hunc Arietem dicit ducem, & principem eſſe ſignorum Zodiaci circuli: immortali autem honore donatum. quod cum Liber exercitum in Africam duceret, et aquae inopiam pateretur, ſubito Aries ex arena exiuit, & Liberum cum ſuo exercitu ad aquam perduxit diuinitus. Hoc facto Liber eum Arietem Iouem Ammonem appellauit, eique phanum magnificum fecit, eo in loco, in quo reperta eſt aqua, & abeſt ab Alexandria itinere dierum nouem, locus arenoſus, & ſerpentum multitudine plenus, & ab arena Ammon eſt nominatus. Praeterea Aries dux aquae immortalis mutatus, & caeli ſidera conſecutus. Conuertit autem caput ad Taurum, ipſe autem aſſequitur alijs ſignis. Habet autem ſtellas in capite vnam, in auriculis tres, in collo duas, in ſummitate pedum anteriorum ſingulorum ſingulas, in dorſo quatuor, in cauda vnam, in ventre tres, in ſummitate ſingulorum pedum poſteriorum ſingulas. Sunt omnes XVIII.

Super caput Arietis non longe ab Andromedae pedibus adiacet ſignum, quod Graeci ob ſimilitudinem deltae litterae, Deltoton vocant, latini autem ob proprietatem formae Triangulum dicunt. Quod quidem à Ioue per Mercurium inter aſtra poſitum dicunt, ſuper caput Arietis, pro eo quod obſcurum eſſe dicitur. Quidam vero dicunt Aegypti eſſe effigiem ſtellis figuratum in tribus angulis, ideſt, Trigono, & Nilum talem ambitum facere. Habet autem ſtellas tres, in ſingulis angulis ſingulas, è quibus vna eſt clarior.

Piſces hi ſunt, & maior Piſcis. Nigidius hos Piſces dicit in flumine Euphrate fuiſſe, & ibi ouum inueniſſe mirae magnitudinis, quod volentes eiecerunt in terram, atque ita columbam inſediſſe, & poſt aliquot dies excluſiſſe eam, Syriae quae vocatur Venus, maximeq. miſericors ad homines pertinebat, quaeq. multa quae ad vtilitatem hominibus verterentur ea dicitur inueniſſe. Quae quoniam Iouis ſaepius à Mercurio laudari, nominariq. audiret, quod in Deos religioſa, in hominibus officioſa diligenter fuerit, rogata à Ioue, quod ſibi optanti tribui poſtularet, illa ait, vt Piſces, qui ſuam originem ſeruaſſent, immortali praemio afficerentur: Iupiter in duodecim ſignis Piſces ſiderum ſplendore decorauit. Vnde hodie quoque Syri neque hos Piſces edunt, & columbas poteſtate decorant. Horum autem vnus Aquilonius eſt, alter Auſtralis, ex aduerſo caudis vtrinq. poſitis. Habent inter ſe alligamentum luteum continens vſque ad priores pedes Arietis. Andromedae autem humerus dexter Piſcis eſt ſignum. Habet idem Aquilonius Stellas duodecim: alligamentum luteum quo continentur in parte Boreae. habet Stellas tres, in parte noti tres, ad Orientem tres, ad Occidentem tres; Auſtralis Piſcis quindecim. Sunt omnes XXXIX.

Perſeus quidem ex Danae, & Ioue natus eſt. Iuppiter enim in ſimilitudinẽ aurei imbris ſe tranſ-

formans,

formans, oppreſſam deluſit Danae Achriſij, Regis Argiuorum filiam, quam pater à Ioue vitiatam cognouit, intra arcam includens praecipitauit in mare, quae delata ad Italiam, inuenta à quodam piſcatore, & oblata Regi, eam ſibi fecit vxorem, vna cum Perſeo, quem enixa eſt in mari. Qui miſſus ad Polydectem Regem inſulae Sariphi. Accepta à Mercurio talaria, & à Vulcano harpe adamantina per aera iter faciens, ad Gorgones Phorci filias veniſſe perhibetur, quae angues pro crinibus dicuntur habuiſſe, quoſq. vidiſſent in lapides conuertere. Gorgones tres feruntur fuiſſe ſorores, vno oculo, vna pulchritudine inter ſe communicantes, quarum nomina putantur: prima Stennio, ſecunda Euriale, tertia Meduſa. Quidam vero eum à Minerua miſſum dicunt, et ab ea Clypeum vitreum accepiſſe, per quem videre, nec videri ab eis poſſet. Qui cum Gorgones dormientes inueniſſet, caput Meduſae abſcidit, & Mineruae tradidit, quod illa in ſuo pectore aptauit, vt in bello terribilior eſſet. Perſeum autem inter ſidera collocauit. Habet autem ſtellas in capite vnam, in ſingulis humeris claras ſingulas, in manu dextera claram vnam, in eodem cubito vnam, in manu ſiniſtra vnam, in dextra parte lumborum claram vnam, in ſiniſtro foemore claram vnam, in ſingulis genibus ſingulas, in ſingulis tibijs ſingulas, in ſingulis pedibus ſingulas, in capite Gorgonis circunquaq. tres, in harpe vnam. ſunt omnes XVIII.

Pleiades à pluralitate Graeci vocant, Latini eo quod vere exoriantur, Vergilias dicunt. Dicit autem Pherecydes Athenaeus ſeptem ſorores fuiſſe, Lycurgi filias, ex Naxo inſula, et pro eo quod Liberum educauerunt, à Ioue inter ſidera ſunt relatae. Harum nomina putantur Electra, Alcynoe, Celeno, Aſterope, Taygete, Maia, quarum ſeptima, vt ait Aratus, vix intueri poteſt: quam quidam prae timore Orionis fugiſſe putant, quidam à Sole perſecutam arbitrantur, vocatamq. Electram, quae non ſubſiſtens videre caſus pronepotum, fugerit. Vnde & illam diſſolutis crinibus propter luctum ire aſſerunt, & propter comas quidam Cometen appellant: nonnulli vero Meropen eſſe autumant, quae nupta à quodam viro nominata eſt Hippodomia. Muſaeus autem refert, filias Atlantis fuiſſe ſeptem, ex quibus ſex clarae ſunt, vna obſcura, cum Dijs concubuerunt, tres cum Ioue, & ex Electra Dardanus, ex Maia Mercurius, ex Taygete Lacedaemon; cum Neptuno duae, Alcynoe ex qua Hercus, Celeno ex qua Lycus, cum Marte Aſterope, ex qua Oenomaus, Merope cum Siſypho. Magnam apud homines dignitatem habent.

Lyram inter aſtra collocatam dicunt propter honorem Mercurij, qui eam condidit ex teſtudinis ſimilitudine, de Apollinis boum cornibus, qui intendit chordas ſeptem Atlantidum numero. Regrediente igitur Nilo ad ſuos meatus inter cetera relicta etiam teſtudo eſt, quae cum putrefacta fuiſſet, et nerui eius extenſi intra corium remanſiſſent, percuſſa à Mercurio ſonitum dedit, in cuius ſimilitudinem Mercurius Lyram fecit, quam poſtea Apollini datam, alij Orpheo dicunt, eo quod vnus ex Muſis, ideſt, Calliopes ſit filius. fecit autem chordas nouem iuxta numerum Muſarũ. Tantae nanq. dicitur dulcedinis in modulando fuiſſe, vt arbores, ſaxa, beſtias, atque inferos commouerit, ob coniugis Euridices deſiderium ad inferos deſcendens. Qui cum Apollinem maximum Deorum honoraret, Liberum autem patrem, à quo fuerat glorificatus, minime glorificaret, ſedens in Pangeo monte, & expectans Solis ortum, Liber indignatus miſit Bacchas, vt Aeſchylus ſcribit, quae eum membratim diſcerperent, collectiſq. membris eius ſepelierunt eum in Lesbijs montibus, eius Lyrã Muſaeo dederunt: Iouemq. rogauerunt, vt eius memoriam aſtris inferret. Habet autem ſtellas in vtriſq. pectinibus ſingulas, in cacumine chordarum ſingulas, in vtriſque humeris ſingulas, in fundo vnam, in modulo vnam, in tympano claram, atque candidam vnam. Sunt omnes IX.

Cygnum dicunt inter aſtra conſtitutum, eo quod Iuppiter in Cygnum transfiguratus euolauerit in ramum Atticae regionis, ibique compreſſerit Nemeſim, quae & Laeda dicitur, (vt refert Crates tragaediarum ſcriptor) quae enixa eſt ouum, vnde nata eſt Helena. ſed quoniã Iuppiter rurſus in Caelum, in Cygnum transfiguratus, ſe recepit, vt fuit pennis tenſus, ſimulacrum eius ſideribus reliquit.

Habet autem ſtellas in capite claram vnam, in dextera ala quinque: vnam claram quae eſt erga collum, in ſiniſtra ala quinq. in pectore vnam, in cauda vnam, quae eſt ampliſsima. Sunt omnes XIII.

Porro Aquarius nomen accepiſſe dicitur, quod eius exortu hymbres plurimi fiant. Quidam volunt Ganymedem eum eſse Troili, & Calliroes filium, qui cum in Ida monte venaretur, ob nimiam pulchritudinem à Ioue adamatus, & per Aquilam raptus inter aſtra eſt collocatus. De hinc Aquarius dictus eſt, quod vndas funderet. Nigidius Hydrochoon, ſiue Aquarium exiſtimat eſse, Deucalionem Theſſalum, qui maximo cataclyſmo ſit relictus cum vxore Pyrrha in monte Aetna, qui eſt altiſsimus in Sicilia: & poſteaquam ſe, & vxorem ſuam in terra relictum cenſuit, orbitatis, & vaſtitatis miſertus, ab Ioue precari coepit, vt aut & ipſi interirent, aut hominum genus reſtituerent. Iuppiter reſpondit, & per ſortem indicauit, vt lapides quos ante ſe reperiſſent, poſt ſe iactarent. Reuerſi itaque, quot quot Deucalion miſit, viri fiebant, quos Pirrha, feminae. Quo facto rurſus hominum genus natum eſt, ob quam rem λάος Graece populus dicitur, quia lapis antiquitus Graece λάας appellabatur. Ab antiquis quidem dicitur Ariſtaeus filius Apollinis fuiſſe, quem Apollo dicitur ex Cyrene procreaſſe, quam compreſsit in monte Orpheo, qui Cyrenis eſt appellatus. Ariſtaeus dicitur omnibus artibus doctus fuiſse, quibus ceteros homines ad binos fructus, vtilitatemq. perducebat. Is cum Caniculae ſignum peſtiferum oriretur, et ſtatim praeſentes fructus laederentur, & homines diuturna peſtilentia afficerentur: factum eſt, vt à Dijs impetraretur, maxime Neptuno, Iouis fratre, ne tempeſtatibus, & ventis pateretur genus humanum affici indignis calamitatibus. Itaq. venia data, conſtitutum eſt à Dijs, vt Caniculae ſtellae exortu venti perflarent dies circiter quadraginta, eiuſq. peſtilentiae vim abſcinderent. Quapropter Ariſtaeus à Dijs inter aſtra eſt collocatus. Habet autem Aquarius Stellas in capite obſcuras duas, in ſingulis humeris ſingulas amplas, in ſiniſtro cubito vnam, in dextro cubito vnam, in ſingulis manibus ſingulas, in ſingulis mammillis ſingulas, ſub mammillis ſingulas, in dextro lumbo vnam, in ſingulis genibus ſingulas, in dextra tibia vnam, in ſingulis pedibus ſingulas. Sunt omnes XVIII. Effuſio vero aquae dextra, laeuaq. fit ſtellis XXXI. quarum duae ſplendidae ſunt, ceterae vero obſcurae.

Capricornus ſane ſimilitudinē habet Aegypanos, habet enim poſteriorem Piſcis, priorem Capri, & hunc honorem dicitur aſſecutus, eo quod cum Ioue ſit nutritus. Epimenides dicit in Ida vtroſque nutritos, & ad Titanorum bellum cum Ioue eſſe profectum, quem Iuppiter victor aſtris intulit, quod eius opera Dij armati eſſent. Itemq. matrem eius Capram, quod Dicolon inueniſſet in mari, ideo Piſcis cauda notatam. Nigidius Capricornum refert immortali honore donatum, quo tempore Phyton in monte Tauro ſpeluncā haberet, & Aegyptum incoleret. Cū ab Ioue conceſſum habuiſſet, quemadmodum Dijs poſſet obſiſtere, cum eis conſilium panderet, ſi neque terras reliquere vellent, neque Pythonis immanitati reſiſtere Dij poſſent, inconſulte figuras immutauerunt, in quam quis vellet, ſeu beſtiam, ſeu volucrem, ſeu piſcem, pecudemue. Python ſe in Capram traſmutaſſet, itaq. immortales figuris ignotis Pythonis ante oculos crebro verſabantur, vnde adhuc maxime pro Dijs multas beſtias obſeruant, coluntque Aegyptij, & conuenit, Pythoni neminem Deorum aduerſari ſibimet, vacuam cognouit, dominantibus, arbitratus Deos ſe veritos propter metum dominabatur imperitis fortunae varietate, & periculi magnitudine inſtantis. Nam poſt XVIII dies dicitur conſilium de eo repente à Dijs factum, vt interficeretur, ob idque vſque hodie in Aegypto hos dies, ideſt XVIII Feſtos perpetuo annis ſingulis conſtituerunt, in quibus diebus, qui naſcitur, amplius quam eos non vixit. Phyton autem fulmine interficitur ab Apolline in templo Aegypti Memphis, vbi mos fuit ſolio regio decorari Reges qui regnabant, vbi enim ſacris initiabantur, primum, vt dicitur, Reges ſatis religioſe tunicati, & Tauro, quem Apim appellant iugum portari fas erat, quem Deum maximum Aegyptij exiſtimant, & per vicum vnum duci, vt periti exiſtimabant, labore humanae neceſsitatis, vt crudelius, quae ſub eis ſint, abutantur. Deducitur autem à ſacerdote Iſidis in locum, qui nominatur Aditos,

tur Adytos, & iureiurando adigitur, neque menſem, neque diem intercalandum, quem in feſtum diem immutarent, ſed CCCLXV, *dies peractꝰros, ſicut inſtitutum eſt ab antiquis Sed illo reuertamur, vnde digreſſi ſumus. igitur Dij poſtea quam Typhonem poena affecerunt, ſancta aſtrorum memoria decorauerunt, & ei nomen Aegyptij Aegypana impoſuerunt, quod cum tanti Dij ſe in beſtias conuertiſſent Typhon ſe in Capram transfigurabat, oppidumq. magnificum in Aegypto aedificauerunt, quod Panopolim appellauerunt. Habet autem ſtellas in ſingulis cornibus duas, in naribus claram vnam, in capite claras duas, ſub collo vnam, in pectore duas, in anteriore pede vnam, in ſummitate ipſius pedis vnam, in dorſo ſeptem, in ventre quinque, in caudae extremitate claras duas. Sunt omnes* XXVI.

Porro Sagittarius Scorpione oriente aſcendit, quo aſcendente Orion occidit totus, & Cepheus à vertice, & humeris cum manibus, in cuius ſigni regione Zodiacus circulus humillimus propter equina crura. Quidam negant, dicentes nunquam Centauros vllis ſagittis vſos fuiſſe. Quidam autem dicunt, quod quadrupedes eſſe non videantur, ſed ſtans bipes Sagittarius. Hic autem homo equinis pedibus eſt, & caudam habet veluti Sagittarij. Soſitheus autem tragoediarum ſcriptor illum affirmat, eſſe Crotonem; Euphemes Muſarum nutricis filium, & inhabitaſſe Heliconem, atque ſagittis, & venatu vitam exegiſſe, qui inter Muſas ſaepius commoratus plauſu cantus earum diſtinguebat, ideſt ad pedem manibus plaudebat, quo alij timerent. Hunc Muſae beneficio Iouis aſtris intulerunt, cuius artes, ideſt plauſus, & ſagittae inter mortales manſere. Nigidius de Crotone idem dicit, ſed non conuerſatum cũ Muſis. ſed dum illae cantus choroſq. celebrarẽt, hũc procul auditu repentino plauſu ad pedẽ feriendo oblectare canentes: ob hoc cum à Ioue immortali memoria earum rogatu donatum, quod eſſet nutricis earũ filius, idem Oceani nepos. Habet autẽ ſtellas in capite duas, in arcu duas, in acumine ſagittae duas, in dextro cubito vnam, in eadem manu vnam, in ventre claram vnam, in ſpina duas, ſub cauda duas, in anterioribus geniculis ſingulas. Sunt omnes XV. *Reliquae vero ſeptem ſubter crura ſimiles quidem ſunt poſterioribus, quae non oſtenduntur, quod Centaurus duplex ſit, iaculum autem eius, ex quo dicunt omnes Cyclopas ab Apolline interfectos, qui Iouis fulmina fecerant, abſconditum, fertur ad Aquilonem, & peracta, ac potius ſedata lite, aſſumptum, & ad pedes Sagittarij inter aſtra collocatum. Habet autem ſtellas quatuor, in ſummo vnam, in medio obſcuram vnam, in pennis duas, vnam vero ſplendidiorem alijs.*

Aquilam ſane inter aſtra collocatam dicunt, propter Ganymedem Iouis miniſtrum, quem rapuit in Caelum. eſt enim ea ſignum Iouis, quod cum Dij omnes volucres inter ſe diuiderent, eam in portione ſortitus ſit Iouis, quod altius cunctis volantibus euolet, & paene inter omnes principatum teneat, & quod ſola auium ſolis radijs non terreatur. Nanque ita eſt ſpectans ad Orientem pennis tenſis. Aglaoſthenes dicit, Iouem in Aquilam transfiguratum Naxiam regionem, vbi nutritus fuerat, petiſſe, & regnum accepiſſe: Egreſſo vero de Naxo, cum aduerſus Titanas proficiſceretur, & ſacrificium faceret, Aquilam ei in auſpicio apparuiſſe, & fulmina miniſtraſſe: quam bono omine acceptam tutelae ſuae ſubieciſſe. Habet autẽ ſtellas in capite claram vnã, in humeris ſingulis alarum ſingulas, in pectore obſcuram vnam. Sunt omnes quatuor. Sagitta autem, quam tenet in pedibus, dicitur ſagitta Apollinis fuiſſe, cum qua Cyclopas interfecit, eo quod Iouis fulmina facerent, quod eo telo Aeſculapius eius filius à Ioue eſſet interfectus, quam Sagittam aſtris illatam in memoriam virtutis ſuae reliquit. Habet autem ſtellas quatuor, in ſummo vnam, in medio vnam, in pennis ſagittae duas.

Neptunus, vt Artemidorus refert, Amphitriten voluit in coniugium accipere, quae cum ob verecundiae magnitudinem, & virginitatis obſeruantiam ad Atlantem confugiſſet. Neptunus poſt eam multos miſit, qui eam peterent, inter quos et Delphinum miſit, qui eam peteret. Quae cum circa inſulas Atlantis moraretur, reperit eam, nunciauitq. Neptuno, quam ille ſuis perſuaſionibus ad ſuam perduxit volun tatem: Delphinusq. maximos honores in mari tribuit, quem in aſtris intulit: & in

manu ſua habere inſtituit. Habet autem ſtellas nouem, & ideo Muſicum ſignum dicitur, eo quod in numero Muſarum. Stellas habet in ore vnam, in folio duas, in pinnulis ventris tres, in dorſo vnam, & in cauda duas. Sunt omnes nouem. Delphinus autem non multum currit ſuper Capricornum.

Orion, qui, & Iugula dicitur, ante Tauri veſtigia fulget, & dicitur Orion ab vrina, ideſt ab inundatione aquarum. Tempore enim hyemis habet ortum, cum mare, & terras aquis, & tempeſtatibus turbat. Hunc Romani Iugulam vocant, eo quod ſit armatus, vt gladius, ſtellarum luce terribilis, & clariſſimus: qui ſi fulget, ſerenitatem portendit, ſi obſcuratur, tempeſtatem annuit imminere. Hunc Heſiodus dicit, Neptuni, & Euryales filium, cui dono datum eſt à Neptuno, vt ſuper fluctus ambularet, veluti ſuper terram. Qui cum Chium veniſſet, Meropem Oenopionis filiam compreſſit, quem Oenopion ob iniuriam excaecauit, & de finibus ſuis expulit. ipſe cum Lemnum veniſſet, à Sole dicitur ei lumina reſtituta eſſe, & reuerſus eſt ad Oenopionem, qui cum à ciuibus terra abſconderetur, Oenopion, deſperata eius inuentione, Cretam eſt profectus, vbi cum immodice venaretur, & à Diana corriperetur, ait ſe nullam feram in terris relicturum. Tellus indignata Scorpionem extulit mirae magnitudinis, qui poenas magniloquentiae eius exigeret. Iouis autem Orionem ob virtutem aſtris intulit, idem rogatu Dianae Scorpionem inter aſtra duodecim Caelo collocauit, quorum contra magnitudinem ſtellae quoque eorum ampliſſimae ſunt. Ariſtomachus autem dicit, Caubriſa quendam Thebis voto petiſſe, vt filium haberet, ad quem Iouis, Mercurius, & Neptunus hoſpitio deuenerunt, qui eis hoſtiam immolauit, vt filius naſceretur, cuius bouis pelle detracta, Dij in eam vrinā fecere, iuſſuq. Mercurij terra obruta eſt, vnde puer ſupradictus eſt natus, quem Orionem appellauerunt, & aſtris intulerunt. Quidā autem dicunt Orionem Methymnaeum: qui cum eſſet Citharae potens, Rex Corinthiorum Pyranthus nomine eum dilexit, qui cum à Rege impetraſſet, vt ciuitatem arte ſua illuſtraret, & magnum patrimonium acquiſiuiſſet, conſenſerunt famuli cum nautis, vt eum interficerent, quem cum vellent interficere, petijt ab eis, vt ante decantaret. cum autem Citharae ſonus cum voce eius audiretur, Delphini circum nauim venerunt, ille ſuper vnum ex his ſe praecipitauit, qui eum ſublatum ad Regem Pyranthum Corinthum detulit: Delphinus ſubductis per aeſtū aquis exanimatus eſt. Qui cum ſuos caſus Pyrantho narraſſet, iuſſit Rex Pyranthus Delphinum ſepeliri, & ei monumentum fieri. Poſt aliquantulum temporis nauis, qua Orion deuectus fuerat, Corinthum delata eſt. Nautas cum ad ſe adduci Rex imperaſſet, & de Orione inquireret, dixerunt eum obijſſe. Quibus ille craſtino inquit die, ad Delphini monumentum iurabitis, eoſque cuſtodiri mandauit, atque Orionem ita ornatum, ſicut ſe praecipitauerat, in monumento Delphini deliteſcere. cum autem adducti per Delphini monumentum iurarent, Orionem obijſſe, et de monumento prodijſſet, illi eū videntes obmutuerunt, ibique Regis imperio crucifixi ſunt. Dehinc Iouis miſeratione dicitur Orion cum Delphino inter aſtra poſitus. Nigidius autem refert quodā tempore Iouem cum ceteris Dijs apud Muſaeum, Biſtoniorum Regem, hoſpitio dapſili, copioſoq. affectu praedito in hilaritate conſtituiſſe, vt in corio tauri, qui tunc immolatus fuerat, mingerent, eoque loco in corio terra obruto natus ſit Orion, qui factus adoleſcens digna Deorum forma, atque egregia virtute incitatus immortali memoria obtemperabat, quibus ortus dicebatur. Nam cum in Celinio venaretur, Dianam irridens contemnebat eius opera, quae in monte conſtituebat. Itaque Diana miſiſſe dicitur Scorpionem, qui Orionem vita priuaret. Orion vita priuatus ſideribus illatus eſt. Habet autem ſtellas in capite claras tres, è quibus media eſt ſplendidior caeteris, in ſingulis humeris ſingulas claras, in dextro cubito obſcuram vnam, in eadem manu vnam, in zona tres, in gladio, quem tenet in manu tres, in ſingulis genibus ſingulas, in ſingulis pedibus ſingulas, in mantili tres. Sunt omnes XVII. *& decem ex eis obſcuriores.*

Sirius Stella eſt in medio centro Caeli, ad quam cum Sol acceſſerit duplicatur calor ipſius, & languore afficiuntur corpora humana. Sirium autem ſtellam vocatam putant propter flammae candorem.

rem. Latini autem illam Caniculam vocant, vnde & dies Caniculares dicuntur: quia quandiu Sol in ipſa eſt, peſtifera eſt: ſed pro qualitate adiacentium commutatur. nam aut vincitur, aut morboſis vtitur viribus. Hinc eſt, quod cum certo tempore oritur, non ſemper eſt noxia. Quidam vero dicunt, Canem fuiſſe, quae Europae cum Dracone cuſtos data eſt, quae poſtea Minos vtraque accepit, eandem poſtea ob medicinae cauſſam Procridi in munere datam, quae poſtea Cephalus vtraq. poſſedit, vir Procridis, qui eam ad Thebas duxit ad vulpẽ Thebanorum agros infeſtantem, cui Cane factum eſt, ne ab vllo poſſet interfici, itemq. vulpi. Iuppiter vero vulpem in lapidem conuertit; & Canem aſtris intulit, vt Amphianus tragoediarum ſcriptor refert: quod cum hominibus ſtellae relinquerent locum, miſſus eſt legatus Canis ad Doloſam: quam vt vidit tempore tempeſtiuo adamauit, qui cũ flagraret amore, nec poſſet frui, magis aſperius vrebatur, calamitate accepta, & Deos adiutores inuocare coepit, tunc Aquilo miſit filios ſuos adoleſcentes, qui operam Cani traderent, & ipſe ſtatu ſuo Canis ardorem ſedauit, qui flatus Eteſiae dicitur: amoris autem memoria remãſit. ſunt qui aliter memorant. Icarus à Libero hoſpitio receptus eſt, qui ei in munere vtrẽ plenũ vino tribuit, iuſsitq. vt in reliquas terras propagaret. Icarus dehinc, vt Athenaeus ait, cum in terram Atticam ad poſteros deueniſſet, eis genus hoc ſuauitatis oſtendit: paſtores autem cum immoderatius biberent, ebrij facti conciderunt. Qui arbitrantes Icarum malum medicamentum ſibi dediſſe, eum fuſtibus interfecerunt. Icarum autem occiſſum Canis, qui cum eo fuerat, Neaera nomine, vlulans, Erigonae eius filiae monſtrauit vbi pater inſepultus iaceret, quae cum veniſſet eius corpus ſepeliuit, ipſaq. ſe in monte Hymeto contulit, ibiq. laqueo ſibi mortem conſciuit. Tunc dicitur Liber à Ioue petijſſe, vt Erigonem, & Icarum aſtris inferret. Iouis autem audita eius petitione Erigonem ſignum Virginis nominauit; Icarum autem patrem eius Arcturum. qui cũ exoritur, tempeſtas mari terraq. efficitur: cumq. Athenas peſtilentia opprimeret ex oraculo reſponſum eſt, ceſſaturam peſtilentiam, ſi per annos ſingulos de frugibus, & vindemia Icaro, & Erigoni primum delibaretur. Quod factum eſt ab Athenienſibus, qui diebus feſtis inſtitui aras conſtituerunt, ideo quia illam pendentem aſpexerunt, quod eſt apud Graecos: ex quo factum eſt, vt Soli oſcillo iactarentur Homines. Canis autem Icari, qui vlulans ante pedem pendentis Virginis mortuus eſt, Aſtricyon nominarunt, quod nos Canis ſtellam dicimus, qui ob eandem cauſſam, quando exoritur, ſummam peſtilentiam hominibus facit. Habet autem ſtellas in capite vnam, quae Iſis dicitur, claram in lingua vnam, quam Sirium, vel Canem vocant, quae magna eſt, et ſplendida: in collo duas, in ſingulis humeris ſingulas obſcuras, in pectore claras duas, in anteriore pede ſiniſtro tres, in dextro claram vnam, in extremo ſupra dorſum tres, in ventre duas, in ſiniſtro foemore vnam, in poſteriori pede ſiniſtro vnam, in ſummitate caudae vnam. Fiunt omnes xx. Situm autem eſt hoc ſignum inter Hyemalem Tropicum, & Arcticum, ſubterraneum, qui Auſtralis vocatur.

Lepus ſub pedibus Anticanis, & Orionis conſtitutus eſt. Hic dicitur Orionis Canem fugere venantis. Nam, vt venatorem eum finxerunt aliqua de cauſſa, ita Leporem ei ad pedes fugientem finxerunt. Quidam negant tamq. nobilem tamq. magnum venatorem, de quo ante in Scorpione ſigno diximus, & poſtea in ipſius figura dicemus, oportere Leporem venari. Callimachusq. accuſat eum, quod cum Dianae ſcriberet laudes, dicit eam Leporino ſanguine gaudere, & eos venari dixerit. Nonnulli à Mercurio inter aſtra collocatum dicunt propter nimiam velocitatem, ſiue quod inter quadrupedes plus pariat, & quoſdam foetus pariat, quoſdam vero in ventre habeat, ſicut Ariſtoteles Philoſophus ait, qui de animalium ratione diſſeruit. Antiquitus autẽ dicebatur in inſula Hiero nullum Leporem fuiſſe, ſed ex eorum Ciuitate adoleſcens quidam ſtudio generis ab exteris terris Leporem feminam produxit, & ad eius partum diligentiſsime, quae opus eſſent, adminiſtrauit, itaque cum peperiſſet, & complures eius Ciuitatis ad ſtudium intendiſſet, & partim pretio, partim beneficio mercati eſſent, omnes Lepores alere coeperunt, quibus cum nihil daretur ad manducandum, impetu

petu facto omnia comederunt, quo facto inſulam calamitas afflixit. Itaq. poſtea Leporis figuram aſtris contulerunt, vt homines meminiſſent, nihil his exoptandum in vita, ſi inſolenter vtantur laetitia, qua dolorem capere poſterius cogantur. Habet autem ſtellas in ſingulis auribus ſingulas, in pectore duas, in dorſo nitidam vnam, in poſterioribus pedibus ſingulas. Sunt omnes VII.

Poſt Canis igitur magni caudam ſecundum ſtellarum ordinem Nauis conſtituta eſt, quam quidam beneficio Mineruae inter aſtra collocatam dicunt, quaeq. prima ab ea fabricata eſt, & mare quod antea inuium fuerat hominibus peruium naualis ingenio fecit, quam notatam in caelo figurauit, ſed à gubernaculis vſque ad malum, nonnulli dicunt Danaum Beli filium ex compluribus coniugibus quinquaginta filias habuiſſe, fratrem autem eius Aegyptum totidem filios. Danaum autem, & filias eius interficere voluit, vt regnum paternum ſolus obtineret, eaſq. filijs ſuis vxores à fratre poſcit. Danaus autem cognita malitia Mineruam inuocauit adiutricem, tunc primum dicitur Minerua Nauim feciſſe, quae Argos appellata eſt, cum qua Danaus ex Africa Argos profugit. Aegyptus filios ſuos ad perſequendum fratrem miſit. Qui poſtquam Argos venerunt patruum impugnare coeperunt. Danaus autem, vt vidit, ſe eis obſiſtere non poſſe, dedit eis filias ſuas, quae patris iuſſu viros ſuos vna nocte interfecerunt, ſola Hypermeſtra Linum ſeruauit, ob quod phanum illis factū eſt: caeterae vero dicuntur apud inferos in dolium pertuſum aquam ingerere. Habet autem nauis ſtellas in puppe quatuor, in cataſtroma quatuor, in malo ſummo tres, in ſingulis temonibus quinque, ſub carina quinque. Sunt omnes XXVI.

Porro ſub Ariete, & Piſcibus ſuper Fluuium Cetus in Caeli regione collocatus eſt. Dicitur autem à Neptuno miſſus ad Cepheum propter inuidiam Nereidis, à qua contra Caſſiopeiam, & Andromedam exardeſcebat propter nimiam pulchritudinem: huic Cetui Andromeda propoſita erat, quem Perſeus interfecit, & ab Ioue aſtris illatus eſt, vt memoria actus maneret. Habet autem ſtellas in caudae extremo claras duas, à cauda vſque ad gibbum eius ſex, ſub ventre ſex. Sunt omnes XIIII.

Fluuius, vt ſuperius diximus, ſubter cetum collocatus eſt, Caeli regione cernitur. Ad quem ſiniſter Orionis pes extenditur. Ab Arato, & Pherecyde Eridanus Padus eſſe putatur, & ideo inter aſtra collocatum, quod à Meridianis partibus dirigere cernitur. Heſiodus autem dicit, eum inter aſtra collocatum, propter Phethonta Solis, & Clymenes filium: qui dicitur currum patris aſcendiſſe, cumq. à terra altius leuaretur, prae timore in Eridanum fluuium, qui & Padus dicitur, cecidit, ab Ioue fulmine percuſſus, & omnia ardere coeperunt, cauſſaq. extinguendi vniuerſos omnes immiſſos eſſe, omneq. mortalium genus interijſſe, praeter Pyrrham & Deucalionem. Sorores quoq. Phetontis flentes in arbores populos verſae ſunt, lachrymaeq. earum in Electrum duratae dicuntur, Heliadeſq. appellatae. ipſas autem nomina habuiſſe Merope, Heliae, Aegle, Aegiale, Petre, Phoebe, Chaerie, Dioſippe: Cycnus quoq. Rex Liguriae, Phetontis propinquus, dum flet, in Cycnum conuerſus eſt, id quoque moriens flebile canit, à quibuſdam verò Nilus, qui & Gyon exiſtimatur, & ideo inter ſidera collocatus, quod à Meridianis partibus curſum dirigat. Eſt autem ſidus multarum ſtellarum luce adornatum, & ſubiacet ei ſtella, quae vocatur Canopus, ſiue Ptolemaeon ſplendens, tangitq. temonem nauis: apparet autem humillima, eò quod circa terram eſſe videtur, & nullum ſidus inferius apparet, ob quod terreſtris vocatur. Habet autem ſtellas in primo flexu quatuor, in ſecundo tres, in tertio tres, vſque ad nouiſſimam ſeptem, quas dicunt in ore Nili fluuij eſſe. Sunt omnes XVII.

Piſcis magnus, cuius nepotes dicuntur Piſces, qui in circulo Zodiaco conſtituti ſunt, dicitur in aſtra collocatus: eo quod decidens in Boeth ſtagno, Phacetis filia Veneris in Piſcem ſit transfigurata, quam Syri Deam nominauerunt. Quidam autem dicunt, quod de ſtagno filiam Veneris ſaluauerit. Vnde vſque hodie Syri Piſces argenteos in templo ſacrauerunt. Eſt autem ſignum in parte Auſtrali, quod Piſcibus orientibus oritur, quem Piſcem dicunt Aquarij Vrnae habere effuſionem. Habet autem

ſtellas

ſtellas XII. e quibus vna fertur eſſe ſub pedibus Aquarij, & tres in bracchijs eius; Ipſae autem clariores eſſe ceteris noſcuntur. Inter haec ſunt aſtra, ſiue ſigna, quae planetae appellantur.

Sacrarius, qui & Pharum dicitur, eſt ſignum nauigantibus ſemper contrarium, quod ſequitur Scorpionis caudam. Quod quidem locatum inter aſtra dicunt, quod in eo Dij primum mutuo coniurationem fecerunt, cum Iouis contra Saturnum fecit, quod memoriae non ſolum aſtris illatum, ſed etiam hominibus hoc habere inſtitutum, quia in Agonibus, & Ludis Quinquennalibus coronae habentur, & foederis teſtes adhibentur, itemq. vates, per quos futura reſpondentur in Sympoſijs domibus conſecrantur, & iure Iuppiter igneum ſibi velamen, ne eius fulminum potentia deprehenderetur, adhibuit. Habet ſtellas quatuor, duas in ſuperficie, in qua prunae fuiſſe dicuntur, duas in vaſe eius.

Centaurus dicitur Saturni, & Phillyrae filius, nam Saturnus cum Iouem filium quaereret in Trhacia, cum Phillyra Oceani filia in equum verſus dicitur concubuiſſe. & ex ea Chironem Centaurum natum, artis medicinae inuentorem, ipſamq. in arborem φιλυραν, hoc eſt, Tiliam verſam eſſe, & habitaſſe Chironem in Pelio monte, inter homines aequiſſimum: à quo Aeſculapius medicina, Achilles Cythara, in Aſtrologia Hercules litteris inſtructi ſunt: cuius hoſpitio cũ Hercules vteretur, ſicut Antiſthenes dicit, è pharetra ſagitta lapſa dicitur pedem eius vulneraſſe, acceptoq. vulnere illum animam exhalaſſe, & ab Ioue aſtris illatum. Eſt autem ſignum ad aſpectum Sacrarij. Vnde, & ad idem Sacrarium ſacrificare videtur. Habet ſtellas in capite obſcuras tres, in ſingulis humeris ſingulas claras, in dextero cubito vnam, in eadem manu vnam, in medio pectore vnam, in ſpina duas, in ventre ſplendidas duas, in dextro lumbo claram vnam, in cauda tres, in ſingulis genibus retrorſus duas, in vtroque pedibus anterioribus ſingulas, fiunt omnes XXXIII. Quidam arbitrantur tenere in ſiniſtra manu arma, & Leporem, in dextra vero beſtiolam, quae θηρίον, appellatur, & βυρσαν, ideſt vtrem vini plenum, in quo libabat Dijs in ſacrario. Habet autem ſtellas Beſtiola in capite vnam, in ſpina clarã vnam, in cauda duas, in ſummo pede poſteriore claram vnam, in anteriori pede vnam claram, in thyrſo tres. Sunt omnes XXXIII.

Hydra ſuper cuius caudã Coruum ſedere dicunt, & in medio Vrnam aſſerunt, & ſignum in parte Auſtrali, caput deflexum habens ad Cancrum, cuius ſinuoſi corporis medietas eſt cõnexa ſub Leone, caudam vero extendit ad Centaurum, ſuper quam ſedet Coruus; qui Coruus ideo inter aſtra collocatus dicitur, eo quod fuerit in tutela Apollinis, à quo miſſus ad fontem, vt Dijs ad libandum aquam deferret, qui cum vidiſſet arbores groſſos ficus habentes, volans conſedit in eis, donec maturae fierent, & aquam deferre diſtulit, poſt paucos autem dies peracto ſacrificio, cum ille ficus comediſſet, & ſe Dijs peccaſſe ſenſiſſet, denuo ad fontem, vt aquam hauriret, redijt, & ab Hydra exterritus vas vacuum reportauit: dicens exceſſiſſe aquam, quae fuerat in fonte: cognoſcens Apollo ſibi Coruum peccaſſe, prohibuit eum eo tempore aquam bibere, vt Ariſtoteles dicit in eo libro, qui De beſtijs ſcribitur. & Iſidorus in Naturalibus, vel in Phyſicis memoriae tradidit, quod ipſe peccati poenas daret, qui et poſtea aſtris illatus eſt. Crater autem in medio Angue poſitus eſt, caudam autem Anguis Coruus appetit roſtro, neque poteſt iuxta accedere, vt bibat. Habet Anguis ſtellas in capite claras tres, in prima flexura ſex, & vna ex eis obſcura, ad vltimum in ſecunda flexura tres, in tertia quatuor, in quarta duas, in quinta vſque ad caudam octo claras. fiunt omnes XXVI.

Paululum ſub prima flexura, Crater ſiue Vrna ſitus eſt inclinatus ad genua Virginis. Habet ſtellas in labris obſcuras duas, per ſingula laterna tres, in fundo duas, ſunt omnes decem. Coruus autem, qui eſt ad vltimam, eius caudam ſpectans, ad occaſum habet ſtellas in capite claram vnam, in ala duas, in cauda tres, in pedibus ſingulas ab vnguibus. Sunt omnes ſex, omnes ſimul ſunt XXXXIII.

Solem per ſe ipſum conſtat moueri, non cum mundo verti, ſed in Zodiaci circuli obliquitate curſum peragrare paulo ſuperius diximus, qui dum per trecentos ſexaginta quinque dies, & quadrantem Zodiacum luſtret, & ſingula tricenis diebus deniſq. horis, ac ſemiſſe, ideſt dimidia hora tranſcurrat,

 in cre-

in cremento dimidiarum horarum quarto anno vnum diem complet, quem biſſextum nuncupant: qui dies conficitur ex quadrantibus. Nam cum duodecies ſemis ſex horas integras faciant, ideſt quadrantem: hic quadrans quater ductus viginti quatuor horas perfecit: idem vnum diem cum ſua nocte complet, & in quarto biſſextum, vt praefati ſumus, efficit. Sol interea cum igneus ſit, prae nimio motu conuerſionis ſuae amplius incaleſcit, cuius ignem dicunt philoſophi, aqua nutriri, & è contrario elemento virtutem luminis, & caloris accipere: Vnde videmus eum ſaepius madidum, atque rorantem. Tunc autem Eclypſim patitur, quod Latine Defectio dicitur, quoties Luna xxx ad eandem lineam, qua Sol vehitur, peruenit, eique ſe obijciens eum obſcurat, vnde deficere nobis videtur, cum ei orbis Lunae opponitur. Signa enim tempeſtatis, vel ſerenitatis hoc modo Aſtrologi mundi cognoſcenda eſſe dixerunt. Virgilius nanque ait, ſi Sol in ortu ſuo maculoſus ſit, atque ſub nube latens, aut ſi dimidia pars eius apparuerit, imbres futuros: item Varro ait, ſi exoriens concauus videtur, ita vt è medio fulgeat & radios faciat partim ad Aquilonem, partim Auſtrum tempeſtatem humidam, & ventoſam futuram innuit: item ſi Sol inquit rubeat in Occaſu, ſyncerus dies erit, ſi palleat, tempeſtatem ſignificat. Nigidius quoque ait, ſi pallidus Sol in nigras nubes occidat, Aquilonem ventum ſignificat. Nunc etiam Graeci Apollinem appellauerunt, à quo ſe ſpiritum accipere arbitrantur: Ἄπολλων enim Graece, Latine Perdens dicitur, quod feruore ſuo omnem ſuccũ virentium decoquẽdo perdat herbarum. Hunc etiam diuinationis Deum eſſe voluerunt, ſiue quod ſol omnia obſcura manifeſtat in luce, ſiue quod in ſuo proceſſu, & occaſu eius orbita multimodos ſignificationum monſtret effectus. Sol dicitur, aut ex eo quod ſolus ſit, aut quod ſolito per dies ſurgat, & occidat. Hunc etiam ſine barba pingunt, quia occidendo, & naſcendo ſemper eſt iunior, ſiue quod nunquam in ſua virtute deficiat, vt Luna, quae creſcit, aut minuitur. Huic quoque illam ob cauſſam, quod aut quadripartitis temporum varietatibus anni circulum peragrat, ideſt Verni, Aeſtatis, Autumni, & Hyemis, aut quod quadripartito limite diei metitur ſpatium. Vnde, & ipſis equis condigna nomina poſuerũt, ideſt Erythraeus, Actaeon, Lampros, & Philognaeus: Erythraeus Graece ruber dicitur, quod à matutino lumine rubicundus exurgat; Actaeon Lucidus dicitur, quod tertia hora inſtante lucidior fulgeat: Lampo uero lucens, vel ardens dicitur, quod fit dum ad vmbilicum diei contra Arcticum conſcenderit circulum: Philogaeus Graece terram amans dicitur, quod hora nona procliuior vergens Occaſui pronus incumbat.

Luna terris vicinior eſt, quam Sol, ſiue quam cetera errantia ſidera. Vnde & breuiore orbe celerius peragit curſum ſuum. Nam iter quod Sol trecentis, & ſexaginta quinque diebus, & ſex horis peragit, Luna viginti ſeptem diebus, & octo horis percurrit. ſingula vero ſigna Sol tredecim diebus, & denis horis, ac ſemiſſe. Luna autem binis diebus, & ſemis hora biſſe vnius perlabitur. Vnde fit vt quantum ſpatij in Zodiaco Luna percurrit, tantum Sol tredecim diebus expleat. Hanc quidam Philoſophorum dicunt proprium lumen non habere, globiq. eius vnam partem eſſe luciſluam, aliam vero obſcuram, & paullatim ſe vertendo diuerſas formas efficere. Alij contra aiunt lunam globum ſuum habere, ſed ignem à ſole concipere, & quantum percutitur, ardeſcere, & quantum à Sole diſcedit, augeri. Cum vero contra ſteterit, feritur ex aduerſo, & velut ſpeculum non vim, ſed imaginem reddit, vnde, & defectum patitur, ſi inter ipſam, & Solem vmbra terrae interueniat. Hac enim creſcente vniuerſa gignentia pubeſcunt, tenueſcente tenuantur: humor etiam, & ſpiritus omnis augeſcit, tumeſcit Oceanus, quod diuerſo Caeli, & vagantium ſtellarum temperatur, atque deteritur, & infra fluit. id excipit Luna, & Soli tradit, quo & animalia rugeſcunt, et humus quodammodo animatur genitali calore, & vt ita dixerim, viua plurimum valent in originibus quam in ortu ſunt, languent in occaſu, ortum facit in Stella, quam Sol praeterit, deinde ſtatione matutina cum à quinto loco Solis ſteterit, in eodem manet ſigno, donec ab eodem Sole moueatur, quae contraria eſt Soli, mane occidit, oritur ſimul nocte, & vocatur Chronicos. Deinde rurſus altero latere à quinto ſigno deprehenſa,

deprehenſa, poſt meridiana ſtationem facit, donec ingreſſo Sole idem ſignum ſub radijs eius deliteſcẽs in totum occidat. Aſpiciunt inter ſe Stellae ex tertio ſigno, quod dicitur Trigonum, & habent maxime confuſionem: item à quarto ſigno, quod Tetragonon, & Centrum vocatur, et in alterutrum maxime praeſtant effectum. Item ex contrario, quod eſt ſeptimum ſignum, & Diametron vocatur, quae maxime aduerſum cetera diſsident, vel leuiter aſpiciunt, vt ſextum, quod dicitur Exagonon. Signa Tropica peregrinis nationibus praeſunt, & omnino motibus, & conſilijs ſubinde variantur, atque permutantur biformia generatione, rerum omnium repetitionem ſignificant, & interim dilationem ſolida vehementer, & inſtanter efficiunt, & ad exitum vel proſpera, vel aduerſa perducunt, ſicut aſpiciuntur à Stellis, vel fauentibus, vel repugnantibus. Iam vero, quia de eius curſu, vel ordine ſub breuitate diximus, reſtat vt quid de ea gentiles ſenſerint edicamus. Lunam gentiles Dianam, germanam Solis, quem Apollinem nuncupabant fuiſſe dixerunt, et ſicut à Sole ſpiritum, ita ſe à Luna corpus accipere arbitrabantur. Dicebant enim eam viarum praeſidem; & virginem, eo quod in via nihil pariat. Iccirco igitur ambo ſagittas habere dicuntur, quod ipſa duo ſidera de Caelo radios vſque ad terram emittant: ideo faces, quia Luna illuminat, Sol & illuminat, et exurit: ideo bigam Luna dicitur habere, ſiue propter velocitatem, ſiue pro eo, quod nocte, & die apparet, ideo vnum equum album, & alium nigrum dicitur habere, eo quod Hyeme, & Aeſtate plus luceat, quam Vere, et Autumno. Diana autem Luna dicta eſt, quaſi Diane, eo quod die, ac nocte apparet ipſa, & Luna eo quod luceat, & Triuia eo, quod tribus fungatur figuris, de qua Vergilius ait: Tria virginis ora Dianae. Nam eadem Luna, eadem Diana, eadem Proſerpina vocatur, ideſt Caeleſtis, Terreſtris, & Infernalis. De qua quidam. Denique cum Luna eſt ſubluſtris ſplendet amictu; Cum ſuccincta iacet calamis Latonia Virgo eſt. Lunam voluerunt etiam apud inferos Proſerpinam, ſeu quod nocte luceat, ſiue quod humiliter currat, & terris praeſit: vnde bigam boum habere dicitur, illo videlicet pacto, quo detrimenta eius, non ſolum terra, ſed & lapides vel crebra animantium, &, quod magis incredibile ſit, etiam laetamina ſentiunt, quae in Lunae incrementis eiecta vermiculos parturiant: ipſam Dianam dictam nemoribus volũt, ſimili modo, quod arborum, ac fruticum ſucco augumenta inducat. Deniq. crementis Lunae abſciſſa ligna furfuraceis tinearum terebra manibus fiſtulaſcunt. Nemoribus quoq. adeſſe dicitur, quod omnis venatio plus nocte, quam die dormiat. Endymionem vero paſtorem amaſſe dicitur duplo ſcilicet modo: ſeu quod primus hominum Endymion curſum Lunae inuenerit, vnde & triginta annos dormiſſe dicitur, quia nihil aliud in vita ſua niſi repertioni ſtuduit, ſicut Mnaſeas in primo libro de Europa ſcribens tradidit: ſiue quod Endymionem amaſſe fertur, quia nocturni roris humor, qui eſt ſiderum, quoque ipſius Lunae animandis herbarum ſuccis inſudatur, & paſtoralibus proſunt ſucceſsibus. Praeterea ſigna tempeſtatis, vel & ſerenitatis in ea videri poſſe antiqui dixerunt. Nigidius ait: ſi Luna in ſummo circulo maculas nigras habuerit in primis partibus menſis, imbres futuros ſignificat; ſi in medio tunc, cum plena ſit in eo corniculo, ſerenitatem. Ceterum, ſi rubet quaſi aurũ, ventos oſtendit, fit enim ventus ex aeris denſitate obducta. Sol, & Luna rubeſcunt. Itẽ, ſi cornua eius tecta fuerunt nebula, tempeſtas futura eſt. Aratus autem dicit, ſi Aquilonium cornu Lunae eſt erectius, Aquilonium imminere. Item ſi cornu Auſtrale ſit erectius, Notum imminere. Quarta autem Luna index futurarum certiſsima habetur aurarum. Vnde & Vergilius. Sin ortu in quarto (namq. is certiſsimus auctor.

Caeſari nobilia ſidera ſignificant. III. Calen. Ianuarias, matutino Canis occidit, quo die Atticae, & finitimis regionibus Aquila veſpere occidere traditur. Pridie nonas Ianuarias Caeſari Delphinus matutino exoritur, & poſtero exoritur Fidicula; quando Sagitta veſperi occidit. Item quinto Idus Ianuarias eiuſdem Delphini veſpertinus occaſus, v continui dies hyemis Italiae, cum Sol in Aquarium ſentitur tranſiſſe, quod fere XVIII. Calen. Feb. euenit. VIII. Feb. Regia ſtella appellata Tuberoni, in pectore Leonis occidit matutino, & pridie nonas Feb. Fidicula veſperi occidit.

A Fauonio

A Fauonio in aequinoctium Caeſari ſignificant IIII. *Cal. Mart. quatriduum varie, & VIII. Calen. Mart. Hirundinis viſus, & poſtero die Arcturi exortus veſpertinus. Item nonas Mart. Caeſar Cancri exortu id fieri obſeruauit,* VIII. *Idus Mart. Aquilonis Piſcis exortus, & poſtero die Orionis exortus, & in Attica Miluus apparere obſeruatur. Idibus Mart. Caeſar Ferales ſibi notauit Scorpionis occaſus* III. *Calen. Aprilis, Italiae Miluus oſtenditur.* XII. *Calen. Aprilis Equus occidit matutino.*

Aequinoctium Vernum VIII. *Calen. Aprilis peragi videtur: Ab eo ad Vergiliarum exortum matutinum Caeſari ſignificant.* III. *Non. Aprilis in Attica Vergiliae veſpere occultantur. Item poſt pridie Nonas Aprilis in Boeotia, & Chaldaeis Orion, et Gladius eius incipiūt abſcondi Caeſari* VI. *Calendas Aprilis ſignificat imbres Librae occaſus,* XIV. *Calendas Maias Succulae occidunt veſpere, ſidus vehemens, & terra marique turbidum.* XVI. *Calendas Maias, in Attica occiduut veſperi Caeſari.* XV. *Calen. Maias quatriduum ſignificant,* XII. *Calendas Maias Aſſyrijs Succulae occidunt veſperi; quod vulgo appellatur ſidus Parilicium, quoniam* XI. *Cal. Maias Vrbis Romae natalis habetur, quo fere ſerenitas redditur, claritatem obſeruationis membrorum augumento. Hyadas, appellantibus Graecis, quod noſtri à ſimilitudine cognominis vocabulum eis ſtellis propter ſuccos impoſitum arbitrantur, imperiti appellauere Succidas. Caeſari* VIII. *Calen. Maias notantur dies.* VII. *Calen. Maias Aegypto Hoedi exoriuntur,* VI. *Calen. Maias Boeotiae, & Atticae Canis veſpere occultatur; & Fidicula mane oritur.* V. *Calen. Maias Aſſyrijs Orion totus abſconditur. Quarto autem Calen. Maias Aſſyrijs Canis,* VI. *nonas Maias Caeſari Succulae matutino exoriuntur, &* VIII. *Idus Maias Capella pluuialis: Aegypto autē eodem die Canis veſperi occultatur. Sic fere in* VI. *Idus Maias, qui eſt Vergiliarum exortus, decurrunt ſidera.*

A Vergiliarum exortu ſignificant Caeſari, poſt pridie Idus Maias, Arcturi occaſum matutinum: III. *Idus Maias, Fidiculae exortus,* XII. *Calen. Iunias Capella veſperi occidit, & in Attica Canis.* XI. *Calen. Iunias Caeſari Orionis gladius occidere incipit* III. *Nonas Iunias Aſſyrijs Aquila oritur veſperi.* VI *Idus Iunias Arcturus matutino occidit Italiae.* IIII. *Idus Iunias Delphinus oritur in Aegypto:* XI. *Calen. Iulias eiuſdem Orionis gladius Caeſari occidere incipit:* VIII. *Calen. Iulias longiſſimus dies totius anni, & nox breuiſſima Solſtitium conficit.*

A Solſtitio ad Fidiculae occaſum VI. *Calen. Iulias Caeſari Orion exoritur. Zona autem eius Aſſyrijs* IIII. *Nonas Iulias, Aegypto vero eadem die Procyon aeſtuoſius matutino oritur, quod ſidus apud Romanos non habet nomen, niſi Canicula, quam volumus intelligere minorem Canem, vt in aſtris pingitur, ad aeſtum maxime pertinens, ſicut paullo poſt docebimus. quarto Nonas Iulias Chaldaeis Corona occidit matutino. Atticae Orion totus eadē die exoritur: pridie Idus Iulias Aegypto Orion deſinit exoriri:* XV. *Calen. Auguſtas Aſſyrijs Chiron exoritur. Deinde poſt triduum fere vbique confuſum inter omnes ſidus indicans, quod Canis ortu vocatus, Sole partem primam Leonis ingreſſo, cum fit Solſtitium, quod ſidus accendit Solem, & magnam aeſtus obtinent cauſſam:* XVI. *Calen. Auguſtas Aegypto Aquila occidit matutino, Eteſiarumq. prodromi flatus incipiunt, quod Caeſar* X. *Cal. Aug. ſentire Italiam exiſtimauit: Aquila Atticae matutino occidit,* VIII. *Idus Auguſtas Arcturus medius occidit:* III. *Idus Aug. Fidicula occaſu ſuo autumnum inchoat, aut annotat. ſed vera ratio id fieri inuenit pridie Idus Auguſtas. Equus oritur veſperi, & Caeſari. Aegypto Delphinus occidit.* X. *Calen. Septemb. Aſſyrijs ſtella, quae Anteuindemiator appellatur, exoriri mane incipit, Vindemiae maturitatem promittens: cuius argumento erunt agni colore mutati, & Aſſyrijs quinto Calen. Septemb. Sagitta occidit: Eteſiaeq. deſinunt. Anteuindemiator Aegypto Nonis Septemb. oritur. Atticae Arcturus matutino, & Sagitta occidit mane.* V. *Idus Septemb. Caeſari Capella oritur veſperi. Arcturus vero pridie Idus Septemb. imbres vehementiſſimos ſignificat, terra*

mariq.

mariq. Ratio eius haec traditur: ſi Delphino occidente imbres fuerint, non defuturi ſunt per Arcturum. eius ſigni ortum ſeruat Hirundinum habitus, namq. deprehenſae intereunt. XVI. Cal. Octob. Aegypto Spica, quam tenet Virgo, oritur matutino, Eteſiaeq. deſinunt. XI Calen. Octob. commiſſura Piſcium occidit, ipſumq. Equi ſidus. VIII. Calen. Octob. III. Cal. Octob. Hoedi oriuntur. Cal. Octobribus Capella matutino exoritur. VI. Nonas Octob. Atticae Corona exoritur mane. V. Nonas Octob. Heniochus occidit matutino. IIII. Nonas Octb. Caeſari Corona exoriri incipit, & pridie Nonas occidunt. Hoedi veſperi. VIII. Idus Octob. Caeſari fulgens in Corona ſtella exoritur, & tertio Idus Vergiliae veſperi exoriuntur. XVIII. Calen. Nouemb. Succulae veſperi Oriuntur. Pridie Calen. Nouemb. Caeſari Arcturus occidit, & Succulae exoriuntur cum Sole. IV Nonas Nouemb. Arcturus occidit veſperi, & Id. Nouemb. Atticae Vergiliae occaſu ſuo Hiemem inchoant. Quinto Idus Orionis gladius occidere incipit. Deinde III. Idus Vergiliae occidunt, occaſum mattutinum Vergiliarum Heſiodes natura huiuſquoq. nominis Heſiodis Aſtrologiam tradidit fieri.

In Aequinoctio Autumni confitetur, quod Thales XXV. dies ab Aequinoctio, Anaximander XXXI. Euctemon XLVIII. Nos autem ſequentes obſeruationem Caeſaris XLV. die ab Aequinoctio dicimus fieri.

Ante omnia autem duo eſſe nomina Caeleſtis iniuriae meminiſſe debemus: vnum quod Tempeſtates vocamus, in quibus grandines, procellae, caeteraq. ſimilia intelliguntur, quae cum Plenilunio acciderint, vi maiore impelluntur Haec ab horridis ſideribus exeunt (vt ſaepius diximus) veluti Arcturo, Orione, Hoedis. Alia ſunt illa, quae ſilente Caelo, ſerenis noctibus fiunt, nullo ſentiente, niſi cum facta ſunt publica; & magnae ſunt differentiae à prioribus: alijs rubiginem, alijs vredinem, alijs caliginem impellentibus, omnibus vero ſterilitatem. De his nunc dicemus, quae ante nos à nullo ſunt prodita. prius caſſas reddemus eorum, quae ſunt praeter Lunarem, & quae paucis Caeli locis conſtãt. Namque Vergiliae primatum tenent ad fructus, quarum exortu Aeſtas incipit, occaſu Hyems ſemeſtri ſpatio intra ſe, & meſſes vindemiaſq. & omnium maturitatem amplexantur. Eſt praeterea in caelo qui vocatur Lacteus circulus etiam viſu facilis: huius defluuio, velut ex ubere aliquo ſata cuncta lacteſcunt. duorum ſiderum obſeruatione, Aquilae in Septentrionali parte, & in Auſtrina Caniculae, cuius mentionem ſuo loco fecimus. Ipſe circulus fertur per Sagittarium, & Geminos, Solis centrum infra Aequinoctialem circulum ſecans, commiſſuras eorum obtinente hinc Aquila, illinc Canicula: ideo effectus vtriuſq. ad omnes frugiferas pertinet terras, quoniã in his tantum locis Solis, terraeq. centra congruunt. Igitur horum ſiderum diebus, ſi purus, atque mitis aer, generalem illum lacteumq. ſuccum tranſmiſerit in terras; laeta adoleſcunt ſata: ſi Luna, qua dictum eſt ratione, roſcidum frigus aſperſerit, admixta amaritudo, vt in lacte puerperium necat: modus in terris, huius iniuriae, quam fecit, in quacunq. conuexitate comitatus vtriuſq. cauſſae, & ideo non pariter in toto Orbe ſentitur: vt nec dies. Aquilam diximus in Italia exoriri XIII. Calen. Ianuarias, nec patitur ratio naturae quicquam in ſatis ante eum diem ſpei eſſe certae. Si vero Interlunium incidat, omnis hybernos fructus laedi neceſſe eſt. Rudis fuit Priſcorum vita, atque ſine litteris, non minus tamen ingenioſam fuiſſe in illis obſeruationem apparebit, quam nunc eſſe rationem. Tria namq. tẽpora fructibus metuebant, propter quod inſtituerunt Ferias dieſq. feſtos, Rubigalia, Floralia, Vinalia. Rubigalia Numa conſtituit anno Regni ſui XI. quae nunc aguntur ad VI. Calen. Maij. quoniã tunc fere ſegetes rubigo occupat. hoc tempus Varro determinat, Sole Tauri partem decimam obtinente, ſicut tunc ferebat ratio: ſed vera cauſſa eſt, quod poſt dies XIX. ab Aequinoctio verno, per id quatriduum varia gentium obſeruatione. in quarto Calen. Maij, Canis occidit, ſidus, & per ſe vehemẽs, & cui praeoccidere Caniculam neceſſe ſit. Idem itaque Floralia quarto Cal. eiuſdẽ inſtituerunt, Vrbis anno DXVI. ex oraculis Sybillae, vt omnia bene deſloreſcerent: hunc diem Varro determinat, Sole Tauri partem quartam decimam obtinente. Ergo ſi in hoc quatriduum inciderit Plenilu-

FF nium

nium fruges, & omnia quae florebunt laedi neceſſe erit. Vinalia priora, quae ante hos dies ſunt IX. Cal. Mart. deguſtandis vinis inſtituta, nihil ad fructus attinent, nec quae adhuc diximus, ad vites, oleasq. quoniam earum conceptus ex ortu Vergiliarum incipit, ad ſextum Idus Maij, vt docuimus. aliud hoc quatriduum eſt, quod neq. rore ſordere velint, exhorrēt enim frigidum ſidus Arcturi poſtri die occidentis, et multo minus Pleniluniū incidere. Quarto nonas Iunias iterum Aquila exoritur veſperi, decretorio die florentibus oleis vitibusq. Si Plenilunium incidat in eum, equidem, & ſolſtitium octauo Cal. Iunias in ſimili caſu dixerim, & Canis ortum poſt dies à Solſtitio XXIII. ſed Interlunio accidente, quoniam vapore conſtat culpa. aciniq. praecoquntur in callum. Rurſus Plenilunium nocet ad quartum Nonas Iulias, cum Aegypto Canicula exoritur, vel certe XVI. Cal. Aug. cum Italiae, item quarto Cal. Aug. cum Aquila occidit, vſq. in X. Cal. eiuſdem. Extra has cauſſas ſunt Vinalia altera quae aguntur XIII. Cal. Sept. et Varro à Fidicula incipiente occidere mane determinat, quod vult initium autumni eſſe, & hunc diem feſtum Tempeſtatibus leniendis eſſe inſtitutum. Nunc Fidiculam occidere ſexto Idus Aug. obſeruatur. Intra haec conſtat caeleſtis ſterilitas: neq. negauerim poſſe eam permutari arbitrio legentium, locorum aeſtimantium naturas, ſed à nobis rationem eſſe demonſtratam ſatis eſt, reliqua obſeruatione cuiuſq. conſtabunt. Alterutrum quidem fore in cauſſa, hoc eſt, Plenilunium, aut Interlunium, non erit dubium, & in hoc mirabilem admirari benignitatem naturae ſuccurritiam, primum hanc iniuriam omnibus annis accidere non poſſe, propter ſtatos ſiderum curſus, nec niſi paucis noctibus anni, idque quando ſit futurum, facile noſci, ac ne per omnes menſes timeretur, earum quoque lege diuiſum Aeſtate Interlunia praeterquam biduo ſecura eſſe hyeme Plenilunia, nec niſi aeſtiuis, breuiſſimisq. noctibus metui, non diebus item valere. Praeterea tam facile intelligi, vt formica minimum animal Interlunio quieſcat, Plenilunio, & etiam noctibus operetur. Auem param oriente Syrio ipſo die non apparere, & donec occidat: e diuerſo Virionem prodire ipſo ſolſtitij die. Neutrum vero Lunae ſtatū noxiū eſſe, nec noctibus quidem, niſi ſerenis, & omni aura quieſcente: quoniam neque in nube, neque in flatu cadunt rores, ſic quoque non ſine remedio. Sarmenta, aut palearum aceruos, & euulſas herbas, fruticesq. per vineas, camposq. cum timebis, incendito: fumus medebitur, hic è paleis, & contra nebulas auxiliatur, vbi nebulae nocent. Quidam tres Cancros viuos cremari iubent in arbuſtis, vt carbunculi non noceant. Alij Siluri carnem leuiter vri à vento, vt per totam vineā fumus diſpergatur. Varro autem eſt, quod ſi Fidiculae occaſu, quod eſt initium Autumni, vua pica conſecretur inter vites, minus nocere tempeſtates. Archibius ad Antiochum Syriae Regem ſcripſit, ſi fictili nouo obſerata obruatur rubeta rana in media ſegete, non eſſe noxias tempeſtates.

Vertices extremos, circa quos Caeli Sphaera voluitur, Polos nuncupauere, è quibus vnus eſt Septentrionalis, qui Boreus appellatur, qui nunquam occidit: alter Auſtralis, qui terrae obiectu à nobis nunquam videtur, et Auſtronotus dicitur: quem quidam dicunt eſſe Thetym, Oceani vxorem, nutricem Iunonis, quae fingitur in Oceano prohiberi occidere. Haec habet ſtellas in capite ſeptem non claras, in vtraque aure duas, in armo vnam, in pectore claram vnam, in pede priori vnam, in foemore poſteriori duas, in pede extremo poſteriori duas, in cauda tres.

Sunt omnes XX.

C. CAESII

C. CAESII BASSI FRAGMENTVM DE METRIS SIVE DE PEDVM COMPOSITIONE AD NERONEM CAESAREM.

Poeticae ſpecies Latinae.

EPos, ſiue Dactylicum dicitur, Epigramma, Lyrica, Tragoedia, Satyra, Praetexta, Comoedia, Tabernaria, Attellana, Rhyntonica, Mimi.

Genera verſuum.

EPos, quod Dactylicum dicitur, Iambicum, Trochaicum, Anapaeſticum, Antiſpaſticum, Choriambicum, Ionicum, Tonos, quod ad rythmum tibicinum conuenit, nouum Paeonicum dicitur.

De Odarum Horatij pedibus. Caput I

MEcaenas Atauis edite Regibus. Aſclepiadaeus duodecaſyllabum, cuius diuiſio varia. quaedam ſic, *Mecae* Spondaeus, *nas atauis*, Choryambo, *Edi te re.* idem; *gibus*, Pyrrhichius, vel Iambus, propter indifferentiã ſyllabae. Alij per Dipodias ita, *Maecenas à*: debuit Antiſpaſtica Podia eſſe, & produxit ſyllabam primam, & fecit Epitritum quartum ex tribus longis, & breui. *Tauis edi* Anapaeſtus eſt, ex breui, duabus longis, & breui. *Te regibus*, Paeon ſecundus, ex breui, & longa, & duabus breuibus: vel ſi longa fuerit, vltima erit Iambus, ſi vero ad penultimam partem vltimae Dipodiae breuis ſyllaba addatur, fiet Elegiacus verſus pentamenter ſic: *Maecenas atauis edite regibus.* diuiditur prioribus, aut Dactylo, & Spondaeo, aut Spondaeo, & Dactylo, tamen medius Spõdaeus debet ſemper eſſe ſequentibus Anapaeſticis. *Iam ſatis terris niuis, atque dirae,* Sapphicum endacaſyllabon: quod eſt trimetron Choryambicon catalecticon, cuius ſyllabam tertiam produxit in prima dipodia, quam corripere debuit, oportuit enim ita eſſe, *Iam ſatis ter*. poſuit autem *Iam ſatis ter*. pro Choryambo. Epitritum ſecundum, ideſt ex longa, & breui, & duabus longis. Secunda Dipodia Choryambica eſt. *Ris niuis at*, tertio, *quae dire*, poſitus pes pro Dipodia. Bachius, aut propter indifferentiam ſyllabae hoc metrum clauditur Amphibracho, ideſt, & breui, & longa, & breui ſic, *Sic te diua potens Cypri*, Gliconicon octoſyllabon ex genere Aſclepiadaeon eſt: huic enim ſi addideris Dipodiã Choryambicon facies Aſclepiadaeon ſic, *Sic te diua potens Cypri*, diuiditur autem Spondaeo, Choryambo, Pyrrhichio, vel Iambo propter ſyllabae indifferentiam, *Sic te diua potens Cypri: Soluitur acris hiemis grata vice veris, & Fauni.* Alcaicon.

Ithyphallicon, *Soluitur acris hiems grata vice Veris, & Fauoni.* Commixtum eſt ex Heroico, & Ithyphalico *Soluitur acris hiems grata vice*, hucuſq. Heroicum: *Veris, & Fauoni*, hoc Ithyphallicum. *Trahuntq. ſiccas*, portio Iambici. ſequitur Ithiphallici. *Machinae carinas. Vides vt alta ſtet niue candidum:* Alchaicon Endecaſyllabon, cuius diuiſio iſta eſt. *Vides vt alta*, ex duobus Iambis, & ſyllaba, & ſequētibus duobus Dactylis, vel propter indifferentiam ſyllabae Dactylo, & Amphimacro. *Stet niue candidum Soracte, nec iam ſuſtineant onus*, ſicut prior ſcanditur. *Siluae laborantes, geluque* Endecaſyllabon, *ſiluae* ſpondaeus *labo* Iambus, *rantes* Spondaeus, *gelu* Iambus, *quae* ſyllaba, *Flumina conſtiterint acuto*, hoc conſtat ex quatuor pedibus Heroicis ſyllaba detracta breui in tertio pede. Fit enim integrum ſic: *Flumina conſtiterint ab acuto.*

De pedum breuiatione Caput II

PEDES diſsyllabi ſunt numero quatuor.

Pyrrhichius ex duabus breuibus temporum duum, vt *Deus:* ſed hunc alij Egemona appellauerunt, alij Dibrachin, alij Perijambum.

Spondaeus ex duabus longis temporum quatuor, vt Heros.

Iambus ex breui, longa temporum trium, vt Dies.

Trochaeus ex longa, & breui temporum trium, vt *Comma*; ſed hunc alij Chorium appellauerunt, alij Chordacem.

Pedes Triſyllabi ſunt numero octo. Tribrachus ex tribus breuibus temporum trium, vt *Helena*, ſed hunc alij Trochaicum appellauerunt, alij Pignoma, alij Brachiſyllabon, Cicero enim de Oratore etiam Trochaeum appellauit.

Moloſſus ex tribus longis temporum ſex, vt Aeneas, hunc alij Hippiona appellauerunt.

Bachius ex breui, & duabus longis, vt Athenae.

Palimbachius ex duabus longis, & breui temporum quinque, vt Natura.

Anapaeſtus ex duabus breuibus, & longa temporum quatuor, vt Nebula.

Dactylus ex longa, & duabus breuibus temporum quatuor, vt Romulus. Amphibrachus ex breui, longa, & breui temporum quatuor, vt Dicaris. hunc alij Meſiten, alij Stolam appellauerunt.

Creticus ex longa, breui, & longa, temporum quinque, vt Sanitas. & hunc alij Amphimacrum appellant.

Tetraſyllabi pedes numero ſedecim.

Proceleuſmaticus, qui fit ex duobus Pyrrhichijs, ideſt ex quatuor breuibus ſyllabis, & eſt temporum quatuor, vt Habilior.

Diſpondaeus, quit fit ex duobus Spondaeis, ideſt ex quatuor lōgis ſyllabis tēporum octo, vt Mecaenates.

Ionicus minor, qui fit ex Pyrrhichio, & Spondaeo, ideſt ex duabus breuibus, & duabus longis temporum ſex, vt Diomedes.

Ionicus maior, qui fit ex Spondaeo, & Pyrrhichio, ideſt ex duabus longis ſyllabis, & duabus breuibus temporum ſex, vt Iunonius.

Antiſpaſtus, qui fit ex Iambo, & Trochaeo ideſt ex breui, duabus longis, & breui temporum ſex, vt Clytemneſtra.

Choriambus, qui fit ex Trochaeo, ſiue Chorio, & Iambo, ideſt ex longa, duabus breuibus, & longa temporum ſex, vt Nobilitas.

Diſiambus,

Dijambus, qui fit ex duobus Iambis, ideſt ex breui, & longa, & item breui, & longa ſyllabis, temporum ſex, vt Propinquitas.

Ditrochaeus, qui, & Dichorius, qui fit ex duobus Trochaeis, ſiue Chorijs, ideſt ex longa breui, & item longa, & breui temporum ſex, ut Dimicare.

Epitritus primus, qui fit ex Iambo, & Spondaeo, ideſt ex breui, & tribus longis ſyllabis temporum ſeptem, vt Venenati.

Epitritus ſecundus, qui fit ex Trochaeo, & Spondaeo, ideſt ex longa, breui, & duabus longis ſyllabis temporum ſeptem, vt Nicomedes.

Epitritus tertius, qui fit ex Spondaeo, & Iambo, ideſt ex duabus longis, breui, & longa ſyllabis, temporum ſeptem, vt Heroici.

Epitritus quartus, qui fit ex Spondaeo, & Trochaeo, ideſt ex tribus longis, & breui, ſyllabis temporum ſeptem, vt Nutritura.

Paeon primus, qui fit ex Trochaeo, & Pyrrhichio, ideſt ex longa, & tribus breuibus ſyllabis, temporum quinque, vt Demodocus.

Paeon ſecundus, qui fit ex Iambo, & Pyrrhichio, ideſt ex breui, longa, & duabus breuibus ſyllabis temporum quinque, vt Idoneus.

Paeon tertius, qui fit ex Pyrrhichio, & Trochaeo, ideſt ex duabus breuibus, longa, & breui, temporum quinque, vt Menedemus.

Paeon quartus, qui fit ex Pyrrhichio, & Iambo, ideſt ex tribus breuibus, & longa ſyllabis, temporum quinque, vt celeritas.

His multi adijciunt vnum Pentaſyllabum Dochmium, qui conſtat ex breui, duabus longis, & breui longa, vt Senatoriae, & vt idem Cicero poſuit, Amicoſthenes.

De pedum Compoſitionibus Caput III

EX Trochaeo, & Moloſſo, ideſt ex longa, & breui, & tribus longis, vt Dolore compulſi.

Ex Trochaeo, & Ionico minore, ideſt ex longa, & breuibus tribus, & longis duabus, Regina ſuperorum.

Ex Trochaeo, & Choriambo, ideſt ex longa vna, & breuibus duabus, & longa vna, Mihi perpetior.

Ex Trochaeo, & Ionico maiore, ideſt ex longa vna, & breui vna, & longis duabus, Aſtra caeleſtia.

Ex Trochaeo, & Pentaſyllabo, cuius media longa eſt, ideſt ex longa vna, breuibus tribus, longa vna, breuibus duabus, Maieſtate miſerabili.

Ex Tribracho, & Moloſſo, ideſt ex breuibus tribus, & longis tribus. Diſerere compellor.

Ex Tribracho, & Ionico minore, ideſt ex longis quinque, & longis duabus, Incredibilia tolerando.

Ex Tribracho, & Choriambo, ideſt ex breuibus tribus, et longis vna, et breuibus duabus, et longa vna. Varia concupiens.

Ex Tribracho, et Ionico maiore, ideſt ex breuibus tribus, et longis duabus, et breuibus duabus, Rapior in turbines.

Ex Tribracho, et Pentaſyllabo, cuius media lõga ſit, ideſt ex breuibus quinque, longa vna, breuibus duabus. Temere reuocabitur. Item, ſecundum compoſitionis genus.

Ex Spondaeo, & Bachio, ideſt ex longis duabus, breuibs tribu, lon. vna, ideſt Bellum reficiunt.

Ex Spondaeo, et Paeone ſecundo, ideſt ex lon. duabus, breui vna, longa vna, bre. duabus. Armis repleuerat.

Ex Anapaeſto, & Bachio, ideſt ex breuibus duabus, lon. vna, breui vna, & longis duabus. Aditus ſonantes.

Ex Anapaeſto, & Paeone ſecundo, ideſt ex breuibus duabus, & longa vna, breui vna, lon. vna, bre. duabus. Iaculis frequentibus.

Ex Anapaeſto, & Paeone quarto, ideſt ex bre. duabus, lon. vna, bre. tribus, longa vna. Pedites fugiunt.

Ex Amphimacro, & Spondaeo, ideſt ex longa vna, breui vna, & longis tribus. Obuios ſternunt.

Ex Amphimacro, & Anapaeſto, ideſt ex longa vna, breui vna, lon. vna, bre. duabus, & longa vna. Comminus gladijs.

Ex Amphimacro, & Dactylo, ideſt ex longa vna, bre. vna, lon. duabus, & bre. duabus. Victoria praediti.

Ex Amphimacro, & Bachio, ideſt ex lon. vna, bre. vna, & lon. vna, & breui vna, & longis duabus. Hoſtibus repulſis.

Ex Palimbachio, & Spondaeo, ideſt ex longis duabus, & bre. vna, & longis duabus. Praeclara Virtus.

Ex Palimbachio, & Anapaeſto, ideſt ex longis duabus, & bre. tribus, & longa vna. Prudentis animo.

Ex Palimbachio, & Dactylo, ideſt longis duabus, breui vna, & longa vna, & bre. duabus. Laudanda iugiter.

Ex Paeone tertio, & Spondaeo, ideſt ex bre. duabus, longa vna, & bre. vna, & longis duabus. Repetebat actus.

Ex Peone tertio, & Anapaeſto, ideſt ex bre. duabus, longa vna, & bre. tribus, & lon. vna. Superatus animus.

Ex Paeone tertio, & Dactylo, ideſt ex bre. duabus, & longa vna, bre. vna, lon. & bre. duabus. Aliena quaeritans.

Ex Amphibracho, & Spondaeo, ideſt ex breui vna, longa vna, & breui vna, & longis duabus. Repulſus hoſtis.

Ex Amphibracho, & Anapaeſto, ideſt ex bre. vna, & longa vna, bre. tribus, & longa vna. Repente capitur.

Ex Amphibracho, & Dactylo, ideſt ex bre. vna, lon. vna, & breui vna, & lon. vna, & breuibus duabus. Parantur agmina.

Ex Spondaeo, & Iambo, ideſt ex lon. duabus, bre. vna. Cauſſas videt.

Ex Spondaeo, & Tribracho, ideſt ex longis duabus, & breuibus tribus. Sumptus temere.

Ex Anapeſto, & Iambo, ideſt ex breuibus duabus, lenga vna, breui vna, & longa vna. Fremitus grauis.

Ex Anapeſto, & Tribracho, ideſt ex breui vna, lóga vna, & breue tribus. Trepidi fugiunt.

Ex Spondaeo Iambo, & Spondaeo, ideſt ex longis duabus, breui vna, & longis tribus. Cuncti cauent bellum.

Ex Spondaeo Iambo, & Anapaeſto ideſt ex lon. dua breue vna, & lon. vna, & breue duabus, & longa vna. Victi malis trepidant.

Ex Spondaeo

Ex Spondaeo Iambo,& Dactylo,ideſt, ex longis duabus, breui vna, longis duabus. Roſtris ſecant gurgites.

Ex duobus Iambis, & Spondaeo, ideſt,ex breui vna, longa vna, breui vna, longis tribus. Bonos docet ciues.

Ex duobus Iambis, & Dactylo, ideſt ex breui vna,longa vna,breui vna, longis duabus. Struunt moenia.

Ex Triſyllabo,cuius media breuis ſit,ideſt,ex Cretico,& Iambo,& Spondaeo,ideſt ex longa vna, & breui vna, & longa vna, & breui vna,& longis tribus.Praelium cupit fortis.

Ex Triſyllabo,cuius media breuis ſit,ideſt, ex Cretico,Iambo, & Dactylo, ideſt ex longa vna,breui vna,longa vna, breui vna, & longis duabus,& breuibus duabus. Turbines timet fluctuum.

Ex Triſyllabo, cuius media breuis ſit.i.Cretico,Iambo,& Anapaeſto, ideſt ex longa vna, breui vna,longa vna,breui vna,longa vna,& breuibus duabus,& longa vna. Gurgites ſecant trepidi.

Ex Triſyllabo,cuius media breuis ſit.i.Cretico Trochaeo,& Spondaeo,ideſt ex lōga vna, & breui vna, & longis duabus,& breui vna,& longis duabus. Lateribus auget Vrbem.

Ex Spondaeo, & Epitrito primo,ideſt,ex longis duabus, & breui vna, & longis duabus. Bellum ſuſcitauit.

Ex Triſyllabo,cuius media breuis ſit, ideſt,Cretico,& Epitrito primo,hoc eſt longa vna, & breui vna,& longa vna,& breui vna,et longis tribus. Hoſtibus reſiſtentes.

Ex Triſyllabo,cuius media breuis ſit, ideſt, Cretico, & Epitrito ſecundo, ideſt ex longa vna,breui vna,longis duabus,et breui vna,& longis duabus. Exercitum compulerunt.

Ex Iambo,& Epitrito primo,ideſt,ex breui vna, et longa vna, & breui vna, et longis tribus. Fugam capeſſebant.

Ex Iambo,et Epitrito ſecundo,ideſt, ex breui vna, & longis duabus, et breui vna, longis duabus. Faces ſuſtulerunt.

Ex Spondaeo, & Pentaſyllabo,cuius duae primae breues ſunt.Iuſtus rationalis, ideſt duae primae longae,duae ſequentes breues,et tres vltimae longae Cuius exemplum ſurſum.

Ex Spondaeo,et Pentaſyllabo,cuius ſecunda breuis ſit.Multum praeferebāt.ideſt tres primae longae, quarta breuis tres vltimae longae.Cuius exemplum ſurſum.

Ex Triſyllabo,cuius media breuis ſit, ideſt,Cretico,et Pentaſyllabo, cuius ſecunda breuis tertia,& quarta longa quinta breuis et tribus vltimis longis. Exemplum ſurſum.

Ex Triſyllabo, cuius media breuis ſit,ideſt,Cretico,& Pentaſyllabo, cuius ſecūda breuis ſit.Inſtantia comprobatur, ideſt ex prima longa, ſecunda breui, tertia longa, quarta breui, &tribus vltimis longis. Cuius exemplum ſupra.

Ex Iambo, et Pentaſyllabo, cuius duae primae breues ſint. Rates reparabantur: ideſt, ex prima breui, ſecunda longa,& tertia,& quarta breui, & tres vltimae longae.Bonus conſulebatur.

Ex Iambo Pentaſyllabo, cuius ſecūda breuis ſit,prima,et ſecunda,et tertia longae et quarta breuis, et tribus vltimis longis. Cuius exemplum ſupra.

INDEX

INDEX TESTIMONIORVM VNDE LAPIDEA DE PRISCIS CAESIIS MONVMENTA A FONTEIO COLLECTA SVNT.

1 CYRIACVS Anconitanus anno M. C C C C X X X. hoc ſtudio antiquitatis flagrans, multa congeſſit. exſtat liber apud Ciuem Romanum auctus, vt videtur à Germano quodam, homine docto temporibus Pomponij Laeti. vtēdū habui Fuluij Vrſini opera.

2 Fr. Ioannes Iucundus Veronen. an. M C C C C X X C I I I I. libros duos antiquorum Epigrammatum confecit, & Laurentio Medici dicauit. horum prior, in quo ſe teſtatur omnia vidiſſe, ad manus meas dono peruenit.

3 Thomas Scandianus, anno M D V. reliquit librum Graecis, & Latinis Epigrammatibus plenū. Nunc commodato mihi dedit Fuluius Vrſinus.

4 Iacobus Mazochius, Romanae Academiae Bibliopola, ſtudio Angeli Colotij, Marij Volaterrani, Aquinatis Epiſcopi, atque eius tempeſtatis doctorum hominum Vrbis Romae Epigrammata, quae habuit, in lucem dedit, anno M D X X I.

5 Paulli Aemilij Caeſij Cardinalis antiquorum monumentorum Farrago, in quibus Andreae Alciati, Titij, Chermadij, Angeli Corytij, Fabij Vigilis, doctiſſimorumque hominum ſchedae exſtant. M D X X X V.

6 Petrus Appianus, Math. & Bartholomęus Amantius Inſcriptiones vetuſtatis ex toto Orbe collegerunt, fauente Raymōdo Iugero, atque Ingolſtadij, in Germania publicis Typis volumen euulgarunt, anno. M D X X X I V.

7 Farneſianus Codex omnium optimus; ac fidelliſſimus confectus olim labore, ac diligentia eruditi viri è familia Cardinalis Carpenſis. M D L.

8 Torellus Sarrayna I.C. Veronen. & Vrbis Veronae, & agri antiqua Epigrāmata deſcripſit, atque edidit anno M D X L. Alexander Sarraticus Medicus adiecit, quae ille omiſerat.

9 Honufrius Panuinius Veron. Fr. Auguſtinianus libros ſuos multis veteribus inſcriptionibus referſit. præcipuè commentaria in Faſtos, & volumen de Ciuitate Romana. M D L V I.

10 Bernardinus Scardeonius Canonicus Patauinus, edidit Patauij antiquitates. M D L X.

11 Ioannes Baptiſta Nazarius libellum, cui Brixia antiqua titulum fecit, multis Epigrammatis auctum edidit. M D L X X I I.

12 Oculi noſtri, & amicorum, qui ſuo loco nominantur, ipſaq; obuia monumenta, reliquum in teſtimonijs locum habent. M D L X V V.

13 Benedictus Iouius Comenſis, Paulli hiſtorici Frater, vir doctiſſimus, anno. M D I X. patriae inſcriptiones collegit, exemplar multi habent. Archetypum, vt videtur, vtendum dedit Baſilius Pallauicinus medicus.

14 Alciatus I. C. Libellum Epigrammatum extra patriam collectorum: Autographon alumno ſuo P. Donato Caeſio Cardinali d.d. M D X X X V I.

15 Volfangus Lazius, Medicus, atque Hiſtoricus edidit Cōmentarios Reip. Romanae, à veteribus Epigrammatibus inſtructiſſimos. M D L I.

16 Aldus Iunior P.F.A.N. opus edidit de Ortographiae ratione, ex antiquis lapidibus probata, anno. M D L X V I.

PRISCORVM CAESIORVM CAESIARVMQ. MVLIERVM NOMENCLATIO.

C. Caeſius Antiquior poeta Latinus. Ex Q. Cornificio, Catullo, Guarino, & alijs. 15
C. Caeſius Baſſus poeta Lyricus. 72
C. Caeſius C. F. Agrippa. Ex lapide Veronenſi. 168
C. Caeſius C. F. Ingenuus. Ex lapide Poetouionenſi, in Pannonia. 165
C. Caeſius Q. F. Ter. Niger. Ex lap. Ro. apud Hieromymum Alterium. 160
C. Caeſius Romanus. Ex Tabella aenea Cremonenſi, Romana, Veneta. 103
C. Caeſius Nepos. Ex lapide Vrbeuetano, nunc Romano. 109
C. Caeſius Ianuarius. Ex lapide Ro. ad S. Baſilium in aedibus L. Particappae. 109
C. Caeſius Callinicus. Ex lapide Burgi ſancti Sepulchri. 110
C. Caeſius Priſcus. Ex lapide Rom. Farneſiano. 106
C. Caeſius Symphorus. Ex eodem.
C. Caeſius Syntrophus. Ex eodem.
C. Caeſius Clemes. Ex lapide Amerino. 163
Cn. Caeſius Decumanus. Ex M. Tullij Ciceronis orationibus in Verrem. 37
Cn. Caeſius Zoſimus. Ex lapide Rom. nunc in hortis Caeſijs. 164
L. Caeſius, comes Q. Ciceronis Procos. in Aſia. Ex M. Tullij Epiſtolis ad Q. Fratrem. 42
L. Caeſius, Triuumuir A. A. A. F. F. Ex Nummo Argenteo. 59
L. Caeſius, L. F. Sab. Caeſtius Balbinus. Ex lap. Caſtren. & in monumento Paulli Cardinalis. 142
L. Caeſius, L. F. Sab. Valens. Ex eodem.
L. Caeſius, L. F. Balbinus. Ex eodem.
L. Caeſius L. F. Pollio Aed. Cens. Ex lapide Hiſpalen. in Hiſpania. 140
L. Caeſius Aſiaticus, vi. Vir. Ex Lapide Laudepompeiano. 138
L. Caeſius Florus Procur. Iudeae. Ex Ioſippo, Hegeſippo, Marino. 144
L. Caeſius Ampliatus. Ex lapide Neapolitano. 144
L. Caeſius Priſcus. Ex lapide Rom. ad S. Georg. 141
L. Caeſius Lucifer. Ex eodem.
L. Caeſius Tallus. Ex lapide Rom. Farneſiano. 106
L. Caeſius L. L. Cyrus. Ex P. Aelio Phlegonte, Tralliano in Macrob.
L. Caeſius L. L. Agathangelus. Ex lapid. Rom. in hortis Caeſijs. 157
L. Caeſianus Largus. Ex lapide Comenſi. 44
L. Apronius Caeſianus, Cos. Ex P. Cornelio Tacito, & nummo Argenteo. 43
M. Caeſius, Scriba, & Imperator. Ex Val. Maximo, & alijs. 6
M. Caeſius, Praetor Vrbanus. Ex M. Ciceronis Orationibus in Verrem. 24
M. Caeſius, Aedilis Arpinas, Ex M. Ciceronis Epiſtolis ad Brutum. 51

M. Caeſius Scaena Centurio Caeſaris. Ex Val. Max. Plutarcho, Suetonio, &c. 44
M. Caeſius Q. F. Veteranus. Ex lapide Veronenſi, & multis. 90
M. Caeſius M. F. Magnus, Duumuir. Ex lapide Aquilano. 131
M. Caeſius T. F. Aedilis. Ex lapide Narbonen. 151
M. Caeſius Marcianus. Ex columna marm. nunc in aedibus Caeſijs. 135
M. Caeſius Caſtrenſis. Ex eodem.
M. Caeſius Chreſimus Auguſtalis. Ex lapide Rauennati. 245
M. Caeſius Euthyches, Decur. Ex lapide Rauennati ad S. Agathae. 149
M. Caeſius Primus. Ex lapide Romae Farneſiano. 106
M. Caeſius Epaphroditus pater. Ex lapide Rom. nunc in hortis Caeſijs. 136
M. Caeſius Epaphroditus, filius. Ex eodem.
M. Caeſius L. F. Mutilus. Ex lapide in Belgio prope Arciburgium. 137
M. Caeſius M. F. Kaeſo. Ex eodem.
M. Caeſius Eunus, VI. Vir. Ex lap. Opitergino, in aed. Melchiorum. 152
P. Caeſius Eques Romanus. Ex M. Ciceronis Oratione pro Balbo. 20
P. Caeſius Iunior in Magiſtratu. Ex M. Ciceronis Epiſtolarum lib. ad Memmium. 29
P. Caeſius P. F. Aedilis. Ex lapide Lucerino. 32
P. Caeſius P. L. Phoſphorus. Ex Epiſtolis Plinij ad Traianum. 88
P. Caeſius P. L. Creſcens, Cur. Regionum. Ex lapide inſigni, Capitolino. 35
P. Caeſius Hilarus. Ex Sepulchretis Latinae Viae. 36
Q. Caeſius M. F. Ex lapide Mantuano. 94
Q. Caeſius Q. F. ſignifer. Ex lapide Veronenſi. 89
Q. Caeſius Q. Vibij pater. Ex lapide Venafrano. 96
Q. Caeſius Secundus. Ex lapide Veronen. in Medici aedibus. 95
Q. Caeſius Lucanus. Ex eodem.
Q. Caeſius Fontinalis. Ex lapide Rom. nunc in aedibus Caeſijs. 96
Q. Caeſius Q. L. Primus. Ex lapide Veronen. & multis. 165
Q. Caeſius Pancarpus. Ex lapide, & Vrna, in hortis Caeſijs. 181
Sex. Caeſius Eques Romanus. Ex Oratione Ciceronis pro L. Flacco. 40
Sex. Tettius Sex. F. Caeſius Sab. Aed. Ex Epigrammate Saſſinati. 97
Sex. Caeſius Hilarianus. Ex lapide Romae, nunc in hortis Caeſijs. 156
T. Caeſius I. C. Scriptor. Ex Pomponio de Origine Iuris. 55
T. Caeſius Primus, Praefectus Annonae. Ex lapide Praeneſtino, & multis. 111
T. Caeſius Taurinus filius. Ex eodem.
T. Caeſius T. F. Herodes. Ex Altero lapide Praeneſtino. 121
T. Caeſius C. L. Chilo, VI. Vir. Ex lapide Opitergino, in aed. Melchiorum. 130
T. Caeſius Baſſianus Senator. Ex lapide Neapolitano. 126
T. Caeſius T. F. Perſicus. Ex lapide Rom. ad fontem hortorum Caeſiorum. 154
T. Caeſius Hermes, Poſtumianus. Ex eodem.
T. Caeſius Agatho. Ex eodem.
T. Caeſius Hilarus. Ex lapide Rom. in hortis Caeſijs. 156
T. Caeſius Lyſimacus. Ex lapide Saſſinate. 159
T. Caeſius T. L. Oneſiphorus. Ex lapide Rom. in hortis Caeſijs. 157
T. Caeſius M. F. Kaeſo. Ex lapide in Belgio, prope Arciburgium. 137
T. Caeſius Diophantus. Ex lapide Tudertino. 134

CAESIAE

Caeſia Acutia. Ex lapide Plebis Incinae, Brixiani agri. 177
Caeſia Seuera. Ex lapidibus Aquilano, & Tudertino. 131. 134
Caeſia C. F. Clemetiana. Ex lapide Amerino. 163
Caeſia Secunda. Ex lapide Rom. ad Pantheon. 180
Caeſia P. F. Quarta. Ex lapide Traguriensi. 183
Caeſia Ingenua. Ex lapide Poetouionensi. 165
Caeſia Victoria. Ex vrna in aedibus Caesijs. 153
Caeſia Fortunata. Ex eodem.
Caeſia M. F. Feſta. Ex lapide Materni. 186
Caeſia Optata. Ex lapide Traguriensi. 182
Caeſia Didu. Ex lapide Tudertino. 134
Caeſia Mater. Ex lapide Nurſino. 187
Caeſia Fuſca. Ex lapide Gambarae. 177
Caeſia Victrix. Ex lapide Rauennat. ad S. Ioannem Euang. 179
Caeſia Paccia. Ex altero lapide Rauen. 179
Caeſia Germana. Ex lapide Rom. in aedibus Caeſiis. 156
Caeſia Funain. Ex lapide Veronen. 178
Caeſia Flora. Ex lapide Rom. in hortis Caeſiis. 136
Caeſia Grata. Ex lapide Opitergino. 152
Caeſia Chreſime. Ex lapide Rauen. Raſponum. 145
Caeſia Caſsiana. Ex lapide altero, ad S. Vitalis Rauennae. 184
Caeſia Panthera. Ex lapide Stratae Patauini agri. 185
Caeſia Olympias. Ex lapide Rom. nunc in aedibus Caeſiis. 178
Caeſia Calliope. Ex lapide Rom. in hortis Caeſiis. 164
&caeſia Anaphe. Ex lapide ad fontem Caesiorum. 154
Caeſia Perſis. Ex eodem.
Caeſia Zoe. Ex lapide Rom. in aedibus Vallae. 187
Caeſia Spatale. Ex lapide Rom. in hortis Caeſiis. 157
Caeſia C. L. Theoris. Ex lapide Alteriorum. 160
&caeſia Marillis. Ex lapide Rom. in aedibus Caeſiis. 181
Caeſia Licini L. Ex lapide Rom. in aedibus Bubal. 180
Caeſia Plautij. Ex eodem.

Caeſij, qui leguntur ſine praenomine.

Caeſus Rex Argiuorum. Ex Pauſania, & aliis. 2
Caeſus Temeni filius. 3
Caeſius Cordus Procons. Cretae, & Cyren. Ex Cornelio Tacito. 63
Caeſius Naſica, Legatus Legionis. Ex eodem. 67
Caeſius Sabinus, Patronus, & Vmbriae ornamentum. Ex Val. Martiali, & alijs. 79
Caeſius Siluanus, Cons. Ex Caecilij Plinij Epiſtolis Cuſpiniani. 85

Caeſius de Dijs ſcriptor. Ex Arnobio.
Caeſius Numerarius Apparitionis, & Magiſter Equitū. Ex Ammiano Marcellino. 168
Caeſius Aequidicus. Ex Mar. Epigrammate Romano in Caeſiorum cubiculo. 174
Caeſius Stipendiorum XIIII. Ex lapide Narbonenſi. 91
Caeſius Pangelianus. Ex lapide Rom. in aedibus Caeſiis. 153
Caeſius Pallelienus. Ex eodem.
Caeſius Fontanus. Ex Corio Hiſtorico Mediolanenſi. 188

Caeſios qui intelligant, etiam ſi non nominent.

Scaeuam Caeſar, Lucanus, Appianus, Val. Maximus, & alij.
Baſſum Propertius, Ouidius, Perſius, Priſcianus, & alij.
C. Baſſum Lactantius, Gellius, Macrobius, Fulgentius, & alij.
Sabinum Martialis, Caecilius, Plinius, vt Cataneus, & Cuſpianus aiunt
Florum Ioſephus, Hegiſippus, Euſebius, & Sacri hiſtorici.

Veteres Auctores qui diſerte nominant CAESIOS.

M. Tullius Cicero.
Q. Cornificius.
M. Fabius Quinctilianus.
C. Valerius Catullus.
P. Cornelius Tacitus.
Valerius Maximus.
Suetonius.
Plutarchus.
Pomponius de Origine iuris.
Caecilius Plinius alicubi.
Ioſephus.
Hegeſippus.
M. Annaeus Cornutus.
Probus, ſiue Cornutus, Grammaticus.
Diomedes.
Arnobius.
Ruffinus de Metris.
Pauſanias.
Caeſii Baſſi ipſa Fragmenta, quae ſupra edita ſunt.
Corius Hiſtoricus.

Veteres Auctores, qui deſignant CAESIOS, tametſi non nominant.

C. Caeſar.
Appianus Alexandrinus.
Caecilius Plinius alicubi.
Martialis alicubi.
Perſius Satyricus.
Val. Max. alicubi.
Propertius.
Ouidius Naſo.
Annaeus Lucanus.
A. Gellius.
Macrobius.
Fulgentius,
Priſcianus.

INDEX

INDEX RERVM, TAM QVAE IN FONTEII QVAM QVAE IN C. CAESII BASSI, ad Fonteium ipſum adiuncti, operibus inſunt.

A

ADmiſſio vox quid apud Romanos importaret. 161
Adoptatus quae nomina tenebat, & quae relinquebat. 98
Aedilitas cuius ponderis eſſet, & dignitatis. 53
Aegera vrbs. 118
Aequinoctia quando. 207
Aetna Siciliae vrbs à L. Pinario Romano direpta. 12
Aegerius Iuppiter. 118
Amidea Meſopotamiae vrbs clariſſima. 172
Anaphe mulier quae dici poſsit. 155
Andreas Caeſius inſtaurator praeſentis Caeſiae familiae. 188
Andromedae ſtellae fabuloſa narratio. 213
Anni finitae militiae per milites diuerſi. 107
Annonae curatio principibus iuris dabatur. 116
Anni 1526. in quibus fere ſemper aliqui Caeſij vixerunt. 188
Anni vrbis, quibus Caeſiorũ viri viguerunt. 6
Anulo donabatur in Equitum numerum receptus. 99
Annus, quo bellum Romanum cum Cartaginenſibus coepit. 7
Annus coepti belli inter Romanos, & Tarentinos. 7
Apollo quare ſol nuncupetur. 222
Apparitores qui dicerentur, & eorum dignitas. 169, & 170
Aquarij ſigni celeſtis narratio. 216
Aquilifer quid erat in Legione. 92
Aquilae aſtri narratio pulcra. 217
Argiui Romam adeuntes, in Saturnia ſederunt. 4
Arctus ſtella cur in caelum translata. 219
Arcturi duo. 208
Aries, & Capricornus genituram felicem denunciant 93
Arietis ſigni celeſtis fabula. 214
Ariſtodemus Herculis filius partem Regni tenuit. 3
Aſelli ſtellae in caelo. 211
Aſpectuum ſtellarum nomina explicata. 223
Auguſtalis dignitatis exhibitio à Decurionibus dabatur. 147
A. Gellij locus ſeparando litteras emẽdatus. 18

B

Baptiſtae Guarini de C. Caeſij nomine lapſus. 15. & 16
Beſtiae pro Dijs cultae quare. 216
Belli Romanorum cum Tarentinis cauſa. 7
Biga quare Lunae adſcribitur. 223
Bobij reperta ſunt plura volumina in diuerſis facultatibus, anno 1404. 205
Brittanni robore Germanos, ferocia Gallos, & peritia Hiſpanos praeſtabant. 67
Britanni ex Germanis, Gallis, et Hiſpanis conſtare creditu. 67
Britannia locus non voluptatis, ſed laboris erat. 67

C

Caeſa vox, ſeu vocabulum Punicum. 1
Caeſar Dictator, primus viuus flaminem habuit. 100
Caeſar Dictator primus cum exercitu Britanniam ingreſſus, Britannos felici praelij euentu terruit. 67
Caeſia gens quando viris magnis, & illuſtribus floruit

floruit. 105
Caeſianus contra Tacfarinatem in Africa proſpere bellum geſſit. 44
Caeſiorum multorum multa, & varia cognomina. 176. vſque ad 187
Caeſiae familiae cum familia Vlpia neceſſitudo. 168
Caeſiae gentis viri in quibus locis verſabantur. 5
Caeſiae gentis virorũ dignitates, & officia. 5
Caeſiae gentis multorum cognomina. 5
Caeſiae gentis affinitas, & familiae affines. 5
Caeſiae villae, & Caeſium oppidum. 2
Caeſiae gentis viri ciuitate Romana donati, & quando. 105
Caeſiae ſiluae. 1
Caesi liberi à Pauſania nominati. 3
Caesij populi verſus Indos. 2
Caeſi nepotes ſedem in Italia quaeſiuerunt. 3
Caesij in quibus locis praedia, & fundos habuerunt. 74
Caesij à nomine viri Caeſi dicti. 1
Caesij Sabini pietas, & in extruendis dicandiſq. templis magnificentia. 80
Caeſiorum poſteriorum viginti, & vltra iuris conſulti. 57
Caeſiorum virorum praenomina multa. 4, et 5
Caeſiorum origini Varro fauet. 4
Caeſiorum feminae materna cognomina ſequutae. 143
Caeſiorum virorum per nomina cognitorum, cum teſtimonio lapidum. 150. & 188
Caeſiorum primorum Chronologia. 190
Caeſiorũ poſteriorum praenomen Angelus. 157
Caeſium litus in Corſica. 1
Caeſius Fluuius è monte Tauro. 1
Caeſius, quomodo cum ſcriba eſſet, Imperator dictus. 9
Caeſius Acquidicus ad centeſimum aetatis annum felix peruenit. 119
Caeſius Baſſus quo tempore floruit. 205 eiuſdem laudes 202. eius opera. 176. à Quintiliano viſus 205. eius liber de verborum origine 204. eiuſdem liber de Dijs ibidem eiuſdem de ſtellis 207. de metris 227. eius mors. 78
Caeſius Sabinus natura Vmbriam, iure Romanam patriam habuit. 8
Caeſius Scaeua quo rei ordine ad honores peruenit. 45. 49
Eiuſdem egregia facinora. 201. 202
Caeſius Florus in Iudaea Procurator vltimus 144.
Caesij D. Clementi templum in Mutinenſi agro condidere. 163
Caesij à Iuuentia familia adoptati. 107
Caeſones, & Caesij vnde. 137
Caeti ſtellae conſideratio. 220
Caliſtonis, & Arcadis naraatio. 208
Calliopolis vrbs Traciae. 164
Callinici nomen quid apud Graecos 110
Callinicus Patriarcha Conſtantinopolitanus, ignis artificialis inuentor. 110
Camulodunum Colonia in Britannia. 69
Cancri ſigni caeleſtis fabula egregia. 211
Canophorae dicuntur quaedam ſignorum partes. 207
Caniculae ſidera. 216
Capricornus ſidus. 216
Caractacus Britanniae Rex potens 69
Caſtoris, & Pollucis conſideratio 211
Caſiopeia ſidus. 213
Caſtrenſis quis. 136
Cephei ſideris conſideratio. 213
Cenſorio magiſtratu nihil ſanctius, atque ſeuerius. 28
Centauri ſideris narratio. 221
Chilo ingenuorum cognomentum. 131
Chreſimus, ideſt vtilis, Caeſiarũ cognomen. 147
Cicero Lucretij poemata emendauit. 77
Ciues Romani in Latinam Coloniam nomen dantes Romanã ciuitatem amittebant. 105
Ciuitate donatus habens vxorem peregrinam non procreabat filios ciues Romanos, niſi ex indulto hoc habuiſſet. 107
Ciuium Romanorum nomina in aeneis tabulis conſcripta. 104
Claudius Imperator ſibi, & Legatis Britanniae ſeminarium triumphorum fecit. 68
Cogidunus Rex in Britannia. 69

Cogno-

Cognomenta familiarum, & hominum vnde ma narint. 2
Cognomina aliqua, non ad diſtinguendum, ſed ad ornandum ſunt. 122
Cohors prima in Legione reliquas militum numero, & dignitate alias praecedebant. 92
Cohors prima in Legione Aquilae ſignum geſtabat. 92
Color glaucus Graece, Latine Caeſius dicitur. 1
Comitis Praetoris in prouincia munus, & officium. 42
Conſules Magiſtratum inibant menſe Ianuario, & Iulio 64
Continuata praenominum ſimilitudo in aliqua familia coniunctionem ſtirpis, et generis propagationem demonſtrat. 127
Contubernalis mulier quae dicebatur. 108
Contubernales in Prouincias cũ Magiſtratibus euntes, filij Senatorum erant. 40
Cordus quis diceretur apud Romanos. 66
Coronis, floribusq. templa dierum redimita videbantur. 118.
Coronae ſigni in caelo conſideratio. 209
Crater caeleſte ſignum. 221
Crines Berenices, & eorum fabula. 212
Creſphontes Herculis filius Meſſenem recepit. 3
Curio Maximus quis dicebatur. 162
Curiones Sacedotes, & eorum officium. 162
Curatoris nomen ad multa officia, & exercitia ſe extendebat. 35
Currus hominum quadrigae Solis ſimiles. 212
Cycni ſidus. 215
Cyrenenſes homines ſuis rectoribus ſemper infenſi. 66

D

Decumani honoratiſſimi in Romana Republica reputabantur. 38
Decuriae Iudicum quot fuerint. 162
Decuriae iudicũ à Praetoribus legebãtur. 162
Decuriones in pluribus generibus munerum erant. 161
Decuriones Militum, & collegiorũ erant. 149
Delatores homines publico exitio reperti. 65
Delta ſidus. 214
Delphinus ſidus. 217
Dendrophori, qui eſſent Romae. 128
Dies omnium anni longiſſimus qui. 224
Dolichenus Iuppiter vnde dictus. 146
Draconis abula. 209

E

Equo publico militare, & donari, munus magnum erat. 99
Equi Seiani deſcriptio, vt viſus eſt à C. Baſſo. 204
Eques Romanus quantum in cenſu habere debebat. 25
Equites aliorum locorum facti, ciues Romani in Plebe cenſebantur. 25
Equites Romani tam Romae, quam in Prouincijs Publicanum agebant. 33
Equi ſigni in caelo fabuloſa narratio. 213
Erigone. 210
Et dictio, ſeu particula in antiquitatibus qomodo ponatur, ibidem.

F

Fabij à Fouo Herculis filio prognati. 4
Foederati P. R. quomodo conſiderentur. 25
Familiae alicuius Romanae in vus non terminare, aut diſinere nomen. 96
Fatua, Fauni vxor, quare ſic dicta. 204
Fecialis bellum indicens, in hoſtiũ fines arietem mactabat. 92
Feſcennia à quo condita eſt. 3
Figurae ſtellarum à Mathematicis in coelo cõſiderantur. 207, & 208
Flamines quomodo inaugurabantur, & alia. 100
Flamines qui. 101. eorum officium. 102
Fluuij in caelo ſideris fabula. 220
Fontinalis Caeſiui cognomen. 90
Fortunae Primigeniae Tullius Rex fanum vouit. 123

Fortunarum ſimulachra apud Antium. 118
Furia Prima Q. Caeſij vxor. 94
Futurus ciuis Romanus non manumittebatur, niſi ab Imperatore. 34

G

Gallia Ciſalpina fertilis regio. 52
Genius Romanus belli tempore ſagittam, ſacrorum autem pateram habet. 61
Germanici nomen nemo, niſi cum beneuolentia vſurpauit. 65
Graeci à patria pulſi in Italia tutum portum habebant. 3
Gyraldi lapſus in deſcribenda antiqua tabula. 114

H

Biereſolyma ciuitas ſuſpicioſa, & maledica Ro. 41
Hilus Herculis filius Euriſteum interfecit. 2
Helice, & Cinoſura quare caeleſti honore donatae. 209
Hiadum ſtellarum pulcra narratio. 213
Hydra in caelo. 221

I

Imagines, & ſtatuas ponere, etiam plebis erat. 102
Imago artificialis nulla durabilior, quam quae verſibus eſt ſcriptorum efficta. 120
Imperatores quorum aetate gentis Caeſiae viri fuerant. 6
Ingenuus Imperator inter triginta Tyrannos repoſitus, Caeſius dictus putatur. 167
Iniuriae caeleſtis duo nomina. 225
Iouis Ammonis tẽplum à quo conſtructũ. 214
Iuſtitia in homine fundamentum commendationis. 116

K

Kaeſo, praenomen Caeſiorum. 91
Kaeſones ijdem apud antiquos, qui et Caeſiones. 137

L

Lacteus circulus in caelo. 225
Laeſae Maieſtatis rei, vrbe cedebant, boniſq. amiſſis aqua, & igni arcebantur. 66
Lapides multi de Caeſijs teſtantes, non longe ab Arpinati agro vituntur. 53
Lares, Lemures, Manes, qui dicerentur apud antiquos. 132
Lares cur caninis pellibus amicti fiebant. 62
Larium accurata conſideratio. 62
Laudari à ludatiſsimo quilibet gaudet. 24
Laus ſumma eſt in nobili ſolo maiorum veſtigia fixa poſsidere. 81
Legati, & Praefeti nomen in Britannia idem important officium. 72
Legio quartadecima Rom. nobilior alijs. 90
Legum notitia praeſtat rebus honeſtis omnibus. 55. & 56
Legionarius non Romanus quomodo in Legione ſtabat. 8
Legionarius miles, ciuis Romanus erat. 8
Leporis ſidus conſideratio. 219
Leo ſignum. 212
Libertas quas qualitates habere debet. 256
Libertorum tria genera. 34
Liberti, aut dedititij, aut Latini, aut ciues Romani dicebantur. 34
Loca Romae, in quibus de Caeſijs memoriae ſunt. 6
L. Aelius Varronis magiſter. 18
Luna quot horis, & diebus Zodiacum peragit curſu. 222
Lyrae ſideris narratio. 215

M

M. Caeſius primus de Caeſia gente nomine notus. 6
Magiſtratus Prouinciarum, aut Queſtores, aut Legatus, aut Contubernales ſecum in Prouincias ducebant. 40

Maie-

Maieſtatis crimen tempore Tiberij Imp. omniũ accuſationum complementum. 65
Magni extimabatur quicquid beneſitij per Imperatorem dabatur. 99
Mamertini Pyrrhum vulnerarunt, & exercitum eius perturbarunt, & quando. 10
Maior eſt laus, ſi difficultate agendorum paretur. 21
Marcana familia antiqua Romae. 159
Margana familia Ro. nunc vigens, à Marcana antiqua deducta putatur. 160
Martialis poeta plurimum fellis, & ſalis habuit. 79
Martialis poetae aetate poetarum foetus vberrimus erat. 82
Maro Caeſij filius. 3
Meſitis Deae nomen, & eius ſignificatio. 139
Militis boni qualitates plures. 93
Milites equo publico, & equo proprio merentes. 99
Milites buccinae cantu exſuſcitantur, Iureconſulti gallorum. 55
Miſsionum, aut dimiſsionum militum Rom. tres cauſſae. 107
Multis medijs facultas erat Rom. ciuitatis acquirendae. 106

N

Nauis ſideris narratio. 220
Nemeſis etiam Leda dicitur. 215
Naxus inſula, alias Calliope dicta. 164
Niger cognomen multarum familiarum. 161
Nobilitas Romana ceteris alijs praeponebatur 117
Nobiles aliorum locorum ciuitatem Ro. alicuius nobilis Romani fauor adepti, ab illo nomen deſumebant. 106
Nomina multorum in varias familias adoptatorum. 43

O

Opalia feſta quae erant antiquitus. 122
Opima ſpolia quae. 122
Opulenti à qua re denominentur. 122
Ortus, & occaſus ſtellarum quando. 223
Orionis ſigni in caelo conſtituti, & Scorpionis fabula. 210
Orionis ſideris fabula. 218

P

Papiria tribus quas vrbes haberet. 166
Parca Opis dicta à Graeca voce. 122
Parcus vnde dicatur. 204
Patronis ſtatuae clypei, & alia ornamenta ponebantur in Municipijs, & locis. 101
Paullus Caeſius Cardinalis gentis Caeſiae cogendae curam ſuſcepit. 139
Perotti lapſus. 8
Penatum deorum conſideratio. 203
Pertinax Imp. Fortunae pila vocatus. 123
Poetouio, vel Poetouium vrbs Pannoniae ſuperioris. 165
Perſeus in mari natus. 215
Perſona vox conſiderata à Caeſio Baſſo. 204
Piſcium ſigni, & ſideris conſideratio. 214
Philipporum Marciorũ familia à quo coepit. 4
Phaliſca ab Argiuis condita. 3
Plebeius in patria ſua, Romae eques eſſe non poterat. 25
Pyrrhus Graecorum, & tranſmarinorum primus Ro. intulit bellum. 7
Pleiades ſidera. 213. 215
Poenarum ſepulchralium cognitio ad Pontifices ſpectabat.
Pompeius victor ex fano Hieroſolymorum nihil attigit. 41
Pompeius omnium gentium laudes ſuperauit. 24
Pontificum Ro. numerus, poteſtas, & officium. 100
Pontifices loca pro tumulis aſsignabant. 157
Poſtumus ſine aſpiratione ſculptum reperitur. 155.
Praefecti annonae, et eius officij pulchra conſideratio. 115
Praetores quo munere, & honore Romae fruerentur. 27

Procura-

Procuratorum Iudaeae plurima nomina. 143. & 144.
Praefecti Annonae cura, & officium. 116
Publicani Equeſtris ordinis flos. 37
Publicani ordini Senatorio proximi. 37
Publicani Reipublicae firmamentum. 37
Pudens cognomen quorum fuit Roman. 128
Pudor fidei, & pudor famae diuerſi. 117

R

Racondius Luſitanus antiquitatum collector. 139.
Ratio, cur gentis Caeſiae continuata fines non habeat. 189
Rauennas populus ex Vmbris. 23
Rhegini, vt Tarentinis victum ſuppeditarent, ieiunabant. 11
Rheginae vrbis pars Phoebia nũcupabatur. 11
Romanus ciuis alij ciuitati aſcriptus, Rom. vrbis ciuitatem amittebat. 26
Romae, & in Republ. Rom. duo genera hominum erant, vnum ad magiſtratus, aliud ad negotia conuerſum. 37

S

Sabatinus lacus, hodie Anguillariae. 144
Sagittarij ſigni conſideratio. 217
Sagittae ſideris facti fabula. 217
Sarta tecta templorum curare, quid Romae importabat. 28
Satyrus auctor de familijs Alexandrinis hiſtoriam fecit. 3
Saſſina Vmbriae municipium graue, & honeſtum. 98
Scaeuae, & Scaeuolae cognomina Romanorũ. 51.
Scalptores antiqui plerunq. incidentes errarunt. 156
Scotti gens rebellis, & intractabilis. 71
Scorpius ſignum Zodiaci. 210
Scriba in exercitu quas habere debebat qualitates. 15
Scribarum in exercitu Rom. dignitas. 14. 15
Scriptores antiqui de Caesijs memoriã facientes. 6
Sepulcrales leges deſcriptae. 150
Serpentarius in caelo ſignatus ab Aſtrologis, quid fuerit, & eius conſideratio. 210
Sidones nauigant adſpicientes Arcturum. 209
Signifer quid, et qualis in Legione eſſe debebat. 92
Signifer in caelo vbi incipiat. 207
Sillanus praeno. C. Iunius ex familia Romana fere omnium nobiliſſima. 65
Solis equorum nomina, & effectus. 223
Sodalis quis eſſet, et quid à Flamine diferret. 101
Socij Po. Ro. quomodo conſiderarentur. 25
Solſtitia quando fiunt. 207
Spatale nomen delicias ſignificat. 158
Statuarum ponendarum ratio, & cauſſa Romae. 115
Statuae truncae, quibus alia capita imponi poterant, Hermae dictae. 155
Statuae à quibus rebus interitum capiant. 120
Stellae in caelo poſitae, quomodo cum ſignis Zodiaci iaceant. 207. 208
Stirpes plures ab hominis nomine vocatae. 3
Stirpes à uiro inſigni, tanquam à Principe generis, nominatae. 1
Suburra regio primo Argiuorum fuit. 4
Supplicatio antiquorum Laribus, Vulcano, & Ioui familiari. 61
Sylures Britannorum omnium acerrimi. 69
Syrii ſtella, & eius conſideratio. 219
Syri quare piſces non edant, & columbas decorent. 214. & Piſces argenteos in templo habeant. 220

T

T. littera Caeſiis praepoſita, Tettios non Titos notat. 4
Tabulae, in quibus aliquid memorabile eſſet inciſum, in templis, poſtibus, & muris publicis ponebantur. 104
Tacitus auctor temporum iniuria ſpoliatus. 67
Tarentum à quo fundatum. 3
Tauri ſigni caeleſtis narratio. 213

Tib. Auguſti laus in deligendis ad Magiſtratus viris. 63
Tiburis conditores. 3
Temenus, Herculis filius, Argon tenuit. 3
Tempora ab antiquis exiſtimata fructibus nocua. 225. 226
Terra, quare Opis nomine demonſtrata. 122
Terentina tribus quas gentes, & municipia haberet. 96
Torellus Saraina Veronen. patriae ſuae monumenta collegit. 90
Teſtimonia lapidum de Caesijs 232
Tribus Sabatina, quando Romae coepit numerari. 144
Trapezus ciuitas, & fabula eius. 210
Tribus Succuſana plures Caeſios habebat Veſpaſiani Imp. tempore. 4
Tribus Rom. in quibus praecipue Caeſiae gentes viri erant. 5
Tyrannorum nulla lex certa. 66

V

Veiouis Deitas quae, quanta, & qualis. 61
Veniam negare breuibus Epiſtolis magni amoris ſignum. 86
Veſpaſianus tempore Claudij Imp. ex Britannis triumphalia ornamenta conſecutus. 68
Veterani, & optimi militis dotes. 92
Vmbria antiquiſſima, & celeberrima Italia regio. 81
Vmbriae nulla de regionibus Italiae iure anteferri poteſt. 81
Vmbriae pars montibus munita, inſignis, & ornata. 81
Vindex vox, ſeu vocabulum, quomodo accipiatur. 113
Vir litterarum, & litteratorum amator, quid facere, & operari debeat. 86
Viri inſignes Romani à Regibus, vrbibus, & locis Patroni eligebantur. 101
Voces, quibus ſcalptura vtitur, pulcre accommodatae. 90
Voces, à quibus Caeſiae gentis nomen deriuari poteſt. 1
Vrbs Roma inter necem Caeſaris, & confirmatam Auguſti dominationem, ſine iure, ſine dignitate, ſine tranquillitate fuit. 56
Vrbes, in quibus ſaxa Caeſiorum memoriam ſeruantia exſtant. 5
Vrſarum ſtellae quot, & quando videantur. 209

Z

Zoſimos Graece, Latine Vitalem ſonat. 158

IVLIVS IACOBONIVS
AD LECTOREM.

SI vnquam (Candide Lector) in Typographorum officinis verſatus es, non te clam eſſe arbitror; quam faciles lapſus in typis ipſis combinandis ſint, quam crebri errores, nolis velis, in libris imprimendis occurrant; quamq. omnino Lynceum eſſe oporteat, errata vt omnia oculis perſpicias. Vnum illud tibi perſuadeas; adeo imprimendi artem lubricam eſſe, vt ea exerceri ſine caſu aliquo, aut prolapſione quadam vix poſsit. quinetiam ita ad errandum Librarij procliues ſunt, vt dum errores emendare ſtudent, in grauiores labantur. Quae nos in praeſenti volumine corrigenda duximus, ea tibi auerſa pagina oſtendet. Vale.

E R R A T A
QVAE VISA SVNT.

	Err.	Corr.
8	aduentantibus.	aduentantis.
21	obbtinendarum	obtinendarum.
22	rifponderi	refponderi.
23	reliquebatur	relinquebatur.
24	periculo	periculo.
37	vidieantur	videantur.
41	pallo poſt	paullo poſt.
42	adminitrando	adminiſtrando.
49	pro annis	pro armis.
51	eſtituit	reſtituit.
53	Aedelitatem	Aedilitatem.
65	repetandis	repetundis.
69	miſetione	miſeratione.
73	optimumum	optimum.
75	praeſsiſsimus	preſsiſsimus.
ibid.	ab imperatis	ab imperitis.
76	exomplo	exemplo.
92	Hipotamum	Hipopotamum.
93	Hipotamus	Hipopotamus.
101	public	publice.
105	occurunt	occurrunt.
ibid.	Cabulae	Tabulae.
206	ſummus uiris	ſummis viris.
221	PERTINCIS	PERTINACIS.
223	FORTVNIAE	FORTVNAE.
ibid.	FOTVNAE	FORTVNAE.
124	neceſitas	neceſsitas.
ibid.	apellari	appellari.
125	Septimus	Septimius.
127	Praeſtina	Praeneſtina.
129	MEMERIAE.	MEMORIAE.
ibid.	IAM GRAVI	TAM GRAVI.
ibid.	abſolatius	abſolutius.
130	poenam	ponam.
133	caerimonias	caerimonijs.
139	alluc	illuc.
154	exquoquendis	excoquendis.
155	vexerit	vixerit.
ibid.	mihi indicauit	indicauit.
ibid.	labet	habet.
156	non Caeſia Priſcilla.	nam Caeſia Priſcilla.
ibid.	Orographiae	Orthographiae.
158	Sorboni	Sorbani.
ibid.	incriptionem	inſcriptionem.
161	Viatoria	Viatoriam.
164	Promontario	Promontorio.
170	Antonium illum	Antoninum illum.
172	Vrlcini	Vrſicini.

	Err.	Corr.
201	luctuoſas	lutoſas.
203	Tribacum	Tribracum.
206	ornamntum	ornamentum.
208	pertine	pertinet.
ibid.	vt Ho nero conueniens	vt Homerus conueniens.
208	ſed Crates	ſed & Crates
208	quae rei praeſtet	quae rei praeſtem
ibid.	ſuffecire	ſufficere.
ibid.	vias compertas	vias eo confertas
ibid.	Duo ſunt Arcturi, quorum	Duo ſunt Arcti, quarum
209	lycaei templo	in Lycaei templo.
ibid.	Arctutus	Arctus
ibid.	Cretica	Creticam
210	in nate	in ore
210	Nigidius de Virgine Iuſtitiam.	Nigidius de Virgine ita refert. Iuſtitiam.
211	quas Graeci dicunt.	quas Graeci dicunt, ὄνας.
ibid.	Aſinus e contratio tranſeuntibus	Aſinis è contrario tranſeuntibus.
212	ob Iouem promiſſum cepit.	ab Ioue promiſſum cepit.
213	Phereades	Pherecydes.
ibid.	Alterope Taygete	Aſterope, Merope, Taygete.
216	ad binos fructus	ad bonos fructus,
217	Aglaoſtenes	Aglaoſthenes
ibid.	Delphinos maximos honores in mari tribuit	Delphinoq. maximos honores in mari tribuit.
219	ſtatu ſuo.	flatu ſuo
ibid.	ociſum	occiſum
220	Cetui	Ceto
221	hydra	Hydrus.
224	occiduut	occidunt.

In Iulij Iacobonij epiſtola.

latrorum	latronum
depromtas	depromptas
peragre	peracre
quod tuum eſt reddo,	quod tuum eſt, reddo.

In Fontei praefatione.

Atiqua	Antiqua

Ad Caput x. libri primi abundat: Item de CN. Caeſio Zoſimo: cuius mentio fit, ad caput xiv. lib. II.

Ad caput x. libri ſecundi. pagina 140. deeſt lapis, ad D. Paulli. ſed iactura facta nulla eſt, nam Iacobonius in Appendicem retulit, & copioſius declarauit.

IN INDICE.

A	
Auni 1526	anni 1526
in Ant.onac. iuris	viris
in Apollo. ſol	Sol
in Aquarij. celeſtis	caeleſtis
in Arietis. celeſtis	caeleſtis.
C	
conſtare. creditur	conſtare creduntur
in Caliſtonis naraatio	narratio
in Coronis. templa dietum.	templa Deorum
D	
in Draconis. abula	fabula
E	
in Et. qomodo	quomodo
H	
Hiereſolyma	Hieroſolyma
Hiadum	Hyadum
L	
in Lapides. vituntur	viſuntur
M	
in Magiſtratus. aut Legatus,	aut Legatos
N	
in Nobiles. fauor	fauorem
R	
in Ratio. gentis Caeſiae continuata.	gens Caeſia continuatos
T	
in Tribus Rom. Caeſiae gentes	Caeſiae gentis

IVLII IACOBONII
APPENDIX
AD FONTEII COMMENT.
DE PRISCA CAESIORVM
GENTE

Opus multiplici rerum antiquarum
doctrina, atque eruditione refertum; &
cuiuſuis facultatis ſtudioſis periu-
cundum, admodumq.
vtile.

BONONIAE,
APVD IOANNEM ROSSIVM MDLXXXIII.
Curiae Archiepiſc. & S. Inquiſit. conceſſu.

AD

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS.

D. P. DONATVM CAESIVM
S. R. E. PRESB. CARDINALEM
BONONIAE LEGATVM.

LATERE; & *nihil quidquam virtute, atque aeternitatis memoria dignum, poſt obitum, relinquere; non modo excellenti hominum ingenio, ac ratione ipſa abutentis; ſed ingrati, ſed Naturae, ideſt, Praepotentis* DEI *beneficij immemoris eſſe: nullis non, P.* DONATE CAESI, *Cardinalis, ſumma virtutis laude ornatiſsime, recte intelligentium ſententijs comprobatum legimus. Nam qui aetatem omnem in ſomno, otioq. ac ſilentio tranſigunt; nihilq. omnino agunt, quo nomen ſuum poſteris tradatur; quis non plane eos exiſtimat,* & *Naturae ipſas funditus leges,* & *humanae vitae ordinem peruertere? nihilq. ſe à brutorum vitae ſtatu, ac condicione ſecernere? Quid enim turpius, aut nequius, quam, cum omnium animantium formam ſuperet, praeſtetq. hominum figura; cumq. nullum animal, praeter hominem, diuinae particeps aurae formarit* DEVS*: ita ſe ipſos homines perpetuae noctis inuolucris obducere, ita ſe quaſi ferarum latibulis tegere; vt non modo nihil inter ipſos, atque inter quadrupedes differre videatur; ſed nec eos in hanc vitam prodijſſe vnquam; nec è vita ipſa exceſsiſſe, quiſquam nouerit. Ita vt mors, vitaq. eorum iuxta omnino cenſeatur. Verum hoc ſane meliore, quam iſti, loco videntur ij, qui, cum mortalibus exiguum vitae curriculum, multiſq. caſibus obnoxium, Natura dederit; ſuae gloriae, ac nominis curſum aliquo inſigni monumento aeternum facere ſtuduerunt. Hinc tot ſtatutae veterum ſtatuae, tot expreſſae imagines; hinc tot pyramides, tot columnae erectae; tot ſarcophagi, tot conditoria, tot cenotaphia conſtituta; hinc tot mauſolea, tot ſuperbiſsima ſepulchra exſtructa; hinc, quod ſplendidum eſt magis, tot lapides, tot cippi, tot menſae inſcriptae; hinc tot maiorum elogia, nunc duriſsimo in aere, nunc ſolidiſſimis inciſa, atque inſculpta marmoribus conſpectantur. Praeclara quidem ſunt*

haec; & ad vultus, oriſq. ſpeciem ſeruandam: atque ad virtutum famam ad poſteros commendandam aptiſsima: ſed quae hominum iniuriae, ac temporis edacitati ſuccumbant. Nam miris modis ſaeuas homines in ea inferunt manus; & Tabida conſumit ferrum, lapideſq, vetuſtas. *vt ille inquit. Quid non diuturnitas abſumit? quid non longum facit hebeſcere, ac putreſcere tempus? Ad haec: quae ſingulis deſtinata ſunt hominibus, ea vel ſingulis diſpoſita ſunt regionum ſpatijs, vel anguſtis circumſcripta locorum terminis videntur: quae neque ſine demolitione, ac euerſione euelli; vel ſine ſummo diſpendio amoueri, ac tranſferri queunt. Adire loca oportet, ſi quis intueri cupiat. Hoc etiam non ſine ſumma difficultate, magnaq. & rei, & temporis iactura, vitaeq. diſcrimine praeſtare quiſquam valet. Quis vero terrarum omnium orbem libenter peragret, vt alienas laudes, ac virtutum praeconia intueatur? Heu, vix haec praeſentia agnoſcimus ipſi: ea ſane caecitas, ea ſtultitia, ea inuidia eſt hominum. Verum id quoque concedamus etiam. Sint ita cupidi, ſint ita curioſi homines, vt omnia terra, mariq. ea ratione luſtrent; nullum aeſtum, frigusq. formident; ſumptui nulli, ac labori parcant; longiſsimi itineris, arduaeq. labore nunquam defatigentur viae, dum omnem viſendis vetuſtatis relliquijs mentem, ac cupiditatem expleant. Sint praeterea ita rerum harum amore, ſtudioq. flagrantes, vt vel immenſam pecuniae vim in vndique exquirenda rerum antiquarum monumenta, ad ſeq. afferenda non grauentur inſumere. Cuſtodiant, adſeruentq. eadem ſumma diligentia, curaq. ſedula; ijſdem aedes, atriaq, ampliſsima referciant, vt maiores Tuos, C*AESI *Clariſsime, factitaſſe comperimus; & Tu, in eorum veſtigijs egregie inſiſtens, facere aſsidue ſtudes. Quis enim hoc ſtudium non probet? quis non plena manu laudibus hanc animi mentem, ac cogitationem efferat? Quo ſane nomine incredibile eſt, quantum ſe huiuſmodi hominibus, & viui debere fateantur, quibus vno loco, quaſi in theatro quodam, praeſtantium virorum ſtemmata, ac ſimulacra inſpectandi copia detur: & mortui, qui è ſummae obſcuritatis latebris, in quibus deliteſcere omnino oportebat, eruantur; atque tutiore in loco conſtituti; ſe & ab iniqui temporis iniuria, & ab imperitorum, auarorumq. manu, ac maleficio defendere, & vendicare confidant. Nullum profecto par munus pro tanto non munere viris talibus debetur. Sed hos miſſos faciamus: quanto maiori laude, & gratia dignos aeſtimemus eos, quorum ope, atque auctoritate factum ſit, vt eadem veterum monumenta, peruetuſtaq. epigrammata, in hominum facile conſpectum aſportentur? vitaq. functorum laudes, virtusq. ad eas terrarum plagas, atque oras deuolent, feranturq. quas nunquam fortaſſe viui praeſenſerant; atq. adeo eorum notitia mortuorum in plurium animis, mentibusq. inſideat, quam eorundem viuorum memoria innotuerit. Adde; quod homines ſedentes eos, qui multis ante ſaeculis extitere, quoſq. nunquam viderant, quaſi in pellucidis ſpeculorum laminibus eorum imagines, genusq. & nomen frequenter admirentur; & clarorum virorum orna-*

rum ornamenta, virtute ſumma, atque induſtria parta ſuſpiciant, eorumq. gloriae, laudisq. immortalis nullo, aut paruo incommodo aemulatores fiant. Harum rerum auctores, preclariq. huius facinoris effectores poſſum afferre quamplurimos, eoſq. illuſtres, ac praeſtantes doctrina viros; ſed qui confuſe pleraq. permiſteq. ediderint; vel proprio ornamento priuarint, vel lepore nullo expreſſerint; quiq. nuda, meraq. ipſa epigrammata protulerint. Veruntamen maximam ijdem laudem, ſummumq. honoris apud homines praemium demerentur. Sed quantum, vir Tu omnium praeſtantiſſime, ceteros laudis, atque honoris gloria praeſtas? qui, poſtquam à te, ſummi beneficij loco, impetraui, vt CAESIORVM *ſtemmata, à non exigua doctrina, magnaq. induſtria viro, Ioanne Baptiſta Fonteio collecta, atque explicata, euulgarem primum; mox dein Appendicem ad eius Commentarios pangerem meam (multa ſiquidem Fonteius indicta, atque inenarrata reliquit; multaq. poſt eius obitum ad noſtras deuenere manus) diſertis plane verbis imperaſti, vt quae, vel ab alijs in conſimili re neglecta penitus, vel aliqua ex parte praetermiſſa viderentur, praeſtarem ipſe pro uiribus; & , quoad fieri poſſet, ipſa* CAESIORVM *memoria iucunda aliqua recordatione recoleretur. Scitum eſt apud Ciceronem illud: lectionem ſine delectatione negligi. Hoc meum conſilium à principio fuit; huc mentem contuli; huc vires intendi meas. Et, vt mandata tua, in quibus curandis, ſicut in Te colendo, atque obſeruando concedo nemini, primo perſequerer; ſecundo, Genio impellente meo, qui me procliuem ad rerum harum ſtudia non mediocriter fecit. poſtremo relligio quodammodo inceſſerat, vt qualiacunque diuerſis temporibus è diuerſorum ſcriptorum lectione decerpſimus; alijs, ſeſe nobis occaſione praeſtita, reddere, ac reſtituere curaremus. Quod inſtitutum niſi ad calcem vſque gnauiter executi ſumus; detur hoc vel inſcitiae noſtrae, vel temporis, quo caruimus, ſpatio. Nam, dum nos noſtro arbitratu curſum tenere permiſeras, vela omnia pandimus; remisq. omni conatu innixi in altum ratem propulimus. Poſtea vero quam ſecunda illa, qua ſoluimus, aura afflare noſtrae nauigationi deſierat, mutata velificatione, quem primum offendimus portum, eo non tam libenter, quam neceſſario appulimus. Etenim multa, antequam ſpatium, quod dimenſi animo fuimus, abſolueremus; adnauigare certum erat; quae vel celeriter percurrenda, vel praetereunda, vel obliteranda, vel deſerenda penitus fuere. At quid Tibi haec narrem, aut commemorem? quaſi vero ignores, qua ipſe animi anxietate, qua haeſitatione, quam tumultuarie, quo puſillo otio ſcripſerim. Vt ego, ne quid diſſimulem, mirari ſaepe ſoleam, cur verbum verbo cohaereat; & quo nam pacto hoc tibi, quidquid conatus noſtri eſt, tantopere arrideat; qui magnopere proin commendare nos ſoles; quod mirum in modum gaudeo. Id ipſum ſi aeque hominibus gratum accedirit, cum* DEO *Immortali primum gratiam habeo; tum Tibi, qui noſtram excitare induſtriam coepiſti: quae plane oblanguerat fortunae improbitate; quae me propenſum ad bene de mortalibus merendum per-*

petuo morata eſt: obſtrictumq. rerum omnium neceſſitate, varijsq. omni ex parte incommodis oppreſſum, in eas prope tenebras detruſit, in quas nequam illi homines, de quibus initio dicebamus, ſe ſe ſponte obijciunt, quotidieq. abdunt. Ex quo paene deſponderam animum, maeroriq. dederam; ac, prope dixerim, deſperationi tradideram. Tollere oculos noſtra iam ſtudia incipiunt, te Auſpice, CAESI, *alleuariq. nos non mediocriter maerore, aerumnisq. ſentimus: quandoquidem nos tibi placere agnoſcimus; & aliqua in nos grati animi, ac beneuolentiae ſigna dare coepiſti; in ſpemq. vt maiora praeſtes, non exiguam ducimur. Quod, vt ita fore confidam, facit ardens in primis meum Tuae inſeruiendi Amplitudini ſtudium; atque haec noſtra apud* CAESIOS *Tuos teſtata opella. quam ſane, ſi ex eorum dignitate ſpecto, exiguam; ſi ex mea in Te obſeruantia, nullam; ſi vero ex meis viribus, magnam ſtatuo. Vale, & diu, multumq. vale, excelſum* CAESIORVM *columen, ac Purpuratorum decus.*

Amplitudini Tuae Illuſtriſs. & Reuerendiſs.

Obſequentiſs. atque in perpetuum addictiſsimus

Iulius Iacobonius

POMPILIVS AMASAEVS
IN IVLII IACOBONII APPENDICEM.

Λαβρότατον χεύσας ὕδωρ ζεὺς ὤλεσε κόσμον,
  Ἀνθρώπων ἀνελὼν τῶν προτέρων γενεάν.
Τὴν δὲ πάλιν λάας ὤμων ῥίψαντες ὀπίσσω,
  Ἤγαγον ἐς τὸ φάος Πύῤῥα καὶ Δευκαλίων.
Ἀλλὰ νόμῳ, φύσει μερόπων ὑποκείμεθα πάντες,
  Οὐχ οἷοί τε ὄντες τὸν θάνατον προφυγεῖν.
Νῦν δὲ κεν ἐξεῖλεν συγγερῶν ἥρωας ἀγαυοὺς
  Ἐκ λήθης ῥείθρων ἴδρις Ἰακωβόνιος.
Γραπτοὺς σωρεύσας τε λίθους, καὶ μνήματα πολλὰ
  Ἀρχαίων ἐπιθεὶς πάνσοφος ἐκ σελίδων.
Ἔνδοξον δὲ γένος καίσου φυὲν ἐκ βασιλῆος,
  Τοῦδε συγγραφῇ, ζωῆς τεύξεται ἀιδίου.

Iulius Signius vertit.

TERRARVM *immenſo proſternens Iuppiter orbem,*
  De medio primum ſuſtulit imbre genus.
Rurſum almae retro iactantes oſſa parentis
  Pyrrha, & Deucalion reſtituere pij.
Sed natura hominum legi ſubmittimur omnes;
  Effugere vt mortis ſpicula nemo queat.
Sic claram Heroum gentem reuocauit ad auras
  Lethaeo ſapiens amne IACOBONIVS.
Aggregat inſcriptos lapides doctiſsimus, addens
  Plurima de priſcis vir monimenta libris.
Aſt opere hoc ſoboles aeternum nomen habebit
  Illuſtris CAESO CAESIA *Rege ſata.*

Idem Signius ad gentem CAESIAM.

MARMORE *dum celebris Pario ſimulacra Dipoenus*
Informat tarda perpolienda manu.
Mors rapidis curua gradibus cum falce propinquans,
Compellit formam linquere ſaeua rudem.
Hoc tamen haud alter ſignum, vel nomen amici
Corruere antiquo ductus amore ſinit.
Sic almae faciem gentis FONTEIVS *honeſtam*
Finxerat ingenij diues, at otij inops.
Mortali cum animum raptim ſpoliauit amictu
Immortalem Erebi liuida gnata nigri.
Vix poterat cerni, in tenebris quapropter imago,
Ac dira incomptum ſorte iacebat opus.
Ad ſe informe parens reuocabat magna Cybelle,
Et decora alta virum ſemiſepulta ſitu.
Grande IACOBONIVS *primos celeberrimus inter*
Scriptores Latij ſponte ſubiuit onus.
Multa tulit varijs inquirens ſedulus omni
Conatu annales, & monumenta locis.
Protulit effigiem, diuinaq́; arte peregit
Conſpicuam. Muſae, Pallas, Apollo ſtupent.
Rerum tempus edax miratur, & inuidet; aeui
Nam ſuperas vires CAESIA *priſca domus.*
Oebalidae illuſtrant gemini ſplendore nitentem
Aſtra relati inter celſa minore polum:
Te duo quàm decorent iſti ſermone diſerto,
Ante alio indictum qui decus ore canunt.
Occidit vt primus, confeſtim apparuit alter;
Lucem vnà nitidam qui tamen ambo ferunt.
Amphitryon Phaebo: his plus tu deuincta duobus:
Nox illi: tibi nox, protrahiturq́; dies:
Plaude: tuum nomen Thybri perlabitur Hebrum.
Plaude: axis laudes pandit vterque tuas.
Plaude: colent tanquam exemplar praeclara nepotes
Geſta in praeſenti conſpicienda libro.

Omnigenae

Omnigenae hinc rapidus doctrinae deſluit amnis;
Hinc haurire, alij quae docuere, licet.
Hinc, vt ab Oraclo Deli perdiſcimus, ab re
Confictum à veteri gente fuiſſe nihil.
Tanta quid amplecti numeris praeconia tentem,
Atticus vt duplex edidit illa lepos?

Auguſtini Benacij in eiuſdem Iacobonij Appendicem

CLAROS è tenebris viros diſerto
In lucem reuocauit ore, lector,
Hunc IACOBONIVS, tulit vetuſta
Longo CAESIA quos domus deinceps
Ordine, haud iterum nigra obruendos
Nube, Theicij venuſta vatis
Vt coniux, repetita dulce quondam
Canenti cithara, grauiq; Plectro,
Et verſu. Es generoſa cogniturus
Hinc armisq; togaq; facta, gentem
Dum Petri valide piam tuetur
Proles inclyta, & alma CAESIORVM
His multa interiore ſumpta fonte
Muſarum, et penetrabilibus Mineruae
Accedunt, nitidus reſurgit vnde
Splendor, atque animo decens voluptas.
Hac pictura oculos coloribus tu,
Lector, ò varijs benigne paſce:
Nimirum artificem ſtupens ſuperna
Magnum laudibus efferes ad aſtra:
Nam quas hic tibi imagines reponit
Spectandas; varie loquuntur illae:
Non fixae in Tabulis ſilent, Apellis
Quales, Parrhaſijq; lumina ipſi
Delectant: animum haud alunt lepore
Dicendi, & nitido ſcientiae amne.

Eiuſdem Benacij Carmina.

QVI Romam nequeunt digito monſtrare Vetuſtam,
Aerias Turres, ſplendida Templa, domos:
Iaclyta Virgilij monſtrabunt ſcripta Maronis,
Altiſono & quicquid Tullius ore dedit.
Quid mirum? Artifices longo quae tempore condunt,
Tempore labuntur, diſpereuntq́ breui:
Vltima ſed cernent terrarum incendia paſſim,
In lucem quae mens ingenioſa parit.
Hinc è marmoribus quae ſunt nunc ſumpta coruſcis,
Inq́ hunc tam grandem rite relata librum;
Nobilis, vt pateat, quam ſit gens CAESIA *Mundo;*
Quot ſint, & Tituli, quotq́ Trophaea virum,
Aeterna IACOBONII *cum laude ſupremos*
Orbis ſpectabunt, orbe cadente, dies.
Marmora conſumet tempus, duriſſima quamuis,
Paulatimq́ atros conteret in cineres.

AMPLISSIMO VIRO P. DONATO CAESIO CARDINALI

Angelus Pagnonius.

GLORIA *Romulidum belli, paciſq́ diebus*
Praecipuo fulget lumine clara tuo.
Tu meritis ſapiens titulis, tu pectore conſtans,
Vrbium inoffenſo it te duce cura pede.
At longaeua decus poſſit delere vetuſtas,
Quae nitidum in tenebras vertit iniqua diem:
Prodere ni quiſquam ſcriptis inſignia praeco,
Aeternum, vt vigeant, clara diſertus amet.
Orſa IACOBONIVS, *Tulli quae flumina fundit*
FONTEII *fauſta ſcripta peregit ope.*

Non

Non etenim indigeſtum illi (ſic fata repoſcunt)
Munus obire aptè contigit, immo diem.
Quod ſi quis cupiat facundas Palladis artes
Imbibire, hunc cupidus perlegat vſque librum.
Hinc vetus loquium; hinc florenti copia linguae,
Faecundo hinc diues pectore vena fluit.
Hinc hominum vitae, mores, exempla ſoluto
Apparent nexa, perfaciliq; modo.

Nominum variorum ſcriptorum, quorum ſententijs, verbiſq. & auctoritate vſus Iacobonius in Appendice eſt,

INDEX

A

Abraham Hortelius.
Accius.
Achilles Bocchius.
Adamantius.
Aemilius Probus.
Aeſchilus.
Afranius.
Aldus Iunior.
D. Ambroſius.
Alexander, ab Alexandro.
Anacreon.
Anaxagoras.
Andreas Alciatus.
Andreas Tiraquellus.
Antipater.
Antiſthenes.
Apollodorus.
Appulleius.
Arnobius.
Ariſtophanes.
D. Auguſtinus.
Aulus Gellius.

B

D. Baſilius.
Baeda.
Biblia ſacra, ſeu Pentateucus.
Blondus.
Boetius.
Budaeus.

C

Caius Iureconſultus.
Caelius ad Ciceronem.
Calliſtratus.
Caſſius Hemina.
Cato
Catullus.
Cenſorinus.
D. Chryſoſtomus.
Cicero.
Claudianus.
Columella.
Cornelius Labeo.
Cornelius Tacitus.

D

Dauid.
Dio.
Diodorus Siculus.
Dionyſius.
Dioſcorides.
Donatus.

E

Empedocles.
Ennius.
Euangelium Sacrum.
Euripides.
Ezechiel propheta.

F

Feſtus Pompeius.

G

Gabriel Symeonius.
Gregorius.

H

Hadrianus Turnebus.
Hecataeus Abderita.
Heſiodus.
Hieronymus Maggius.
Hippocrates.
Higinius.
Hiſichius.
Homerus.
Horatius.
Horus Hiliacus.

I

Ioannes Boccacius.
Io. Piccus Mirand.
Ioſephus.
Interpres Ariſtocratis.
Iſidorus.
C. Iulius Caeſar Dictator.
Iulius Pollux.

Iuſtinianus

Iuſtinianus Imperator.
Iuuenalis.

L

Laberius.
Lactantius Firmianus.
Lambinus.
Lampridius.
Lilius Gregorius Gyraldus.
Lucanus.
D. Lucas Euangeliſta.
Lucianus.
Lucretius.

M

Macrobius.
Marcellus Iureconſultus.
M. Antonius Muretus.
Martialis.
Martianus.
D. Matthaeus.
Mazocchius.
Menander.

N

Natalis de Commitibus.
Nicander.
Nigidius.
Nonius Marcellus.

O

Onuphrius Panuinius
Orpheus.
Ouidius.

P

Papinius Statius.
Paullus Iureconſultus.
Paullus Manutius.
Pauſanias.
Perottus, Epiſcopus Sipontinus.
Perſius.
Petronius Arbiter.
Petrus Appianus.
P. Victor.
Philo Iudaeus.
Phornutus.
Pierius Valerianus.
Pindarus.
Plato.
Plautus.
Plinius Senior.
Plinius Iunior.
Plutarchus.
Pomponius Iureconſultus.
Pomponius Mela.
Priſcianus.
Propertius.
Pythagoras.

R

Romulus Amaſaeus.

S

Salluſtius.
Seneca.
Seruius.
Sex. Pompeius.
Sidonius.
Silius Italicus.
Suetonius.
Suidas.
Strabo.

T

Terentius.
Tertullianus.
Theophraſtus.
Tibullus.
Titus Liuius.
Tobias Senior.

V

Varro.
Valerius Maximus.
Vegetius.
Vincentius Cartarius
Virgilius.
Vitruuius.
Vlpianus.

Iulius Signius Lectori
In celerem, atque extemporalem Iacobonij Elucubrationem.

TOTA IACOBONII voluenda volumina, Lector,
Quid ſentis, aequo poſtea iure dabis.
Haec quandoque typos penes exarata (volebat
Sic etenim tempus) FELSINA teſtis adeſt.

OMNIUM

QVAE IN VNIVERSA IACOBONII APPENDICE PRAECIPVA VISA SVNT

Locuplex admodum, ac perfidelis.

INDEX

A

Accuſantur qui ex vno cuiuſpiam errato doctrinam alienam omnem reprobant. Pag. 34
Adoptati praenomen, nomenq. familiae, & cognomen adoptantis vſurpantes. 237
Adoptionis, & adrogationis formula. 237
Aedilitas, prima inter currules magiſtratus dignitas. 172
Aegyptijs Patrij Dij nulli. 10
Aegyptij ſe ſe ſalutantes Hammonis vocem explicabant, vt Latini Haue. 88
Aeneas Penatifer dictus. 4
Aerumnae Herculis omnes in Aulis Principum repraeſentatae. 265
Aetates animalium. 112
Agamemnonis clypeus cum leonis ſimulacro. 90
Agathoclis tyranni nummus explicatus. 268
Agon Capitolinus, et ludi Ioui Capitolino ijdem videntur. 20
Agrorum termini. 77
Alabandenſium tutelaris Deus. 9
Alalcmenorum Deus tutelaris. 9
A Lare incipere; prouerbium. 8
Alciati ſententia de Vrceo, & catino non probata. 163
Aldus Iunior. 17. 18. 37. 41. 43. 57. 59. 83. 99. 101. 102. 103. 104. 127. 128. 139. 154. 155. 167. 184. 236. 270. 272. 288. 291. 295.
Alemanus Orlandius. 200. 204.
Alexander Glorierius, Camerae Apoſtolicae Clericus. 123
Alexander Grypho. 199
Alexander Imperator CHRISTI, Abrahae, Orphei, & Apollinis ſtatuas inter Lares coluit. 7
Aloyſius Cittadinus. 204
Amicorum laus proferenda. 277
Andreas Caeſius, Angeli filius, Romanus, Praeſes Romandiolae anno. MCCXCVI. 22
Andreas Caeſius à Narnienſibus Ciuitate multis cum priuilegijs donatus. 22
Angelus Perutius, Saſſinatium Antiſtes. 25
Angelus Pagnonius. 176
Angerona Dea quomodo delinearetur. 10
Animalia aqua tantum, homines aqua, & igne perfrui videntur. 110
Animalia plurima ſono, & cantu mulceri. 26

* Animalium

Animalium aetates iuxta vulgare dictum. 112
Annibal Capriata. 264
Annibal Mareſcotus I. V. peritus. 177
Annibal Taberna. 204
Antiqui magni viri cur ſcriptores ſecum ducharent. 201
Antiſthenis in Platonem ſcomma. 93
Antonius Lignanus, ſenator Bononienſis. 82
Antonius Gygas. 119.193
Apij ſertis triumphantium intexta folia. 241
Apij conſideratio in inferijs, et ſepulchris. 241
Apio egere, prouerbium. 241
Apium inferijs ſacrum. 241
Appollo idem, ac Mercurius creditus. 27
Appollini cur antiqui artem medendi adſcripſerint. 26
Appollini cur muſica attributa. 26
Appollinis ſimulacrum quare dextra Gratias, ſiniſtra cum ſagittis arcum teneret. 26
Aqua, & igni interdicere vnde. 26
Aquam, & ignem cur noua nupta tangeret. 109
Arae duae Inferis Deis dicatae. 136
Archimedis ſepulchrum à Cicerone inuentum. 77
Arduenna ſylua. 301
Argorum Dij tutelares. 9
Arietis capita quare in ſepulchris. 88
Arietis conſideratio, & naturae eius. 93
Aſculanorum Deus tutelaris. 9
Aſtrologia damnatur. 159
Aſtrologiae origo. 159
Athenienſium tutelaris Deus. 9
Athenienſium mos in ara ſacranda, aut ſtatua dicanda. 72
Atimeti in Homonoeae conlibertae, & contubernali pulchrum epigramma. 147
Auaritiae vituperium, & execratio. 33
Auaritia ex ingrato animo. 32
Auctores imitandi. 115
Auctores à quibus Virgilius res, & verba mutuatus eſt. 155
Auctores plures, qui de Dijs ſcripſerunt. 74
Auguſtales Seuiri, pluribus locis obtinuere dignitatem. 55
Auguſtalium munus. 48.50
Auguſtalium ordo duplex. 51
Auguſtalium munus. 50
Auguſtales ſodales. 279
Auguſtalis Flamen. 278
Auguſtinus Benacius. 176
Auguſtus Imperatur iuuenis etiam honores celeſtes habuit. 276.279
Aula corpori hidrae adſimilata. 265
Aula monſtris ab Hercule domitis adſimilis. 265
Aulici qui dici debeant. 36
Aulicorum miſeriae. 264

B

B pro V. vſurpatio. 101
Bacco perſonati ſacrificabant. 286
Bartholomeus Caeſius, Narnienſium Epiſcopus. 23
Benciorum Dei. 9
Benedictus Plenus. 103.155
Benefaciens improbo quae conſequatur. 32
Beneficia diſſimulantes, ne gratiam referant. 32
Beneficij dandi, et accipiendi ratio, et modus. 32
Beneuentum ſic nominatum, poſtquam eo colonia deducta eſt. 22
Bona Dea quae, & eius nomina. 64.65. *Fauni filia.* 64. *Diuinis honoribus culta.* 65. *Magna mater* 66. *Medea credita* 65. *eiuſdem ſacra nocturna ibidem. eiuſdem et Fauni patris fabula myſtice conſiderata* 64. *eiuſdem Sacerdotum licentia* 66. *eiuſdem templum* 65.66. *eiuſdem in templo ſerpentes vagabantur* 64. *eiuſdem in templum florum omne genus importabatur* 65. *eiuſdem caput vitis ramuſculis redemitum* 64. *eiuſdem ſacrum à Solis feminis perſolutum* 64. *pro populo fieri ſolitum ibidem. eiuſdem in templum mirtus non inferebatur* 64. *eiuſdem parentes ibidem. eiuſdem in ſacris vinum alio nomine nuncupabatur ibidem. in eiuſdem pompa pectines, & ſpecula ferebantur* 66. *eiuſdem Sacris Veſtales virgines intererant.* 66

Bonae Deae

Bonae Deae tabernacula palmite intexta. 67
Bonae Deae ſacra facientes, quicquid virilis ſexus domi erat, excludebant. 65
Bibliae locus myſtice expoſitus. 109
Boncompagnus Boncompagnus. 176
Bononiae Hermae quamplurimi. 177
Bononiae multa artificum collegia. 276
Bononienſium aliquot familiae nobiles maiorum imagines domi ſeruantes. 176 177
Bulla quid. 7
Bulla inſigne pueritiae. 219
Bulla quando, & quo ritu deponeretur. 7
Bullae cuiuſnam inuentum. 220
Bulla aurea, & argentea. 219
Bullae vocis etymon. 220

C

Cadauerum crematorum cineres quare vino inſpergebantur. 310
Cadauerum relliquiae quomodo colligebantur. 310
Caerimoniae in ſepeliendis, & cremandis cadaueribus. 307.308
Caeionij plures, & quando vixere. 37.38
Caeſar Palazolus. 18
Caeſar Capellus. 28
Caeſar Mazutellius. 85
Caeſia gens in Sabinis Vmbria, & Tuſcia habitauit. 70
Caeſia de gente plurimae progenitae ſtirpes. 24
Caeſiae gentis amplitudo religionis cultu propagata. 74
Caeſia oppida in Vmbria. 240
Caeſia Sabina Plinium, & Sabinum Caeſium haeredes inſtituit. 64
Caeſiae gentis cognomina quamplurima. 80
C. Caeſius Sabinus cur Appollini ſtatuerit templum. 26
Caesij qui Epiſcopatum Narnienſium obtinuerunt. 23
Caesij recentiores in Caeſio oppido, apud Interamnam, principem locum habere ſoliti. 240
Caeſiorum recentiorum ſedes. 23
Caeſius Sabinus ex municipio Saſſinate. 2
Caeſiorum in Vmbria ſedes antiqua, & continuata. 239
Caeſtius Ciceronis reprehenſor, & detractor. 116
Calor, & humor duo naturae principia. 26
Calidonia Bidella. 274
Capillus compoſitus, Veneri Argiuae à matronis ſacratus. 7
Capita Regum cur vittis ornata. 178
Capite aperto homines honorabantur, Dij vero operto. 178
Capitolinus Iuppiter qui. 14
Carolus Sigonius. 215
Carthaginienſium Dij tutelares. 9
Cathenae Dijs quamplurimis tum aureae, tum ferreae iniectae, ne ab hoſtibus euocarentur. 10
Cathenae aureae à Tyrijs in Herculem iniectae. 10
Celeris cognomen quid. 183
Cenſus Senatorius. 54
Cenſus apud Romanos qui. 286
Centonum vox quid. 274.275
Cerberi capita. 123
Cereris Myſiae ſacrum. 68
Cereris ſacrificantes verba obſcaena proferebant. 68
Cereris ſacrum apud Siculos. 68
Cereris ſacerdotes perſonati. 208
Certamen Gymnicum ex quibus conſtaret. 18
Chriſtophorus Boncompagnus, Rauen. Archiepiſcopus. 176
Chriſtophorus Seuerus. 170.168
Chriſtophorus Cephalus. 139
Chryſippi opinio de Fato. 146
Cyconiae ſymbolum. 231
Cinerum colligendorum ratio. 310
Cizycena vrbs, Palladis dos. 9
Claudius à Bauma, Archiepiſcopus Biſuntinus, S. R. E. Cardinalis. 175
Clemens Cittadinus. 9

Clodius collegia plurima reſtituit, ac renouauit. 291
Clypeus Agamemnonius cum leonis ſimulacro. 90
Cognomina parentum an filij omnes vſurparint. 225
Collegia artificum plura Romae. 290
Collegia ex quibus hominum generibus. 291
Collegia Senatuſconſulto conſtituebantur. 291
ex Collegijs homines pauci in tribubus conſcripti erant. 291
Collegiorum plurium nomina. 291.292
Collegium quid. 271
Collegium quot homines conſtituant. 271
Columellae ſepulchrorum ſigna. 77
Columnarum, ſeu columellarum conſideratio. 77
Concidae qui. 273
Conclamatum eſt; vnde. 128
Conclamandorum mortuorum ritus. 305
Conſecratio ad quem ſpectaret. 71
Conſecratio templi, alius ve rei. 71.72
Conſacrationis verba rite proferri debebant. 72
Conſules noui Iouis Optimi Maximi templum adhibant. 20
Conſules, Praetores, & Dictatores magiſtratum ineuntes Lauinij rem diuinam Penatibus, & Veſtae faciebant. 6
Coronatus lapis quid. 240
Crates paſtor calaber Siluani pater. 73
Cretenſium Deus tutelaris. 9
Cruſtuminorum Deus tutelaris. 9
Cor ſapientiae ſedes. 15
Cordi vox quid. 80
Cordi cognomen vnde. 80
Cordis figurae in ſepulchris quid. 219
Cornicum imagines in ſepulchris, quid. 111
Coronae antiquitus laneae fieri ſolitae. 246
Corpora cremandi vſus quo tempore deſierit. 309
Corpora non conclamata quae. 128
Corporati qui dicantur. 275
Cupiditas hominum nominis ſui ad poſteros propagandi. 96
Cupreſſus, & pinus cur Cybeli ſacrae. 243
Cupreſſus mortis ſignum. 241.242
Cupreſſus ſepulchris nobilium adhibita. 242
Cupreſſi rami cur Romae pro foribus funaeſtae domus. 241
Curatores viarum. 280
Cuſtodis partes quae. 198
Cypriorum tutelaris Deus. 9
Cyzicenorum tutelaris Dea. 9

D

D D litterae in antiquis lapidibus quid. 71
Damia, Damium, & Damatrix voces. 67
Decurio plebeij ditione oppoſitus. 54
Decuriones Equitibus inferiores. 53
Decuriones in municipijs, & Colonijs Romanis Senatoribus comparati. 54
Decuriones plurimorum municipiorum eſſe poterant. 54
Decuriones donadabant in collocatione ſtatuarum, quae in eorum honorem fierent. 55
Decuriones ex varijs muneribus varia nomina ſortiti. 41
Decurionibus ſtatuae dedicatae. 55
Decuriones in ciuitatibus ius dicebant. 40
Decurionum decreto arae, ſtatuae operaq. publica conſtituta. 42.46
Decurionum ordo ampliſsimi primum, & ſplendidiſsimi nominibus cohoneſtatus. 52.53
Decurionum muneris conſideratio iuxta ſententiam Pomponij Iureconſulti. 49
Decurionum auctoritas Auguſtalium auctoritate maior. 48
Decurionum in ſtatuis, alijsq. operibus publicis conſtituendis aſſenſus. 59
Decurionum pecunia, & ſumptu opera quamplurima in ciuitatibus confecta. 49
Decurionum dignitas munus, ac facultas in colonijs, ac municipijs. 49
Decurionum ordo primus quoque appellatus. 52.53
Decurionum cenſus. 53
Decurionatus in Colonijs, ac Municipijs idem, ac Romae Senatus. 54

Dedicatio templi, aedisq. 72
Dedicatio ſtatuarum. 71
Dei Superi viuentes in poteſtate habere dicebantur, Inferi mortuos. 121
Dei Publici, Dei communes, & Dei Penates ijdem ſunt. 3
Dei Noxij. 16. 17
Dei Publici qui. 4
Deis Inferis hoſtiae ſteriles cur dicatae. 135
Demoſthenes litteram R. proferre nequibat. 72
Dendrophori qui. 272. 273
Deorum euocandorum ritus. 10
Deorum nomina Tutelarium non patefacta. 10
Deorum cognomina ab effectu impoſita. 270
Deorum Noxiorum ſigna recuperata. 17
Deo, & principibus quare ſceptrum ſiniſtra manu pingeretur. 15
Dextera pars in homine quare validior. 180
Dextera fidei cur attributa. 179
Dialis Conſul vnius diei à Cicerone per iocum appellatus. 56
Dialis vox ambigua. 56
Diana Britomars apud Cretenſes. 9
Dictio ITER *in inſcriptionibus antiquis pro Iterum.* 49. & 50
Difficile in dicendo poſſe omnibus ſatisfacere. 34
Dij Penates. 4
Dijs Inferis binae arae; & res binae inſtitutae. 281
Dij euocabantur, ne prodeſſent. 10
Dij qui hominibus praeſſe credebantur. 121
Dij tutelares plurimarum vrbium. 9
DIIS MANIBVS, *quare in ſepulchris ſcriberent antiqui.* 122
Dijs Inferis quare in terra arae ſtatuerentur. 251. 253
Diomedis equorum fabulae explicatio. 92
Diſerti, & eloquentis viri diſcrimen. 250
Ditis etymologia. 122
Diuinatoriae artis execratio 158. 159
Diuinatoriae artis initium. 159
Docentis, & diſcentis munus. 89
Dominicus Tuſcus. 268
Draco Bonae Deae ſacris inductus. 67

E

Elementa duo ignis, & aqua principium rerum omnium. 109
Eliſeus Capis Venetus Inquiſitor. 109
Epiſcopi munera. 203
Equeſtris ordinis cenſus, & dignitas. 54
Equi fraenati imago. 93
Equi ſignum in monumentis poſitum quid. 90
Equi natura. 90
Equitis ſingularis conſideratio. 221. 222
Equitibus Decuriones inferiores. 53
Equites Romani quando creati, & de ijs multa ſcitu digna. 211
Equites, & priuato, & publico Equo. 215
Equitum Romanorum geſtamina. 211
Equitum Romanorum dignitas. 212
Equorum marinorum in piſces deſinentium figura quid. 94
Etheocles, Cephici filius, primus Gratijs ſacra fecit. 31
Etruria, & Vmbria Caeſiorum ſedes. 240
Euerricator. 305
Euocandorum Deorum ritus. 10

F

Faba legumen impurum vocitata. 247
Faba cur in parentalibus, & mortuorum inferijs. 246. 247
Fabae fructus; ac vermiculorum, qui in ea naſcuntur, pulchra conſideratio. 246
Fabis abſtinere, prouerbium. 247. 248
Fabri qui. 271
Fabritius Attius. 268
Fatum, ordo, ſeriesq. cauſſarum. 146
Fatum circa quid. 156
Fatum ineuitabile, iuxta antiquorum opinionem. 150
Fatum credentes reprehenſi. 156
Fata peragere, abſoluere, Fatis concedere, pro mori. 145

Fata flecti non poſſe, crediderunt priſci. 149
Fati opiniones variae. 160
Fatis, Parcis, & Manibus cur antiqui vouiſſent. 155
Fatis vota perſoluta. 155
Fato, & Parcis non modo homines, ſed ferae, plantaeq. ſubiacere credebantur. 150
Fauilla pro Laribus habita. 6
Faunus cur Bonae Deae parens exiſtimatus. 64
Fecialium Romanorum in bello indicendo ritus. 93
Federicus Caeſius, Petri filius. 267
Federicus Surrexius. 275
Feminae ſolae Bonae Deae ſacrificabant. 64
Ferdinandus Comes Taberna. 43.204
Feretrum à ſandapila differt. 305
Feronia Libertorum Dea. 257
Ferrarij qui. 276
Feſtuca idem quod vindicta in manumiſſione 255
Fidem cur dextris iunctis firmabant antiqui. 179
Fidei aedes in Capitolio. 17
Fidei ſymbolum dextera. 179
Flagello ſerui caſtigabantur. 257
Flamen Auguſtalis. 278
Flamines quot Romae. 299
Flamines Iouis ſacerdotes. 56
Flamines, & Sodales an ijdem. 280
Flaminibus quare pilei aſſignati. 293
Flaminum dignitas. 293.294
Flaminum diuerſorum cognomina. 292
Flaminum quis eſſet maximus, quis minimus. 292
Flaminum cognomina. 300
Flauiales Sodales qui. 279
Flora Bona Dea credita. 64
Flores in ſepulchris ſculpti quid. 240
Fortunae, & Laris familiaris imago in itineribus ferri ſolita. 8
Franciſcus Paratus. 127
Fraenum, & flagellum quid. 93
Fulgur quare praeuerſum appellatur à Feſto proprie. 15
Fuluius Vrſinus. 11.81
Fuluius Benaſſaius. 45
Fundere, vergere, & inuergere, verba quid ſignent. 135
Funeris pompae nobilium, & ignobilium differentia. 305
Funus vnde. 309
Fuſtis liberorum caſtigandorum poena. 257

G

Galli, et gallinae ſimulacra cur ſepulcris inſculpta. 200
Gelli reſponſio ad Chryſippi ſententiam de Fato. 257
Genius duplex cuilibet homini attributus. 8
Genio quotannis ſacrificabant veteres. 9
Genium ita hominibus datum dicebant veteres, vt ne puncto quidem temporis ab illis abeſſet. 9
Genius locorum, rerum, hominumq. 9
Gentiles Delphinus. 270
Gerardus Tatius. 28
Germani, atque exterae nationes plurimae maiorum imagines domi ſeruant. 175
Germanorum mos in condendis mortuis. 100
Gynaeceum vox quid. 65
Gnoſiorum tutelaris Deus. 9
Gorgonei capitis declaratio. 107
Gothi, & alij Romam vaſtantes, ab antiquis inſcriptionibus manum abſtinuere. 284
Gratiae quare inuicem connexae pingantur. 31
Gratiae quare nudae. 31
Gratiarum nomina. 31
Gratiarum ſignum Romae in Columnenſium aedibus. 32
Gratiarum parentes. 31
Gratijs qui primus ſacra fecerit. 31
Gratiarum imaginum interpretatio pulchra. 31.32
Gratiarum nominum pulchra interpretatio. 31
Gratiarum numerus. 31
Gratiarum laus. 33

Gregorius

Gregorius Pontifex Maximus. 43. 45. 86. 138. 176.
Gryphis in monumentis quid. 90
Gryphis deſcriptio. 90
Gryphes quare ſepulchris inſculperentur. 198
Gryphes Apollini Currui admoti. 199
Guaſtum quod nunc appellant, antiquitus Hiſconium dictum. 20
Guidus Gualterius Geneſinus. 177

H

Hadrianus Imperator Flamines habuit. 280
Haeres vox cum diphtongo, & ſine ſcriptus, quod etymon habeat. 59
Hercules Mareſcottus Senator. 177
Hercules Baſſus. 119
Hercules Nogarola. 226
Hercules Comes, & Cuſtos cur. 263
Herculem cur monſtra domaſſe finxerint veteres. 263
Herculem milites venerabantur. 270
Herculi milites pro diſceſſu, & reditu ſacrificabant. 270
Herculi decima vouebatur. 263
Herculis plura cognomina. 270
Herculis Cuſtodis aedes Romae à quo, et quando exſtructa. 263
Herculis ſacris mulieres intereſſe non poterant. 65
Herculei labores in Aula principum repraeſentati. 265
Hermae imagines quae. 175
Hermae ſtatuae, cur fierent ab antiquis. 178
Herculus Herulius Epiſcopus Narnienſium, Bononiae Pro legatus. 23
Hiceſius Iuppiter qui. 294
Hieronymus Matthaeius, Camerae Apoſtolicae Auditor. 102
Hieronymus Bouius, Camertum Epiſcopus. 177
Hieronymus Vaſtauillanus, Senator Bonon. 176
Hierunymus Donatus Iureconſultus. 51
Hili nigri in faba conſideratio non ſpernenda. 248
Hippomanes quid. 92
Hiſtriones antiqui laruati in comoedijs. 209
Homines inter ſidera relatos, propter beneficia in Deos collata, quare ſic antiquitas finxerit. 33
Hominum mores, & naturam oſtendebant veteres per animalia ſepulchris inſculpta. 199
Homines nominis ſui ad poſteros tranſmittendi cupidi. 96
Homines à quibus nam Dijs trahere ortum exiſtimati. 121
Hominem à ſemetipſo laedi circa peccata. 157
Honor cuſtodiendus magis, vbi de amici, beneficio agitur, ex Plinio. 53
Horatij Puluilli reſponſio ad M. Poplicolae fratrem. 122
Horatius Mutius Romanus. 264
Humani capitis pulchra explicatio. 178

I

Iacobus Boncompagnus, Dux Sorae, Vineolaeq. Marchio, ac S. R. E. Generalis Gubernator. 45. 176
Ignis quare ſepulchris antiquorum inſculperetur. 111
Ignis familiaris fauilla, è cineribus excitata, pro Laribus habita. 6
Ignis quomodo à Vulcano inuentus, & demonſtratus gentibus. 195
Ilienſium tutelaris Deus. 9
Imagines maiorum in aedibus antiquorum. 7
Imagines diebus feſtis, & laetitiae familiarum induebantur, ornabanturq. 175
Imagines maiorum in aedibus antiquorum amoueri vetitum earum emptoribus. 175
Imagines, & ſtatuae apud Haebreos. 175
Imagines maiorum habere nobilitatis ſignum. 172. 173
Imagines, & ſimulacra in Romanorum atrijs. 170
Imitatio ſcriptorum commendata. 115
Immatura morte perempti, quo tempore efferebantur. 168

Imperatores

Imperatores tot diebus ludos votiuos celebrabant, quot annis imperia praefuiſſent. 63
Impraeſſoriae artis laus. 115
In AGRO. P. X. INE. FRONTE P. X *quid in antiquorum cippis, ac monumentis.* 101
Incuborum phyſica cauſſa. 73
Incubus vnde fiat. 73
Inferis noctu ſacrificabatur, Superis die. 121
Ingeniorum tot, quot corporum formae. 24
Ingrati docent, auaros fieri. 32
Ingratorum tria genera. 32
Interdicendi aqua, & igni ratio vnde. 26
Interamnatium tutelaris Dea. 9
Ioannes Angelus Papius. 43.177.200.201.256.270.
Ioannes Aloyſius Mareſcottus. 177
Io. Baptiſtae Campegij, Maioricenſium Epiſcopi laus. 200.201.204
Io. Baptiſta Surrexius. 274
Io. Baptiſta Stanga, D. Antonij Abbas. 204
Ioannes Baptiſta Capellus. 28
Ioannes Galeacius Roſcius, Eques. 177.192
Ioannes Maria Iouius. 124
Ioannes Surrexius. 275
Ioannes Roſsius. 196
Ioſephus Bultrinius. 127
Iouis Capitolini templum quouſque incolume ſteterit. 17
Iouis Capitolini ad templum ab omnibus regionibus donaria ampla miſſa. 21
Iouis Capitolini templum quibus rebus exornatum erat. 16
Iouis Capitolini templum per fiſtulas aquam alijs Deorum templis, ac aedibus ſuppeditabat. 16
Iouis Capitolini templum quoties, quando, & à quibus refectum. 17
Ioui Capitolino factum votum per Domitianum Imperatorem. 19
Ioui, Iunoni, & Mineruae, à Tarquinio templum dicatum. 4
Iouis Conſeruatoris templum Romae. 19
Iouis ſtatua cur ſedens. 15
Iouis ſtatua cur ſuperior pars nuda, inferior induta appareat. 15
Iouis Sacerdotes Flamines Diales dicti. 56
Iouem inuocantes priſci manus ad Coelum tollebant. 11
Iouis Stygij ſimulacrum Romae, & eius deſcriptio. 123
Iudicis partes. 28
Iulius Caeſar Brancatius. 185
Iulius Signius. 147.193.286.311
Iulius Bidellus. 274
Iulius Velius. 194.259
Iuppiter depulſor. 36
Iuppiter cur ſceptrum ſiniſtra gerebat. 15
Iuppiter tonans. 15
Iuppiter fulminator. 15
Iuppiter fulgur. 15
Iuppiter Optimus Maximus, & Capitolinus idem. 14
Iuppiter cur Optimus, & Maximus. 14
Iſidis ſacra. 66
Iſidi adpingebatur ſiſtrum, & ſitula. 12
Iſis ab Egyptijs cornuta depicta. 11
Iſidi inſignia. 66
Iſis Aegypti Genius. 12
Iuſtinianus Orſinus, ſiue Orſitus. 30
Iuſtitiae quis locus in homine aſſignetur. 220
Iuuenes, & immatura morte perempti, ante Solis ortum efferebantur. 168
Iuuentia gens. 234
Iuuentutis Deae aedicula. 17

L

Labeo de Dijs Penatibus librum ſcripſit. 3
Laelius Gauardus. 154
Lapides inſcripti multum iuuant hiſtoriam, et antiquitatis indagatores. 285
Lares qui. 7
Lares, & Penates ijdem. 5
Lares, & Penates publici, & priuati. 5
Lares Patrij, parentum, & patriae dicti. 95
Lares Permarini qui. 6
Lari familiari ſupplicantes. 7
Laribus, & Veſtae ſacrificantes ſedebant. 8
Laris familiaris, et Fortunae imago ferri ſolita. 8

Lararium

Lararium. 7
Larium colendorum religio unde. 7
Larium, & Penatum ſacrificia. 7
Larium, & Penatum loco, uultus eorum, qui familiae decus, atque ornamentum attulerant, domi retinebant. 7
Lauandi mortuos ritus. 308
Laudationes funebres. 306
Lauri baccarum in ſepulchris conſideratio. 231
Lauri arbor, & folia in ſepulchris, & alibi ſculpta quid. 230
Laruae quare in monumentis inſculptae. 198
Laruae quae. 7
Laruae pileatae cur pingerentur. 204
Legiones militum ſingulae fabrum Praefectum habebant. 221
Lemniſci qui proprie. 289
Lemniſci etymon. 248
Lemniſcariorum corpora. 292
Lemniſci, ſeu faſciae in coronis cur apponerentur. 248
Lemniſci ſepulchris adhibiti in honorem. 249
Lemniſci, ſeu faſciae in ſepulchris conſideratio. 248
Lemnorum tutelaris Deus. 9
Lemuralia quae. 246
Lemures quo pacto de domo expellerentur. 246
Lemures qui. 7
Leonum capita quid in ſepulchris. 181
Leones ſtatim nati cernere creduntur. 181
Leones ferociae phyſica interpretatio. 90
Liberalitatis praeconium. 33
Liberi ciues qui propriae dicerentur. 253
Liberti cenſu, uindicta, & teſtamento facti. 254
Libertatis publicae ſimulacrum. 259
Libertatis donandae egregia conſideratio. 253
Libitinarij qui. 305
Libitinarij Pollinctoribus digniores. ibidem
Libitina cur Venus dicta. ibidem
Librariorum, & calcographorum mos. 304
Ligna ad rogum conficiendum apta. 308
Litterarum Latinarum cum Graecis commiſtio. 103
Locari ad dexteram maximum honoris ſignum. 180
Locus in Inſtitutionibus Iuſtiniani, de Libertinis conſideratus. 254
Lucernae ardentes cur in ſepulchris. 311
L. Vitellius, Imperatoris pater, Narciſſi, & Pallantis ſtatuas aureas domi habuit, & ut Lares coluit. 7
Luctus publici, & priuati tempus praefinitum. 245
Ludouicus Caeſius, Abbas Claraualleuſis Cameraeq. Apoſtolicae Clericus. 267
Ludouicus Taberna. 43
Ludouicus Riua. 268
Ludouicus Nogarola Comes. 226
Ludouicus Lodius. 179
Luſtri commutatio. 286
Luſtrum quid apud Romanos. 285.286
Lyra, ſeu cithara cur Apollini trium cordarum attributa. 27

M

Macrobij locus reſtitutus. 63
Magiſter Dominicus Pacius. 109
Magiſtratus plures in ciuitatibus è corpore Decurionum creati. 41
Magnae Matri, & Mercurio ſacra ſimul fiebant. 66
Magna Mater, & Bona Dea eadem. 66
Magni Dei qui, quare ſic dicti. 4
Maiores ad tubas, Iuniores ad tibias efferebantur. 306
Mancipia ſub corona quomodo uendebantur. 259
Mania Dea Larium mater. 6
Maniae Deae effigies ſuſpenſa foribus ad euitanda pericula. ibidem
Manes homines quo tempore comitari caepiſſe credebantur. 122
Manes Dij Pluto, & Proſerpina habiti. 129
Manes Dij quaſi boni. 120
Manes Dij. ibidem
Manes ab Auguribus inuocabantur. 120
Manium etymologia. 121.122
Manibus ſacra facientes ab omnibus publicis ceſſabãt Romani, niſi neceſſitas cogeret. 121

Manumiſſio ſeruorum conſiderata. 253. 254.
Manumiſſio quo tempore caeperit in vſu eſſe. 254
Manumiſſi vindicta, per ingratitudinem ad ſeruitutem reuocari non poterant. 256
Manumiſſi cur nudi in libertatem aſſerebantur 257
Manumiſſis pileus dabatur. 257
Manumiſſio ſolemnior quae. 255
Marcellus Caroccius, Eques Sancti Stephani. 87
M. Antonius Imperator magiſtrorum ſuorum imagines etiam aureas in Larario habebat. 7
M. Antonius Muretus Senior. 131. 168
M. Antonius Muretus Iunior. 131
M. Antonius Amidanius. 43
Maſcheri, & maſchara pro laruatis, perſonatisq. & Larua, & perſona vnde. 209
Maſcherae vocis conſideratio. 223
Meduſae caput quid in ſepulchris, & alibi. 108
Mercatores, & negotiatores ſalui redeuntes, Hercule comite, iuiſſe dicebantur. 263
Michael Bonellus, Cardinalis Alexandrinus. 30
Minerua numerorum inuentrix. 17
Minerua quare Gorgoneum caput in clypeo ſculptum geſtaret. 108
Mirtea corolla quid in ſepulchris. 182
Mirtus à Bonae Deae templa remouebatur. 64
Mirtus cur Palladi, & Iunoni inuiſa. 182
Modeſtus Caſiae Sabinae libertus. 63
Monumenta aeterna memoria dicta. 182
Morientium animam ore propinquioris excipi traditur. 304. 307
Mortem duplicem putauerunt antiqui fato ſcilicet, & natura. 156
Mortis, & obitus vocum differentia. 161
Mortui in Inferorum poteſtate crediti. 121
Mortui patris filij feretrum quomodo ſequebantur. 306
Mortui cremandi, cur vngerentur. 308
Mortuis cremandis digitus cur abſciſſus. 311
Mortuis quis oculos claudebat. 304
Mortuorum corpora in aedibus ſepulta. 7
Mortuorum cadauer qua veſte indutum. 305
Mortuorum lugendorum tempus praeſcriptum. 306
Mortuorum lugendorum ratio. 306
Mortuorum conclamandorum ritus. 305
Mortuorum elatio ad tubas, atque ad tibias quae. 306
Mortuorum Naeniae. 306
Mortuorum funeris curandi ratio. 307
Mortuorum laudandorum vſus. 306
Mortuorum laudationes exercentes vera pronunciare debebant. ibidem
Mors immatura, & de adultis dicitur. 245
Mortuorum oculi primo occluſi, antequam cremaretur corpus, aperiebantur. 311
Mors Romanorum in efferendis Iuuenibus, & pueris mortuis ad ſepulchrum. 168
Mucius Delphinus. 270
Mulieres vota concipientes manu terram tangebant. 66
Mulieribris ſexus ad religionem procliuior. 77
Mundus Manium quibus diebus, & quomodo apud Romanos aperiretur. 120
Mundus Deorum Manium quis apud Romanos. 120
Muſica Apollini tributa. 26
Muſicae laus. 27
Muſicis homines deliniri. ibidem
Mycenarum Dij tutelares. 9

N

Naeniae mortuorum. 305
Narniam, & Caeſium poſteriores Caeſii incoluere. 22
Naturae, duo principia calor, & humor. 26
Nequinum à Romanis appugnatum, & captum, colonia illuc adducta, Narnia vocatur. 22
Nequinatium, ſeu Narnienſium Deus tutelaris. 9

Nero

Nero Caeſar, Germanici Sacerdos Auguſtalis. 279
Nero Caeſar in publicis ludis aurigabatur. 206
Nomina varia Graeca, quibus varia Decurionum nomina denotant. 41
Nominum, & praenominum Romanorum ratio. 213
Notarum ſepulchralium quarumdam explicatio. 106
Noua nupta aquam, & ignem cur tangeret. 109
Notis animalium regiones variae indicatae. 269
Nummus Agathoclis Regis explicatus. 268
Nummus Philippi Imperatoris explicatus. 269.
Nummus Bruei explicatus 258
Nummi Metelli Scipionis interpretatio. 11
Nupta noua antiquitus quare ignem, et aquam tangeret. 109
Nymphe apud veteres, quae vere dicerentur. 29

O

Obſcaena verba in Cereris ſacris. 68
Oceanus pluuiarum origo. 94
Ocricolanorum Deus tutelaris. 9
Oculi mortuorum occludi, apeririq. ſoliti. 311
Oculi mortuorum à quibus clauderentur. 308
Officia parentum in mortuos liberos apud antiquos. 305
Officium ſuppremum quid. 168
Ollae ad conſeruandos cineres defunctorum decreto Decurionum datae. 40
Optionis vocis interpretatio. 140
Orationis perpulchra laudatio, & modus laudandi. 202
Orci nomen Plutoni quare inditum. 122
Orcus fluuius vnde flueret. 123
Ordines Romanorum ciuium tres. 173
Ordo vox, in lapidibus abſolute poſita, de ordine Decurionum intelligenda. 51. 55
Ortus hominum à Planetarum vi trahi creditus. 121
Oſtienſis portus à Claudio Imperatore constructus. 276

P

Pan Sol creditus. 243
Panis imaginis conſideratio pulchra. 243
Panis Dei ſimulachrum. 243
Paphorum tutelaris Deus. 9
Panuinij circa ſupputationes iudicium. 289. 290. 295
Parcae tres quare. 151
Parcas tres, tria fata oſtendere. 151
Parentis corpus filij operto capite, filiae vero aperto in funere ſequebantur. 306
Parentum cognomina an filij omnes vſurparint. 225
Parentum officia in filiorum exequijs. 305
Parianorum Deus tutelaris. 9
Patrij Dij nulli apud Perſas. 10
Paullus Manutius. 116.117
Paullus Sacratus. 184
Peccata fato fieri credentes damnantur. 157
Peccata ab ipſo homine procedere. 157
Penatum Deorum genera iuxſta Hetruſcorum diſciplinam. 4
Penates Dij qui, & quare ſic dicti. 3.4
Penatifer Aeneas ab Ouidio vocatus. 4
Penetrales Dij qui. 3
Penus, quid, & vnde dicatus. 3
Petenda quae nam à Deo ſint. 62
Perſae nullos Patrios Deos habebant. 10
Perſonae qua materia primum factae. 208
Perſonarum vſus apud antiquos. 208
Perſonati Baccho ſacrificabant. 208
Perſonati ſacerdotes in ſacris Cereris. 208
P. Donatus Caeſius Cardinalis Bononiae Legatus. 18.23.25.30.43.70.82. 138. 208.250.267.272.274.
Petri Donati Caeſij operum, quae Bononiaë praecipua exſtant, enarratio. 138.143

Petrus Caeſius Senator Romanus. 23
Petrus Doninus Vuolſchius, Plocenſium Epiſcopus, Sereniſſimi Regis Poloniae nomine orator ad Gregorium Pont. Max. 312
Philippi Imperatoris nummus declaratus. 269
Philippus Boncompagnus, Cardinalis. 176
Philippus Vaſtauillanus, Cardinalis. 176
Philippus Sega, Placentinorum Epiſcopus. 86
Philippus Maria Roſcius. 177
Pictorum, & Poetarum mos in ſuis operibus. 117
Pilei Flaminis figura. 293
Pileus apud Graecos nobilitatis indicium. 257
Pileus quare ſeruis manumiſſis dabatur. 257
Pinea nux Pani attributa. 243
Pinea nux naturae imago. 243
Pinea nux Flammae ſpeciem imitans animam ſignat. 243
Pinus, & Cupreſſus cur Cybeli ſacrae. 243
Pinus cur Lethi ſignum. 243.244
Plauti Saſſinatis laudes. 21
Plutonem tricorporem dixerunt. 123
Plutonem claues terrae cur habere diceretur. 122
Pluto ſepulchralium funerum auctor. 122
Pluto quietalis dictus. 123
Pluto ſummanus cur dictus. 121
Pluuiarum origo. 94
Pollinctores, funerum curatores. 305
Pompae funebris, & moris ſepeliendis magnis viris deſcriptio. 171
Pompeius Comes Corbariae. 70.268
Pompilius Amaſaeus. 147.285.286
Praefectus quis proprie. 271
Praemium pauci conferre ſciunt. 32
Publici Dij. 4
Ptolemeus Titius. 155
Praeficae, ad mortuorum exequias pretio conductae. 306
Praenomina multa vnde deducta. 213
Praenomina qua aetate imponebantur Romanis viris, & puellis. 213
Praetor, & Lictor vindicta manumittebant. 255
Principum, et patronorum imagines expreſſae, in aedibus antiquorum collocatae. 7
Principia duo naturae calor, & humor. 26
Probus Caeſius, Narnienſis Epiſcopus, Othonem II Imperatorem captum à Piratis, in libertatem aſſeruit, & Romam perduxit. 23
Prouerbij, Conclamatum eſt, origo. 128
Pueri alati quid in ſepulchris. 93
Pupa puellare rudimentum. 7
Pyrrhus tertius Maluetius. 176
Pyrrhus Stephanucius Iureconſultus. 70.76.77.78
Pyrrhus Ligorius. 170.185.189.196.216 221.222.259.272.276.295.297.298
Pyrae, pro cremandis corporibus, ex quibus lignis conſtituerentur. 308
Pyrae cariora omnia cum cadauere dabantur. 308

Q

Qui ſoli videri ſapientes volunt, facile ceteros reprehendunt. 34
Quieſcere in pace. 154
Quinquennale certamen. 287
Quinquennales. 277.278
Quinquennalicij qui. 278

R

Radere capitis verticem ignominioſum. 260
Rariſſimum mulieri epitheton. 235
Rationis ſimulacrum. 93
Regiones plures per animalia indicatae. 269
Regum capita cur vittis ornarentur. 178
Requiem mortuis comprecandi ritus antiquus. 125
Rerum cauſſae indagandae, vt aliquid perfecte cognoſcatur. 89
Rhodiorum tutelaris Deus. 9
Ritus vngendorum, lauandorumq. mortuorum cadauerum. 308
Ritus circa morientes, & mortuos apud Romanos. 304

Romae ex nationum conuentu conſtituta. 225
Romanorum tutelares praecipui. 10
Romanorum ciuium tres ordines, & qui. 173
Romanorum tutelaris Deus. 9
Romulus Caeſius, Epiſcopus Narnienſium. 23
Roſae proprium rubere, & pungere. 87
Roſae ad ſepulchra quotannis afferri ſolitae. 83
Roſae ſculptae in antiquis monumentis. 82. 85. 87
Roſae vitae humanae ſymbolum. 86
Roſae cur in tumulis. 240

S

Sabina herba in conſecrationibus adhibita. 72
Sacerdotes genere excellentes, & virtute praeſtantes, apud Romanos. 301
Sacerdotes, & clericos radendi mos. 260
Sacerdotes à Flaminibus differebant. 280
Sacerdotes perſonati in Cereris Sacris. 208
Sacerdotes inſtituendi, et creandi ritus. 300
Sacerdotum aetas, vt recte Sacerdotio fungi poſſent, quae. 299
Sacerdotum Aegiptiorum munus. 27
Sacra Bonae Deae. 66
Sacra Bonae Deae pro populo. 65
Sacra Bonae Deae Maribus vetita. 65
Sacra Siluani. 73
Sacrandae arae, ſtatuaeue mos. 72
Sacrificium Laribus, & Publicis Penatibus à quo nam inſtitutum. 7
Sacrificium adoratione, votoq. perfectum. 61
Sacrificia Superis diurna, nocturna Inferis. 121
Sacris Deorum qui aliqua cauſſa in luctu eſſent nigra indumenta deponebant. 72
Sacris nocturnis mulieres non intererant, praeterquam Bonae Deae. 65
Sacrum dictio quid. 33
Sacrum dictio ad quod maxime referatur. 33
Samiorum tutelaris Deus. 9
Samotracijs religionibus Tarquinius myſtice imbutus. 4
Sandapilarij qui. 305
Sandapila infimorum hominum feretrum. 305
Sanctus Proculus Syrus, Epiſcopus Interamnas, Bononiae pro Chriſto martyrium paſſus. 282
Sarſina, vox corrupta à Saſſina. 22
Saſsina Vmbriae municipium. 21
Scandala neceſſario venire, quomodo Chriſtiane intelligatur. 158
Scomma Antiſthenis in Platonem. 93
Scriptoris munus. 2
Scriptoribus quod ſit, aut eſſe debeat maxime cordi.
Senatorum cenſus. 54
Senis auari ſcomma pulchrum. 87
Sepeliendi ritus duplex. 241. 242
Sepulchra loca quietis vocata. 125
Sepulchrorum violatorum poena. 105
Sepulchralium lapidum ornamenta. 240
Sepulchrorum conſtruendorum modus, & impenſa praeſcripta. 181
Sepulchrorum fabricandorum elogiorumq. lex à Platone lata. 107
Sepulchrorum variae inſcriptiones. 125
Sepulchrorum notae quaedam explicatae. 105. 160
Sepulchrorum litterae, minio inlita. 219
Sepulchrorum genera duo. 105
Serpentes in Bonae Deae templo vagantes. 64
Serta quotannis ad cumulos ferri ſolita. 240
Serta in tumulis quid. 240
Serui, cur pileati venderentur. 259
Serui, quae capitis parte raderentur. 260
SEVIBO, SEVIBA dictiones, pro Seuiua. 101
Sex virorum, ſeu Seuirorum munus, ac dignitas. 50. 55
Sex viri Auguſtales qui. 280
Sex vir Iunior, & Senior Auguſtalis. 51
Siluani Dei procreatio nefanda. 73
Siluanus Deus potius nocens, quam fauens hominibus. 73
Siluanus Deus in ſiluis colebatur. 72
Siluani Dei ſacrum. 73
Siluani fabulae. 74

Siluani Dei conſideratio non vulgaris. 71
Simulacra antiqnorum in ſepulchris. 170
Socratis in Commilitonem pietas. 36
Socrates philoſophus miles. 36
Sodales Auguſtales à Tiberio inſtituti. 279
Sodales, ac Flamines qui. 280
Sodales Flauiales. 279
Solis effectus duplex. 26
Sono, & cantu animalia multa mulceri. 26
Soſtratus vox quid. 262
Spartanorum tutelaris Deus. 9
Statius Donatus Iureconſultus. 51
Statuae cur cum dexteris detectis quandoque ſculperentur. 179
Statuarum, aut ſignorum dedicationes quibus caerimonijs fierent. 71
Statuarum in dedicatione ſtipis largiendae, cenaeq. dandae ritus. 41.55
Stipendia militaria apud Romanos. 275
Succipere pro ſuſcipere. 136
Summanus, ſeu Pluto, quo tempore à Romanis coli coeptus. 121
Summani ſtatua Romae. 121
Summano, & Ioui cur fulmina attributa. 121
Summanus Pluto cur dictus. 121
Superis ſacrificans ſuorum funus non agnoſcebat. 122
Superis funere pollutus non ſacrificabat. 121
Superis die ſacrificabatur, Inferis noctu. 122
Superſtitioſi qui. 164
Suppremum officium quid. 168
Sus praegnans propria terrae hoſtia credebatur. 66
Sutrinorum tutelaris Deus. 9
Sylla primus è patritijs Romae crematus. 242

T

Tabellarij, & Tabularij nomina explicata. 138
Tabernacula in Bonae Deae ſacris palmite intexta. 67
Taeniorum tutelaris Deus. 9
Tarquinius Demarathi filius Samotracijs religionibus imbutus. 4
Tellurem nominantes antiqui in votis, terram tangebant. 11
Tellumo, cur Pluto nuncupatus. 122
Templa in varijs regionibus ſub Iouis Capitolini nomine extructa. 21
Templi, aut aedis dedicationes quibus caerimonijs fieri ſolerent. 72
Templi Iouis Capitolini Romae dicati deſcriptio. 16
Templi, Aedis, ſtatuaeue dedicandae ritus. 71. 72
Templorum dedicationis formula. 59
Templorum dedicatio. 20
Tettius Montanus cum Plinio amicitia iunctus. 23
Tettius Montanus creditur Caeſij Sabini haeres, & filius adoptatus. 23
Thebanorum Deus. 9
Thita Graecum in ſepulchris, atque alibi, quid. 99
Theſpienſium Deus tutelaris. 9
Tiberius Spica. 52
Tigni nomine quid ſignificetur. 274
Tignarij qui. 274
Tituli vocis etymon. 218
Toga virilis quo loco ſumeretur. 17
Torquatus Taſſus. 185
Torque aureo qui donabantur, & qui argenteo. 179
Traianus Imperator Flamines habuit. 280
Tributum quid. 56
Tributi vocis, & vectigalis differentia. 56
Tribuum aliquot nomina. 210
Tributum quid à vectigali differat. 56
Tribus Romanorum tempore quot. 209
Tribus Romanae nouem à familiarum nominibus, 299
Tribus Claudia à quo vocata. 299
Triumuiri auro, argento, aere flando feriundo. 167
Triumuiri Reip. conſtituendae. 186
Triumuiri Monetales quando creati, ibidem.
Triumuiri Epulonum, ibidem.
Triumuiri Menſarij. 186.187

Triumuirorum Romae munus. 185
Triumuiri ſacris requirendis. ibidem
Triumuiri aedibus reficiendis. ibidem
Triumuiri iuuentutis legendae ad militiam. ibidem
Triumuiri recognoſcendis equitum turmis. 185
Triumuiri nocturni. 185
Triumuiri colonijs deducendis. 185
Triumuiri Agrarij. 185
Triumuiri ſupplendi Senatus. ibidem
Triumuiri Capitales. ibidem
Tromentina tribus. 210
Tudertinorum Deus tutelaris. 9
Tutelares vrbium Dij. ibidem
Tyrij Herculem Deum tutelarem cathenis aureis deuinciebant, ne euocaretur. 10

V

V & B promiſcue apud antiquos. 101
Vale verbi tam in viuentes, quam in mortuos conſideratio. 129
Vectigal publicum, & priuatum. 56
Vectigal natale. ibidem
Vectigal ſacerdotale. ibidem
Vectigalia ciuitatum nerui. ibidem
Veneri Argiua matronae Romanae compoſitum capillorum ſacrabant. 7
Venus in Paridis iudicio mirto coronata adfuit. 182
Venus Libitina Dea. 305
Verba, quibus vtebantur antiqui in euocatione Deorum tutelarium. 10
Verba nouiſsima, in iuſtis ſoluendis, quae. 128
Veſta Penatum comes habita. 6
Vaeſte ſimulacri deſcriptio. 66
Veſte ſupplicantes ſedebant. 8
Veſtae Deae ornamenta attributa. 66
Veſtibus albis cur mortuorum cadauer indueretur. 305
Veſtimenta voto dari ſolita. 57
Viam ſternere, & integere. 283
Viarum curatorum munus. 280.181
Viarum curatores IIIIviri appellati. 281
Vibex quid. 98
Vibiorum familia vnde. ibidem
Vicus Larium ruralium Romae. 6
Vincentius Capocius. 123
Vincentius Fantinus. 170
Vincentius Carrarius. 272.273.274
Vincentius Bultrinius. 127
Vinum in rogum inſpergi ſolitum. 310
Vinum in Bonae Deae ſacris alio nomine nuncupatum. 64
Vitis ſuper Bonae Deae caput extenſa. ibidem
Vitis rami ſepulchris appoſiti quid. 244.245.
Virgilij locus emendatus. 136
Virgilij carmina in Miſeni funere explicata. 306
Virtutum, & vitiorum exempla à ſcriptoribus cur tacenda non ſint. 32
Viſcera comburenda oleo conſpergebantur. 136
Viui in ſuperorum poteſtate. 121
Vlyſſes Aldrouandus. 222.311.312
Vmbria, & Tuſcia Caeſia gentis ſedes. 70. 140
Vmbri primum cum populo Romano ſocietatem iniuerunt. 22
Vngendorum mortuorum ritus. 308
Voces variae Graecae quibus varia Decurionum in ciuitatibus officium deſignabatur. 41
Volſinienſium tutelaris Deus. 9
Vota ſuſcipientes terrum mulieres tangebant. 66
Vota pro ſalute alicuius. 58
Vota à mulieribus quomodo conciperentur. 66
Vota publica, & priuata. 63
Votiui Ludi. 63
Voti diffinitio. 61
Votis x vel xx vel xxx quid. 63
Voto quae nam à Deo petenda. 62
Votorum ſuſcipiendorum ritus vnde. 62
Votum Bonae Deae perſolutum cur. 64
Votum Fatis, Parcis Manibus qua de cauſſa 155
Vrbes, & populi Deorum Tutelarium nomen non patefaciebant, ne euocarentur. 10

Vrna vnde dicta. 304
Vulcanus cur Mulciber dictus. 189
Vulcani templum in Aegypto, & quare. 194
Vulcani parentes. 190
Vulcanum cur in Lemnum cecidiſſe, & eam inſulam ei ſacram dixerint antiqui. 190
Vulcano pileus caerulei coloris quare. ibidem
Vuarum racemi in ſepulchris. 244

Z

Y littera in inſcriptione marmorea pro littera V ſaepe vſurpata. 52

Z

Zacherias Delphinus, S. R. E. Cardinalis. 175

CAESIORVM CAESIARVMQ. MVLIERVM, QVAE IN IACOBONII APPENDICE EXTANT,

Nomenclatio; & locorum, vnde inſcriptiones ipſae erutae ſunt,

INDEX

C. Caeſius Caeſonius Eques Romanus, ex lapide Romano, via Salaria: ſic apud Ligorium. 207
C. Caeſius Stermatus ex lapide, via publica, qua Tuderto Corbariam itur. 69
C. Caeſius Sabinus, ex tribus Saſsinatibus monumentis. 1.13.25
L. Caeſius Caeler, ex lapide, Materis reperto, Ferrarienſis ditionis. 169
L. Caeſius Heliodorus, & Liberi Caeſii ex lapide Romano, ad D. Paulli, extra vrbem. 216
L. Caeſius Triumuir Monetalis, ex duobus argenteis nummis. 184
M. Iuuentius Caeſianus Coſ. ex lapide in agro Brixiano. 233
M. Caeſius Aug. lib. Soſtratus, praefectus Fabrorum Colleg. Dendrophororum, Centonariorum, Tignariorum, patronus Corporat. Ferrariorum Oſtienſiũ, Quinque vir Quinquen. ſacris faciendis, Flamen Auguſtalis ſex vir, Curator viarum, ex lapide Romano, via Oſtienſi, Gordiana. 261
P. Caeſius Flauianus, Eques Singularis, via Campana, qua itur Cumas, apud Ligorium. 207
Q. Caeſius Albinus, Magiſter, & Flamen Quinquennalis, ex lapide Romano, via Sacra. 284
Q. Caeſius Atilianus, Sacerdos Dianae Arduennae, ex lapide Romano, via De cia, Salaria, ad ſeptem Balneas. 297
Q. Caeſius Cordus ex codice peruetuſto, apud Gryphonetas, Romae. 79
Q. Caeſius Hermes, ex lapide Romano ad D. Sebaſtiani. 97
Q. Caeſius Sabinus puer, ex vrna Romana, via Appia. 297
Sex. Caeſius Sex. L. Chreſimus, ex lapide Meuanienſi, apud Leoninos. 239
L. Caeſius Atimetus, ex lapide Romano, in Porcariorum aedibus. 196.179
Caeſianus Nanneus, ex lapide Romano, in hortis Maximorum. 229
Caeſianus, Veroniae Caeſiae filius, ex lapide Veronenſi. 224

Caeſia Kaeſonia ex lapide Romano, via Salaria, ſic apud Ligorium. 207
Caeſia Daphne Diana, ex lapide Romano in hortis Caeſiis. 113
Caeſia Galla, ex lapide in Quadrellio oppido reperto, Tudertinae ditionis, apud Stephanucios. 69
CAESIA Veronia, ex lapide Veronenſi. 224
Caeſia Veſpeciatia, ex Romana lapide poetouionenſi. 61

IVLII IACOBONII
APPENDIX
DE PRISCA CAESIORVM GENTE

DE C. CAESIO SABINO QVI DEIS PVBLICIS TEMPLVM CONSTRVXISSE VIDETVR

CAPVT PRIMVM

Vbi, qui Dei Publici, Magni, Penates, Patrij, Parentum, *qui Lares, Genij, qui denique Tutelares Dij ſint, ſupra omnium ſcriptorum traditiones, pleniſsime diſſeritur.*

DEIS. PVBLICIS
SACRVM
C. CAESIVS. SABINVS

HIC lapis in primis occurrit, quem nos ad Fonteij Commentarios adijciamus. neque vero diſplicet à priſca Caeſiorum religione exordiri: licet horum multo facilius pietatem commendare, quam ſanctitatem imitari debeamus. Hic igitur lapis, quia in Archidiaconi Saſsinatis hortis adinuentus eſt, atque C. Caeſium Sabinum in ſe continet, vel ad Sex. Tettium Montanum, Cae-

ſium Sabinum, cuius libri ſecundi capite tertio Fonteius meminit, appendi poſſe videtur; vel cum Caeſio illo Sabino conferri, quem idem Fonteius libri primi cap. XIX, & XX commemorat. Veri nanque ſimile eſt, cum Saſsinae lapis cum Sexti Tettij Caeſij Sabini inſcriptione omnino exſtet, atque ex Martialis epigrammate ad Nympham, cui Caeſius Sabinus templum dicauerat, legatur verſus: *Nec tua Baianas Saſsina malit aquas*, vtroſque ex eodem municipio Saſsinate prodijſſe; atque cum Caio hoc Caeſio Sabino cognatione, ac neceſsitudine fuiſſe coniunctos. At ipſe veriorem (ni fallor) rationem ſuſpicor, mihique perſuadeo; Caium Caeſium Sabinum, de quo nunc ſermonem inſtituo, illum ipſum eſſe, cuius Nymphae Martialis ſua carmina ſacrare videtur, quem Montanae decus Vmbriae appellat, cuius iudicio librum pulcherrimo ſubijcit hendecaſyllabo, cui dono roſeam coronam mittit; quo cum alibi amice, ac familiariter loquitur; ad quem praeterea Iunior Plinius (vt à Fonteio quoque animaduertitur) ſaepiſsime ſcribit. Qui cum Dijs Publicis operatus videatur, qui Dij Publici ſint, in primis oſtendere, antequam vlterius progrediamur, in animo eſt. Nam noſtri non modo inſtituti eſt operis, ſed oneris nobis impoſiti, non ea tantum, quae ad Caeſiorum ſtemmata facere videntur, ſagaciter indagare; verum etiam, quaecunque ſupra captum hominum mediocriter eruditorum ſint, ex intimo ſcriptorum penu exſtrahere, & his priſcae Caeſiorum gentis tractationibus, ac commentarijs inſerere. Occurramq. vna opera, quantum in me erit, eorum ingenijs, quos niſi de ſuis, deq. ſuorum ornamentis dici, ac praedicari, audire iuuat; alienas laudes aut faſtidioſe legentes, aut omnino nauſeantes. quorum ſane faſtidio, ac nauſeae medebitur, credo, intexta antiquarum in primis, atque non facile illorum ſenſui occurrentium rerum, quibus hoc totum opus componere paro, amaena, ac varia narratio. Siquidem ſcriptoris munus praecipuum duco, vt maxime hominum variant animi, tum maxime variare debere orationem, ac ſtylum. Quod quidem minus grauate facio, ne ſcilicet res per ſe aridae, (quid ni? lapides meri, & ſaxa ſunt; quae pingue parum, aut nullum dilatandae argumentum orationis praebent) aridiores multo fiant, ſi ſiccis, vt dicitur, labijs, pertractandae, promulgandaeq. ſint. Verum, vt miſſa haec omnia faciam, quanti enim aeſtimandum eſt, quod tu ex alijs didiceris, occaſionem nanciſci, vt alios poſsis edocere; & tibi quantula ea cunque tua doctrina eſt, quibus ignotus omnino es, cum eis communicandi facultatem dari? quod tamen ſine oſtentatione facere geſtio. Haec nos, vt hanc Caeſiorum partem, cuius non inuiti prouinciam ſuſcepimus, ita vt praefati ſumus, pertractemus, in primis impellunt. ſi qua ſunt alia, quae nos commoueant, paſsim proferemus. Speroq. hanc noſtram opellam homines, niſi inuidi, aut maleuoli plane ſint, comprobaturos: ſi prius conatus noſtri rationem penitius, recto adhibito conſilio, intueantur. Pertexam igitur quod

quod exorſus ſum. Deos autem publicos eoſdem eſſe omnino crediderim, ac Deos Penates, quos & Communes Deos dictos quoque fuiſſe exiſtimarim. ſi quis vero Virgilij verſum, qui legitur Aeneid. XII aequa lance ponderauerit, & cum ijs omnibus, quae infra dicemus, contulerit, id ipſum, perſuaſum, arbitror, omnino erit. ait enim Virgilius: *In medioq. focos, & Dijs communibus aras*. Nam foci, & arae Dij Penates ſunt, vt recte ex illis Ciceronis verbis, pro domo ſua intelligitur: *omnium ciuium ſalus, vita, libertas, arae, foci, Dij Penates*; atque ex infra à nobis locis aliquot indicatis. licet alij Deos Communes aliter accipiant, quorum ſententiae neque omnino obuerſari lubet, neque aſſentiri penitus. Eoſdem & Magnos Deos fuiſſe etiam, legimus, appellatos;

feror exul in altum

Cum ſocijs, natoq. Penatibus, & Magnis Dijs; ait Virgilius lib. Aeneid. III. & Magnos Penates alibi appellat. *Non denique Dij Magni, aut fingentes ſe Deos, genus omne mortalium territant:* inquit Arnobius. atque iterum: *hoc ergo Dij Magni nouerunt, perpetiuntur, ſentiunt*. Eoſdem, teſte Higinio, apud Macrobium, θεοὺς πατρώους, ideſt Deos Patrios fuiſſe nouimus. hinc apud eundem, quem modo citauimus, Virgilium:

Dij patrij ſeruate domum, ſeruate nepotem.

& alibi, Patrij Penates: & Patrios Penates, ac Familiares vocat Cicero, pro Domo ſua; & Deos Patrios, ac Penates, pro Sylla. Hadrianus Turnebus, multae lectionis, multaeq. doctrinae vir interpretatur verba illa Ciceronis, quae ſunt Verrinarum oratione tertia. *Rapiunt eum ad ſupplicium Dij Patrij, quod iſte inuentus eſt, qui è complexu parentum abreptos filios ad necem duceret*. vbi *Dij Patrij* ab eodem accipiuntur pro Dijs, qui pietati parentum in liberos, & liberorum in parentes praeſunt. & Deos quoque Parentum fuiſſe eoſdem nuncupatos, vetuſti admodum lapidis in arae formam, qui etiam nunc aram quandam conſtituit in aede D. Franciſci, patriae meae, Interamnae, oſtendit inſcriptio: DEIS PARENTVM. id quod plenius quoque infra ex Plauto. Penates putauit Cicero, de Natura Deorum libro ſecundo, dictos eſſe à penu, (eſt enim omne, quo homines veſcuntur penus) vel ab eo, quod penitus inſident. Vnde Penetrales quoque Dij à poetis vocantur, vt apud Catullum:

pubes

Graeca Penetrales deſeruiſſe Deos

& penetralia Penatum Deorum ſacraria appellat Feſtus. hinc Virgilius:

Aeternumq. adytis effert penetralibus ignem.

Sunt qui Penates, quaſi pene nos natos dictos volunt: quos, Higidio teſte, Apollinem, & Neptunum, qui Troianorum moenia conſtruxiſſe dicuntur, Macrobius dictos tradit. quam Higidij opinionem ſecutus eſt Labeo libro, quem de Dijs ipſis Penatibus ſcripſit. ex quo Maronem dixiſſe ferunt:

Taurum Neptuno, Taurum tibi pulcher Apollo.

Varro rerum humanarum, quem edidit, libro refert; Dardanum Deos Penates ex Samothrace in Phrygiam detuliſſe: hos Aeneas (quem Penatiferum appellat Ouidius) in Italiam ex Phrygia aſportaſſe: atque apud eundem legimus, principes Deos eſſe Caelum, & Terram; hos Aegyptij Serapin dicunt, & Iſin. Terra autem, & Caelum, vt Samotracum initia docent, Dei ſunt Magni. cui adſtipulari Plato multo ante videtur, à quo Terram Deam, antiquiſsimam Deorum omnium, qui Caeli ambitu claudantur, appellatam quoque ſcimus. Hinc Cybelem, & Attinem, & Mithram, Deos Magnos fuiſſe ex antiquis monumentis comperimus, vt duo in hanc rem exemplaria alibi oſtendimus. & Caſtorem, & Pollucem Deos Magnos quoque appellatos conſtat: Murtiae, in Hiſpania lapis huiuſmodi viſitur:

CASTORI. ET. POLLVCI. DIIS. MAGNIS.
SVLPICIA. Q. SVLPICII. F. VOTVM.
OB. FILIVM. SALVTI. RESTITVTVM.

Neque vero taedet huc quoque adſcribere Arnobij verba, quae nos ad Fonteij opus, inter librorum teſtimonia, priſcos Caeſios nominantium, imprimenda curauimus; quae quidem ex libro tertio haec ſunt. *Nigidius Penates Deos Neptunum eſſe, atque Apollinem, qui quondam muris vrbem Ilium, condicione adiuncta, cinxerunt*; atque idem lib. VI. & X. *diſciplinas Etruſcas ſequens: genera eſſe Penatium quatuor, & eſſe Iouis ex his alios, alios Neptuni, Inferorum tertios, Mortalium hominum quartos. inexplicabile neſcio quid dicens Caeſius; & ipſe Obſequens*(ſic legi puto, non abſequens) *fortunam arbitratur, & Cererem, Genium Iouialem, ac Palem; ſed non illam feminam, quam vulgaritas accipit, ſed maſculi neſcio quem generis, miniſtrum Iouis, ac villicum. Varro, qui ſunt introrſus, atque intimis penetralibus Caeli Deos eſſe cenſet, nec eorum numerum, nec nomina ſciri*. Haec ipſa Arnobius. Verum hanc ipſam rationem alij penitius perſcrutantes, dilucidius explicarunt; & Penates nominatos aiunt, per quos penitus ſpiramus, per quos corpus habemus, per quos animi rationem poſsidemus. aetherem nanque Ioui aſsignant; Iunoni aerem, & terram; Mineruae ſummum aetheris cacumen. atque hanc cauſſam afferunt, quod Tarquinius, Demarathi Corinthij filius Samothracijs religionibus miſtice imbutus, vno templo tria haec numina coniuxit. Caſsius Hemina, eodem referente Macrobio, ſcriptum reliquit, Samothracas Deos eoſdem, ac Romanorum Penates proprie dici, & θεοὺς μεγάλους, Deos Magnos (vt diximus) appellatos; quos ita dictos exiſtimo, vel quod eorum magnum numen erat, vel quod alios Deos virtute praecedebant, vel quod ij magnum in mortales imperium habebant. Vnde & *Deam magnam* Iunonem appellat Virgilius: *Dominamq. potentem*, alibi. Publici igitur Dij dicti ſunt; aut quod publicè colebantur, aut quod Dij Romanorum proprij

proprij Penates erant. Deos Magnos Lares Vrbis Romae cenſet eſſe Aſconius, dum ait; *& Dijs Magnis, ideſt Laribus Vrbis Romae dati ſunt*. eoſdem Penates Macrobius vocat, his verbis: *De Dijs quoque Romanorum proprijs, ideſt, Penatibus, aſperſa eſt huic operi non incurioſa ſubtilitas*. Neque vero dubitandum, quin ſi Dij Publici, & Patrij, Penates dicti ſint, itidem Penates Lares dicantur.

Dij Patrij ſeruate Lares: ait Tibullus, ad illud Virgilij exemplum: *Dij Patrij ſeruate domum*. Legitur Romae, ad aedes Farneſianas, qui praeter Aſconij auctoritatem, Lares, Publicos eſſe dictos confirmat, lapis ita inſcriptus:

LARIBVS. PVBLICIS. SACRVM.
IMP. CAESAR. AVGVSTVS
PONTIFEX. MAX.
TRIBVNIC. POTEST. XVIII
EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. EI
CONTVLIT. K. IANVARIIS. APSENTIBVS
C. CALVISIO. SABINO
L. PASIENO RVFO COS.

Sunt & ſicut Publici, ita & Priuati Lares, vt oſtendit Plinius cum de coronis ita narrat: *Et iam tunc coronae Deorum honos erat, & Larium Publicorum, Priuatorumq. & ſepulcrorum, & Manium*. Priuati Lares ijdem ac domeſtici, & familiares ſunt, vnde Mercatore Plautus: *Dij Penates meum parentum, familiaeq. Lar pater, vobis mando, meum parentum rem bene vt tutemini. Ego*, dein ſubdit, *mihi alios Penates perſequar, alium Larem, aliam Vrbem, aliam ciuitatem: ab Atticis abhorreo*. ſic & duplices Lares, & duplices Penates ab ſtulta illa gentilitate cultos fuiſſe, aſſeramus: Publicos, ac Priuatos. Publici vocabantur ciuitatum, ac populorum vel Lares, vel Penates, qui & publicis ſacrificijs celebrabantur: Priuati, quos ſiue domeſticos, ſiue Familiares, ſiue Parentum malis appellare, erant, quos priuatim vnaquaeq. domus, vel familia habere conſueuerat; vnde Phormione Terentius: *At ego Deos Penates hinc ſalutatum domum diuertar*. quocirca Aulularia Plautus: *Lar ſum Familiaris ex hac familia, vnde exeuntem me adſpexiſtis*. & Lares Familiares appellauit Valerius libro ſecundo, dum dixit: *Valeſius vir locuples, ruſticae vitae duobus filijs, & filia ad deſperationem vſque medicorum laborantibus, aquam calidam ijs à foco petens, genibus innixus, Lares Familiares, vt puerorum periculum in ipſius caput transferret, orauit*. & quae ſequuntur. Quin etiam ita inueteratum, ac domeſticum Larium, & Penatum nomen in familijs, & domibus fuit, vt domos ipſas vti Penates, ita & Lares appellarent. quod non modo ex Plauti verbis cognoſcere eſt, quae ſupra appoſuimus: *Ego mihi alios Penates perſequar alium Larem*, ſed ex Salluſtio in Catilina:

 illis

illis,ait, binas, aut amplius domos continuare, nobis Larem familiarem nuſquam vllum eſſe. atque ex illis Ciceronis verbis, à nobis ſupra relatis: *arae, foci, Dij, Penates*. ex quibus verbis domos, priuataſq. aedes intelligimus. In foribus autem, atque in atrijs domorum Ara, Focus,vti Penates,& Lar Familiaris erant; & pro ipſo foco plerunque Larem comperies. vnde Columella. Conſueſcat,inquit,ruſticus circa Larem domini, focumq.familiarem ſemper epulari. hinc focularem, quaſi Laris focum etiam nunc vulgo dici, animaduertimus. Non modo vrbium domibus Lares praeeſſe credebantur, ſed villarum caſulis, atque mapalijs; nam agrorum quoque Deos Lares vocatos fuiſſe comperio. hinc Tibullus:

Vos quoque felices quondam, nunc pauperis agri

Cuſtodes fertis munera veſtra Lares. & quae ſequuntur. Erat & Romae vicus Larium Ruralium, quod Publius Victor docuit. Lucius Aemilius Regillus,Antiochi claſſe profligata, Laribus Permarinis aedem quoque vouit: quae annis quadraginta poſt dedicata eſt. & Lares Permarinos antiquitus, ſunt qui opinantur eos fuiſſe,qui ſcilicet in nauibus, vt priuatis aedibus, colerentur; per mareq. aduehcrentur. Macrobius libro Saturnaliorum primo,cum de Compitalibus ait, ſic de Laribus diſſerit: *Reſtituti Ludi à Tarquinio Superbo Laribus,ac Maniae, ex reſponſo Apollinis: quo praeceptum eſt, vt capitibus pro capitibus ſupplicaretur. idq. aliquandiu obſeruatum pro familiarum ſoſpitate, vt pueri mactarentur Maniae Deae, matri Larium: quod ſacrificij genus Iunius Brutus Conſul, pulſo Tarquinio, aliter conſtituit celebrandum. nam capitibus allij, & papaueris ſupplicari iuſsit: vt reſponſo Apollinis ſatisfieret, de nomine capitum, remoto ſcilicet ſcelere infauſtae ſacrificationis: factumq. eſt,vt effigies Maniae,ſuſpenſae pro ſingulorum foribus,periculum,ſi quando immineret familijs,expiarent: Ludoſq. ex vijs compitorum, in quibus agitabantur, Compitalia appellauerunt*. Age vero :Focus Dij Penates, ac Lares erat, quem inſtar numinis habebant. ignem enim familiarem fauilla, ac cineribus excitatum, Larium loco adorabant. ex quo & Veſtam in numero quoque Penatum, aut certe comitem eorum fuiſſe, ex Graecis ſcriptoribus manifeſtum eſt. adeo vt & Conſules, & Praetores, ſeu Dictatores magiſtratum ineuntes, Lauinij rem diuinam feciſſe Penatibus pariter, & Veſtae, teſtatum Macrobius reliquit. exprimere & id videtur Virgilius, ſub Hectoris perſona:

Sacra, ſuoſq. tibi commendat Troia Penates, & mox ſubdens:

Aeternumq. adytis effert Penetralibus ignem.

Nam Veſtae nomen, vt ait Cicero de Natura Deorum, à Graecis ἑστία dicitur. vis autem eius ad aras, & focos pertinet. vnde Ouidius:

Nec tu aliud Veſtam, quam viuam intellige flammam;

Iure igitur virgo eſt, quae ſemina nulla remittit.

Itaque in ea Dea, quae rerum cuſtos intimarum eſt, omnem & precationem, & ſacri-

& ſacrificationem extremam eſſe, Cicero inquit. neque longe abeſſe ab hac vi Deos Penates, idem commemorat. Singulis porro domibus Lararium erat, in quo non modo Larium, & Penatum ſimulacra, ſed imagines, expreſſoſq. vultus illorum, qui familiae decus, & ornamentum fuerant; item Principum, & Patronorum, quos quiſque colebat, collocata erant. Legimus enim, Lucium Vitellium, Vitellij Imperatoris patrem, Narciſsi, & Pallantis aureas imagines, vt Lares coluiſſe. M. Antonius philoſophus tantum honorem magiſtris ſuis detulit, vt imagines eorum aureas quoque in Larario haberet; vt etiam, poſt eius obitum, ipſius ſtatuas inter Deos Penates habitas fuiſſe, Capitolinus eſt auctor. Alexander vero Seuerus CHRISTVM, Abraam, Orpheum, & Apollinem inter Lares habuiſſe dicitur. Priſci autem illi, atque à prima origine homines, in veritatis ignoratione verſantes, mortuorum cadauera intra ſuas aedes defoſſa habuere, vnde colendorum Larium religionem inuaſiſſe credimus. Plena futilitatis, ac leuitatis priſca illa tempora fuerunt, quae cum nullam veri Dei certitudinem habuiſſent, eos ſolos Deos credebant, à quibus progeniti fuerant, alebantur, atque omnem viuendi rationem docebantur; eorum memoriam ſuperſtitem colebant, imagines domi habebant, & tanquam Deos venerabantur. id quod tangit Lactantius libro tertio, capite XXVIII, & alij multi commemorant. Fuitq. Platonis opinio, homines, qui ſumma integritate vixiſſent, effici Lares; qui vero improbi, deteſtabileſq. fuiſſent, Lemures, & Laruas. Laribus porro Publicis, ac Penatibus aedem Romae in Palatio fuiſſe, ſunt, qui ſcribunt. quibus tot laneas pilas, quot eſſent ſeruorum capita; & tot effigies, quot erant liberi, noctu pro victimis dabant; vt ſi quod periculum familiae immineret, aut triſte fatum, hoc ſacrificij genere expiarent, à Iunio Bruto, vt ex Macrobio ſupra ſcripſimus, forte inſtitutum. Quibus autem vetuſtatis, ac priſcorum morum ſtudia grata ſunt, multis exemplis perſpectum eſt, nobiliores Romanorum liberos, eorumq. qui equo publico merebant, bullam prae pectore geſtaſſe (erat autem bulla aurea cordis inſtar) hanc exacta pueritiae aetate, die quodam ſolemni, feſto, Laribus illas ſuſpendiſſe. vnde Perſius:

Cum primum pauido cuſtos mihi purpura ceſsit,
Bullaq. ſuccintis Laribus donata pependit.

Et Propertius libro quarto:

Mox vbi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo
Matris, & ante Deos libera ſumpta toga.

quemadmodum & Romanae puellae puellare rudimentum, quod Pupas appellauere, Veneri Argiuae: matronae vero compoſitum capillum Palladi conſacrabant. Lari quoque familiari Kal. Idibus, Nonis ſupplicabatur, quae quidem ſacra ex hordeacea pulte, libo, farre, vino, & thure, cum Sale, &

le, & ſalino fiebant; cui etiam particulas caenarum, & ſingulorum fructuum primitias ſacrabant. Cur id fieret, optime docet Ariſtocriti interpres. inquit enim, Iouem, cum, deuictis Titanibus, imperio potitus eſſet, Veſtae optionem permiſiſſe, vt, quidquid vellet, eligeret è regni partibus; illam primum virginitatem popoſciſſe; dein ſacrorum omnium, quae Dijs immolarent homines, primitias: atque inde abijſſe in conſuetudinem, vt in omni ſacro primae partes Lari tribuerentur. hinc ἀφ᾽ ἑςίας ἄρχου, ideſt à Lare incipe, hoc eſt à domeſticis, ac familiaribus initium ſume. quod prouerbium recte dici volunt in Magiſtratus, alienaeq. vitae Cenſores, quorum officium eſt, vt in primis ſe, ſuorumq. vitam corrigant. nam ἑςίαν Graeci, vt ſupra attigimus, vocant, quem nos Larem, ac Veſtam vocamus. Sententiam, ſeu prouerbium expreſſum legimus ab Ariſtophane σφυξὶν, à Platone in Euthyprone, à Plutarcho in libello de Polyphilia, atque in eo ipſo, quem ſcripſit aduerſus Herodotum; atque ab Ariſtide in Pericle. Fuit quoque antiquorum mos, vt iter facientes Laris Familiaris ſimulacrum, & Fortunae imaginem, tanquam Deos Tutelares, & comites ſecum ferrent. Ego vero, haec ipſa dum ſcribo, Caeſios Larium cultores eximios fuiſſe, ex illo argenteo nummo in primis aduerto, quem ſupra Fonteius cap. XV libri primi expreſſum retulit; in quo Lucij Caeſij nomen, ac duorum iuuenum ſedentium, qui caninis pellibus amicti ſunt, Larium ſcilicet, imagines; caniſq. inter eos adſtantis ſignum, conſpiciuntur. quare autem id veteres factitarint, cum ex Plutarcho Fonteius ipſe in medium afferat, nihil huc attinet inculcare. Neque vero tacendum arbitror, quod à doctiſsimis viris traditur, ſupplicantes ad Lares, id eſt ad Veſtae templum ſedere ſolitos: quamobrem hoc fieret, nulla nunc alia ratione inſtruor, niſi quod ex Dijs omnibus nullas ſtatuas ſedentes affingi ſolitas adinuenio, praeter Veſtam, Iouemq. vt ex argenteis nummis quos in ſubſequenti capite delineauimus, aperte agnoſcemus. Non deſunt, qui vtroſque & Penates, & Lares, Genios & δαίμονας fuiſſe quoque vocitatos, produnt. nam Appuleius nunc Lares, nunc Genios nuncupat. Enimuero non modo caeli, & terrae, vrbium, aedium, Penates dici, è Liuij tertio libro diſcimus; ſed locus quilibet, quin etiam, & quilibet homo ſuos habere Penates, Genios, & δαίμονας dicebatur. Cenſorinus de die natali ita de Genio differit: *Genius eſt Deus, cuius in tutela, vt quiſque natus eſt, viuit: hic, ſiue quod, vt generemur, curet; ſiue quod vna gignatur nobiſcum; ſiue etiam, quod nos genitos ſuſcipiat, ac tueatur: certe à gignendo Genius appellatur. eundem eſſe Genium, & Larem, multi veteres memoriae prodidere,* & ſubdit: *Hunc in nos maximam, quinimmo omnem habere poteſtatem, creditum eſt.* & addit: *Nonnulli binos Genios in his dumtaxat domibus, quae eſſent maritae, colendos putauere. Euclides autem Socraticus duplicem omnibus omnino nobis Genium dicit appoſitum: quam rem apud Lucilium in libro Satyrarum* XVI *licet cognoſcere.*

ſcere, atque adijcit: *Genio igitur potiſſimum, per omnem aetatem quotannis ſacrificamus. quamquam non ſolum hic, ſed alij ſunt Dij complures, hominum vitam, pro ſua quiſque portione, adminiculantes: quos volentes cognoſcere Indigitamentorum libri ſatis edocebunt. ſed omnes hi ſemel in vno quoque homine numinum ſuorum effectum repreſentant. quocirca non per omne vitae ſpatium nouis religionibus arceſſuntur. Genius autem, ita nobis aſsiduus obſeruator appoſitus eſt, vt ne puncto quidem temporis longius abſcedat; ſed ab vtero matris exceptos, ad extremum vitae diem comitetur*. Tritiſsimum apud nos Chriſtianos eſt, duplicem nobis Angelum datum eſſe, bonum & malum; quem priſci Daemon, & Cacodaemon appellarunt. Genium Laberius Imagine, apud Nonium, generis noſtri parentem appellat. Seruius ad illud Virgilij Georg. I. *Genialis hiems: Genium*, inquit, *dicebant antiqui naturalem Deum vnius cuiuſque loci, vel rei, aut hominis*. Videndus Feſtus, atq; Appuleius, de Deo Socratis. Hoc igitur firmiter habendum eſt: Deos Publicos, Magnos, Lares, Penates, Genios, Patrioſque Deos, nihil inter ſe differre. Patrios vero non modo patrum, parentumue Deos dictos puta, ſed patriae, hoc eſt ciuitatis cuiuſque, ac populorum, qui ſingulis ciuitatibus populiſq. praeſidebant, eorumque propugnatores erant; vt habemus apud Virg. lib. Aen. VII.

Dijs ſedem exiguam patrijs, lituſq. rogamus
Innocuum. Sed Vigilius de Dijs Patrijs ſaepiſsime: in quem legendus Seruius. Singulis porro vrbibus, oppidiſque quandoque ſingula, quandoque plura erant numina attributa, quandoque vero eadem numina plurium populorum erant. vt Apollo, ac Minerua Athenienſium, Ilienſium, & Gnoſiorum, atque Alalcomenorum: Thebanorum, & Benciorum Hercules, & Liber: Iuno Carthaginenſium, quam humano cruore placabant; eadem & Samiorum, Spartanorum, Mycenarum, atque Argorum, vbi natam ferunt: Cypriorum, Paphorumq. Venus: Apollo Delphorum, vbi oraculum; & Rhodiorum, vbi ingens eius Coloſſus erat: Lemnorum Vulcanus: Naxorum Liber: Taenarorum Neptunus: Cyzicenorum Pallas; quod eam vrbem pro dote illi fuiſſe credunt: Tenedorum Tenens Deus: Alabandenſium Alabandus: Cretenſium Diana, quam Britomartem vocant: Theſpienſium, & Parianorum Cupido: Romanorum vero Mars, vt nonnullis placet: licet alij hoc ignotum plane aſſeuerent; vt mox dicemus. Neque vero conſpicue magnitudinis Vrbes ſolum, ſed vnum quodque oppidum ſuos Tutelares, Patrioſq. Deos habebant. Siquidem Cruſtumenis Deleutinus peculiaris fuit; Aſculanis Ancaria: Nequinatibus, ſeu Narnienſibus, Viridianus: Tudertinis quoque Mars, apud quos etiam nunc Templi pars extare creditur: Volſinienſibus, atque Sutrinis Murcia: Ocricolanis, atque Interamnatibus meis, vt ex vetuſtiſsimo lapide apud Clementem Cittadinum, belli ducem non inſtrenuum, obſeruo, Valentia Dea. Verum multae

B vrbes

vrbes, multique populi Deorum Tutelarium nomen palam facere, formidarunt, ne ſcilicet euocationes, quae ad auertenda numina, quae vrbibus praeerant, fieri ab hoſtibus ſolebant, ipſis officerent: ſi eorum Deorum nomina innoteſcerent. Erat enim vetus mos, vt in vrbium obſidione, vbi ad vltimam dimicationem ventum eſſet, Tutelares Deos, ſub quorum praeſidio vrbes forent, certo carmine, & verbis conceptis, in nouas ſedes euocarent, templaque ampliora, & ſolemnes aras illis promittentes; nefas opinati, Deos vrbium praeſides, vrbe hoſtiliter direpta, velut mancipia, captiuos habere. Propterea Romani ipſi, vt ait Macrobius, & Deum, in cuius tutela vrbs Roma eſſet, & ipſius vrbis, Latinum nomen ignotum eſſe voluerunt. nam antiquorum nonnulli Iouem Romanorum Deum crediderunt, Lunam alij: ſunt qui Angeronam, quae, digito ad os admoto, ſilentium denunciaret; alij, quorum fidem Macrobius magis probat, Opem Conſiniam eſſe dixerunt. quin etiam Macrobius ait, ipſius vrbis nomen etiam doctiſsimis ignotum fuiſſe: cauentibus Romanis, ne quod ſaepe aduerſus vrbes hoſtium feciſſe ſe nouerant, idem ipſi quoque hoſtili euocatione paterentur: ſi tutelae ſuae nomen diuulgaretur. Hinc Perſae, atque Aegyptij nullos Deos Patrios habere conſuerunt, quod ſcilicet euocationibus illos ex oppidis migrare, ſe que omnino ſine tutela deſertos, formidarent. Alij vincla, cathenas Dijs adnectebant; nonnulli Sponſores Dijs ipſis petebant; ne euocarentur, & abirent. Tyrios ferunt obſidione preſſos, Herculis ſimulacrum, quod magna religione colebant, ne vrbem deſereret, aurea cathena deuinxiſſe. Verba, quibus Dij Tutelares ab hoſtibus euocarentur, docet Macrobius Saturnaliorum libro tertio, his verbis: *Nam reperi in libro* v *Rerum reconditarum Sammonici Sereni vtrunque carmen, quod ille ſe in cuiuſdam Furij vetuſtiſsimo libro reperiſſe profeſſus eſt. Eſt autem carmen huiuſmodi, quo Dij euocarentur, cum oppugnatione ciuitas cingitur: Si Deus, ſi Dea eſt, cui populus, ciuitaſque Carthaginienſis eſt in tutela, teq. maxime, qui vrbis huius, populiq. tutelam recepiſti, precor, veneror q. veniamq. à vobis peto, vt vos populum, ciuitatemq. Carthaginienſium deſeratis: loca, templa, ſacra, vrbemq. eorum relinquatis, abſque his abeatis: eiq. populo, ciuitatiq. metum, formidinem, obliuionem iniĳciatis: proditiq. Romam ad me, meoſq. veniatis: noſtraq. vobis loca, templa, ſacra, vrbs acceptior, probatiorq. ſit: mihi quoque, populoq. Romano, militibuſq. meis praepoſiti ſitis; vt ſciamus, intelligamuſq. ſi ita feceritis, voueo vobis templa, ludoſq. facturum.* & ſubdit deuotionis vrbium, & exercituum verba: *In eadem verba hoſtias fieri oportet, auctoritatemq. videri extorum, vt ea promittant futura. vrbes vero, exercituſq. ſic deuouentur, iam numinibus euocatis. ſed Dictatores, Imperatoreſq. poſſunt deuouere his verbis: Dis pater, ſiue Iouis Manes, ſiue quo alio nomine, fas eſt, nominare, vt omnes illam vrbem Carthaginem, exercitumq. quem ego me ſentio*

ſentio dicere, fuga, formidine, terrore compleatis: quique aduerſus legiones, exercitumq. noſtrum arma, telaq. ferent, vti vos eos exercitus, eos hoſtes, eoſq. homines, vrbes, agroſq. eorum, & qui in eis locis, regionibuſq. agris, vrbibuſq. habitant, abducatis, lumine ſupero princeps: exercitumq. hoſtium, vrbes, agroſq. eorum, quos me ſentio dicere, vti vos eas vrbes, agroſq. capita, aetateſq. eorum deuotas, conſecrataſq. habeatis, illis legibus, quibus quandoque ſunt maxime hoſtes deuoti, eoſq. ego vicarios pro me fide, magiſtratuq. meo, & pro populo Romano, exercitibus, legionibuſq. noſtris do, deuoueo: vt me, meamq. fidem, imperiumq. legiones, exercitumq. noſtrum, qui in his rebus gerundis ſunt, bene ſaluos ſinatis eſſe: ſi haec ita faxitis, vt ego ſciam, ſentiam, intelligam: tunc quiſquis votum hoc faxit, vbi faxit, recte factum eſto, ouibus atris tribus: Tellus mater, teq. Iuppiter, obteſtor: cum Tellurem dicit, manibus terram tangit; cum Iouem dixit, manus ad caelum tollit; cum votum recipere dicit, manibus pectus tangit. & infert: *in antiquitatibus autem haec oppida inueni deuota: Stonios, Fregellas, Gabios, Veios, Fidenas. haec intra Italiam. praeterea Carthaginem, & Corinthum. ſed & multos exercitus, oppidaq. hoſtium Gallorum, Hiſpanorum, Afrorum, Maurorum, aliarumq. gentium, quas priſci loquuntur Annales.* Hinc, vt recte Macrobius obſeruat, propter eiuſmodi euocationem numinum, diſceſsionemq. Virgilius libro ſecundo Aeneidos ait:

> *Exceſſere omnes adytis, ariſq. relictis*
> *Dij.*

& vt Tutelares Deos deſignaret, addidit:

> *Quibus imperium hoc ſteterat.*

Porro Deos Tutelares eoſdem, ac Genios fuiſſe dictos, priſcorum monumentis oſtentatur: DEO TVTEL.
GENIO LOCI. quod legitur in lapide peruetuſto, apud Hiſpanos, in oppido, quod dicitur Alhama: Itemq. in eadem prouincia, Iaennij, quod oppidum olim Mentes appellabatur, intra Genſeros Carpentanos, non abſimile legitur:

DEO TVTELAE
GENIO
MENTES

In argenteo nummo Q. Metelli Pij, Scipionis, quem omnis antiquitatis peritiſsimus, Fuluius Vrſinus, in pulcherrimo de Romanis familijs volumine expreſſum habet; viſitur Iſis Dea cornua in capite gerens, ſic enim Aegyptij delineabant, quae κεραςφόρος, ideſt Cornigera à Plutarcho dicitur. de qua Diodorus Siculus in primis videatur. circum Iſidis imaginem hae litterae videntur: Q. METEL. PIVS. SCIPIO. IMP. ſupra Iſidis capite: G. T. A ideſt, vt Fuluius ipſe optime interpretatur, GENIVS TVTELARIS AEGYPTI Seruius enim ad illud Virgilij carmen lib. Aen. VIII.

patrio vocat agmina ſiſtro,

Cleopatra, inquit, ſibi tantum adſumpſerat, vt ſe Iſin vellet videri. & ſubdit: Iſis autem eſt Genius Aegypti, qui per ſiſtri motum, quod gerit in dextra, Nili acceſſus, & receſſus ſignat, per Situlam, quam ſiniſtra retinet, oſtendit fluentiam omnium lacunarum. Iſis lingua Aegyptiorum eſt terra, quam Iſin volunt eſſe. Et Deum Magnum Genium quoque appellatum legimus; qua de re exſtat Neapoli inſcriptio huiuſmodi:

PRO. SALVTE. ET. VICTORIA. AVGVSTORVM. DEO. MAGNO
GENIO. COLONIAE. PVTEOLANORVM. ET. PATRIAE. SVAE
Q. AVRELIVS. HERMADION. SEVIR. AVGVSTALIS
ET. CVRATOR. EORVM. EXTRVXIT. ET
DONVM. DAT
L. D. D. D.

In Quirinali monte, in aedibus Pomponij Laeti inſcriptio peruenuſta viſitur, ex qua cernimus, pro ſalute Imperatorum Herculis Defenſoris ſignum Genio Centuriae ex voto à L. Domitio Valeriano poſitum: quam, quia multis nominibus magni facienda eſt, adſcribere non grauabor.

PRO SALVTE. DD. NN. AVGG
HERCVLEM. DEFENSOREM
GENIO. CENTVRIAE. EX. VOTO. POSVIT
L. DOMITIVS. VALERIANVS
DOMO KAPITOLIA. DE STIP. XVIII
MIL. CON. X. PR. P. V. 7. FL. CARALITANI
LECTVS IN PRAETORIO. DD. NN
EX. LEG. VI. FER. R. F. C
MISSVS HONESTA. MISSIONE
VII. IDVS. IANVAR. DD. NN
IMP. ANTONINO. PIO. AVG. III. ET
GETA. NOBILISSIMO. CAES. II. COS

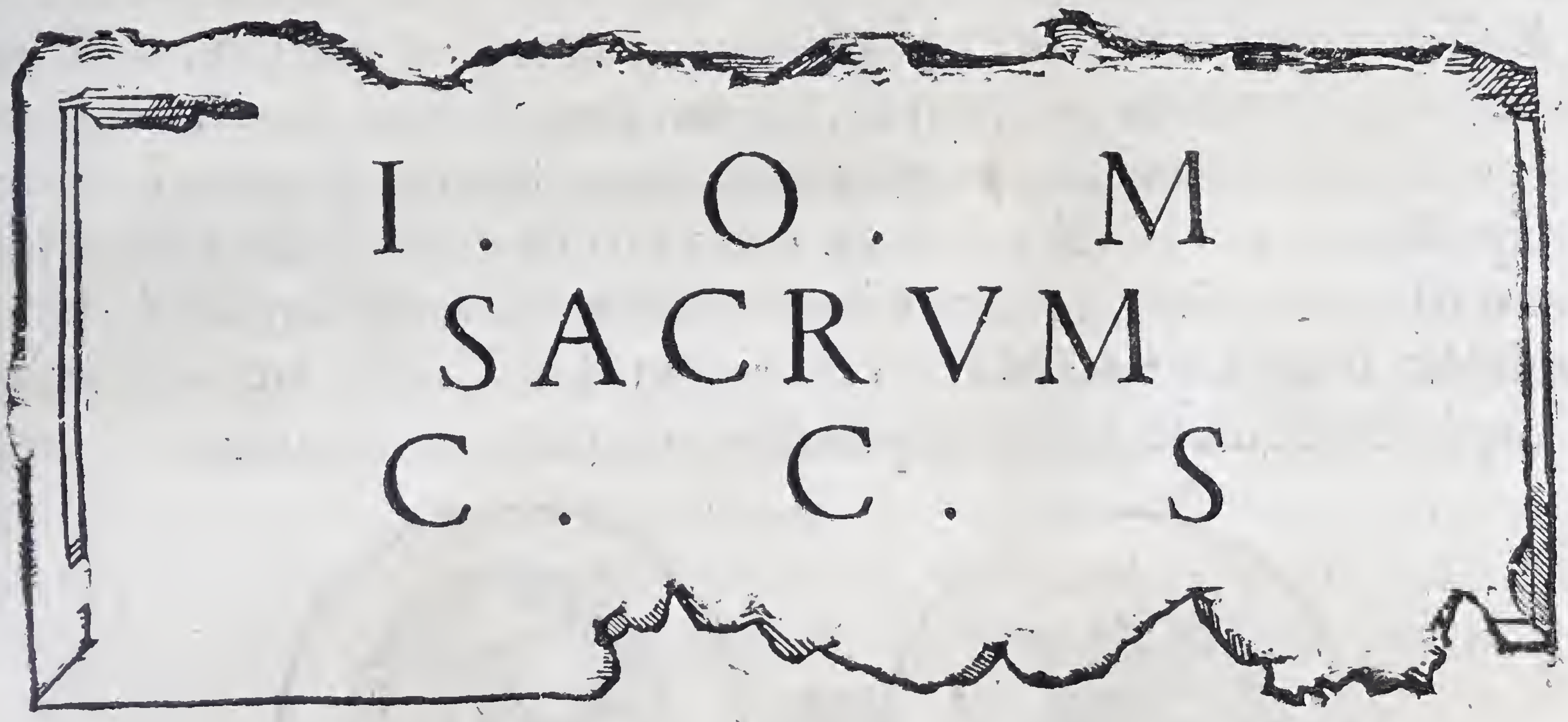
& pro Tiberij Salute Genio Municipij Interamnatis, in mea patria Theatrum, vt puto, extructum fuiſſe, Seiano interfecto, vt in Commentario meo, praeter nonnullorum opinionem, interpretor, ex inſcriptione pulcherrima cernitur, quam nobis infra ad caput IV deſcribere, eſt animus. Ceterum, cur C. Caeſius Sabinus Dijs Publicis ſacrum egerit, vel templum, vt opinor, dicarit, lectorem ad ea, quae mox ad ſequentem lapidem comminiſcemur, libenter referam. nam duobus ſequentibus capitibus C. Caeſium Sabinum Deo Optimo Maximo, & Apollini templa exaedificaſſe, conijcere eſt. Quo magis admiranda Caeſij Sabini magnitudo animi eſt, magna cum religione coniuncta.

D E

DE EODEM C. CAESIO SABINO A QVO TEMPLVM IOVI OPTIMO MAXIMO DICATVM CREDITVR

CAPVT II

Vbi, cur Iuppiter Optimus Maximus dictus, an idem *cum Capitolino ſit; vbi nam ei templum in vrbe fuerit; à quo prima eius fundamenta iacta, à quo conſecratum, quoties reſtitutum; cur eidem templum C. Caeſius Sabinus ſtatuerit, explicatur: multaq. alia non ingrata traduntur.*

IN ijſdem Archidiaconi Saſsinatis hortis Lapis hic quoque perfractus adſpicitur, qui C. Caeſij Sabini, de quo modo mentio facta eſt, memoriam complectitur; à quo templum Ioui Optimo Maximo conditum etiam putamus; quod ex tribus litteris, I. O. M. conijcimus, ſicut ex C. C. S. Caium Caeſium Sabinum arbitramur. Licet vero Tarquinius Superbus, qui Ioui Optimo Maximo templum in Capitolio extruxit, ſub eiuſdem templi tecto ſacella tria aequalia, inter ſe communia habentia latera, medium quidem Iouis, ab dextera parte Mineruae, ab ſiniſtra Iunonis fecerit; vnde ab Auſonio:

Trina in Tarpeio fulgent conſortia templa;

 quae

quae tria numina, vel pro Penatibus, vel Laribus, vel Dijs Publicis habita quoque fuiſſe ſupra demonſtrauimus; Caius tamen Caeſius Sabinus ſeparatim Ioui Optimo Maximo templum exaedificauit; cuius rei cauſſa infra dicetur. Quare autem veteres Iouem Optimum Maximum appellarint, ex Cicerone in primis, de Natura Deorum diſcendum eſt; ait enim libro ſecundo: *Sed ipſe Iuppiter, quem, conuerſis caſibus, appellamus à iuuando Iouem: à poetis Pater diuumq. hominumq. dicitur; à maioribus autem noſtris Optimus Maximus; & quidem ante Optimus, id eſt beneficentiſſimus, quam Maximus; quia maius eſt, certeq. grauius prodeſſe omnibus, quam opes magnas habere:* id quod expreſsius idem pro ſua domo dixit: *Quocirca te, Capitoline, quem propter beneficia, populus Romanus Optimum, propter vim, Maximum nominauit.* ex quibus Ciceronis verbis non modo, cur Optimus Maximus ſit Iuppiter appellatus, aperte conſtat, ſed eundem Capitolinum vocari. quae res licet ex multorum ſcriptorum monumentis apertiſsima ſit, in eius tamen corroborationem, inq. antiquitatis ſtudioſorum voluptatem, libet duos argenteos nummos adijcere: in quorum altero Iouis caput ex parte vna, ex altera ſedens Veſtae ſimulacrum eſt; ſceptrum ſiniſtra, dextera orbem tenens: in altero vero Veſtae caput ex vna, altera ex parte Iouis item ſimulacrum, eiuſdem ſitus, pro templi porticu conſpicitur; haſtam manu ſiniſtra, dextera fulmen gerens. circum Iouis vel caput, vel ſimulacrum, litterae in hunc modum conſcriptae ſunt: I. O. M. vel I. O. MAX. CAPITOLINVS; vt ſcilicet Iuppiter Optimus Maximus, idem, ac Capitolinus videatur: & templum illud, quod in Capitolio Iouis Optimi Maximi extructum fuiſſe, infra latius oſtendemus, Capitolini Iouis templum appellatum, vel maxime aſſerimus.

Hoc

Hoc vero, antequam de Iouis Optimi Maximi templo quidquam profeſeram, de ipſius imagine perſcribere lubet; pingi eam ſolitam fuiſſe modis varijs, pro varia, & diuerſa illi poteſtate attributa. ſed eius in primis ſimulacrum ſedens effingebant, vt ex nummo repraeſentatum cernimus. cuius rei hanc rationem ſcriptores afferunt, vt ſcilicet eius virtus ſtabilis, incommutabiliſque oſtenderetur: nuda ſuperiora, atque aperta habere videtur, quoniam ipſe conſpicuus caeleſtibus tantum ſit: inferiores autem partes velatas illi eſſe, & obtectas: quia minus eum apparere, minuſq. videri abijs, qui in terris ſunt, exiſtimarunt. tenet autem laeua, vt videtur, haſtam, ſeu ſceptrum, quia in ſiniſtra corporis parte, placet Phyſicis, extum maxime princeps, & ſpiritale, vt ipſi vocant, ineſſe, Cor ſcilicet: vbi ſedem ſapientiae, ac mentem, conſtitutam volunt. Rex autem Mundi, atque Opifex νοῦς, hoc eſt intellectus, vel mens. fulmen dextera geſtat, vnde Fulminator dictus à Latinis, ſic appellatus: vt quidam volunt, poſt Oenomai domum fulminatam, licet alij in Seleucia hoc nomine appellatum dicant. Orpheum in fulminatorem Iouem hymnum compoſuiſſe ferunt. ab eodem, & à Pindaro vocatur Iuppiter ἀργικέραυνος, ideſt coruſcans fulmine; à nonnullis ἐγχεικέραυνος ζεύς, quod videlicet fulmine vti diceretur; dictus praeterea Iuppiter τερπικέραυνος, quod ſcilicet fulmine gaudeat; vnde poeta:

Perſringit penetrat, cremat omnia fulmen adactum,
Iuppiter hinc nomen τερπικέραυνος habet.

Horat. lib. 3. carm.

Nec fulminantis magna Iouis manus: dixit. & Fulgur Iuppiter videtur apud feſtum nominatus. Scribit Feſtus, praeuerſum fulgur appellatum, quod ignoratur noctu, an interdiu ſit factum. itaq. Ioui Fulguri, & Summano ſit, quod diurna Iouis, nocturna Summani fulgura habeantur. In patria mea, me puero, effoſſus eſt lapis, vt meo in commentario oſtendo, ita inſcriptus:

IOVI
FVLMINI. FVLGVRI. TONANTI
RVSTIVS. L. F. AEPIO. PONT
EX. S. C. DEDICAVIT

Porro Iouis caput faſcia redimitum cernimus, quae Regum inſigne praecipue erat. Iuppiter enim Rex: vnde Virgilius:

Conciliumq. vocat diuum pater, atque hominum Rex. de Ioue loquens. Cur vero Veſta itidem ſedens appareat, infra ad caput de Caeſia Sabina oſtendemus. Iouis igitur templum ſiue Iouis Optimi Maximi, ſiue Capitolini vocitemus, Tarquinius Priſcus Sabino bello vouiſſe dicitur; Superbus dein librarum argenti quadraginta millia in fundamenta impendit. verum cum ad culmen fere opus perueniſſet, conſecrationem obire non potuit, regno

gno

gno exactus. conſecrauit tamen Horatius Puluillus Conſul, Poplicolae collega; vt ex ſequenti inſcriptione cernitur; quam apud quamplurimos antiquitatum ſcriptores inuenio repetitam:

M. HORATIVS. CONSVL. EX. LEGE. TEMPLVM. IOVIS. OPTIMI MAXIMI. DEDICAVIT. ANNO. POST. REGES. EXACTOS. A. CONSVLIBVS. POSTEA. AD. DICTATORES. QVIA. MAIVS. IMPERIVM ERAT. SOLEMNE. CLAVI. FIGENDI. TRANSLATVM. EST

Exſtructum, inquit Dionyſius, templum hoc fuiſſe ſuper alta crepidine, ambitu octo iugerum, vnumquodq. latus habens ducentorum pedum: eſt enim iugerum duplicatus in longitudinem actus, vt ait Plinius, is eſt, in quo boues aguntur, cum aratur, vno impetu iuſto, hoc eſt CX. pedum. & quia Dionyſij temporibus huius templi veſtigia adhuc exſtabant: paullum quidem, inquit, variantem inuenire poſſet aliquis eminentiam altitudinis, ne quindecim quidem pedibus integris: à parte quidem, qua frons meridiem ſpectat, comprehenſum triplici columnarum ordine: ab obliquis vero partibus ſimplici. Erat hoc templum, praeter cetera ornamenta, multis ſtatuis, ac tabulis exornatum; ſtatua erat vna aurea, pedum decem, quam Claudium Auguſtum dicaſſe, auctor eſt Tremellius. Iouis item Imperatoris ſimulacrum in eodem templo fuiſſe collocatum, ſunt qui ex Ciceronis verbis opinentur, ait enim Cicero: *Iouem Imperatorem quanto honori in ſuo templo fuiſſe arbitramini?* Victoriae ſtatuam ibidem fuiſſe, teſtis eſt Plutarchus, & Plinius: item ſex pocula Murrhina ex triumpho à Pompeio in vrbem aducta. Libros autem Sybillinos in eodem templo ſub terra in arca marmorea conditos eſſe, & à quindecim viris aſſeruatos, à Dionyſio quoque etiam traditur: Polybius foedera cum Carthaginenſibus icta, perſcripta in tabulis aeneis, ab Aedilibus hic conſeruata aſſerit. hic fuit quoque pallium breue purpureum laneſtre, ad quod cum Aurelianus Imperator ſuas veſtes purpureas iungeret, cineris ſpecie decoloratae videbantur, diuini collatione fulgoris. hoc munus Perſarum Rex, ab Indis interioribus aſportatum, Aureliano dediſſe dicitur. habuit & hoc templum fiſtulas quaſdam, quibus aquam reliquis templis, ac ſedibus ſuppeditabat, vt pro Rabirio teſtatur Cicero; à quo contra Rullum, ac pro domo ſua orationes ibidem ſaepiſsime fuiſſe habitas, perhibetur. Erat in eo templo pars ſecretior, quam ingredi prophano non licebat, in hac fuere coronae aureae duae, quarum alteram ex XX Philippeis factam, quam Pamphilij Legati in Curiam tulerant; alteram Legati Carthaginenſium miſsi congratulatum, ob victoriam partam aduerſum Samnites, attulere. inter hanc templi partem, & Mineruae cellam Iouis Imperatoris, de quo ex Cicerone diximus, ſignum collocatum fuiſſe, ait Sextus Pompeius, à Tito Quinctio Preneſte aduectum. Et ante Mineruae ſacellum Deos noxios fuiſſe, idem narrat. Sexti verba ſunt haec: *Dij noxij appellantur tria ſigna in*

Capitolio

Capitolio, ante cellam Mineruae genibus nixa, veluti praeſidentia parientium nixibus. quae ſigna, ſubtracta populo Romano, Attilium, Antiocho ſuperato, Romam reportaſſe, atque ibi collocaſſe, ſunt porro qui ſcribunt. in huiuſce Deae delubro fuit tabula, in qua raptum Proſerpinae Nicomachus pinxit. in Iunonis cella canem, ſuum vulnus lambentem, ſe vidiſſe teſtatur Plinius. Iunonis vero ſacellum à ſiniſtra fuiſſe ſacelli Iouis, & Mineruae à dextera, ex Liuij verbis conijcimus. ait enim: *Lex vetuſta eſt, priſcis litteris, verbiſq. ſcripta, vt qui Praetor Maximus ſit, clauum pangat: fixus fuit dextero latere Iouis Optimi Maximi, qua Mineruae eſt templum. eum clauum, quia rarae per ea tempora litterae erant, notam numeri annorum fuiſſe ferunt. & propterea Mineruae dicatam legem, quia numerorum inuentricem credunt*. Iuuentutis aediculam prope Mineruae ſacellum eſſe, ſcribit Plinius: Fidei templum ad Iouis Capitolini extitiſſe oſtendit de Natura Deorum Cicero, his verbis; *qui iuſiurandum violat is fidem violat; quam in Capitolio vicinam Iouis Optimi Maximi (vt in Catonis oratione eſt) maiores noſtri eſſe voluerunt*. quod Plinius videtur affirmare, dum ait: *ſpectata eſt & in aede Fidei, in Capitolio imago ſenis, lyram puerum docentis*. Ex illis Valerij Maximi verbis, quae leguntur capite IV libri III colligi poſſe videtur, locum vbi toga virilis ſumebatur, Capitolini Iouis fuiſſe. ait enim Valerius: *Hanc pietatem aemulatus M. Cotta, eo ipſo die, quo togam ſumpſit virilem, protinus, vt è Capitolio deſcendit, Cn. Carbonem, à quo pater eius damnatus fuerat, poſtulauit*. verba illa, *protinus, vt è Capitolio deſcendit:* indicare videntur, aut in Capitolini Iouis templo togam virilem, vt dictum eſt, ſumi ſolitam, aut poſt eam domi ſumptam, ſtatim in Capitolium ad aedem Iouis itum eſſe. huius ſententiae auctorem video Iuniorem Aldum eo Libro, qui de Quaeſitis per epiſtolam inſcribitur: vbi de Toga elegantiſsime diſſerit. quem Librum, promiſcua diſciplina reconditum, omnium manibus teri, maxime ſuadeo. Stetit ſane Iouis Optimi Maximi, ſiue Capitolini templum incolume quadringentis, & quindecim annis, donec bellis Marianis Scipione, & Narbanno Conſſ. igne conſumptum, reſtituit Sylla; Q. Catulus conſacrauit: durauitq. ad Vitellianum bellum, quo bello iterum incenſum, clauſis foribus, indefenſum conflagrauit: quod Veſpaſianus reſtituit. eodem orbi imperante tertio, cum ipſo Capitolio arſit; quod Domitianus magnificentius, quam antea vnquam fuiſſet, duodecim millibus talentis inſumptis, reſtituit. ob cuius templi reparationis, aedificationiſque memoriam, C. Caeſium Sabinum Ioui Optimo Maximo, vt deſcripti lapidis forma oſtendit, templum extruxiſſe crediderim. ſi hunc C. Caeſium Sabinum, illum ipſum exiſtimemus, vt vere ipſe exiſtimo, quem ex Martiale, & Iuniore Plinio Fonteius laudibus extulit; atque illum, qui vna cum Domitiano Conſulatum geſsiſſe, ex plurimis Iunioris Plinij interpretibus, atque ex alijs, à Fonteio commemoratis, elicitur. qui ſi

verum tradunt,non eſt, quod nos pluribus coniecturis inuoluamur. duae tantum ſufficiunt, quarum altera ducor opinari, C. Caeſium Sabinum Ioui Optimo Maximo templum, vt diximus, dedicaſſe, quo Domitianum Principem, cui is in delicijs erat, hac officij viciſitudine aemularetur: à quo imperante Iouis Capitolini templum reſtitutum, atque exaedificatum, vt credamus, rationibus non minimis ducimur. in cuius conſtructione Quinquennale certamen, triplex inſtitutum ab eodem fuiſſe, ex Suetonio diſcimus; Muſicum, Equeſtre, Gymnicum. *Certabatur enim*, Suetonius inquit, *& proſa oratione Graece, Latineq. ac praeter citharedos, chorocitariſtae quoque interfuerunt, & pſallocithariſtae. In ſtadio vero curſu etiam virginis certamini praeſedit crepidatus, purpureaq. amictus toga; Germanicam capite geſtanscoronam auream, cum effigie Iouis, ac Iunonis, Mineruaeq.* haec Suetonius in Domitiano. ex quo iuuat conijcere, Domitianum certamen Quinquennale inſtituiſſe & Ioui Capitolino, ideſt Optimo Maximo, & Dijs Publicis ſimul. pro quibus nos ſupra Iouem, Iunonem, & Mineruam intelligi, indicauimus. His tribus porro numinibus ſacra coniunctim fieri, apertius demonſtratur, ex peruetuſta inſcriptione, quam Auguſtae inuentam marmore elegantiſsimo legimus, cuius verba haec ſunt:

IOVI. IVNON. MINER
ANTONIA. M. LIB
APHRODISIA. SCYPHOS. H
VENEREVM. SPECVLVM
DONVM. DEDIT

atque ex alia inſcriptione, quam Mediolani, ad portam Nouam, adinuentam, Caeſar Palazolus, mihi ab familiari ſuo exhibendam curauit. cui viro, praeter excellentis ingenij vim, ſummamq. proceri corporis dignitatem, ſummam natura humanitatem, comitatemq. elargita eſt. adeſt nunc equitum leuis armaturae praefectus, qui Ampliſsimi Cardinalis, P. DONATI CAESII Domini mei, Bononiae Legati, praeſidio excubant: cum olim domi, militiaeq. res non inſtrenuas geſſerit. ſed de Palazolo taceam, ne maleuoli homines, laudes in eum meas amori potius, quam veritati adſcribant. Inſcriptio talis eſt.

IOVI
IVNONI
MINERVAE
Q. V. G. V. S.
L. I.

Inuenio in hanc rem inſcriptionem aliam, quam Aldus Iunior ſuo de Orthographia libro optime complectitur. marmor effoſſum in Monte Caelio ſuperioribus annis Romae fuit, ad Diuae Mariae in Dominica, cui Naui-

culae

culae nomen inditum eſt, extremis verſuum partibus exeſis, & lapicidinarum forte imperitia perperam inſcriptum:

OPTIMVS. MAXIMVS
CAELVS. AETERNVS IVP
TER. IVNONI. REGINAE
ET. MINERVAE DONVM
DEDIT. PRO. SALVTEM. SVAM
M. MODIVS. AGATHO. ET. PR
FAVSTI. PATRONI. HOMINIS. S
ET. HELPIDIS. SVAES. CVM. S

Vbi non modo Iuppiter Optimus Maximus (licet ordine praepoſtero, Iuppiter ſcriptus ſit) & Iuno Regina, & Minerua coniunctim videntur, ſed pro alicuius ſalute, incolumitateue iiſdem ſacra fieri, donaq. tribui animaduertimus. Cur autem Domitianus Ioui Capitolino Quinquennale ediderit, mea opinio fert, quod is Vitelliano bello hoſtium manibus elapſus, votum Ioui Capitolino fecerit. nam ſi Tacito credimus, prima Vitellianarum copiarum in Veſpaſiani milites, Capitolium occupantes, irruptione Domitianus apud Aeditum occultatus, liberti ſolertia lineo amictu turbae ſacricolarum immixtus, ignoratus primum apud Cornelium, paternum clientem, iuxta Velabrum delituit: qui poſtea rerum potiente Veſpaſiano patre, diſiecto Aeditui contubernio, modicum primum ſacellum Ioui Conſeruatori, aramq. poſuit, caſuſq. ſuos in marmore expreſsit; mox imperium adeptus Ioui Cuſtodi ingentem aedem, ſeq. in ſinu Dei, quod ab eo ſeruatus ſit, conſacrauit; quam cum in Capitolio extitiſſe apud alios reperiam, facile diuino, ibidem plane, vbi Conſeruatoris Iouis cella extructa fuerat, Cuſtodis templum extructum, aut in ipſius Iouis Capitolini templi ruinis. nam Iouis Capitolini templum, quod à Vitellianis combuſtum fuerat, Veſpeſianus reparauit, atque iterum Titi imperio conflagrauit. Itaque veriſimile eſt, in eius templi ruinis eidem Ioui Capitolino, quem Cuſtodem mox appellauit, aedem Domitianum aedificaſſe; Suetonio praeſertim, in ipſius Domitiani vita, ita ſcribente; *ac ne qua religio Deorum impune contaminaretur, monumentum, quod libertus eius, è lapidibus templo Capitolini Iouis deſtinatis, filio conſtruxerat, diruit per milites; oſſaq. & relliquias, quae inerant, mari merſit. è lapidibus,* inquit, *templo Capitolini Iouis deſtinatis.* ex quo facile cum Plutarcho, atque aliis ſcriptoribus affirmare poſſumus, templum Capitolini, ideſt Iouis Optimi Maximi ab eo fuiſſe reſtitutum. Plutarchus enim in Poblicolae vita, Iouis Capitolini templum conflagraſſe, recenſet, ſimul atque Veſpaſianus deceſsit, & tum quartum à Domitiano expletum, & dedicatum eſſe. quod Iouis Cuſtodis forte Tacitus maluit appellare, quia (vt diximus) per Iouis aeditui, ideſt templi eius cuſtodis, manus ſeruatus ab ho-

ſtium iniuria fuerit; in cuius templi aedificatione, dedicationeq. Quinquennale certamen eum edidiſſe facile exiſtimo; praeſertim cum corona, quam capite geſtabat, redimita, vt dictum eſt, imaginibus eſſet Iouis, Iunonis, atque Mineruae: quibus numinibus ſacella, ſiue delubra paria in Iouis Capitolini fuiſſe conſtituta, eaq. pro Penatibus, vel Laribus, vel Dijs Publicis habita, non ſemel diximus. Adde, quod in templorum dedicatione certamina, ludoſq. & ſpectacula edi ſolita, & apud priſcos ſcriptores legere eſt, & nos alibi in Matris Deum Magnae aedis dedicatione, M. Iunium Brutum ludos ſcaenicos dediſſe, quos Megaleſios appellarunt, indicamus. Neque vero omittam inſcriptionem, non inuenuſtam, quam apud Iſconium, quod nunc Guaſtum appellant, conſpici Appianus ait: in qua inſcriptione mentio fit de ſacro certamine Ioui Capitolino Luſtro ſexto inſtituto, in quo L. Valerius Pudens ob victoriam, inter poetas Latinos partam, corona donatus videtur: inſcriptio huiuſmodi eſt.

L. VALERIO. L. F. PVDENTI
HIC. QVOM. ESSET. ANN. XIII. ROMAE. CERTAMINE. SACRO.
IOVIS. CAPITOLINI. LVSTRO. VI
CLARITATE. INGENII. CORONATVS. EST
INTER. POETAS. LATINOS. OMNIB
SENTENTIIS. IVDICVM
HVIC. PLEBS. VNIVERSA
MVNICIPIVM. HISCONENSIVM
STATVAM. AERE. COLLATO
DECREVIT. CVRAT. R. P.

Hos ludos continuata Luſtrorum ſerie peragi ſolitos putarim: ita Iulio Capitolino ſcribente: *Et quia ludi Iouis Optimi Maximi erant, interpellari eos publico luctu noluit.* haec in M. Antonij Philoſophi vita, cum de Veri, ipſius Imperatoris filij obitu agit, Capitolinus ſcribit. quos ludos, Capitolinum Agonem, inuenio quoque appellatos. Verum longe de propoſito argumento detracta forte oratio eſt. ad Sabinum igitur Caeſium reuertamur: quem, ſi quis ad Domitiani imitationem, vt diximus, & Dijs Publicis, & ſeparatim Ioui Optimo Maximo templa dicaſſe dicat, haud eum falli crediderim. Altera quoque coniectura adductor, quod noui Conſules, magiſtratum inituri, Iouis Optimi Maximi templum adeuntes, rem ibi diuinam feciſſent: quod ſcilicet rerum omnium initia Deo deberi voluerint. Hinc in ſolemnibus omnibus precationibus Iouem Optimum Maximum appellari ſolitum, Firmianus Lactantius ait. ex quo facile conijcitur, C. Caeſium Sabinum Romae hoc praeſtitiſſe, haud ſatis ducens, id quoque praeſtandum in patria, mandaſſe. ſed ſuperior, ſi quis omnia ſupra narrata attentius ponderauerit, coniectura verior, ac probabilior videbitur. Caeſius enim vt

Domi-

Domitiano rem gratam faceret, animiq. ſui gratitudinem tanto Principi oſtenderet, pro eius ſalute votum quoque & Dijs Publicis, & Ioui Optimo Maximo, non vt Domitianus ſimul, ſed ſeparatim forte perſoluit, templaq. ſingulis numinibus Saſsinae dedicauit. Nouum ſane, meumq. inuentum haud quis putet, Iouem Optimum Maximum, ſiue Capitolinum alibi, praeter quam in vrbe Roma fuiſſe cultum, cui ex toto terrarum orbe donaria ampliſsima mitterentur, vt ex Cicerone, Liuio, Dionyſio, Plutarcho, atque alijs legimus. Pauſanius in Corinth. inquit: *Corinthi ſupra theatrum Iouis eſſe templum, qui Romana voce Capitolinus vocaretur, Graeca, Coriphaeus.* & Liuius Dec. v. Anthiochiae ait, Iouis Capitolini fuiſſe magnificum templum, non laqueatum auro tantum, ſed parietibus totis laminibus inauratis. fuit & Toloſae in Hiſpania Capitolium, vt in ſacris obſeruatur Annalibus; fuit & Capuae arce munitiſsima; fuit & aliud Beneuenti. quibus locis omnibus Iouis Capitolini, ideſt Optimi Maximi templum fuiſſe, certum eſt. Multis quidem in oppidis Iouem Optimum Maximum cultum fuiſſe, ex antiquis lapidum inſcriptionibus reperio. ac ne longe peruagemur, apud Interamnates meos Iouis Optimi Maximi templum fuiſſe, perſuaſum habeo. duas enim inſcriptiones in peruetuſto templo, quod cathedrale eſt, & Deiparae dicatum, cum patriae vel adoleſcentulus antiquitatis fragmenta colligebam, adinueni. quarum vna haec tria duntaxat elementa continet I. O. M. altera in baſi, ex Tiburtino lapide, ſic inſcribitur:

IOVI. O. M.
ATINATIA
* ELPIS
DEDICAVIT. ET
* CONSECRAVIT.

apparet id quoque ex vno Poetouionenſi lapide, quem capite IV infra deſcribemus, atque ex vno Tudertino, quem ibidem oſtendere conſtituimus. Nil mirum igitur, ſi Saſsinae C. Caeſius Sabinus templum Ioui Optimo Maximo exaedificauit: quod oppidum Vmbriae totius vetuſtiſsimum, ac ſplendidiſsimum municipium perpetuo eſt habitum. nam praeter illuſtres viros quamplurimos, quos ex eodem municipio antiquitus fuiſſe, memoria exſtat; inde Plautus vetuſtiſsimus Latinitatis auctor prodijt: quem laudibus maioribus afficere nequeo, quam quas illi grauiſsimus ſcriptor, Varro merito tribuit. qui, ſi Muſae Latine loqui voluiſſent, non alia quam Plautina lingua loquutas, profert. ex hoc item Municipio Aulum Pudentem fuiſſe, à Martiale in primis ſcimus; dum de Sabino Caeſio ait: *Auli municipis mei Pudentis*. Hunc Pudentem vel parentem, vel filium L. Appaei Pudentis putarim, cuius memoria adhuc Saſsinae, in vetuſto lapide, huius exempli, viget.

L. APPAEO. L. F
PVB.
PVDENTI. P. P
TRIB. COH. XII
VRB. ET. X. PRAEF
FLAMIN. FLAVI:::
PATRON:::::::
PLEBS. VR:::::::

Videntur aliqua deeſſe. certe Martialis aetate fuit, cum Flaminem Flauialem eum fuiſſe videamus. Fuerit necne parens L. Valerij Pudentis, quem ſupra ex Hiſconenſium lapide repraeſentauimus, neque negare, neque affirmare auſim. cum Lucij praenomen videam; cum carminum certamine victor, inter Latinos poetas coronatum, aduertam; in eam facile partem prolabor, vt credam, L. huius Appaei filium eſſe, cuius titulus Saſsinae videtur; praeſertim cum poeta appareat; cum Martialis amici filium, ac fortaſſe alumnum: cum vero Hiſconienſes ei ſtatuam collocarint, coniectura abſtineo. at hoc annuiſſe ſat eſt. Vmbros primum cum populo Romano ſocietatem iniuiſſe, nemo non ex Liuio diſcit. cuius prouinciae Camertes cum Q. Fabio Maximo amicitiam primi contraxiſſe creduntur. cum ijdem, in fidem haud prouecti longius, defeciſſent, ab eodem Maximo deuicti, Romanis ſeſe dediderunt; Ocricolanis ſponſione in amicitiam acceptis. Mox vero cum Nequinatibus quoque, & cum Saſsinatibus (perperam cum Sarſinatibus quidam legunt, recentiorem oppidi nomenclationem ſequuti) pugnatum eſt. cum Nequinatibus anno CDLIII ab Q. Appuleio Conſule, qui Nequinum oppidum circumſedit; & ſequenti anno à M. Fuluio Paetino, qui illud cepit, colonia eo à populo Romano deducta, ac Narnia, à Nare fluuio auſpicatius appellata, vitato oppidi nomine, à nequitia deriuato; vt de Beneuento legimus, quod oppidum, cum antea Maleuentum appellaretur, coloniae, eo deductae, Beneuentum inditum nomen fuit. cum Saſsinatibus autem anno CDLXXXIII, vt ex Capitolinis Conſularibus D. Iunij Perae, & Fabij Pictoris triumphis liquet; atque Liuianae Epitome teſtantur. At neſcio quo fato factum video, vt ea oppida, quae poſtrema in populi Romani foedera venerunt; eadem Caeſij incoluerint. à priſcis enim Caeſijs Saſsina, vt Sabinus Caeſius nobis indicat: à recentioribus vero Nequinum, ſeu, meliori omine, Narnia inhabitata eſt. Primus omnium, quem Narniam ex recentioribus Caeſijs incoluiſſe reperio, ANDREAS fuit Angeli Caeſij Romani, hoc nomine, primi, filius; qui Aemiliae Iudex Generalis (ita enim appellabatur, quem mox Romandiolae Praeſidem vocant) à Bonifacio Octauo praefectus fuit, anno MCCLXXXXVI. Hic igitur Andreas frequenti Senatu à Narnienſibus ciuitate donatus, ex publicis illius ciuitatis monumentis perſpicitur: priui-

legijs

legijs eidem, atque immunitatibus attributis, ſupraquam cuiquam antea contigerit vnquam. vt in eiuſdem vita, poſtremo de recentioribus Caeſijs volumine plenius, Deo dante, dicetur. Porro ad noſtram vſque diem recentes Caeſij perpetua domorum, agrorumq. poſſeſsione modo Narniae, modo Caeſij principem locum, ac ſedem habuerunt. Eiuſdem Ciuitatis Epiſcopum Bartholomaeum Caeſium, Petri Caeſij, Senatoris Romani filium, adinuenio: quo mortuo Paullus Aemilius Caeſius, qui S. R. E. Cardinalis, & Pontificibus gratus fuit, Epiſcopatum obtinuit, & familiari ſuo conceſsit. quo dein Epiſcopatu cohoneſtatus eſt vir ampliſsimus, P. DONATVS, Venantij Caeſij filius, quem ſemper honoris cauſſa nomino, antequam galerum à Pio Quinto Pontifice Maximo, ſumma ſanctitate, ac probitate viro ſuſceperit. quo accepto, & inter Cardinales relatus Epiſcopatum conceſsit Romulo Caeſio fratri, moribus optimis, & ijs omnibus animi dotibus, quae Epiſcopum decent, perornato. qui ſe ſponte ea dignitate abdicauit, atque eam Herulo Herulio, nobili viro, Narnienſi, pernceeſſario ceſsit: qui modo Prolegatum Bononiae agit. de quo plurima huc congererem, niſi maxime vererer, ex tenuis fortunae homine laudes profectas, aut eum aegre laturum, aut non alibi mihi aptiorem locum ſperarem dari, de eius meritis, vt aequum eſt, praedicandi. Sed horum omnium primum è Caeſia gente reperio Narnienſium Epiſcopum, Probum Caeſium, qui Othonem Secundum Imperatorem, victum à Sarracenis, & in mare à Piratis captum, liberum aſſeruit, & Romam incolumem perduxit. Epiſcopus ab Ioanne XIII, quem Narnienſem ferunt, creatus putatur. Sed ad Sabinum Caeſium iterum recurrat oratio; quae longius me prouexit, recentium Caeſiorum dulcedine, de quibus aliquando pertractare animus geſtit. In Sabino igitur duo, vt iam ſuperiore capite diximus, animaduerto, & ſummam religionem, qua tot templa dicarit, & ſummam diuitiarum copiam, quibus id facere commode potuerit: & quod extremum eſt, Sabinae Caeſiae, de qua mox dicetur, haereditatis opibus auctus, haeredem nullum, opinor, reliquerit. quapropter exiſtimare cogor Sex. Tettium Montanum, ex adoptione haeredem à Caeſio Sabino inſtitutum; vnde Sex. Tettium Montanum, Caeſium Sabinum, nominatum nouimus. vt aperte ex Fonteio capite III Libri ſecundi, ex lapide oſtenditur. Tettij Montani libertus fuit Sex. Tettius Herme, cuius epigramma Saſsinae repertum, Fonteio memini me dediſſe: quod ad caput XIII. Libri ſecundi imprimendum curaui. Hunc Montanum illum ipſum opinor eſſe, ad quem Plinius bis de Pallante quodam ſcribit, irridens nimium ei ab Senatu honorem, ob fidem, pietatemq. erga patronos, delatum. Duae epiſtolae pulcherrimae ſunt, vna libro ſeptimo, octauo altera perſcripta: ex quibus maximum eiuſdem Plinij cum Montano amicitiae vinculum cognoſcere eſt. amabat hominem forte, & vt virum probum, ac liberali ſcientia excultum,

cultum, & vt Caeſij Sabini adoptione filium. Haec opinio mea eſt, quam ſi quis non libenter auſcultat, oro ſaltem audiat: aut melius aliquid pronunciet. Non enim tantum meae inuentioni faueo, vt aliorum commenta aequo non feram animo. Illud ſemper genus hominum odi peſsime, qui tantum in quibuſque ſibi diſciplinis adrogant, vt quae vel ipſis imprudentiſsime exciderint, ſumma ea cum prudentia prolata contendant; pertinaciterq. defendant: ac proin non modo reprehenſionem omnem reſpuunt, ſed, ſi quos paullulum quidem ab eorum ſententijs diſſidentes aduertunt, virulentis eos voluminibus, famoſiſq. (vt aiunt) libellis inſectantur. quaſi vero aut non errare humanum apprime ſit, aut non aeque diuerſas hominum ſententias, ac diuerſa capita quotidie experiamur: vel non totidem reperies ingeniorum, quot corporum formas. Ego vero ſicut vera, aut veritati proxima, ſcribere hoc opere vehementer amo; ita quae aduerſus me vera dicuntur, omni hilaritate, ac beneuolentia excipiam. Praeterea quid magis cupiam, aut cupere debeam, quam vt haec priſcorum Caeſiorum monumenta in quaeſtionem veniant; vt tanquam aurum igne, ita multis diſputationibus eorum laudes magis magiſq. prae hominum oculis illuſtriores appareant; perq. ora aſsidue clariores volitent virûm. Vtinam, atque iterum vtinam, ſicut ab hac gente, ſtirpes quam plurimas progenitas nanciſcimur, ita quamplurimi ſcriptores exurgerent, vt quoquomodo eiuſdem vel memoriam renouarent, vel latius excolerent: aliquidue certius inuentis adderent, verius, atque recentius. nam aut recentiſsima quaeque inuenta correcta, & emendata maxime videbuntur, aut noſtra haec ex iiſdem firmiora, ac ſolidiora fient. Nempe, cum nos non omnia quae ad Caeſios pertinent, exanclaſſe profiteamur, (curſim vaſtum hoc mare adnauigandum eſt nobis) non ſumus neſcij, quin, aut veteribus libris relegendis, aut antiquitatis monumentis reuoluendis, aliquid ſemper ſuppetat, quo Caeſiorum haec fundamenta commendationis, & famae, tot ſcriptorum veterum conſenſu, in tot marmorum, lapidumq. ſolidiſsima area iacta, atque firmata, nouo aliquo inuento ad ſublimius, excelſiuſq. faſtigium excitanda, efferendaq. mirifice homines inflammentur.

DE EODEM C. CAESIO SABINO QVI APOLLINI TEMPLVM DICAVIT
CAPVT III

Vbi, cur id praeſtiterit, ratio probabilis oſtenditur: *vbi item de ipſo Apolline, de Muſis, Nymphis, Gratijs habetur non incurioſa narratio.*

APOLLINI
SACRVM
C. C. S

HVNC quoque lapidem eodem cum duobus ſuperioribus loco conſiſtere, Angelus Perutius, Saſsinatium Antiſtes, dudum ad Dominum meum, Cardinalem Caeſium, Bononiam perſcripſit; à quo, vt eſt vir, praeter vitae ſanctitatem, ſumma quoque humanitate, ac doctrina praeditus, diligentia non minima adhibita eſt, vt omnes lapides, qui Saſsinae in praeſentia exſtant, deſcriptos mitteret: miſitq. praeter eos, qui ad Caeſios pertinent, ad alios ſpectantes multos. Nos vero, ne à ſuſcepta re longius digrediamur, de eodem C. Caeſio Sabino dicemus, ad quem lapis hic cum Apollinis Sacro pertinere facile videtur. nam notis illis litterarum C. C. S. Caium Caeſium Sabinum, vt ſupra, oſtendi putamus. Si quis à Fonteio de Martiale, deq. Iuniore Plinio collecta, vel oſcitanter legerit: probabilem ſane expiſcabitur ſententiam, cur C. Caeſius Sabinus Apollini quoque templum conſtituerit.

Ex Martiale igitur, Plinioq. C. Caeſium Sabinum manſuetiorum Muſarum ſtudijs fuiſſe maxime deditum, cognouimus; vnde templum, quod Nymphae Sabinum dedicaſſe, ex eodem legitur, cuipiam Muſarum dedicatum autumo. cui Martialis ſua carmina, tamquam vni ex Muſis conſacraſſe videatur. quae ſi vera ſunt; non eſt, quod nos diuturniore dubitatione torqueamur; cur Apollini C. Caeſius Sabinus templum (vt ipſe arbitror) ſtatuerit, ſacraq. peregerit. Verum alia nunc mihi ratio ſuppetit, qua opinari cogor, aeque Apollini ſacrum eſſe à C. Caeſio peractum, atque Dijs Publicis, Iouiq. Optimo Maximo, vel pro Imperatoris ſalute, vel pro ſuamet valetudine adepta. Siquidem Apollinem, & Neptunum pro Penatibus habitos fuiſſe, quos eoſdem, ac Publicos Deos putauerunt, ſupra primo capite pleniſſime, ni fallor, demonſtratum eſt. neque hoc temere confinxere; duo enim phyſici naturae principia ponunt calorem ſcilicet, & humorem: calorem, à quo naturae opus fieret, humorem, ex quo fieret, differentes. quin etiam omnia in terris viuentia his duobus in primis frui animaduertimus. Hinc apud antiquos aqua, & igni ſontibus interdici in more poſitum, putarim; vt ſcilicet, duobus praecipuis, & humano corpori neceſſarijs elementis priuarentur. Praeterea nemo neſcit, Apollinem rei quoque medicae inuentorem fuiſſe, atque hominum vitae, necique dominari. Nam cum Apollo idem ſit, atque Sol, duplex huiuſce ſyderis effectus habetur. alter, quo calore temperato hominum vitam iuuat; alter, quo iactu radiorum nonnumquam peſtiferum immittit mortalibus virus. ſed quia perpetuam praeſtat ſalubritatem, & peſtilens ab ipſo caſus rarior eſt, ideo Apollinis ſimulacra manu dextra Gratias geſtantia fingebantur, arcum cum ſagittis ſiniſtra: quod ſcilicet ad nocendum pigrior, & ad ſalutem dextera promptior eſſet. Huic propterea medendi poteſtas eidem attributa eſt, quod temperatus ſolis calor morborum fuga omnium ſit. nam cum ὡς ἀπελαύνοντα τὰς νόσους ἀπόλλονα, quam ἀπόλοντα cognominatum putant: quae ſententia, teſte Macrobio, Latini quoque nominis enunciationi congruens fecit, ne huius Dei nomen verteremus: vt Apollinem, aſpellentem mala, intelligamus; quem Athenienſes ἀλεξίκακον, ideſt in malis adiutorem, appellant. Sed Lindij Apollinem, λοίμιον, hoc cognomine, finita peſtilentia, nuncupatum colunt. Quod autem muſica, medendiq. ſimul facultatem priſci illi Theologi Apollini attribuerint, non eſt mirum. Harmonia enim conſtare omnia, muſicaq. capi omne quod viuit, animamq. ipſam originem ex muſica ſumpſiſſe, & Pythagorici omnes & Platonici affirmarunt. Scribitq. Sympoſiacis Plutarchus, brutorum pleraq. demulceri, afficiq. muſica: hinc fiſtulis ceruos ſiſti: hinc hipothoron, hoc eſt cantionem ad incitandas equas legimus; hinc cantu delphinos moueri, teſtis locuples eſt Pindarus; hinc elephantos cantu deliniri, & timpanorum ſono, ex Strabone diſcimus. Verum, ſi hoc feris beſtijs ſaepe accidit,

eo id

eo id magis hominum generi contingere. philoſophis placet, rationi compoti: quod ſcilicet modulatior ſonus, & flexanimus, vt ita dicam, concentus, in corpus muſicae memoriam deferat. quorum animam in Caelo fuiſſe conſciem putarunt; ex quo nullum tam immite, atque aſperum pectus reperiri affirmabant, quod non oblectamentorum talium irretiatur illecebris. Afferunt illa quoque Peripatetici, inſitum eſſe omnibus oblctari naturalibus motibus: cui rei argumento pueri ſunt, qui, vix in lucem editi, nutricum modulis permulcentur. Atqui nos propterea muſicis, opinor, delinimur numeris, moduliſq. quia ratum, ordinatumq. modum habent; mouentq. nos pro ſua aequabili ſerie ordinate, modoq. ſeruato. cum vero moderate laborem ſuſcipimus, bibimus, comedimus, ſomnum capimus; tunc naturam, vireſq. noſtras ſeruamus, augemuſq. Concentus igitur vocum, quam conſonantiam nominant, ea inprimis cauſſa demulcere nos poteſt, quia ſit permiſtio, ſiue (vt aiunt) contemperatio contrariorum, apte inter ſe coeuntium, & proportionem, quam vocant, cuſtodientium. adijce, quod ſpiritus, qui aereus ſanguinis vapor dicitur, ac veluti animae, & corporis nodus quidam, aere quoque modulate percuſſo, ſoniſq. & cantibus temperatur; & quodammodo alitur. Apud Aegyptios ferunt, ſacerdotum munera propria fuiſſe, remedijs, fidibuſq. ac myſterijs incumbere. Proinde ſcienter admodum Orpheus, Apollinem vitalibus radijs ſanitatem cunctis, ac vitam elargiri cecinit; ac morbos propellere: quia vero canoris fidibus, hoc eſt, motibus, viribuſq. ſuis contemperare ſolet. hinc lyra, citharaue tribus tantum cordis Apollini attributae. nam Hypate, ideſt voce graui, Hyemem; Neate, ideſt acuta, Aeſtatem; vocibus autem medijs, Ver, atque Autumnum producere exiſtimabant. Plutarchus, in libello de Muſica, ſi Latina verba è Graecis bene conuerſa, putemus; ita ait: *Conſueuerunt enim ex maioribus nonnulli nihil omnino recte fieri poſſe, quod Muſicae rationi non conueniret; nihilq. tantopere in moribus poſſe hominum informandis, quam numerorum concinnitatem, & vocum; ac fidium harmoniam: ad quarum modulationem omnes & animi, & corporis motiones componerentur.* Cum autem muſicae auctorem, ac medicae inuentorem ſcientiae eundem Apollinem eſſe conſtet; non igitur miretur quis, ſi vocum harmonias comperiſſe in Aegypto, Diodorus ſcribat Siculus, Mercurium, qui, teſte Macrobio, idem atque Apollo eſt habitus; ſicuti litteras, palaeſtram, numeros, medendi rationem, item & aſtrorum motum, & lyram cordarum trium, ob tria, vt diximus, anni tempora. Age, medicam facultatem vaticinio proximam eſſe, ait Hippocrates; vtriuſq. artis & Apollinem parentem ſcimus. Verum, ne prolixiores videamur, de Apolline abſoluatur oratio, atque ad C. Caeſium Sabinum reuertatur; quem ſupra affirmare meminimus, vel pro Imperatoris, ideſt Domitiani, vel pro ſua ipſius ſalute Apollini operatum eſſe; vel, vt ex inſcriptionis ſpecie licet conijcere, templum eidem ſtatuiſſe: duabus enim ſuperioribus inſcriptionibus adſi-

milis videtur. Et, ſi Macrobio credimus, Mileſios pro ſua ſalute Apollini immolaſſe; & Theſeum cum in Cretam ad Minotaurum duceretur, pro ſuo reditu, ac ſalute eidem vouiſſe dicitur. neque vero id in vetuſtis lapidibus infrequens eſt. Non ſilebo illud, cum à Martiale dicatur: *Nec tua Baianas Saſsina malit aquas:* comparationem eſſe ad Baianarum aquarum ſalubritatem; vt ſcilicet C. Caeſius Sabinus in Saſsinati ſuo balnea conſtituerit, quae Baianis aquis haud inferiora eſſent, Apollini, valetudini praeſidi, conſacrata, Muſaeq. vel Nymphae loci ſimul. nam vtrumque recte interpretor. Etenim, ſi Nympham pro Muſa accipi malumus, & Nymphas Muſas appellari, non obſcurum eſt. Legimus Lydios proprias quaſdam, apud ſe Nymphas, Muſas nuncupaſſe, vt eſt apud Theocriti expoſitores. & Nymphas Libethrides, Muſas à Libethro monte Thraciae, Muſis conſacrato, vocatas, eſt in primis auctoritas apud Virgilium, eclog. VII

Nymphae, noſter amor Libethrides.

Sed, ſi Nympham pro ipſa montium, ſiluarum, aquarumq. Dea quis capiat; nil eum falli exiſtimo. nam & montana, & ſiluoſa, aquarumq. riuulis non infoecunda Saſsinae regio eſt. & ipſe à Saſsinate iuuene, Caeſare Capello, antiquarum rerum ſtudijs dedito, accepi, exſtare etiam nunc amaeno quodam, ac ſalubri loco balneorum veſtigia, aquarumq. riuulos è terra ſcaturientes: quas aquas ad hunc vſque diem ab incolis Reginae appellari, affirmat: quod recte cum Martialis carmine congruere videtur, dum ad ipſum Sabinum ait, *Nympha ſacri Regina lacus*. id ipſum à Ioanne Baptiſta, ipſius Caeſaris patruele fratre, pro certo poſtmodum reſciui. quo cum homine, humanitate non vulgariter exculto, non ſemel ea de re locutus ſum. copiam enim illius aſsidue habeo: dat enim nnnc operam in ſcripturis pro magiſtro ad capitales cauſſas, apud Gerardum Tatium, ſupremum Turronis Bononienſis (quem vocant) Auditorem, ac Iudicem. In hoc viro, rerum plurimarum vſu praedito, iuris, legumq. ſcientia praeſtanti (quae duo percallere in primis iudicem decet) cum ſingularem clementiam ſingulari cum ſeueritate coniunctam ineſſe videam, non ſatis ſtatuere poſſum, vtram is magis in partem propendeat. Itaque, ſicut de Scaeuola Craſſus dixit, eſſe eum iuris conſultorum eloquentiſsimum, & eloquentium iuris conſultiſsimum, ita de Tatio pronunciare libet: eſſe eum clementiorum ſeueriſsimum, & ſeueriorum iudicum clementiſsimum. recte ſi quidem nouit Tatius illa Diuiniſsimi Ambroſij verba: *Beatus ille, qui rigorem, ac manſuetudinem tenet: vt altero diſciplina ſeruetur, altero innocentia non opprimatur:* atque illud Chriſoſtomi: *Iuſtitiam ſine miſericordia non Iuſtitiam, ſed crudeltatem haberi.* quia ſcilicet iuxta nocentes, atq. innocentes cadunt. Enimuero non Gerardi nunc Tatij laudum explicator ero: primum, cum eius virtus, excelſo, & illuſtri ſita loco, ſatis ipſa, per ſe, nullo adhibito alienae praedicationis lumine, in hominum oculos quotidie incurrat: dein eiuſdem de laudibus alibi pleniſsime di-

cendum

cendum propono, vbi maiora moliri, certum mihi, ac perſuaſum eſt. At illuc, vnde in hanc orationis ſemitam diuertimus, regrediamur. Porro Nympham dicebant veteres, quam nos, litterae vnius commutatione, Lympham, ideſt aquam appellamus. vnde illo Virgilij loco, qui eſt Aeneidos ad finem libri primi: *Dant famuli manibus lymphas*: ſunt qui nymphas legunt. hinc Oceani filias, & fluuiorum matres, multi eas exiſtimarunt. Orpheus autem ſic de Nymphis Latine ſonantia verba tradit:

Nutrices Bacchi, quibus eſt occulta domuſq.
Fructiferae, & laetae pratorum floribus eſtis:
Paſcitis & pecudes, & opem mortalibus ipſae
Cum Cerere, & Baccho vitam portatis alumnae.

è quibus verbis, & Bacchi, ideſt vuarum nutrices, fructuum, pecudum, frugumq. & florum: ac mortalibus ipſis opem eas maxime ferre, colligimus. Non enim omnes humoris vires, aut non omnem aquarum materiem vel generationi, vel nutrimento accommodatam eſſe putarunt, ſed eius quandam partem in illud, quod naſcitur valde diffundi; quandam permiſtam eſſe ad eius nutrimentum, quod procreatur (exemplum in ouis ponunt) aliam partem exire in excrementum, ex ipſo naturae opificio. Ipſam igitur vim, ex qua vniuerſum intra aquarum naturam gignitur, Nymphas antiqui appellarunt. Nympharum porro vim eſſe humoris, vel ex hoc videatur, quod Dioſcorides herbam quandam, aquaticae naturae, Nymphaeam appellat. de qua etiam Plinius. & Nymphaeum balneum, ac lauacrum dicitur, quod ex Plinio lib. XXXV. cap. XII. comprobatur, ſic dicente: *Eumq. ſeruatum in Nymphaeo, donec Corinthum Mummius euerteret, tradunt.* atque ex Capitolino: *opera Gordiani Romae nulla exſtant, praeter quaedam nymphaea, & balneas.* & Ioſephus ſcribit, Herodem apud Aſcalonem conſtituiſſe nymphaea, ideſt aedificia balneorum. Quid ſi Lacus pro vaſe amplo, & labro, quo excipiuntur in balneis aquae, dici quoque Latine, affirmemus? ex quo haud alienum ducimus, ſi ex illo Martialis: *Nympha ſacri Regina lacus:*

Lacum pro labro ipſo, vt dictum eſt, accipiamus: & ſacer à Martiale lacus dicatur, nymphaeum ipſum, Nymphae, quam eiuſdem lacus Reginam, ideſt dominam, appellat, dedicatum, & conſecratum. vel ſane lacum ipſum accipiamus, pro ſua vera notione, hoc eſt pro loco profundo, viuarum affluenti aquarum copia. quem lacum nunc terra abſorptum, vt pleraq. huiuſmodi, crediderim. nam lacum nullum ab ipſis Saſsinatibus hominibus in toto Saſſinati agro adhuc exſtare comperi; niſi quoſdam aquarum riuulos, vt dictum eſt, ſoliq. praerupturas aliquas. Verum, ne quis nouum, rarumq. putet, Nymphis templa, aut quid ſimile dedicari; praeter Martialis ampliſsimum teſtimonium, qui templum Sabinum Caeſium Nymphae ſacraſſe, illis verbis, quae ſuperioribus, bis à me de eodem citatis, adiuncta leguntur, aperte oſtendit; dum ait: *cui templa Sabinus Et manſura pio munera grata dedit:* in me-

dium proferam lapidis, non inelegantis, exemplum , Nymphis conſacrati; quem lapidem Romae nunc cernimus , in aedibus viri honeſtiſsimi, Iuſtiniani Orſiti. Orſitam enim, nobilem nunc Fulginatium familiam, aequius appellarim : reuocato ex vetuſtatis monumentis priſcorum Orſitorum cognomine: nam facile in hanc ipſam familiam, verſa littera T in N, Orſini cognomen irrepſit . qua de re alibi fortaſſe plenius. Nunc vero de Iuſtiniano haud illud ſilendum puto : ita eum ob ſpectatam ſedulitatem , atque modeſtiam ſummo , ac ſanctiſsimo Pontifici , PIO QVINCTO placuiſſe , vt non modo magnam apud eum gratiam iniuiſſe, notum omnibus, ac perſpectum ſit ; ſed ab intimo cubiculo vſque ad extremum Pontificis ſpiritum, ſumma cum laude, viguiſſe. videtur nunc proin gratiſsimus ipſius PII ex ſorore nepoti, tantiq. Pontificis inſtitutione digniſsimo , MICHAELI BONELLO, Cardinali Alexandrino . neque minus ob hanc ipſam cauſam gratus , acceptuſq. eſt Cardinali Caeſio, Domino meo : apud quem ad praeſens Bononiae degit, vna cum ipſo , quem ſemper honoris cauſſa nomino , Cardinale Alexandrino ; hoſpitio ex itinere ſuſcepto ab eodem Caeſio Cardinale , Bononiae (vt dictum eſt alias) Legato . Lapidis igitur exemplum hac plane figura eſt:

Ex quo aperte cernimus, à Batinia Priſcilla Nymphis ſacrum locum conſtitutum. Neq. vero abſonum quis exiſtimet; quod, cum Nymphis inſcriptum

ſacrum

ſacrum infra videatur, Gratiarum imagines ſupra adpictae ſint;

Iunctaeq. Nymphis Gratiae decentes, ait Horatius.atque alibi:

Gratia cum Nymphis, geminiſq. ſororibus audet
Ducere nuda choros. & alibi:
Feruidus tecum puer, & ſolutis
Gratiae zonis, properentq. Nymphae.

Vnde ipſa inſcriptio NYMPHIS,cum Gratiarum imaginibus recte connecti videtur. quas tres omnino fuiſſe ſcriptores plurimi perhibent: eas Charites Graeci appellant, Iouis, & Eurynomes filias, vel,vt alij malunt, Eurymeduſae, vel Euridomenes, vel vt alij Euanthes; ſunt qui Iunonis filias tradunt; quidam Liberi patris, & Veneris, nonnulli horum comites; ſunt qui ſecus putent.Pindari tamen interpretes Eteocleas, Gratias fabuloſe dictas,volunt, ab Eteocle Cephiſi filio, qui primus,Heſiodo teſte, Gratijs ſacra fecerit; cui adſtipulatur Pauſanias in Boeot. at Strabo Eteoclem, Orchomeniorum Regem primum ſcribit, Gratijs templum extruxiſſe; eumq. propterea celebrat, quod in accipiendis, erogandiſq. beneficijs fuerit ſuapte natura propenſus. Earum vnam poetae Aglaiam nominant, ab hilaritate, ſeu laetitia; quod ſcilicet hilariter praeſtanda beneficia ſint: ſecundam Thaliam à viriditate; quod beneficiorum memoria virere ſemper debeat, & nunquam marceſcere: tertiam Euphroſinem,ab oblectatione; quod ſcilicet non minus accipiendi, quam dandi beneficij oblectatione capiamur. Harum vna ſic auerſa pingitur; duae ad nos conuerſae. quo duo ſignificari credimus; primum obliuiſci eum debere, qui beneficium dat;duplicem dein ab eo gratiam pendi, in quem conlatum beneficium eſt. Nudae ſunt, ea videlicet ratione, vel quod inter ſe amicorum animos apertos, ac nudos; vel quod beneficium ſine fuco, & ſine vlla lucri, ac retributionis ſpe eſſe oporteat. licet nonnulli nudas pingi, ſculpiq. ſolitas à priſcis illis, mortalium primis, affirment: in quibus eſt Pauſanias in Boeot. vel quia turpe putarunt ſine veſtibus mulieres conſpici; vel quia à latronibus ſpoliatae fuerint; vnde ex hominum cõmercio fugere,& terram relinquere ſint coactae: ex quo poeta ille:

Ipſa fides perijt, magnus Deus, ipſa virorum
Et probitas; terram defugiunt Charites.

Simul connexae inuicem ſunt; quod beneficium beneficium ſemper parere debeat; & benefacta benefactis addenda ſint; ac perpetuo connexum debeat eſſe beneuolentiae,& gratiae foedus; ne ſi deſinamus benefacere exoleſcat, atque intermoriatur priorum beneficiorum memoria. Virgines, ac ridentes ſunt, vt ſcilicet omnis retributionis ſpem beneficij dator amittat; & cum riſu,& iocunditate beneficia, ac ſine fraude aliqua conferamus: iuuenes, quod ſcilicet ſeneſcere nunquam debeat accepti beneficij memoria: In Acidalio Orcholmeni fonte lauantur, quod nihil turpe rogare,qui petit bene-

ficium

ficium, debeat. Aqua poſtremo perennis, quae ex vrnis profluere videtur; quid aliud oſtendit, quam beneficiorum dationem, ac gratiarum relationem perennem, ac ſempiternam fore? Neque huc attexere grauabor carmina non illepida, quae etiam nunc in Columnenſium aedibus, Romae ſub Gratiarum ſignis, in marmore ſculptis, leguntur.

Sunt nudae Charites, niueo de marmore: at illas
Diua Columna ſuis aedibus intus habet.
Par tribus eſt facies, qualem decet eſſe ſororum:
Par tribus eſt aetas, par quoque forma tribus.
Grata Thalia tamen geminae conuerſa ſorori,
Implicat alternae brachia blanda ſoror.
Euphroſinem dextra ſtupeo, Aglaiamq. ſiniſtra
Miror, & implicitis brachia nexa modis.
Iuppiter eſt genitor, peperit de ſemine caeli
Eunomia, & Veneris turba miniſtra fuit.
Inde alitur nudus placida ſub matre Cupido,
Inde voluptates, inde alimenta Dei.

In hanc Gratiarum tractationem digreſsi libentiſsime ſumus, vt ſcilicet haec legentibus exempla dandi, accipiendiq. beneficij exhiberemus. Eos nanque, qui aliquid prodere litterarum monumentis ſtudent, ſumma ope niti oportet, vt ne exempla virtutum ſileant, & fugiendorum praecepta vitiorum, vbi locus poſtulat, aut res, ante hominum oculos proponant. Nulla in re magis indigere homines exemplis mihi hoc tempore videntur, quam in mutua dandi, accipiendiq. beneficij ratione. Ingratum maxime mortale genus omne, vt ait ille. Auaros fieri maxime ingrati docent; & ingratos faciunt vere, qui male collocant bona. Hinc Graecus ille: improbis bene facienti duo eueniunt mala; nam & ſe ſuis ſpoliat bonis, nec gratiam vllam reportat. Paucíſsimi quidem ſunt, qui in conferendis promeritis praemijs modum ſeruare, ac rationem ſciant. porro in honore eodem eſt probus, & improbus: & vt Horatius inquit:

Prodigus, & ſtultus donat, quae ſpernit, & odit:
Haec ſeges ingratos tulit, & feret omnibus annis

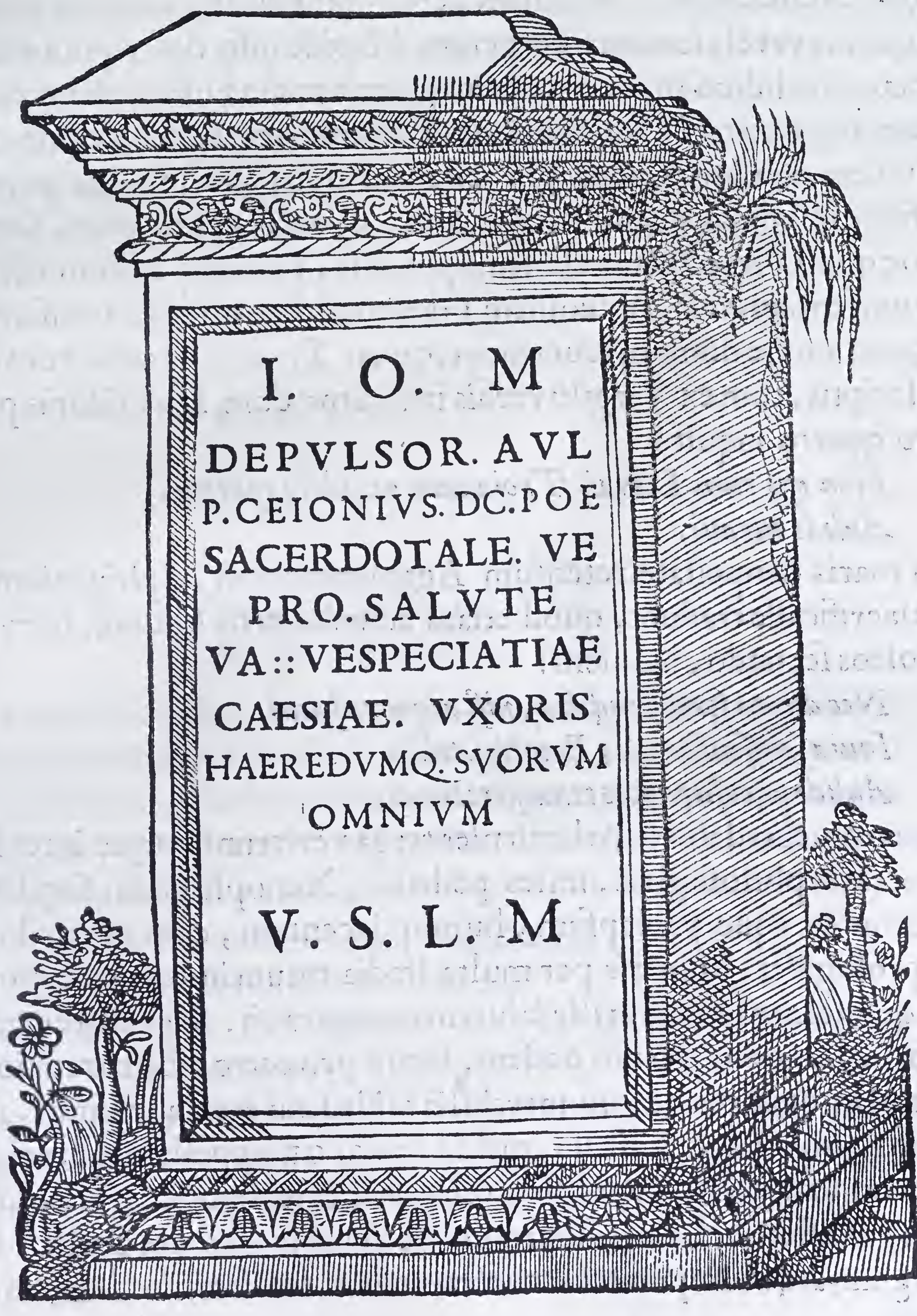
Tria ſane ingratorum genera ex ſcriptorum lectione obſeruo. vnum eorum, qui omnino beneficia diſsimulant; atque eorum memoriam obruunt; quibus ſi quid benefacias, leuior pluma eſt gratia: alterum eorum, qui, cum reticere beneficia, non niſi ſumma cum ingrati animi nota queunt, tum demum ſe lege, qua maxime obſtringuntur, ſolutos putant, ſi cauſſas fingunt, quo iure, quaque iniuria cum ijs ſuccenſeant, qui gratia omnino digniſsimi videntur: atque ijs ex peccato minimo, aut ne ex peccato quidem, plumbeas iras gerant: tertium eorum eſt, & omnium peſsimum, qui pro beneficio maleficium

maleficium referunt. quod plerunque accidere ijs videmus, in quos ſumma beneficia, & ſupra quam eorum vires perferre poſsint, collata ſunt; & qui referendae gratiae ſpe omnino deiecti videntur. Vnde belliſsime Tacitus; *Beneficia eo vſque laeta ſunt*, inquit, *dum videntur exolui poſſe, vbi multum anteuenere, pro gratia odium redditur. Nimio praeſtat impendioſum te, quam ingratum dicier; illum laudabunt boni, hunc etiam ipſi culpabunt mali:* ait Plautus. Qui, quaeſo, ab ijs, qui de Aſtris conſcripſere, tam immenſus eorum numerus inter ſidera refertur, qui de Dijs ipſis vel minimum promeriti ſunt; niſi quo homines moneant, vt quoties in caelum oculos intenderint, toties meminiſſe ijdem debeant, gratos ſe, ac liberales in homines fore? quibus definitum putarunt in Caelo locum. O Liberalitatem omnium virtutum principem; o Gratitudinem dignam vere Dijs, dignam Heroibus, dignam Regibus, dignam principibus viris. Apage Auaritia, malorum omnium radix; faceſſe à nobis, Dijs, hominibusq. execranda; quae non niſi in ruſticos, in ſordidos, ac plane lutulentos homines cadis. Tu auri ſacra Fames trifauci illi Cerbero ſimillima es. ille manes, ad Inferos demigrantes, excipit hilariter, blanditur maxime: ſed reuocare gradum, ſuperaſq. euadere ad auras, hoc opus, hic labor. Tu enim, Auaritia, quae neque copia, neque inopia minueris, aduentantibus opibus blandiris, laeta hoſpitaris; ſed eas referre pedes, auraq. perfrui, aegerrime pateris. Cerbero tria capita fingunt; tibi tria vitiorum capita, Cerberi capitibus horridiora, ſunt: nempe Ingluuies, Luxuries, atque Superbia. Age vero: vitia, ac maledicta omnia dicam, cum te, Auaritia, nomino. Tu alieni boni inuida; Tu ex aliorum incommodis tua comparas commoda; Tu iracunda, Tu otio turpi dedita: Tu ingrata virtutum comes; Tu diſciplinarum expultrix; Tu nulla permittis dari emolumenta laborum: Tu bonorum omnium hoſtis; Tu regna, Tu vrbes euertis; Tu inter populos diſcordias, turbaſq. cies; atque omnem terrarum orbem tua procacitate, atque habendi cupidine perdis. Sed quo tu me, fera beſtia, protrahis. hic non eſt de te diſſerendi locus. alio mihi properandum eſt. Quod autem dictio, SACRVM, ad templorum, aut ararum exaedificationem, conſacrationemue referri poſsit, tametſi ſatis ex vetuſtis inſcriptionibus, tam in noſtrum hoc opus, quam in Fonteij Commẽtariorum volumen relatis, ſatis liquet, aperte tamen ex Paulli Iuriſconſulti verbis elicitur, dum ait: *Sacrilegi, qui publica ſacra compilarint; at qui priuata ſacra, vel aediculas in cuſtoditas, tentauerint; amplius quam fures, minus quam ſacrilegi merentur*. Sacrum, Trebatio teſte, appellari Macrobius inquit, quidquid eſt, quod Deorum habetur. Sacra itaque dicitur aedes, ara, lucus, mons, ſaxum, ſignum. haec omnia, ſi in antiquis lapidibus ſacrum adinuentum ſit, cenſeri optime poſſunt: ſed ex noſtro hoc lapide nil aliud lector dijudicet, quam templum Apollini, aedemq. à C. Caeſio Sabino conſtructam. Non libenter

benter aſſentior ijs, qui Feſti ſententiam ſequuti, ſacrum id tantum nominari volunt, quod Deo, publico ciuitatis inſtituto, non autem à priuatis dicacatum ſit. neque ſacra vlla priuata aiunt. Secus tamen non modo è lapidibus ipſis, ex quibus tot aras, templa, ſigna, priuata ſacra cernimus, ſed ex ipſis Iuriſconſulti ſupra citatis verbis notiſsimum eſt: *atqui priuata ſacra, vel aediculas*: atque ex Cicerone ipſo de Legibus. quid enim apertius? *ſacra*, inquit, *priuata perpetua manento.* Vnde & ſacra priuata aſſerimus. quod multi nominis viri, Pompeij Feſti, pace dictum ſit. quem virum alioqui doctiſsimum, optime de Latina lingua meritum appellarim. Non enim in eorum me numerum vnquam referam, qui ex paruulo quidem lapſu de aliena doctrina ſtatim pronunciant. Enimuero hoc toto in munere, quod nobis cordi vehementer eſt, vere, ſancteq. profitemur, ſi quando aliena errata attingenda ſunt, non tam, vt alicui imperitiam exprobremus, quam, vt veritates, cuius amatores in primis ſumus, abſque vlla alienae laudis vituperatione eluceſcat, nos omnino dicturos. Neque me eiuſmodi hominem ingenij quiſquam aeſtimet, vt ſi quid in alienis ſcriptis ſit, in quo offendar, ea proin, quae laudanda ſint, obruenda dijudicem. Quid quaeſo difficilius, quam in dicendo omnibus ſatisfacere? praeſertim cum (vt ait Cicero) adſit fere nemo, quin acutius vitia in dicente, quam recta videat. Vel hoc in labore noſtro quis non aut quaedam librariorum vitia, aut pauca praetermiſſa, aut male interpuncta aliqua, aut quae aliena, potius quam noſtra culpa acciderint; age leuiuſculos errores noſtros (non haec enim ad Epicteti lucernam elucubramus, neque verba ſingula aurea, vt dicitur, trutina pendimus) potius diſpiciat, quam quae vel optime excuſa; quae appoſite, quae recte, quae ad amuſſim (vt aiunt) ſcripta, ac prolata videantur? nihil noſtri commiſereſcens; noſtrae nihil properationi indulgens; nihil noſtrum diſtractum curis animum intuens. Plena inuidiae ſunt omnia, obtrectationis, atque perfidiae. Eſt genus nunc hominum, qui ſoli videri ſapientes volunt, quibus, niſi quae ſua ſunt, probatur nihil; vel ſi quid probant, ita frigide probant, vt vituperare videantur. Sed iſti valeant cum ſui ſimilibus: Apolline, de quo dudum dicebamus, eis iratiſsimo.

DE VALERIA VESPECIATIA CAESIA VXORE P. CEIONII POETOVIONE. DECVRIONIS QVI IOVI OPT. MAX. VOTVM SOLVIT CAPVT IV

Vbi de Decurionibus (deſumpto tum ex lapidibus, *tum ex ſcriptorum lectione argumento) praeter cetera, tractatur.*

SATIS ſuperq. oſtendere, capite ſecundo, viſi ſumus, quid ſibi Iuppiter Optimus Maximus apud veteres illos voluerit. nunc vero, vt de integro de eodem diſſeramus, P. hic Ceionius argumentum praebet. ſiquidem Poetouione Decurio, pro Valeriae Caeſiae Veſpeciatiae vxoris ſalute, heredumq. ſuorum omnium, eidem Ioui Optimo Maximo votum ſoluit. Notae ſcilicet I.O.M. Ioui Optimo Maximo, vt ſupra, demonſtrant. DEPVLSOR. Depulſori, omnino interpretor. quem iccirco Depulſorem, opinor, appellat, vt ſcilicet morbos, pericula, malaq. omnia ab ipſius coniuge, haeredibuſq. depellat. AVL. his notis, cum tumultuarie haec mihi tradenda ſint, quid vere deſignare velle Ceionius videatur, neſcio, quid dicam, aut quid coniectem aliud, quam, vt vel elementa perperam è lapide ipſo deſcripta ad nos ſint, vel ſi recte, Aulidico Ioui cognomen quoque etiam fuiſſe exiſtimem. Aulidem enim regionem eſſe ſaſſoſam ſane, Euboeae, ſeu Boeotiae vna cum oppido, eiuſdem nominis, Geographi teſtantur non pauci; in qua portum aſſerunt fuiſſe inſignem, quem, Profundum à Graecis appellatum, Strabo refert. huc quoq. Graecorum claſſem appuliſſe, Troianis bellum illaturam, multorum ſententia eſt. hic eoſdem Graecos fidem inter ſe, ac iuſiurandum dediſſe, non ante ſe domum reuerſuros, quam Troia caperetur, tum ex multorum ſcriptis, tum ex Virgilij verbis indicatur; dum, ſub Didonis perſona, ita libro quarto inquit:

Non ego cum Danais Troianam excidere gentem,
Aulide iuraui.

Ibidem maris tempeſtate retentum Agamemnonem, Iphigeniam filiam Dianae ſacrificaſſe tradunt. quod etiam animaduertit Ouidius libro Metamorphoſeos ſecundo, inquiens:

Nec dilata foret vindicta, niſi aequora ſaeui
Inuia feciſſent venti, Boeotaq. tellus
Aulide piſcoſa puppes tenuiſſet ituras.

Hic porro praelio deuicti Athenienſes terga verterunt; atque inter fugiendum, Socrates philoſophus, miles pedeſter, Xenophontem Grylli filium conſpicatus ex equo prolapſum, humiq. iacentem, cum equus longe ab oculis profugiſſet, humeris per multa ſtadia tutum in locum exportauit, donec, quieſcente fuga, ſibi ille ſalutem comparauit. Si auctorem aliquem haberem, cuius exemplo niti poſſem, facile pro certo affirmarem, inter tot aras, templaq. quae paene innumerabilia fuiſſe Ioui erecta, legimus, aliquod templum Aulide Iouis extitiſſe, qui DEPVLSOR appellaretur; vel quod à Graecis vim tempeſtatis depuliſſet, vel ab Athenienſibus internicionis pericula propulſaſſet. vel AVL. dicamus, Aulicum, vt ſcilicet Aulicis faueat, ideſt Regum, atque Imperatorum ſectatoribus, ſeu familiaribus; in quibus

forte P. Ceionius erat. ſed ſine auctoritate neutrum pro certo affirmarim. P. Ceionivs. Hunc cum carere cognomine videam, cumq. Ceionios multos ex vetuſtis monumentis comperiam, quem ex omnibus potiſsimum aſſeram, mihi nondum etiam conſtat. Inuenio Ceionium Commodum Verum ſub Othone, Nerua,& Traiano, quem Conſulem video cum C. Cornelio Priſco, & cum L. Tutio Cereali; qui poſtea ab Imperatore Hadriano Auguſto adoptatus, Caeſar appellatus fuit, & Tribunitia poteſtate donatus. hunc alij Aelium Verum, alij L. Aurelium, alij Annium prodiderunt; cuius filia ex Hadriani voluntate, M. Aurelio Antonino Imperatori, ac Philoſopho vxor data eſt. Hic conſul etiam fuit cum Sex. Vetuleno Ciuica Pompeiano: quorum Conſulatu perpulcrum exſtat Regionum fragmentum, quod etiam nunc in Capitolio viſitur,& apud Iuniorem Aldum deſcriptum in admodum perutili, & luculentiſsimo Orthographiae volumine. Eorundem Conſolatu exſtat quoque Romae ara Genio Somni dicata, in hunc modum inſcripta:

GENIO. SOMNI
L. DOMITIVS. L. L
ARGIRVS. LANARIVS
DOMITIA. L. L
MYRTALE
S. P. D. D
DEDIC. KAL. IVN
L. CEIONIO. COMMO
DO. ET. SEX. VETVLE
NO. POMPEIANO. COS

Viſitur item Romae lapidis inſcriptio, ex qua apparet per epiſtolam locum ſepulturae conceſſum, ſub ijſdem Conſulibus. Lapis eſt in Bezoniorum aedibus, ad D. Marci, ab eodem Aldo in Orthographiae volumen relatum. cuius inſcriptio, cum perpulchra ſit, tametſi longiuſcula, mihi tamen omnino deſcribenda videtur; nam ad alia mihi ea alibi eſt opus:

IVLIVS. CAES. DIDVS. LIB. SEMIARIS
QVINTILIANI. SALVTII
CVM. PETIERITIS. A. ME. VT. SI. CVI. QVID. VESTRVM
HVMANITVS. ACCIDERIT
IS. IN. LOCVM. QVI. EST. IN. FVNDO. AESCHINIANO. MEO
INTRANTIBVS. A. VIA. PARTE. LAEVA. A. MONVMENTO
TESTACIO. PER. LONGITVDIN. A. MACERIA. INTRO
RVRSVS. PEDVM. XXV. INFERATVR
ID. IVS. CONCEDERE. ME. HAC. EPISTVLA

NOTVM. VOBIS. FACIO. BENE. VALERE
VOS. CVPIO
DATA. XIIC. K. IVLIAS. IN. HORTIS
STATILIAE. MAXIMAE
CEIONIO. COMMODO. ET
CIVICA. POMPEIANO. COS
SEMIARIS. DORYPHORION.

Inuenio & M. Ceionium Siluanum, Conſulem cum C. Serio Augurino. Ponam lapidis inſcriptionem, non inuenuſtam, repertam ad D. Stephani, in Monte Caelio; putans harum rerum ſtudioſorum animis valde obſequi.

C. CALPVRNIO. PISONE. M. VETTIO. BOLANO. COS.
Q. RAMMIO. MARTIALE. PR. T. FLAVIO. PRIAMO. TR.
T. SAENIO. CLEMENTE. T. F. AEDICVLA. FACTA. CVM
GENIO. AGRESTO. FACIVND. ∴ TRIB. QVAM::::::
M. CEIONIO. SILVANO. C. SERIO. AVGVRINO. COS.
C. TATIO. MAXIMO. PR. T. FLAVIO. ANTEROTIANO. :::::::: PR
Q. CLOTIENO. SABINO. TR. COH. V. VIG
T. CLAVDIVS. T. F. FAB. MESSALINVS. HERACL. ::::: COH. :::::
VETVSTATE. CORRVPTAM. ADAMPLIAVIT. COLVMNIS
PORPHIRITICIS. VALVIS. AEREIS. MARMORE. ET. OMNI
ORNAMENTO. A. NOVO. EX PECVNIA. FR VTVRARIA
SVA. :::::::: FECIT. VOLENTIBVS. MANIBVS. SVIS. QVOR.
NOMINA. IN. TAB. AER. SCRIPTA. SVNT

Quam inſcriptionem, Antonini Pij temporibus confectam, exiſtimarim. quo imperante, in Faſtis nos legimus Plautium Siluanum, Conſulem cum Sentio Augurino, pro Ceionio Siluano, & Serio Augurino; & C. Calpurnium Piſonem, qui primus in proxima inſcriptione Conſul apparet cum Vettio Ruſtico Bolano. Sed neutri horum duorum Ceioniorum Ceionium hunc confero: cum alteri Lucio ex hiſtoria, alteri Marco ex lapide cognomina ſint. Legimus & Ceionium Rufium, ſeu Rufum Albinum, Conſulem cum Amantio, ſub Conſtantino Magno Imperatore. poſt cuius Conſulatum Conſules fuere Conſtans, & Conſtantius, Conſtantini filij: de quo memoria egregia exſtat apud Mazochium, inuenta, vt ipſe aſſerit, ad ſeptem Lucernas. Epigramma ipſum deſcribam ita, vt apud eundem inelegans, ac multis locis imperfectum reperio.

S. P. Q. R.

CEIONIVM. RVFIVM. ALBINVM. V. C. COS. PHILOSOPHVS. RVFI
VOLVSIANI. IVS. ORDINARII. CONS. FINIVM. SENATVS. CONSVLTO
SVOQ. EIVS. LIBERIS. POST. CAESARIANA. TEMPORA. ::::POST. AN

NOS. CCCLXXX. ET. I. : : : AVCTORITATEM. DECREVIT. FL. MAGNVS IANVARIVS. V. C. : : : STATVARVM

De Ceionio Rufio Voluſiano, apud eundem Mazochium Epigrammatis fragmentum legitur, in hunc modum:

RELIGIOSISSIMOQ. C. CEIONIO. RVFIO. VOLVSIANO. V. C. CORR ITALIAE. PER. ANNOS. OCTO. PROCONSVLI. AFRICAE. COMITI. DOMINI. NOSTRI. CONSTANTINI. INVICTI. ET. PERPETVI. SEMPER AVGVSTI. PRAEFECTO. VRBI. IVDICI. SACRARVM. COGNITIONVM CONSVLI.

Duplicem Ceionij Rufij Voluſiani Conſulatum lego, in altero Collegam habuit Statium Vettium Rufinum: quo anno C. Galerius Valerius Maximianus mortuus eſt; in altero Annianum quendam: quo anno Diocletianus Iouius mortuus, atque inter Diuos relatus fuit. Huius C. Ceionij Voluſiani filia in matrimonium data eſt Petronio Apollodoro, V. C. vt ex inſcriptione infraſcripta apparet:

PETRONIVS. APOLLODORVS. V. C
PONTIFEX. MAIOR. XV. VIR. SACR. FAC
PATER. SACR. DEI. INVICTI. MITHRAE
TAVROBOLIO. CRIOBOLIOQ. PERCEPTO
VNA. CVM. RVFIA. VOLVSIANA. C. F. CON.
IVGE. XV. KAL. IVLIAS. DD. NN.
VALENTINIANO. ET. VALENTE. AVGG. III.
COSS. ARAM. DICAVIT.

Haec, ſine dubio, Ceionij Rufij Voluſiani filia fuit, cum Caij filia nominetur. quem C. Ceionium Voluſianum Ceionij Albini filium puto. Exſtat apud Appianum inſcriptio ex lapide, vt ipſe tradit, quadrato vndequaque inſcripto, deſumpta, apud D. Mariae in Coſmedin, in haec verba:

DEO. HERCVLI. M. NVMINIO
CEIONIO. ANNIO. ALBINO
PRAE. VRB. AN. V. C.
DEDICANTE

Quem Ceionium, Ceionij Albini ſuperioris Conſulis, aut alterum filium, aut ſanguine coniunctum crediderim. nihil tamen certi, in re non plane mihi perſpecta, affirmare auſim. Affirmo tamē ad aliquem ſuperiorum Ceionium, Caeſiae Veſpeciatiae coniugem cognatione attinere. Nam cum videam tot nominibus, totq. cognominibus Valeriam Veſpeciatiam Caeſiam, vel adoptione, vel alia ratione, gaudere, facile in opinionem ducor, horum aetate P. Ceionium viguiſſe, cum C. Ceionium Rufium Voluſianum, & C. Ceionium

nium Rufium Albinum, duplici itidem cognomine videam. Lego & Publium Caeionium Iulianum ex Narnienſi lapide, qui vetuſtate paene exeſus adhuc viſitur ad portam, ſeu porticum antiquiſsimam: deſcriptus olim à me diligentiſsime fuit, exemplumq. apud me etiam nunc exſtat huius formulae:

PVBLIO. CAEIONIO
IVLIANO
CORRECTORI. TVSCIAE. ET. VMBRIAE
OB. INSIGNIA. EIVS. GESTA. INI.VS
TRE. ADMINISTRATIONIS. MERITVM
ORDO. NARNIENSIVM. VNA. CVM
CIVIBVS. STATVAM. CONLOCAVE
RVNT. PATRONO. DIGNISSIMO

Vbi CAEIONIVM aduerto cum diphthongo, quod nuſquam alibi ſcriptum reperi. Fuit & D. Clodius Ceionius Albinus, Imperator, Conſul iterum cum Imperatore Caeſare Septimio Seuero, iterum etiam Conſule. Quod autem DC. POE. in tertia inſcriptionis linea eſt. DECVRIO POETOVIONE, vel POETOVIONENSIVM, interpretari placet. DC, vel DEC. Decurionem deſignari, nemo ita antiquarum rerum expers eſt, qui plane ignoret: videatur lapis apud Fonteium ad caput XII lib. II adſcriptus. Neminem credo, qui antiquitatis, hiſtoriarumue ſtudijs operae aliquid impenderit, ignorare; Decuriones, alios eſſe dictos Vrbanos, Municipales alios. Vrbanum Decurionem dici, qui bello inſeruiebat, Turmae praeerat, quae triginta equitibus conſtabat, Varronis opinio eſt: atque in ſingulis equitum turmis Decuriones eſſe ternos idem probat. Ita vt cum quaelibet turma in tres Decurias diuidatur, ſingularum Decuriarum praefecti, Decuriones dicti ſunt, quod denis ſcilicet equitibus praeſint. Erat enim eorum munus conto ſcienter vti, turmaleſq. milites, ſub ſua cura poſitos, erudire ad omnia, quae ad bellum neceſſaria viderentur. hos Graeci Decarchos vocant. De Decurionibus Collegiorum; deq. Decurijs militum plurimis tangit Fonteius capite XII Libri ſecundi. In Municipijs vero, vel Colonijs ijdem Decuriones erant, ac Romae Senatores; eos Pomponius Iureconſultus dictos ait, quod initio cum Coloniae deducerentur, decima pars eorum, qui deducti eſſent, conſilij publici gratia conſcribi ſolita fuerit. Itaque qui in Senatu, & Reip. conſilijs, & intereſſe, & praeeſſe poterant, Decuriones Municipiorum, vel Coloniarum appellabantur. Atqui illud manifeſtum omnino eſt, Decuriones in ciuitatibus ius reddere ſolitos, & Magiſtratus Municipales dictos. quibus, ob varia officia, varia fuiſſe nomina à Graecis impoſita priſcorum monumentis edocemur. quales Annonae procurandae Agoranomi, quos quidam & Epiſcopos vocant: Archerotae, qui Archiuio, hoc eſt carceratorum Aulae praeerant;

erant: Xenoparochi, quos Metatores vocant: Maſtigophori, qui Athletas comitarentur: Sitocomae, qui cibarijs; Proſtatae qui ſacris; Logiſtae, qui rationibus praefecti erant; Decaproti Tributorum collectores; Theleſphori Vectigalium exactores. ex quorum numero Ceionium hunc, Caeſiae Veſpeciatiae coniugem, fuiſſe, opinari cogor: cum Sacerdotale Vectigal is vouiſſet, vt infra demonſtrabimus. Ex Decurionum autem corpore Duumuiros, Triumuiros, Quatuoruiros, ceteroſq. Municipiorum, magiſtratus creari, ex multorum veterum ſcriptorum monumentis obſeruo; ipſoſq. in primis Decuriones, Decurionum votis, ac ſententijs, Decurionatus dignitate cohoneſtari. atque, ne longius abeam, afferam lapidis inſcriptionem, multis locis vetuſtate conſumptam; quem lapidem Sueſſae exſtare, Aldus in Orthographia tradit, in hanc formam:

C. TITIO ——
CHRESIMO . . . AVG. II.
HVIC. ORDO. DECVRIONVM
QVOD. PRO. SALVTE. ET. INDVLGEN
TIA. IMP. ANTONINI. PII. FELICIS. AVG.
ET. EX. VOLVNTATE. POPVLI. MVNVS
FAMILIAE. GLADIATORIAE. EX. PECVNIA
SVA. DIEM. PRIVATVM. SECVNDVM. DIGNI
TATEM. COLONIAE. EDIDERIT. HONOREM
: : : : QVO. QVIS. OPTIMO. EXEMPLO. INTVS
COLONIA. SVESSA. HABVIT. ET. VT. AQVAE
DIGITVS. IN. DOMO. EIVS. FLVERET. COM
MODISQVE. PVBLICIS. AC. SI. DECVRIO. FRV
ERETVR. ET. TITIO. CHRESIMO. FILIO. EIVS
OB. MERITA. PATRIS. HONOREM. DECVRIONA
TVS. GRATVITVM. : : : : : DECREVIT
ORDO. DECVRIONVM. ET. AVGVSTALIVM
ET. PLEBS. VNIVERSA
OSSIO. FALCONE. C. IVLIO
FRVCTO. CLARO. COS
NONIS. SEPTEMBR
SVESSAE. IN. BIBLYOTHECA. M : : : : :
: :
TI. IVLIVS. BASSVS. M. MAISIVS. Q : : : : :
M. TVRBIVS. ADIVTOR. M. MILDIVS
L. ASINIVS. MARSINIANVS
QVOD. VNIVERSI. : : : : ANTIBA. : : : :
: : : : : : : : : : : : : : DIEM. : : : : III

F EIVS

: : : : : : : : : : : : EIVS. : : : : : : :
DECVRIONATVS. EI. O : : : : : : : : : :
: : : : : : : : : : : OB. MVNIFICEN : : : : :
DIEM. PRIVATI. EDITI : : : : : : : : : :
L. D. D. D.

Ex quo lapide aperte liquet, C. Titium Chreſimum à Decurionum Ordine aquae digito, quae in ipſius domo flueret, donatum; propterea quod munus gladiatorium ſua pecunia in colonia Sueſſa ediderit; eidemq. commoda omnia publica, ac ſi Decurio eſſet, eodem decreto delata: obq. ipſius merita, filium in Decurionatus Ordinem adſcitum: in quo decreto non modo Decuriones ſcribendo adfuiſſe, oſtenditur; ſed Auguſtales ipſos: ex quo in ſuffragijs ad Decuriones creandos Auguſtales aliquid potuiſſe videntur. Secus tamen in Auguſtalibus creandis: vt infra demonſtrabitur. Exſtat Surrenti lapis, qui, Decuriones duas ſtatuas in foro, L. Arruntio, Rufo, Clidio, Proculo, erigendas decreuiſſe, non obſcure indicat: ex pecunia publica alteram; ex aere, populo collato, alteram; cuius inſcriptio haec eſt:

L. ARRVNTIO. P. F. L. N.
MEN. RVFO. CLIDIO. PROCVLO
VIX. AN. AN. XXXIII
HVIC. DECVRIONES. STATVAS. DVAS
ALTERAM. EX. PECVNIA. PVBLICA
ALTERAM. EX. AERE. POPVLO. COLLATO
IN. FORO. PONENDAS
DECREVERVNT

Huc addatur lapis Aquisflauiae, in Luſitania, relatus ab Aldo in Orthographiam, ex quo T. Aelio Hadriano Antonino, Auguſto, Pio, Decurionum decreto, ſtatuam ſtatutam, vel tale aliquid indicatur.

IMP. CAESARI
T. AELIO. HADRIANO
ANTONINO. AVG. PIO
PONTIFICI. MAXIMO. TRIBVNICIAE
POTESTATIS. VII. IMP. II. COS. III
DES. IIII. P. P. DECRETO. DE
CVRIONVM. POPVLIQVE. CONSENSV

Quod vero Deorum arae Decurionum decreto ſtatuerentur, dicarenturq. exſtat, prae ceteris, in hanc rem inſcriptio, quam nos cum lapidis forma reponendam curauimus ad Fonteij Commentariorum, Libri ſecundi, caput decimum. vbi L. Caeſius Aſiaticus aram, & menſam Mefiti dedicaſſe videtur; idq. Decurionum decreto. Lapidis exemplum exhibuit Illuſtriſsimo Domino

mino meo, P. DONATO, Caeſio, Cardinali nobilis iuuenis, atque omnibus tum animi, tum corporis, tum fortunae bonis perornatus, Ferdinandus Comes Taberna. Hunc, cum Iureconſultum celeberrimum, noſtraeq. Italiae decus, Ioannem Angelum Papium, domeſtica conſuetudine, ac contubernio frequentet; augurantur homines, tanti viri diſciplinae alumnum, ſi ſe paullulum ad gloriae laudem impulerit, fore non legum modo doctrina, ſed eloquentiae quoque facultate mirfice praeditum. Legum enim ſcientiam Papius non ex lutulentis interpretum riuulis, ſed ex puriſsimis Legiſlatorum fontibus, exploſa penitus peruulgata Leguleiorum interpretandi conſuetudine, ad nobiliſsimam Italiae, externarumq. gentium iuuentutem informandam exhaurit. ob quas res, duorum & viginti annorum ſpatio, ſupremo Gymnaſij Bononienſis ſubſellio, opima ſtipendia emeritus, rude iam dignus, quieſcere à difficillimae prouinciae iam onere ſtatuit; & Romae, ideſt in ampliſſimo orbis domicilio, quaſi in virtutum omnium, ac litterarum firmiſsimo portu, atque hoſpitio, ſibi reliquum vitae curſum exigere. Is igitur Ferdinandus lapidis (vt diximus) exemplum ea plane forma, qua in Laude Pompeia viſitur, coloribus illitum (eſt enim lapis colore ſubrubeo) curauit. ſcripſit à me rogatus ad prudentem virum, M. Antonium Amidanium; qui vicariam nunc operam pro eximio viro, Ludouico Taberna, ipſius Ferdinandi patruo, Laudis Pompeiae Epiſcopo, in forenſibus iudicijs praeſtat; vniuerſoq. Epiſcopatui moderatur, Epiſcopo ipſo apud Hiſpaniarum Regem Philippum, Pontificis Gregorij, Optimi, Maximi, Nuncium agente, Poſtquam Romae Praeturae vrbanae munus ſumma cum laude obiuit; & ſupremo Pontificis Aerario praefectus diutiſſime fuit. Porro illud, Decurionum Decretum, modo quatuor notis, L. D. D. D. quod in Laude Pompeiano, & Sueſſano, expreſſum legimus: modo notis duabus, D. D. ſubſcribebant. quae primae quatuor notae Locum Decurionum Decreto Datum, omnino deſignare videntur. Prioris exempli, praeter ſupra narratos, ponam & alios lapides; atque vnum in primis, quem Aldus ſuo Orthographiae volumine Auximi, in Piceno exſtare ſcribit: nos vero apud alios Mediolani eſſe, comperimus; ſed Aldo, qui harum rerum omnium diligentiſsimus, peritiſsimuſq. inueſtigator, noſtrae tempeſtatis eſt, magis credendum arbitror, qui Auximi eſſe lapidem affirmat. Siue igitur Auximi, ſiue Mediolani exiſtat, inſcriptio huiuſmodi eſt:

AESCVLAPIO. ET. HYGIAE
SACRVM
C· OPPIVS. C. L. LEONAS
VI. VIR. ET. AVG.
HONORATVS. IN. TRIBV
C. L. CLIVNTIVM. ADSENSVS

PATRONIS. SANCTISSIMIS
COMMVNICIPIBVS. SVIS. DD.
QVORVM. DEDICATIONE
SINGVLIS. DECVRIONIBVS
III. AVGVSTALIBVS. HS. II
ET. COLONIS. CENAM. DEDIT
L. D. D. D.

Vnde in ſtatuarum dedicatione Decurionibus, & Auguſtalibus pecuniae quandam ſummam ab ijs, qui ſtatuam dedicarunt, perſolutam, cenamq. colonis datam aduertimus. Atqui, cum minus Auguſtalibus, quam Decurionibus datum videam, venit in mentem, ſuſpicari, Auguſtalibus Decuriones non nihil praeſtare. in eodem Auximi oppido huiuſmodi legitur inſcriptio:

C. OPPIO. C. F. VEL
BASSO PP. CC.
P. R. I. D. AVX. T. LEG. IIII
R. L. FEL. ET. LEG. II. TR. FOR
EVOC. AVG. AB. ACT. FOR. I.
B. PR. MIL. COH. II. PR
ET. COH. XIII. ET. XIIII. VRB
OMNIBVS. OFFICIIS
IN. GALLIA. FVNCTO
CENTVRIONES. LEG. II.
TRAIANAE. FORTIS
SIMO. ET. DIGNISSIMO
IN. CVIVS. DED. CENAM. COL. DED
L. D. D. D.

Ibidem eiuſdem fere argumenti:

M. OPPIO. CAPITONI
M. TAMVDIO. Q. FIL
T. N. T. R. R. N. VEL. MILASIO
ANINIO. SEVERO
EQVO. PVBL. IVDICI. SELECT
EX. V. DECVR. PRAEF. FABR. PONT
QQ. II. Q. IIII. P. V. ET. P. C. AESIS
ET. MVNIC. NVMANAT. IDEM
QVINQ.
COLONI. OB. MERITA. EIVS
IN. CVIVS. DED. CENAM. COL. DED.
L. D. D. D.

In qui-

In quibus duabus inſcriptionibus cum cenam colonis tantummodo datam nouerim, & Decurionibus nihil impertitum, id ſponte, non iure, aut lege aliqua fieri dijudico. Ibidem, vbi, praeter cenam, ſingulis Decurionibus HS. nummum VIII. & populi ſingulis HS. II. ſtatuae dedicator dedit, talis inſcriptio eſt.

Q. IVNIO. Q. F. OVF. SEVERIANO
VETERANO. AVG. N. ACCEP. HONESTA
MISSIONE. QVAESTORI. REIP. ASCVL
PATRON. COLLEG. CENTONARIOR
ET. DENTROPHORORVM. TIBVRT
MANSVETA. LIBER. PATRONO. OPTIMO
CVIVS. DEDICATIONE. STATVAE
CENAM. DEDIT. DECVRIONIBVS
SING. HS. VIII. NVMVM. ET. POPVLI
SING. HS. II. NVMVM. DIVISIT
L. D. D. D.

Statua item dedicata inſpicitur, P. AELIO. MARCELLO, in cuius dedicatione qui dedicauit, dedit Decurionibus, & eorum liberis panem, vinum, & ſeſtertiorum nummum XX, & Municipibus HS. IIII. N. Inſcriptionem ipſam perpulcram ponam, in Fuluij Benaſſaij gratiam, qui praeter quam quod ex Municipio Fulginati eſt, vbi inſcriptio adhuc viſitur, & à me deſcripta olim accuratiſsime fuit, facio id vero ac lubens: propterea quod, cum eiuſdem patriae commemoratione, hominis ingenij acutiſsimi, itemq. ſuauiſsimis moribus perpoliti, meiq. peramantis, memoriam prodere poſteritati videor. omitto quod Bononiae, atque in vniuerſa Aemilia, viri Illuſtriſs. atque Excellentiſs. IACOBI BONCOMPAGNI, Ducis Sorae, Vineolaeq. Marchionis, ac S. R. E. Generalis Gubernatoris, vt vocant, negotia non exigua agit: cui viro principi me debere plurimum ſentio; quando ipſe duodeuigeſimo ab hinc anno, nondum GREGORIO ipſo Pontifice Max. ipſius domeſtica conſuetudine, ac familiaritate, ob eximiam eiuſdem in me humanitatem, ac beneuolentiae ſtudium, diutiſsime vſus ſum: reſidetq. adhuc in me magis, magiſq. illa mea erga Illuſtria Iacobi merita peruetus obſeruantia, reſidebitq. dum viuam. quapropter, quod ob ingenij mei, fortunaeq. tenuitatem, preſtare illius ſummae virtuti nondum queo, praeſtabo id ſemper vel eius ex familia minimis. Deſcriptio talis eſt:

P. AELIO. P. F. PAPIR.
MARCELLO. CENT
RERVM. SVB. PRINCIPE
PEREGRINORVM. ADSTATO

ET. PRINCIPI. ET. PRIMIPILO
LEG. VII. GEM. PIAE. FEL. ADLEC
TO. AD. MVNERA. PRAEF
LEG. VII. CLAVD. ET. PRIMAE
ADIVTRICIS. V. F. FLAMINI
LVCVLARI. LAVRENT. LAVINAL
PATRONO. ET. DECVRIONI
COLONIAE. APVLESIVM. PATRONO
CIVITAT. FORO. FLAM. FVLGINIA
ITEMQVE. IGVVINORVM. SPLEN
DIDISSIMVS. ORDO. FORO. FLAMI
CVIVS. DEDICATIONE. DECVRIONIBVS
ET. LIBERIS. EORVM. PANEM
ET. VINVM. ET. HS. XX N. ITEM
MVNICIPIBVS. HS. III N. DEDIT

Neque vero deſunt lapides,vnde Decurionum ius, poteſtaſq.tum in templis, ariſq. ſtatuis,encomijs, ſigniſq. dicandis, ſtatuendiſq. tum in alijs,tam publicis rebus, quam priuatis peragendis inſpicitur. Viſitur Beneuenti inſcriptio, ex qua inſcriptione ſepulturae locum adſignatum, publicoq. funere, Dialiq. feretro aliena cadauera efferri, Decurionum decreto permiſſum obſeruamus. inſcriptio haec eſt.

C. TATIO. C. F. MEN. BALBO
OPAE. TREIICIAE. C. F. PVLLAE
HOS. DECVRIONES. FVNERE
* PVBLICO. DE. FOROETRIO. DIALI
EFFERNDOS. ET. HIC. HVMANDOS. CENS
FVFISIAE. A. L. VIOLAE
C. CATIVS. C. F. MEN. GALLVS
PARENTIBVS. ET. VXORI

Item Decurionum decreto ollam publice datam, ad conſeruandos cineres, ex infra adſcripto lapide apparet: qui Romae adhuc in Delfinorum aedibus aſſeruatur.

IVLIAE. PLEBEIAE
IN. HONOREM. 7.
ELEXANDRI. ET. DEME
TRI. CAESARIS. AVG. L.
EX. DECRETO. DECVRIONVM
OLLA. PVBLICE. DATA. EST

Apud Panuinuim,in ciuitate Romana, legitur inſcriptio peruetuſta; qua plane agno-

ne agnoſcitur. Decurionum decreto funus publicum, ſtatuam equeſtrem, clypeum argenteum, ſepulturaeq. locum, Baebio Suetrio conceſſa fuiſſe: cuius exemplum eſt huiuſmodi:

M. BAEBIO. M. F. Q. N. ARN. SVETRIO
MARCELLO. EQVO. PVBLICO
AED. Q. IIII. VIR. ID. IIII. QVINQ. II.
PATRONO. MVNIC. FLAMINI. DIVI
VESPASIANI
M. BAEBIVS. SVETRIVS. MARCELLVS. ET
SVETRIA. RVFA. OPTVMO
HVIC. DECVRIONES. FVNVS. PVBLICVM
STATVAM. EQVESTREM. CLVPEVM
ARGENTEVM. LOCVM. SEPVLTVRAE
DECREVERVNT
VRBANI. STATVAM. PEDESTREM

Alterius vero exempli, ideſt D. D. quod nos ſupra Decurionum decreto interpretati ſumus, exſtat inſcriptio ſatis vetuſta Peruſij, in hanc formam.

IMP. CAES. M. AVRE
LIO. ANTONINO. AVG.
TRIB. POT. II. PROCONS
IMP. CAES. L. SEPTIMII. SEVERI
PII. PERTINACIS. AVG. ARABI
CI. ADIABENICI. PARTHICI. MAX.
F. F. P. P. FILIO. DIVI. IMP. ANTONI
NI. PII GERMANICI. SARMATICI
NEP. DIVI. ANTONINI. PII. PRO
NEP. DIVI. HADRIANI. ABNEP.
DIVI. TRAIANI. PART. ET. DIVI
NERVAE. ADNEP. D. D. P.

Ideſt, Decurionum Decreto Poſuit: ita ſane mihi videntur ſonare tria haec poſtrema elementa. In Vico Inuptij agri Lupienſis:

PVBLICIAE. M. F
FIRMILLAE. LOCO. DAT
D. D.

Vbi illud LOCO. DAT. DD. Loco Dato Decurionum Decreto, dicerem. Neque id minus clare oſtenditur alia inſcriptione, ſuperioribus admodum ſimili, quae viſitur in vinea quadam, apud Praeneſte, in hunc modum:

CN.

CN. VOESIO. CN. FIL. APRO
QVAESTORI. AEDILI. II. VIRO
FLAMINI. DIVI. AVGVSTI. VI. VIRO
AVGVSTALI. CVRATORI. ANNON
TRIENNIO. CONTINVO. CVRAT
MVNERIS. PVBLICI. GLADIATORI. III
QVOT. IS. TEMPORE. HONORVM. CV
RARVMQVE. SVARVM. PLENISSIMO
MVNIFICENTIAE. STVDIO. VOLVPTATIB.
ET. VTILITATIB. POPVLI. PLVRIMA
CONTVLERIT. LVDVM. ETIAM. GLADI
ATORVM. ET. SPOLIAR. SOLO. EMPTO
SVA. PECVNIA. EXTRVCTVM. PVBLICE. OP
* TVLERIT. CVIVS. MERITIS. POSTVLANTE. POPVLO
STATVA. PVBLICE. PONI. PLACVIT. D. D.

In qua inſcriptione poſtrema illa elementa, DD, Decurionum Decreto, recte poſſe video exponi. Neque plura inculcabo; tametſi plurima obuiam fiunt, vel in Fonteio ipſo. Obſeruandum eſt, Auguſtalium munus, praeter cetera, ad ſpectacula, annonariamq. ditionem pertinere. quod facile ex ſuperiore inſcriptione animaduerto, atque ex Interamnati mea, quam mox apponam. ex qua Fauſtum Titium liberalem Seuirum, vel Sexuirum Auguſtalem (vtroque enim modo Scriptum in veteribus lapidibus obſeruo) ad ſpectacula edenda Theatrum in patria mea exaedificaſſe, opinamur, vt in noſtro Commentario plenius. Verum vnum mihi negotium faceſsit, apud Fonteium Fauſtum VI. virum, & Auguſtalem ſcriptum oſtendi: ex quo aliud Sexuirorum munus, aliud Auguſtalium fuiſſe videtur. de qua re, donec aliud mihi erit exploratius, nihil pronuncio. Cum autem in eadem, quam modo teſtamur, inſcriptione, Fauſto inter primos Auguſtales Auguſtali creando Decuriones modo interfuiſſe, inſpiciam; facile in opinionem adducor: ad Auguſtales ipſos creandos Decurionibus duntaxat opus fuiſſe; nullo Auguſtalibus ipſis loco ad id relicto. vnde magis magiſq. in eo, quod ſupra ex Auximate lapide diximus, confirmari videmur: Auguſtalibus Decuriones ipſos omnino praeſtare. Huc quoque adijciam, quod ſupra in Sueſſana inſcriptione plane praeterieram; C. Titium Chreſimum Auguſtalem iterum fuiſſe: neque à me tamen Decurionem eum vnquam exſtitiſſe, animaduerſum; cum in ea ipſa inſcriptione haec verba apertiſsime inſpiciantur: ET VT AQVAE DIGITVS IN DOMO EIVS FLVERET COMMODISQVE PVBLICIS AC SI DECVRIO FRVERETVR. ex quibus poſtremis verbis, AC SI DECVRIO FRVERETVR, quis non plane videt, Chreſimum

mum, Auguſtalem bis fuiſſe, licet Decurio nunquam extitiſſe videatur? quod cum egomet animo, & cogitatione voluo, neſcio, quomodo verum eſſe putemus, quod Pomponius Iureconſultus teſtatur; dum ait: *Is, qui non ſit Decurio, Duumuiratu, vel alijs honoribus fungi non poteſt.* praeſertim cum monumenta non pauca, eaq. peruetuſta, legantur, in quibus viros clariſsimos magiſtratibus ceteris perfunctos obſeruamus, nulla prorſus facta Decurionatus dignitatis mentione. Verum fieri poteſt, vt vel Pomponij tempore, id in more omnino eſſet; quo ſcilicet nemini, niſi qui Decurio foret, magiſtratus reliquos gerere permitteretur; vel ea dein conſecuta tempora fuerint, quibus, aut propter Decurionum, qui magiſtratui idonei viderentur, inopiam; aut propter aliorum virorum, qui Decurionatus dignitate non gauderent, eximia merita, forte ad magiſtratus adſciſcebantur, qui vel nunquam Decuriones exſtitiſſent. Verum hoc minus occupatus videro. Porro non modo Decurionum decreto, ſupra à nobis relata ſtatuentibus, facultatem dari, compertum eſt; ſed ipſorum pecunia non ſemel eadem extructa fuiſſe. atque, ne obtundam, ſatis manifeſta ſcribendo; vnam tantum ex quamplurimis, quas referre poſſem, inſcriptionem ponam; quae modo ex Panuinio ad manus venit:

SERENIAE. CN. FIL
BALDILLAE
SACERDOTI. DIVAE
FAVSTINAE. DECVRI
ONES. AERE. COLLA
TO. OB. MERITA. EIVS

Vnum illud admonere quoque videor, Auguſtales, eodem ſaepius honore perfunctos comperiri. Affixa marmorea tabula eſt ad ſchalas pyramidalis turris, maximi templi, Interamnae, patriae meae: in cuius Inſcriptione viſitur Fauſtus Titius Liberalis, bis Seuir Auguſtalis fuiſſe. Inſcriptio omnium, quas ipſe viderim, elegantiſsima, ſic diſtincte in marmore viſitur.

SALVTI. PERPETVAE. AVGVSTAE
LIBERTATIQVE. PVBLICAE
POPVLI. ROMANI.

GENIO. MVNICIPI. ANNO. POST
INTERAMNAM. CONDITAM
DCCIIII. AD. CN. DOMITIVM
AHENOBARBVM :::::::::
:::::::::::::::::::: COS

PROVIDENTIAE. TI. CAESARIS. AVGVSTI. NATI. AD. AETERNITATEM
ROMANI. NOMINIS. SVBLATO. HOSTE. PERNICIOSISSIMO. P. R
FAVSTVS. TITIVS. LIBERALIS. VI. VIR. AVG. ITER
P. S. F. C

Illud ITER nos in noſtro de patriae antiquitatibus commentario, ITERVM

 ex multis

ex multis veterum monumentis, contra multorum ſententiam, explanauimus. ſed de hoc infra expreſsius. Quod de Seuiris, vel Sexuiris Auguſtalibus, dictum eſt, vt ſcilicet eadem dignitate ſaepius perfuncti videantur, ita de ceteris Municipiorum Coloniarumq. magiſtratibus dici quoque, mihi perſuaſum eſt. nam IIVIR. IIIVIR. IIIIVIR. ITERVM, BISue, ſcriptum non ſemel lego. atque AEDILES, CENSORES, & huiuſmodi dignitates, vt in vrbe, ita in Municipijs, Colonijſq. iterum, ac ſaepius fuiſſe conſtat: qui ex Decurionum ordine fortaſſe Pomponij aetate, vt diximus, omnes crearentur. Verum antequam alio progrediar, id quod ſupra dicebamus, aliud nos Sexuirorum, aliud Auguſtalium munus, re non tum tamen, ſicut nec nunc admodum explorata, opinari: admonere lectorem iuuat (quae res, librarijs ipſis properantibus facile exciderat) idipſum ſupra in Auximati inſcriptione quoque etiam agnoſci. vbi L. Oppius Leonas, Sexuir, & Auguſtalis aperte legitur; atque ex alijs multis, quas breuitatis gratia praetereo. neque tamen quidquam, ſine auctore, pro certo ſtatuerim. Haec nos profecto occupati, & apud ipſos Typographos ſcribimus: otium nacti maius, certius aliquid, & ad fidem aptius proferemus. Neque tamen, dum hac Decurionum, & Auguſtalium meditatione huc illuc ſaltuatim ferimur, quae maxime occurrunt, quaeq. nobis haud omnino contemnenda ducimus, reticenda putamus. Apponam igitur Epigramma, quod Mediolani, in aede D. Babillae inſcriptum, ex Appiano cognoſcimus:

P. VRSIO
SEX. F. POLLIONI
PATRI
VETTIAE. LEPIDI
MATRI
P. VRSIO. P. F. PAVLLO
VI. VIR. IVN. FRATR.
CVR. AER.
P. VRSIO. HELIANO. L
PIISSIMO
VRSIA. P. F. PRISCA.

Atque ibidem, in Monaſterio, ad portam Vercellenſem:

C. GEMINIVS
ELEGANS
VI. VIR. SEN. SIBI
ET. GEMINIO
LEANDRO
VI. VIR. SEN. PATRON
ET. GEMINAE. PRIVATAE

LEAN-

LEANDRI. PATRONAE
ET. GEMINIAE
TVCIES. VXORI. SVAE
VICTORI. LIB
IAPES

In quarum inſcriptionum altera Sexvir Iunior, in altera Sexvir Senior, bis videtur. vnde per facile quis conijciet, Auguſtalem ordinem dupliceme ſſe, Iuniorum ſcilicet, & Seniorum. Sed hoc tantum annuiſſe maluimus. Huc addam, quod ex priore inſcriptione obſeruo: P. Vrſium & Auguſtalem, & Aerarij Curatorem fuiſſe: nimirum Auguſtalium Aerarij (Auguſtalibus forte aerarium ſeparatim à ceteris erat) quod plenius è duabus ſequentibus inſcriptionibus elicitur: ambae Allifis ſpectantur.

C. PVRELLIVS. PAPIA. AVG
ET. QVAESTOR. AVG. ALLIFIS. SIBI
ET. C. ATILIO. NATALI. AVG. ET
Q. AVG. ALLIFIS. ET. ATILIAE
IARINAE. CONCVBINAE. ET
C. ATILIO. QVARTIONI. AMICO
H. M. H. N. S

alia inſcriptio:

M. PONTIVS. M. L
ELEVTER. AVGVST
ALLIF. AVGVSTALIVM
QVAESTOR. FECIT. & quae ſequuntur.

Reſtat, vt quoque admoneam, quotieſcunque in antiquis lapidibus ORDO. DECREVIT, STATVIT, FECIT, POSVIT, aut quid tale; aut quoties abſolute, ORDO, reperitur; toties Decurionum ordinem intelligi; cuius rei exemplum expreſſum in primis ſupra eſt in Narnienſi inſcriptione, vbi ORDO NARNIENSIVM VNA CVM CIVIBVS STATVAM COLLOCAVERVNT PATRONO DIGNISSIMO. cuius non abſimilis inſcriptio eſt Interamne, in baſi marmorea, quam Hieronimus Donatus, Iureconſultus, idemq. non vulgari integritate vir, me puero, è ſuo ſuburbano agro effoſſam in vrbem retulit; atque ante ſuas aedes, via publica, conſtituit: eandem nunc à prudenti uiro, Statio Donato, itidem Iureconſulto, filio, tranſlatam accipio, ad D. Ioannis Baptiſtae templum, quod ad praeſens Miſericordiae, quam vocant, Sodalitas in foro exaedificandum impenſiſsime curat.

IVLIO EVBYLIDAE
C V CORR TVSCIAE

X YIRO PRAEFECTO
AERARII S SATYRNI
OB INLYSTRIA IPSIYS
MERITA ET AMOREM IYX
TA CIYES ORDO INTE
RAMNATIYM PATRONO

Vbi Graecorum (vt arbitror) more, Y pro V ſcriptum eſſe, animaduertitur. Apponam & alteram inſcriptionem, quae viſitur Romae, in aedibus Capranicorum, huius exempli:

ASTERII
L. TVRCIO. APRONIANO. V.C
FILIO. L. TVRCI. APRONIANI. V. C.
PRAEFECTI. VRBI. NEPOTI
L. TVRCI. SECVNDI. C. V. CONSVLIS
QVAESTORI. PRAETORI. QVINDECEM
VIRO. SACRIS. FACIVNDIS. CORREC
TORI. TVSCIAE. ET. VMBRIAE. OMNI
VIRTVTE. PRAESTANTI. STATVAM
EX. AERE. ORDO. SPOLETINORVM
AD. MEMORIAM. PERPETVI. NOMINIS
CONLOCAVIT
CVRANTIBVS. FLAVIO. S. P. R. V. P.
ET. CODONIO. TAVRO. IVN
POST. AMANTI. ET. ALBINI. CONS

Quam inſcriptionem, & ad id, quod dixi, auctoritate comprobandum, non grauate adpoſui, & ad teſtificandum amorem meum mutuum in Tiberium Spicam, Spoletinum, mei ſtudi oſiſsimum, iuuenem humanitatis, ac modeſtiae non vulgaris. Hunc ipſum Decurionum ordinem, Ampliſsimum quoq. nuncupatum, video: Cicero, cum Caelium, aduerſus detractorum calumnias, expurgare vult, ita loquitur: *Quod obiectum eſt, municipibus eſſe adoleſcentem non probatum ſuis, nemini vnquam praeſenti Puteolani maiores honores habuerunt, quam abſenti M. Coelio, quem & abſentem in Ampliſsimum ordinem cooptauerunt; & ea non petenti detulerunt, quae multis petentibus denegarunt.* Et Splendidiſsimum quoque ordinem nominatum in vetuſtis quamplurimis lapidibus reperio. & ne ſatietatem, huiuſmodi inſcriptionibus referendis, legentibus pariam, id ipſum bis vna Romana inſcriptione infra demonſtrare ſatis ſit. vbi ſcilicet, C. Valium Polycarpum Decurionatus dignitate Arimini, & Piſauri affectum, indicabimus. Eundem & ordinem Primum appellatum aduerto ex inſcriptione, quae in oppido Bagnoli exſtat, in templo

plo D. Proceſsi, & Martiniani: ex qua L. Poſtumio Fuſcino Decurionum ordinem funus publicum, & ſtatuam equeſtrem auratam decreuiſſe, conſtat.

L. POSTVMIO
P. FIL. FAB
FVSCINO
Q. PVPL. PONTIFICI
ORDO. PRIMVS
FVNVS. PVBLIC. ET
STATVAM. EQVESTREM
AVRATAM. DECREVIT
P. POSTVMIVS
CVRATOR. REIPVBLIC
AVG. ANT. AVR. DATVS
AB. AVGG. SEVERO. ET. ANTONIO
PATER. TITVLO. VSVS

Vbi Ordinem Primum, eo fortaſſe nuncupatum legimus, vt is ab Auguſtalium ordine, quem Decurionum ordini inferiorem, vt alibi dictum eſt, exiſtimamus, diſtingueretur. Neque vero ſumus neſcij, Primum, ſicut Amplíſsimum ordinem, ad munera, & honores alios poſtmodum tranſlatum. Porro de Decurionum decretis haud obſcure loquitur, pro Sextio, Cicero: *qua de cauſſa, & tum conuentus ille Capuae, qui rem huic apud me P. Sextio maximas gratias egit; & hoc tempore ijdem homines, nomine commutato, Coloni, Decurioneſq. fortiſsimi, atque optimi viri, beneficium Publij Sextij teſtimonio declarant; periculumq. decreto ſuo deprecantur*. & ſtatim ſubdit: *Recita quaeſo P. Sexti quid decreuerint Capuae Decuriones*. Perge vero: neque quiſquam in Municipijs. Colonijsq. Decurio eſſe videbatur poſſe, qui in cenſu minus centum millibus nummum poſſediſſet. de quo Plinij Epiſtolam recitare, operaepretium exiſtimo; quae ab eo ad Romanum Firmum, Municipem ſuum, ita ſcribitur: *Municeps tu meus, & condiſcipulus, & ab ineunte aetate contubernalis; pater tuus, & matri, & auunculo meo, mihi etiam, quantum aetatis diuerſitas paſſa eſt, familiaris; magnae, & graues cauſſae cur ſuſcipere, augere dignitatem tuam debeam. Eſſe autem tibi centum millium cenſum, ſatis indicat, quod apud nos Decurio es. igitur vt te non Decurione ſolum, verum etiam Equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas Equeſtres facultates*, CCC *millia nummum. Te memorem huius muneris, amicitiae noſtrae diuturnitas ſpondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, niſi ſcirem, te ſponte facturum, vt dignitate à me data, quam modeſtiſsime (vt à me data) vtare, nam ſolicitius cuſtodiendus eſt honor, in quo etiam beneficium amici tuendum eſt. Vale.* Ex qua Epiſtola Decuriones Equitibus inferiores fuiſſe, ſatis conſtat; cum Decu-

rionum dignitas cenſu tantum centum millium nummum expleretur: Equitum vero, vt videtur, facultatem ad quatuor millia nummum accedere opor tebat: vt Senatorum cenſum equeſtri duplo maiorem alibi obſeruamus. Enim vero cum Decurio P. Ceionius dumtaxat foret, Caeſia Veſpeciatia, haud ſe infimae ſortis homini nupſiſſe, conqueri poterat: cum locata Decurioni eſſet. nam quicunque fuit Romae Senatus, eundem in Municipijs, ac Colonijs ordinem Decurionum fuiſſe, nemo ambigit. Praeterea, cum Decuriones creabantur, non temere è quocunq. hominum genere deligi certum eſt. Vnde Cicero ad Septam: *Quaeſiui è Balbo, quid eſſet in Lege; reſcripſit: eos, qui facerent Praeconium, vetari eſſe in Decurionibus; qui feciſſent, non vetari. quare bono animo ſint tui familiares. neque enim erat ferendum, cum qui hodie Haruſpicinam facerent, in Senatu Romae legerentur: eos, qui aliquando Praeconium feciſſent, in Municipijs Decuriones eſſe non licere*. Calliſtratus D. de Teſtibus: *Teſtium*, ait, *fides diligenter examinanda eſt. Ideoq. in perſona eorum exploranda erunt, in primis condicio cuiuſque, vtrum quis Decurio, an Plebeius ſit, & an honeſtae, an culpatae vitae*. & quae ſequuntur. ex illis verbis, *vtrum quis Decurio, an Plebeius ſit*: Decuriones vere nobiles, patricioſq. appellari, affirmandum eſt: cum dictio *Decurio*, dictioni *Plebeius*, oppoſita videatur. atqui quis dubitat, ſi Decurionum decreto, nutu, iudicio, atque auctoritate Municipiorum Coloniarumue reſpublicae regerentur, omninoq. Ciuitatum Principes, ac Magiſtratus eſſent, quin Decuriones vel nobiliſsimi Ciuitatum exiſterent? Admonet me quoque locus hic, vt oſtendam, quempiam duorum, pluriumue Municipiorum, aut Coloniarum Decurionem eſſe potuiſſe: quod ex lapidis in primis inſcriptione videtur, quam Onufrius Panuinius in ſuo Ciuitatis Romanae libro recenſet, huiuſmodi exempli:

C. VALERIO. C. F. PAP
MARIANO
HONORES. OMNES
ADEPTO. TRIDENT
FLAMINI. ROM. ET. AVG
PRAEF. QVINQ. AVGVR
ADIECTO. AN. NON. LEG. III
ITALIC. SODALI. SACROR
TVSCVLANOR. IVDICI
SELECTO. DECVR. TRID
DECVRIONI. BRIXIAE
CVRATORI. REIP. MANT
EQVO. PVBL. PRAEF. FAB
PATRONO. COLON
PVBLICE

Vbi

Vbi C. Valerius Marianus, Decurio Tridenti, & Brixiae fuiſſe videtur. quod ex altera Romana inſcriptione oſtendere licet; vbi C. Valius Polycarpus Decurionatus honore Arimini, & Piſauri affectus cernitur.

C. VALIO
POLYCARPO
ORNAMENTA. DECVRIO
NATVS. INLVSTRATVS. A
SPLENDIDISSIMO. OR
DINE. ARIMIN. PATRON
VII. VICORVM. ITEM. COL
LEGIORVM. FABR. CENT
DENTR. COLON. ARIM
ITEM. ORNAMENTA. DECVRIO
NATVS. INLVSTRATVS. A
SPLENDIDISSIMO. ORDINE. PI
SAVRENS. PATRONO. COLLEGI
ORVM. FABR. COLON. PISAVR
PLEBS. PISAVR. OB. MERITA. CVIVS
DEDICAT. SPORTVLAS. DECVR::::: V
ITEMQ. COLLEGIIS::::: PLEBI:::: I
DEDIT
L. D. D. D. P

Quatuor in hac inſcriptione obſeruanda,in rem noſtram,duco. Primum, Decurionem vnum plurium ciuitatum eſſe potuiſſe: ſecundum, Ordinem,abſolute, vt alias diximus, Decurionum ordinem ſignificare; eundemq. Splendidiſsimum vocitari: tertium, & ipſos quoque Decuriones, in ſtatuis ſibi collocatis, munera dare ſolitos; quartum, & poſtremum, ſubſcriptionem illam, quam quatuor elementis,ad ſummum,in omnibus plane lapidibus legere eſt, in praeſenti inſcriptione, quinque ſane legi; L. D. D. D. P. ideſt, Decurionum Decreto Datum Poſuit; vt ſcilicet ad Plebem referatur. Quanto magis magiſq. ad Fauſtum illum, cuius inſcriptionem Fonteio tradidimus; ab eo ad caput XII libri ſecundi relatam, mentem, ac cogitationem conuerto, nimirum Fauſtum Titium Liberalem, qui ſupra ex Interamnati inſcriptione repraeſentatur, eundem cum Mediolanenſi auguror. quando in Mediolanenſi,inter primos Auguſtales, à Decurionibus Auguſtalem eum factum conſtat, atque in Interamnati meo Iterum Seuirum Auguſtalem inſpiciamus. vt ſcilicet Mediolani primum, vbi eo honore decoratus eſt, Seuiratum egerit: ſecundum autem apud Interamnates meos. Vnde, ſicut Decuriones, ita & Auguſtales pluribus locis eodem munere perfungi potuiſſe, exiſti-

exiſtimamus. ex quo bene cohaerere puto, ſi ITER, pro ITERVM, in Interamnati lapide expoſuerim; non autem, vt quidam perperam, pueris nobis, enunciabant; qui ITER, pro VIA, accipiebant; vt ſcilicet ITER. P. S. F. C. Iter Publico Sumptu Faciundum Curauit; interpretarentur: atq. eandem vim habere, Facere Iter, ac Facere Viam, malebant; quod abſurdum omnino eſt, atq. à Latinae linguae conſuetudine maxime abhorrens. nunquam enim Iter Facere, quis dicitur, niſi cum aliquo proficiſcitur. Verum hac de re alibi. Fateor me in huiuſce loci interpretatione, Decurionumq. cognitione, eorumq. in Municipijs, ac Colonijs auctoritate perſcrutanda, longiorem cogitationem inſumpſiſſe: ſed, niſi mihi ipſe nimis placeo, ea, quae diximus, aliquid forte ſtudioſos adiuuabunt, aut delectabunt tamen. Ad illud igitur, SACERDOTALE VE. deſcendamus: quod nos Sacerdotale Vectigal pronunciandum in primis ducimus. Vectigal, à vehendo, ſeu à vectura dictum conſtat. Nempe hac voce primum ſignificabatur Portorium, quod mercium è loco aliquo euehendarum, vel per locum aliquem tranſuehendarum nomine ſoluebatur. mox vero latiore nomine Vectigal, aut Publicum, aut Priuatum appellauerunt. Vectigal Publicum, ex quo fructus accipit Fiſcus, & Reſpublica. de hoc ſentire videtur Cicero, Oratione pro lege Manilia, dum ait: *Vectigalia ueruos eſſe Reip. ſemper duximus*. Vnde Suetonius in Caeſare: *Agrum Campanum ad ſubſidia Reipublicae vectigalem relictum, dimiſit extra ſortem*. Rurſus Vectigalium Publicorum nomine pecunias eſſe, obſeruo, quae vel ex Portorio, vel Decumis, vel Scripturis, vel ex Sale, Viceſimaq. pendebatur: Vectigal, vt ait Varro, pecunia eſt, quae quocunque nomine exigebatur, quod à Tributo omnino differre videtur. Tributum enim pecunia populo pro portione duntaxat cenſus tributim imperata, nominabatur. Priuatum autem Vectigal eſſe dicitur, quod quiſque ſumit ex agrorum, fundorumq. aut aliarum facultatum fructibus. Hinc in Paradoxis Cicero: *Ex meo tenui Vectigali, detractis ſumptibus cupiditatis*. Et quae ſequuntur. quod ex Paullo Iureconſulto apertius: *Caeſae arundinis, vel pali compendium, ſi in eodem fundo vectigal eſſe conſueuit, ad fructuarium pertinet*. Vectigal igitur Sacerdotale voto ſoluiſſe P. Caeionium arbitramur, ideſt Iouis Sacerdotibus, qui Flamines Diales vocabantur: Δία enim, Graeci Iouem appellant. Itaque Cicero in Caninij, vt quidam volunt, Conſulatum illudens, *ſolent*, dixit, *eſſe Flamines Diales; modo Conſules Diales habemus*. hominem ſcilicet vocis ambiguitate irridens: non ſecus, ac ſi à Die Dialis duceretur. Quod vero Vectigal pendi, vel Vectigalis nomine quotannis dari alicui ſoleret, ex antiquis etiam monumentis eruendum duco; ne nonuum omnino; aut commentationem noſtram homines putent; cum illud, VE. Vectigal hoc ex lapide interpretamur. Videmus enim ex Vectigale, ſic in lapide iacet, Mulſum, & Cruſtum quotannis, Natale (ita quoque lapis habet) Caeſaris

Auguſti

Auguſti dari. Teleſiae lapis ita inſcriptus cernitur.

Q. FILLIVS. L. F. RVFVS
Q. ARGIVS. Q. F. CELER
PR. II. VIR. LANARIAS
ET. QVAE. IN. IIS. SVNT
SVA. PEQ. FECIT
VT. EX. EO. VECTIGALE. QVOTANNIS
MVLSVM. ET. CRVSTVM
NATALE. CAESARIS. AVGVSTI. DARETVR

Cui nam numini vectigal daretur, certe diuinare nequeo. Si Veſtimentum quoq. Sacerdotale voto ſoluiſſe Ceionium dicamus, coniecturam haud vanam omnino ducimus. nam & veſtimenta voto dari ſolita quoq. etiam fuerant. Si Veſtimentum Sacerdotale interpretandum eſt: Praetextam facile putamus: qua ſacerdotes in primis vtabantur. *Purpura*, inquit lib. XXXIV Liuius, *viri vtemur, praeteſtati in magiſtratibus, in ſacerdotijs*: & quae ſequuntur. à doctis tamen viris ambigitur, cum ſacerdotum plura genera fuerint, an omnes praeteſta induti eſſent; tametſi ex ſupra adductis Liuij verbis coniectura non minima eruitur. ſed haeſitationem omnem, ni fallor, quaeſita ex Capitolino auctoritate, diſſoluemus. qui ſacerdotum omnium Praeteſtam fuiſſe, annuere videtur. ait enim in Galieni vita: *cum picta toga, & tunica palmata, inter patres, omnibus ſacerdotibus praeteſtatis, Capitolium petijt*. id quoque apud Lampridium in Seueri vita cognoſcimus, dum ibi verba haec legimus: *Accepit praetextam, etiam cum ſacra faceret*. De Auguribus ſi forte ambigendum eſſet, Cicero oratione pro Sextio ambiguitatem omnino tollit: dum Lentuli Spintheris filium Augurem creatum ſignificans; ait: *Cui ſuperior annus idem & virilem patris, & praetextam populi iudicio dedit*. Sed, quicunque de Praetexta quaeſtionem pleniſsimam expetit, Aldi Iunioris, de Quaeſitis per epiſtolam, perutilem librum adeat; à quo in hanc ſententiam compilata egregie quamplurima videntur. Poſſum illud V E. & velamen interpretari, quod operimentum, tegmen, veſtemq. ſignificat:

Et circumtextum croceo velamen acantho, ait Virgilius: idem alibi.
Purpureaſq. ſuper veſtes, velamina nota
Conijciunt. & *Velamina Progne*
Deripit ex humeris; apud Ouidium, libro Metamorphoſeos ſexto. Sed Vectigal magis placet, vt ſcilicet de ſuarum fortunarum fructibus, redditibus Vectigal quoddam Iouis Optimi Maximi ſacerdotibus penſitandum quotannis pro Valeriae (ita illud V A. interpretor) Caeſiae Veſpeciatiae ſalute, haeredumq. ſuorum omnium voto Ceionius conſtituerit. Quod autem pro alicuius ſalute Ioui Optimo Maximo & vota ſuſcipi, & perſolui in

more fuerit, hoc tam certum eſt, vt nihil certius. Miſſum facio, quod nos ſupra commenti ſumus, C. Caeſium Sabinum pro Domitiani, vel pro ſuamet ſalute templum Ioui Optimo Maximo conſtruxiſſe: huius rei frequentem memoriam legimus in antiquis lapidibus; & vt copiam deuitem, duas tantum lapidum inſcriptiones afferam: Tudertinam vnam, quam prae Diui Fortunati templo aliquando ipſe deſcripſi; alteram, quae in eodem Poetouione municipio viſitur. Tuderti.

PRO. SALVTE
COLONIAE. ET. ORDINIS
DECVRIONVM. ET. POPVLI
TVDERTIS. IOVI. OPT. MAX.
CVSTODI. CONSERVATORI
QVOD. IS. SCELERATISSIMI. SERVI
PVBLICI. INFANDO. LATROCINIO
DEFIXA. MONVMENTIS. ORDINIS
DECVRIONVM. NOMINA
NOMINE. SVO. ERVIT. AC. VINDI
CAVIT. ET. METV. PERICVLORVM
COLONIAM. CIVESQVE. LIBERAVIT
L. CANCRIVS. CLEMENTIS. LIB
SEX. VIR. II. AVGVSTALIS. ET. FLAVIALIS
PRIMVS. OMNIVM. HIS. HONORIBVS
AB. ORDINE. DONATVS
VOTVM . SOLVIT

Hic nimirum pro ſalute Tudertinae coloniae, atque Decurionum ordinis, & Populi Ioui Optimo Maximo, quem Cuſtodem, ac Conſeruatorem appellat, votum à L. Cancrio, Clementis liberto, ſolutum inſpicimus. quem Sexuirum Auguſtalem iterum (quo ſuperiorem noſtram opinionem de Auguſtalibus confirmamus) & Flauialem omnium primum factum, inuenio. Quae quidem inſcriptio facile mihi exciderat, niſi liberrimi, & perſpicacis ingenij vir, Fabritius Attius, Tuders, in memoriam reuocaſſet. cui Tudertes, ſi quid mihi proin gratiae habituri ſunt, in primis habeant licet.

Poetouione.

I. O. M.
PRO. SALVTE. ET. INCOLVMITATE
P. VAL. MARCIAN. IVNIOR. P. VAL.
MARCIANVS. MIL. DVPL. LEG. X. GEM. ANTO
NIANAE. ADIVT. PRAE T. F. GRECINIA
P. FIL. PRISCILLA. PARET. V. S

Etenim

Etenim quid mirum, ſi Ioui Optimo Maximo pro ſalute, incolumitateq, alicuius,vt hic,& capite ſecundo oſtendimus, vouebatur? cum apud Ciceronem,libro de Finibus tertio,haec verba legantur? *Atque etiam cum Optimum, & Maximum dicimus, eumq. eundem Salutarem, Hoſpitalem, Statorem, hoc intelligi volumus, ſalutem hominum in eius eſſe tutela*. Enimuero mihi temperare nequeo, quin,cum in pulcherrimam nunc primum inſcriptionem inciderim, qua CN. Domitius Valens,Duumuir iuridicundo, formulam Ioui Opt. Max. arae dicandae tradat, eandem hic apponam; quam ex ruinis Salonae,Vrbis Dalmatiae,erutam Aldus Iunior, atque alij teſtantur.

L. AELIO. CAESARE. IMP. P. COELIO. P. F. BALBINO
VIBVLLIO. PIO. COSS.
VII. IDVS. OCTOBRIS
CN. DOMITIVS. VALENS. II. VIR. I. D. PRAEEVNTE. C. IVLIO. SEVERO
PONTIFIC.
LEGEM. DIXIT. IN. EA. VERBA. QVAE. INFRA. SCRIPTA. SVNT
IVPPITER. OPTIME. MAXIME. QVANDOQVE. TIBI. HODIE. ARAM
DABO. DEDICABOQVE. OLLIS. LEGIB
OLLISQVE. REGIONIBVS. DABO. DEDICABOQ. QVAS. HIC. HODIE
PALAM. DIXERO. VT. INFIMVM. SOLVM. HVIVS. ARAE. EST
SI. QVIS. HIC. HOSTIA. SACRVM. FAXIT. QVOD. MAGMENTVM
NEC. PROTOLIAT. ITCIRCO. TAMEN. PROBE. FACTVM. ESTO
LEGES. HVIC. ARAE. EAEDEM. SVNTO. QVAE. ARAE. DIANAE. SVNT
IN. AVENTINO. MONTE. DICTAE. HISCAE. LEGIB. HISCE. REGIONIB
SICVTI. DIXI. HANC. TIBI. ARAM. IVPPITER. OPT. MAX. DICO
DEDICOQVE. VTI. SIS. VOLENS. PROPITIVS. MIHI. COLLEGISQ.
MEIS. DECVRIONIB. COLONIS. INCOLIS. COLONIAE. MARTIAE
IVLIAE. LALONAE. CONIVGIBVS. LIBERISQVE. NOSTRIS

Ceterum HAEREDVM per AE ſcriptum, adnotemus; quae dictio ſine diphtongo ſcripta quoque reperitur. qui enim cum diphtongo ab haereo, qui autem abſque diphtongo ſcribi malunt, ab hero heredem dicunt. qui ab haereo formari haeredem credunt, quaſi haereat eidem rei, cuius eſt haeres, arbitrantur; qui autem ab hero, exiſtimant heredem dominum fieri eorum bonorum, quae lege illi obueniunt. Illud addo: quatuor illa elementa, quae in fine inſcriptionis ſunt: V.S.L.M. varie declarari poſſe, ideſt, Votum Soluit, vel Voto Soluto, Libens Merito: Voto Suſcepto Libero Munere. Hoc ita tritum in antiquis inſcriptionibus eſt, vt plane pigeat, ex antiquitatis penu oſtentare: Tria tamen monumenta conſimila ponam, ne prorſus inſtitutum noſtrum omittamus: vt ſiquid ex vetuſtis inſcriptionibus ad vetuſtas has inſcriptiones conferri poſſit, id vero non inuiti faciamus. in quarum inſcriptionum altera VOTO SVSCEPTO M. L. ideſt Munere Libero, aut Merito Libens inſpicitur,

H 2

citur : in altera, & tertia : VOTO SVSCEPTO ANIMO LIBENS. Prima apud Panuinium eſt, huiuſmodi:

LVNAE. ET. SOLI. AETER
M. D. M. IDAEAE. ET
LIBERO. PATRI. SACRVM
M. VALERIVS. M. L. SYRVS
SACERD
VOTO. SVSCEPTO. M. L

ſecunda ad radices Quirinalis apparet, in hoc exemplum.

C. MARCIVS. C. F
SERG. SALVIANVS
NORBA
GENIO. CENTVRIAE
COH. X. PR. P. MARI. BASSI
IN. QVA. MILITAVIT. ANN. XIIX
VOTO. SVSCEPTO
MISSVS. HONESTA. MISSIONE
PRID. NON. IANVAR
Q. FABIO. CATVLLINO. M
FABIO. APRO. COS
ANIMO. LIBENS. ARAM
SVA. PECVNIA
POSVIT

tertia Romae in D. Mariae de Miraculis:

C. IVLIVS. ANICETVS. ARAM. SACRATAM. SOLI. DIVINO.
VOTO. SVSCEPTO. ANIMO. LIBENS. DD.

DE

DE CAESIA SABINA QVAE BONAE DEAE VOTVM PERSOLVIT
CAPVT V

Vbi de Votis, de Bona Dea, deq. alijs multis *praeclare tractatur.*

BONAE. DEAE
SACRVM
CAESIA. SABINA
EX. VOTO
IN. SVO. FECIT

ANTIQVISSIMAE vetuſtatis vates, atque vberrimus doctrinarum fons, Homerus duo potiſsimum in homine, ſub Vlyſsis perſona, commendat; & quod mente praeditus ſit, & Deos veneretur. Neque vero hominem DEVS ad paſtum, atque humi pronum, vt cetera animantia finxit, ſed corpore erectum, ideſt ad caelum, quaſi proprium hominis domicilium, ſuſpiciendum procreauit. Vnde vera DEI cognitio oritur; ex cuius cognitione pietas, religio, cultusq. diuinus deriuatur. hinc ſtatae, hinc ſolemnes ceraemoniae; hinc ſacrificia ſunt. Sacrificia adoratione, votoq. perfectiora, atque abſolutiora fieri, totamq. religionem effici firmiorem, religionis pleni, ac doctrina praeſtantes viri teſtantur. Eſt ſane votum nihil aliud, quam ſponſio ipſa, qua obligamur DEO, vt recte ad Atticum definit Cicero.

Votorum ſuſcipiendorum ritus ex Hebraeorum religione ad Barbaros, & Gentiles primum, dein ad nos Chriſtianos pertranſiuit. Iacob vadens domum Laban, auunculi ſui, poſt oſtenſam ſibi à Domino viſionem, vouit votum, dicens: *Si fuerit Dominus mecum*. Orauit Anna Dominum, flens largiter, & votum vouit, dicens: *Domine exercituum, ſi dederis mihi ſexum virilem, dabo eum Domino.* Abſalon volens deficere à patre ſuo, Dauid, dixit ei: *Vadam, & reddam vota mea, quae voui domino in Hebron*. Pugnauit Iepte contra filios Ammon, votum vouit Domino, dicens: *Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicunque primus fuerit egreſſus de foribus domus meae, mihiq. occurrerit, cum holocauſto offeram Domino*. Vnde poſtea flens filiam, quae prima ei occurrit, immolare coactus eſt. Rex Arad pugnauit contra Iſrahel, victor exiſtens, tulit ex eo praedam; ac Iſrahel voto ſe obligauit Domino, & mox vicit eum. Aſa Rex Iuda ea, quae vouerat pater, obtulit in domum Domini; argentum, aurum, vaſorumq. diuerſam ſuppellectilem. Rex Artaxerſes praecepit Eſdrae, & populo, vt ferrent munera Domino Deo Iſrahel, quae vouerant. Heliodorus volens aerarium ſpoliare, & depoſita de templo auferre, fuit virtute diuina grauiter cruciatus; dein Oniae precibus conſanatus: hoſtijs Deo oblatis, & votis magnis ſuſceptis, ad Regem remeauit. Poſtquam percuſſus fuit Antiochus Rex à DEO, magno, & inſanabili morbo, pollicitus eſt Iudaeis, templo Hieroſolymorum mirabilia ſe facturum: ſed nihil ei profuit, quia non deuotione, ſed formidine vouit. Haec ipſa, quae quaſi oſtiatim è ſacris paginis emendicauimus, huc eo inſeruimus, vt nos Chriſticolae admoneamur, vota ſuſcepta, DEO perſoluamus: neque nos temere ijs liberari, atque eorum verſuram fieri confeſtim procuremus. Antequam vota concipias conſulto, poſtquam conſulueris maturè perſoluto eſt opus. Neque vero eorum ſtultitiam imitari debemus, qui, voto ſuſcepto, numen deceptum ferunt. Votum quam vix maximum, ac perdifficile DEO praeſtandum, ac perſoluendum eſt. Vidimus ſupra Iepte votum, vel filiae immolatione perſolutum: tametſi aut non ſuſcipere iniquum votum debebat, aut non perſoluere: vt D. Hieronymus, ceteriq. doctores ſanctiſsimi ſentiunt. Vnum tantum de Socraticis praeceptis depromptum adſcribam: in votis, precibusq. faciendis; à DEO nihil petendum, niſi bona ſimpliciter: cum vulgus petat bene dotatam vxorem, opes, honores, Regnum, longam vitam: quaſi praeſcribere diuino numini, quid facere oporteat, videatur. Optime enim nouit DEVS, quid nobis bonum ſit, quid non. Verum quiſque in votis, precibusq. à DEO Optimo Maximo petere magnopere deberet, quod ipſe nunc, & ſemper flexis genibus, oro, obſecroq.

Da pater auguſtam menti conſcendere ſedem;
Da fontem luſtrare boni, da luce reperta,
In te conſpicuos animi defigere uiſus;

Diſijce

Diſijce terrenae nebulas, & pondera molis;
Atque tuo ſplendore mica tu nanque ſerenum;
Tu requies tranquilla pijs: Vt ait Boetius.

Adijciam, Voti reum Latine dici, qui ſuſcepto voto ſe numinibus, Macrobio interprete, obligat. Vnde Virgilius Aeneidos quincto:

Vobis laetus ego hoc candentem in litore taurum
Conſtituam ante aras, voti reus. & quae ſequuntur.

Sic voti, vel voto damnatum dicebant, qui promiſſa vota non ſoluit, vt idem Macrobius ſentit. licet alij damnatum voti eum eſſe diſputent, qui iam eius, cuius gratia votum ſuſceperat, factus eſt compos: & damnare aliquem voto dicunt Deos, cum alicui tribuunt id, cuius gratia votum fieret. & perperam Macrobij ſententiam vno Liuij teſtimonio uincunt. ait libro VII Liuius. *Dictator inter ipſam dimicationem aedem Iunoni Monetae vouit, cuius damnatus voti, cum victor Romam reuertiſſet, Dictatura ſe abdicauit.* & paullo poſt, *anno poſtquam vota erat, aedes Monetæ dedicatur.* verum qui Macrobium increpant, Macrobij codice deprauato uſi ſunt, cum apud Macrobium non, *qui iam vota perſoluit*, ſed, *qui non iam vota perſoluit*, legatur. atq. ita Dictatorem voti damnatum cum Liuio dicamus, qui protinus, parta victoria, fuit voti damnatus cum ipſe votum adhuc non perſoluiſſet; quod ſubſequenti demum anno fuit perſolutum. Votorum autem concipiendorum, exoluendorumq. uarij mores, uariaeq. obſeruationes ex ueterum monumentis demonſtrantur nam uoueri ſaepius templa legimus, aedesq. deorum, ſtatuas, ludos plerunq. quibus expiari crimina, Deoſue placere credebant; non nunquam mulſum, far, ſiue odoreum, aut uilia eiuſmodi pro magno munere Dijs data in uoti perſolutionem nouimus. Ludos porro ab Imperatoribus exolui ſolitos, pro comperto habeo, ex annorum Imperij ſpatio, ut ſcilicet totidem dierum ludi fierent, quot illi annos imperio praefuiſſent. Hinc Galienus, Imperator, deuictis Syris in Aſia, decennalia uota celebrauit. Theodoſius item uicennalia, & tricennalia celebraſſe dicitur, ex uigeſimo, aut trigeſimo Imperij anno. Romae ex Conſtantini arcu percipitur Imperatorem ludos decennales, & uicennales edidiſſe: nam à fronte, quae ad Solis ortum uergit, ita à dextera legitur: VOTIS X. à ſiniſtra VOTIS XX. ab altera vero fronte, quae Occaſum ſpectat, à dextera: SIC. X. à ſiniſtra SIC. XX. Erant & vota publica, quibus pro Imperij aeternitate, pro Imperatoris, populiue ſalute vouebatur: & priuata, quae vel pro itione, redituue, aut ſalute alicuius priuatim fieri ſolebant. Vtrùm vero Caeſia Sabina votum perſoluerit, haud difficile eſt diuinare; ſi hanc ipſam Sabinam C. Caeſij Sabini, de quo tribus capitibus ſupra meminimus, cognatam, ac perneceſſariam credamus; ideſt illam ipſam, qua de Iunior Plinius ad eundem Caeſium Sabinum perſcripſiſſe putatur, libro Epiſtolarum quarto, an Modeſto ſeruo Libertas, & Legatum conceden-

cedendum eſſet. Fuerat enim Plinius vna cum C. Caeſio Sabino relictus à Sabina haeres, vt ex ipſius Plinij epiſtola conſtat. ambigebatur enim inter eos vtrum Modeſtum ſeruum, quem nuſquam libertate à Sabina donatum apparebat, libertum fieri oporteret; & legatum adire. cum in Sabinae teſtamento huiuſmodi verba ſcripta fuiſſe viderentur: *Legatum Modeſto adſcribo, quem liberum eſſe iuſsi*. Haec igitur Sabina, ſi eadem ipſa eſt, quam nos modo opinamur, quamobrem votum Bonae Deae exoluerit, obſcura non omnino cauſſa videtur. Nam ſi pro Domitiani ſalute C. Caeſium Sabinum ſacra feciſſe ſuperius opinati ſumus: pro eiuſdem vel ſalute, vel Imperio Sabinam quoque Caeſiam, Sabini propinquam, Bonae Deae votum exoluiſſe, res veriſimillima eſt. Nam & Domitiani tempeſtate Sabinam vixiſſe, exploratum eſt; & Bonae Deae à ſolis feminis non modo pro publica, ſed pro Imperatorum, ac priuatorum hominum ſalute ſacra fieri, non eſt ignotum. Verum, vt nos inſtituto noſtro procedamus, antiquorum monumenta, quantum in nobis eſt, excutientes; quae nam bona Dea credita, coniunctimq. quot nominibus vocitata ſit; quae illi fieri ſacra ſolita; quo tempore, quibus permiſſum, quibus omnino vetitum; ſi diſſeramus, rem videmur facere noſtra haec legentibus non ingratam. Haeſitare video viros cum priſci ſaeculi, tum noſtrae memoriae facile doctiſsimos, quae nam Bona Dea ſit; cuius numen tantopere coli à Romanis videtur: cuius quidem ſacra, ante vrbis originem inchoata, perennibus caerimonijs perdurarunt. Nam nonnulli Bonam Deam ſunt qui Fauni filiam dicunt; & Bonam ideo appellatam, quod omnium ad victum bonorum hominibus cauſſa eſſet. ſunt qui eam Semelem, vnam è Bacchi matribus dictam volunt. qui vero Fauni filiam aſſerunt; hanc ferunt patris voluptati, eam deperientis, obſtitiſſe; quam, cum neque precibus pater delinire, neque vino decipere poſſet, myrteis dicitur virgis caediſſe: conuertiſſe ſe tamen pater in ſerpentem creditur; filiamq. ſpiris vndique colligatam compreſsiſſe; cuius rei indicium eſſe videtur, quod virgam myrteam in eius templo haberi, nefas eſſet; quod ſuper caput eius extendatur vitis; quod in eiuſdem ſacris vinum, quo pater eam conſopire ſtuduit, non ſuo nomine appellari ſit ſolitum; ſed lac nominaretur. vas vero, in quo vinum inditum ſit, mellarium: quod obuolutum in ſacris poni ſolitum eſſet; ſerpenteſq. in eiuſdem templo nec terrentes alios, nec alios formidantes, nullo diſcrimine vagarentur. Ex qua fabula ſenſum hunc myſticum delibamus: quod Faunus, naturae pater, ſtimulis aſsidue inceſsit humanum genus; modo myrto, hoc eſt, Venerea imaginatione; modo vino, ideſt, laetitia, & hilaritate; modo ſpiris ingentibus, hoc eſt, multiplicibus voluptatum illecebris, per quae demum naturam humanam exuperat. Sunt qui Floram, Bonam Deam, nominatam memoriae produnt, quod ab alijs improbatum reperio. ſunt qui Flauij, vel Fauni diuinatoris non filiam, vt dictum eſt, ſed vxorem appellent;

quam

quam à viro myrteis virgis verberatam aiunt; quod contra morem, decuſq. regium clam vini amphoram ebibiſſet, & ebria facta eſſet. quem virum cum poſtea facti poeniteret, atque vxoris deſiderio tabeſceret, diuinis eam honoribus colere caepiſſe ferunt. in cuius aedem licet florum genus omne inferrent, myrtum tamen haud importari decebat: ob veteris multae memoriam. Pleriſque eandem Medeam fuiſſe, video placere, atque hinc eius fanum herbarum omnium genere conſperſum legimus: ex quibus Antiſtites plerunque medicamenta conficiabant, eaq. morbo affectis praebebant: quod ipſa herbarum vires optime calleret. putaruntq. ob iniuriam ab ingrato viro, Iaſone, illatam, viros eius ſacris adeſſe nefas fuiſſe: ſicut in Tenedo accepimus. in cuius templum tubicinem introire, aut Achillis nomen proferri, in ueteris iniuriae ultionem, cautum: & apud Rhodios praeconem accedere ad Occidionis templum non licere. Sunt etiam, qui nomen eius Romanis prorſus ignotum ferunt; ſunt qui Driadam, eiuſdem Fauni vxorem, confirment; quae tantae caſtitatis, atque ita impenetrabilis (vt Taciti vtar verbo) pudicitiae fuiſſe dicitur, vt exrra Gynaecium, ideſt ſecretiorem aedium partem nunquam ſit egreſſa; nec virum viderit vnquam, praeter coniugem, nec à viro (Varrone teſte) conſpecta vnquam ſit; nec nomen eius vſquam auditum: ex quo cum eiuſdem ſacra fierent, nocte, in opertoq. mulieres operabantur; & quidquid virilis ſexus eſſet, domo exigebant. Enimuero non modo è conſpectu ſummouebantur viri omnes, ſed picturae virilis oris; maſculorumq. animalium formae tegebantur. Hinc Iuuenalis, *Nota Bonae ſecreta Deae*; & Tibullus, *Sacra Bonae maribus non adeunda Deae*. Refert Macrobius, Herculem Geryonis boues per Italiae agros agentem, itinere feſſum ſitiuiſſe; ſciſcitantem autem à muliere quadam aquam, reſponſum tuliſſe, id ſe non poſſe praeſtare, quod feminarum Deae ageretur dies: nec ex eo apparatu viris guſtare par eſſet. quas ob res Hercules ſacra facturus, deteſtatus eſt praeſentiam feminarum, & Potitio, & Pinario ſacrorum cuſtodibus iuſsit, ne mulieres intereſſe ſacris ipſius permitterent. qua de re Propertius Elegiarum libro IV, ad Herculem; ad quem lectorem delego. Huius ſane Bonae Deae templum in ſaxo Auentini montis fuiſſe, apud Vrbis antiquitatum ſcriptores reperio. cuius aditus purpureis vittis, ad limina vſque, integebatur. Sacra plerunque fiebant in Pontificis Maximi domo à caſtis mulieribus, vel ab eis, quae omnino viris abſtinuiſſent, viris omnino, vt dictum eſt excluſis. vnde Clodius, quod muliebri habitu Bonae Deae ſacra ingreſſus ſit, accuſatus eſt: nam C. Caeſaris domum introiſſe dicitur, vbi ſacra tum pro populo fiebant. Caeſar enim Pontifex Maximus tum erat, vt Cicero Plutarchus, atque auctores non ignobiles teſtantur. fiebantq. ſacra in receſſu aedium intimo, noctu; interdiu nunquam: & licet nocturnis ſacris, priſco ritu, mulieribus interdictum fuerit, in hoc tamen ſacro, cum

pro populo facerent, non vetebantur: quod quidem tantae religionis eſt habitum, vt illud Veſtales virgines obirent, & per illas ſacra adminiſtrarentur. Eius Deae aedes alterae Romae, iuxta Iſidis templum, fuiſſe quoque ex antiquitatum ſcriptoribus edocemur, ad viam, quae Noua dicebatur. Iſidem nanque, cuius celebre nomen apud Aegyptios diutiſsime exſtitit, eandem, ac Bonam Deam multi putauerunt. cuius ſimulacrum ſiniſtra ſcyphum, dextera ſiſtrum, quod aeneum crepitaculum eſt, tenere priſcorum ſcripta tradunt; & in vetuſtis lapidibus non ſemel vidimus; atque nos alibi perſcripſimus. cui nocturnae vigiliae, excubiaeq. à puellis peragebantur: cuius ſacerdotes linea amicti ſtola per vrbem vagabantur lugentes: dein ludibundi ſacrificia peragebant: in cuius die feſto, qui ex ſacerdotum collegio erant, diuerſas formas induentes, vario incedebant ornatu; nam alius ſuccintus baltheo, militem agebat; alius venabulum gerens, venator apparebat; alius ſtola, vel palla feminam mentiebatur: nonnulli cum facibus praecedebant, magiſtratibus adſimiles. Ad haec mulieres candidis amictae veſtibus, ſerta ferentes, cum ſpeculis, & pectine Deae ſimulacro famulabantur; ipſamq. comentes, cum lucernis, & lampadibus ſubſequebantur. Alij Bonam Deam eandem, ac Maiam dixere, Mercurij matrem, cui Cornelius Labeo Kal. Maij aedem dedicatam fuiſſe, Maioq. menſe ſacra fieri, affirmat; quae adepta à magnitudine nomen, Magna mater in ſacris vocabatur. hanc Terram, ut infra dicetur, legimus quoque appellatam, ex ipſo ſacrorum ritu occultiore; & quod praegnas eidem mactaretur ſus, quae hoſtia propria Terrae dicitur. Mercurium eidem in ſacris adiungi, tradunt (vtrique enim mercatores eodem menſe litare ſtudebant) quia naſcenti homini, ex terrae contactu, oratio detur, cuius Mercurius largitor perhibetur; & hinc Fatuam dictam, à fando verbo. quam Faunam, vel quod Fauni vxor, vel filia (vt dictum eſt) exiſtimaretur; vel à fauendo, quod omni animalium vſui faueat. ipſam & Opim vocitarunt, quod opem mortalibus praeſtet; & quod ipſius auxilio vita conſtet. eandem Proſerpinam, Cererem, Berecynthiam, Rheam, Peſsinuntiam, Phrygiam; & ijs omnibus nominibus, quibus Cybelem ſignificabant, nominatam, vetere religione, conſtat. hinc mulieres vota concipientes, manu terram tangebant; & velut omnium parenti, genitriciq. ſupplicabant. Hanc & Veſtam Deam appellarunt, quam eandem ac Terram nominatam nouimus. eius imaginem idcirco ſedentem, vt capite ſecundo, ex nummo argenteo expreſsimus, effingebant: quod ſcilicet Tellus ſtabilis, & permanens ſit. ſceptrum in manu gerit, vt rerum omnium regina demonſtretur: capite velato conſpicitur, quia vero Telluris caput, quo montes plane ſignificari, crediderim, arboribus obductum, quaſi velis quibuſdam videatur. pila in eius dextera cernitur, ob rotundam quippe Telluris formam: idcirco eidem templum rotundum, in cuius medio ſeruabatur ignis ille perpe-

perpetuùs; partem illius denudatam adſpicimus,eo quod Terrae pars nuda, ideſt aquoſa appareat,nulla arborum,herbarum,frugumque, & florum veſte amicta : pars altera induta eſt , quod ſcilicet Terrae partem eodem rerum, quas diximus, genere prae hominum oculis conueſtitam, vndiq. uideamus . quarum rerum Tellus procreatrix maxime eſt. Hinc Bonam Deam quoq. etiam dixere, quam Graeci Gynaeciam, ideſt rerum genitricem, vocant: cuius feſtis diebus palmite mulieres tabernacula intexerant : draconem inter ſolemnes caerimonias apponentes . Eiuſdem ſacrum non modo in Pontificis domo, ſed in aedibus quiſq. ſuis celebrare conſueuerat; aut in eorum aedibus, qui in Conſulari, vel in Praetoria dignitate eſſent . Vnde opinari non nihil moueor, Caeſiam Sabinam, licet in Sabini propinqui, Conſularis domo agere Bonae Deae ſacrum poſſet., in ſuo tamen id praeſtare maluiſſe,templo ad id conſtructo; vt notam fortaſſe faceret ſuarum opum, ac diuitiarum facultatem;quam valde fuiſſe locupletem,uel ex hoc uidetur, quod ab eadem haereditatem duobus viris ditiſsimis, inter ſe diuidendam, Plinio, Sabinoq. Caeſio eam relictam, animaduertimus. Illud enim: IN SVO FECIT: in ſuo Praedio vel Fundo libenter interpretor. quod non ſine vetuſtatis auctoritate profero . exſtat Romae lapis, à Mazochio relatus,huiuſmodi:

SANCTO. SILVANO
NINIVS. PHILENVS. IN. PRAEDIO. SVO
DONVM. POSVIT

In ſuo igitur Praedio Caeſia Sabina Bonae Deae templum extruxit (vt lapidis forma id propemodum indicat) vbi priuatim huiuſce Deae Sacrum ab eadem fierent. Matrona autem,cuius erant aedes, vbi ſacra agebantur,ornata pulchre,nouem continuas noctes operata, furiali inceſſu, cum aereis crepitaculis, & phanatico curſu ſacra peragebat; alijs ſimili temulentia ad id accitis mulieribus : vnde occaſionem frequentem, & mechandi facultatem adulteris datam nouimus. in cuius ſacrificijs canes immolabantur . Neque deſunt, qui,huic ſupplicantes, dicant, maledictis Deam inceſſere, neminemq. optare bonum inuenire, qui domi naſcatur. Eius ſacrum Damium,quod minime eſſet publicum, Dea ipſa Damia, ſacerdos Damiatrix appellata eſt. De feminis ſacerdotibus Bonae Deae Cicero, & Florus non ſemel loquuntur : de ijſdem ego non pauca monumenta legi. vnum tantum adſcribam, quod ad manus nunc eſt, ex aedibus Delfinorum, Romae, exſcriptum . vbi legitur, Anniam P. L. Floram, ex teſtamento , Bonae Deae aram, vel templum ſtatuendum reliquiſſe: quod poſtea ſoror, & Conliberta Saluia, ſua pecunia faciendum curauit . Anniam enim Sacerdotem Bonae Deae fuiſſe, licet expreſſum id non ſit, opinor:

ANNIA. P. L. FLORA. EX. TESTAMENTO
BONAI. DEAI. SACRVM
SALVIA. SOROR. Ɔ. LIBERTA
SVA. PECVNIA. FAC. CVR.

Vbi AI pro AE diphthongo obſeruamus. quod à Claudio inſtitutum apud Suetonium legimus; ac proin inſcriptionem hanc prae ceteris ponere maluimus. Huius Deae ſacrificij inſtar ferunt fuiſſe, apud Siculos Cereris Sacrum, quod decem diebus verbis turpibus, obſcoeniſq. ſermonibus celebrare conſueuerant, magna cum laetitia: quod ſcilicet arbitratae ſint, ex verborum obſcoenitate, iocorumq. laſciuia Cererem luctu, maeroreq. leuari, quem ex rapta Proſerpina filia conceperat. cuius compar Myſiae Cereris ſacrum fuiſſe videtur, in quo ſeptem operantes dies, tertio è templo expulſis viris, abactis etiam canibus maribus, mulieres ſacrificant. Si alicuius ſcripto iuuarer, affirmarem audacter, quod nunc mihi ſuſpicari, in mẽtem venit, vtſcilicet, cum priuata huiuſce Deae ſacra tanta verborum licentia celebrarentur: mulieres, quae forte concipere nequirent; Deae huic ſacrificare conſueuerint. optabant forte ſuis precibus, obſcoeniſq. verbis, ad liberos procreandos, aut ſibi foecundiores vteros, aut viros in re Venerea potentiores, aut hoc fortaſſe obſcoenius. Si vero ob hanc cauſſam Caeſiam Sabinam vouiſſe dicimus, haud diſcrepantia, opinor, loquimur. cum ex haeredum, Caeſij Sabini, Plinijq. inſtitutione infoecunda videri plane poſsit. Verum haec coniectura dumtaxat eſto: ex ſcripto affirmare licet nihil. Alij hoc melius viderint.

DE

DE C. CAESIO STERMATO QVI SILVANO TEMPLVM SEV ARAM DEDICAVIT CAPVT VI

Vbi de Siluano ipſo, de ararum, ſtatuarumq. *dedicatione diſſeruntur non pauca.*

CVM de Dijs Publicis, de Ioue Optimo Maximo, de Apolline, deq. Bona Dea, vt nos ſuperius ageremus, C. Caeſius Sabinus, Sabina q. Caeſia, cognata eius, incitarint; hoc loco C. Caeſius Stermatus, vt Siluanum ſuum ad ſuperiora numina connectamus, adhortari videtur. praeſertim cum hac ferme hora, qua nos ſuperiora abſoluimus, ingenuus in primis, atque humaniſsimus vir, Pyrrhus Stephanucius, idemq. iureconſultus, variaq. eruditione praeditus, lapidis exemplar mittat; quem ab ſe, ea plane figura, qua hic expreſſimus, repertum affirmat, via publica, qua Tuderto Corbariam itur: oppidum multis ſane nominibus ſplendidum; quod nunc, inter ceteros, obtinet vir omnis humanitatis, atque integritatis, de meq. bene meritus, Comes Pompeius, antiquiſsima cum Caeſijs affinitate coniunctus. is multis ab hinc annis Illuſtriſsimam Caeſiorum domum non vulgari ſtudio, ac obſequio frequentans, carus Caeſijs omnibus, dilectusq. eſt; idq. ampliſsimo Principi, Domino meo, P. DONATO Caeſio, Cardinali; apud quem nunc Bononiae ſummo cum Aulicorum omnium, ad mediaſtinum fere, in eum amore, atque obſeruantia moratur. Ex hoc igitur lapide, quem ſatis vetuſtum conſpicamur, & dimidiatum fere ſitu, ac temporis iniuria conſumptum, vetuſtam in primis Caeſiorum gentem, ab eaque Vmbriam, Tuſciamq. ita vt Sabinam regionem, latiſsima habitatione continuatas, nemini non facile perſuaſum, credo. Siluano igitur, quem aruorum, pecorisq. Deum in primis Virgilius appellat, C. Caeſius Stermatus vel templum, vel aram dedicaſſe videtur. ex illis enim notis D. D. Dedicauit, interpretarer libentius, quam Dono Dedit, vel Donum Dedit. vtrumq. recte: ſed rectius, Dedicauit, ſi ad templum, aramq. reſpicimus, putarim; Auctoritatem ex alijs lapidibus, vel Siluano ipſi inſcriptis, afferre lubet. Romae ſub Quirinali.

SILVANO. SANCTO
LARVM. PHILEMON
P. SCANTI. ELEVTERI
D D

In aedibus Delfinorum.

SILVANO
SACRVM
AMPLIATVS. HILARI
AVGVSTORVM. LIBERTI
SER. VILLICV S
D D

Exſtat in Caeſiorum aedibus lapis, ita Siluano itidem inſcriptus.

SILVANO. SANCTO

SACRO.

SACRO. LARVM
CAESARIS. N. ET COLLEGI
MAGNI. CN. TVRPILIVS
TROPHIMVS. VOTO. SVSCEPTO
ARAM. DE. SVO. D D

Ibidem Siluano,& Herculi ſimul,arula dedicata adſpicitur:

SILVANO. ET. HERCVLI. SANCTISSI
MIS. DEIS. SACRVM. ARVLAM. A
SOLO. SVA. IMPENDIA. CAIVS. DOMI
TIVS. MARCVS. DONVM. FECIT
D D

Ad ſimile oſtenditur,alio lapide Siluano,Mercurio,& Libero inſcripto.

SILVANO. ET
MERCVRIO V. ET
LIBERO. PATRI
SACRVM
M. VARGVNTEIVS. M. F.
PAL. AVGVRINVS. SVA. PECV.
NIA. D. D. III. ID. AVGVST.
PETRONIO. TVRPILIANO
ET. CAESONIO. POETO. COS.

Poſſem id ſexcentis inſcriptionibus indicare, ſed has facere video, ſatis. ex quibus, cum multa alia, tum id, quod nos affirmare conamur, per ſe lector facile conijciet. Neque vero omnino pernegarim, D D. Donum vel Dono Dedit, deſignare poſſe; ſed meo quidem animo, in hoc noſtro lapide, ſicut in omnibus, ſupra citatis, Dedicauit, cohaerere magis videtur. ſuam tamen quiſque ſententiam ſequatur, nihil impedio. rem ſcio friuolam eſſe; ſed dignam, quae dicatur tamen. Neque vero hic omittendum puto, antequam quidquam aliud vel de Siluano, vel de Caeſio Stermato diſſeram, quae in templi, aedisue ſacrae, aut ſtatuae, aut ſigni dedicatione, conſecrationeq. peragebantur. Huiuſmodi igitur conſecratio, dedicatioue, à Conſule, vel ab Imperatore, accenſo foculo, cum Tibicine, verbis quibuſdam ſolemnibus, praeeunte Pontifice Maximo, quodam vero proferente carmen, velato capite, & concione aduocata, iuſſu populi fiebat. Scribit pro domo ſua Cicero: Q. Papirium, Tribunum plebis, legem tuliſſe, quae vetaret, iniuſſu plebis, aliquid conſecrari. ex quo recte Cicero arguere uidetur; nemini licuiſſe, aedem aliudue conſecrare, niſi qui à populo ei rei praefectus eſſet. Templi vero conſecrationem ita fieri, animaduer-

maduertimus: vt, qui templum, aedemq. dedicaturus erat, poſtem tenens, accenſo foculo, & aduocato numine, cui templum, aedeſue ſacraretur, ſe ex profano vſu, & humano iure, Templum, Cellam, Menſas, Aras, quaeq. eo pertinerent, eximere, eiq. conceptis verbis (nominans numen) diuina, humanaq. omnia conſacrare, dicareq. affirmaret; Sabina herba ad ſacrum adhibita, ſine qua templum, aedemue, fana, aut ſacella minime poſſe dedicari, putarunt. Fuit dein conſtitutum, vt in dicanda ara, vel ſimulacro, ipſa teneri, haud oporteret: in aede vero neceſſe fuit. in quo eſt animaduerſum, ſi parum recte tabernaculum captum eſſet, crimen, ſpretae religionis, admitti. Athenienſibus in ara conſacranda, vel ſtatua dedicanda, mos fuit, vt mulieres, in veſte verſicolori ollas leguminum circumferrent; illaſq. gratias agentes, erectoribus diuiderent. Dignum animaduerſione eſt quoque illud: conſecrationis verba rite concipi oportere, ne Syllaba, vel verbo caderent. ex quo Metellum Pontificem, aedem dedicaturum, cum balbus eſſet, multum laboraſſe, vt verbum Opiferae rite exprimere, & ſine offenſione, poſſet: ſicut de Demoſthene traditur, qui, linguae impedimento, primam diſciplinae, quam profitebatur, litteram proferre nequiret. Quin etiam in aedis conſecratione, ſi quando luctu publico populus teneretur, dimiſsis ſagis, candidas veſtes induebat. cum enim omnia ſacra, tanquam Dijs debita, violari nefas foret. Atque hactenus de conſecrationis ritu. Neque vero recenſebo amplius, quod ad calcem fere quarti capitis appoſuimus: de Ara, Ioui Optimo Maximo, à Cn. Domitio Valente dedicata. Nunc ad Siluanum ipſum reuertamur; cui C. Caeſius Stermatus ſiue aedem, ſiue fanum, ſtatuam, aramue dicarit; haud facile eſt diuinare. ad locum ipſe non fui; neque ex pictura colligere omnino poſſum, alijſq. affirmare, quid nam ex ijs potiſsimum dedicaſſe Caeſius videatur. Siluanus igitur in Siluis, nemoribus, montibuſq. colebatur; vnde, *arbiter vmbrae*, à Statio poeta dicitur: *potentes nemorum Siluanos* (nam plures Siluanos eſſe quoque creditos ab inſanientibus illis cernimus) Lucanus appellat. & *Monticolae Siluani*, apud Ouidium leguntur. Huic facrificabatur, vt paſtorum Praeſidi: cuius ſacrorum nullam apud Graecos ipſos mentionem fieri, inuenimus. conſtat tamen apud Virgilium, libro octauo Aen. Pelaſgos, qui primi in Italiam venere, ſacra Siluano feciſſe, dum ait:

Siluano fama eſt veteres ſacraſſe Pelaſgos,
Aruorum, pecoriſq. Deo. & quae ſequuntur. Eundem finium tutorem appellat Horatius, Epod. his verbis:

Qua muneretur te, Priape, & te pater
Siluane, tutor finium.

Plinius lib. x. Cap. primo ait: *quin & Siluanos, Faunos, & Deorum genera, ſiluis, ac ſua numina tanquam à Caelo atttributa credimus.* Natum Siluanum ferunt ex

ferunt ex Capra,& homine: Vide vt ſtultae illae hominum mentes religione vagarentur incerta? quis haec ludibria non derideat? Aiunt, paſtorem quendam Caprae amore captum, rem cum illa habuiſſe: hunc, vir gregis, caper, praeter huiuſmodi animalium morem, furore ex zelotypia percitus, ad fluminis ripam eundem dormitantem nactus, impetu in eum facto, in flumen proximum deieciſſe videtur; qui poſtea Crates appellatus eſt, nam Calabro paſtori id erat nomen. Capra vero ſemicaprum, ſemiuirumq. peperit; qui Siluanus dictus eſt: licet ortum eius nonnulli obſcurum, atque ignotum dicant: nonnulli Fauni eundem, nonnulli Saturni filium tradant. Hic magis obeſſe, quam prodeſſe mortalibus putabatur. vnde morbum illum, qui noctu dormientes infeſtat;& veluti ſuo pondere preſſos grauare videtur, natum ſi Phyſicis credimus, vaporum copia, voracitate, & cruditate in caput redundantium, quem Incubum appellant; Siluanum caeca illa pectora crediderunt. Hunc Deum, ne puerperas mulieres in lecto quieſcentes, quibus vehementius officere dicebatur, tali morbo grauaret, quibuſdam ritibus, ac caerimonijs ad agrorum cultum prouocabant. Tres domum ambiebant iuuenes, ad ianuam cum perueniſſent; tellurem vnus ſecure percutiebat, malleo alter, tertius vero verrebat. Secure nanque caeduntur arbores, malleo frumenta pinſuntur, fruges verriculo ex area leguntur. Qui vero Phyſica conſectantur, Siluanum, Deum dicunt eſſe ὕλικον θεόν, ideſt, Deum τῆσ ὕλησ: ὕλη autem, eſt fex omnium elementorum, ideſt ignis ſordidior; & aer item & terra, & aqua ſordidiora, vnde cuncta procreantur, quam ὕλην Latini materiem appellarunt. neque vero incongrue, cum materies ſiluarum ſit. ergo quod Graeci à toto, Latini à parte dixerunt. Videndus Seruius ad illa Virgilij carmina, à nobis ſupra relata:

Siluano fama eſt veteres ſacraſſe Pelaſgos.

Siluano Porco, aliquando lacte immolabatur: licet Horatius lib. epiſt. 2.

Tellurem Porco, Siluano lacte piabunt: concinat. Eidem pro boum incolumitate villici, agricolaeq. vota perſoluebant farre, adore, larido, ac pulte, & vino. Vidimus ſupra ex inſcriptione Delfinorum, Ampliatum villicum Siluano Sacrum dedicaſſe. exſtat Romae uia publica apud Capranicos lapis, in hanc formulam inſcriptus:

SILVANO. SANCTO
SACRVM
M. FL. VALENS. MIL. CON. X. PR.
7. AGRICOL. VOT. S. L. M.

Vbi M. Flauius Valens, miles Cohortis decimae, Praetoriae, Centurio, Agricola uotum Soluit, Siluano Deo, libero munere, vel libens merito: ut ſupra ex Poetouionenſi lapide interpretamur. De huius fabuloſi Dei in Cypariſſum amore, deque Cypariſſi morte, in arborem, ſui nominis, conuerſi; ac

K decu-

de cupreſſu à Siluano ipſo perpetuo geſtato, notiſsima fabula eſt. De hoc Siluano, ſicut de ſuperioribus, à nobis relatis Dijs, quicunque pleniore cognitione erudiri deſiderat; adeat eos fontes, è quibus nos riuulos deriuauimus: Macrobrium in primis, Phornutum Suidam, ceteroſq. quos ſuis locis ſupra meminimus. ex quibus, ſi ſitim haud ex ſui animi ſententia explere videntur: vela pandant in vaſtiſsimum mare, Gyraldi Syntagma, atque in Natalis de Comitibus Mythologiam: legant Boccacium, Cartarium: qui omnes de Dijs perſcripſere: dein omnes ſanctos viros, qui Gentilium religionem ſolidiſsimis veritatis argumentis proſternere conati magnopere ſunt. Non poſſum hic non meo animo morem gerere, necnon prae omnium oculis ſubijcere, quod ſaepius admiratus admodum ſum: quare ſcilicet Caeſiae gentis propago perpetua delata temporibus, altis, atq. adeo firmis defixa radicibus, (vt ex clariſsimis veterum monumentis demonſtratur) tot inſignium Heroum; quos priſca non modo ſaecula tulere, ſed quos noſtrorum patrum, noſtraq. nunc aetas vidit, praeclariſsimos traduces, ſublimeſq. diffuderit ramos. Cumq. diu, multumq. eius rei cauſſam egomet mecum cogitarim, venit in mentem, Caeſios in omni aeuo religione, atque in Deos ſuos pietate inſignes, ſacrorum rituum cultores perpetuo exſtitiſſe. Notiſsima eſt T. Caeſij Primi pietas in Fortunam, in Apollinem, Iouemq. Aegerium; de quo ſupra Fonteius Libri ſecundi, Capite quinto: vidimus T. Caeſij Herodis Opi Diuinae, & Fortunae Primigeniae ſacrum: de quo Cap. VI eiuſdem libri: vidimus & M. Caeſij Chreſimi, vna cum coniuge, & Caeſia Chreſima, filia votum perſolutum Ioui Optimo Maximo, Dolocheno, pro Auguſtorum ſalute, numinis iuſſu; de quo ibidem, Cap. XI: Porro nos ſupra locuti ſumus de templis, Deis Publicis, Ioui Optimo Maximo, atque Apollini à C. Caeſio Sabino exſtructis; de lectiſsimae feminae, Caeſiae Sabinae voto, Bonae Deae perſoluto: perſpecta, ni fallor, vel templi, vel arae per C. Caeſium Stermatum, de quo nunc agimus, Siluano dedicatio. Quibus ex rebus cum Caeſij, quorum mentes non dum veri luminis ſplendore praefulſerant, ab ipſo praepotenti DEO bona illa haud promeriti viderentur, quibus perpetuo, ac ſempiterno aeuo beatorum animi, poſt huius tenebricoſi ſaeculi demigrationem, cum ſanctis Angelis, in caeleſti Ciuitate fruuntur, ad quorum ſocietatem verus DEI cultus, nulliq. Latriae, vt Graeci vocant, obnoxius perducit: voluit Diuina Maieſtas Caeſiorum genus ſumma gratia, ſummiſq. honoribus, ac dignitatibus, ijſq. omnibus, quae à mortalibus & habentur, & appellantur bona, proin perpetuo auctum, atq. ornatum iri. Quae bona ſi priſcis illis, mentis quodam lumine, naturaeq. tantum inſtinctu, ad religionis ſtudium protractis, DEI benignitate contigiſſe aduertimus; quanto nos magis exiſtimare poſſumus, poſteriores Caeſios, veriorem viam ingreſſos, hoc eſt, DEI veri; & Domini noſtri, IESV CHRISTI, cultum, ac pietatem am-

tatem amplexatos,ſolidiores honores, ac dignitates eſſe conſecutos. de quibus cum mihi,ſi voluntati facultas reſponderit, alibi dicendum conſtituam, ſilere ſatius duco, quam pauca in praeſentia narrare. Reliquum eſſet de cognomine, STERMATVS, dicere. quod ſane praeſtarem; ſi vnde trahere illius originem poſſem, ad veritatis rationem aliquid ſuppeteret. Opinor nomen à Graeco deductum, idq. corrupto vocabulo. neque vero cum à viris doctis id percontatus ſim, vſquam quidquam adinueni,quod rem poſſem nobili aliquo ſcriptorum teſtimonio illuſtrare. Itaque,cum vel quid de Stermato tradam, vel quid ſentiam,parum habeam explicati, haud me pudet fateri neſcire, quod neſcio.

DE CAESIA TITI FILIA GALLA
CAPVT VII

Vbi, quid ſibi columellae fragmentum velit, *varie diſſeritur.*

EVACVAVIMVS, quantum noſtri ingenioli tenuitas tulit, Priſcorum Caeſiorum religionem: an dicam ſuperſtitionem? Sed qui facere aliter veritatis imperiti poterant? quam non eam traditionem, à parentibus acceptam, conſectari? traducitur, nullo labore, mens caeca aemulatione ad tenebras conſectandas: ſi ad eam rem magiſtros deteriores habeat. facile atra noctis caligine obdormiſcimus, atque, ſtertentibus ceteris, intimis ſenſibus conſopimur: vt contra facile expergiſcimur, è grauiq. ſomno excitamur, vera lucis viſione, atque euigilantibus reliquis. Quanta caligo, quanta tenebrarum, & errorum nubes hominum pectora obduxerat, atque adumbrauerat, antequam vera CHRISTI IESV, filij DEI lux ſummo orbem fulgore illuſtrarit? Atque vtinam ſoli illi errare, ſoli deſipere viderentur, nullo caeleſtis luminis ſplendore donati; ac non eandem nunc hominum impudentiam, ſtultitiamq. experiamur; qui veritati obſiſtere; ſolem tenebras, tenebras diem, noctem lucem vocare audent; noſtramq. tot firmiſsimis iactam fundamentis, Religionem obterere, omni impietate, ſummo cum Reipublicae Chriſtianae malo, nituntur. Sed arment ſe, impetum faciant, refellant CHRISTI dogmata, ſi poſſunt; omnia ad voluptatum ſenſum trahant, ad libidinem cuncta conuertant; vrbes, populos, nationes infatuent: impliciti rerum ignorantia, nec ſe, nec DEVM noſcant; immo ſcientes, prudentes, videnteſq. pereant; & perire alios iubeant. Augetur nimirum DEI religio, quanto magis oppugnatur. Exurget DEVS aliquando; conteret, & diſsipabit inimicos ſuos: nouas vrbes, nouas gentes, prouincias, regna, nouum denique terrarum Orbem, ſi opus fuerit, excitabit. Praeſto erit ſemper Eccleſiae ſuae ſanctae. Hoc nos in nouos Gentiles, nouaeq. religionis; ſed veterum Daemonum ſectatores; quin etiam ſuorum, & alienorum animorum interfectores, dixiſſe lubet: quos DEVS in aeterna ſupplicia damnauit. Sed ad Caeſiorum ſolidius pietatis ſtudium reuertamur: aperiamus in mortuos religioſas mentes: patefaciamus reliquam Tumulorum, ac Titulorum ſcaenam. atque in primis, tanquam ea cetera monumenta fulciantur, Columellae fragmentum reliquo operi appingamus, vna cum ſuperiore inſcriptione miſſum à praeſtanti humanitate viro, Stephanucio; repertum, vt ſuis ad me litteris aſſerit, in diui Nicolai, prope oppidum, quod Quadrellium nominant, Tudertinae ditionis: idem nunc conſpici affirmat in hortis, quos Stephanucia domus obtinet, prope oppidi muros: cuius altitudinem ſcribit pedes tres, ac totidem vncias non excedere, ambitum vero pedes duos plus minus: cum inſcriptione: AESIA T. F. GALLA; nam, propter dextri anguli fracturam, deeſſe videtur omnino littera C. huic vlceri facile quis medetur. Caeſiam igitur, Titi Filiam, Gallam, templum aliquod, vel porticum, vel lacunar, vel columnarum quoddam interſtitium cuipiam numini dicaſſe, columna ipſa ſimplici-

ſimpliciter, & ſine vlla exornatione inſcripta indicare in primis videtur. Columnis vetuſta templa exornari ſolita nemo neſcit. Breui vero inſcriptione id quoque ipſum demonſtrari, qui ſumma tantum labra antiquitatis fonte proluit, compertum habet. nam paſsim templorum, ſacrarum porticuum, atque eiuſmodi ſtructuras nulla templi, porticus, taliumq. rerum facta, litteris inſcriptis, commemoratione, videmus. Etiam nunc ob omnium oculos vaſtum, atque admirabile opus, Romae apparet Pantheonis porticus, cum huiuſmodi inſcriptione: M. AGRIPPA. L. F. COS. TERTIVM. FECIT. in qua inſcriptione, ne littera quidem vna agnoſcitur, templum, aut porticum à M. Agrippa exſtructum. quod non modo in templorum, porticuum inſcriptione obſeruo, ſed in pontium, arcuum, aliorumq. operum exaedificatione. Ne autem in re noſtiſsima prolixior videar, multas huiuſmodi inſcriptiones prudens omitto. Neque vero pernegarim, potuiſſe quoque eſſe fundi terminum, quem fortaſſe non minimum ex eodem agro Caeſia poſſediſſet: vt nunc recentiores Caeſios poſsidere ibidem animaduerto. nam modo columnae, modo quadrata, modo piramidali forma priſcorum terminos, agris diſperſos, multis locis offendi, qui orbis terrarum plagas peragrantur, ſatis quidem habent exploratum. Ego tametſi templi dedicationi adſcribo, haud certe errare omnino videor: cum praeſertim in templo adinuenta columna ſit, (nemo non ex vetuſtorum templorum ruinis recentiores homines anguſtiora templa aedificaſſe intelligit) & Caeſios in huiuſmodi pietatis ſtudium propenſos admodum, non obſcure, opinor, explicauimus. in quorum numerum Caeſia Galla (vt eſt mulierum ſexus ad religionem procliuior) referri non immerito poteſt. Verum enimuero non ita perdite meas coniecturas amo, vt Pyrrhi Stephanucij in hanc rem ſententiam reſpuam. Is mihi cum ab eo diligentius per litteras quaeſiſſem, cuius nam rei monumentum hoc fuiſſe, arbitraretur: ſepulchri reſpondit: admonuitq. me Ciceronis locum, quem ipſe non ſemel legeram. is locus eſt in libro Tuſculanarum quaeſtionum quincto, vbi Archimedis ſepulchrum, ab ſe repertum, Cicero gloriatur, his verbis: *Ex eadem vrbe humilem homunculum à puluere, & radio excitabo, qui multis annis poſt fuit, Archimedem. Cuius ego Quaeſtor ignoratum à Syracuſanis, cum eſſet omnino negarent, ſeptum vndique, & veſtitum vepribus, & dumetis indagaui ſepulchrum: tenebam enim quoſdam ſenariolos, quos in eius monumento eſſe adſcriptos, acceperam, qui declarabant in ſummo ſepulchro ſphaeram eſſe poſitam, cum Cylindro. Ego autem cum omnia colluſtrarem oculis (eſt enim ad portas Agragianas magna frequentia ſepulchrorum) animaduerti columellam, non multum è dumis eminentem: in qua inerat ſphaerae figura, & Cylindri, atque ego ſtatim Syracuſanis, (erant autem principes mecum) dixi me illud ipſum arbitrari eſſe, quod quaererem. immiſsi cum falcibus multi purgarant, & aperuerunt locum. quo cum patefactus eſſet aditus; ad aduerſam baſim acceſsimus. appa-*

mus. apparebat epigramma exeſis poſterioribus partibus verſiculorum, dimidiatis fere. ita nobiliſſima Graeciae ciuitas, quondam vero etiam doctiſſima, ſui ciuis acutiſſimi monumentum ignoraſſet, niſi ab homine Arpinate didiciſſet. Quae Ciceronis verba aperte cum oſtendant, Columellam in Archimedis ſepulchro eminere, venit Stephanucio in mentem, arbitrari columellae hoc fragmentum Caeſiae ſepulchro inſeruiſſe; quod veri non diſsimile videtur. atque hoc etiam mihi Stephanucij ſententia probatur magis, quod apud ipſum Ciceronem libro ſecundo de Legibus, verba haec animaduerto: *Sepulchris autem nouis finiuit modum: nam ſuper terrae tumulum noluit quid ſtatui, niſi columellam, tribus cubitis, ne altiorem aut menſa, aut libella: & huic procurationi magiſtratum praefecerat.* quod Athenis obſeruatum omnino fuerat. atque ante paullo haec verba quoque leguntur: *De ſepulchris autem nihil eſt apud Solonem amplius, quam, ne quis ea deleat, neve alienum inferat; poenaq. eſt, ſiquis buſtum (nam id puto appellari* τύμβον*) aut monumentum, aut columnam violarit, deiecerit, fregerit.* Gallus igitur, & Galla videntur multarum familiarum cognomina ſortiri Verum, quantum nos coniectura conſequi poſſumus, Galla haec à quadam Muſella, Q. filia, Galla, trahere cognomen videtur. Afferam, ne longius euagari impellamur, quam mihi idem Stephanucius inſcriptionem miſit; in aede S. Crucis, non longe à Quadrellio repertam.

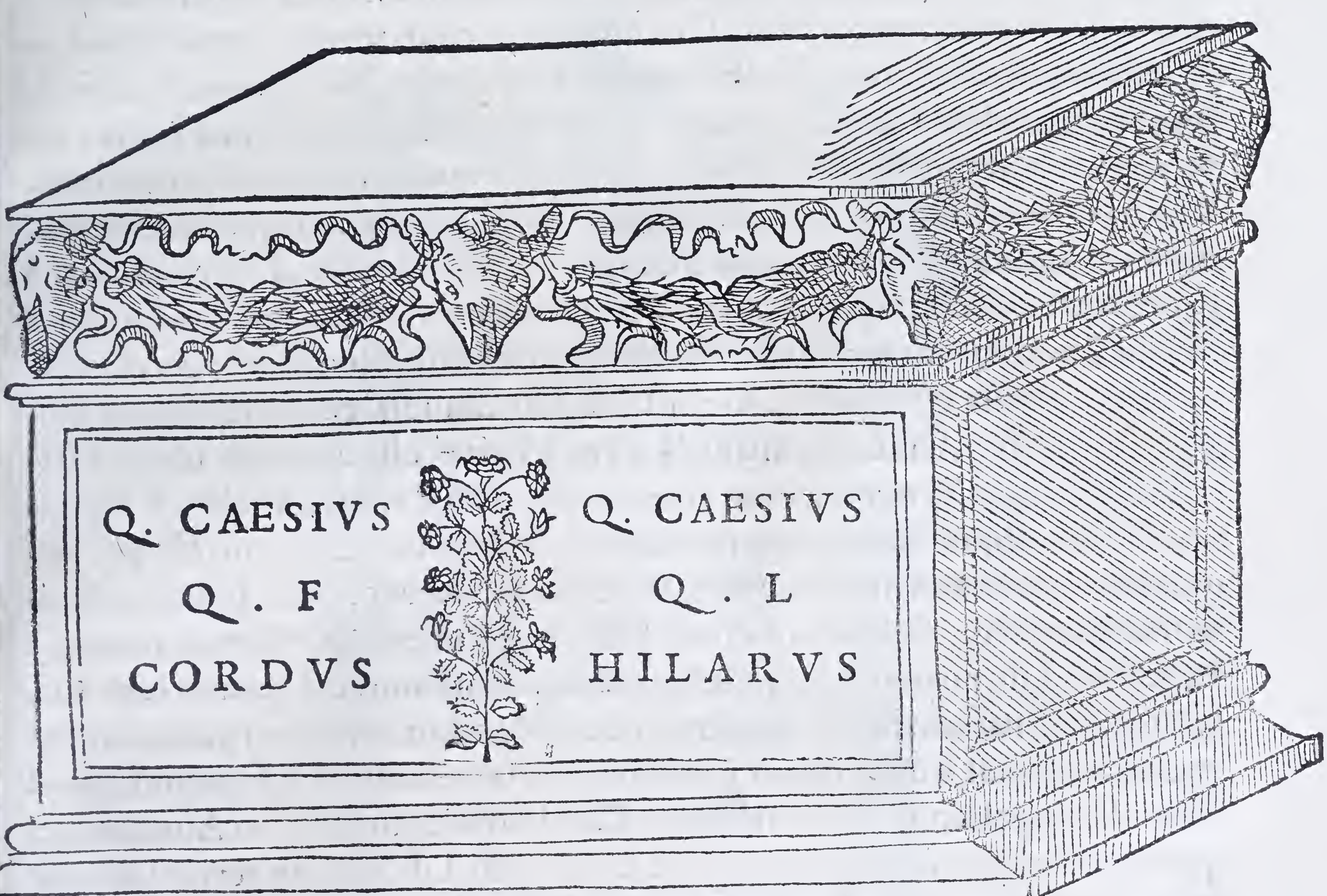
FVRIO. C. F. CLV. VIRSON
MVSELLA. Q. F. GALLA
VXOR. FECIT

Ex loci enim propinquitate facile exiſtimari poteſt, Caeſiae Gallae ex ſuperiore Muſella inditum cognomen fuiſſe. Fieri poterat, ut ex Muſella Galla filia nata ſit, quae Caeſiorum cuipiam nupſerit: ex qua Caeſia Galla orta, nomen à patre, à matre cognomen tulerit. vt adſimile alibi oſtendimus. Tranſiuit & Galla in Maeuiorum cognomen, ſed nihil ad noſtram attinet. de qua tamen facetum reſponſum ex Macrobio proferam: Caecina Albinus, Plancus in iudicio forte amici, cum moleſtum teſtem deſtruere vellet, interrogauit (quia Sutorem ſciebat) quo artificio ſe tueretur: Ille vrbane reſpondit, Gallam ſubigo. Sutorium hoc habetur inſtrumentum, quod non infacete in adulterij exprobrationem ambiguitate conuertit. Nam Plancus in Maeuia Galla nupta male audiebat. Neque uero Gallas alias recenſere eſt opus: nam ex ſuperiore inſcriptione coniectura haud innanis uidetur.

DE

DE Q. CAESIO CORDO DE QVO APVD TACITVM MENTIO EST
CAPVT VIII

Vbi, quid Roſae, quid brutorum Caluaria, ſepulchris *inſculpta demonſtrent, non obſcure explicatur.*

IN vetuſto Codice, manu ſcripto, qui ſuperioribus annis Romae repertus eſt., apud Gryphonetas, monumenti huiuſce exemplum conſpicitur; quod olim ex marmore deſcriptum fuiſſe, eodem libro demonſtratur; cum Q. Caeſij Cordi, & Q. Caeſij Hilari, eius Liberti, inſcriptione. quem nos illum ipſum arbitramur, quo de Fonteius ex Taciti auctoritate verba facit, capite XVI libri primi: cum praeſertim in Tacito praenomen deſideretur; atque breuis

inſcriptio

inſcriptio vetuſtatem in primis redolens, vt nos id haud temere opinemur, faciat. Fieri poteſt, vt perfidelis Libertus, Q. Caeſius Hilarus, Q. Caeſio Cordo patrono poſt obitum monumentum, & ſibi exſtruxerit: vel ambo fortaſſe ſibi viui Sarchophagum conſtituerint. Hoc ſi quis neget, affirmet, neceſſe eſt, hunc Cordum, cum Cordo illo, quem Tacitus memorat, propinquum, ac neceſſarium fuiſſe. Hilari vero, vel Hilarini nomen non modo Libertorum frequens reperitur: ſed in Caeſiam gentem non ſemel irrepſiſſe, Fonteij indicatur Commentarijs. Neſcio an multis datum ſit, quod Caeſiae genti contingit, quae tot familiarum cognominibus proſeminatur. nam apud Fonteium centum, & amplius familias partim ex virorum, partim ex feminarum ſtirpibus, ordine Alphabetico, in calce recenſuimus. Clara fuit Iunia gens, ſed quae Brutorum primum, dein Siluanorum, Bubulcorum, Perarum, Pullorum cognomina non exceſſerit: Clara Valeria, cuius gentis cognomina Poplicolarum, Meſſallarum, Meſſalinorum, Potitorum, Flaccorum, Laeuinorum; poſtmodum Catullorum duntaxat recenſentur: Notiſsima Fabia, eademq. nobiliſsima perhibetur: ſed quae familijs tantum quatuor proſeratur; Vibulana, Ambuſta, Maxima, Pictorum: Perſpicua ex antiquorum monumentis Aemilia oſtenditur; quae Mamercos, Mamertinos, Pullos, Scauros progenuit: Nobilis apud veteres Tergeminorum pugna, nota admodum de Curiatijs Horatiorum victoria: haec gens in Puluillos, Barbatos, Coclites, modo diuiſa agnoſcitur: Ampliſsima fuit Claudia, ex qua familiares Regillenſes, Pulcri, Craſsi, Craſsini, Nerones: Peruetuſta, atque ab uſque Tullij Hoſtilij repetita temporibus, Seruilia eſt, quae Axillas, Ahalas, Caepiones, Vatias, atque Geminas tantummodo amplectitur. Longum eſt, per ſingulas ire, quae haud multis familijs auctae conciderunt. Scio, CORDVM Graniorum familiae, & aliarum etiam fuiſſe cognomen. Cordorum meminit Dionyſius Lib. quarto Antiquitatum; & Quinctilianus Lib. primo cap. VII. quos ex caſu naſcentium cognomen inueniſſe ſcribit. eumq. qui primus eo cognomine vſus eſt, à quibuſdam Cordum, ab Athenodoro Opſigonum, quod idem eſt, appellatum fuiſſe teſtatur. Cordum dicitur foenum Autumnale, quod ſcilicet Autumno ſecatur; vnde Columella Lib. VII. cap. tertio: *aluntur Autumnali foeno, quod Cordum vocatur*. Corda item frumenta, Cordos agnos dicebant veteres, quod ſero matureſcerent, & naſcerentur. dicitur & de hominibus, vltra tempus legitimum in vtero geſtatis. ex quo Suetonius Cremutios Cordos nominat: Quinctilianus Lib. primo, ſcrutandas eſſe à ſubtili praeceptore origines nominum, praecepit, vnde Agrippa, & Opiter, & Cordus, & Poſtumus dicantur. Varro de Re ruſtica, Lib. ſecundo, cap. primo, Cordum per adſpirationem ſcribit, ἀπὸ τοῦ χορίον deducens, quod ſignificat inuolucrum, quo foetus in matris vtero inuoluitur; Phyſici Secundas, vel Secundinas appellant. de quodam Mutio Cordo fit mentio apud Vitruuium; atque

ex argen-

ex argenteo nummo, quem antiquitatis, & bonarum litterarum doctrina excultus, Fuluius Vrſinus in Romanorum familijs expreſsit. cernitur & L. Alenius Cordus in altero argenteo nummo, quem ſe vidiſſe, teſtatur Gabriel Simeonius, in ſuo Itinerario. Inceſsit quoque Cordus & Maniliae genti, vt pario marmore oſtenditur, quod Bononiae, ad D. Petronij, ab ea parte, quae Gymnaſij publici Aream reſpicit, vni ex paraſtatis affixo: quae extra templi ambitum ſtant. credo, templi ſtructura principio aut longius proferebatur: aut qui conſtruxerunt, producere exaedificationem maluerunt: ſed caſu aliquo praepediti, opus interruptum reliquere. Lapis altus eſt pedes vndecim, latus pedes quatuor, plus minus. ita enim dimenſus ſum, atque ita vt parieti affixus eſt, delineandum ad verum curaui.

Hanc Quinctilij Cordi memoriam, quem Centurionem Legionis vigeſimae primae Rapacis, Praefectum Equitum, atque Tributorum Gallicarum ciuitatum Exactorem cernimus, non modo ad indicandum Cordi cognomen Maniliorum quoque familiam inuaſiſſe prodimus, ſed vt, qua nunc in re mihi ſe ſe occaſio dat, gratiam referre incipiam Bononienſibus meis: quos meos audacter appello, quando me ſuum facere voluerunt. nam referente egregio, atque ornatiſsimo viro, Antonio Lignano, vno ex quadraginta Senatoribus, quos Reformatores Libertatis appellant; adſentiente ad vnum vniuerſo Senatorum ordine, ciuitate donatus ſum, dum ipſe Ampliſs. Legato Cardinali Caeſio, operam nauo: qui Cardinalis Senatus admodum Illuſtris ſententiam diplomate quoq; etiam praeclariſsimo declarauit, comprobauitq. Reſtat, vt quid ille Roſarum ramuſculus, qui in medio ſarcophago delineatus adſpicitur, ſibi velit, quantum in nobis eſt, explicemus, impellente in primis P. DONATO ipſo Caeſio, Cardinale, Domino meo, qui quoties in lapides figuris exornatos inciderim, imperauit, vt ſenſus inde aliquos eliciam: cum nihil plane temere in antiquis monumentis inſculptum eſſe, illi non ſemel affirmarim. id quod eo ſtudioſius praeſto, quod vna me opera, & cui debeo plurimum morem gerere videor, & noſtra legentium aures voluptate non minima permulcere. Equidem, ni ſiccis, vt à nobis dictum eſt alias, labijs, hae Caeſiorum memoriae pertractentur, ad earundem lectionem facilius homines peruenturos putarim. Roſam igitur non vna de cauſſa ſepulchro Q. Caeſij Cordi inſculptam fuiſſe, exiſtimo. nam, ſi illum ipſum Cordum hunc nos facimus, quo de à Fonteio, vt diximus, hiſtoria ex Tacito contexitur, facile Roſa exactae eius vitae rationi accommodatur: cum, MALA BONITATIS OPE SVPERARI, argumentum Roſa praeſeferre videatur. atque illud fuit Magni Iuliani Medicei ſymbolum. Roſa enim dum pulcherrimam floris ſpeciem explicat, depulſa ſpinarum aſperitate, quae floris elegantiam, ac ſuauitatem conculcabat, quid aliud deſignat, niſi ſua vi, propriaq. virtute ſemetipſam explicaſſe? Quid hoc magis ad Cordi Caeſij bonitatē aptius, quid ad illius virtutem accommodatius? quippe qui bonorum operum ope Tiberij prauitatem vel centies ſuperauit; ſummamq. virtutem in ſumma malorum, & periculorum turba patefecit. Vel nos Roſam in ſepulchro hoc poſitam dicamus, ad humanae vitae imbecillitatem indicandam. Quid venuſtius Roſa? quid ſuauius? quid pulcrius viſu? quid delectabilius? quid contra illa breuius? quid caducius, quae illo ipſo die cadat, & elangueſcat, quo florere, ac vigere videatur. Hinc illa vel Maronis, vel Auſonij de Roſa:

Mirabar celerem fugitiua aetate rapinam:
Et dum naſcuntur conſenuiſſe roſas.
Ecce & defluxit rutili coma punica floris,
Dum loquor, & tellus tecta rubore micat.

Tot ſpe-

Tot ſpecies, tantoſq. ortus, varioſq. nouatus
Ipſa dies aperit: conficit ipſa dies.
Conquerimur, Natura, breuis quod gratia florum eſt;
Oſtentata oculis illico dona rapis.
Quam longa vna dies, aetas tam longa roſarum;
Quas pubeſcentes iuncta ſenecta premit.
Quam modo naſcentem rutilus conſpexit Eous,
Hanc rediens ſero veſpere vidit anum.

Et ſubdit:

Collige virgo roſas, dum flos nouus, & noua pubes;
Et memor eſto, aeuum ſic properare tuum.

Hos verſus docte admodum aemulatus Achilles Bocchius, Bononienſis dixit.

Gratia quam florum breuis eſt, praecepſq. rapina,
Et dum pubeſcunt, conſenuere roſae
Tam nobis breuis eſt aetas, praecepſq. iuuenta:
Et dum pubeſcunt, conſenuere genae:
Ergo age, dum potis es, praeſentibus vtere: nec cras
Expectes, ſi vis diſcere, diſce hodie, &c.

Hoc ipſum argumentum praemonſtrare in primis videtur antiquorum mos, qui quotannis mortuorum ſepulchra roſis, ac floribus conſpergebant. qua de re auctoritatem è ſepulchralibus ipſis inſcriptionibus deſumam. atque in primis deſcribendam mihi cenſeo antiqui monumenti inſcriptionem, quam olim Rauennae exſtare Petrus Appianus, & Iunior Aldus referunt. quam cum Fonteius mutilam lib. II. cap. XII. teſtetur, integriorem, & ad ueriorem lectionem, huc reponere, cordi eſt.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAES. AVG.
GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. II.
COS. DESIG. III. IMP. III. P.P. DEDIT
OB. MEMORIAM. PATRIS. SVI. DEC. VII
COLLEGI. FABRVM. M. R. HS. CIↃ. N. LI
BERALITATE. DONAVIT. SVB. HAC. CON
DICIONE. VT. QVOTANNIS. ROSAS. AD
MONIMENTVM. EIVS. DEFERANT. ET
IBI. EPVLENTVR. DVMTAXAT. IN. V.
ID. IVLIAS. QVOD. SI. NEGLEXERINT
TVNC. AD. VIII. EIVSDEM. COLLEGII
PERTINERE. DEBEBIT. CONDICIONE
SVPRA. DICTA

Ibidem,ad D. Mariae, in arca peruetuſta haec verba legebantur:

VT. EX. EA. SVMMA. SIC. V. SOLITI. ARCAM
PVBLICIORVM. FLAVIANI. ET. ITALICI. FILIORVM
ET. ARCAM. IN. QVA. POSITA. EST. FLAVIA. SALVTARIS.
VXOR. EIVS. ROSIS. DE HS XXV. SACRIFICENT
QVAE. EX. XXII. ET DE RELIQVO. IBI. EPVLENTVR
OB. QVAM. LIBERALITATEM. COL. FABR. M. R. INTER
BENEMERITOS. QVOTANNIS. ROSAS. PVBLICE. SVPER
SE. ET. FLAVIA. SALVT. VXORE. EIVS. MITTENDAS. EX
HS XXXV. SACRIFICIVMQ. FACIVNDVM. DE. XX HS
PER. MAGISTROS. DECREVIT.

Cui inſcriptioni principium deeſſe credo. Comi lapis exſtat cuiuſdam Valerianae, & Appi Valeriani memoriae ſtatutus, in quo mandatum, cernitur, per officium Teſſerariorum, quod annis (ita ſcriptum teſtatur Pierius) lectiſternium ponatur, & parentetur: item coronae Myrteae ternae, & tempore Roſae Iulio, ternae eis ponantur. Item Appius Eutychianus, maritus eiuſdem Valerianae, Scholae Vexillariorum, largitus eſt magnam pecuniae vim, vt, quae ibi notata ſunt, fiant: demum oleum, & propitiationem per Roſam praebeant. Torcellum ciuitas haud procul à Venetijs eſt, in qua viſitur lapis huiuſce exempli.

LONGIVS. PATROCLVS. SECVTVS. PIETATEM
COL. CENT. HORTOS. CVM. AEDIFICIO. HVIC. SEPVL
IVNCTO. VIVOS. DONAVIT. VT. EX. REDITV
EOR. LARGIVS. ROSAE. ET. ESCAE. PATRONO
SVO. ET. QVANDOQVE. SIBI. PARENTETVR

Viſitur & Mediolani ad D. Ambroſij lapis ita inſcriptus.

PETRON. IVCVN. VI. VIR.
SENI
PETRONIA. MIRA. L. F.
PATRONO. QVAE. HS
CCCC. LEG. POSSESSORIB
VICI. BERGOM. IN. HERM.
TVEND. ET. ROSA. QVOTANNIS
ORNANDVM.

Illud IN. HERM. TVEND. in Hermem Tuendum interpretor. De quibus latius ad cap. L. Caeſij Celeris infra. In Adria Tuſcorum inſcriptionis fragmentum videri, Pierius, refert, in qua HS. N. CCCC DATA AD ROSAS ET ESCAS DVCENDAS CVIDAM OTTITIO SCRONIANO OMNIBVS ANNIS

Gratiani,

Gratiani, oppidi Montisferrati, elegans admodum inſcriptio viſitur: qua T. Vettius T. L. Hermes Hortos ſibi viuens comparaſſe videtur: è quorum redditu curatores veſcantur, die natali ipſius; Roſamq. in perpetum praebeant. inſcriptio haec eſt:

V. F
T. VETTIVS. T L.
HERMES
SEPLASIARIVS
MATER. GENVIT. MATER. RECEPIT
HORTI. ITA. VTI. OPT. MAXIMIQ. SVNT
CINERIBVS. SERVIANT. MEIS.
NAM. CVRATORES. SVBSTITVVM
QVI. VESCANTVR
EX. HORVM. HORTORVM. REDITV
NATALI. MEO. ET. PRAEBEANT. ROSAM. IN. PERPETVVM
NOS. NEQVE. DIVIDI
NEQVE. AB. ALIENARI. VOLO

Sed multas breuitatis ſtudio huiuſmodi inſcriptiones praetereo, in quibus teſtamento cautum videtur, vt Roſae, floreſq. quotannis ad monumentum deferantur. Nam non modo Roſarum, ſed florum quorumuis ſpecie humanae vitae breuitatem, fragilitatemq. oſtendebant. Vnde apud Theocritum infelix amator, Roſam è veſtigio tabeſcere, violam cito ſeneſcere, Lilium paruo poſt tempore marceſcere; & veluti albam niuem, illico liqueſcentem effluere, lamentatur: atq. ideo putarim, in antiquorum monumentis non modo Roſas, ſed Lilia, ceteroſq. flores repraeſentatos; & vetuſtum morem Manibus flores dono mittendi ad Caeſiae Gemellae monumentum demouſtramus. Verum, quemadmodum non de vnius Roſae ſpecie ſerta, neque de vnius vuae racemis vindemiae fiunt; ſic nec nobis vnius Roſae ramuſculus ad fidem faciendam ſufficit. Bononiae extra portam, quae Siracotia appellatur, ad D. Ioſephi, peruetuſtum ſane monumentum conſpicitur, quod nunc, ita vt fit, noſtri ſibi homines vſurparunt; in eo, praeter tres laruarum, vt ipſe opinor, facies, duae Roſae adſculptae grandiori forma videntur. Has hoc ferme tempore, quo ſub praelo praeſens de Q. Caeſio Cordo caput eſt, eo cum Caeſare Mazutellio, Camerte, amiciſsimo meo, peracuto ingenio, & bonarum litterarum ſtudijs erudito, profectus, eidem indicaui. oſtenderam paullo ante quod hactenus de Roſis perſcripſeram: omniaq. quae ad hunc vſque diem de Appendice mea excuſeram. commodum eiuſdem intermiſſae per duos & amplius annos conſuetudinis reguſtandae otium

dae otium eſt. dat enim operam, qui nunc ex itinere in patria conſtitit, viro ſane doctiſsimo, Philippo Segae, Placentinorum Epiſcopo, moribus comi, natura graui, vitae integritate omniq. liberalitate, Principe viro digniſſima, exculto. de quo plurima hic congererem, niſi illud ſatis putarem: Summo, ac ſapientiſsimo Pontifici, Gregorio placere: apud quem non obſcuris de ſe ſignis datis; Piceno primum vniuerſo praefectus, dein Flaminiae Praeſes ab eo delegatus; vtramq. prouinciam tanta ſedulitate, tanta continentia, tanta populorum quiete, ac concordia adminiſtrauit, vt non modo Pontificis de ſpectata eius virtute opinionem confirmarit, ſed mirum in modum ſuperarit. moxq. ad Hiſpaniarum Regem Nuncius miſſus, quanta ſe apud eum prudentia, quanta dexteritate, &(quod maxime rem concinet) quanta auctoritate, & decoro geſſerit, cum id in luce Hiſpaniae, in Principum oculis poſitum ſit, & in omnium gentium, nationumq. aures peruolarit, commemore haud pertinet. haec tantum per caliginem de Sega oſtendiſſe iuuat. Reuertat ergo illuc, vnde defluxit oratio. Neque quidquam poteſt, opinor, excogitari melius, quod humana vita nihil eſſe fragilius, nihil infirmius, nihil fugacius admoneat, quam ſi ea roſis, quam ſi floribus comparetur. Etenim quanto nos diſcrimine in lucem edimur? quam lubrica, quam multis periculis obnoxia, quam incerta infantia? quam fluxi, quam fugaces adoleſcentium anni? quam ſubita, quam praeceps iuuentutis aetas? *Nihil homine enutrit tellus infirmius alma*, ille è Graeco expreſſum extulit. nihil magis circumſeptum anguſtijs, nihil morborum omnium generibus expoſitum magis, nihil caſibus obiectum certius. Mittamus ipſum in nos mortis impetum, quem ſerius, aut citius vitare nunquam poſſumus; cuius hora nobis, quaſi ſaxum Tantalo, ſemper impendet. miſſas ruinas, miſſas caedes, miſſa indicia, venena, naufragia, bella, terremotus, lapſus, fulmen faciamus. quid non humanae vitae obeſt? quid non hominem cito interimit? Alius aciculae ictu moritur, alius ſentum ſpinis compunctus cadit; alius vuae acinis praefocatur: alijs cum lactis potu pilus admiſtus ſpiritum, obſtructis faucibus, intercludit: ſanguine hic è naſo profluenti animam exhalat; alium ventris defluuium enecat: ſtiria nunc alijs, durata gelu, ſubgrundijs dilapſa, exitium inopinatum affert; alijs improba feles, dum trahitur, digitum mordet, & intereunt. Heu mortales, quam minimis vita priuamur? quam ſubitis, quam repentinis caſibus extinguimur? Vnde Graecum prouerbium illud πομφόλυξ ὁ ἄνθρωπος, ideſt Bulla homo eſt. Sed Plinium de humanae vitae imbecillitate loquentem audiamus: *Incertum*, ait, *ac fragile nimirum eſt hoc munus naturae, quidquid datur nobis. malignum vero, & breue in ijs etiam, quibus longiſsime contigit, vniuerſum vtique aeui tempus intuentibus. Quid quod, aeſtimatione nocturnae quietis, dimidio quiſque ſpatio vitae ſuae viuit. pars aequa mortis ſimilis exigitur, aut poena, niſi contingit quies. nec reputantur infantiae anni, qui*

anni qui ſenſu carent: nec ſenectae in poenam viuacis. tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curae, toties inuocatà morte, vt nullum frequentius ſit votum. Natura vero nihil hominibus breuitate vitae praeſtitit melius. Hebeſcunt ſenſus; membra torquentur; praemoritur viſus, auditus, inceſſus; dentes etiam, ac ciborum inſtrumenta. Et tamen vitae hoc tempus adnumeratur. Hanc ad noſtram de Roſis ſententiam valde pertinent Menandri verba, quae ſane concludam, ſi potero, Latine; quando & haec Latinis ſcribo, & Graeca propter typorum inopiam, librariorumq. in typis ipſis connectendis inſcitiam, minus ſaepe inculcare hic poſſum. Caput, ac ſumma orationis haec: *Homo es: quo non aliud eſt animal vſquam, quod modo cadat, modo ſurgat citius, atque crebrius.* quin hominum ſtultitiam deridens, qui cum breui aeuo duraturi ſint, fragilemq. vitam traducant, maxima tamen conentur; ſubdit. *Ac iure ſane quippe debiliſsimum cum ſit, negotia adminiſtrat maxima.* Lubet hic exclamare, & inſanas mortalium mentes deflere; quibus, quo minus viae reſtat, eo plus viatici quaerunt. Poſsideat quis opes maximas, forma praecellat ceteris, in certamine ſe gerens fortiter, robur oſtentet; & victor agat ſub curribus Indos: quid quaeſo agit? nonne ſe membra gerere mortalia ſcit? nonne temporis puncto, rerum omnium finem, terram aditurum ſe cogitat? o vmbram, o fumum, o ſomnum, hominis vitam. Nam his etiam haec noſtra mors, quam dicimus vitam, à philoſophis appoſite quidem comparatur.

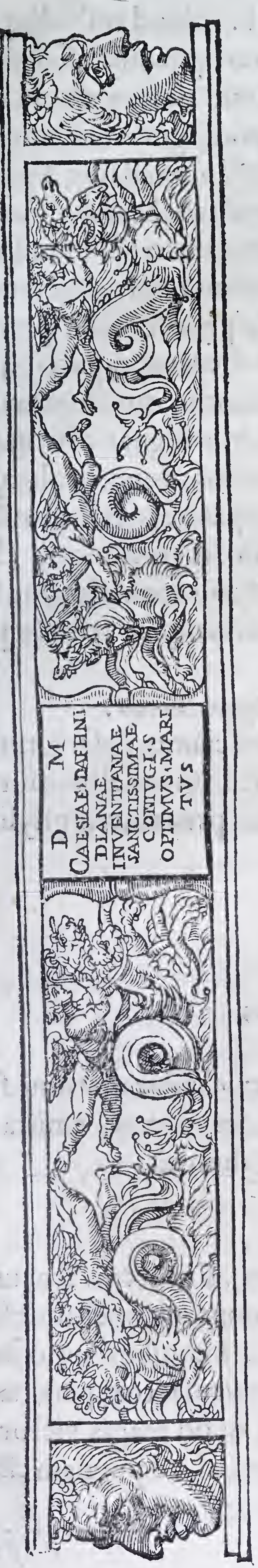
ASPICE QVAM SVBITO MARCIAT QVOD FLORVIT ANTE
ASPICE QVAM SVBITO QVOD STETIT ANTE CADAT
NASCENTES MORIMVR FINISQ. AB ORIGINE PENDET.

Hoc nimirum epigramma in Tarraconenſi ciuitate, marmore inſculptum legitur: in cuius latere puer itèm cernitur, qui ſub capite truncum habet marcidum, ad pedes vero floridum. Sed de vitae miſerijs non pauca nos expreſſimus ea Conſolatione, quae altero ab hinc anno, hic Bononiae in Marcelli Caroccij Tudertini, Equitis ſancti Stephani, cõtubernalis mei, fratris obitu à me in lucem edita eſt. Neque illud ſilendum: Roſae ſimulacrum, Bonum ſignificare, quod vndique circum vallatum ſit malis: vt inde exempla capiamus, voluptates noſtras amaritudinis, & adſperitatis plenas; atque, vt Plautus ait, moerorem plerunque conſequi. Nam inquit Ambroſius Hexamero: Roſam ſpina ſeptam humanae vitae ſpeculum oſtentare; etenim quod eſſe hominibus ſuauitatis poteſt, id ipſum finitimis curarum ſtimulis ſaepe compunctum; maerore affici ſemper videatur. Nulla non in hominum vita hilaritati triſtitia adiuncta adſpicitur. vnde Catullus, Venerem, quae iucunditatis, hilaritatiſq. auctrix praecipua habetur, ſpinoſas ait in pectore curas ſerere. Hinc amatorem non ſine verecundiae rubore, & facinoroſi criminis exulceratione eſſe, dixere: quemadmodum Roſae, & rubere, & pungere proprium dicitur. Roſam primum ſpinis caruiſſe Baſilius ait: poſtea vero

floris

floris pulchritudini additos aculeos eſſe, vt ſcilicet, quod ex voluptate oble-ctamentum perceperimus, propinquo inde dolore affecti, ex delicti recordatione capto, confeſtim amittere cogamur. Bragmatis illis contortis cornibus, quae arietina eſſe in primis puto; quibus in ipſius Caeſij Cordi monumento myrtea, vt opinor, ſerta diſtinguuntur, ſacra Manibus peracta, aut ibi peragi ſolita oſtenditur. non raro enim in ſepulcrorum lapidibus, Inferorumq. vt Superiorum Deorum aris conſpicamur, vel inſtrumenta, ipſis ſacrificiorum miniſterijs apta; vel res ipſas, quibus ſacrificantes operari conſueuerant; vel ipſas hoſtiarum reliquias, quibus Manes ipſi placabantur. Neque hoc loco piget referre, quod ſcriptum quoque de arietinis capitibus lego. Cum veterum mos eſſet, in mortuorum conditorijs bene vita functis ominari, eos Dijs Manibus commendabant: & columnas, quae ſepulchris erigebantur, inſcriptionis loco arietinis capitibus hinc inde adſculptis exornabāt, corymborum intercapedine propendentium, qui foliorum, & fructuum varietate laſciuirent. factum id putant, quod ſcilicet ſalutis Deum, Hammonem Aegyptij, vt Iouem Latini habuerunt; ac proin Saloninae nummo arietis ſimulacrum ſculptum fuiſſe, non indocti homines putarunt: HAMMONI CONS. AVG. ut in Gallieni nummo inſcriptum legitur: IOVI. CONS. AVG. Hecataeus Abderita, vt recte Valerianus Pierius, vir dictiſsimus, cuius ope multis ſane locis noſtro hoc in opere vſi ſumus, obſeruare videtur. Aegyptios Hammonis voce vſos ait; cum ſe inuicem, ſalute propoſita, compellarentur; Alloquutoriamq. eſſe vocem, inquit, qua boni ominis cauſſa Deum in primis venerarentur. vt mos conſimilis eſt in pleriſque noſtrae Religionis collegijs, vt quicunque fores pultauerit, non prius ad colloquium admittatur, quam ad Virginis Deiparae ſalutationem reſponderit. Verum non huiuſmodi ſemiuſta, atque excarnificata arietina caluaria comprehendi illorum opinione, qui iſtaec exiſtimant; ſed integra, ſed viuorum arietum capitibus adſimilia intelligi, crediderim. vt in non paucis monumentis & Romae, & alibi obſeruo. Quinetiam ita mos ipſe arietinis capitibus (quibus forte Hammonem ſignificari volebant) Sepulchra exornandi inualuit, vt ſaepiſsime humana capita, cornibus adhibitis, in cippis ipſis, ariſq. ſepulchralibus inſculpta, ſpectantibus appareant. atque, ne longius exempla petantur, ex Caeſij Nepotis monumento, quod adpictum ad caput IV libri ſecundi, apud Fonteium eſt, quiſque poteſt facillime conijcere. vbi Hammonis Reciprocicorni, vt Laberij vtar verbis; uel ut apud Afros uocatur, κριοπρόσωπος, hoc eſt, arietino vultu; quem ſalutarem Deum antiquitas opinabatur, capitis ſimulacra duo conſpiciuntur. Id quoque videre eſt in multis antiquis alijs lapidibus, nummiſq.: quos minime adſcribo. Nam ea, quae diximus, ſatis, uel nimium fortaſſe multa.

DE

DE CAESIA DAPHNE DIANA INVENTIANA.

CAPVT IX

Vbi de quatuor monſtrorum ſpecie, *quae Caeſiae ſepulchro inſculpta ſunt, legitur non inſuauis tractatio.*

MVLTA quidem, & ſcitu non indigna tranſuerſum hoc Caeſiae Daphnis, Dianae, Inuentianae, monumentum, quod in Caeſiorum hortis, figuris ita exornatum cernitur, nobis proponit. Multa ſiquidem latent; & retruſa, atque abdita in ſepulchrorum veterum immenſitate ſunt: quae eliciet, & euocabit in lucem, non quiſquis negligenter, & oſcitanter ea percurrit; ſed qui in perſcrutandis rerum cauſsis, ac rationibus ſummam curam, ſtudium, ac diligentiam ponit. quod qui non facit, neque ſolidi ſibi quidquam comparare, neque alijs cognitione dignum tradere profecto poteſt. Nam ſicut diſcentis officium eſt, lecta ſecum etiam atque etiam meditari, & cum animo ſuo colloqui: ſic docentis munus affirmarim eſſe, obſtruſa, ac myſticis obſcurata ſenſibus, lucido adſtruere, & indicare ſermone. Fateor nos moroſius haec vetuſtatis monumenta perſcrutari, quam ſuſcepti operis ratio alicui videatur; ſed cauſſam, cur id fiat, & ſaepe diximus, & ſaepe dicemus. & nos iuſſa faceſſere, par eſt: & ea, quae facile in quaeſtionem venire poſsint, nulla non, quoad fieri poteſt, requiſita ratione diſſoluere, principio certe quidem conſtituimus. Illa igitur quatuor brutorum, ſeu monſtrorum ſpecies non inſulſe ſepulchrali lapidi affictas, vt cetera, arbitramur. Gryphes, quorum ſimulacra dextera monumenti parte

occurrunt, quo nam ſpectent, in primis dicendum eſt. Haud cuſtodiae hic cauſſa, vt alibi factum indicabimus, inſculptos Gryphes opinamur: ſed aliud quid nobis altius oſtendere. De Gryphe, Gryphiumq. natura aliqua nos attingere oportere ad Caeſi Atimeti Sarcophagum, praeſagimus. & vt, quid apud alios perſcriptum lego, nulla mora aperiam; eſſe animal hoc Apollini in primis dicatum pronuncio; aereum quidem, cum alas habeat, exiſtimandum; alitibus ceteris volatu praeſtantius, vt Solis animal decet: & cum Leonis corpus gerat, robuſtius, ac ferocius: cum illi Aquilae roſtrum ſit, furaciſsimum. cuius ſane imagine ſuperbiam, elatamq. procaci faſtu potentiam; hominemq. ceteros contemptui, deſpicatuiq. habentem, rapacemq. ſignificari, credimus. Gryphibus Leones auerſos conſpicamur. quorum ſimulacrum robur cum ferocia, iracundia, furoreq. permiſtum deſignat: oſtentatq. terrificum hominem, qui alios conſpectu conſternat ſuo; atque oculorum acie deterreat. Eiuſmodi fertur natura Leo, vt, quamuis ferum nihil moliatur, intuentibus tamen timorem inferat. vnde in Agamemnonis clypeo Leoninum ſimulacrum inſediſſe, Pauſanias tradit; ad formidinem alijs incutiendam. quem clypeum per aliquot annos in Olympiae templo pependiſſe, hac adiecta inſcriptione, tradunt:

Terror hic eſt hominum, quique hunc gerit, eſt Agamemnon.

Hinc tam Graeci, quam Latini poetae Terrorem, Ferociamq. deſcripturi, comparationem ab huius animalis ferocitate ſumunt. Huius belluae furoris cauſſam cum multi alij perſcrutantur, tum Lucretius prae ceteris phyſice enarrat, his carminibus:

Sed calidi plus eſt illis, quibus acria corda,
Iracundaq. mens facile efferueſcit in ira:
Quo genere in primis vis eſt violenta Leonum.
Pectora, qui fremitu rumpat plerumq. gementes;
Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.

Leonis excandeſcentiae, atque iracundiae indicium ex caudae motione ſumunt; praeſertim ſi verberibus ſua terga percutiat, fremitumq. emittat. quam rem in primis Catullus in Attidem demonſtrat, dum ait:

Age, caede terga cauda, tua verbera pateant,
Face cuncta mugienti fremitu loca retonent.

Sed quid multis moror? Leonino adſpectu, ſimulacroq. Furorem, Iracundiam, Excandeſcentiam, Ferociamq. ſignificari, longe manifeſtius eſt, quam vlla latius debeat commemoratione explicari. Leonibus appoſitas Equorum imagines videmus. Equus animal quoque etiam ferox, pertinax, inſolens, elatumq. videtur. quo nullum eſt animal, quod magis victoria glorietur, victum magis doleat; vindictam magis appetat; ad pugnam efferatur magis. Vnde Ouidius:

Vt fre-

Vt fremit acer equus, cum bellicus ore cruento
Signa dedit Tubicen.

In quadrupede Moſaico illo vitia quatuor deprehendit Philo: Superbiam, Pertinaciam, Ceſpitationem, Inſolentiam. quod apud alios expreſsius, pleniusq. enarratum, legere quis poteſt. Effraenus, exultans, feroxq. Platonis equus à quamplurimis deſcribitur. Teius Anacreon dum muliebrem faſtum, arrogantemq. ſuperbiam inuehitur, puellam quandam Equino pullo comparat, in quem nondum quiſquam inſcenderit: atque, nullo cohibita fraeno, temere hac illac euagetur. Anacreontis carmina, ſic è Graeco conuerſa, loquuntur.

Pulle Treicia, & quid, o me
Torue luminibus petitum
Impie fugis? videris
Nihil quidquam ſapere: at perita
Pulchre eris tibi, ſi lupatos
Illigauero: moxq. habenas
Sumpſero, atque circumuertero
Metae in ambitum, atque finem.
At tu amaena prata paſtus
Molle, ſed laſciuienti
Non erit magiſter vſquam
Seſſor inſultare, qui te
In modum probe inſtruat.

Quo aliqua ex parte reſpicere videntur Horatiana illa, quae ipſo ex Anacreonte omnino expreſſa Lambinus, auctore Stephano, affirmat. Horatius Ode 11 lib. III. ſic.

Quae velut latis Equa trima campis,
Ludit exultim: metuitq. tangi,
Nuptiarum expers, & adhuc proteruo
Cruda marito.

Virgilius libro Georgicorum tertio dum cuncta animalia amoris ſtimulum inceſſere, libidiniſq. impetu furere, oſtendere vult, ita canit.

Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum,
Et mentem Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra abſumpſere quadrigae.
Illas ducit amor trans Gargara, tranſq. ſonantem
Aſcanium; ſuperant montes, & flumina tranant.
Continuoq. auidis vbi ſubdita flamma medullis,
Vere magis; quia Vere calor redit oſsibus, illae
Ore omnes verſae in Zephyrum ſtant rupibus altis,
Expectantq. leues auras, & ſaepe ſine vllis
Coniugijs vento grauidae (mirabile dictu)
Saxa per, & ſcopulos, & depreſſas conualles
Diffugiunt. & quae ſequuntur.

Meretriciam procacitatem equarum ſimilitudine ſcriptores plurimi effingunt. Equis illis Diomedis Traciae Regis, homines eo diuertentes vorantibus,

tibus, ſunt qui ipſius Diomedis filias, libidinis furore famoſiſsimas, comparent. Ab equi vocabulo ἱππόβινον, hominem appellari didicimus, qui ſit libidini, Veneriq. intemperanter deditus, meretricioq. amore debacchetur: atque ἱππόπορνον, cum extremam alicuius libidinem, ſupremamq. cuiuſpiam nequitiam, & immoderatam laſciuiam exprobramus. In mulieres inſanientes quoſdam, eaſq. deperientes, in ſacris litteris obſeruatur: *Quod vnus quiſque ſuper uxorem proximi ſui hinniebat*. Equinam Vates dedit homini vocem, ait, vt ſcilicet equinam in eo petulantiam argueret. Non ſemel quoque in diuinis litteris, qui ſine vlla ratione, immoderateq. euagatur, vel omnino inſanitur, equo comparatur. *Nolite fieri ſicut Equus, & Mulus, in quibus non eſt intellectus*. Vnde apud Graecos ἱππομανεῖν & equire, ſi ſic loqui poſſumus, inſanireq. & inuenerem furere ſignificat. vnde crediderim Hippomanem dictam: de quo Virgilius, paullo poſt à nobis ſupra relata, ex Georgicis carmina:

Hic demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt.
Paſtores, lentum deſtillat ab inguine virus.
Hippomenes, quod ſaepe male legere nouercae,
Miſcueruntq. herbas, & non innoxia verba.

De Hippomene varia inter ſcriptores contentio eſt. ſunt qui herbam vel plantam Hippomanem ſcribant, quae in Arcadia naſcatur, in quibus Theocritus eſt, ex qua amatorium poculum fieret. Plinius lib. XXVIII cap. XI. & lib. VIII. cap. XLII. carunculam eſſe ait, in fronte pulli equini, caricae magnitudine, colore nigro: quam ſtatim, edito partu, mater è fronte dentibus conuellat: quod ſiquis prius abſtulerit, pullum mater ad vbera non admittat. Vnde apud Virgilium Aeneid. IV.

Quaeritur & naſcentis equi de fronte reuulſus,
Et matri praereptus amor. de qua re Seruius cum Plinio ſentire videtur. id ipſum Iuuenalis aeſtimat quoque. ait enim:

Cui totam tremuli fronte Caeſonia pulli
Infudit. idem Theophraſtus, atque alij multi agnoſcunt. Sed virus illud, quod equa amoris ſtimulis in furorem, & inſaniam acta, emittere ex inguine ſolet, eſſe Hippomanem, pleriq. ſunt, qui aſſeueranter affirment: & praeter Virgilij Georgicorum verſum:

Lentum diſtillat ab inguine virus: idem Tibullus probare videtur, dum ait:

Et quod vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes cupidae ſtillat ab inguine equae.

Ex Hippomane igitur mulieres medicamenta componentes vertere homines in furorem dicuntur: ac ſi equinae libidinis exſtimulentur furijs. Hinc venenum illud, Hippomanes vocatur; quod ſcilicet equinae cupidini ſimilem, mortalibus amorem accendat. Sexcenta poſſem huc congere de

Equorum

Equorum vitijs exempla, ſed vno Antiſthenis dicterio concludam. Cum Plato laudaret equum in pompa quadam equeſtri, hinnitu crebro ferociam, excelſoſq. ſpiritus praeſeferentem: is, qui hominis iactantiam frequenter inceſſere ſolebat: *Et tu*, inquit, *videris bonus Equus euaſurus*. Ab Equis auerſos, ſiniſtram lapidis partem intuentes, binos Arietes pari modo exultantes cernimus. Hoc animalium genus, ſimulac illi cornua accreſcere incipiunt, non minus ferocitatis, pertulantiae, laſciuiaeq. quam modo in Equorum genere ineſſe diximus, praeſefert. Pugnaciſsimos Arietes, neque tantum in ſui generis ſimiles, laceſſentes, incurſanteſq. inuicem; verum homines ipſos impetentes, nemo non quotidie videt. qua forte de cauſſa Marti caeleſtis Aries dicatus legitur. Si autem Aſtrologis credimus, fel à Marte in humano corpore regi dicitur, in quo bilis, atque iracundiae ſedem philoſophi collocant. vnde Adamantius: immolatos apud Hebraeos Arietes, apud nos iracundiam iugulari debere, putat intelligendum. Cum hoc animal, vt modo dictum eſt, pugnaciſsimum perhibeatur. hinc Feciales illi apud Romanos, bellum hoſtibus indicturi, Arietem prae ſe egiſſe, exiſtimo, dicantur. id quod à Fonteio quoque animaduerſum video; & ad caput primum libri Commentariorum ſecundi relatum. Haec igitur quatuor animalia, quae quaſi quadratam vitiorum omnium baſim repraeſentare videntur, niſi rationis fraeno, flagriſq. regantur, & per rectam ſemitam perducantur, peſſum homines breui datura eſſe, certum ſane eſt. Pueris enim, alis redimitis, Rationem intelligo; quae in altiori animorum domicilio euolet, & fraeno hominum cupiditates, vitiaq. cohibeat. Scitum eſt illud, hominem immani ferocitate, animoq. atroci, atque elato; rationi tamen obtemperantem, fraenati equi imagine demonſtrari. quo reſpicere illa Ciceronis verba videntur, quae ſunt libro de Officijs primo. ait enim. *Panaetius quidem auditorem Africanum, & familiarem ſuum ſolitum ait dicere; ſicut equos propter crebras contentiones praeliorum, ferocitate exultantes, domitoribus tradere ſoleant, vt his facilioribus poſsint vti: ſic homines ſecundis rebus effraenatos, ſibiq. praefidentes, tanquam in gyrum rationis, & doctrinae duci oportere, vt perſpicerent, rerum humarum imbecillitatem, varietatemq. Fortunae*. Fraenum enim, & canum malorum, vitiorumq. coercitionem ſignificare tum ſacris, tum humanis litteris edocemur. *In camo, & fraeno maxillas eorum conſtringe*. dicitur enim κάμω ab inflexione παρα τό κάμπτω, quod domare ſignificat. Flagellum autem, quod altera puerorum manu geſtari cernimus, tolerantiae, ac continentiae ſymbolum eſſe, Laconum hiſtorijs traditur. quo ſigno Laconum tolerantiam verberibus aſſuetam, clara, & illuſtris habetur memoria. De qua re Tertullianus: *Certe Laconum flagella ſub oculis etiam hortantium propinquorum acerbata, tantum honorem tolerantiae domui conferunt, quantum ſanguinis fuderint*. Vtrumque & fraenum, & flagellum imperium ſignificat; quod ſaepe

 in anti-

in antiquis nummis obſeruamus: vtrumq. vt videtur,puerorum manibus poſitum eſt,quibus illi ferocia illa animalia,eorum dorſo inſidentes, fraenent, coerceant, regant, pro arbitratuq. eorum contorqueant, circumagant, imperentq. ac temperent. quae nimirum animalia iccirco in Delphinorum caudas deſinere puto, quod ſcilicet vitia nos, delictaq. praecipites velociter ferant, niſi nobis met ipſi moderemur. Sunt enim Delphini, vel Delphines, animalium omnium velociſsimi; atque non aliam ob cauſſam in ſepulchris, eorum imagines, vt in Quincti Manilij Cordi lapide ſupra oſtenduntur, inſculptae videntur; quam ad celere vitae noſtrae ad mortem curriculum per vaſtum hoc Mundi ambitum indicandum. quod ex Oceani figuram, quae in hoc monumento cernitur, ſignificari exiſtimo. Sicut enim in hoc Mundi immenſitate gignuntur, creanturq. omnia, ita cuncta per Oceanum gigni, creariq. antiqui philoſophi putauerunt. vnde rerum omnium parentem ab Homero Oceanum appellatum legimus; quem ſecutus Virgilius dixit:

Oceanumq. patrem rerum, Nymphaſq. ſorores.

Neque hoc ſine ratione dictum exiſtimo. nam quis non quotidie videt, ſcandere ex Oceano in caelum aquas, eaſdem in terram cadentes, rerum omnium cauſſas eſſe? fruges inde gigni, arbores, fruticeſq. viuere, vitalem herbis animam praeberi, omnes denique terrae vires aquarum beneficio augeri? Duo ſupra ad caput tertium rerum principia à Phyſicis habita fuiſſe, innuimus; quae diuerſam, & contrariam ſibi haberent poteſtatem, humorem, & calorem; vnde Ouidius:

Quippe vbi temperiem ſumpſere humorq. calorq.
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumq. ſit ignis aquae pugnax; vapor humidus omnes
Res creat, & diſcors concordia foetibus apta eſt.

Vagantur igitur per Oceani, vt diximus, ſpatium monſtra illa, ideſt vitiorum omnium praecipua, quae Orbis vniuerſi terrarum ſpatia complent. Miſſas nunc facio, quae in vtroque lapidis angulo conſpiciuntur, Laruarum, ſiue Maniarum facies: de quibus in Atimeti Caeſij monumento mihi dicendum propono. DAPHNI, quod primum Caeſiae cognomen eſt, quid ſibi poſtulet, videamus. δάφνη Graece nemo non Laurum ſignificare didicit; notiſſima fabula, & in ſcholis decantatiſsima eſt, Apollinei in Daphnem amoris, quem ipſa detrectans conuerſa in arborem ſui ſimilem dicitur. Ad hunc vſque diem Laurae nomen feminis imponendi mos productus videtur: neque huius nominis in antiquis monumentis infrequens vſurpatio eſt. aliquot huiuſmodi inſcriptiones ponam, vt rerum talium ſtudioſis rem gratam faciam. Romae, in Regione Campi Martij videtur, quae, verſa pagina, ſequitur, inſcriptio: quam apud Mazochium ex ſcriptam ipſe adinuenio.

DIS. MANIBVS
LVCRETIA. DAPHNE. DE. SVO. FECIT
ET. L. PIARIO. CONTVBERNALI. SVO
CARISS. DE. SE. BENEMERENTI

atque alibi.

D. M. S
AELIAE. DAPHNAE. MATRI. DVLCISSIMAE
QVAE. VIXIT. AN. XLV. M. VIII. D. V. AVR. MOECIANVS
AVGG. ET. T. LEONAS. AVGG. VERNAE
FILII. CARISSIMI. CVRANTE. AELIO. AMERINO
LIB. :

In adſcenſu Quirinalis montis, in uinea Matthaei Morelli.

D. M.
SALVIAE. DAFNE. FILIAE. CARISSIMAE
VIX. ANNIS. XVIII. SALVI. A. PRIMILLA
MATER. FECIT. ET. SIBI. POSTERISQ. SVIS

Sic & memoriae Daphnae Prudentinae, & Graniae T. L. Daphne, legitur alibi. Huiuſmodi quam plurimas prudens omitto. DIANAE, vno cognomine non contenti, tria, aut quatuor veteres ſibi adſciuiſſe, compertum eſt. non modo famoſarum, illuſtriumq. feminarum cognomina, ſed Dearum, mulieribus indita, non ſaepe legendis vetuſtis monumentis, obſeruauimus. INVENTIANAE. Inuentia familia in monumentis non rara eſt: adſciuit forte Caeſia ſibi nomen hoc vel adoptione, vel haereditate: & datam fuiſſe exiſtimare eam poſſumus vxorem in Inuentiam familiam: nam etiam nunc mulieres, & familiae, ex qua natae ſunt, & mariti cognomine vtuntur. CONIVGI. S. Coniugi Suae, recte interpretari videor. OPTIMVS MARITVS. Haud ſane mendacium loquitur Caeſiae vir, dum ſe optimum maritum appellat. Pietatem primum in vxorem praeſtat; ornatiſsimo eam ſepulchro condendo, eiuſq. Manibus iuxta exoluendo: quod optimi viri officium, nemo non videt: dein, quod magis mirum eſt, exſtruxit vxori ſepulchrum, vt ex fragmento clare videtur, magnifice; neque quis ipſe ſit, omnino aperit: quod maxime continentiae, humilitatis, temperatiq. animi exemplum ducimus. Trahimur omnes ſeu famae, ſeu ambitionis ſtudio; & optimus quiſq. gloriae immortalitate ducitur. quis ita fibra (vt ait ille) cornea eſt, quin nominis ſui ad poſteros producendi ambitionis ſtimulis titilletur? ita porro ad ſui memoriam propagandam homines impelluntur, vt reperti philoſophi ſint, qui in ipſis libris, quos de Contemnenda gloria perſcripſere, nomen ſuum nihilominus poſuerint. Non modo magnos viros, ſed minimarum quoque artium opifices, ſui nominis cognitionem ad futura ſaecula promere ſtuduiſſe, legimus. Omitto Phidiam, celeberrimum illum ſtatua-

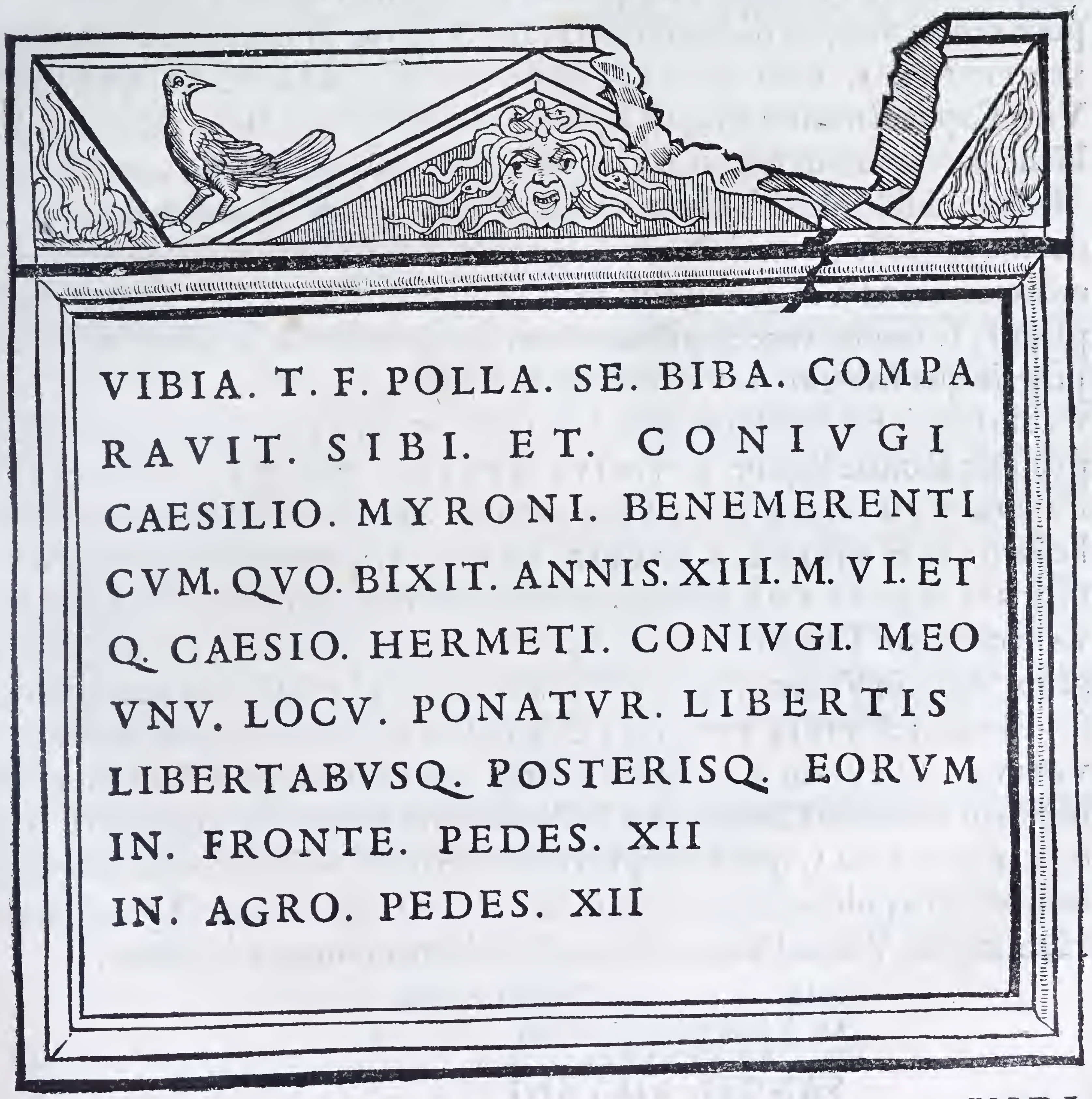
rium

rium,qui ſui ſimilem ſpeciem (cum nomen inſcribere non liceret) in Mineruae clypeo, quae ex ebure, & auro conſtabat, ita incluſiſſe dicitur, vt eam ſiquis ſuſtuliſſet,vniuerſam ſpeciem diſſoluere neceſſe eſſet:quod inter ceteros commemorat ad Brutum de Oratore Cicero. Legimus duorum hominum genere Laconum,hiſtoriam veriſsimam, qui vterque Architectus, vterque Fictor exſtiterat: hos autem templum, quod Romae Octauia vouerat,faciendum aiunt conduxiſſe: qui,vt ne quid praeclaro illi operi quidquam deeſſet, complura propria impenſa conſtruxere; inſcriptionis ſolum laudem affectantes. Verum cum inuidia, atque artificium aemulatione factum eſſet, quo minus ijs inſcriptio concederetur, nec vllis id praecibus aſſequi omnino valuiſſent, alio argumento eam quaeſiuerunt,nobilitareq. poſt obitum nomen ſuum tentauerunt.in columnarum ſiquidem epiſtilijs ſuorum nominum ſimulacra inſculpſerant. Sic enim ab obliuione ſuſcepti operis ſe vendicare putauerunt; ſi ranae alter, alter lacertae effigiem effinxiſſent. σαύρος enim alter dicebatur, ideſt Lacertus; alter vero βάτραχος, ideſt Rana vocabatur. Quid tot millia ſepulchrorum monumenta, quid tot elogia deſignant, niſi hanc nominis ad poſteros concelebrationem? Ego vero, qui in volutandis, perſcrutandiſq. antiquornm monumentis multos ſane annos contriui, nihil tale videre mihi vnquam contigit, vt homines hanc,poſt funera, ſui cognitionem reſpuerent; quin etiam vel ſaepiſsimae nomen illius prius, qui aliquid alicuius memoriae prodiderit, inſcriptum oſtendi; quam illius, cuius nomini quidpiam poſitum videatur.

DE

DE C. CAESIO HERMETE CVI SEPVLCHRVM A VIBIA POLLA VXORE EXTRVCTVM EST
CAPVT X

Vbi nonnulla de Vibiorum gente, de Pollae vocabulo, *de dictione* SEBIBA, *vel* SEVIBA, *& ſimilibus; de* B *pro* V, *de* V *pro* B; *item de* Λ *Graeco pro* L *Latino, vſurpatis: praeterea quid dictiones* IN FRONTE PEDES XII IN AGRO PEDES XII, *& conſimilia; quid Meduſae, ſeu Gorgonum caput; quid ignis, quid Cornix in ſepulchris deſignent, haud inſulſe explanatur.*

INDICATVM ſuperiorem lapidem Fonteio fuiſſe ab Achille Statio, ſcriptum is in Aduerſarijs hiſce verbis reliquit: Romae, via Appia, ad D. Sebaſtiani, in tabernae pauimento, animaduertit Achilles Statius; editur fortaſſe nunc primum, vidi ipſe, & deſcripſi. Nil prorſus de ſuo adiecit Fonteius. Verum cum nos inſcriptionem ipſam, multis locis elucidatione dignam duceremus, libenter noſtris ſcriptis inſeruimus; & in eius explanationem nonnulla ſcribere, operae pretium iudicauimus. Hic Vibia Polla monumenti locum ſibi, ac Caeſilio Myroni, priori marito, & Q. Caeſio Hermeti, coniugi ſecundo, Libertis, Libertabuſque, Poſteriſque eorum, viua in primis comparaſſe videtur. VIBIA. ex vetere ſtirpe Vibiorum Romae, ex qua vibius Panſa, cum Hircio Conſul. Diuiſa gens in diuerſas familias cenſetur. Vibium à Vibice deriuari, ſunt qui coniectura tradunt. eſt enim Vibex, teſte Feſto, ſignum verberis in humano corpore remanentis; ita dictum, quod vi fiat. Legitur in Capitolinis tabulis P. SEXTIVS Q. F. VIBI. N. CAPITOLINVS: & apud Liui. lib. XXVI Vibij Virij Capuani mentio eſt; qui Capuae potentiſsimus, primus defectionis ad Hannibalem auctor fuit: is, iam attenuatis Poenorum viribus, cum Capuani à Fuluio obſeſsi, deditionem pararent, vigintiſeptem Senatores domum deduxit; qui quidem conuiuio adhibiti, cum quammaxima vini ingurgitatione mentem omnem ab imminenti mali ſenſu alienaſſent, poſt mutuos complexus, ſe omnes veneno peremerunt. Exſtat infra Capitolium alia inſcriptio, in qua habetur L. VIBIVS. C. F. RVFVS. M. COCCEIVS M. F. NERVA: in hortis Fabiani Montis C. VIBIVS C. F. RVFVS: item in hortis Carpenſibus, Romae legitur L. VIBIVS AVGVSTI SER. PAMPHILVS SCRIBA LIB. CVM VIBIA SVCCESSA VXORE. Exſtat inſcriptio extra Mirabellam, cum VIBIA L. F. SALVIA VARIA, vbi mentio fit M. VIBII SOLEMNIS SEVERI COS. ibidem, in inſcriptione alia viſitur VIBIA FELICITAS; cernitur Tergeſte VIBIA TERTVLLA: legimus & VIBIVM MODESTVM Aſiſij, in Vmbria; legitur & VIBIA AVRELIA SABINA apud Maffaeios Romae; & VIBIA PSYCHE, & VIBIVS POLYBIVS apud eoſdem; & VIBIVS GALLVS in vno lapide Peruſij, quem deſcripſit Onufrius Panuinius in Romana Ciuitate. Ad D. Paulli extra vrbem ſepulchrum eſt, cum Q. VIBIO HERMA, quod ſibi ipſe viuus exſtruxiſſe videtur; cuius inſcriptionem, & quia pulchella eſt, & quia Q. VIBIVM HERMAM, Q. Caeſij huius Hermetis, & Vibiae Pollae filium fuiſſe arbitror, totam adſcribam.

DIS. SECVRITATIS
Q. VIBIVS. HERMA
ANTISTES.
SANCTI. SILVANI

ANNVM.

ANNVM. AGENS
LXX. FECIT
SIBI. BB.

Poſtrema duo elementa BB, Bibo deſignare crediderim,vt Fecit Sibi Bibo. Neque vero obeſſe autumo, hunc Q. Vibium, Siluani Antiſtitem, Hermam, Quinctum vero Caeſium, Hermetem ſcriptum conſpici; nam Hermem, & Hermam Trimegiſtum illum dictum ex Fonterij libri ſecundi, capite XIII obſeruandum eſt. Filius, vt nos ex quamplurimis lapidibus cognouimus, & alibi perſcripſiſſe meminimus, Patris cognomen, matris vero familiare nomen ſibi vendicare ſolebat. POLLA. Idem fere ſonare hoc cognomen apud antiquos reperio, ac PAVLLA; ſic POLLVS pro PAVLLO legitur. Huius cognominis mentio haud infrequens eſt in antiquis monumentis.videtur CANTRIA C. F. POLLA, vt alibi oſtendetur.Eiuſdem nominis multa alia praetereo, quae apud Aldum Iuniorem in Orthographiae volumine leguntur. Exemplum ponam, quod inſpexi ipſe ſaepiſsime Romae,in aedicularum angulo, parieti affixum,ad D.Mariae in via, & deſcripſi, ea, quae mox oſtendetur, forma:

V. Q. EPIVS. Q. F. COR. RVF.
Θ. CLODIA. C. L. SILENIO
Θ. EPPIA. L. F. PAVLLA. VOTE
NNIANA. MATER
EPPIA. M. F. POLLA

Quem lapidem eo ſtudioſius appoſui, quod hanc noſtram interpretationem varie adiuuare videtur: & quia Pollam oſtendit; & illud V. Viuum Q. Eppium, Q. F. Rufum feciſſe declarat. Etenim aut expreſſe VIVVS, vel SEVIVO, vel SEVIVA, aut SEVIBA FECIT, vt noſtra hac inſcriptione cernitur: aut ſola littera V, aut V. F. vt infra in Ferrarienſi indicabimus, ſcriptum non ſemel reperitur. Nota clariſsima V eſt, qua VITA, VIVVS, vel VIVA demonſtratur: vt Θ, qua MORS, vel MORTVVS, vel MORTVA deſignatur. θῆτα enim apud Graecos Iudices condemnationis nota fuerat, quemadmodum apud Latinos C, quod ea prima littera ſit in dictione θάνατος, quae apud illos Mortem ſignificat. quo alluſiſſe videtur Perſius Saty. IV.

Et potis es vitio nigrum praefigere Theta.

Habeo in meo de patriae antiquitatibus Commentario lapidem,ad hanc rem eleganter deſcriptum: quem huc appingendum duco:

V. SEX. AVIDI. SEX. L.
THEOPILI
V. SEX. AVIDI. SEX. L
PATIAE
V. SEX. AVIDIA. SEX. L

PRIMA

ɵ. AVIDIAE. SEX. SEX. L

FAVSTAE. IN. FR. P. XIII.

Dum horum Libertorum, Libertarumq. memoria poneretur, viui omnes, praeter Auidiam, Sex. Libertam, Fauſtam, videntur; ad cuius nomen Theta adfixa eſt, mortis ſignum. Obſeruaui ipſe in Germania multa mortuorum ſepulchra recentium; eorum ſcilicet, qui adhuc Catholicam fidem religioſe colunt; partim marmoreis ſignis, partim picturis exornata. Morem hunc ſeruant, vt ſepulchra patres, matreſq. familias condant; ibi maritus ad dexteram, vxor ad ſiniſtram apparet: poſt ſe quiſque liberos habent; viro mares, mulieri feminae inſculptae, aut adpictae adhaerent. Si forte quis eorum moriatur, vel mortuus iam eo tempore ſit, quo ſepulchrum conſtruitur, ſupra demortui caput Crucis ſignum appingunt. SEBIBA. ſic & SEVIBA, & SEVIVA. has omnes formulas in vetuſtis monumentis non paucis obſerues. Nos aliqua indicabimus. Romae ad D. Angeli, in foro Piſcario.

D. M.
AELIA. AQVILINA
SEVIBA. SIBI. FECIT
VIXIT. ANN.

In aedibus Carpenſibus, Romae.

DOMITIA. ITALIA
SEVIBA. FECIT. SIBI. ET
HYACINTHO. COIVGI. SVO
AVG. N. ET LIBERTIS. LIBE
RTABVSQVE. POSTE
RISQVE. EORVM

Sic SEVIBO ad D. Caeciliae, Tranſtiberim:

L. FILLENVS. IANVARIVS
SE. VIBO. FECIT. SIBI. QVI
VIXIT. ANNIS. LXXXXVIII

Sic SEVIBVS COMPARAVIT apud Fonteium, capite nono libri primi: ſic SEBIBA COMPARAVIT duabus inſcriptionibus demonſtratur: quarum primam, ſic inſcriptam, lego:

D. M.
AELIA. NICE. SACERDOS. BONAE. DEAE
SEBIBA. COMPARAVIT. SIBI. ET
AEL. THALLVSAE. ET. AEL. SERAPIAE. ET
[illegible] AEL.

ALVMNAE. SVAE. CL. NICE. ET
CL. FORTVNATA. LVCCIAE. FELICITATI
ET. VALERIO. MENANDRO. F.

Vbi Bonae Deae ſacerdotem Aeliam Nicem aduertimus, quam ad cap. v. reponere obliti fuimus: dum feminas eius Deae ſacerdotes indicare auebamus: vbi nos lapidis verſuram facere, praeproperum librariorum ſtudium compulit: altera huiuſmodi inſcriptio eſt, ad Baſilicam Lateranenſem, ſic:

D. M.
SEPONIA. PROCLINA. CONIVGI
DVLCISSIMO. AVRELIO. MERCVRIO
MEMORIAM ISTAM SE VIBA
COMPARAVIT. SIBI. ET. SVIS. PO-
STERISQVE. ITEM LIBERTIS. LIBE-
RTABVSQVE. EORVM. SIQVIS. AVTEM
ISTAM MEMORIAM. EX NVMERO
FILIORVM. SIBE. LIBERTORVM
DISTRAHERE VOLVERIT. INF. AER.
PP. R. HS. I.:.:.N.

Verum enimuero ſi Epigrammatum arculas, vbi SEVIBA, SEVIBO, SEVIVO, SEVIVOS, SEVIVVS COMPARAVIT: atque vbi B pro V adſcriptum reperi, excutere omnes voluerim; verendum eſſet, ne magis lectorem taedio, quam voluptate aliqua afficerem. Infra ex duobus alijs monumentis, SEVIVA, & SEVIVO COMPARAVIT. Quicunq. autem curioſe talia addiſcere appetunt, adeant Aldi Iunioris luculentiſsimum Orthographiae librum, ex quo facile eorum animus explebitur. nam in dictione Epiſtola SEVIBVS; in littera Q. SEVIBOS; in dictione Licinius SEVIBI; in Proconſul SERBVS; in Caecina LIBIVS; in Laeua IVBENTIVS IVBENTVTIS, pro Iuuentius, & iuuentutis conſpicitur: ſicut in Haue BALEAS, pro VALEAS; in Coniux BENANTIA, pro VENANTIA; in Africa ALBEI TIBERIS, pro ALVEI TIBERIS. Non taceam, quod vir quidam eruditiſsimus ignoraſſe videtur; cum enim is in ſepulchrum, ita in ſcriptum incidiſſet: D. M. EGO CONTIVS ME BIBO ARCAM FECI: dicendi modum non percipiens, nomen proprium MEBIBO arbitratus eſt, & datiui caſus: vt ſcilicet Mebibo cuipiam Contius arcam fecerit. Atqui non B, tantum pro V, ſed V ſaepiſsime pro B vſurpatum legimus. magna nimirum inter has duas litteras affinitas intercedere videtur. cuius rei è quampluribus paucis exempla proponam. Legitur apud Delphinos Romae VENEMERENTI pro BENEMERENTI, in lapide huius exempli.

N 3 D. M.

D. M.
AVRELI. DIOGNETI
SACERDOTI. VENE-
MERENTI. FECIT
AVRELIA. CAENIS
COIVX. CON QVEM ita ſcriptum eſt:
VIXIT. ANNIS ....

Ibidem PLACAVILE legitur pro PLACABILE. VNDIS CYANEIS DONVM PLACAVILE FECIT. Principium eſt quorundam carminum, quae quia ſatis mendoſa, & barbara ſunt, libens praetereo. Sic DANVVIVS pro DANVBIVS ſcriptum, & ipſe vidi creberrime in Traiani argenteis nummis, & ab Iuniore Aldo appoſite admodum, ad hoc ipſum oſtendendum, adſcribitur, in Scholijs, quae iampridem in Caeſarem doctiſsime lucubrauit; meoq. hortatu edidit in praeſtantis virtute iuuenis, Hieronymi Matthaeij gratiam, tum Protonotarij Apoſtolici, quem poſtea Camerae Apoſtolicae Clericum, nunc Camerae eiuſdem Auditorem ſumma cum ipſius laudis gloria ſpectamus. COMPARAVIT. Adſimile ſupra, & in duabus peruetuſtis inſcriptionibus obſeruo; quas infra apponam. Paſsim enim aut praedij, aut agri, aut hortorum, aut aedificiorum emptionem, ſepulturae conſtituendae cauſſa, expreſſam in ſepulchrorum cippis conſpicamur. Pulcherrimae menſae inſcriptio olim viſebatur Romae in aedibus Paulli de Alexijs, cuius adhuc nulla (ò res humanas caducas, ò nunquam firmas) memoria exſtat. deſcripſit eam Mozochius, & in volumen retulit, in hanc formam.

HAEC AEDIFICIA. PROPRIA COMPARATA. FACTA. DICATAQ.
SVNT. MONVMENTI. SIVE. SEPVLCRVM. EST. ET. OLLARVM
QVAE. IN. HIS. AEDIFICIIS. INSVNT. ET. CONSECRATAE. SVNT
RELIGIONISQ. EARVM. CAVSSA. A. C. COMINIO
SYMPHORE. ET. LIBERTIS. LIBERTABVSQVE
POSTERISQVE. EORVM

Adijciam noſtrae haud valde diſsimilem, quae ad D. Saluatoris, in Campo, prope pontem Sixti conſpicitur.

D. I. M.
AVRELIA. VITALIS. SEVIVA. A. SOLO
COMPARAVIT. SIBI. ET. AVRELIO. PRO-
CVLO. CONIVGI. SVO. ET. LIBERTIS. LI-
BERTABVSQVE. POSTERISQVE. EORVM.

Huic perſimilis eſt apud Mazochium, quam ſe deſcripſiſſe narrat, ex lapide in aedibus Proſperi de Caſarellis, in Regione, vt aſſerit, S. Euſtachij.

TI. CLAV-

TI. CLAVDIVS. PROCVLVS. SEVIVO. SIBI
COMPARAVIT. ET. CAECILIAE. HILARITATI
CONIVGI. Reliqua quia mendoſa arbitror, aſcribenda non duco. CAESILIO. Vibia Polla Caeſilio Myroni antea nupſerat, quam Caeſio Hermeti. Caeſiliorum familias multas comperio, ut Caeſilius Maximus apud Fonteium, Caeſiae Quartae maritus: viſitur & CAESILIA PRIMIGENIA in quadam inſcriptione, in Oppido Paternel, Auſtriae, quod olim Carnutum dici, Appianus affirmat. In agro Capuano, in villa S. Petri viſitur lapis, in quo haec inſcriptio manet.

CAESELIAE. Ɔ.∴.Q. L. HYMNINIS.
OSSA. HEIC. SITA. SVNT. HELENA
L. D. DE. SVO. FECIT

Neque alienam familiam Caeſiliam à Caeſelia putarim: nam ſaepiſsime E. pro I. legentibus ſcriptum occurrit. ſic DEANA pro DIANA ipſe obſeruaui: & IOVE OPTVMO MAXSVMO, pro IOVI OPTIMO MAXIMO in lapide peruetuſto, qui extra Ameriam cernitur, à me deſcripto, aperte patet. ſic HIILPIS duplici II pro HELPIS, vidi ego in Corneola peruetuſta; quam mihi Aldus Iunior Venetijs oſtendit: quo ipſe ex Germania, & Pannonia reuertens appuleram. ibi hoſpitio ab eo humaniſsime exceptus, per tres menſes vrbem, quam admiratione, ac ſtupore magis, quam verbis complecti poſſum, perfruendi in primis copiam ampliſsimam habui. Mediolani ad caenobium D. Lucae, quod à ſacris virginibus inhabitatur, in ipſo limine cernitur epigramma, quod mihi tradidit nobilis adoleſcens Benedictus Plenus Mediolanenſis; id eſt hniuſmodi:

D. M. I. M.
VAΛIIRIANA. S. C
SIIXTIΛIO. TIIRIIOΛO
PATRII. IIT. SIIXTIΛIVS. VIIRVS. F.
BIINIIMIIRIINTI

Vbi duo obſeruatione digna ſunt, & duo II pro E inſcripta, & Λ pro L. Apponam & monumentum adſimile, vna cum ſuperiori ad inuentum.

FATIS
SIIVIRI. ΛIPARA
VALIIRIANA
V. S. L. M.

Vbi item duplex II pro E, & Λ pro L conſpicitur. Factum credo poſtquam Romanum Imperium in Orientem tranſlatũ fuit: vnde praeſides ad adminiſtrandas Italiae regiones, promittebantur Graeci homines, vel Latini Graecis lit-

teris

teris imbuti, à quibus huiuſmodi forte monumenta extruebantur: quae modo Graecis, modo Latinis litteris inſcribebant. Quin vidi ego non ſemel ſingulorum hominum binos tumulos oratione eadem, ac ſtylo exaratos: Graecis alterum, Latinis autem litteris alterum. BIXIT, vt ad ſupremum verſum, in dictione BIBA, B pro V. & Romae in D. Caeciliae lapis eſt L. Marij Hermetis, quem infra adſcribam: vbi ita, vt hic BIXIT, pro VIXIT, vſurpatum adſpicimus. neque vero hoc inuentu eſt rarum: cernitur id ſaepiſſime in lapidibus, & ab Aldo quidem exempla afferuntur non pauca. Sed alio me conferam. P. CAESIO HERMETI. apud Fonteium libri ſecundi capite XI T. CAESIVM HERMETEM PRISCILLAE LIBERTVM vidimus. VNV LOCV, pro vno Loco. Dandum hoc, vel aetatis, vel ſcalptoris imperitiae. Sed aetatis, & temporis eius, quo monumentum extructum eſt, vitio tribuo potius; cum ſupra male inſcripta verba alia inſpiciamus. PONATVR. Deeſt QVI, ideſt, QVI VNV LOCV PONATVR. Nam Caeſium cum Caeſilio poni Vibia uoluit. IN FRONTE PEDES XII IN AGRO PEDES XII. Ne quis alienum ſepulchrum violaret, alienumue corpus inferret, cautum fuiſſe, & apud Fonteium demonſtratum eſt, & nos aliqua hic conſcribemus. Sacer habebatur locus, vbi mortuorum cadauera condebantur; & ſepulchrorum iura ſacra ſemper habita non modo apud Graecos fuiſſe, & ROMANOS, ſed apud Iudaeos, & barbaras nationes, certum eſt. Scribit M. Tullius ſepulchrorum ſanctitatem in illo ſolo eſſe, quod nulla vi moueri, neque deleri poteſt; atque vt cetera extinguuntur, ſic ſepulchra ſanctiora fieri vetuſtate. *Terra,* inquit Plinius, *nos à reliqua natura abdicatos, tum maxime vt mater operit, nullo magis ſacramento, quam quo nos quoque ſacros facit.* Vnde Plutarchus in Numa ſacros vocari, inquit, vita functos. Via ſalaria haec olim inſcriptio legebatur, ab Appiano relata:

D. M.
P. LICINI. ET. AEL. AMYNTAE
CINERIBVS. HIC LOCVS. SACER. EST
VIX. VNANI : : : : : : : : : : : :

Vnde aperte locus, Cineribus ſacer videtur appellatus. ſic & Ollas conſacratas in Romano lapide, apud Paullum de Alexijs, apertiſsime ſupra oſtenditur. *Magnum eſt, eadem habere monumenta maiorum, iiſdem vti ſacris, ſepulchra habere communia,* ait Cicero libro de Officijs primo. ſed quid hoc expreſsius? Verba veterum Romanorum Legis haec erant; *Vbi corpus demortui hominis condas ſacer eſto.* Scythas nulla alia ratione ad bellum trahi poſſe compertum eſt, quam ob paternorum ſepulchrorum violationem. Tradit Vlpianus, Sepulchri violati actionem infamiam irrogare. Et Paullus Iureconſultus ait, Reos ſepulchrorum violatorum, ſi corpora ipſa extraxerint, vel

rint, vel oſſa eruerint, humilioris quidem fortunae ſummo affici ſupplicio, honeſtiores in inſulam deportari, aut relegari, aut in metallum damnari. quam ſepulchrorum religionem contra hoſtes non valere Caius arbitratur. verba eius haec ſunt. *Sepulchra hoſtium religioſa nobis non ſunt, ideoq. lapides inde ſublatos, in quemlibet vſum conuertere poſſumus, nec ſepulchri violati competit actio.* Quin etiam illud Romanorum Legibus cautum erat, ne quis veſtibulum, aditumue ad ſepulchrum vſu caperet, neue buſtum violaret. immo vero ita hanc legem firmam, ratamq. fuiſſe, veterum Iurisconſultorum ſcriptis admonemur, vt, diuendito fundo, agroq. vbi humata corpora exſtitiſſent, ſepulchra ſemper legibus exciperentur, & priori domino retinerentur. Hinc conqueritur fortaſſe pro Roſcio Amerino Cicero: publicatis Sex. Rôſcij bonis, ne iter quidem ad ſepulchrum patrium eſſe relictum. *Tam ſancta religio eſt ſepulchrorum*, ait idem de Legibus lib. II: *vt extra ſacra, & gentem inferri fas negent eſſe*. apud quem plura leges. Veruntamen, ne omnis agri terra, in qua ſepulchrum erat, ſacra putaretur; neue omnis agri pars ſepulturae adſignata, vel empta videretur, in imis cippis, ſepulchrorumq. lapidibus additae litterae ſunt, quibus praemonſtratur pedum numerus in fronte, atque in agro, quaquaverſus, ſepulchrorum cauſſa adſignatus. quod nunc dictionibus integris confici; vt in hoc noſtro Romano lapide: IN FRONTE PEDES XII IN AGRO PEDES XII; nunc paucis eaſdem dictiones litteris expreſſas, legimus; vt in Bononienſi à nobis ad Caeſij Cordi monumentum adſcripto; IN AGR. P. XLIV. IN FRO. P. XLIV. atque vt alibi vidi creberrime, IN. F. P. IN. A. P. pedum numero adiecto, quicumque collibuerat. Huc reſpexiſſe videtur Horatius libri I Saty. VIII.

Hoc miſerae plebi ſtabat commune ſepulchrum.
Pantolobo ſcurrae, Nomentanoq. nepoti;
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat; haeredes monumentum ne ſequeretur.

Sic legit Lambinus, non vt vulgo, *ſequerentur*. Putat Lambinus Teſtatorum eam verborum formulam eſſe; quibus verbis ijdem certum loci ſpatium è ſuis agris exſciperent, quod & ſuis haeredibus adimerent, & Reipublicae, ſeu alicui corpori, & vniuerſitati; ſeu libertis, & familiae ſuae donarent; vt eſſet vel populi, & vniuerſitatis, vel familiae ſepulchretum. Duo enim ſepulchrorum genera, vt idem ſentit Lambinus, fuerant; alia familiaria, hereditaria alia: familiaria ea erant, quae ſibi teſtator, & liberis, & libertis conſtruebat: haereditaria, quae ſibi, & haeredibus duntaxat facienda curauerat. non enim ſemper liberi ſcribebantur haeredes, ſed vel alieniſsimi interdum. quin etiam ſepulchris quam ſaepiſsime haeredes excludebantur. vnde illae ſepulchrorum frequentes notae: H. M. H. N. S. Ideſt, Hoc Monumentum Haeredes Non Sequitur; vel vt alij, Haredes Non Sequuntur, vel

Sequentur: vel ſic, H. M. H. N. Ideſt, Hoc Monumentum Haeredibus Negatur; vel ſic H. M. H. E. N. S. Ideſt, Hoc Monumentum Haeredes, vel Haeredem Eius, vel Externum, Non Sequitur; vel ſic H. M. H. S. S. E. H. N. S. Ideſt, Hoc Monumentum Senatus Sententia Eius Heredes, vel Externos Haeredes Non Sequitur. Certus igitur pedum numerus adſcribebatur, quo, vt diximus, agri, vel campi, vbi ſepelliendi facultas dabatur, ſpatium definitum erat. Eſt autem nihil aliud, IN FRONTE, quam A FRONTE. frons enim ſepulchri intelligitur, quae vel viae publicae propinqua eſt, vel viam ipſam reſpicit. Secundum vero viam ſepulchra conſtitui ſolita nemo ignorat. Hinc Latina, Nomentana, Appia, Flaminia, ceteraeq. extra Vrbem viae, ſepulchralium fragmentorum plenae conſpiciuntur: & monumenta, vel monimenta dici, teſte Varrone, affirmamus; vt ſcilicet praetereuntes admoneant, ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales. eoq. cetera facta, ac ſcripta memoriae cauſſa monumenta, vel monimenta dicta ſunt. IN AGRO. nil aliud deſignare crediderim, quam eam ſepulchri partem, quae agri ſolum occupabat, vt ſcilicet, IN FRONTE latitudo demonſtretur; IN AGRO aedificij ambitus. Etenim ſi in agro pedes XII ſepulchro adſignati ſint, pares pedes vndique intelligantur: id quod quaquauerſus Ciceronis verbis expreſſum, legimus: ait enim Philippi. VIII: *Aediles Curules edictum, quod de funere habebant Ser. Sulpicij,* Q. F. *Lemonia, Rufi funeri mittere, vtique locum ſepulchro in campo Exquilino, C. Panſa Cos. ſeu quo alio in loco videtur, pedes* XXX *quaquauerſus deſignet, quo Ser. Sulpitius inferatur. quod ſepulchrum ipſius liberorum, poſterorumque eius ſit: vti quod optimo iure publice datum eſt.* illud igitur, IN AGRO quaquauerſus libenter interpretarer. Neque eorum refragor opinioni, qui illud, quod ſupra ex Horatio oſtendimus:

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum

Hic dabat: illis uerbis, *In fronte*, latitudinem, ut diximus ſignificari; *in agrum*, uero longitudinem. Horatius caſus declinationem commutauit, non enim auferendi, ut Grammatici loquuntur, ſed accuſandi caſu uſus eſt; atque, *in agrum*, dixit, ut longitudo plane declaretur: ideſt, ea ſepulchri pars, quae in agrum, uel agrum uerſus uergebat. quod cum expreſsius demonſtrare uolebant, ita ſcribere quoque conſueuerant. IN FRONTE LAT. PED. XX. ET. DIGIT. II. IN AGR. LONG. PED. XX. &c. ubi expreſſe patet, IN FRONTE latitudinem indicari, cum iuxta legatur; LAT, ideſt latitudo, uel ſepulchri facies pedes uiginti, uel LONG. PED. XX. ideſt, Longitudo lapidis, uel ſepulchri eſt, pedum uiginti. Atque idcirco opinor, conciſo verbo, IN AGR. ſcriptum, ut oſtendatur, Latine dici, IN AGRVM, non IN AGRO longitudinem protendi. IN FRONTE, partem ſepulchri anteriorem intellige, IN AGRVM poſteriorem. quod ita quoque, magis expreſſum, legi: RETRO. ideſt, ea ſepulchri parte, quae à tergo eſt. Quare aptius ab Horatio dicitur, *In*

tur, *In fronte*, quam *in frontem*; & *in agrum*, quam *in agro*. illic enim ſtatus, hic motus quodammodo, iuxta Grammaticorum normam, agnoſcitur. Verum non facile Lambino, viro ceteroqui erudito, aſſentior; qui ait; illud, IN FRONTE, vel IN AGRO, Teſtatoris verba eſſe. quia non ſemper in ſolo proprio ſepulchra condebantur; ſed in agrorum, praediorumue particula, pretio empta, vel alicui gratis aſsignata. atque, vt intelligeretur, quae nam agrorum pars comparata, vel gratis accepta, vel donata ab aliquo eſſet: praefigere illa verba ſolebant, IN AGRO, IN FRONTE: ne omne agri ſolum ſepulturae cauſſa conceſſum putaretur; ſed id tantum, quod videlicet litteris praemonſtrabatur. Vetabat Plato, vt refert de Legibus ſecundo libro Cicero, ex agro culto, eoq. qui coli poſsit, vllam partem ſumi ſepulchro: ſed quae natura agri tantummmodo efficere poſsit, vt mortuorum corpora, ſine detrimento viuorum recipiat, ea potiſsimum vt compleatur; quae autem terra fruges ferre, & vt mater cibos ſuppeditare poſsit, eam ne quis nobis minuat, ne ve viuus, ne ve mortuus. Vetabat quoque exſtrui ſepulchrum altius, quam quod quinque diebus homines V abſoluerint: nec è lapide excitari plus, nec imponi, quam quod capiat laudem mortui; inciſam ne plus quatuor heroicis verſibus. Mox vero ſecus obſeruatum apud Romanos eſt: nam & in agro culto, patrito, auitoq. ſolo ex Senatus Conſulto, CN Duilio Conſule, facto, humari licuiſſe legimus. Frequenterq. in hortis, ſuburbaniſque fundis exſtructa olim fuiſſe ſepulchrorum magnifica aedificia, paſsim & inſcriptiones, praeter à me ſupra relatas, plurimae, & aedificiorum veſtigia non pauca oſtendunt. Supereſt quoque, vt quid Gorgoneum illud, ideſt Meduſae caput cinctum, vt ait Cicero, anguibus, oſtentet, aperiamus. Fuit Meduſa, vt notiſsima fabula eſt, Phorci filia vna cum Stenyo, & Euriale ſororibus, quas Gorgones appellarunt, à truculentia; quam Graeci γοργότητα nominant. Haec cum eſſet forma inſigni, atque in primis crines auri inſtar haberet, à Neptuno adamata, & in Mineruae templo compreſſa dicitur: ex qua Pegaſum natum ferunt. quod facinus Minerua aegre ferens, Meduſae crines, qua propter amatori ſuo placuerat, in angues vertiſſe dicitur; dediſſeq. vt omnes eam adſpicientes, in lapides mutarentur. Quamobrem cum nemini monſtrum hoc tam horrendum intueri ſine malo liceret: Perſeus, ſumptis Mercurij talaribus, falcatoq. enſe; accepto Palladis item ſcuto (vt aere repercuſſum illius os uidere impune poſſet) Plutonis quoque galea indutus eandem, una cum anguibus conſopitam, derepente adortus, interficit; cum caput in patriam reportaret, ex eo ſanguinis guttae, per Africae ſolitudinis decidentes, in ſerpentes conuerſae dicuntur. Videndus Lucanus libro nono: ubi ait:

Squallebant late Phorcinidos arua Meduſae.

Sunt qui Pegaſi ortum ex Meduſae interfectae cruore tradant. Meduſae

uero aut Gorgonum caput ſepulchris affingi ſolitum, & in Bononienſi lapide perſpicue cernitur, quod nos ſupra, ad caput VIII addidimus; & alibi non raro obſeruandum eſt. quod ad terrorem incutiendum factum in primis exiſtimarim: vt ſcilicet ſepulchrorum violatoribus formido opponeretur; ſi quando mortuorum tumulos inuadere auſi forent quemadmodum Leonina capita, ſiue ſimulacra; eiuſmodiq. animalium ferocium ſpecies, ad ſepulchrorum expilatores deterrendos, in ſepulchralibus arcis alibi nos indicamus. Ad terrorem itidem inferendum in Herculis clypeo Meduſae caput geſtatum legimus: id & prae Palladis pectore, & in ipſius etiam clypeo inſculptum ferunt. quod ſcilicet tantam ſapientia vim habeat, vt qui ea praediti ſunt maxime, alijs timorem faciant; confundant, imperitiae coarguant; ſtuporem negotijs, quae ab ipſis pertractantur, in hominum animis excitent; lapideaq. mortalium paene pectora reddant. Hinc in priſcorum ſtatuarum clypeis, galeis, toracibus Meduſae, aut Gorgonum caput conſpicamur. quod cum primis in Veſpaſiani Caeſaris ſtatuis videre eſt: quem aemulatus Domitianus filius, eiuſdem capitis imaginem vel ad terrorem, vt diximus, praepectore ſibi affixit, vel quod Palladis numen prae ceteris venerabatur. Quid ſi per Meduſae caput mortalibus conſulere, priſcos homines voluiſſe, dicamus? vt ſcilicet Superbiam, ac Libidinem vitaremus: vitiorum omnium maxima. nam & propter libidinem Palladis templum violaſſe Meduſam aperuimus; & propter ſuperbiam de capillorum pulchritudine cum Dea contendere, eſt auſa. Superbia, faſtuq. tumidum, quis non videt, neque homines, neque DEVM ipſum formidare? notiſsima Gigantum fabula; notiſsima, & veriſſima Luciferi arrogantia; perſpicuae vtrorumq. poenae, & ſupplicia. Superbi non modo faſtidiunt omnia, DEVMQ. ipſum contemnunt, ſed quid quid illis diuitiarum, opum, ac fortunarum eſt, tantum abeſt, vt à diuina ſibi manu traditum fateantur, ac proin gratias Diuinae Maieſtati habeant; vt vel cum caelo ipſo decertare, & contendere audeãt: vana ſibi quotidie ſomnia fingentes; caſtra, regnaq. in aere molientes, nihil omnino penſi habent, quomodo ſe ſe habiturum ſit corpus; non dico ad annum, ſed ad veſperum. Quid de Superbis, ac libidinis vi diffluentibus dicam? nam à ſuperbis haud libidinoſos ſegrego. vtrumq. & ſapientes viri complexi videntur, & Cicero ipſe vtrumq. vitium coniunxit; ſic enim contra Rullum ſapientiſsime diſſerit: *Coloni Capuae in domicilio ſuperbiae, & in ſedibus luxuriae collocati*. Haec igitur duo vitia è mentibus hominum deducere, retrahereq. Meduſae capitis ſpecie antiquitas forte conata eſt: atque in monumentis ob omnium oculos eo inſculpſit, ut ſcilicet mortis recordatione, quae propter incertos caſus quotidie imminet, ab eiuſmodi uitijs homines abſtineant. Nam ſi antiquorum latentem in monumentis ipſis prudentiam altius inſcrutemur, nimirum nobis ſemper aliquid occurret, quo myſtice quodammodo admoneamur

moneamur, & mortem propter uitae breuitatem non longe abeſſe; & vt illius terribili, horrendaq. memoria perteriti, à malis deducamur. At nunc, cur ignis ſit in monumento effictus, aperiendum. Attigimus tertio, & ſuperiore capite, & hic repetendum ducimus: duo rerum principia à Phyſicis conſtituta: calorem, & humorem; ignem ſcilicet, & aquam. Hinc ignis, atque aquae ſacramento, tanquam generationis initijs, primiſq. naturae elementis, quibus uitae, uictuſq. communis ratio conſtat, ueteribus placuiſſe legimus, ut nuptiarum foedera ſancirentur: nam poſt ſolemnem ſtipulationem, maritus, nouaq. nupta ignem, & aquam attingere iubebantur. Philoſophi, & poetae non pauci Mundum diſcordi quadam concordia conſtare dixere: ut ſuperiore capite ex Ouidio ſignificatum eſt. Sed qui haec ignis, & aquae concordia fieri poſsit, optime Firmianus Lactantius quaeſtionem diſſoluit. non ignem, & aquam, ſed eorum ſubſtantiam, ait, permiſceri. quis non ignis ſubſtantiam calorem dicat, quis non humorem aquae? Duo igitur elementa exiſtimata ſunt, ſine quibus nec hominis ortum, nec uitam conſtare poſſe putarunt: alterum quaſi maſculinum, alterum quaſi femininum; alterum agens, alterum patiens elementum appellarunt. Eram hoc Caput praelo commiſſurus, quando me ad D. Dominici, ſplendidiſsimum Bononiae Caenobium contuli, uiſendi, ut aſſolebam, doctum ſane uirum, & moribus optimis per ornatum, Magiſtrum Dominicum Pacium Vlisbonenſem, uerbi DEI buccinatorem egregium; offenderam in lectulo ſtranguria laborantem; ita tamen ut morbus ad ſalutem uertetur: aderat tum forte etiam uir integritatis eximiae, ac non uulgari doctrina praeditus, Magiſter Eliſeus Capis, Venetus, Haereticae prauitatis Inquiſitor: cum ijs multo ultro citroque ſermone habito, uterque in meum hoc opus orationem uertit, laboremq. in id meum commendare, (neſcio an amore magis, quam iudidicio) uterque induſtriam efferre occoepit. utriſque enim eorum folia, quae uocant, ut è praelo depromerentur, uiſenda tradebam. communicaui eis quae mihi in praeſentia edenda eſſent, & ſuperiorem omnem tractationem expediui. Iſtam, inquit Pacius, quaeſtionem à Theologis quoque noſtris, praeter ipſum Lactantium, quem tu, Iacoboni, attuliſti, pertractatam inuenio. Aiunt enim loco illo, qui eſt Bibliae initio: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*: praeter quam quod illud, *ferebatur*, confouebat, interpretantur, (nam Hebraice MERACHEFET confouere ſignificat) dictionem illam, *Domini*, Heloym deſignare: qui lingua Hebraica igneus dicitur: hoc eſt, Spiritus Domini igneus confouebat aquas. vbi interpretes quidam: *Quia uniuerſorum principium calidum, & humidum eſt*, inquiunt. Confouebat igitur calore ſuo aquas, quae verbum DEI, & ſapientia ſunt; vt pleriſque ſacrae paginae locis, atque in primis Eccleſiaſt. XV vſurpatur: *Et aqua ſapientiae ſalutaris potauit eum*. Hinc Pſalmographus: *Verbo Domini*

Caeli formati ſunt; & ſpiritu eius omnis virtus eorum. Praeterea de Regeneratione ſic Euangelio habetur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto*. Nam aquae dictione filium, quod Dei verbum, humanae carnis compage indutum, Spiritu ſancto, igneum vigorem, ideſt cognitionem in Devm, quae generatur in nobis, docti viri exponunt. Et quemadmodum prior naturae generatio igne, & aqua, vt dictum eſt, facta videtur; ſic ſecundam, ſupranaturalem (vt ita dicam) generationem per, Filium, & Spiritum ſanctum, par erat, fieri. Verum haec Theologis pertractanda libentius reliquerim: ne vltra, vt aiunt, crepitam. Heraclitus vero ignem, rerum omnium principium ſcripſit; Thales Mileſius aquam. vterque verum, ſed neuter veritatis ſcopum attigere. neque ignem ex aqua naſci poſſe, probabile eſt; neque rurſus ex igne aquam: ſed verius ex utroque ſimul, aequabili connexione permiſto; ideſt ex utriuſq. ſubſtantia cuncta procreari, cunctaq. peruigere dicimus. At plurimi tamen ſunt, qui cuncta ex igne progigni affirmant; ſed nos hanc doctrinam uniuerſam, ſi poſſumus, excutiamus; implicatamq. rationem exoluamus. Atque in homine duo haec praecipua elementa conſtituenda: alterum, à quo corpus, membraq. conſtent, quod commune cum belluis habemus; alterum ſoli homini datum, caeleſte, & immortale; quo ſcilicet diuinae aurae participes ſumus, & à caeteris animantibus diſtincti. Cetera animalia, quoniam mortalia omnino ſunt, idcirco aqua tantum uti dicuntur; quod elementum corporeum, & terrenum putatur: cuius natura, quoniam grauis eſt, & deorſum fertur, animalia humi prona, & morti plane obnoxia fingit. nos vero, quibus immortalis, & caeleſtis anima eſt, idcirco igne perfrui philoſophi volunt; cum elementum caelo proximum, inde hominibus datum ſit. & quia immobile, & ſurſum fertur, idcirco homines erectum os habere aiunt, & vitae ſane eidem competere rationem, ideſt animae noſtrae viuentis, & immortalis. quam quidem animam ignem omnino eſſe, & diſputat apud Tullium, Tuſculanarum primo, Zeno: & Varro, & Philoſophorum, poetarumq. plurimi idem ſentire videntur. Vnde Virgilius Aeneid. vi.

Igneus eſt ollis vigor, & caeleſtis origo
Seminibus. Ad illa Terentij verba, quae ſunt Adelph. act. 3. Sc. 11. *Seni animam primum extinguerem*: Donatus, *Extinguerem* ait, quia ignis eſt. Vbi vero Virgilius lib. iv. Aeneid. inquit:

omnis & vna
Dilapſus calor, atque in ventos vita receſsit:

Seruius locutum poetam affirmat, iuxta eorum opinionem, qui animam dicunt calorem eſſe. Ex quo frigus pro Morte; frigidus pro mortuo; & Mors ipſa frigida, & gelida dicitur. cuius rei cum legentibus crebriora exempla occurrant, quam nos hic congerendi otium ſit, praetereunda non pauca exiſtimo. Cum

ſtimo. Cum igitur anima, vt dictum eſt, ignea vis putaretur; cumq. eam non penitus cum ipſo corpore extingui, ſed circa demortui tumulum aſsidue volitare, multorum opinio ſit: hinc factum exiſtimarim, vt in tumulis, cippiſq. ſepulchrorum ignis ſimulacrum, velut animae ſymbolum, affingatur. cuius rei magnum mihi exiſtimandi argumentum praebet & praeſens hoc à Vibia Polla maritis flammarum ſpecie excultum; & vas illud, quod in Caeſiae Victricis tumulo, apud Fonteium lib. II inſpicitur; vnde flammula, teuiſsimis emanans linguis, uidetur. Neque vero auem, quam à temporis iniuria vendicatam, & ſepulchro hoc receptam, video, foras exturbandam, atque eliminandam duco. Duplices Cornices, vt conijci poteſt, in monumento exſtabant, quas in non paucis obſeruandum eſt; atque adeo apud Fonteium lib. II cap. IV, in Caeſij Nepotis tumulo. ea potiſsimum de cauſa à Vibia Polla affixas duxerim, vt legitimum ſuum cum viris duobus matrimonium oſtenderet: (aiunt enim inuicem Cornices more hominum copulari) vel forte vt concordiam inter eam, & viros demonſtraret. quae quam rara, & quam inuentu inter virum, & vxorem perdifficilis ſit, ad eum Terentij locum, qui eſt Hecyra act. II Sc. I: *Viris eſſe aduerſas aeque ſtudium eſt:* multis, in hunc ſenſum congeſtis, declaraui. ex quibus nonnulla lubet huic paginae adſpergere. Pulcherrimum ſane Epigramma, è Graeco deſumptum, ab Auſonio relatum eſt, de Grammatico quodam, qui vxorem litigioſam, rixoſamq. domum duxerat; quo Grammaticus ipſe, ita conquerens deſcribitur:

Arma, virumq. docens, atque arma virumq. peritus,
Non duxi vxorem, ſed magis arma domum:
Namque dies totos, totaſq. ex ordine noctes
Litibus oppugnat, meq. meumq. larem.
Atque, vt perpetuis donata à Marte duellis,
Arma in me tollit; nec datur vlla quies.
Iamq. repugnanti dedam me, vt denique victum
Iurget ab hoc ſolum, iurgia quod fugiam.

Quid hoc expreſsius: *Dos eſt vxoria lites:* Ouidius de arte inquit lib. II. Cui plane adſtipulatur Saty. VI. Iuuenalis, his verbis:

Nulla fere cauſſa eſt, in qua non femina litem
Mouerit; accuſat, Manilia ſi rea non eſt.
Componunt ipſae pro ſe, formantq. libellos.

Sed paullo poſt plenius.

Semper habet lites, alternaq. iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo:
Tunc grauis illa viro, tunc orba tigride peior,
Cum ſimulat gemitis occulti conſcia facti:
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat,

Vberibus

Vberibus ſemper lacrymis, ſemperq. paratis
In ſtatione ſua; atque expectantibus illam
Quo iubeat manare modo. Ibidem ad hoc ipſum alludens: *Puſio, qui noctu non litigat,* ait. Hinc tanta frequentia ſepulchrorum qui hanc inſcriptionem habent: CVM QVO VIXIT ANN. &c. SINE QVERELLA: vel SINE VLLO IVRGIO, vel SINE VLLO LITIGIO. Ad indicandas perpetuas vxoris cum coniuge lites, rixaſq. non modo per vniuerſum vitae ſpatium, ſed poſt funera quoque duraturas, confinxere inſcriptionem elegantiſsimam, quam multis locis repetitam adſpicio; huiuſmodi argumenti:

DIS. MANIBVS
HEVS. VIATOR. PAVLLISPER. CONSISTE
MIRACVLVM
HIC. VIR. ET. VXOR. NON. LITIGANT
QVI. SVMVS. NON. DICO
AT. IPSA. DICAM
HIC BAEBIVS. EBRIVS. EBRIAM. ME. NVNCVPAT
HEI. VXOR
ETIAM. NVNC. MORTVA. LITIGAS

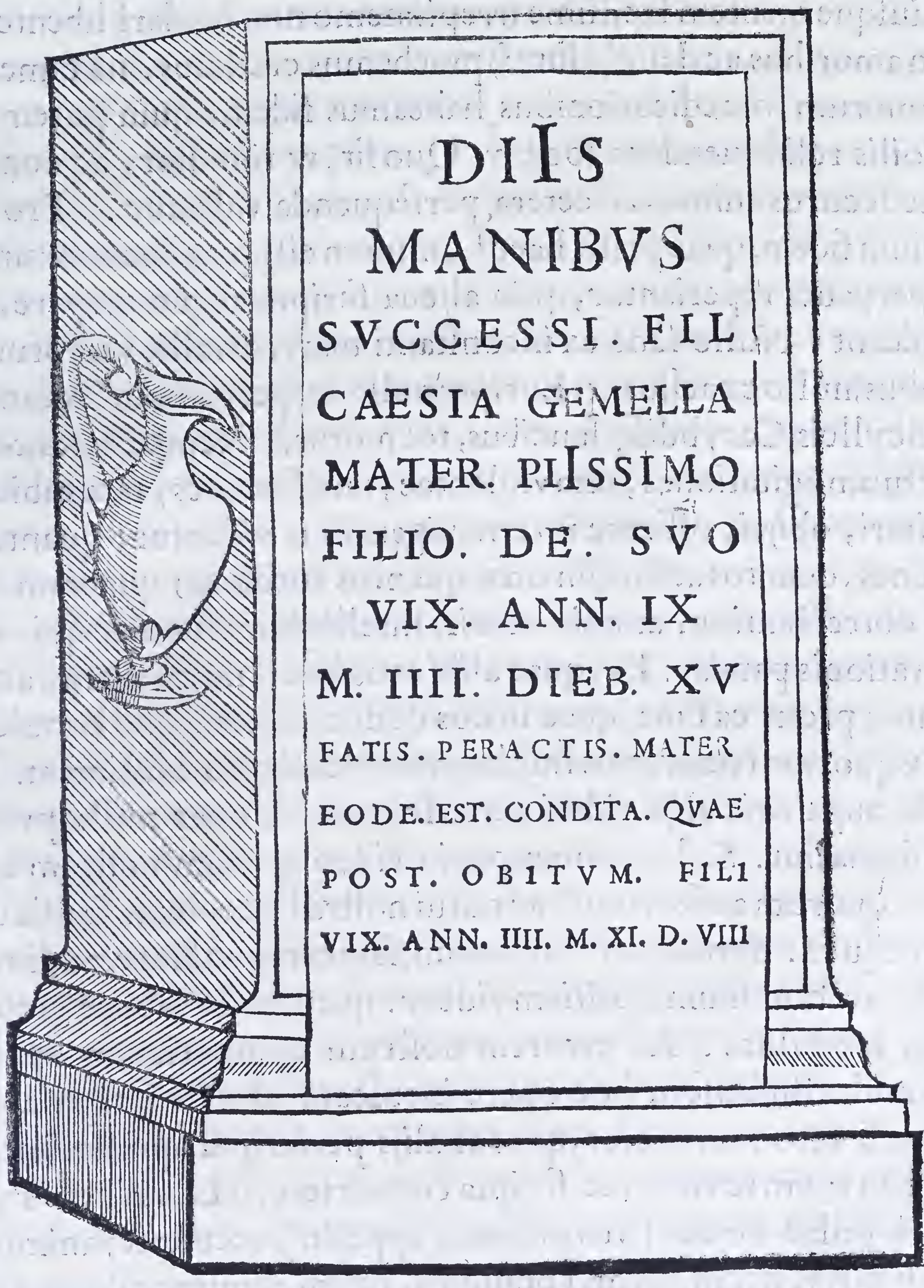
Neque hoc inuentum meum eſt, cornicem concordiae ſymbolum fuiſſe: nam & inſculpta eius forma videtur in antiquis nummis plurimis. In Fauſtinae nummo ſignata cornix inſpicitur, cum inſcriptione, CONCORDIA: conſpicitur ea quoque in lapidibus, & antiquis monumentis non raro. vidi ipſe Romae in Maffeiorum aedibus marmor inſcriptum, in cuius vno latere uidetur cornix lauri ramuſculo inſidens. Vel Cornicem Vibiae Pollae uitae diuturnitati adſcribamus; nam ad quingentos, & amplius annos Cornicis aetatem ferunt. Tritum eſt illud, & ab aniculis decantatum: tres annos praetenſam agro Sepem; tres ſepes Canes uigere; tres Canes Equos; tres Equos Hominem; tres Homines Ceruum; tres Ceruos Cornicem.

DE

DE CAESIA GEMELLA QVAE SVCCESSO FILIO SEPVLCRVM EXSTRVXIT VBI POSTEA A VIRO CONDITA EST

CAPVT XI.

Vbi variae Sepulcrorum inſcribendorum formulae; plena Manium, & *Inferorum Deorum; ſacrificiorum, & Parentalium pro mortuis enarratio: de ipſo Succeſſo, de Gemella; de ſingulis denique, quae in ipſo Lapide videntur, non illepida explicatio.*

ABSOLVTO iam Decimo Appendicis capite, quod laboris huius noſtri vmbilicum ducimus; Vndecimum eodem aggredi inſtituto fidentius videbamur: quandoquidem plurimi, ijdemq. non ineruditi homines, ad quorum manus noſtrae hae lucubrationes deuenere (nam à multis antequam in hominum oculos prorſus incurrerent, conſiderari eas maluimus: vt ſcilicet, ſi quid eſſet plurimorum ſententijs reprehenſum, corrigendi, atque emendandi ſpatium eſſet; dum nihil inuidorum hominum conuicia, dum nihil obeſſent doli) & litteris, & ſermone praenunciant: Priſcorum haec Caeſiorum monumenta noſtrarum commentationum praeſidijs non modo firmamenti multum habitura, ſed ab incertis Fortunae caſibus fore tutiora. In quo quidem verba nobis dari, aequiſsime patimur: & nos (quod vitium in optimi cuiuſque mentem facillime irrepit: nemo non laudari libenter audit, quae ſibi in amoribus, ac delicijs ſunt:) praebemus credulos. ita tamen, vt non tantam bonorum praedicationibus habeamus fidem, quin putemus, Momis, ac Zoilis relinquendum locum. Quo fit, vt timidior, ac non penitus quietus, ac ſecurus animus ad cetera perſequenda videatur. Pro mortalium omnium fidem. quae peſtis haec hominum eſt? quae haec omnino coniuratio? vt perpauci reperiantur, quin aliena ſcripta aeque carpere, ac dilacerare ſtudeant. Nullo ſane ex inconſtanti mari; è nullis ventorum vi agitatis fluctibus; nullo ex aeſtuanti Euripo; nullo ex perturbato Oceano; nullis deniq. ex Scylleis, Carybdiſq. faucibus, tot motus, tot tempeſtates; tot, tamq. variae fluctuum agitationes; tam violentae, tam furentes, tam rabidae procellae excitari, obijci, officere internauigantibus videntur; quantas animi commotiones, quantos aeſtus, furores, quantos turbines; quantam denique rabiem ex obtrectantium animis exoriri intelligitur; ſimulac quis de re aliqua vela orationis pandat. Ea, quae alibi attigimus, nugas meras, ac germanas putamus; prout ea ſunt, quae in nos dudum à neſcio quo conuicia excitantur. Ex quo non temere nos huc homines declinaſſe exiſtiment. Friuola quidem, & nugatoria alijs videri certo ſcimus, & quae nulla prorſus reſponſione digna ſint. Sed, quoniam proin video gratiam noſtram apud eos comminui, quorum auctoritati, ac nutui noſtra haec omnia ſtudia diriguntur, ſilere nequeo. Sermonem excitatum, ſine certo auctore, audio; ſed tamen ſubodorari hominum malitiam videor: quae nullo labore creſcit, dum initia auget credulitas. At errorem noſtrum quamprimum aperiamus. Aiunt nos multa ſtudioſe in hoc opere inculcare, ab alijs ſcriptoribus pertractata: quaſi vero non deceat, quae ab alijs perſcripta optime ſunt, quaeq. conueniant, in tuum te vſum, & ſcripta conuertere. ò Librarij, ò Typographi, ò Bibliopolae omnes (vos primum appello) accurrite; animis hic, & corpore adeſtis; veſtram fidem, conſilium, opem, atque auxilium imploro:

veſtra

veſtra magis,quam mea hic cauſſa agitur. Vobis typi conſcindendi, confringenda praela, inflammandi papiri, comburendi libri, cremanda volumina, codiceſq.: occludendae prorſus officinae,ac tabernae librariae ſunt: ueſtra ars, induſtria, opera; ſedulitaſq. iſta veſtra, quae quaſi diuinum quoddam inuentum, aliquid ſemper communi litteratorum vſui, atque vtilitati prodit, ſtudioſos in dies adiuuat: nouo aliquo in dies opere diuturnae meditationis, longae, moleſtaeq. inquiſitionis laborem minuit; ſcribentibus denique non modo rerum omnium ſiluam, meſſemq. affatim ſubminiſtrat, ſed verborum, & ſententiarum apparatum,atque argumenta ſuppeditat; miſſa omnia facienda ſunt. En inuentum nouum, noua ars, noua ratio: noua lex praeſcribitur. Diſcendum eſt ſine libris; non legenda aliena ſcripta; reticenda, tecum habenda, quae didiceris; ex auctoribus nihil delibandum; aemulandum eſt nihil: poſtremo interdictum, quod veteres tum poetae, tum oratores,tum philoſophi,tum medici,tum Theologi omnes,& quidquid vſpiam ſcriptorum eſt, factitarint, ne faciant noui: quod ve dictum, ſcriptum ve eſt ſemel, dicere nefas ſit amplius. Ampliſsimus hic nobis campus patefit, & retorquendi iſtorum contra nos inſtructas calumnias, & eorundem, neſcio,an dicam ineptias, an ſtultitiam; an potius perfidiam, iniquitatemq. irridendi: ſed tantum afferam ea, quae nobis memoria, de repente incitata, ſuggerit. Volumen mihi alterum contexendum ſit, ſi ſcriptorum omnium antiquorum, & recentium ſcholam patere hic voluerim; qui ex ſcriptoribus alijs non materiam,non res, non eas,quas Graeci *Periochas* vocant, ſolum, ſed ipſam orationis compoſitionem mutuati videntur. Duo tantum linguae noſtrae Latinae lumina,& doctrinarum,paene dixerim,ſacraria, Ciceronem, & Virgilium, proferam. Quid non hic (vt à Graecis incipiam) ex Theocrito, atque Heſiodo in Bucolica,ac Georgica tranſtulit? nota vel puerulis res eſt, atque in ſcholis quotidie decantata; Maronem ſibi paſtoralis operis Theocritum; ruralis Heſiodum, auctores feciſſe. quid non idem ex Arato? quid non ex Sophocle? quid non ex Piſandro? quid non ex Graecorum plurimis adiumenti ſibi vendicauit? Longum eſt ſingula tangere. Non ne,tanquam ex aliquo archetypo, Aeneis ipſa ex Homericis tota argumentis, ac verſibus delineata conſpicitur? quid non idem ab Accio, Naeuio, Pacuuio, Furio, Ennio, Sueuio, Vario, Liuio, Lucretio, Catullo; quid non ex intima Latinorum penu abraſit? nam nunc integris deſumptis ex ipſis locis, nunc verbis, nunc carminibus; nunc paucis commutatis, pleraque omnia ex priſcis ſcriptoribus traxit? Si quis vero Ciceronem ipſum diligentius paullo euoluerit; quanta is ex Platone, Ariſtotele, Demoſthene, Iſocrate (taceo reliquos, nam mihi nomenclatore eſſet opus) ad verbum conuertit: quot Latinos ſcriptores, non modo ex ipſis rerum argumentis, ſed dicendi formulis, & figuris delibatis, verbiſq. ipſis recitatis, aemulatus apparet? Oſtendemus id

mus id, DEO iuuante, in eo Commentario, quem, poſt hanc editionem, in Terentium proferre cogitamus. vbi nos palam mille, & amplius locos, nunc tacito, nunc expreſſo auctoris nomine, ex ipſo Terentio à Cicerone deſumptos, faciemus. Atqui propius accedamus: & vno plane Ciceronis loco maleuolis iſtis os, ſi poteſt, occludatur. Neque vero Cicero Zoilis, atque obtrectatoribus caruit. Quin inuentus eſt, quidam Ceſtius (ſi Senecae credimus) qui ita audax, temerariuſq. fuit, vt Ciceronem ipſum Latinas ſcire litteras pernegaret. ò audaciam ſingularem, ò impune loquendi licentiam. Sed haud id diutius ſcelus impune tulit. nam Ciceroni filio, Conſuli, poenas audaciae, & temeritatis dedit. Quid de noſtri temporis, eloquentia facile principe, Paullo Manutio, Aldi filio, loquar? quo, ſi Cicero ipſe ab inferis excitaretur, neſcio, an Latinius, purius, atque elegantius noſtrorum hominum ſenſus, noſtraeq. tempeſtatis negotia, & actiones exprimeret. non ne, antequam ex humanis excederet; dum Romae eius domum familiariter frequentare, per eius in me beneuolentiam, ſummamq. humanitatem mihi, prae ceteris, licebat, exortus Momus quidam ex fece hominum eſt, qui eundem ſimili petulantia impetiuit? Sed Ciceronem iſti boni viri audiant. qui meam cauſſam; immo inſtitutum meum, deditamq. operam defendere ſatis ſuperq. videtur. is eodem crimine, cuius me iſti inſimulant, notabatur. ita enim Paradoxis ſcribit, vel potius obtrectatoribus reſpondet: *A Philoſophis, inquis, iſta ſumis. Metuebam, ne à Lenonibus diceres. Socrates diſputabat iſto modo: Bene Hercule narras; nam iſtum doctum, & ſapientem virum fuiſſe, memoriae traditum eſt. Sed tamen quaero ex te, (quando verbis nos contendimus non pugnis) vtrum potius de bonis eſt quaerendum, quid baiuli, atque operarij, an qui homines doctiſsimi ſenſerint? praeſertim cum hac ſententia non modo verior, ſed ne vtilior quidem hominum vitae reperiri vlla poſsit.* Nonne optime Cicero ſuam, & meam rem ſimul tuetur? nonne verba ſingula ab eo prolata, in rem noſtram belliſsime, & appoſite admodum cadunt? Nihil meo quidem animo prorſus neque magis lepide, neque magis commode dici, excogitariq. poterat. At iſti non forte probant; qui in ea ſunt haereſi, vt ſcriptorum auctoritatem pernegent. Scio id probari doctis; cum quibus errare lubet, quam bene cum iſtac hominum colluuie ſentire. Quis hic non iſtorum inſcitiam videt? quis non vecordiam? quis non? ſed comprimam me: nolo in eos verbis adſperioribus vti. Magno certe, & conſtanti animo iſtorum obtrectationes, haud ſecus, quam viri fortes, ac valentes canicularum latratus aſpernantur, contemnere initio propoſueram: ſed cum animaduerterim eorum garritu, alios, quos mihi in omni mea vita ſumma colendos obſeruantia ſtatui, in eandem facile fraudem, atque errorem rapi; hanc illis praecipue iniuriam fieri, iniquo patiebar animo. Hoc maxime inuidia, & petulantia habent, vt peſsime illi quoq. audiant, qui eas fouent. At ne

me quis

me quis, ita plane puſillo, atque abiecto animo putet, vt iſtiusmodi blateronũ,ac rabularum conuicijs deterrear;quin meo more;quantum mihi per aſsiduos labores,& moleſtiſsimas occupationes,concedere requietis licet, (nam ita otij in hac mea editione coanguſtor ſpatio, vt vel ſaepiſsimae haec mihi currenti calamo exarata, Librarijs committenda ſint) tradam me ad ea congerenda;quae non modo benigniſsimi lectoris animum aliqua,non dicam,rerum nouitate (nam nihil dictum, quod non dictum ſit prius) ſed aliqua iucunditate exhilarare poſsint. Atque,vt pictores non ignobiles ſolent, qui vndique excellentiſsimorum artificum ſigna conquirunt; vt quid in quoque laudatiſsimum ſit, pictura reddant: ita nos ex praeſtantibus doctrina, & eruditione viris, quaecunque nobis laudatiſsima, atque adeo huic noſtro operi conuenientia maxime videbuntur, quaſi penicillo exprimere ad viuum, conamur. Nihil quidquam nobis praetereundum ducimus; quod vel ſcriptorum exemplis, atque auctoritate firmare;vel illuſtrare ſententijs;vel verborum ornare elegantia;ac noſtras amplificare coniecturas, atque inuentiones queat. Poſtremo, vt Afranius ille Togatorum ſcriptor, in Togata, quae Compitalia inſcribitur, non inuerecunde reſpondens arguentibus, quod plura ſumpſiſſet è Menandro: *Fateor*, inquit, *Sumpſi non ab illo modo, ſed vt quiſque habuit, quod conueniret mihi, quodq. me non poſſe facere melius credidi: etiam à Latino.* ita propemodum fatemur: nos neque pudere, ac pigere, quae vel noſtrae opportuna compoſitioni videntur, de auctorum ſuppellectili conuaſare: vel quae nos meliora efficere ob temporis anguſtiam lambendo nequimus, eo, quo ipſi referunt modo interdum explicare. Neque vero mihi à bonis viris fraudi vnquam dandum putarim, ſi eam ſocietatem, ac rerum communionem,quae à doctis quidem viris exercenda ceteris inter ſe ſcriptoribus conceſſa eſt, mihi quoque vſurpandam dijiudicem: neque verbum quidem vnum, modo id poſsim, abſque aliqua bonorum ſcriptorum vel imitatione, vel veſtigio eloquendum. Quod ſane inſtitutum qui non in omni dicendi ratione tenet; ſed quidquid in buccam venit, temere, nulloq. diſcrimine effutit: putet ne quiſquam, hunc ſibi nominis quidquam vnquam adepturum? Homines ita profecto ſibi praefitentes noui, vt tanquam à ſaeuo, & immani ſcopulo, atque ab aeſtuoſa aliqua Syrti, ab optimorum ſcriptorum aemulatione refugiant. Hinc eorum ſemper oratio ſterilis, ſemper horrida, exilis, humilis, ac nulla prorſus videtur. Atqui nunc illa mihi quoque praecepta ſuccurrunt, à non ſatis litteratis deplorando, & laudibus omnibus perpetuo celebrando viro, Paullo Manutio Saulio perſcripta. hunc auctorem, & magiſtrum libentiſsime ſequor. Age vero, iſtorum cauſſa eius verba proferamus. ſunt enim, ſi recte memini, libro Epiſtolarum primo. *Nam qui ſe ita exercent*, inquit, *vt ex veterum ſcriptis & membra, & integrum quandoque comprehenſionis corpus, ſua in ſcripta transferant; non equidem*

P 3 *eos re-*

eos reprehendo: ſiquidem perfecti ſimilitudinem quandam ſequuntur: ſed quia perfectum ipſum non attingunt, in magna laude non poſuerim. Hic de verborum compoſitione, quae ad exornationem pertinet; non autem de rebus, aut argumentis, quae ipſius inuentionis ſunt, loquitur. attamen membra, & integrum interdum corpus ex veterum ſcriptis transferri, haud omnino improbat. Scio hoc apte, ſcio hoc non intempeſtiue fieri debere. Id ipſe praeſtem necne, omnium in hanc rem bene intelligentium iudicium accipiam. Ego vero, qui mihi ſum conſcius, id in primis pro ingenioli mei viribus conor, vt exſequi id quamcommodiſsime, ac opportuniſsime in hoc opere valeam. Elaboraboq. quantum in me erit, vt omnis & oratio; & meditatio mea Principis, & Domini mei auribus, eorumq. omnium animis, qui rerum talium delectatione afficiuntur, gratae accidant potius; quam iſtorum, qui maledicere in deliciis habent, ſententiae, ac iudicio. Sed quid locum hunc exagitem pluribus? Valete Cenſores naſutiſsimi; valete vitiligatores acerrimi: dari mentem vobis meliorem cupio. nam Caeſia Gemella nobis quodãmodo expoſtulat, & quod verbis decertare vobiſcum velim; & quod dum veſtras ſtultitias aperio; ſe, filiumq. ſuum ſilentij tenebris obnubi patiar. Gemellae igitur, & Succeſsi filij monumenti, quod in Caeſiorum atrijs ea forma, qua ſupra expreſſum dedimus, ſpectatur; inſcriptio duplex apparet. Alterius initium hoc eſt: DIIS MANIBVS SVCCESSI FIL. Dicendi formula haud infrequens. ſic ſupra apud Fonteium lib. I. cap. XI. DIIS MANIBVS L. CAESIANI LARGI. lib. II. cap. XII: D. M. M. VLPII SECVRI: & D. M. SEX. TETTI. SEX. L. HERME cap. XIII. Nonnunquam vero hoc inſcriptionis genus ſic reperitur: DIS MANIBVS SACRVM: vt apud eundem lib. II. cap. IX. & XII & XIV oſtenditur; adſcripto illius nomine, cui ſepulchrum conſtitutum eſt, datiuo caſu: & DIIS MANIBVS L. CESTI EVTROPI, ad D. Mariae, in ara Caeli viſitur: vbi illius, qui conditus ſepulchro eſt, nomen gignendi caſu legitur. & poſt; DIIS MANIBVS, frequens eſt quoque illius nomen, cui tumulus erigitur, datiui caſus, vt eſt apud Fonteium: D. M. Q. CAESIVO, lib. II. cap. II: D. M. CAESIO IANVARIO cap. IV ibidem: D. M. M. CAESIO M. F. PAL. MAGNO cap. VIII: D. M. M. CAESIO MARCIANO, cap. IX: D. M. M. CAESIO EPAFRODITO ibidem: D. M. GN. CAESIO ZOSIMO cap. XV. atque apud eundem, apud nos, & alibi ſaepiſsimae. item plerunque poſt, D. M. inſculptum illius nomen videtur, recto caſu, non raro, qui ſepulchrum, ſiue monumentum, aut quid tale ſtatuerit. cuius exempla cum multa ſint, vnum modo ſufficiat; quod nunc primum occurrit: D. M. L. CAESIVS LVCIFER, in aede S. Georgij, quod apud Fonteium lib. II. cap. X viſitur. Reperio quoque ſcriptum poſt DIIS MANIB. aut MEMORIAE, aut MEMORIAE AETERNAE, in genitiuo poſito illius nomine, cuius ſepulchrum, ara, cippus, vrnae, ollae ve, aut tale exaedificatum eſt. vt

Veronae

Veronae, ad D. Clementis: D. M. ET MEMORIAE VALERIANAE VXORIS. quam formulam etiam in fine inſcriptionis legi. & praeter cetera, apparet apud Fonteium lib. I. cap. IX. De P. Caeſio Aedile, & Publicano. in cuius lapidis fine haec verba ſcripta ſunt: ARRI PEDATI HILARI. L. ME:::::: quod ita interpretor: ARRI. PEDATI HILARI LIBERTI MEMORIAE, non autem LIBENS MERITO, vt Fonteius exiſtimat, à quo veritatis cauſſa hic diſſentire cogor. Non enim Arrius Pedatus Caeſio, ſed Caeſius Arri Pedati memoriae ſtatuam, vel titulum poſuit. Legi & apud Pannium inſcriptionem in hanc formam.

D. M. ET. SOMNO. AETERNALI
SECVRITATI. MEMORIAE.

Sic & D. M. ET. QVIETI. AETERNAE. in Taurinenſi lapide cernitur in aedibus Cattiae;

D. M
ET. QVIETI. AETERNAE
* TITIAE. SERE. DEFVNCTAE

Quam inſcriptionem vna cum duabus ſuperioribus adſcriptam reperi, apud Gabrielem Symeoneum, in Itinerario, cuius mihi copiam fecit Hercules Baſſus, Bononienſis, rerum antiquarum, numiſmatum, lapillorum non vulgari eruditione inſignis. Adſcriptum quoque DIIS MANIBVS in lapidis calce haud raro reperitur: cuius rei indicio in primis ſit Pacuuij Poetae monumentum, quod Romae fuiſſe, Petrus Appianus tradit, rerum antiquarum libro; quem mihi commodauit optimarum litterarum ſcientia excultus, & moribus ſuauiſsimis egregie praeditus, Antonius Gigas, ex vetuſto Vmbriae munipio, Foroſempronio. Inſcriptio autem talis eſt.

ADOLESCENS. TAM. ET. SI. PROPERAS. HOC. TE. SAXVM. ROGAT
VT. SE. ADSPICIAS. DEINDE. QVOD. SCRIPTVM. EST. LEGIS
HIC. SVNT. POETAE. PACVVII. MARCI. SITA. OSSA
HOC. VOLEBAM. NESCIVS. NE. ESSES. VALE
D. M

Item Romae non longe à Quirinali colle

VALERIA. Ↄ. LIBERTA. SABINA. VIXIT. ANNOS. XIII
TIBERIVS. CLAVDIVS. AVGVSTI. LIBIANOR. ET
TI. CLAVDIVS. TI. FILIVS. ET. LIBIANOR. NATVS. MERENT
DIS. M.

Id ipſum videre quoque eſt in hortis Paulli Bubali, ad fontem Triuij

MARCIA. LESCHE. M. ANTONIO. SEVERO
CONIVGI. CARISSIMO. DE. SVO. FECIT. ET. LIBERTIS
EORVM. POSTERIS. QVE. SVIS
DIIS. MANIBVS.

Viſitur

Viſitur in mea patria,in hanc rem,epigramma huiuſmodi:

Q. VALERIVS
PLOCAMVS
VI. VIR. AVG
VALERIAE. LAIDI
CONLIBERTAE
CVM. QVA. VIXIT
ANN. XXXX
D . M

Item Comi, ad aedem S. Fidelis Martyris:

V . F
C. VIRIVS. SABINVS. VETERANVS. ARMOR. CVSTOS
LEG. XIIII. GEM. MART. VICT.
D . M

Scriptum quoque reperio; DIS MANIBVS. ET. TERRAE MATRI, apud Mazochium, & alios; in hanc formam:

DIS. MANIBVS. ET. TERRAE. MATRI. TRIVM. CORNELIORVM
GEORGES. GNESI. CLEMENTIS. ET. PHILIPPI. CONSVMMATORI
CORNELIA. CHRYSIS. CONIVGI. ET. CONLIBERTO. ET. FILIIS. SVIS. FECIT

Qui tandem Dij Manes ſint; quae ſacra illis fierent, vt nos hic etiam aperiamus, Caeſia Gemella admonere videtur. Manes, vt antiquiſsimus ſcriptor ait, Aelius Stilo, Dei inferi ſunt; quaſi Boni dicti à ſuppliciter eos venerantibus,propter metum mortis. Hinc vota interdum illis concepta, ac perſoluta legimus,vt infra oſtendetur: hinc Immanes, ideſt, non valde boni dicuntur: & Manes ab Auguribus inuocari ſoliti, quod ex eis omnia manarent: quos non modo Inferos, ſed Superos quoque Deos appellabant. Manalem lapidem Feſtus putat, Orci oſtium; per quod Inferorum animae, quae Manes dicebantur,ad Superos euolare credebant. Deorum Manium Mundum Cereris eſſe exiſtimarunt. qui Mundus cur ita appellaretur, docet in ſuis Iuris ciuilis Commentarijs Cato: *Mundo*, inquit, *nomen impoſitum, ab eo mundo, qui ſupra nos eſt. forma enim eius ex ijs, qui intrauere cognoſci potuit:* & quae ſequuntur. Hunc autem, quem diximus, mundum ter in anno patere permittebatur: Vulcanalijs, ante diem tertium Non. Octob. & ante diem ſextum id. Nouembr. Inferiorem eius partem, conſecratam Deis Manibus putauerunt, clauſam omni tempore, praeter ſupradictos dies quos dies religioſos quoque iudicarunt; eam ob cauſſam, quod ijs diebus ea, quae occulta, & abdita religionis Deorum Manium eſſent, in lucem adducerentur, & patefierent; nihilq. eo tempore in Republica geri voluerunt. Itaque

per hos

per hos dies neque cum hoſte manu conſerebatur, neque comitia habebantur, neque aliud quidquam in Republica, niſi quod vltima exegiſſet neceſsitas, adminiſtrabatur. Haec Feſtus ex Catonis Commentarijs refert. Quod vero Virgilius cecinit: *Quiſque ſuos patimur Manes*; Seruius Genios interpretatur. hinc Martianus Manes humano corpori attributos putat, quod ſcilicet è parentum ſeminibus manarint; qui ſub Plutonis poteſtate ſunt; quem Summanum vocari affirmant, quaſi Summum Manium. Hic coli Pyrrhi temporibus coepit, vt oſtendere videtur Ouidius, his verſibus;

Reddita quiſquis ades, Summano templa feruntur,
Tunc, cum Romanis Pyrrhe timendus eras.

Huius Summani ſtatua erat fictilis in veſtigio Iouis Capitolini; cuius de caelo tactum caput, in Tiberim decidiſſe ferunt. Diuus Auguſtinus libro de Ciuitate Dei quarto, Romanos, ait, ei nocturna fulmina tribuiſſe, diurna Ioui. Antiquorum vero ſententiam fuiſſe conſtat, viuos in ſuperorum Deorum poteſtate eſſe, mortuos vero ad Inferos pertinere; in quorum opinionem locutus Virgilius dixit, Aeneidos libro XI:

Nos iuuenem exanimem, & nil iam caeleſtibus vllis
Debentem, vano maeſti comitamur honore:

Atque idem libro XII.

vos ò mihi Manes
Eſte boni, quoniam Superis auerſa voluntas.

Quod in Superorum Deorum manu, dum viuerent, homines eſſe veteres putarint, praeter Virgilij verba, conſtat dilucide ex antiquo lapide, qui in D. Mariae Agyptiacae viſebatur, à Mazzochio ita deſcripto:

MEIA. FVI. FELIX. SEPTEM. CIRCVNDATA. NATIS
DVM. VIXI. ADITABAT. ROMVLA. TVRBA. MIHI.
VT. MIHI. GRATA. VICEM. NATORVM. TVRBA. PLACEBAT
HOC. MIHI. DE. PARIO. MARMORE. STRVXIT. OPVS
MANIBVS. ATQVE. MEIS. NATI. PIA. VOTA DEDERE
PERSOLVERE. MEIS. MANIBVS. INFERIAS
POST QVAM. NVLLA. MEI. SVPERI. VOS. CVRA. FATIGAT.

Hinc Iuppiter Supremus, & Stygius infra oſtendetur. Enimuero cum homo naſceretur, à Sole ſpiritum, à Luna corpus, à Marte ſanguinem, à Mercurio ingenium, à Ioue deſiderium, à Venere cupidinem, à Saturno humorem accipere Phyſicis illis videbatur. Quin etiam apud Romanos ita Inferorum ſacra à Superorum Deorum caerimonijs ſegregabant, vt Inferorum ſacrificia in Solis occaſu, vel poſt meridiem omnino peragerentur: Superis vero in Solis ortu ſacra fierent. & funere pollutus ſacrificare Superis non concedebatur. Attamen ſi contingeret, vt vno, eodemq. tempore, & funeſtaretur quis, & ſacris operam dare cogeretur: enitebatur ille antea ſacra

abſoluere, quam funus agnoſceret. ex quo Horatius Puluillus, quem Iouis Optimi Maximi, ſeu Capitolini templum dedicaſſe alibi meminimus, cum à Marco, Poplicolae fratre, vt eum à dedicatione remoueret, diceretur: *filius tuus, Conſul, in caſtris ex morbo perijt*; nihil commotus reſpondit; *Cadauer quo vultis efferte, ego luctum non accipio*: moxq. reliquam dedicationem peregit; nec voluit funus agnoſcere, donec templum dedicaſſet; ne Superorum ſacra intermitteret. Neque hunc ritum praeterijt priſcarum caerimoniarum peritiſsimus vates, qui Aeneam prius ſacra facere inducit, quam ſepultura ſociorum cadauera afficere. Sic igitur inquit:

Aeneas quamquam ſocijs dare tempus humandis
Praecipitant curae, turbataq. funere mens eſt:
Vota Deum primo victor ſoluebat Eoo.

Manes igitur corporibus, vt idem quem ſupra nominauimus, Martianus ſcribit, illo tempore tribui voluerunt, quo prima conceptio fieri creditur: quos ijſdem corporibus poſt obitum quoque delectari, atque cum ijs manentes putauerunt, ex quo fortaſſe Manes dicti. Hinc ſacra Dijs Manibus in ſepulchrorum inſcriptionibus. Vt igitur ſacra ijſdem fierent, parentareturq. latius forte alibi oſtendemus. De Dite, qui & Pluto dictus eſt, variae apud ſcriptores ſententiae proferuntur. Sed Latinorum plurimi à diuitijs Ditem dictum volunt. Ex abditis enim terrae, velut ex Plutonis regno, metalla omnia eruuntur, fruges, & pecorum paſcua naſcuntur. quod expreſsius oſtendere de Natura Deorum Cicero videtur, his verbis: *Terrena vis omnis, atque natura Diti patri dedicata eſt, qui Dis, vt apud Graecos* πλόυτων, *dicitur: quia & recidunt omnia in terras, & oriuntur è terris.* Hinc claues terrae Plutonem habuiſſe, memoriae proditum eſt. in quam ſententiam Orpheus:

Pluto qui terrae claues, & regna gubernas:

nam ita ex hymno in Plutonem verba reddita Latinae ſunt. Et mortuorum animas in eius poteſtate dixere, vt ſcilicet, quod ſemel mortuum fuerit, nunquam amplius reuiuiſcat. Et ſicut Ioui ſceptrum, Neptuno tridentem, ſic Plutoni claues manibus geſtantem delineabant. Ab hac autem terrena vi, nonnulli eum Tellumonem appellarunt, ſicut & Altorem, & Runſorem. Iaſonis, & Cereris filium Diodorus nuncupat. quique primus ingentem pecuniam ex agricultura coaceruaſſet, & primus in vſum cuſtodiſſet. Hinc diuitiarum Deus. & quoniam, eodem Diodoro teſte, ſepulchrorum, funerumq. vſum introduxit, hinc vita functis illum dominari putarunt. Siquidem ob imperium, quod in mortuos exercebat, Vrago dictus eſt: ab vrgendis mortuorum animabus. quin & Orci ex ſimili cauſa cognomen ſumpſit: niſi malis ab dictione, ὄρχως, quod iuramentum deſignat. Iuraſſe olim Deos illos per Stygiam paludem & veteres mentis inſania capti prodidere.

vnde flu-

vnde fluuius Orcus defluebat. Hinc, *Stygioq. caput damanauerat Orco:* apud Virgilium libro Aeneidos, ſi recte memini, quarto habemus. & Ioui Stygio ſepulchralis lapis Romae ſic inſcriptus legitur:

IOVI STYGIO SACRVM
P. ARVIANVS. P. F. OVF. NIGER
DD. KAL. IVLI
APPIO ANNO. TRE BONIO. GALLO
M. ATILIO. METILIO. BRADVA. COSS

Hinc Dido, apud eundem Virgilium, libro à nobis modo citato, ſacra Plutoni factura loquitur:

Sacra Ioui Stygio, quae rite incoepta paraui,
Perficere eſt animus, finemq. imponere curis.

Hinc Arnobius contra gentes, Iouem tam Supremum, quam Stygium dictum eſſe commemorat, vt recte obſeruat Turnebus. Suppremum. ait, illum dici, Deorum regem, atque imperatorem, qui arce Caeli regnat; Stygius, qui mortuorum imperio, vt dictum eſt, potitur. Sic & Infernus, ſic Niger Iuppiter: *Nigro forte Ioui cui tertia regna laborant*; Claudianus ait. Iouis huiuſce Stygij pulcherrimum ſimulacrum animaduerti ſaepe in aedibus, viri nobilis, Vincentij Capocij Romani, omni comitate, atque ingenuo homine digna, humanitate praeſtantis: quem tum vt ei in amore reſpondeam, quo ab eo prouocatus egregie ſum, amo, amaboq. ſemper; tum quia connubio iunctus eſt cum femina lectiſsima, atque honeſtiſsima Lucretia, ſorore prudentiſsimi iuuenis, & ad omnes honeſtae vitae actiones à natura formati; Alexandri Glorierij, in Clericorum Apoſtolicae Camerae numerum nuper cooptati. De quo quidẽ, et quia hic coanguſtus locus eſt magis, quam eius laudes capere poſsit; & quia, qui me omnes norunt, norunt etiam quantum homini ipſi debeam, plura merita ſileam: ne ſcilicet quaecunque de eius animi ornamentis à me dici veriſsima queunt, magis ea gratiarum actioni, quam veritati adſcribantur. Simulacrum igitur, quod apud Capocium exſtare dicebamus, ſedens ad Iouis exemplum conſpicitur: triceps Cerberus ſubiectus eius pedibus eſt, canino, leonino, lupinoq. capidibus; contra Apollodori ſententiam, libro ſecundo, qui canina capita dumtaxat Cerbero adſcribit. Sunt qui Plutonem Tricorporem nominent, ob trina imperia in terra ſcilicet, in aqua, & in aethere. neque rei huius vetuſtatis exempla deſunt. lapis Camerini repertus ita inſcriptus conſpicitur:

INFERNO. PLVTONI. TRICORPORI.
VXORI. CAR. PROSERPINAE
TRICIPIDIQ. CERBERO

Quem lapidem indicauit antiqua mihi familiaritate iunctus, Io. maria

 Iouius

Iouius Camers, moribus optimis, & litteris perornatus: qui de ſuae patriae ornamentis & ipſe Commentarium compoſuit: quem editurum ſe, mihi non ſemel affirmauit; in quem multa Camertum monumenta eleganter congeſsit. Et Portitorem quoque Plutonem appellatum obſeruo ex vno lapide, quem Pataui exſtare multorum ſcriptis admoneor, in hanc formam:

D . M

PORTITORI. PLVTONI. PROSERP.

Reliqua infra deſcribemus. Fuit & Quietalis vocitatus: quod mors ſcilicet ſit quies aerumnarum, morborum, malorum, incommodorumq. omnium. Hinc Comi ad D. Felicis Martyris, in peruetuſto lapide:

MORBORVM. VITIA. ET. VITAE. MALA. MAXIMA. FVGI

NVNC. CAREO. POENIS. PACE. FRVOR. PLACIDA

Hinc Romae in Caeſiorum aedibus, ex antiquo epigrammate legimus: IAM. DATVS. EST. FINIS. VITAE. IAM. PAVSA. MALORVM. Hinc ex Virgilio Dido moritura ſupra: *Finemq. imponere curis*: dixiſſe videtur. Hinc ſupra ex Taurinenſi lapide: D. M. ET QVIETI AETERNAE. Mortem laborum, & miſeriarum quietem eſſe, ait in Catone Cicero. Verum quoniam rectam, placidamq. animi conſtitutionem, & malorum impendentium cura vacantem, ſecuritatem quoque appellarunt, quam quiſque morte adipiſci ſoleat: factum eſt, vt non raro in ſepulchris incideretur: SECVRITATI, aut PERPETVAE SECVRITATI. cuius rei exemplum in primis ſit haec inſcriptio, quae via publica apud Triuium conſpicitur:

PERPETVAE. SECVRITATI

IVLIAE. NEPOTILIAE

Eiuſdem exempli viſitur & altera, iuxta templum maximum Auguſtae ciuitatis.

D. M. ET. PERPETVAE. SECVRITATI

ET. MEMORIAE. PVSINTI. & quae ſequuntur.

Ibidem in priuata: domo. PERPETVAE SECVRITATI. C. IVLIANVS. IVLIVS. DEC. MVN. neque totam inſcriptionem, ne moleſtior ſim, apponam. videtur quoque in eadem ciuitate, lapis, in cuius latere haec verba ſunt: PERPETVAE SECVRITATI. AVL. SILVANO VETERANO. MIL. ITAL. ita ibidem: D. M. PERPETVAE. SECVRITATI. CRASSICIO CONSTANTINO. reliqua non ſcribam. ab Appiano ipſo male deſumpta. & Romae apud Capranicos: SECVRITATI. COGNATIONIS SVAE FORTVNATVS. AVG. L. VERNA AB EPISTVLIS; inſcriptus lapis videtur. Sic Romae ad Arcum Gallieni in pariete cuiuſdam domus:

SECVRITATI. SACRVM

VALERIVS. IVLIANVS. ITALICO FILIO

IN FELI-

IN FELICISSIMO. ET. HONORATAE
MAMMVLAE. EIVS. FECIT

Sic DIS SECVRITATIS: ad D. Paulli extra vrbem, quam inſcriptionem ad caput Q. Ceſij Hermetis ſupra adiecimus. Sic DIBVS SECVRIS, pro DIIS SECVRITATIS ex Lapide ad D. Andrae, in regione Columnae Romae, quem ipſe deſcripſi, conſpicitur. Quin ſepultura ipſa mortuorum, QVIETIS LOCVM appellari, ex pulcherrima inſcriptione Romae, in aedibus Arberinorum, huiuſmodi:

CVOM. ANTE. HOS. DIES. CONIVGEM. ET. FILIVM. AMISERIM. ET
PRESSVS. NECESSITATE. CORPORA. EORVM FICTILI
SACROPHACO. COMMENDAVERIM. DONEC. QVIETIS
LOCVS. QVEM. EMERAM. AEDIFICARETVR. VIA
FLAMINIA. INTER. MILIAR. II. ET. III. EVNTIBVS
AB. VRBE. PARTE. LEVA. CVSTODIA. MONV
MENTI. FLAVI. TVMVLVS. ANTE. SOLVM. SELIO
CILI. ROGO. DOMINE. PERMITTAS. MIHI. IN. EODEM
LOCO. IN MARMOREO. SACROPHAGO. QVEM. MIHI
MODO. COMPARAVI. EA. CORPORA. COLLIGERE. ET
CVANDO. ME. EGO. ESSE. DESIER. PARITER
CVM. EIS. PONAR. FERETRVM. FIERI. PLACET. IVBEN
TIVS. CELSVS. RO. MAGISTER. SVBSCRIPSI. II. NONAS
NOVEMB. ANTIO. POLLIONE. ET. OPINIO. KOS
ORDINALES. SEVERO. ET. SABINO. KOS

Neque huic diſsimile eſt, neque minus lepidum, quod legitur inſcriptum, apud Valentes in Trebio oppido:

C. PVBLICIVS. C. L. A. M:::::::
RVSTIA. C. L:::::::::::
T. CLAVDIVS. LAVSTVS. VIX:::::

quae infra hos verſus continet:

TEMPORE SVPREMO FAVSTE. SIT. TIBI. TERRA. LEVIS

atque inferius:

SI PERLEGISTIS. VENIAS LICET. ET. REQVIESCAS
ABNVIS. FRVSTRA
HAEC. DOMVS. HAEC. REQVIES. OMNIBVS VNA MANET
HVC. VENIENDVM. INQVAM

Etiam nunc nos CHRISTI vera religione imbuti, morem ſeruamus, vt mortuis aeternam requiem imprecemur, & nouiſsima funeralium verba, Requieſcat In Pace omnino ſint. Ne ſcilicet haec requies, haec pax mortuis perturbaretur: hinc in ſepulchrorum cippis non rarae mortuorum comprecationes

 viſuntur:

viſuntur: edictaq. ne quis oſſa,ollas ve, vrnas,ipſa denique ſepulchra violaret, alioue transferret. Romae in Muſaeo Carpenſi;

SEX. POMPEIVS. FAVSTVS
SEX. POMPEI. EXACTOR
QVISQVIS. ES. HOMO. ET. VOS. SODALES
MEOS. CVNCTOS. ROGO. PER
DEOS. SVPEROS. INFEROSQ.
NE. VELITIS. OSSA. MEA. VIOLARE
SEXTIAE L. TERTIAE
TONSTRICI
SEXTIA. XANTA
SCR. LIBRARIA
EM. OL. II

Inſcriptiones quamplurimas praetereo,quibus, nequis monumentis manus inferat;oſſaue infeſtentur;poenis acerbiſsimis cauetur. Satis haec ſuperior faciat;atque illae duae, quas nos Fonteio indicaſſe meminimus; ab eo Capite XII. libri ſecundi deſcriptae. Hanc poſt,obitum quietem, videtur Virgilius ſub Palinuri perſona demonſtrare; dum eum ita Aeneam precantem inducit:

Da dextram miſero, & mecum, me tolle per vndas;
Sedibus vt ſaltem placitis in morte quieſcam.

Nam, corpore inhumato, vmbrae circa Stygiae paludis ripam errantes, non putabantur quieſcere; ſed ſurſum deorſum perpetua ſolicitudine diuagari. Ad eandem vero quietem, ſecuritatemq. vita defunctis comprecandam veteres HAVE, & SALVE, vel VALE: aut vtrunque ſimul ſepulchralibus lapidibus interdum incidebant. vt vidi ipſe in primis in hortis D. Petri, ad Vincula Romae,huiuſce inſcriptionis:

L. MARCIO. L. L. THEODORO. ET. FRATRI. EIVS. ET
MARCIAE. L. L. PHILVMENAE. VXORI. EX. TESTAMENTO
HS. CCIƆƆ. CCIƆƆ. ARBITRATV. MARCIAE. L. L. PHILVMENAE
VXORIS. RELIQ. PECVNIAM. DE. SVO. ADIECIT

HAVE. TIBI. VALE. TIBI

Idipſum Romae quoque ſpectatur in aedibus Zambreriorum, ad Fontem Triuij.

D . M
VIRIAE. PRIMITIVAE
VIX. ANN. XVIII. MENS. I. D. XXIV
L. VIRIVS. HEDVS. CONIVGI. DVLCISS.
HAVE. DOMINA. VALE. DOMINA

Sic in

Sic in Muſaeo Carpenſi Romae, tripartita hac inſcriptione oſtenditur.

APONIAE. SVCCESSAE
A. TVTVL. ORNATR.
C. BATONIVS EPIGONVS
ATRIENSIS

T. LAIVS. PARATVS
A. CORINTHIS

BLICIO. ABORTE
NIO TRICLINIARCH.
NYMPHE. HAVE. HEL
VIVS. AVG. LECTI. CAR

Vbi animaduerto, praeter officiorum munera, Parati cognomen: quod non ingratum fore arbitror Franciſco Parato, Bononienſi, honeſtiſsimo, iuueni. Romae, in aedibus Marij Oddi; cuius lapidis pars inſcripta haec verba continet:

IPHIGENIA. SVAVIS. HAVE
VIX. MENSIB. OCTO

Sic HAVE. HERME. HOMO. BONE ex Saſsitati inſcriptione, apud Fonteium lib. II. cap. XIII, quam nos eidem dediſſe meminimus. ſic D. M. VENERIA HAVE AVOLO INGENIOSVS ANANIAE VENERIAE. CONIVG. B. M. Vulſinijs videri narrabat mihi Ioſeph Bultrinius, ex eodem municipio, iuuenis mei ſtudioſus, dum mihi Bononiae operam nauabat: eandem ſe vidiſſe aſſerens deſcriptam in aduerſarijs Vincentij fratris, optimarum litterarum ſtudijs eruditi, ac Vulſinijs ludimagiſtri.

D. M
VENERIA
HAVE
AVOLO. INGENIOSVS
ANANIAE. VENE
RIAE. CONIVG.
B. M.

Sic FLAVIA. CLEMERA. DVLCISSIMA. HAVE: ex Salernitano lapide, apud Aldum Iuniorem in Orthographia. Sic HAVE. ALCIME BENE. TIBI. SIT. ex alio lapide Mediolanenſi, in aedibus Io. Iacobi Triuultij. apud eundem. Sic HAVE. HYGIA. ANIMA. DVLCISSIMA. oſtenditur & id ex lapide, quem Patauij exſtare, ſupra diximus, Portitori Plutoni, & Proſerpinae inſcriptum: cuius reliqua verba haec ſunt:

HAVE. IVLIA. C. F. MAXIMA. FELIX
DOM. TROMENT. SALON. ANIMVLA. DVLCIS.
ANIMVLA. SVAVIS. ANIMVLA. IN. DEORVM. HVMERVM. RECEPTA
VNDE. TALE. QVANDO. TALE. CVI TALE.

Et quae ſequuntur: nam. non neceſſe habeo omnia ſcribere. In Delphinorum aedibus exſtat Romae lapis peruetuſtus cum litteris Graece in principio ſcriptis, ΠΑΤΗΡ ΧΑΙΡΕ, ideſt PATER SALVE. hoc inſcriptionis genus à Graecis, vt videtur, deriuatum. inſcriptio ipſa integra adſcripta à nobis eſt ad Q. Caeſij

Caeſij HERMETIS Epigramma. Et inſcriptum lapidem video, apud Aldum in Orthographiae volumine; in dictione COIVX, ſic:

DIS MANIB. SALVE
C. APONIVS C. F. FAB. NOVELLVS:

In ſacrorum quoque extremo, quae Dijs Manibus pro mortuorum parentalibus fieri ſolebant, SALVE, aut VALE; & HAVE, & VALE clara voce conclamabant : vnde prouerbium natum : CONCLAMATVM EST. quod tranſactum, abſolutum, finitum ſignificat. Sic nondum conclamata corpora iacere, pro inſepultis, vel quibus nondum inferiae peractae ſint, videntur accipi, apud Lucanum. inquit enim:

ſic funere primo
Attonitae tacuere domus, cum corpora nondum
Conclamata iacent, nec mater crine ſoluto
Exigit ad ſaeuos famularum brachia plantus.

Illud enim, quod libro ſexto Virgilius ait: *dixitq. nouiſsima verba:* SALVE. VALE extrema inferiarum verba oſtendi videtur. quod apertiſsime apud eundem indicatur ex ijs, quae ab Aenea in Pallantis funere, apud eundem proferuntur:

Salue aeternum mihi maxime Palla,
Aeternumq. vale. Seruius tamen nouiſsima verba fuiſſe putat. ILICET, ideſt, ire licet. quae collectis cineribus prolata fuiſſe narrat. verum Seruius de ſacrificio peracto, & concremato corpore fortaſſe intelligit, quibus abſolutis, ILICET vere dicebatur: ſed corpore rogo impoſito, antequam ignis admoneretur, ter alta voce conclamabatur: VALE. Atqui neſcio, quo modo verum ſit, quod à Varrone in Logiſtoricis recenſetur. ait enim, mortuis ideo SALVE, ac VALE dici ſolitum; non quod valere, aut ſalui eſſe poſſint, ſed quod ab ijs recedimus, eos nunquam amplius viſuri. vnde Varronem ſequutus, Seruius inquit: Maledicti ſignificationem interdum VALE obtinere, vt apud Terentium. *Valeant qui inter nos diſſidium volunt*, hoc eſt ita à nobis diſcedant, vt nunquam ad noſtrum reuertantur adſpectum, & ſubdit, *Ergo ea ratione Vale mortuis dicebatur, quaſi à nobis recedentibus.* Ambo latinitatis auctores grauiſsimi ſunt, quorum obeſſe ſententiae nemo, ſine pudore poteſt; neque ego tantum meo iudicio tribuo, vt tantis viris obuerſari, facere commode videar. verum quanto magis, magiſq. cogito; & verba ipſa HAVE, VALE; vel SALVE, & VALE, ex omnibus quotquot uiderim, ſupraq. retulerim, ſepulchrorum inſcriptionibus, uel è ſcriptorum ueterum monumentis, ſeu coniunctim, ſeu ſeparatim pondero; ominandae potius quietis, beneq. praecandi, quam maledictionis, aut imprecationis cauſſa ſcripta, aut prolata agnoſco. id quod tametſi ex ijs, quae ſupra adſcripſimus, luce meridiana dilucidius apparet; non pigebit tamen Catulli Epigramma

gramma adijcere, quo demortui fratris inferias exoluere videtur.

Multas per gentes, & multa per aequora victus
Aduenio has miſeras, frater, ad inferias.
Vt te poſtremo donarem munere amoris,
Et mutum ne quidquam alloquerer cinerem.
Quandoquidem fortuna mihi te te abſtulit ipſum;
Heu miſer indigne frater adempte mihi:
Nunc tamen interea priſco de more parentum,
Tradita ſunt triſtes munera ad inferias.
Accipe fraterno multum manantia fletu,
Atque in perpetuum; frater, aue, atque vale.

Quid? putabit ne quiſquam Catullum fratri velle maledicere, cum ſupra donare fratrem amoris pignore, & in calce fraterno multum manantia fletu AVE, atque VALE, in perpetuum dat? quid ſtultius, quid omnino ineptius proferri poteſt, quam cum quis mortuis ſoluere iuſta velit, ſeu parenti, ſeu fratri, ſeu amico, ſeu cognatorum cuipiam, putare ijſdem illum voluiſſe maledicere, malumq. imprecari? hoc mihi perſuaderi omnino nequit; neque in hoc Catulli Epigrammate, neque ſupra in Virgilij verbis: *Salue aeternum mihi maxime Palla, aeternumq. Vale,* quae Catullianis verbis, *Atque in perpetum frater Aue, atque vale,* maxime ſimilia ſunt, neque in aliquo ex ſupra adſcriptis monumentis maledicti, aut imprecationis quidquam conijcio. addo etiam illud Virgilij Aenead. II.

Iamq. Vale, & nati ſerua communis amorem.

Verba Creuſae Aeneae coniugis ſunt: quae Aeneae ipſi apparuit. haud veriſsimile eſt, Creuſam à coniuge diſcedentem, extremaq. verba illi dicentem, male ei voluiſſe ominari; praeſertim cum verba illa adijciat: *& nati ſerua communis amorem.* ergo volebat illum valere, ac viuere. Quas ob res mirari ſatis non queo, cur VALE in mortuorum tumulis, aut in eorum inferijs maledicti, aut execrationis ſignificationem putet aliquis habere. Neque vero pernegarim, VALE, eo quod dici mortuis ſoleret, imprecationis vim forte obtinuiſſe: hoc ſcilicet pacto, vt quemadmodum id in mortuos dicebatur, quos nunquam amplius erant viſuri; eandem eos cupere vim habere, cum cuique VALE dicerent: quem mortui loco eſſe ſibi exoptarent. hoc fortaſſe & Varro, & Seruius ſenſerunt: atque ex eadem obſeruatione Terentium, ex quo forte illi pronunciationem verbi ſumpſere, accepiſſe crediderim. atque ex hac veterum pronunciandi ratione, quod ſcilicet mortuis extrema verba VALE dicerent, conclamarentq. effectum omnino iudico, vt in Latino ſermone Valeo verbum in maledicti notionem abiret. Verum nullo pacto affirmarim; VALE, AVE, SALVE, & huiuſmodi, quae in antiquis ſepulchris paſsim inſpiciuntur, habere vnquam mali

ominis, atque execrationis poteſtatem; immo vero id ſemper quietis, ocij, aeternae, ac perpetuae vitae comprecationis ſenſum exprimere. Quid? Non modo viuentes mortuis VALE, AVE, SALVE, ſed mortui ipſi ijs, qui ſupererant, quibuſq. bene eſſe cuperent, id ipſum interdum comprecabantur. cuius rei exemplum & non obſcurum è Virgilij Aeneidos II. protulimus: *Iamq. vale, & nati ſerua communis amorem*: & pleniſsime ſequenti inſcriptione idipſum oſtenditur. Oſtiae ad Cathedrale templum:

L. VOLVSIO
Ɔ. L. DIO. SEV. AVG.
IDEM. QVINQVENNAL
HAVE. DIAE
BENE. VALEAS.
QVISQVIS ES

IVLIA. SP. F.
THAIDI
HAVE. THAIS.
DII. TIBI.
BENE. FACIANT.

In hortis Iulij Tomarotij:

MACEDO. HAVE
BENE. VALEAS. QVIS. QVIS ES
FECERE. C. MODESTVS. MACEDO
PATRI. PIISSIMO
ET. FORTVNATA. CONIVX
CVRANTE. RVFINO. CONLIBERTO

Item in hortis Paganorum, ſub Caſerta; vbi pro BENE VALE, BENE VIVE poſitum eſt.

APOLLONIA. QVAE. VOCITABATVR. LAPIDE. HOC. INCLVSA. QVIESCO
IPSO. MIHI. FLORE. IVVENTAE. RAPVERVNT. FILA. SORORES
ANNOS. POST. DECEM. ET. OCTO. VENERVNT. VISERE. LVMEN
VNVM. SORTITA. MARITVM. SERVAVI. CASTA. PVDOREM.
MATER. MISERA. HOC. MONVM. EXTRVXIT. OLYMPIAS. AMENS
HAEC. SVNT. BENE. VIVE. VIATOR

idipſum Piſis, vbi B. pro V. videtur.

PARENTI. HAVE. BENE BALEAS QVI ME SALVTAS
CVM. SOSIA. FILIA. MEA.

Quid his monumentis clarius? nonne, cum HAVE in eodem lapide bis BENE VALEAS DII TIBI FACIANT BENE VIVE aperte legatur, vel malum à viuis abeſſe mortui precantur, vel à mortuis viui? Neapoli.

D. M.
MATVTINAE. LACAE

NAE. FE-

NAE. FEMINAE. SA
NCTISSIMAE
TV. QVI LEGIS. HAVE. ET. VALE

Verum ſi quis ita obſtinate operam dat, ut ſibi perſuaderi ſupradictis inſcriptionibus nolit: legat pulchellam inſcriptionem, ſed quae mendo non careat, quam Mazochius Romae exſtare dicit in domo Marij Maffeij, Volaterrani.

LESBIAE. HIC SITA. SVNT. OSSA
HOSPES. STA. ET. LACRVMA. SI. QVIDQVAM.
HVMANITVS. IN EST
OSSVA. DVM. CERNIS. CONSITA. MAESTA. MIHI
QVOIVS. LAVDATI. MORES. ET. FORMA. PROBATAST
ANCHIALO. QVEM. CVRA. ANXIA. DEBILITAT.
LESBIA. SVM. QVAE. DVLCIS. MORES. QVAE. SOLA. RELIQVI.
ET. QVOD. VITA. VIVENS. PARVI. IN. OFFIICIS.
SI. NOMEN. QVAERIS. SVM. LESBIA. SI. DVO. AMANTES
ANCHIOLVS. DVLCIS. CVM. SVAVI. NOMINE. PVRO.
SED. QVID. EGO. HOC. CERNO. MEA. SVNT. HAEC
OSSVA. IN. OLLA.
CONSITA. VIVE. HOSPES. DVM. LICET. ATQVE. VALE

Sed nimis diu in huiuſmodi rebus, atque adeo perſpicuis immoramur. Quis non poſtremis uerbis, VIVE ATQVE VALE; diuturniorem, & incolumem uitam hoſpiti exoptari non uidet? Terentianus Chremes cum eius gnatum Valere, & Viuere Menedemo renunciet; quidnam mali ominatur? Taceo huiuſmodi locutiones multas, quas in eum Terentij locum act. III. Sc. I. Heaut. congeſsi, in Commentario, quem prope ad exitum perduxi, iampridem à me incohatum, adhortante M. Antonio Mureto, qui noſtram Italiam multis ab hinc annis, Gallico deſtituto patrio ſolo, egregijs uirtutum ornamentis illuſtrat. quem uirum doctiſsimum, atque omnium, qui nunc in orbe hoc terrarum uigent, eloquentiſsimum, uelim, ſicut plurimi eum omnes faciunt, atque ego uehementer obſeruo; ita otij mihi ſatis, ac facundiae dari, ut eum pro meritis efferre nunc laudibus poſſem. Sed nae ego ſtultus, qui ſoli lumen afferre cupiam. ipſa quidem uirtus ſibimet pulcherrima laus eſt. Nil opis externae cupiens, nil indiga laudis. Hoc tantum Mureto ominari in praeſentia lubet, quo de modo agebam, ut Viuat, & Valeat; una cum rarae indolis puero, M. Antonio Mureto Iuniore, fratris filio, patrui eruditione digniſsimo: in cuius ſinu nunc Romae fouetur, omniq. diſciplinarum genere eruditur. Illud quoque extrema exequiarum comprecatione obſeruo, quod inhumato cadauere, uel ſepultis oſsibus, cineribuſq. conditis, fieri ſolere arbitramur; SIT. TIBI. TERRA LEVIS: quod tametſi ex quamplurimis ſepulchrorum inſcriptionibus comprobari optime po-

me poteſt, paucas tamen; atque in primis pulchellos ſenariolos apponam, qui lapide inſculpti leguntur Romae, apud Delphinos, huius exempli:

EVCHARIS. LICINIAE. L
DOCTA. ERVDITA. OMNES. ARTES. VIRGO. VIXIT. AN. XIIII
HEVS. OCVLE. ERRATE. QVEIS. ASPICIS. LETHI. DOMVS
MORARE. GRESSVM. ET. TITVLVM. NOSTRVM. PERLEGE
AMOR. PARENTES. QVEM. DEDIT. NATAE. SVAE
VBI. SE. RELIQVIAE. CONLOCARENT. CORPORIS
HEIC. VIRIDIS. AETNI. CVM. FLORERET. ARTIBVS
CRESCENTE. ET. AEVO. GLORIAM. CONSCENDERET
PROPERAVIT. HORA. TRISTIS. FATALIS. MEA.
ET. DENEGAVIT. VLTRA. VITAE. SPIRITVM
DOCTA. ERVDITA. PAENE. MVSARVM. MANV
QVAE. MODO. NOBILIVM. LVDOS. DECORAVI. CHORO
ET. GRAECA. IN. SCENA. PRIMA. POPVLO. APPARVI
EN. HOC. IN. TVMVLO. CINEREM. NOSTRI. CORPORIS
INFESTAE. PARCAE. DEPOSIERVNT. CARMINE
STVDIVM. PATRONAE. CVRA. AMOR. LAVDES. DECVS
SILENT. AMBVSTO. CORPORE. ET. LETHO. IACENT
ET. ANTECESSI. GENITA. POST. LETHI. DIEM
BIS. HIC. SEPTENI. MECVM. NATALES. DIES
TENEBRIS. TENENTVR. DITIS. AETERNA. DOMV
ROGO. VT. DISCEDENS. TERRA. MIHI. DICAS. LEVEM.

Quam quidem rem apertius quoque oſtendit reliqua lapidis inſcriptio in hortis Iulij Tomarotij:

LIDIAE. SECVNDISSIMAE. QVAE. VIX. ANN. XVI
SIT. TIBI. TERRA. LEVIS. ſic &
SIT. TIBI. TERRA. LEVIS. MVLIER. DIGNISSIMA. VITĀ
QVEQVE. TVIS. OLIM. PERFRVERE. BONIS

ſcriptum eſt in lapide pulcherrimae inſcriptionis, in Caeſiorum atrijs. In aede SS. Quatuor Coronatorum Romae:

FILIOLAE. FILIAE. DVLCISSIMAE
QVAE. VIXIT. ANNIS. DVOBVS. MENSIBVS. III. DIE. I.
SYRIADES. ET. FELICISSIMA. PARENTES
DEN. MER.
FILIOLA. SIT. TIBI. TERRA. LEVIS

Atque huic adſimile alio epitaphio legitur: quod infra in alium forte ſenſum afferam.

COMPRECOR. VT. LENI. TER
RA. TEGAT. TVMVLO

Romae,

Romae, in aedibus Capharellorum legitur hoc epigramma:

HVC. TIBI. PERPETVO. TITVLVM. GRATISSIMA CONIVX
CORPORIS. EXTINCTI. DEDICAT. IPSA. FIDES
VIXISTI. MECVM. IVVENIS. CAROSQ. PER. ANNOS
QVOS. VITA. EXEGI. DVLCITER. IPSE. MEA.
OPTO. SI. QVA. FIDES. REMANET. TELLVRIS. AMICAE
SIT. TIBI. PERPETVO. TERRA. LEVIS. TVMVLO.

Idipſum quoque apertiſsime ſe ſe nobis oſtendit ſupra ex inſcriptione, apud Valentes, quam ipſe olim Trebij deſcripſeram.

TEMPORE. SVPREMO. FAVSTE. SIT. TIBI. TERRA. LEVIS.

Quid expreſsius dici poteſt, vt mors hominibus requies futura ſit, quam quod hoc epigrammate exprimitur? Quarum rerum, niſi faſtidium facere pertimerem, paginas implerem quamplurimas; ſed ad propoſitae rei fidem relata ſufficiant. Nunc iam Deorum Manium inſtituta ſacra proſequamur exponere, quae Diti, ideſt Plutoni, & Proſerpinae praecipue fiebant. Valerius, cum de ludorum more diſſerit, ita ait: *Valeſium quendam, virum locupletem, ruſticae vitae; duobus filijs, & filia ad deſperationem vſque medicorum laborantibus, aquam calidam ijs à foco petentem, genibus innixum, Lares familiares, vt puerorum periculum in ipſius caput transferret, oraſſe: ortam dein vocem eſſe: habiturum eos ſaluos, ſi continuo flumine Tiberis deuectos Terentum portaſſet, ibiq. ex Ditis patris, & Proſerpinae ara petita, aqua calida, quam illi deſiderarent, recreaſſet. Eo praedicto magnopere Valeſium confuſum,* Valerius ait, *quod & longa, & periculoſa nauigatio imperabatur; ſpe tamen dubia praeſentem metum vincente, pueros ad ripam Tiberis protinus detulit. habitabat enim in villa ſua prope vicum Sabinae regionis Heretum, qui lintre Oſtiam petens nocte concubia ad Martium Campum appulit; ſitientibuſq. aegris ſuccurrere cupiens, igne in nauigio non ſuppetente, ex gubernatore cognoſcit, haud procul apparere fumum; & ab eo iuſſus egredi Terentum (id nomen ei loco eſt) cupide arrepto calice, aquam flumine hauſtam, eo vnde fumus erat abortus, iam laetior pertulit; diuinitus dati remedij quaſi veſtigia quaedam in propinquo ſe exiſtimans nactum: inq. ſolo magis fumante, quam vllas illis habente reliquias, dum tenacius omen apprehendit, contractis leuibus, & quae ſors obtulerat, nutrimentis, pertinaci ſpiritu flammam euomit; calefactamq. aquam pueris ibi bibendam dedit: qua potata ſalutari quiete ſopiti, diutina vi morbi repente ſunt liberati; patriq. indicauerunt, vidiſſe ſe in ſomnijs neſcio à quo Deorum, ſpongia corpora ſua pertergi; & praecipi, vt ad Ditis patris, & Proſerpinae aram, à qua potio ipſis fuerat allata, furuae hoſtiae immolarentur; lectiſterniaq. & ludi nocturni fierent. Is, qui eo loci nullam aram viderat, deſiderari credens, vt à ſe conſtrueretur, aram empturum in vrbem perrexit, relictis qui fundamentorum conſtituendorum gratia terram ad ſolidum foderent: ij domini imperium exequentes,*

quentes, cum ad XX *pedum altitudinem humo egeſta perueniſſet, animaduerterunt aram Diti patri, Proſerpinaeq. inſcriptam. Hoc poſtquam Valeſius, nunciante ſeruo, accepit, omiſſo emendi propoſito, hoſtias nigras, quae antiquitus furuae dicebantur, Tarenti immolauit, ludoſq. & lectiſternia, continuis tribus noctibus, quia totidem filij periculo liberati erant, fecit*. Haec nos ex Valerio. Cuius exemplum Poplicola ſecutus, apud eandem aram publice nuncupatis votis, caeſiſq. atris bobus, Diti maribus, feminis Proſerpinae, lectiſternioq. ac ludis trinoctio factis, aram terra, vt ante fuerat, obruit. Romae in Campo Martio Terentum, locum ſic appellatum ferunt, quod ibi Tiberis tereretur, vbi Diti, & Proſerpinae ara ſtatuta fuerat. hoc loco Inferis publice litatum, ludoſq. à loco denominatos Terentinos, inſtitutos fuiſſe, traditum eſt. *Terentus*, inquit Feſtus, *locus fuit in Campo Martio, quo loco Ara Ditis patris in Terra occultabatur*. Legimus inſcriptionem Medelini, in Hiſpania repertam, qua Plutoni loco ſubterraneo ara poſita videtur. quae inſcriptio his verbis continetur:

PLVTONI. DEO. IN. LOCO
SVBTERRA. CONC. PE
RICVLO. OCEANI. LIBER
ARAM. POSVIT. FAB.
VICELLIANVS. EX. VOTO

De Terenti ara Statius ſic in Siluis:

Aut inſtaurati peccauerit ara Terenti. & Auſonius Gallus de ludis Terentinis ſic:

Trina Terentino celebrata trinoctia ludo

Alludit Gallus ad ludos Terentinos Plutoni, & Proſerpinae tribus noctibus celebratos Sybillae iuſſu. Cum enim multa portenta fierent, & murus, & turris, qui erant inter portam Collinam, & Exquilinam, velut alij dicunt, Gabiuſam, de caelo tacta eſſent: Decemuiriq. libros Sibyllinos inſpicerent, ſcriptum inuenere, vt tribus noctibus ludi Terentini in Campo Martio fierent, furuaeq. hoſtiae immolarentur. Haud quidem ignarus ſum, vt DIIS Manibus, Plutoni, Proſerpinae, quam Hecaten vocabant, Cerberoq. ſic Caronti, Eumenidibus, ceteriſq. Ditis miniſtris, lapides ſepulchrales inſcriptos reperiri; quibus litare pro mortuorum animabus ſtudebant. quod partim ex exijs, quae mox adſcribam, Virgilij carminibus: partim ex veterum monumentis videre eſt, quae, ne cumulum faciam, praetermitto. Vatis igitur carmina ſubſcribamus, quibus Aeneae ad Inferos deſcenſuri ſacra explicantur. religioſe enim Dijs illum ſacrificantem inducit, quorum penetralia mox erat inuiſurus; ait igitur;

Quatuor hic primum nigrantes terga iuuencos
Conſtituit, frontiq. immergit vina ſacerdos;

Et ſum-

Et ſummas carpens media inter cornua ſetas
Ignibus imponit ſacris libamina prima:
Voce vocans Hecaten, Caeloq. Hereboq. potentem;
Supponent alij cultros, tepidumq. cruorem
Suſcipiunt pateris; ipſe atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum, magnaeq. ſorori
Enſe ferit, ſterilemq. tibi Proſerpina vaccam;
Tum ſtygio regi, nocturnas inchoat aras;
Et ſolida imponit taurorum viſcera flammis;
Pingue ſuperq. oleum fundens ardentibus extis.

Ea Virgilij verba plane à nobis ponderanda ſunt, quae maximae ſacrificij huiuſmodi ritum enarrent. atque illud obſeruandum in primis, *quatuor nigrantes iuuencos*, quod par numerus Dijs Inferis vt impar Superis conueniat ſummoq. artificio, *nigrantes*, dixiſſe, cum furuas Plutoni hoſtias immolari ſupra ex Sybillinis libris recenſuerim: albas vero hoſtias Superis conuenire, ex ipſomet Virgilio Aeneidos quarto edocemur, dum ait:

Candentis vaccae media inter cornua fundit, &c.

Tum vina inuergit: nam fundo, vergo, inuergo ſacrificiorum verba ſunt, ſed fundere, quod ſupina manu libare eſt, Dijs duntaxat Superis congruit, *vt Media inter cornua fundit:* lib. IV. Vergere vero eſt inuerſa in ſiniſtram partem manu ita infundere, vt patera conuerteretur, vt Grammaticis placet. quod à Statio quoque Poeta Thebaidos ſexto demonſtratur, his verſibus;

Spumanteſq. mero paterae verguntur, & atri
Sanguinis, & rapti gratiſsima cymbia lactis.

Et illud quoque obſeruatione dignum: *Ignibus imponunt ſacris libamina prima*, ſummas ſetas inter cornua carpebant, atque in ignem iacebant. Illud quoque non omittendum, quod ab alijs animaduerſum video: *Voce vocans Hecaten*; quod proprie dictum eſſe videtur: voce enim, non verbo, & ſono quodam vocis myſtico Hecatis nomen exprimebant. atque in huiuſmodi ſacris nomina varia inuocari, Lucanus oſtendere videtur, dum ait:

Latratus habet illa canum, gemituq. luporum
Quod ſtrident, vlulantq. ferae, quod ſibilat anguis.
Tot rerum vox vna fuit.

Illa etiam verba obſeruanda: *Sterilem tibi Proſerpina vaccam*; nam ſterilibus iuuencis, pecudibuſq. mos inualuit, vt Diti, Proſerpinaeq. ſacra fierent; nihil quidem apud inferos gigni exploratum eſt; neque Proſerpina vſquam peperiſſe dicitur. Hinc apud Martialem in ſexto:

Exoluit votis hac te ſibi virgine porca.

Et apud Prudentium in primo contra Symmacum:

Rapta ad Tartarei thalamum Proſerpina tegis

Placatur

Placatur vaccae ſterilis ceruice reſecta.

Neque illud praetereundum, dum inquit; *Supponunt alij cultros*; quod propria verba huius ſacrificij generis ſunt. nam dum caederentur victimae, ſeceſpita, ideſt culter à Popis, qui victimas feriebant, ſubponebatur: nam, verſa humi facie, Inferis hoſtiae mactabantur: vt terram ſcilicet, non caelum ſpectarent.

Succipiunt pateris.

Sic Egnatius ex veteri codice legendum, ſic Manutius exiſtimat; pro *Suſcipiunt*. nam victimarum cruor in ſacrificijs, Dijs Inferis faciendis, pateris ſuſcipiebatur.

Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras.

Aras non aram dixit, nam geminae erant, & pares: quas nigris victis, aut caeruleis, cupreſſuq. exornare ſolebant. *nocturnas aras*, quia nocte Inferis ſacra fiebant.

Et ſolida imponunt taurorum viſcera flammis.

Ter circum aras deducta, igne accenſo, integra caeſae victimae viſcera igni conijciebant. Nam cum Diti ſacra exibebant omnia ſimul cum eis abſumi, & perdere cupiebant. Animaduertatur & hoc extremum:

Pingue ſuperq. oleum fundens ardentibus extis.

Nam, vt facilius cremarentur viſcera, igni impoſita, oleo conſpergebant. Sed ſentio me hac Manium, Inferorumq. Deorum tractatione diutius inſiſtere, quam res ipſa forte requirat. Hactenus igitur. Haud enim me ad id longiorem orationem comparare per Caeſiam Gemellam licet, quae ſermonem omnem meum ad SVCCESSVM filium retrahit. Cum apud ſcriptores, tum in vetuſtis lapidibus familias quamplurimas ſibi adſciuiſſe Succeſsi cognomen, ita expluratum eſt mihi, vt rei huius exempla non pauca ſuppetant. nam Caelium Succeſſum, Aegrilium Succeſſum, Tullium Succeſſum, Aurelium Succeſſum, multoſq. alios reperio: quos, quia cum noſtro hoc Succeſſo facere haud exiſtimo, libens praetereo. Hunc igitur Succeſſum T. Flauij. Domitiani, Caeſaris, liberti filium exiſtimo. idq. vt facilius dijudicem, coniecturae non exigue mouent. eſt Romae in primis lapis peruetuſtus, via publica, quae ducit ad D. Crucis in Hieruſalem, cum inſcriptione:

D. M.
T. FLAVI. FELICIS
T. FLAVIVS. SVCCESSVS. AVG. L
TABVLARIVS. MARMORVM. LVNENSIVM
LIBERTO. KARISSIMO. ANNOS. VIXIT. X.
MENSIBVS. VII. DIEBVS. XXII
IN. F. P. XXV. IN. A. P. XXXXV. ITV
AMBITV. A CVAE. PRAESTANDV

Si quis

Si quis huius lapidis principium, cum lapidis, quem nos enodandum ſumpſimus, initio comparabit, inueniet profecto, primoribus verbis ambo adprime adſimilia. Nam D. M. T. FLAVI. FELICIS, in proximo lapide eſt; in noſtro autem, ſuperiore; DIS MANIBVS. SVCCESSI. FILI. quam T. Flauij inſcriptionem, aliquo temporis interuallo noſtra antiquiorem eſſe, credibile eſt. Succeſſum ſiquidem multo antea liberto, quam filio orbatum fuiſſe autumo. cumq. is praenomen, familiaeq. ex gente Flauia nomen deſumptum, in liberti tumulo inſcripſiſſet; ſuperuacaneum forte videbatur, in filij, vxoriſq. ſepulchro idem repetere: vel quod Succeſsi filij Sarcophagum non longe à liberti ſepulchro cernebatur, vel quod Succeſsi praenomen, nomenq. familiae nota ſatis per ſe fuerant. Id ipſum non modo ex filij Succeſsi, moxq. vxoris Caeſiae Gemellae ſepulchro animaduerto; ſed exaltera ſepulchri inſcriptione, quod ſecunda Succeſsi vxor Succeſſo ipſi mortuo forte extruxerat. Nam mortua Gemella Caeſia, quam poſt filij obitum vixiſſe tantum annos quatuor, menſes vndecim, dies octo inſcriptione oſtenditur; fieri poteſt, vt ad ſecundas nuptias Succeſſus Flauius deſcenderit, Fortunatamq. vxorem duxerit: ex qua Vitalionem filium ſuſcepiſſet; qui annis duobus, menſibus vndecim, diebus vix viginti ſex expletis, mortem obijt; & vna cum patre ſepulturam obtinuit: vt ex ſequenti epigrammate cernitur. ex quo animaduertendum, vt ſicut Succeſſus filio, & vxori priori Caeſiae Gemellae ſuperſtes fuit; ita Succeſſo marito; & Vitalioni filio Fortunata, Succeſsi vxor ſecunda locum, ſibi à Moſco adſignatum, ſepulturae tribuit.

D. M.

SVCCESSO. CAESARIS. N. TABELLARIO
CONIVGI. CARISSIMO. VIXIT. AN. XXXX. ET
VITALIONI. F. V. AN. II. M. XI. DIEB. XXVI.
B. M. OL. FORTVNATA LOCVM
ADSIGNATVM. A. MOSC O. PROC. HORTORVM
MAIANORVM. ET. LAMIANOR.

Neque vero ſententiae meae refragari puto, quod in altera lapidis inſcriptione Succeſſus Lunenſium marmorum Tabularius; in altera Caeſaris Tabellarius appellatur: nam aut Succeſſus, dum liberto iuſta exoluit, marmorum Tabularij munus obibat; aut eo tempore, quo illi contigit è vita decedere, Imperatoris Caeſaris, Domitiani ſcilicet, Tabellarium agebat; quae dignitas, cum forte maior haberetur, prioris dignitatis memoriā antiquauit. Nam ſaepe fit, vt, dum quis, exempli cauſſa, cuiuſpiam Ciuitatis Praetor exiſtens, aliquid memoriae prodit, nomen appingat ſuum, vna cum dignitatis, qua fungitur, munere; qui deinceps eiuſdem Ciuitatis Epiſcopus factus,

aliud quiddam ad futuram memoriam edat; in eo, nulla Praeturae facta commemoratione, Epiſcopum ſe tantum appellet. Et, vt incertis, longinquiſq. exemplis certiſsima, ac proxima anteponamus: P. DONATVS Caeſius, Dominus meus, vbi Bononiae Prolegatus Forum, ſubmotis aediculis, ampliat: vbi Fontem Neptuni coloſſo, Sirenibus, ſummo artificio elaboratis; alijſq. aeneis ſignis, conchis, labroq. nunc pario, nunc porphyretico lapide conſpicuum, in foro medio collocat: vbi Macella, Carnificinas, quae taetro odore, turpiq. obiectu commeantium ora, oculoſq. laedebant, & plurimis vrbem locis foedabant; ab hominum conſpectu, populiq. tranſitu ſeponit, certiſq. ſeptis, ac ſtatione concludit: vbi Gymnaſia è deformi adſpectu, coanguſtiſq. ſubſellijs, ad Regiae cuiuſdam inſtar, columnis, porticu, feneſtris, atrioq. pulcherrime extruit; latiſsimis ſcholaſticorum palaeſtris auget; pro aedium veſtibulo aream aequat: vbi fluminum curſum, mutato alueo, coercet; vias dirigit; porticuſq. alias conſtruit: vbi Praetorias aedes multis partibus inſtaurat: vbi denique quamplurima ad Bononienſium tum vſum, tum ſplendorem molitur; & dignitatis nomen, (erat enim tum Narnienſium Epiſcopus) & Prolegationis titulus conſtituitur: Nunc vero, vbi S. R. E. Cardinalis, idemq. Bononiae Legatus Praetorij in primis partem, in eam, quae iam pulcherrima aſſurgit, faciem, & ampliandam, & ad Legatorum, Praetorumq. commodiorem cultum, & ornatum; ad Principes ampliter excipiendos efferendam mandat; vbi Pontificis Opt. Max. Graegorij ſtatuam, ex aere S.C. Bononienſium conflatam, abſoluendam, & illuſtri loco ſtatuendam curat: vbi ſacrarum virginum Clauſum, CHRISTI corporis notione percelebre, CC & amplius puellarum numero adauctum, vt vix ſingulis diſpertita cubilia eſſent, uaſtius, atque illuſtrius, in quadratae, inſulae ſpeciem (Noua via aperta) exaedificari omni ſedulitate, ac diligentia ſtudet: vbi denique, vt deambulationes ab imbri, limoq. & Solis ardore, puluereq. tutae à Foro, recta S. Stephani, Maioriq. via ad Forum item vſque, perpetuis porticibus, producerentur; Fundaciae nouos porticus adijcit: nouae dignitatis nomen, inſigniaq. forte elucebunt. Nam ſi quis diligenter Tabularij, & Tabellarij nomen inſpexerit; maius Tabellarij, quam Tabularij munus agnouerit. Tabularios Teſtamentorum obſignatores fuiſſe, ni memoriola dilabor, memini me apud Tacitum legiſſe. Obſignator fuerat forte Succeſſus Lunenſium marmorum, quae tum fortaſſe Romam, Imperatoris nomine, aduehebantur, pro reparando Capitolio, Iouiſq. Optimi Maximi templo, quod Veſpaſiani exceſſu conflagraſſe, & à Domitiano reſtauratum fuiſſe, duobus ſupra locis tetigimus. nam de marmore Lunenſi, miro candore conſpicuo, ſcribunt multi, non poſtremae claſsis auctores. de quo ſic Plinius: *Adiecit idem Nepos: Mamurram totis aedibus nullam, niſi è marmore columnam habuiſſe, omnes ſolidas è Cariſtio, aut Lunenſi.* de quo etiam

Suetonius

Suetonius in Nerone. *In eo monumento;* inquit, *Solium porphyretici marmoris ſuperſtanti, Lunenſi ara, circum ſeptum eſt lapide Taſio.* è marmorum igitur Tabulario, ideſt obſignatore, ad maiorem, Tabellarij Caeſaris, dignitatis gradum euectus, Succeſſus facile humanitatem exuit. Tabellarios enim, Supputatores, qui in tabulis nomina, ac rationes obſeruent, video à ſcriptoribus, non plane vulgaribus nominari. hinc apud Sidonium ad Petreium; *Sed & ille ſuſcipiebat hunc granditer, habens in eo Conſiliarium in iudicijs, Vicarium in Eccleſiis, Procuratorem in negotijs, Villicum in praedijs, Tabellarium in tributis, in lectionibus Comitem, in expoſitionibus Interpretem, in itineribus Contubernalem:* niſi tamen quis & Tabellarij, & Tabularij nomen confundat; & vnum, atque idem dijudicet. nam & ambo à tabula deduci; & quandam inter ſe cognationem, ac ſimilitudinem in ea re, quam deſignant, habere videntur. Verum dum haec ipſa comminiſcimur, commodum ſe ſe nobis inſcriptio alia offert, ab Iuniore Aldo in Orthographiae volumen relata, quae etiam nunc Romae viſitur, in aedibus cuiuſdam Franciſci Liſchiae, huiuſmodi:

I. O. M. D.

PRO SALVTE. AVGG. NN. SEPTIMI. SEVERI. PII. FERTINACIS. ET
M. AVRELIE. ANTONINI. PII. FELICIS. AVG. ET
IVLIAE. AVG. ET. S. P. Q. R. SEMNVS. AVGG. NN. OPTIO
TABELLARIORVM. STATIONIS. MARMORVM. ARAM POSVIT

In qua cum SEMNVS marmorum Tabellariorum ſtationis legam, opinari omnino cogor, eundem Tabellarium, ac Tabularium eſſe. Haec propemodum verba calamo exarabam; cum forte fortuna ad nos obrepit, quod facere ſaepe ſolet, qui Bononiae Tabellariorum Praefecturam gerit, Chriſtophorus Cephalus Aſiſias; cumq. rogaret, vt quae nunc ſcriberem ipſi copiam facerem (eſt enim à Latinis litteris non abhorrens) non potui homini, & mei ſtudioſo, & opportune aduenienti, non morem gerere; dixi me de Tabellarijs verba facere. Cumq. ambas paginas, quas huius rei cauſſa expleuiſſe videbar, recitaſſem; addidiſſemq. vt ſi quid in ea re animum eius dubium faceret, me omnino admoneret: Multum ſane inquit ille, mihi, Iacoboni, tribuis, qui, cum tuum iudicium multi ſequantur, meis admonitionibus fieri illud velis obnoxium, quod tuae humanitati adſcribo. Blanda verba, inquam, Aulicis iſtis relinquamus: qui ſimulatione, & inani oſtentatione, & ficto non modo ſermone, ſed etiam vultu Principum gratiam venantur; & tu ſi quid me vis, fac me vt quamprimum ſciam. ego vero ac lubens ait Cephalus; & quoniam abs te mihi tam benigne conceſſam video interrogandi licentiam, ſciſcitari abs te haud vereor: quo tandem modo, aut cur Succeſſus, cum Liberto monumentum ſtatuit, Tabularium ſe facit; cum filio, & vxori locum ſepulturae tribuit, Tabularij munus reticet. Chriſtophore, in-

S 2

phore, inquam, tametſi ſatis, ſuperq. ex ijs, quae ſupra diximus, id ipſum per te, ſi attentius legeris, çognoſcere potes; tamen,ne me labor iſte grauare videatur; redeamus ſimul ad ea, quae ſuperius egimus. nam quemadmodum nos ſuperuacaneum Succeſſo viſum eſſe, dicebamus; praenomen, & familiae nomen iterum in filij ſepulchro inculcare, cum id in liberti monumento expreſſerit; ſic & muneris, quo ipſe fungebatur, iterum velle in ſepulchrali lapide meminiſſe, quod filio, & vxori, vt diximus, ſtatuit, cum id ipſum in liberti tumulo ſculptum videretur; tum ſuperuacaneum ſane, tum ambitioſum nimis exiſtimarat. Teneo ſane, inquit; neque tamen occaſionem percontandi omittam; cur ſcilicet ſecunda Succeſsi vxor, Fortunata marito, & filio iuſta faciens, lapidi Succeſsi Caeſaris Tabellarij uocē indidit; aut hoc munus, inquam, vt diſſerui, Tabellarij munere maius erat, & mortuum maritum digniori titulo decorare vxor voluit; aut ſi par fuerat, apparere id in mariti ſepulchro aequum Fortunatae videbatur; tum quia vna cum mariti honore ſuum honeſtare nomen quoque putabat, quod tanto viro nupſiſſet; tum quia non in eodem ſepulchreto, vbi Succeſsi & libertus, & filius, & Gemella Caeſia vxor ſepulti erant, Succeſſum inhumare illi contigit: ſed in loco à Moſco (vt oſtendimus) Curatore hortorū Maianorum, & Lamianorum aſsignato: qui quia forte à Liberti, filij, & Gemellae Caeſiae, prioris vxoris ſepulchris longe aberat, placuit Fortunatae oſtendere, quo tum loco apud Caeſarem maritus foret, cum vita demigrauit. Enimuero Cephalus ſubdit; nec mihi delectatio deeſt, aliud ex alio quaerere. Cum porro in hac poſtrema inſcriptione OPTIO legatur TABELLARIORVM STATIONIS MARMORVM: illud verbum OPTIO, de te, inquit, aueo diſcere, quid nam hic deſignet. Scias, inquam, apud Latinos Optionem electionem eſſe: vt habetur in primis apud Plautum Caſsina, dum ait; *Optio haec tua eſt, vtram harum vis, condicionem accipe*: vnde de Fato Cicero: *Hodie vtro frui malis, optio ſit tua*: ſic, dare alicui optionem, facere, concedere, pro dare eligendi vtram quis velit facultatem, dicebant. haec omnia vel puer forte didiciſti; ſed quid ſibi hoc loco Optio velit, haud plane, credo, intelligis. Minime vero ait Cephalus: & illud abs te cupio ſolum explicari; quod ſpero fore etiam tua haec legentibus non ingratum (de aliorum ipſe ingenijs ex meo coniecturam facio) quid vere Optionis nomen in proximo lapide deſignet. Ego vero, qui me non tam eruditis haec ipſa ſcribere profiteor, (quos ſcio noſtris facile ſcriptis poſſe carere) quam in eorum gratiam, quibus haec rariora, minimeq. occurſu faciliora videantur; exorari me à Cephalo paſſus, OPTIONEM inquam, quod verbum virili genere tu pronuncies; Varrone teſte, primum ſingularum Decuriarum Decurionem dictum eſſe; quem ACCENſum quoque etiam dicebant. Feſtus uero OPTIONEM in re militari eum appellari maulult, quem Decurio, aut Centurio optat ſibi rerum priuatarum mi-

rum miniſtrum, quo facilius obeat publica officia, qui antea Accenſus appellabatur; is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militum; qui,quia eligere, & cooptare, quem vellent, Centurionibus permiſſum erat, nomen ex facto ſortitus dicitur. Sic OPTIONES ab optando appellatos, Vegetius ait; quod antecedentes aegritudine praepeditis, hi tanquam eorum adoptati ſolerent vniuerſa curare, & eorum vicem, ſi vſus veniſſet, gerere. Neque vero inquam,Cephale, putes hac notione apud recentiores duntaxat Optionem reperiri,nam priſcorum vox Latinorum eſt. Plautus enim Aſinaria: *Tibi optionem ſumito Leonidem*: ait; ideſt tibi, vt loquuntur, Subſtitutum, ac Vicarium adiungito. quod verbum & ad alia transferri poteſt, vt apud Calliſtratum in L. vlt. de iure imm. *Quamobrem etiam qui in Palatina militia id ipſum agat, quod in exercitu Optiones, iure arbitror dici Optionem.* Male Alciatus ſcribi ab Accurſio putat, Optiones eſſe, qui publica exigebant. Optiones ait Blondus, in cohortibus eſſe, qui in defectu militibus ſubrogabantur, vt plenae legiones eſſent. Sed quae ſupra dicta ſunt, probabiliora puta. Legitur Romae, ultra Emiſſarium aquae Virginis, ſuper oſtio quodam, inſcriptio perpulcra,ex qua manifeſto apparet, Valerium quendam Firminum Optionem Centurionis fuiſſe:illa enim nota 7. quae etiam in Bononienſi marmore ſupra oſtenditur, Centurionis nomen indicat. Inſcriptio autem talis eſt.

HERCVLI INVICTO.

PRO SALVTE DD.NN. IMP. CAES. M. AVR. ANTONINI P. F. AVG. ET
M. AVR. ALEXANDRI. NOBILISSIMI. CAE. TOTIVSQVE. DOMVS
DIVINAE. EORVM. COH. X. PR. V. ANT. MARCIANI
MASCVLINVS VALENS B.F. PR. DR. FEMININA. ET. AVR. FABIANVS
SIGNIFER ET. VAL. FIRMINVS OPTIO. QVOD. PROFICISCENTES
EXPEDITIONIBVS. SACRIS. VOVERANT. REGRESSI. CVM. COMMANIPVLIS
LIBENTES. VOTVM. SOLVERVNT.

Haec cum dixiſſem, Cephalus benigniſſime abijt, obſecrans, vt ea, quae illi tradidi, alijs quoque impertirem. id quod pollicitus ſum facere; facioq. non inuitus. De Succeſſo ſatis ſuperq. diximus. Fonteius tamen, qui lapidem ipſum deſcripſit, ſed inenarratum reliquit, Succeſſum ex P. Succeſſo, Pertinacis imperatoris patre originem habere, ſibi videri in Aduerſarijs oſtenderat; quod neque probandi, neque improbandi firmiorem afferam rationem; doctioribus vtranque derimendam opinionem libenter tribuo. Verum nos ad GEMELLAM reuertamur, cuius cognomen cum nunc primum in Caeſiorum gente adinueniam, non eſt facile illius parentes diuinare. Porro inſpicitur ex inſcriptione quadam Neapolitana, apud Caſtellum Capuanum, Iunia Gemella, cuius exemplum hoc eſt.

 D. M.

D. M.

CN. POMPEIVS EVPHROSINVS ET IVNIA GEMELLA VXOR
EX OMNIBVS BONIS SVIS HOC SIBI SVMPSERVNT

Fit item mentio Gemelli cuiſdam in marmore quodam,quod Romae,viſitur,in D.Caeciliae,huius, quod ſequitur,exempli:

Q. LVCRETIO Q. L. GEMELLO VIATORI QVAESTORI
AB. AERAR. Q. LVCRETIVS Q. L. CHRESTVS VIATOR
QVAESTOR AB AERAR. PATRONO. F.

Veruntamen cum animo meo conſideranti,Succeſſum, Gemellae virum, Domitiani libertum fuiſſe, facile mihi credibile fit: Gemellam aut Caeſio Sabino,Domitiano, vt initio fere operis oſtendimus, gratiſſimo, aut quopiam Sabini Caeſij filio,parentibus fuiſſe genitam. Miretur fortaſſe aliquis, Caeſium Sabinum, quem nos multis argumentis nobiliſſimum, ditiſſimumq. Imperatoris amicum, ac virum Conſularem fecimus, eo ſe dimiſsius geſſiſſe, vt filiam, vel neptem liberto vxorem dederit; verum cum libertorum condicionem ad id faſtigij eueẞtam intellexerit, vt per eos ſumma interdum Imperij adminiſtraretur, mirari;deſinet. Quod quam facile, quamque frequens inuentu ſit, teſtificari omnes poſſunt, qui in Caeſarum hiſtoria aliquantum ſunt verſati. Neque vero obeſſe noſtrae coniecturae arbitror, quod Gemella parentum cognomen non obtineat. Nam Gemellae cognomen Caeſiae inditum exiſtimo, quod mater geminum foetum vno partu ediderit: Sic Romulus, Remusq. ſic Caſtor, & pollux Gemelli, vel Gemini dicti: ſic forte Seruilius Geminus,è Seruiliorum gente. Neque vero omnes liberi parentum cognomina ſequebantur. Nam legimus L. Fabium,cognomento Gurgitem, filium habuiſſe, cui cognomen Verrucoſo fuit: ſic L. Seruilio filium Sp. Seruilium Structum fuiſſe obſeruamus; ſic L. Caſsij Longini L. Caſſium Varum filium ferunt: ſic L. Poſtumium Albinum L. Poſtumium Mugellanum genuiſſe: ſic ex M. Iunio Penno M. Iunium Silanum prognatum repperi; ſic Q. Pompeij Rufi filius Q. Pompeius Bithinicus dictus eſt: & Cn. Pompeius Magnus Cn. Pompeum Strabonem patrem habuit. ſed ne ad id longiorem orationem producam; in antiquis inſcriptionibus reperio Aufuſtiae cuidam, Aufuſtij Ruffini filiae, cognomen Gemellae impoſitum,vt apparet ex lapide Romano,in Muſaeo Carpenſi, huius exempli:

L. AVFVSTI L. F. SVBVRA. RVFINI. CEN.
COHOR. VII. VIGIL. ROM. CANDIDAT
TI. CAESARIS. ET. AVFVSTIAE. SEPERANTIAE
ET. AVFVSTI. ET. AVFVSTIAE. GEMEL. OLL.
L. AVFVSTIVS. L. F. SVB. FVSCVLVS. MAIOR
L. AVFVSTIVS. L. F. PALATINA. SERENVS. M.
EX. CAVSSA. LEG. FAC. CVR.

Ex quo lapide quis non plane colligit, non modo Auſuſtiam Gemellam Auſuſtij parentis cognomine non gaudere, ſed ne liberorum illius quempiam? Nam Auſuſtius, praeter Auſuſtiam Gemellam, Superantiam filiam habuit; ex maribus autem L. Auſuſtium Fuſculum maiorem, & L. Auſuſtium Serenum, natu minorem, liberos. Obſeruo monumentum peruetuſtum apud Hiſpanos, in quo FLAVIAM SVCCESSAM MATREM conſpicimus vna cum FLAVIO GEMELLO FILIO. Monumentum id planius inſcriptione oſtendam:

M. FLAVIVS. M. F. GEMELLVS
ANN. XXVII. H. S. EST
SERVILIVS MIMVS::::DOI:T:V:II
FLAVIA SVCCESSA MATER
GEMELLI

Nemini credo dubium fore, ſi quis vel indiligenter inſcriptionem ipſam legerit, quin ex Succeſſo Flauio, & ex Gemella Caeſia nata Flauia Succeſſa ſit, quae nupta Seruilio cuidam, Flauium Gemellum procrearit; cui Succeſsi patris nomen, matris cognomen indiderit: vt conſimilia multa occurrunt; & nos alibi tetigimus. Atque idcirco neque mariti nomen, neque cognomen voluiſſe eam filio imponere crediderim, quod ſcilicet vel ignobile, vel omnino obſcurum eſſet. nam quantum ex inſcriptione comprehendi iudicio poteſt, Seruilius Mimi cognomen ſortitus videtur. Quid ſi hoc Seruilio Mimo, atque ex Flauia ipſa Gemella natam quoque dicamus Caeſiam illam, quam Funambulam ex coniectura Fonteio memini me dixiſſe? licet alij, non quod Funambula eſſet, ſed quod funes Funambulis ſuppeditaret, Funambulam dictam velint: quaſi vero non mulieres quoque ad huiuſmodi genus edoctas vel noſtra hac tempeſtate videantur. Vidi ipſe Romae per Aeſtatem mulierem praeſtigiatoris cuiuſdam vxorem, quotidie fere per funem gradientem. cuius nunc viro praeſtigiatoriae artis exercendae Bononiae facultas ab Illuſtriſsimo Domino meo conceſſa eſt; ſicut Mimis, Pantomimis, Comicis, Circumforaneis, omnibuſq. eiuſdem gregis hominibus. Duo potiſsimum CAESIVS Legatus ad Bononienſes moderandos ſeruat; vt nihil per iniuriam faciat, facereq. alios permittat; & homines ſibi ſubiectos omni beneuolentia retineat; ac honeſtae voluptatis facultate, & hilaritatis copia recreet. Hominibus, non belluis, laetitiae, & iucunditatis huiuſce fructus expertibus, imperare ſe putat. Sed ad id, quod dicebamus, ſermonem referam. Minime vero mirum cuiquam ſit, Romani hominis monumentum in Hiſpania conſpici. Celebres enim Hiſpaniae vrbes, oppidaq. Romanorum ſepulchris ſunt: partim Legionariorum militum, partim Tribunorum, Centurionum, Praetorum, Proconſulum, Legatorum: partim negotiantium

tiantium in ea prouincia hominum. Duxerat forte ſecum in Hiſpaniam Seruilius Mimus Flauiam Succeſſam vxorem, vt mos non infrequens Romanorum fuerat. Aliam & Flauiam Succeſſam lego in vetuſto lapide, in D. Anaſtaſij, Romae apud pontem Sixti, huius exempli:

D. M.
AEGRILIO. IANVARIO
FLAVIA SVCCESSA CON
IVG. BENEMERENTI. FECIT

Quae aut Flauiae ſuperioris Succeſſae ſoror fuerat: aut (vt conijcio) duobus maritis nupſerat; Ianuario primum, mox uero Seruilio. nam ſi duobus viris iunctam eandem dicamus, quis non fateatur prius Ianuario, quam Seruilio nuptam? nam ex Ianuario liberum ea ſuſcepiſſe nullum videtur; ex Seruilio M. Flauium, vt dictum eſt, Succeſſum peperit. qui cum XXVII anno obijſſet, Flauiam cum Seruilio diutius vixiſſe conijcimus. PIISSIMO. Torqueri vel maxime Grammaticorum ſcholam video, dum Pijſsimum Latine dici pernegant; atque illud Ciceronis in Antonium afferunt: *Tu porro ne Pios quidem, ſed Pijſsimos quaeris: quod verbum omnino nullum in lingua Latina eſt; id propter tuam diuinam pietatem nouum inducis.* Attamen neſcio, an plura exempla deprehendas, vbi Pientiſsimū (quod Grãmatici Latinius dici, Ciceronis auctoritate nixi affirmant) an vbi Pijſsimum ſit. Tercenta hic monumenta, ni congerere notiſsima viderer, in medium producerem, quae Pijſsimum verbum habent. Caeſia igitur Gemella Mater Pijſsimo filio; qui ſcilicet matri pietatem (qui in parentes cultus praecipuus habetur) praeſtitit, DE SVO; vel fecit, vel poſuit; vel ſtatuit, vel faciendum curauit: ſic DE SVO POSVERVNT Romae lapis habet, apud Angelum Colotium: ſic DE SVO FECERVNT, ad D. Agnetis, extra vrbem, in Agriae Agathae tumulo: SIC DE SVO SIBI HEREDES CVRAVERE, Neapoli in quadam inſcriptione viſitur, quae A. GEMINIO DEMETRIO inſcripta eſt: ſic VOTO SVSCEPTO ARAM DE SVO DEDICAVIT ex inſcriptione, ſupra à nobis ad caput VI appoſita: ſic DAPHNE DE SVO FECIT ad caput IX. Quarum ex poſtremis inſcriptionibus altera ſcriptum in calce ſic habet: B. ET. SIBI. M: altera initio inter D, & M, A. GEMINIO interſcriptum eſt. ex quo variam, & occurſu infrequentem lapidum inſcribendorum rationem vide. Sic DE SVO RELIQVAM PECVNIAM ADIECIT, ex ſuperiore Lapidis inſcriptione, ad D. Petri ad Vincula: ſic DE SVA PECVNIA alibi expreſsius; & DE SVA PECVNIA POSVIT ex alio Peruſino lapide, ita inſcripto:

DIVO ANTONINO
PIO

C. EGNA-

C. EGNATIVS. FESTVS. AEDIL. II. VIR.
HVIC. CVM. PLEBS. VRBANA. LVDOS. PVBL
EDENTI. AD. STATVAM. PONENDAM
PECVNIA. OPTVLISSET. IS. HONORE
CONTENTVS. IMPENSAM. REMISIT
ET. IMPETRATA. VENIA. AB ORDINE
PERVSINOR. OPTIMO. MAXIMOQ. PRINC
DE. SVA. PECVNIA. POSVIT. CVIVS
OB. DEDICATIONEM. DARI. IVSSIT
AB. HEREDE. SVO. DECVRIONIB
SING. HS. IIII. PLEBI. HS. II. N
L. D. D. D

Quam inſcriptionem integram ea ratione poſuimus, quod ſcilicet ex ea lector ediſcere multa poterit. & id, quod modo oſtendebamus, & ob ludorum editionem ſtatuam alicui poni ſolitam, & OPTVLISSET dictionem ſcribi, pro OBTVLISSET; vt APSENTIBVS pro ABSENTIBVS, vt conſimilia nos alibi obſeruauimus: & HONORE CONTENTVS IMPENSAM REMISIT, quae verba quatuor litterarum notis deſignabant, H. C. I. R, vel H. R. I. R ideſt Honore Recepto Impenſam Remiſit; vt eſt in Sex. Tettij Caeſi Montani monumento, apud Fonteium, lib. II. cap. III. Praeterea AB ORDINE PERVSINORVM; & eorum plurima, quae ad caput IV. adnotata à nobis ſunt. Sic item L. MEVIVS. L. L. PHILEMO MEVIA L. L. HILARA. DAT. DE SVO. ex lapide Cyperani oppidi: ſic DE SVO FECERVNT ex lapide apud Panuium, huiuſmodi:

L. ANTIVS. CN. F. HOR. SARCVLORVM
SALIVS. ALBANVS. IDEM MAG. SALIORVM
ANTISTIA. L. L. PLAVTIA. LANTVS RVFVS
L. IMAGINES. DE. SVO. FECERVNT
PATRONO. ET. PATRONAE. PROMERITIS

Sic DE SVO iterum, ſine verbo:

DIIS MANIBVS
M. POPVLII. APOLLONI
C. LVCILIVS. SVCCESSVS
AMICO. DE. SVO

Vt videre eſt apud Aurelium Matthaeium Romae. Cuius inſcriptionis forma cum aliqua ex parte initio cum Succeſsi monumento cohaereat, facile quis opinari poſſet, Succeſſo, cuius nos inſcriptionem explicamus, Lucilio nomen fuiſſe. Sed dilucide ſatis, ni fallor, ea de re diſſeruimus. FATIS

T PERACTIS.

PERACTIS. Nam peragere, abſoluere, explere Fata; Fatis concedere, pro mori, vſurpatum legimus. *Fieri omnia Fato ratio cogit fateri*: ait de Diuinatione libro primo Cicero. & ſubdit: *Fatum autem id appello, quod Graeci* εἱμαρμένην, *id eſt ordinem, ſeriemq. cauſſarum: cum cauſſa cauſſae nexa rem ex ſe gignat. Ea eſt ex omni aeternitate fluens veritas ſempiterna. quod cum ita ſit; nihil eſt factum, quod non futurum fuerit: eodemq. modo nihil eſt futurum, cuius non cauſſas id ipſum efficientes natura contineat. ex quo intelligitur, vt Fatum ſit non id, quod ſuperſtitioſe, ſed id, quod phyſice dicitur; cauſſa aeterna rerum: cur & ea, & quae praeterierint, facta ſunt, & quae inſtant, fiant, & quae ſequuntur, futura ſint.* & infit: *ita fit, vt & obſeruatione notari poſsit, quae res quamq. cauſſam plerunque conſequatur; etiam ſi non ſemper, nam id quidem difficile eſt affirmare.* Haec, atque alia de Diuinatione, ac de Fato Cicero. Sed Chryſippi (vt Cicero appellat) laqueos attendamus. *Fatum eſt*, inquit, uel Tullio teſte, Chryſippus, *ſempiterna quaedam, & indeclinabilis ſeries rerum, & catena; voluens ſemetipſa ſeſe, & implicans per aeternos conſequentiae ordines; ex quibus apta, connexaq. eſt.* Quibus, ne nos illaqueemur, ex Gellio ipſo reſpondendum eſt. Ait enim, ex multorum ſententia, lib. VI. cap. II. Gellius: *Si Chriſippus, Fato putat omnia moueri, & regi, nec declinari, tranſcendiq. poſſe agmina Fati, & volumina: peccata quoque hominum, & delicta, non ſuſtentanda, neque inducenda ſunt ipſis*, (vel vt alij legunt, *non ſubſiſtenda, neque condicenda*) *voluntatibuſq. eorum: ſed neceſsitati cuidam, & inſtantiae, quae oritur ex Fato: omniumq. ſit rerum domina, & arbitra: per quam neceſſe ſit fieri, quidquid futurum eſt. & propterea nocentium poenas inique conſtitutas, ſi homines ad maleficia non ſponte veniunt, ſed Fato trahuntur.* Nihil hac reſponſione fortius, nihil omnino melius fieri poteſt. Enimuero ſi Fato cuncta, ac connexa omnia dicantur; quis non videt ingenia, menteſq. & actiones noſtras omnes Fato ſubijci prorſus oportere: ac proin hominum errata non punienda? quod nihil quidem abſurdius, nihil intolerabilius. Omnia Fato fieri, & Democritus, & Heraclitus, & Empedocles, Ariſtotiles, & omnis Stoicorum ſchola perſenſit. Porro huic Fato, ſi quid forte laeti acciderat, acceptum referre; ſi quid ſecus, de hoc conqueri, atque expoſtulare ſolebant. Hinc fera, hinc impia, hinc iniqua, hinc crudelia Fata paſsim in antiquis monumentis nominantur. cuius rei cum quamplurima ſepulchrorum epigrammata plena videantur; lubet, pro eo quod antiquitatis amatores ſumus, & ad oſtendendam Gentilitatis caecitatem, quae veri DEI prouidentiam non plane callens, Fato omnia tribuebat, nonnulla huc congerere. Et, ne longius euagandi neceſsitate adſtringamur, ex hoc, quod nunc primum ſeſe nobis ex Caeſijs atrijs offert, eoq. non indocto epigrammate, dilucidam de Fatis querimoniam in primis eruamus. Sic in perpulchra ara marmorea legitur:

ATIMETVS.

ATIMETVS. PAMPHILI
TI. CAESARIS. AVG. L. L
ANTEROCIANVS. SIBI. ET
CLAVDIAE. HOMONOEAE
CONLIBERTAE. ET
CONTVBERNALI

Infra ſequitur epigramma Graecum. Quia nobis & Graecorum typorum, vt alibi diximus, inopia eſt; & quia quibus nos vtimur librarijs, paginam potius Latinis verbis integram, quam verſum vnum Graecum componere placet; & quia nos non eiuſmodi ſumus, vt dum variarum linguarum ſcientiam oſtentare, cordi eſt, ſcriptis ſuperuacanea mandemus. Alterutrum ſane nobis praeſtandum cum ſit, vt aut Graece, aut Latine ſententiam explicemus; non uideo, cur Graeca mihi litteris prodenda ſint Graecarum litterarum ſaeculo vel prorſus ignaro, vel non plane ſcienti. Conuerſum igitur ſedulo epigramma ad verbum, (quoniam in hoc ingenio noſtro non ſatis fidimus) à non minus in Latinarum, Graecarumq. litterarum cultu eximio, quam omni humanitate, officijq. genere ſummo, Pompilio Amaſaeo; familiariſsimus meus, idemq. in fingendis carminibus ingenio, ad extemporalitatem vſque (vt Suetonij vtar verbo) promptiſsimus, ita modulabatur Iulius Signius:

Quae longe vici Sirenes voce canora,
Cum Bromio, & dapibus Cypride pulchra magis:
Garrula hirundo velut, tegor hic Homonoea relinquens
Triſtis Atimeto triſtia fata viro:
Cui flore aetatis fueram iucunda tenellae,
Nunc vero ſubita morte receſsit amor.

In dextro igitur eiuſdem arae latere haec Latina carmina ſunt, pulchris ſane litteris, ſed indiſtincte, & accentiunculis in litterarum quibuſdam apicibus exarata.

SI. PENSARE. ANIMAS
SINERENT. CRVDELIA. FATA
ET. POSSET. REDIMI. MORTE
ALIENA. SALVS
QVANTVLACVNQVE MEAE
DEBENTVR. TEMPORA. VITAE
PENSASSEM. PRO. TE. CARA
HOMONOEA. LIBENS.
AT. NVNC. QVOD. POSSVM. FVGIAM
LVCEMQVE. DEOSQVE. VT. TE

MATVRA. PER. STYGA. MORTE. SEQVAR
PARCE. TVAM. CONIVX. FLETV
QVASSARE. IVVENTAM
FATAQVE. MAERENDO. SOLLI
CITARE. MEA
NIL. PROSVNT. LACRIMAE. NEC
POSSVNT. FATA. MOVERI. VIXIMVS
HIC. OMNIS. EXITVS. VNVS. HABET.
PARCE. ITA. NON. VNQVAM. SIMILEM
EXPERIARE. DOLOREM. ET
FAVEANT. VOTIS. NVMINA
CVNCTA. TVIS
QVOQVE. MIHI. ERIPVIT
MORS. IMMATVRA. IVVEN
TAE. ID. TIBI. VICTVRO
PROROGET. VLTERIVS

Atque in ſiniſtro arae latere ſic Homonoea de ſe loquitur.

TV. QVI. SECVRA
PROCEDIS. MENTE
PARVMPER. SISTE. GRADVM
QVAESO. VERBA. QVE
PAVCA. LEGE
ILLA. EGO. QVAE. CLARIS
FVERAM. PRAELATA
PVELLIS. HOC. HOMONOEA
BREVI. CONDITA. SVM
TVMVLO.
CVI. FORMAM. PAPHIE
CHARITES. TRIBVERE. DECO
RAM. QVAM. PALLAS
CVNCTIS. ARTIBVS. ERVDIIT
NONDVM. BIS. DENOS. AE
TAS. MEA. VIDERAT. ANNOS
INIECERE. MANVS. INVIDA
FATA. MIHI
NEC. PRO. ME. QVEROR. HOC
MORTE. EST. MIHI. TRISTIOR
IPSA. MAEROR. ATIMETI
CONIVGIS. ILLE. MEI

SIT. TIBI. TERRA. LEVIS. MVLIER. DIGNI
SSIMA. VITA. QVAEQVE. TVIS
OLIM. PERFRVERE. BONIS

Quae extrema duo carmina ſupra, in ſenſum alium, à nobis vſurpata ſunt. Hic igitur & Crudelia Fata oſtenduntur,& eadem nec moueri poſſe maerendo, nec lacrimis flecti. iuxta illud Virgilij Aeneid. VI.

Deſine Fata Deum flecti ſperare precando.

Quo loco ait Seruius; loquutum poetam ſecundum Epicureos, qui dicunt:

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Illam Fatorum vim, atque in humana vita neceſsitatem indicare quoque videtur, quod nos inter Caeſias mulieres,apud Fonteium edendum duximus, C. Bennij, ſeu Ebennij monumentum, Caeſiae Optatae conſtitutum; in quo ea verba ſunt: FECI NON LVBENS SED FATVM FECIT. cui non diſsimile oſtenditur breui epitaphio, quod Interamnae quodam tempore fuiſſe Petrus Appianus, atque alij perſcribunt. quod ego tametſi, diligentia non minima adhibita, comperi nunquam; ex impreſsis tamen,& manuſcriptis codibus in Commentarium meum repoſui: ſic temporis iniuria, vel hominum potius incuria tulere. Inſcriptio huiuſmodi eſt.

CLODIA. L. L. SECVNDA. O
QVANTA. PIETAS. FVERAT. IN. HAC
ADVLESCENTVLA. FIDES. AMOR
SENSVS. PVDOR. ET SANCTITAS
NOLI. TIMERE. AMICA. PROPERAVIT
AETAS
HOC. DEDIT. FATVM. MIHI

Deeſſe arbitror principium. Neque vero minus ineleganter exprimi eidem Fatorum neceſsitati humana ſubijci, hac, quae ſequitur, inſcriptione putamus. in ijſdem Caeſijs atrijs cippus viſitur,affabre ſculptus, atque his carminibus inſcriptus:

IAM. DATVS. EST. FINIS. VITAE. IAM
PAVSA. MALORVM
VOBIS. QVAS. HABET. HOC. GNATAM
MATREMQ. SEPVLCHRVM
LITORE. PHOCACIO. PELAGI. VI
EXANIMATAS
ILLIC. VNDE. TAGVS. ET. NOBILE
FLVMEN. HIBERVS
VORSVM. ORTVS. VORSVM. OCCA

 SVS. FLVIT.

SVS. FLVIT. ALTER. ET. ALTER
STAGNA. SVB. OCEANI. TAGVS. ET
TYRRENICA. HIBERVS
SIC. ETENIM. DVXERE. OLIM.
PRIMORDIA. PARCAE
ET. NEVERE. SVPER. VOBIS. VITALIA. FILA
CVM PRIMVM. LVCINA. DARET
VITAMQ. ANIMAMQ.
VT. VITAE. DIVERSA. DIES. FORET. V
NAQVE. LETI I
NOBIS. PORRO. EST. TRINO
DE. NOMINE. FAT I
DICTA. DIES. LETI. QVAM. PRO
PAGARE. SVOPT E
VISVM. OLLIS. TACITO. ARBITRIO
CVM. LEGE. PERENN I
SISTI. QVAE. CVNCTOS. IVBET. AD
VADIMONIA. MORTI S

Cuius Epigrammatis initio vſi nos ſumus ſupra, dum mortem oſtendebamus malorum omnium finem, ac requietem eſſe. Ex illo autem verſu; SIC ETENIM. DVXERE. OLIM. PRIMORDIA. PARCAE; atque ex duobus ſequentibus, aperte liquet, dum quis in hanc lucem ingrederetur, illico eum in Fatorum, quae Parcarum quoque nomine deſignabantur, manu, ac poteſtate futurum. Fuit omnino antiquorum opinio, qui à vera CHRISTI IESV Religione longiſsime aberant; vt ſicut homines, vrbes, domos, aedificia, locaq. ſingula Genij (vt capite nos primo tetigimus) comitarentur, ita eadem, & animalia cuncta, & plantas, & quidquid in orbe naſceretur, Fatis, & Parcis eſſe obnoxia; atque illis poſt certum dierum ſpatium, poſtquam ortum haberent, ex quadam ſerie, ſeu ordine vel ferro, vel fame, vel igne, vel aegritudine, vel ſideratione, vel alio quouis interitu eſſe pereundum. Quam neceſsitatem, ſeu vim nulla hominum ratione, ac prudentia euitari poſſe duxerunt. Vnde Aeſchylus in Prometheo. *ſtatutum vero opus eſt*, inquit, *Fatum perferre.* atque Euripides in Ione, cuius verba ita Latine ſonant. *Haec ſunt ferenda, conuenit confidere; Decreta Fati praeterire quis queat?* Eandem vim, & neceſsitatem Latini, & Fatum, & Parcam dixere: Graeci μοῖραν, vel αἶσαν. itaque apud Homerum Parca pro Fato nominatur Iliad. ζ. quae quid euenturum cuique foret, cum in lucem ederetur, conſtitueret. Graeca verba, ſic Latinis carminibus reddita legimus.

Non potuit Parcam quiſquam vitare virorum

Fortis,

Fortis, vel timidus: cum viſit luminis auras.

Quam ſententiam Apollodorus tangere quoque videtur primo Argon. cuius verborum ſententia Latine ſic exprimitur:

Impleuit Parcam: mortalis vincere nullus
Quam potuit: circum volitat ſepta omnia praepes.

Et vt omni tempore eam vim dominari oſtenderent, tres fuiſſe Parcas fabulati ſunt. hinc TRINO DE NOMINE FATI in proxima inſcriptione ſupra. quarum vna res praeteritas, altera venturas, tertia praeſentes imperio premeret. Nam Clotho, ſic enim primam appellant, praeſentia gubernare, & quaſi humanae vitae ſtamina diſpenſare videtur: Atropos, ſic enim altera, res praeteritas ſpectare dicitur; quia quae praeterierint nulla ratione poſſint conuerti; Lacheſim, ita tertiam appellant, futura proſpectare credebant. Parcas neceſsitatis filias Plato libro de Rep. poſtremo in Caelis collocat. Lubet Ruſticellae epitaphium & huc adſcribere, quo ſimul Fata, & Parcas comprehendi conſpicimus.

RVSTICELLA. M. L. CYTHERIS
DEBITVM. REDDIDIT. X. K. SEPT. MALVGINENSE. ET BLETO. COS.
QVANDOCVNQVE. LEVIS. TELLVS. MEA. CONTEGET. OSSA
INCISVM. ET. DVRO. NOMINE. ERIT. LAPIDE
QVOD. SI. FORTE. TIBI. FATORVM. CVRA. MEORVM
NE. GRAVE. SIT. TVMVLVM. VISERE. SAEPE. MEVM
ET. QVICVNQVE. TVIS. VMOR. LABERETVR. OCELLIS
PROTINVS. INDE. MEOS. DEFLVAT. IN. CINERES
QVID. LACRVMIS. OPVS. EST. RVSTICELLE. CARISSIME. CONIVX
EXTINCTOS. CINERES. SOLLICITARE. MEOS
VNA. DOMVS. CVNCTIS. NEC. FVGIENDA. VIRIS
VT. QVAE. VOLVI. TEMPORE. TEMPVS. HABET
NONDVM. BIS. VICENOS. ANNOS. COMPLEVERAT. ANNOS
SVPPREMVM. PARCAE. SORTE. DEDERE. MIHI

Fatis igitur vim mortalibus vitalem, & animam ipſam dari, adimiq. putauerunt. Hinc non inelegans epigramma in marmore apud Delfinos, Romae

LIBERTA. ET. CONIVX. PETRONIA. CARA. PATRONO
TALLVSA. HOC. TVMVLO. CONDITA. LVCE. CARET
QVAE. BIS. VICENOS. COMPLERAT. LVCIBVS. ANNOS
EREPTA. EST. SVBITO. CONIVGIS. E. GREMIO
HANC. SIC. ASSIDVE. DEFLET. PETRONIVS. VT. IAM
DEFICIANT. OCVLOS. LVMINA. CARA. SVOS
DESINE. PER. TERRAS. INFERNAS. TENDERE. AD. ARCES
FATA. ANIMAM. DEDERANT. FATA. EANDEMQ. NEGANT

Huic

Huic propinquum faciam aliud Epigramma ex oppido Galeatae, in templo, inelegans quidem, ſed quod antiquitatem praeferat.

D. M.
RVBRIAE. TERTVLLAE
V. A. XX. M. IIII. D. IIII
CONIVGI. OPTVMAE
C. REFANIVS. MACRINVS
LIVIA. ET. METELLVS. ALVIT. GEMINAMQ. SOROREM
* EGREGIO. DE. PATRE. SATVS. SANCTA. GENETRICE
ILARA. FVI. CASTO. BENE. IVNCTA. PVDICO. MARITO
INVIDA. SET. FATI. LEX. REDDIDIT. IRRITA. VOTA
ET. TANTVM. SOLATIA. LINQVIT. AMANTI
CONIVGIS. IN. MANIBVS. LICVIT. QVOD. REDDERE VITAM

Cui finem deeſſe putarim. Verum vix me continere poſſum, quin ex Petronij Antigenidis pueri, ingenij incredibilis, monumento haud ſpernendum epigramma ad ſuperiora adijciam; quod Piſauri extat.

D. M.
PETRONII. ANTIGNENIDIS
TV. PEDE. QVI. STRICTO. VADIS. PER. SENTA. VIATOR
SISTE. ROGO. TITVLVMQ. MEVM. NE. SPREVERIS. ORO
BIS. QVINOS. ANNOS. MENSES. DVOS. DVOSQ. SOLES
IN. SVPEROS. FECI. TENERE. NVTRITVS. AMATVS
DOGMATA. PYTHAGORAE. SENSI. STVDIVMQ. SOPHORVM
ET. LIBROS. LEGI. LEGI. PIA. CARMINA. HOMERI
SIVE. QVOD. EVCLIDES. ABACO. PRAESCRIPTA. TVLISSET
DELICIAS. HABVI. PARITER. IONESQVE. PROCACES
HAEC. IRRVS. MIHI. CONTVLERAT. PATER. IPSE. PATRONVS
SI. NON. INFELIX. CONTRARIA. FATA. HABVISSET
NVNC. VERO. AD. INFERNAS. SEDES. ACHERONTIS. AD. VNDAS
TERRAQ. TARTAREI. PER. SYDERA. TENDO. PROFVNDI
EFFVGI. TIMIDAM. VITAM. SPES. FORMA. VALETE
NIL. MIHI. VOBISCVM. EST. ALIOS. DELVDITE. QVAESO
HAEC. DOMVS. AETERNA. HIC. SVM. SITVS. HIC. EROS. SEMPER

Vbi aeterna domus ſepulchrum nominatur. Non igitur temere MEMORIAE AETERNAE inſcripta monumenta, vt oſtendimus, veteres conſtruxere. Huic non diſsimilis inſcriptio eſt, quae Romae, in aedibus Cardinalis Rothomagenſis exſtabat olim, huius exempli.

AETERNAM.

AETERNAM. TIBI. SEDEM. HERMES. ARAMQ. DICAVI.
NI. TE. OPTASSEM. QVAE. VTINAM. TVA. FATA. SVPERSTES
VT. MIHI. TV. FACERES. SED. INIQVA. SORTE. MALIGNA
RAPTA. IACES. ANNIS. IAM. VIDVATA. TVIS
IAM. TIBI. CYBELLES. FVIT. ET. ROSA. GRATA. DIANAE
ET. FLORES. GRATI. NYMPHIS. ET LILIA. SERTA
SITQ. PRECOR. MERITIS. QVI. NOSTRA. PARENT. TIBI. DONA
ANNVA. ET. MANES. PLACIDA. TIBI. HOC. TE. QVIESCANT
ET. SVPER. IN. NIDO. MARATONIA. TIBI. CANTET. AEDON

Vbi AETERNAM SEDEM, vt ſupra AETERNA DOMVS, & DITIS AETERNA DOMV in Eucharis Liciniae monumento. Quae carmina ſupra ſe hanc habent inſcriptionem:

COCCEIAE. AVITAE. DOMITIAE
F. CHRYSAE. VIX. AN. XXIV
MEN. IIII. D. XXIV. HERMES
COCCEIAE. BESSAE. ACT.
CONIVGI. BENE. M.

In Quirrinali colle in tabella marmorea, ſecundum D. Silueſtri aedem, legitur haec, à duarum ſuperiorum ſenſu haud diſcrepans, inſcriptio; quae, quia omnes typorum grandiuſculorum forulos euacuatos, ſuperioribus inſcriptionibus imprimendis, animaduertimus, minoribus litteris, quibus nos frequenter in alienis ſententijs, & oratione vtimur, apponenda eſt:

Perpetuas ſine fine domos mors incolit atras,
Aeternoſq. leuis poſsidet vmbra Lares:
Vita ſubit caelum, corpus tellure tenetur,
Omnia ſic repetunt iura, locoſq. ſuos:
Sic rerum natura iubet, ſic temporis ordo
Quae modo ſunt pereunt, quaeq. futura cadent:
Suſcipe nunc Coniux, ſi quis poſt funera ſenſus,
Debita ſacratis Manibus Elicia:
Multorum inuidia tandem caruiſſe memento
Ne quidquam paucas; templa quietis habes.
Hic Probina iacet, Gracilis cito rapta marito,
Diebus paucis accommodata ſuo:
Inuida ſors rerum, Fatis quid mercis aceruum;
Nec te coniugij nouus elegit amor:
Heu miſeranda nimis, auſpicijs iuncta ſiniſtris,
Quo Fato trades, hoc ſeuiente poenis?
Quid Probina proſunt foecunda viſcera tibi;

Concipis affectum, luctum et ipſa paris.
Nil te damna nocent communis funera leti,
Cum tuus in noſtro pectore vibat amor.

Hoc epigramma bipertitum legitur, verſibus Hexametris à Pentametris ipſis ſeiunctis: in Hexametrorum fine leguntur haec verba:

HAEC. FVIT. IN. LVCE. ISTA. ANNO. XVII. M. X. D. XX.

In fine autem Pentametrorum haec:

IN. QVIBVS. CVM. MARITO. VIXIT. DIES. CENTVM
AEGROTAVIT. DIES. X XXX. VERE. QVIEVIT. IN. PACE

Vbi praeter Fatum: & praeter quam quod perpetuam, aeternamq. ſedem, & templa quietis ſepulchrũ vocitari animaduertimus; obſeruanda verba quoq. extrema ſunt: QVIEVIT IN PACE. quae conſueta nobis Chriſtianis in extremis mortuorum exequijs ſunt, vt ſupra hoc ipſo capite attigimus. Neque vero praetereundam duxerim pulchellam inſcriptionem, quam mihi olim tradidit, quem ego ſemper dilexi, diligoq. plurimum, ob ſpectatos mores, eruditionem non vulgarem, ſedatumq. animum, Laelius Gauardus Aſulanus: viget nunc apud Aldum meum. ex qua inſcriptione Fati vim vel in itinere homines comitari, non ſecus, ac Genios putarunt; ea eſt huiuſmodi:

P. ATINIVS. C. F. FAB. HIC. SITVS. EST
SI. LVTVM. SI. PVLVIS. TARDAT. TE. FORTE. VIATOR
ARIDA. SEV. VESTIS. TIBI. ITER. MINVIT
PERLEGE
CVM. IN. PATRIAM. TVLERIT. TE. DEXTERA. FATI
VT. REQVIETVS. QVEAS. DICERE. SAEPE. TVIS
FINIBVS. ITALIAE. MONVMENTVM. VIDI
IN. QVO. EST. ATINI. CONDITVM:::::::::

Deeſt, vel CADAVER, vel CORPVS. Hanc inſcriptionem ſenſu pulchellam, vt diximus, carminibus vero vacillantibus, Bouarni Gauardus exſtare perſcripſerat. Qnin etiam ita in Fatorum poteſtate humana poſita cuncta arbitrati ſunt, vt Fatis ipſis erectas aras, ac delubra compertum ſit. In aedibus Praecentoratus (ſic enim ſcriptum inuenio) Valentiae lapis quadratus exſtat, altera ex parte longior; in quatuor quadrangulos, & totidem arculas diſtinctus. prima, tertia, quarta arcula tres ſtatuae continentur, ſtantes: amictus illis, & capiti ornamentum eſt. Has Parcas putarim; quas eaſdem cum Fatis eſſe, ex ſuperioribus, atque ex alijs quamplurimis, quae praetereo, monumentis ſatis exploratum eſt. in medio ſcriptus huiuſmodi eſt titulus:

FATIS

FATIS
Q. FABIVS. NVSVS
EX VOTO

Sic Fatis votum quoque perſolutum cernimus ex inſcriptione Mediolanenſi, quam mihi, vt dixi, tradidit omnis humanitatis, gratiq. & ingenui animi vere plenus, Benedictus Plenus, Mediolanenſis. Ibi Fatis Seueri Lipara Valeriana votum ſoluiſſe libero munere, vel libenti animo (nam illae quatuor notae in fine apparent V. S. L. M.) videtur. Vbi cum videatur, FATIS VALERIANI: cuique ſuum Fatum attributum, ut de Genio dictum eſt alibi, edocemur. quod plenius infra demonſtrabitur; ſi prius DIIS Manibus voueri quoque, ex inſcriptione, ab Aldo in dictione ATILIA relata, oſtendamus.

D. MAN.
L. ATILIVS. PVPINVS
V. S. L. M

Vouebant Fatis, Parcis, Manibus; vt ab alteris diuturniorem vitam impetrarent; ab alteris, vt mortuorum animas bene tractarent, commendatasq. haberent. &, vt ad id quoque teſtimonia aliqua ex vetuſtate producamus, ad manus eſt inſcriptionis exemplum, quod ad D. Sebaſ. extra vrbem cernitur: mihi à Ptolemaeo Titio miſſum, acri, magnoq. ingenio adoleſcente.

ANIMAE. SANCTAE. COLENDAE
D. M. S
FVRIA. SPES. L. SEMPRONIO. FIRMO
CONIVGI. CARISSIMO. MIHI. VT. COGNOVI
PVER. PVELLA. OBLIGATI. AMORE. PARITER
CVM. QVO. VIXI. TEMPORE. MINIMO. ET. QVO
TEMPORE. VIVERE. DEBVIMVS
* A. MANV. MALA. DISPARATI. SVMVS
ITA. PETO. VOS. MANES. SANCTISSIMI
COMMENDATE. VOS. HECATI. MEVM. COMITEM
ET. VELITIS. HVIC. INDVLGENTISSIMI. ESSE
HORIS. NOCTVRNIS. VT. EVM. VIDEAM
ET. ETIAM. MEO. FATO. SVADERE. VELIT
VT. EGO. POSSIM. DVLCIVS. ET. CELERIVS
APVD. EVM. DEVENIRE

Hinc Manibus ea, quae ſupra dicta eſt, ratione, & voueri, & ſacrificari, & Fatum cuique proprium eſſe, declaratur. in cuius manu humana, vt diximus putauerunt. quod aperte ſane oſtenditur, dum Furia rogat, vt Fato ſuo ſuadeatur, vt celerius ſibi mori contingat. Neque hic reti-

cendum arbitror, quod ab alijs quoque ſcriptoribus animaduerſum video. Etenim ſi Fati & rationem, & ordinem, & inſuperabilem quandam neceſsitatem conſtituerint, vt omnia eiuſdem clauſtro occludenda ſint; quonam igitur pacto Cicero in Philippicis dixit? *Multa autem impendere videntur praeter naturam, praeterq. Fatum?* ad cuius forte imationem Virgilius Aeneid. IV dixit quoque:

Nam quia nec Fato, merita nec morte peribat.

Quos ante multo Demoſthenes (ex quo forte Ciceronis verba emanarunt) illa oratione perpulchra de Corona, vt ex illius, apud Gellium, Graecis verbis eduximus, ſic protulit: *Nam qui parentibus*, inquit, *tantum ſe natum putat, Fatalem, atque ſpontis ſuae mortem manat: qui vero etiam patriae ob id, ne in ſeruitutem redactam illam videat, occumbere peroptauit.* Vnde haud violenta, & ſpontanea mors Fatali neceſsitati obnoxia videtur. Quo referri & Homericum illud putarim, ex Graeco:

Ne ue obſtante domum Fato penetrabis Auerni

Atque illa Ciceronis, Oratione, ſi recte memini, pro Cluentio: *Nolite*, ait, *hunc natura ipſa occidentem, velle maturius extingui vulnere veſtro, quam Fato.* Verum nec ſatis Cicero ipſe, qui de Fato dedita opera, atque ſtudio librum compoſuit extructam ratione de Fato ſententiam promulgauit; qui obſcuriſsimam, & implicatiſsimam hanc de Fato quaeſtionem fatetur; & de Diuinatione libro ſecundo, omnino Fatum tollere videtur, & anile ſane, & plenum ſuperſtitionis Fati nomen ipſum aſſerit: neque Chryſippus ille, qui Fatum dari omnium ſubtiliſsime, atque adeo acutiſsime diſputat, Fati denique ſententia ſe ſe explicat. ſed quo magis, magiſq. aeſtuat, laboratq. vt, quonam pacto Fato omnia fieri, & eſſe aliquid in nobis, expediat; eo ſe arctius implicat. Ceterum, quando in hanc nos Fati naſſam coniecti ſumus, elaborandum plane eſt, vt inde quam citiſsime exeamus, & quaeſtionem ipſam, quam fieri breuiſsime poteſt, diſſoluamus. Nam omnes omnium de Fato ſententias hic velle explicare, neque operis huius, neque temporis eſt. Concludam igitur: & ſiue Fatum, ſiue Parcas, ſiue caſum, Fortunamue, ſeu naturam, ſeu neceſsitatem, ex qua Parcas ipſas natas ex Platone, appellari legimus; DEI nos praepotentis voluntatem, prouidentiam, potentiamq. & praeſcientiam, recte ſentientium opinione, auctoritateq. nominari, teneri, affirmari, & credimus, & fatemur. quem rerum omnium fontem, atque originem, quem nulli Fato, nulli neceſsitati, & fortunae ſubiectum, affirmandum omnino, & contendendum eſt. quiq. Fatum ipſum, ſi ſic fari licet, ſuo arbitrio, ac mente regat, moderetur, ac temperet. Quid ineptius, quid ſtultius proferri, audiriq. poteſt, quam Fatorum tantam vim, ac poteſtatem eſſe, vt plus. poſsint, quam ipſe rector, & rerum dominus, & Fatalium legum conditor, & conſummator DEVS? Quis enim non nauſeam

ſuſcipiat, hoc legens:

Quod fore paratum eſt, id ſummum exuperat Iouem.

Quid illo ineptius?

tu ſola inſuperabile Fatum
Nata mouere putas? vt eſt apud Ouidium, atque ibidem:
Quae neque concurſum caeli, nec fulminis iram,
Nec metuunt vllas tuta, atque aeterna ruinas.

Quis non Iouem ipſum apud Homerum derideat, conquerentem, quod filium Serpedonem, qui ſibi in delicijs erat, emori Fatorum legibus, ac decreto omnino cogeretur, quibus obſiſtere nec Iuppiter ipſe poſſet: atque eodem modo Neptunu, quod Vlyſsis in patriam reditum impedire nequiret, vt Cyclopem filium vlciſceretur, quod ſcilicet Fatis decretum erat, illum in Ithacam reuerſurum, lamentante, quis riſum, id audiens, teneat? tametſi minus mirandum eſt, Neptunum Fatis aduerſari non poſſe, cui aquae imperium eſt, quam Iouem, cuius nutu vniuerſa regi, putabatur. Cui nam dubium eſt, eum, qui alicui rei obtemperat, neque Deum, neque magnum omnino eſſe? Nam ſi Deus ſit, non Fata accipiat, ſed faciat, vt Firmianus ſentit. Neque eorum voces audire libenter queo, qui quotidie nobis obganniunt, hoc, vel illud flagitium, quod faciunt, Fatorum vi, ac violentia ad id perpetrandum ſe cogi, atque compelli. qui, vt cum Gellio loquar, cum in culpa, aut maleficio reuicti ſuut, perfugiunt ad Fati neceſsitatem, tanquam in aliquod fani Aſylum. Et quae peſsime egerint, ea non ſuae temeritati, ſed Fato eſſe attribuenda confirmant. rurſus quidquid mali, calamitatis, incommodi, aerumnarumq. ferunt, Fatis, quam malefactis, & criminibus ſuis adſcribere malunt. Democritus dicere ſolebat: ſi corpus animum in ius vocaret, haudquaquam futurum, vt ille muneris male adminiſtrati crimen effugeret: animus ſcilicet in corpore veluti praeſidio collocatus eſt, & tamen pleraque mala corpori ab animo veniunt. Nobis enim metipſi, non Fata, dolorum, & incommodorum cauſſam afferimus. Neque vt peccata faciamus Fatum, neque DEVS ipſe vim vllam, ac neceſsitatem affert. nam ſine vllo Fato noſtrorum animorum motus voluntarij ſunt; & ab animis deprauatis crimina, è criminibus mala deriuantur. neque eos, vt Oenomaus ille Cynicus Democrito exprobrauit, Fatis ſeruos, neque vt Cryſippus malebat, ſemiſeruos facere oportet. Ex quo melius illi, qui cum Fato ſubdant animos, non tamen neceſsitatem illis concedunt, nec ſinunt, vt cogere nos poſsint. Qui vero omnino Fata concedunt, ijs fieri omnia ex cauſsis antecedentibus, & proximis, ſed nō principalibus, & perfectis, inquiunt, quarū prioribus noſtra, quae in poteſtate non ſunt, iuuari aiunt; poſterioribus vero, quae in noſtra ſunt manu, effici. ij proxime ad veritatem accedunt, dum priores illas cauſſas DEO ipſi omnipotenti, & immortali, non Fatis, non Stellis, non, quocun-

que nomine vocant, aſtris, ac ſideribus tribuant. Neque vero praetereunda hic arbitror, quae in ore quotidie vulgi, imperitorumq. hominum muſſantur: Domini noſtri IESV CHRISTI, orbis redemptoris verba, qui in Euangelio inquit; NECESSE EST VT VENIANT SCANDALA: quaſi vero neceſsitatem libero hominum arbitrio ſententia illa importet. Sed iſti Chryſoſtomum audiant, qui in D. Paulli Epiſtolam, ad Corinthios, ad id reſpondens, ſcrupulum omnem abijcit; ait enim: *Enim vero* CHRISTVS *inquit*; NECESSE EST VT VENIANT SCANDALA; *non ideo arbitrij libertatem corrumpens, aut vitae vim, & neceſsitatem imponens, ſed praedicens id, quod ex mala hominum voluntate omnino futurum eſt. quod ſane futurum eſt, non quia id* DEVS *praeuiderit, ſed quia hominum voluntas immedicabilis fuerit: Non enim quia praedixit* DEVS *haec facta ſunt; ſed quia omnino ex mala hominum voluntate ventura erant, ipſe praedixit*. Hactenus Chryſoſtomus vir Sanctiſsimus. Haud forte hoc loco importune faciam, ſi aliqua aduerſus eos diſſeram, qui ad cibum, quaeſtumq. ex mendacijs, varijsq. ſiderum erroribus artem factitant; & vt ait Accius: *Aures verbis diuitant alienas, ſuas, vt auro locupletent domos*. Nam aeque illos decipi exiſtimo, qui Fatis, atque eos, qui ſtellis, aſtrisq. fidem adhibent: vt ſcilicet ex ijs hominum ſtatus, negotia, actiones, vitaeq. vniuerſae curſus dependeant. Iſti igitur, ſiue diuinatores, ſiue hariolos, ſiue coniectores dici, malumus, quoniam terrena quaedam, inter homines ſita, caeleſtium rerum ſenſu, ductuq. moueri animaduertunt, perſuadendi hominibus argumenta ſumunt, vt quaecunque maxima, minimaq. in orbe naſcuntur, ſtellis, ac ſideribus, quaſi catenis euincta, duci, ac regi neceſſe ſit. Et quemadmodum, vel Oceanum, vel Calcidicus aliquis Euripus, cum ipſo fere Lunae curriculo in motu, aeſtuq. curſare, ſurſum deorſum ferri, ac reciprocari, videntur; ita humanos animos, motiones, curſus, negotia, euentusq. omnes ex ipſis ſtellarum, quas Fatales quoque; & dici & haberi volunt, curſibus, progreſſionibus, inſtitutionibus non ſecus, ac de fontibus flumina, riuosq. perpetuo deriuari contendunt. ò vanas, futileſq. hominum mentes, ò ſuperſtitiones meras: quae in hniuſmodi errore verſari homines pellunt. Funditus omnino DEI cultum peruerti oportet, haec niſi vel ab hominum opinione peruertatur; vel ſi haec credulitas percrebreſcat. Quanta confuſio, quanta rerum perturbatio, quanta generis humani miſeria, quanta infelicitas conſecutura ſit, hac attributa hominibus, euentura praedicendi, ac diuinandi ratione? Deduci, ſummoueri, quidquid DEVS ipſe hominibus praeſtat, ſi mortales ipſi futura praenoſcant; & quaecunque caſura in quemquam ſint, praeiudicandi, ac hariolandi arte polleant. Tollenda penitus, atque ex humanis mentibus exterminanda iſtaec opinio eſt, quae DEO homines aequales facit. Non negarim hanc rerum futurarum praecognitionem, ac praeſcientiam ali-

tiam aliquando datam vatibus eſſe, ſed paucis, quos aequus amauit Iuppiter, ideſt ſummus, atque omnipotens DEVS. Atqui qui oracula diuino inſtinctu, afflatuq. effudere, nunquam eos legimus in artem diuinationem redegiſſe; neque quaeſtui ulli oppoſuiſſe, neque ventris cauſſa exercuiſſe. Enimuero à diuinis iſtis hominibus mihi dici peruelim, à quo nam iſta diuinandi ars exorta ſit. A Chaldaeis, cum Cicerone, atque alijs, reſpondeant neceſſe eſt. quippe qui in patentibus campis obſeruantes ſtellarum motus; earumq. vias, diſceſſiones, caetuſq. intuentes, ſcientiam inde effeciſſe perhibentur: vt ſcilicet praedici poſſet, quid cuique euenturum, & quo quiſque Fato naſceretur. quorum artem longinquitate temporum, innumerabilibus paene ſaeculis, conſequuti Aegyptij creduntur. Eſto, concedatur quoq. iſtam diſci plinam à Chaldaeis profectam, firma aliqua obſeruatione manere. Placet ne Pſycophantis iſtis, eadem ſub diuerſis caeli regionibus vti? Quanta diuerſitas circulorum, quanta ex deuergentibus ſtellis varietas, quanta ex Mundi conuerſione inaequalitas fit? Quo nam igitur pacto, quod apud Chaldaeos in ſumma eſt arte, firmaq. ratione poſitum, id ipſum apud Cilices, Getulos, Piſidas; Graecoſq. & ne per longinqua uagemur, apud noſtros Italos fore perpetuum dicamus? Fatendum eſt igitur, vt, ſicut ex ijſdem ſideribus, per quae iſti duina, humanaq. omnia miſcent, non vſquequaque pruinas, non imbres, non ſerenitates, non tempeſtates, tranquillitateſq. vno tempore fieri obſeruatur (nam alibi placidum, alibi turbidum, alibi pluuium, alibi ſudum caelum conſpicimus) atque non idem rerum habitus ſub alia, atque alia caeli conuexione, eadem hora, demonſtratur: ita nec puncto eodem temporis naſci homines, qui eadem opinentur, eadem ſtudia, atque artes ſectentur; negotientur; eundem curſum agitent, vitaeq. rationem retineant. Sed nolo in hunc latiſsimum campum, qui ſe ſe mihi aperitur, longius ingredi; & quod doctiſsimis omnibus innotuit, pluribus verbis exponere. Detur iſtorũ auribus: ex vna quaque ſtellarum, ac ſiderum forma, & poſitione ſortem, fortunamq. & Fata omnino homini certa, deſtinataq. fore; & quae lubrica, quae ambagibus inuoluta, quae fallaci coniectura, & quaſi per tenebras gradientes, harioli iſti praedicere hominibus ſolent; vera, firma, certaq. eſſe; non enim negarim, ne non multa tentando, quandoque in veritatem incidant; atque multa percuntando ipſorum, qui eos conſulunt, multa credulitate ducente, aſtute ad ea dilabantur, quae veritatem aemulentur. Si vera praedicere eos putamus, eaq. non proſpera: nonne inde ex animo miſeri ſumus, antequam Fata in nos mala conijciant? Si laeta, ſi felicia promittunt, duo omnino euentura incommoda ſunt: vt aut exſpectatio te ſpei aſsidue angat, aut futurum gaudij fructum ſpes tibi diminuat. Verum ſi in proſperis, aduerſiſq. rebus mentiuntur, quemadmodum plane, uereq. mentiuntur, falluntur q. nonne aeque miſer fies, & bona fruſtra expectando, & fruſtra mala timendo? Sed

de iſtoc

de iſtoc alij viderint, ſatis eſt mihi digitum ad rem intendiſſe. Legantur quae Gellius ex Phauorini ſententia lib. XIV. cap. I. quae D. Gregorius Homelia in Epiphaniam; quae Ioannes Picus Mirandulanus, aduerſus Aſtrologos duodecim confectis libris; quae alij multi tradidere: quae hic commemorare, valde longum eſſet. Haec nos de Fato, de ſtellis, aſtriſq. impellentibus verbis illis, FATIS PERACTIS: dixiſſe lubet. De quibus, cum primum ea de re agere coepi, pauca ſane attingere; & ea tantum, quae ad verborum ſimplicem expoſitionem pertinebant, propoſueram. ad quod duo, aut tria verba de qualibet vetuſtorum monumentorum inſcriptione, ad rem ipſam ſpectantia delibare erat animus; ne ſcilicet in re puſilla, vt quibuſdam forte ab hoc ſtudio vel omnino auerſis, vel prorſus rei huius pondus floccipendentibus, videri poterat, pluribus immorari ſtuduiſſem: ſed in tanta errandi procliuitate, moleq. laboris maxima pauca dicere, aut reticere ea, quae multum vtilitatis ſecum latura videantur, impium ſane, & parum Chriſtiani hominis officium exiſtimaram. Quas res, ſi forte aliquis eſt, qui ieiunius tamen à me dictas putet; & orationis vbertatem, & maiorem Fati dilucidationem cupiat, Praeter Ciceronem de Diuinatione, de Fato; & Gellium Lib. V. Cap. II. & Lib. XIII. Cap. I; & Plutarchum de Stoicorum Repugnantijs; adeat viri doctrina, & ſanctitate eximia, D. Auguſtini mirabile opus de Ciuitate DEI, qui libro quincto, multis capitibus, quaeſtionem ipſam exagitat, & lucidiſsime quidem abſoluit. Nos ad reliquam inſcriptionis partem ſtylum vertamus. MATER. EODE. EST. CONDITA. ideſt Caeſia Gemella, Succeſsi mater, Flauij Succeſsi, vt nos opinamur, vxor. EODE. pro EODEM, vt ſubintelligatur dictio Tumulo, Loco, vel Sepulchro. vel EODE, pro EODEM, aduerbij loco poſitum. Nam condere aliquem in piſtrinum, ait Plautus Pſeudolo: & Captiuos in carcerem, & in cuſtodiam condere, Liuius lib. belli Maced. I. & Punici VI. *At triticum condi oportet in granaria ſublimia*; ait lib. I. Varro de Re ruſtica: & condere fructus in cados, inquit Plinius lib. XIII. cap. IV. CONDITA. Latine, & proprie dictum. Condere corpora ſepulchro; apud Ouidium lib. Metamorph. VIII. *Corpora defunctorum condita in eo, abſumi conſtat intra quadrageſimum diem, exceptis dentibus:* Plinius lib. XXVI. cap. XVII. de Sarcophago loquens. *In eo ſepulchro Regem noſtrum Numam conditum accepimus:* ait de Legibus Cicero. idem ſignificare propemodum Cicero ait conditum, ac ſitum eſt. *Nam ſiti*, inquit, *dicuntur ij, qui conditi ſunt*. Vnde Conditorium pro ſepulchro poſt Ciceronis aetatem in vſu non infrequenti poſitum videmus. *Tam rara in amicitijs fides, tam parata*, inquit Iunior Plinius, *obliuio mortuorum, vt ipſi nobis debeamus conditoria extruere, omniaq. heredum officia praeſumere*. & ante ipſum auunculus eius, ſic lib. VII. cap. XVI. ait: *Quorum corpora, eius miraculi gratia, in conditorio Salluſtianorum aſſeruabantur hortorum.*

rum. Suetonius autem Conditorium accipere videtur pro ipſa capſa, vbi mortui conduntur, dum ſcribit: Alexandri Magni conditorium aureum fuiſſe. *Ad conditorium etiam proſequuta eſt defunctum*; Petronius ait Arbiter. Haec nos exempla eo inculcanda duximus, vt ſcilicet, ni illo Ciceronis feliciſsimo ſaeculo id vocabulum in vſu videatur, vſitatum cum apud non infimae claſsis ſcriptores inueniatur, haud à Latina lingua reſpuendum duxerim: praeſertim cum etymon legitimum habeat. POST OBITVM. Lenius ſonat, quam POST MORTEM. nam non niſi in re acerba, aſpera, crudaq. vel in querimonijs, imprecationibus, execrationibuſq. Mortem nominari, ſcribiq. obſeruandum eſt. Sic & immatura Mors, miſerabilis, grauis legitur. De quam plurimis igitur, quae OBITVM habent, duo hic tantum è ſepulchris hauſta teſtimonia ponam; conſulto multa praeteriens: quod mihi non tam, vt copiam, & varietatem conſecter, laborandum eſt, quam vt ſatietatem prorſus effugiam. Alterum in Interamnati agro viſitur; ad D.Paulli, cuius templi fundus vectigalis Epiſcopo eſt; Vicetiae alterum. Interamnae:

LEVCADII. MEL
HELVIDIAE BVRRENIAE
MODESTAE
NEPOTI. HELVIDI. BVRRENI. SE
VERI. V. C. FILIAE. BVRRENIAE. SE
VERAE. C. F. PVDICITIA SAPIENTIA
INNOCENTIA. OMNIBVS. RETRO
MEMORABILI. OB. MERITVM. AMO
REMQ. EIVS. CIVES. INTERAM
NANAE. CIVITATIS. VTRIVSQVE
SEXSVS. ERE. CONLATO. POST
OBITVM HVIVS
PATRONAE

Siniſtro latere verba haec ſunt.

DEDIC. XVIII. KAL
FEBR.
VRSO. ET. POLEMIO
COS.

Vicetiae.

V. F.
Q. IVLIVS. Q. F. MEN. CATVLLVS
IIII VIR. MISSVS HONESTA MISSIONE

X EX COH.

EX. COH. VI. PR. SIBI. ET C OELIAE. SEVERAE
VXORI. SANCTISSIMAE
POST. OBITVM

Sic ex lapide quodam ad D. Antonij, è regione Hoſpitij Anglorum Romae, POST OBITVM MEVM. Sic in alijs quam plurimis obſeruo. Sic & *ante obitum*; Ouidius:

diciq. beatus
Ante obitum nemo, ſupremaq. funera debet. &
Morte obita, qualis fama eſt, volitare figuras: apud eundem.

Sic apud Lucretium libro primo; quam locutionem vſurpaſſe Ciceronem aduerto, Orat. pro Sextio: *Nec vero illorum*, inquit, *quiſquam, quos à maioribus noſtris morte obita poſitos in illo loco, atque in Roſtris collocatos videtis*. Sic obire mortem dixere quoque; vt apud Terentium Phormione, *ea mortem obijt, è medio abijt*. Sic apud alios ſaepiſsime. & *morte obijt repentina*, & *ſine caſu*: apud Suetonium in Auguſto Caeſare. Obitus igitur cum lenior quidem vox ſit, atque ipſa mors, quae terrorem hominibus ipſo nomine incutit, ideo crediderim obitum pro morte pronunciare antiquis magis libuiſſe. hinc locutio, VIXIT potius in noſtro hoc lapide bis, quam Mortuus, vel Mortua eſt. quod in lapidibus frequentiſsimum eſt. ſic *Vixere* de Coniuratis, capite damnatis, Cicero dixit magis, quam mortui ſunt; ne forte atrocitatem, mortis nomine, oſtenderet. Mortem enim non niſi in atrocioribus; aut in re ipſa grauem, acerbum, & miſerabilem caſum oſtendente, adinuentu in ſepulcris eſt facile: quod multis, ijsq. pulcherrimis lapidum inſcriptionibus probare poſſem: Sed nimis caput hoc ſe ſe extuliſſe aduertimus. Eſto, Mortis nomen, vel pro ipſo obitu reperiatur, quod, & legi ipſe apud ſcriptores non ſemel, & in vetuſtis quoque lapidibus cernitur. Verum aut hoc parum proprie vſurpatum eſt; vel Mors pro genere ipſo, ideſt late ſumpto nomine, accipitur. Sed cum in hoc iudicium magis eruditorum deſiderem, quam probare rationibus coner, abſtinebo plura dicere. Ceterum, antequam alio me conferam, mihi omnino explicandum puto, quid ſibi velle, dijiudicem; quod fere in omnibus ſepulchralibus aris à dextero latere Vrceum, aut Simpulum, in ſiniſtro vero Pateram, ſeu Malluuium, ſeu, vt Appuleij vtar verbis, Catinum, non infrequenter conſpicamur. Doctiſsimus Alciatus ſuo Emblematum libro pro Abſtinentiae ſymbolo poſuit, quo ſcilicet demonſtretur, Iudicem debere à muneribus capiendis abſtinentem eſſe. idq. hoc tetraſticho explicuit:

Marmoreae in tumulis vna ſtat parte columnae
Vrceus, ex alia cernere malluuium eſt.
Ius haec forma monet dictum ſine ſordibus eſſe,
Defunctum puras atque habuiſſe manus.

Tanti

Tanti viri auctoritas mutum ſane doctiſsimi cuiuſq. os reddit: ſed rectius omnia, meo quidem animo, tradidiſſet, niſi è ſepulchretis Emblema maluiſſet eruere. Nam nemo neſcit, diſcum, & vrceum, vnde manuum lotiones indicantur, vel Abſtinentiam, vel Innocentiam demonſtrari: quod apertiſſime Pilatus ſignificare voluit, apud D. Matthaeum, cum lotis manibus, *Innocens ſum*, inquit, *à ſanguine iuſti huius*. Neque Alciati ſententiae in hoc auſim refragari: ſed ſi cuique licitum eſt, quod ſentit, libere loqui; ſententiam in hanc rem meam dumtaxat proloquar. Non ſecus ſepulchrales lapides vrceo, ac malluuio inſignitos obſeruo; quam aras, arcus, porticus, templaq. Deorum gentilium: quinimo in nummis ipſis antiquis, ab ijs, qui Pontifices Maximi, aut Augures erant, ſaepiſsime vrceus, patera, nonnunquam lituus, atque alia religionis inſignia, & ſacrificiorum inſtrumenta inſculpta conſpiciuntur. Itaque aliter mea ſententia eſt, quod Alciati pace ce dictum ſit. Oſtendimus ſupra ex Virgilij libro ſexto Aeneidos, Aeneam, Dijs Inferis ſacrificaturum, quatuor nigrantes iuuencos conſtituiſſe, frontiq. vina immerſiſſe, & pingue ſuper oleum fudiſſe ardentibus extis: quas res ſimpulo, ſeu ſimpullo, aut ſimpuuio, vt Iuuenali placet, fieri ſolere obſeruamus. Cum ibidem dicat; *Supponunt alij cultros, tepidumq. cruorem Suſcipiunt pateris*. Quis non videt pateras, ſeu, vt alij appellare malunt, catinum, ſeu ſeu malluuium ſacrificijs, quae Inferis peragebantur, adhiberi ſolita? ex quo, cum vellent oſtendere lapidem illum Deorum Inferorum, quos Manes appellarunt, arae fuiſſe conſtitutum; ibiq. ſacrificium peractum, aut peragi ſolitum eſſe; pateram, malluuiumq. ſacrificiorum inſtrumenta effinxerunt: vt in hoc ipſo Succeſsi lapide apertiſsime cernimus. Nam non haec ſolum ſculpta ſepulchralibus cippis inſpicimus, ſed florum, ſed roſarum ſerta, cupreſsi ramuſculos, faces inuerſas, caenas, lectiſternia, varias animalium formas, ſignorumq. ſpecies: vt hoc ipſo noſtro opere toto, apud ipſum Fonteium, atque alibi ſaepe oſtenditur. Quarum rerum opinione, vel actoritate potius ſubnixus, non temere videor facturus, ſi ab Alciati recepta, & comprobata ſententia recedam; vel meam libere pronunciem. quam ita tamen prouuncio, vt aliorum iudicium non reſpuam. Non enim in ijs nomen profiteor meum, qui ſententiam, quam ſemel adamarunt, malint pugnaciſsime defendere; quam ſine pertinacia, quid ab alijs conſtantiſsime dicatur, exquirere. Dum hoc amice, moderateq. fiat, agam ei potius gratias, quiſquis vel noſtros errores deprehendit, vel ſenſus noſtros dilucidius explicat. Illud mihi in hoc opere concedi peruelim: vt ſcripta noſtra ab amicis inimico, ab inimicis amico animo perlegantur. Sed haec pars ſatis expleta eſt; ſatiſq. opinor, moleſtiae doctiſsimo cuiq. exibuit. Comprimam igitur me, & ad inſequentem lapidis partem lectorem arceſſo.

Altera ideſt, ſiniſtra lapidis pars:

Ex qua non vulgaria plane ediſcuntur.

NEMO eſt, qui liberos procrearit, aduxeritq. quin eoſdem poſt obitum ſibi ſuperſtites fore exoptet: (hinc Superſtitioſi doctorum virorum teſtimonio appellati) quae res ſi minus ex ſententia accidiſſet, in liberorum tumulis idipſum exprimere oratione varia ſolebāt: vt à noſtro Succeſſo factum ex his verbis cognoſcimus: QVOD. FAS. PARENTI. FACERE. DEBVIT. FILIVS. MORS. IMMATVRA. FECIT. VT. FACERET. PARENS. Cuius exempli, vt eorum expleam animum, qui in rerum antiquarum ſtudijs operam inſumunt, inſcriptiones afferam aliquot, vt ego arbitror, non ſpernendas. Sunt Romae

in hanc

in hanc ſententiam in Delphinorum aedibus inſcriptiones duae, quarum altera incipit:

NINNIA CORNIS
VIX. AN. III. M. X. D. XXV.
QVOD.DECVIT. NATAM. PATRI. PRAESTARE. SEPVLTO
HOC. CONTRA. NATAE. PRAESTITIT. IPSE. PATER

Altera vero, qua auia nepti ſepulchrum tribuere videtur, huic valde aſsimilis:

DIS MANIBVS
FLAVIAE. APOLINARI. NEPTI. SVAE VIX. AN. VIII
QVOD. NEPTIS. AVIAE. FACERE. DEBVIT
AVIA. FECIT. NEPTI. SVAE
SACRVM

Notetur quoque SACRVM in lapidis extremo. Exſtat & apud Appianum, quam is Romae eſſe affirmat, inſcriptio huiuſmodi:

Q. ARICIVS. Q. F. BASSVS
VIXIT. ANN. XXV
DEBVIT. HOC. PATRIS. NATVS. DVO. CORPORA. HVMARE
CORPORA. SEMI ANIMES. CORPVS. INANE. COLVNT
QVI. QVIA. NON. POSSVNT. DONIS. AEQVARE. MERENTEM
RESPONDERE. QVEANT. BASSE. TVIS. MERITIS
V. C. CVSTIVS. C. L. ANTIOCVS. PATER
DEBVIT. HOC. NATVS. NOBIS. PRAESTARE. DVOBVS
VT. CINERES. PATRIOS. DEDERIT INFERIIS
SED. QVONIAM. DIRAE. GENVERVNT. FATA. VOLVCRES
TE. BASSE. EREPTVM::::::::ANTE. ROGVM
V. ARGINIA. NAIS. MATER

Sed ipſum Romae alio lapide oſtenditur.

AEMILIO. PAVLO. PAPINIANO. PRAEFECTO. PRAE
TORIO. IVRIS CONSVLTO
QVI. VIXIT. ANNOS. XXXVI
DIES. X. MENS. IIII. PAPINIANVS. HOSTILIVS

EVGENIO GRACILII
TVRBATO . ORDINE . IN . SENIO
HEV . PARENTES . FECERVNT
FILIO . OPTIMO

Romae

::::::::::::::::::::::::::
ALVMNO . ET :::::::::

INFELIX . FATV . PRIOR
DEBVI . MORI . MATER

In foro Traiani, in aedibus Io. Coritij:

VERIVS. HVNC TVMVLVM. MATRI. TV. NATA. DICASSES
QVAM. MATER. MISERAE. NVNC. TIBI. NATA. FACIT
BIS. SENOS. COMPIETAM. ANNOS. TE. FILIA. MATRI
ERIPVIT. MISERE. MORTIS. INIQVA. DIES
O. FORTVNA. FIDEM. QVANTAM. MVTASTI. MALIGNE
QVAM. GENVIT. GENETRIX. SECVM. TENET. IN. LARE. DITIS

Neapoli

NONIA. M. F. MAXIMA. VIXIT. ANN. XXXV
ET. QVOD. MISERRIMVM. EST
MATER. FECIT. FILIAE
CANTRIA. C. F. POLLA

Florij in agro Brixiano, ad D. Zenonis.

L. CORNELIO. SECVNDO
QVI. VIXIT. ANN. X. M. : : : D. XX
CORNELIVS. GLICON
PATER. INFEL. : : : : FILIO. DVLCISSIM
QVOD. SI. TI : : : : TE. TVA. FATA. SIVISSENT
TV NOBIS. PONERE. DEBVERAS

In agro Sorano.

OPPIA. CASSIANAE
MATER. FECI. FILIAE
QVOD. AEQVOM. FVERAT
FILIA. HOC. FACERET. MIHI
VITELLIAE. L. F. TALLIAE
V. A. XXI

In Nouiburgo Ripenſi, oppido Noricorum, iuxta ripam Danubij haec, infra adſcripta, legitur inſcriptio:

M. D.

TIB. CASSIO. CONSTANTINO.
IVNIORI. MISERRIMO. FILIO
QVI. VIXIT ANNOS III. ME. IIII

D. XXI.

D. XXI. FECIT
TIB. CL. CONSTANTINVS
PATER. FILIO. DVLCISSIMO
A QVO. FACIENDVM. OPTAVERAT & quae ſequuntur.

In hunc ſenſum ſunt à Cicerone prolata illa verba; *Proficiſcar enim non ad eos ſolum viros, de quibus ante dixi, verum etiam ad Catonem meum; quo nemo vir melior natus eſt, nemo pietate praeſtantior, cuius à me corpus crematum eſt: quod contra decuit ab illo meum.* Ad quae verba doctiſsimus vir, Aldus Iunior apposite admodum, vt cetera ſolet, magnam ex ſuperioribus inſcriptionibus partem contulit, non indocto ſane Commentario, quem in Catonem Maiorem, in libros de Officijs omnes, in Laelium, in Paradoxa, in Somnium Scipionis nuper elucubrauit; mihiq. dono Venetijs miſit. MORS IMMATVRA. Immaturum proprie de fructibus dicitur. vnde Plinius lib. XII. cap. XIII. *Apparet aliud eſſe, aut colligi immaturum:* ideſt acerbum. Dicitur & de frugibus ante tempus collectis. Recte ad pueri Succeſsi mortem tranſlatum. *Seni mors immatura eſſe non poteſt,* ait in Catilinam Cicero: & immaturum Gracchi interitum, idem de Claris Oratoribus inquit; qui iuuenis admodum interemptus fuit. *Nec enim turpis mors forti viro poteſt accidere, neque immatura Conſulari, nec miſera ſapienti:* ait idem de Legibus. Sic MORTE IMMATVRA PER STYGA SEQVI. & MORS IMMATVRA IVVENTAE ex lapide, qui incipit: SI PENSARE ANIMAS, quem ſupra ex Caeſijs atrijs ad Fatorum commemorationem aduocauimus. Neque vero incongruum duxerim, ſi aſſuere huc coner, quod Plutarchus de Conſolatione libello, de morte immatura narrat. *Enimuero,* inquit, *immatura mors luctum nonnullis, eiulatuſq. exprimit: Verum & haec adeo expeditam habet Conſolationis viam, vt etiam de vulgo poetarum quiſque eam obſeruauerit, atque indicauerit.* & ſubdit: *Conſidera enim, quam orationem quidam Comicus tribuet conſolanti aliquem, qui immaturam mortem lugebat:*

Si conſtitiſſet hac de re certo tibi
Reliquum, quod ille vitae curſum proſpere
Fuiſſet exacturus, mortem dicere
Intempeſtiuam tibi liceret. ſin erat
Grauis aliqua euentura calamitas ei,
Mors melius illi, quam tu conſuluit quidem.

Apud quem Amphiaraus conſolari apposite videtur matrem, Archemorim, aegram animo ob filij infantis mortem, his verbis:

Mortalis nemo eſt, quem non attingat dolor,
Morbuſq. multi ſunt humandi liberi,
Rurſum creandi: morſq. eſt finis omnibus,
Quae generi humano angorem ne quidquam afferunt.

Reddenda

Reddenda eſt terrae terra, tum vita omnibus
Metenda, vt fruges: ſic iubet neceſsitas,
Vt ille viuat, ille non. Nihil haec opus eſt
Lugere, Naturae quae fiunt legibus.
Graue eſt nihil homini quod fert neceſsitas.

Haec omnia apud Tullium quoque deſcripta ſunt Lib. Tuſc. quaeſt. III. Nec tacendum mihi omnino eſt; quod huic loco conuenienter Muretus prodere videtur, libro Variarum lectionum XIII. cap. II. ait enim, Iuuenes, qui mortem immaturam obierant, albeſcente caelo, ante Solis exortum, à propinquis efferri ſolere: quod ſcilicet nefas opinarentur, tanti mali, tantaeque calamitatis ſpectatorem, ac teſtem eſſe Solem. Sed ad Muretum reijcere lectorem lubet, qui perpulchra in hanc rem exempla compingit. Nos vero iter ad vltima lapidis verba maturemus. PATER. SVCCESSVS. SVPPREMVM. VTRISQVE. PRAESTITIT. OFFICIVM. hoc eſt Succeſſo filio, & Caeſiae Gemelle coniugi; & officium ſupremum recte dixit: nam ſuprema officia ſunt, quae morienti debentur. Sic locutus Cornelius Tacitus eſt lib. Annalium quincto: *quod ſupremis in matrem officijs defuiſſet.* & lib. XIX Supremo erga parentem officio fungi. Sic ſoluere alicui ſuprema, pro parentare. Sic apud eundem libro primo. *igitur cupido Caeſarem inuadit ſoluendi ſuprema militibus, Duciq.* Sic SVPRPEMVM MVNVS in epigrammate olim ad D. Mariae Maioris, nunc in atrijs Caeſijs, Romae, ex lapide peruetuſto legitur:

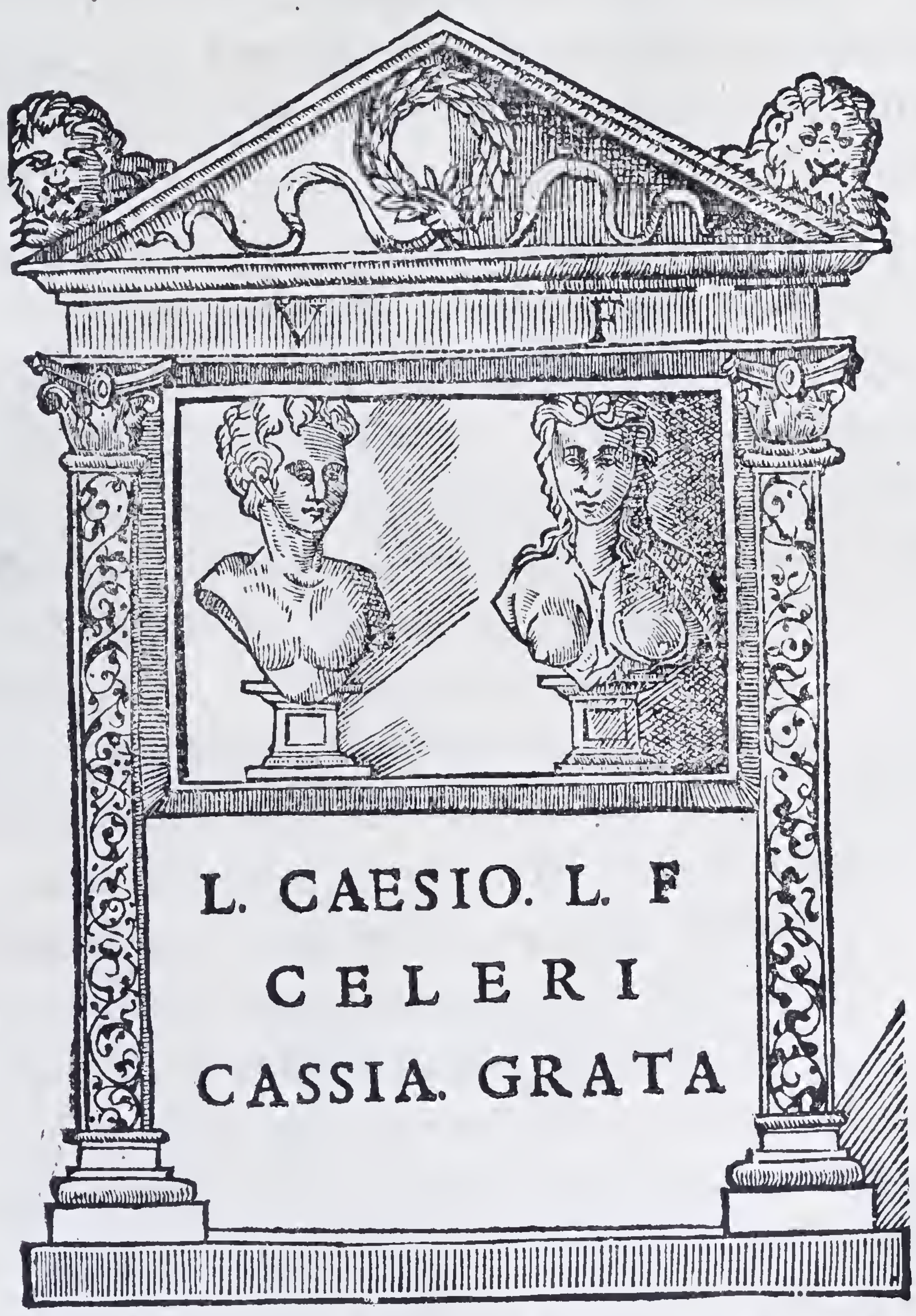
INGRATAE. VENERI. SPONDEBAM. MVNERA. SVPPLEX
EREPTA. CONIVX. VIRGINITATE. TIBI
PERSEPHONE. VOTIS. INVIDIT. PALLIDA. NOSTRIS
ET. PRAE. MATVRO. FVNERE. TE. RAPVIT
SVPPREMVM. VERSVS. MVNVS. DONATVS. ET. ARAM
ET. GRATAM. SAEPSIT. DOCTA. PEDANA. CHELYN
ME NVNC. TORQVET. AMOR. TIBI. TRISTIS. CVRA. RECESSIT
LETHEOQ. IACET. CONDITA. SARCOPHAGO

Sic SVPPREMVM. PARCAE. SORTE. DEDERE. MIHI ex Ruſticellae tumulo ſupra vidimus. Sic funera ſuprema, & honores ſupremi pro inferijs apud Ouidium. ſic hora ſuprema, pro morte; apud Tibullum; *ſuprema mihi cum venerit hora.* ſic, Iter ſupremuum carpere; apud Horatium pro è vita migrare. ſic apud eundem; finis ſupremus pro morte; & tempus ſupremum pro mortis tempore legitur. ſic Suprema Neronis principis, ait Plinius libro XVI cap. XLIV. ſic Plinius Iunior, *Victuriq.* dixit, *nominis famam ſupremis etiam titulis prorogare dicuntur.* Et, *celebre carmen, quo Germanici ſuprema defleuerat,* ait Tacitus. vbi abſolute, *ſuprema,* pro morte accipi videtur.

videtur. ſic & *cineri ingrato ſuprema ferebant*, ex Virgilio in ſexto: & ſupremum vitae diem agere, & ſupremum diem, dixit de Finibus Cicero, pro morte. & *Dies regnis illa ſuprema fuit*. apud Ouid. in Faſtis. Sic EXSTREMVM OFFICIVM legitur ex inſcriptione, quam alibi indicabimus. At nos ſiue ſupremam, ſiue extremam, lapidis huius expoſitioni manum imponamus.

DE L. CAESIO L. F. CELERI CVI VIVENS MONVMENTVM CASSIA GRATA VXOR FECIT. CAPVT XII

Vbi de Imaginibus, ſiue Hermis; de Nobilitate, imaginum iure comparata: *quare truncae, conciſaeq. imagines antiquitus fierent: de Leonibus, Corolliſq. ſepulchris appoſitis: cur V. F. vel V. P. in monumentis: deq. alijs multis, ſcitu non ingratis, peragitur.*

MONVMENTVM hoc, quod Fonteius varie deſcriptum, abſq. vlla interpretatione, inter LL. Caeſios intexerat, dum Bononiae ipſius Commentarios ſub praelo habeo, Pyrrhi Ligorij, viri antiquarum rerum ſcientia celebris, manu, ita depictum ad prudentem virum, Chriſtophorum Seuerum, qui Cardinali Caeſio, patrono meo ſedulam in dictandis, de ſecretioribus rebus, Italicis litteris, operam nauat; ornatiſsimi viri, Vincentij Fantini; Ferrarienſis, eiuſdem Seueri municipis, diligentia Ferraria miſſum eſt: Materis. aiunt repertum. Hic viri, & vxoris imagines aperte cernuntur, pectore tenus: ita fere omnes ſepulchrales antiquorum imagines, ſi quis aduertat, intuebitur. Non integra totius corporis effigie antiqua ſimulacra formari omnia, ſed his noſtris perſimilia, inſpectantur. Huiuſmodi ſeruari incluſa in atrijs à nobiliſsimis Romanis, ex Plinio, atque alijs obſeruamus. ait autem capite ſecundo libri xxv Plinius: *Apud maiores in atrijs imagines erant, quae ſpectarentur; non ſigna externorum artificum, nec aera, aut marmora: expreſsi caera vultus ſingulis diſponebatur armarijs, quae comitarentur gentilitia funera.* In atrijs ipſae conſpiciebantur imagines, atque in prima aedium parte ex caera confectae, & coloribus ſuper illitae; & ad veram, quoad fieri poterat, vt Polybius inquit, ſimilitudinem excellenter, & accurate, tam ſecundum formam, quam ſecundum ſubſcriptionem expreſſae, ac repraeſentatae. Vnde apud Valerium Maximum de Torquato, Silani patre, ita ſcriptum inſpicio. *Videbat ſe in eo atrio conſediſſe, in quo illius imperioſi Torquati, ſeueritate conſpicua, imago poſita erat: prudentiſsimoq. viro ſuccurrebat effigies maiorum ſuorum cum titulis ſuis.* & ſubdit: *idcirco in prima aedium parte poni ſolere, vt eorum virtutes poſteri non ſolum legerent, ſed etiam imitarentur.* Quod vero funera comitarentur habemus, praeter caetera, ex Polybij hiſtoria libro ſexto, cuius verborum ſenſus, ex Vuolfangi Muſculi verſione, ita iacet: *Vnum memorabo, quod ſatis habet indicij, quale ſit eius Reipublicae ſtudium, ad hoc deſtinatum; vt tales viros efficiant, qui nihil non ferant, quod patriae virtutis encomium, ac famam conciliare poſsint. Si quando apud eos quiſpiam ex illuſtribus viris ex hac vita deceſſerit, elato funere portatur, cum reliqua pompa, ad Roſtra, ſic dicta, in Forum: & nunc ſtans conſpicuus, nunc obuolutus, idq. raro: vniuerſa plebe circunſtante, Roſtra aſcendit. Siquidem filius adultus ſuperſit, ac praeſens exiſtat: ſin vero alius quiſquam ex illius genere, ac demortui virtutes, & quae in vita praeclare geſsit, depredicat. Et hinc accidit, vt multi admoneantur, & quae geſta ſunt inſpiciant, fiantq. non illi modo, qui operum illorum fuere conſortes, ſed & exteri vſque adeo compatientes, vt caſus eiuſmodi non ſolum illis, qui periclitantur, propius; ſed & populo videatur eſſe communis.* & infert: *Quo facto ſepeliunt mortuum, ac iuſta faciunt, dein imaginem illius illuſtriſsimo domus loco ponunt; lignea ſacella circunſtruunt.* Ad

quarum

quarum imaginum in funere antelationem reſpiciens Cicero, de Oratore lib. II. dixit: *Cum caſu funere efferretur anus Iunia, tum Craſſus; Brute quid ſedes? quid illam anum patri nunciare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides?* Id ipſum oſtendunt quoque verba Taciti libro tertio Annalium: *Iuniae*, inquit, *vxeris Druſi ſororis, funus ceteris ſolemnitatibus cohoneſtatum viginti clariſsimarum familiarum imagines, antelatae ſunt: & inter hos Manliorum, Quinctiorum, Caßij, & Bruti.* & apud eundem ſub principio eiuſdem libri, ſic de pompa funebri Germanici legimus: *circunfuſas lecto Claudiorum, Iuliorumq. imagines, defletum in Foro, laudatum pro Roſtris, cuncta à maioribus reperta, aut quae poſteri inuenerunt cumulata.* & de Druſi funere, eiuſdem libro quarto, ſic: *Memoriae Druſi eadem, quae in Germanicum decernuntur, pleriſq. additis, vt ferme amat poſterior adulatio. Funus imaginum pompa maxime illuſtre fuit; cum origo Iuliae gentis Aeneas, omnesq. Albanorum Reges, & conditor vrbis Romulus, poſt Sabina nobilitas, Appius Claudius, ceteraeq. Claudiorum effigies, longo ordine ſpectarentur.* Plutarchus in Caeſaris vita ait, ipſum Caeſarem in Iuliae amitae funere Marij ſtatuas, pro decore familiae, detuliſſe. Traditur quoque à Tacito libro II. Cenſitum fuiſſe, ne Libonis imago exequias poſterorum comitaretur; quod multis criminibus accuſatus, & conuictus, mortem ſibi conſciuiſſet. Huc pertinere illud quoque Flacci videtur. Epodo: ode VIII.

Eſto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum.

Sed ad Polybium reuertamur, à quo citius, quam par erat, diſceſsiſſe videmur. In fit idem eodem, quem ſupra indicauimus, libro; ex eiuſdem interpretis traditione: *Has autem imagines publicis etiam ſacrificijs proferunt, & magnifice ornant. Vbi autem praeclarus aliquis ex domeſticis vltimum diem obiuit, inſtituunt funeris elationem; & circunfuſi, qui ſimillimi, ac reliqua ſtatura videntur, veſtitum vſurpant; ſi vel Conſul, vel Imperator fuerit, purpura circundatum: ſi Cenſor purpureum: ſi triumphum egit, vel tale quid perfecit, auro contextum. Igitur iſti curru ſic incedunt: faſces vero, & ſecures, ac reliqua principatibus conſueta. ſecundum dignitatem cuiuſque praecedunt, qua dum in viuis eſſet, in Rep. eminuit. Vbi apud Roſtra veniunt, cuncti ex ordine ſellis elephantinis ſedent, quo ſpectaculo haud facile poterit quidquam ſpectari pulchrius, iuueni gloriae, ac honeſtatis cupido.* & infert: *Etenim eorum virorum, qui virtutis gloria glorificantur, videre imagines, easq. omnes veluti viuas; quem non excitaret? quod nam aliud pulchrius ſpectaculum? Praeterea, qui de iam ſepeliendo mortuo concionatur, etiam de alijs diſſerere incipit; idq. primum de maiore natu, ex ijs, qui praeſentes ſunt, recenſens, quid quisque illorum conſecutus ſit, ac geſſerit, & cur id fieret rationem in medium affert. Vnde fit, vt frequenter bonorum virorum praeconia, virtute acquiſita, renouentur; ac celebritas eorum, qui honeſti aliquid geſſerunt, immortalis; & gloria illorum, qui patriae bene fecerunt,*

ne fecerunt, multis innoteſcat, & ad poſteros propagetur, &: quod maximum eſt, iuuentus ad hoc prouocetur, vt nihil non pro Reip. commoditate ferendum ſubeat, quo celebritatem, quae bonos viros comitetaur, conſequatur. Dein multa exempla Polybius eorum ſubſcribit virorum, qui pro patriae ſalute, & ſanguinem effundere, & capitis pericula obire, & alia egregia facinora perpetrare non formidarunt. quae, quia ſentio me prolixiore commentatione longius prouehi ſilentio praetereo. Neque vero ſilebo, quod praeter, ceteros, à Tiraquello litteris mandatum aduerto, imaginum ponendarum non omnibus ius, poteſtatemq. fuiſſe; niſi ijs ipſis, qui Magiſtratus Curales geſsiſſent: quorum primum Aedilitatem Cicero fuiſſe commemorat: dum Actione vltima, in Verrem inquit; ſe Aedilem deſignatum, adeptum eſſe antiquorum in ſenatu ſententiae dicendae locum, togam praetextam, ſellam curulem, ius imaginis ad memoriam, poſteritatemq. prodendam. idem initio Orat. II. pro Lege agraria, ſic de eo iure loquitur: *Eſt hoc in more poſitum, Quirites, vt ijs, qui beneficio veſtro imagines familiae ſuae conſecuti ſunt, eam primam habeant condicionem, qua gratiam beneficij veſtri cum ſuorum laude coniungant.* Eandem, quam diximus, nobilitate iure imaginum comparari, intelligitur, ex eodem pro Rabirio Poſtumo, vbi ait de ijs, qui propter magiſtratus in Senatum lecti ſunt; ex quo verba haec excerpſimus: *Delecta, imago ipſa ad poſteritatis memoriam prodita.* Ex verbis illis: *ius imaginis ad memoriam, poſteritatemq. prodendam*; quae ſupra dudum tetigimus: *& Delecta imago ipſa ad poſteritatis memoriam prodita:* quae modo tradebamus; placet eruditis: vt, ſicut imago à magiſtratu proficiſcitur, ita nobilitas ab imagine deriuetur. Vnde pro Plancio Cicero: *Non dubitas quin omnes, qui fauent nobilitati, qui imaginibus, qui nominibus veſtris ducuntur, te Aedilem fecerit.* id ipſum patet quoque ex Liuio, cum ait: *Ancum Martium nobilem vna imagine Numae.* Atque eo nobiliores putabantur, quo maior ex eorum familia imaginum numerus potuit oſtentari. Vnde Horatius Saty. VI. lib. I. in Leuinum Valerium illudens, quod à maioribus ſuis degener, titulos, & generis imagines, ideſt, antiquitatem ſui generis admiraretur, ait: *& famae ſeruit ineptus: Qui ſtupet in titulis, & imaginibus.* Pari modo Ouidius ad Piſonem: atria imaiginibus referta, ſine aliqua poſterorum virtute, videtur pro nihilo putare.

Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria; quid pleni numeroſo Conſule Faſti
Proficient; ſi vita labat, & perit omnis in illo
Gentis honos; cuius laus eſt in origine ſola?

Quem aemulatus Iuuenalis in nobilitatem, maiorum imaginibus partam, ita Satyra ſexta inuehitur:

Stemmata quid faciunt, quid prodeſt Pontice longo

Ordine cenſeri, pictoſq. oſtendere vultus
Maiorum? & ſtantes in Curibus Aemilianos?
Et Curios iam dimidios? naſumq. minorem
Coruini: & Galbam auriculis, naſoq. carentem?
Quid fructus gentis tabula iactare rapaci
Fumoſos Equitum cum Dictatore Magiſtros?

Ex quibus Iuuenalis carminibus ſane illa obſeruo, & nobiliores exiſtimari, quibus longior imaginum, ac ſtemmatum ordo domi fuerat; & illis verbis: *Curios iam dimidios?* ſtatuas pectore tenus delineatas fuiſſe; *& naſum minorem Coruini, & Galbam auriculis, naſoq. carentem:* cum Alexandro, libro Genialium dierum quincto diſſero, eaſdem ſtatuas nec vetuſtate conſumptas refici, nec quoquo modo effractas, ſeu mancas reſarciri: quinimo quo magis conciſas, quoue magis fumo tinctas, obductasve puluere imagines domi habebant, eo ſe antiquiores, ac nobiliores ceteris, & honoribus digniores aeſtimabant. Hinc in Piſonem Cicero. *Obrepſiſti ad honores errore hominum, & commendatione famoſarum imaginum*. ad quod Iuuenalis ipſae poſtremis illis verbis *Fumoſos Equitum cum Dictatore Magiſtros?* reſpexiſſe videtur. licet alij famoſos Magiſtros appellent, quod mihi omnino non probatur. Seneca conſtituens nobilitatem in ſola virtute, ſic ait: *Non facit nobilem atrium plenum fumoſis imaginibus*. Ad has fumoſas forte imagines reſpexit Graecum illud, καπνώδεις εἰκόνες, ideſt fumoſae imagines. Ad ipſam quoque nobilitatem maiorum imaginibus, & ſtemmatibus iactatam alluſiſſe Statius lib. Siluarum tertio, his verbis, videtur:

Non tibi clara quidem, ſenior placidiſsime, gentis
Linea, nec proauis demiſſum ſtemma. atque iterum Siluarum quarto ad Marcellum:

Stemmata materno felix, virtute paterna.
Longaq. pulchra ſtemma repetit à Leda. ait Martialis lib. v. atque idem.

Atria Piſonum ſtabant cum ſtemmate toto. Licet Andreas Tiraquellus de Nobilitate cap. VI diſcrimen inter imagines, & ſtemmata faciat. Tres ciuium Romanorum ordines fuiſſe nemo neſcit. Nobilium, Nouorum, & Ignobilium. Quibus vero ſuorum maiorum ſuppetebant imagines, ij nobiles facile vocabantur; qui ſuas tantum habebant, noui; quorum nec maiorum, nec ſuae imagines exiſtebant, ij prorſus ignobiles cenſebantur. Non obſcure igitur ex ijs, quae ſupra adſcripta ſunt, oſtenditur, maiorum imaginibus nobiliores fieri, quae quo fumoſiores exſtitiſſent, eo antiquiora generis ſtemmata habita fuiſſe. Cum Cicero ſignificare vellet, ſe nouum hominem, ideſt nulla generis nobilitate commendabilem, Conſulem tamen eſſe factum, ita ad populum eiuſdem verba leguntur: *Me hominem nouum*

Conſulem feciſtis. & infra paullo: *Quemadmodum, cum petebam, nulli me vobis auctores generis mei commendarunt; ſic, ſi quid deliquero, nullae ſunt imagines, quae me à vobis deprecentur*. Seneca de Fortuitorum remedijs, ad Galionem ſic ſcribit: *Inuenies bonam vxorem, ſi nihil quaeris, niſi bonam: dummodo imagines, proauoſq. reſpicias*. ea fortaſſe ignobilis erat. Iunior Plinius cum ſuo tempore, maiorum nobilitate illuſtres homines, moribus autem ruſticos, vt quam plurimos eiuſmodi noſtra nos aetate conſpicimus, fortaſſe cerneret: Sic ad Spurinam lib. ep. v. *Mire cupio*, inquit, *ne nobiles noſtri nihil in domibus ſuis pulchrum, niſi imagines habeant*. Nobilitatem parum antiquam, & repente fortunae beneficio quaeſitam, *ſubitas imagines*, appellat idem Epiſt. lib. IX. ad Fabatum Proſocerum, his verbis: *Neque enim ardentius tu pronepotes, quam ego liberos cupio; quibus videor à meo, tuoq. latere pronum ad honores iter, & audita latius nomina, & non ſubitas imagines relicturos*. Ignobiles vero erant, quibus imagines nullae maiorum, vt dictum eſt, fuerant. quod Suetonius in Veſpaſiano aperte tradit: *Flauia gens*, inquit, *obſcura, ac ſine vllis imaginibus*. Sine vllis imaginibus nobilem animum, C. Maeuium Ambuſtium, Caeſaris Centurionem, appellat Valerius Maximus lib. III. cap. VIII. ex quo ignobile genus demonſtratur: ſicut ex illo Martialis lib. II. ad Quinctilianum: *atriaq. immodicis arctat imaginibus*. Cicero cum ea oratione, quam pro Sylla, ambitus damnato habuit; praeter alia damna, quae illum paſſum fuiſſe commemorat, occluſas ei fuiſſe maiorum imagines indicat, his verbis: *Nam tempore quidem*, ait, *ſi erit veſtro iudicio liberatus, quae habet ornamenta, quae ſolatia reliquae vitae, quibus laetari, & perfrui poſſit: Domus erit, credo, exornata, aperientur maiorum imagines, ipſe ornatum, & veſtitum recuperabit: omnia Iudices haec amiſſa ſunt: omnia generis, honoris, nominis inſignia, atque ornamenta vnius iudicij calamitate occiderunt*. Marius illa oratione, quam ad populum eundem habuiſſe, Salluſtius refert; varijs locis hanc imaginum, & veteris proſapiae nobilitatem, nullo virtutis adminiculo fultam exagitat. ſi potero, omnia in hanc rem verba colligam; atque hic commode deſcribam, eoq. libentius deſcribam, quod ſingula verba ſingulas ſententias; & auro quae ſcribantur, digniſsimas puto. ait primum: *Quaeſo reputate cum animis veſtris, num id mutari melius ſit, ecquem ex globo nobilitatis ad hoc, aut ad aliud tale negotium mittatis hominem veteris proſapiae, ac multarum imaginum, & nullius ſtipendij; ſcilicet vt in tanta re ignarus omnium trepidet, feſtinet, ſumat aliquem ex populo monitorem ſui officij*. atque infra: *Nunc videte quam iniqui ſint: Quod ex aliena virtute ſibi arrogant; id mihi ex mea non concedunt: ſcilicet quia imagines non habeo; & quia mihi noua nobilitas eſt: quam certe peperiſſe, quam acceptam corrupiſſe, melius eſt*. & poſt paullo: *Non poſſum fidei cauſſa imagines, neque triumphos, aut Conſulatus maiorum meorum oſtentare: at, ſi res poſtulat, haſtas, vexillum,*

phaleras,

Phaleras, alia militaria dona, praeterea cicatrices aduerſo corpore. Hae ſunt meae imagines, haec mea nobilitas, non haereditate relicta, vt illa illis; ſed quae ego plurimis meis laboribus, & periculis quaeſiui. & alio loco infra: *Maiores eorum omnia, quae licebat, illis reliquere; diuitias, imagines, memoriam ſui praeclaram: virtutem non reliquere; neque poterant. Ea ſola neque datur dono, neque accipitur.* Ea porro diligentia, ac ſedulitate imagines domi aſſeruabantur, eoq. honore dignatae ſunt, adeoq. haec propria familiarum ornamenta ſunt habita: vt eas imagines, quibus ſplendor, ac vetuſtas familiae notabatur, quamuis deuenditae, atque alienatae aedes fuerint, nouo domino refringere, atque amouere omnino nefas ſit habitum. Quin non modo publicis ſacrificijs, & inferijs, vt ex Polybio recenſuimus, imagines proferebãt, iuxtaq. dignitates, veſtibus induebant, ſed diebus feſtis, atque in omni gratulatione, & laetitia laureis ſertis, floribuſq. eaſdem excolebant, venerabanturq. atque eorum natales dies ita celebrabant, vt ſi illi, quorum vultus exprimebantur, adhuc viuerent. Neque ſolum atria huiuſmodi imaginibus, quas Hermas appellatas poſtmodum trademus, exornare vetuſtiſsimi moris fuit, ſed ſuperum quoque limen, & poſtes domorum: quod ex illis Aemilij Probi in Alcibiade verbis, quae à nobis Fonteio ipſi indicata, ad caput XIII. lib. II. Commentariorum eius expreſſa ſunt, ſatis conſtat: cum vna nocte omnes Hermas, qui in oppido erant, Athenis deiectas, praeter vnum, qui ante Alcibiadis ianuam fuerat, Aemilius ſcribat. Hanc meam ſententiam confirmari ab alijs video, ait enim vir omnis doctrinae genere excultus Alexander ab Alexandro: *Ita tradito more, vt domino, aut aliquo ex familia vita functo, illius imago tam circa limina domus, quam pro foribus locaretur: vt defuncti deſiderium repraeſentata illa ſpecies leniret, poſteroſq. ad praeclara facinora domi, foriſq. obeunda inuitaret.* Hanc porro imaginum effigiendarum ritum è Graecorum more, vt pleraq. omnia ad Romanos emanatum putarim, vt ab Hebraeis ad Graecos. nam Ezachielis XXVI haec è ſtatuis ſiue imaginibus deriuata nobilitas oſtenditur, ſic: *Statuae tuae nobiles in terra corruent.* Conſuetudinẽ hanc multis in regionibus renouatam cernimus. Vidi ipſe in Germania, quo profectus cum Ampliſsimo viro Zacharia Delfino, S. R. E. Cardinale anno ab hinc vndecimo ſum, dum in eius Aula ab Epiſtolis Latinis nonmen do, in multorum nobilium in primis aedibus, non modo pro foribus domorum, atrijſq. diſpoſitas maiorum imagines, ſed aularum, cubiculorumq. parietibus prominentes, & ſupra ſingulis oſtijs, ac ianuis eaſdem artificio non minimo collocatas. Id ipſum apud Sequanos paſsim quoque obſeruaui, dum ibi per duos, & amplius annos, viro Illuſtriſsimo CLAVDIO à Bauma, Veſontionis Archiepiſcopo, quem nunc Cardinalem videmus, in ſecretioribus litteris Latine, Italiceq. conſcribendis operam ſupremo loco nauabam. Verum quid exteras nationes commemorem? vbi nam gentium maiorem

iorem huiuſmodi ritus renouationem factam, fieriq. quotidie, quam Bononiae (vbi per biennium, & amplius detineor) cernimus? Pauciores ſane aedes nobilium ſunt, quae non huiuſmodi imaginibus frequentes videantur. Vt relinquam multas; in Boncompagnia domo, vt cum maxime Illuſtriſsima, ac nobiliſsima, & Pontifice ipſo GREGORIO XIII, & Philippo S.R.E. Cardinale, & Chriſtophoro Rauennatium Archiepiſcopo, Pontificis fratris filijs: & Iacobo Boncompagnio, Duce Sorae, Vineolae Marchione, S. R. E. Gubernatore Generali, quem ſemper honoris cauſſa nomino, huiuſmodi ſimulacra duo conſpiciuntur: alterum, quod dextera ingredientibus ſe ſe offert, ſupra aulae inferioris oſtio, Chriſtophori Boncompagni, Pontificis Gregorij, qui priuatus Vgo vocitabatur, & Boncompagni Senatoris, quem viuum, venerando adſpectu, ſummaq. affabilitate, ac comitate praeditum adſpicio; & Hieronymi, demortui, parentis: alterum, quod ſcalas adſcendentibus, ſupra item oſtio ſuperioris aulae, in conſpectum datur, Iacobi Boncompagni, Chriſtophori parentis; Pontificis, Boncompagni, & Hieronymi, qui ex humanis exceſsit, aui. Alia adſimilis in Vaſtauillanae familiae aedibus imago exiſtit, Philippi cuiuſdam Senatoris, qui annos XLVII in magiſtratu fuit, & LXXXIII vixit. cuius bona ex teſtamento peruenere ad virum honeſtiſsimum, Angelum Michaelem, Philippi Vaſtauillani Cardinalis, Pontificis Gregorij ex ſorore nepotis, & Hieronymi, Senatorio titulo decorati, parentem. Apud Maluetios inſpicio Pyrrhi primi, Gaſparis filij, imaginem; qui Senator, Comes, Equeſq. fuit: item Herculis ſecundi, Pyrrhi primi filij, quem Senatorio ordine exornatum legimus; ſtrenuum in primis, ac celebrem admodum belli Ducem; Equitumq. leuis armaturae Praefectum; qui in M. Antonij Columnae, generalis Apoſtolicae Sedis Ducis exercitu, adhuc etiam ephebus, ſtipendia meruit; operamq. egregiam, ac probatam Reip. Venetae tum in Patauina defenſione, tum in Bergomenſi adminiſtratione praeſtitit: idemq. Taranti, & Quadrati, oppidorum in Calabria dominus; oppidi Guelphi Comes, atque Auratus Eques in patria claruit; Parmamq. praeterea Paulli Tertij auctoritate adminiſtrauit. huic iuncta matrimonio fuit femina primaria, ac, ſupra ſexum, virtute praeſtans, Camilla Strotia; cuius imago iuxta apperet: ex ea liberos ſuſcepit Lucium, & Pyrrhum tertium; qui adhuc ſummo cum Bononienſium ſplendore, & ornamento; incredibili domi, militiaeq. gloria parta, per illuſtris eminet. de quo, ſicut de Maluetia gente tota, cum videam plurima perſcripta, quae propediem in lucem edentur, ab Angelo Pagnonio, erudito ſane iuuene, Auguſtini Benacij, Graecarum, Latinarumq. litterarum ſtudijs perornati, alumno; multa hic reticenda duco. Video & apud Bouiam, ſiue de Bobus, gentem imagines quatuor; Baptiſtae, Andreae, qui Prothonotarius Apoſtolicus, vtriuſq. Signaturae Referendarius, & maioris ordinis Abbreuiator fuit; item Franciſci fratris,

ſci fratris, & Vitalis, qui anno MDLXXIII è vita exceſsit. ex quo natus eſt, qui familiam nunc omnium maxime illuſtrat, Hieronymus Bouius, Camertum Epiſcopus: de quo viro, & vitae probitate, & eximia iuris prudentia, praeſtantiq. ingenio praedito, plurima mihi ob eius in me beneuolentiam, meamq. in eum obſeruantiam ſcribenda eſſent; niſi ea, quae à me anguſto hoc ſpatio dici poſſent, ſubſidere multo infra viderentur, quae Guidus Gualterius Geneſinus, & moribus praeditus, & bonis artibus perpolitus eleganti, atque omnibus partibus abſoluta, oratione complexus eſt; quam in ipſius Hieronymi ad Eccleſiam ſuam aduentu, in Deiparae aede Camerini habuit; typiſq. excuſam ad me Bononiam miſit. Quinque in Mareſcottorum domo imagines ſpecto. quae prima occurrit Ludouici eſt; qui anno MCCCCXL vnus ex Sexdecim Bononiae Reformatoribus, quos vocabant, fuerat: ſecunda Galeatij Ludouici filij, patris munere perfuncti: tertia Herculis Galeatij filij; qui, Senatorum numero à Iulio II Pontifice Maximo aucto, vnus ex Quadraginta fuit: quarta Ioannis Aloyſij, Hercule prognati; qui item parentis dignitate exornatus, Herculem filium reliquit, Senatorio munere decoratum. Is viuit adhuc, & apud Cardinalem CAESIVM gratioſus. Cuius duo mihi liberi notiſsimi ſunt, Hannibal, qui, frequenti concurſu, ius Ciuile in patria publice profitetur, & Ioannes Aloyſius, non modo iuris ſcientia praeditus, ſed diſciplinarum aliarum non imperitus. Hic Cardinali meo iam pridem adhaeret, & mihi contubernalis eſt. Sunt huiuſmodi quoque imagines apud omni humanitate, generoſoq. animo praeditum, Ioannem Galeacium Roſcium Equitem; & Latinis litteris perornatum, & Etruſco ſermone ita excultum, vt, ſi poſteris prodat, quae elucubrata ſeruat; non eſt verendum, ne non tempeſtatis noſtrae ſcriptoribus egregijs conferatur: quem optime aemulatur Philippus Maria filius. In eius aedibus duas ſimiles imagines ſaepe vidi; alteram Bartholomaei proaui, qui vnus ex XVI. viris Senatoribus fuit, quae ſiniſtrae ingredientium manui offertur; altera Ludouici, Mini XVI viri Senatoris filij, ipſius Galeacij genitoris; qui inter XL cooptatus vixit. Eiuſdem imaginem relatam in Roſciorum ſuburbanum, & perſpicuo loco ſitam, videndi non ſemel mihi copia fuit. Hanc villam Papius Aeſtatis tempore conductam habebat, atque ibi cum ſuis ruſticabatur. quo ego vel ſaepiſsime, dum Bononiae dego, Papij dulci, comiq. conſuetudine, & doctrina perfruendi gratia, ſubſeciuis horis, diuertebar. Sed, ſi omnes, quas Bononiae exſtare huius generis imagines, & noui, & ſcio, velim hic recenſere; duras minirum partes ſuſciperem. Hae ſufficiant. Adſimiles ſunt, quae ſupra ex Tragurienſi lapide, inter Caeſias mulieres, C. Caeſilij Maximi, eiuſq. coniugis, Caeſiae Quartae repraeſentatae à Fonteio videntur. adſimilia quoque ſimulacra Mariti, vxoris, atque filiolae, Opitergij cernuntur; & apud eundem Fonteium lib. II.

cap. VII. depicta. Neque vero temere antiquos imagines, ita truncas, conciſaſq. conflaſſe, quis putet; membris, reliquiſq. lineamentis occultatis. Non porro humana membra, parteſq. corporis, ceteraq. cum animantibus communia prodere poſteritati, penſi habebant; ſed hominis ſublime os: quem hominem, cum ceteros animantes Deus ad paſtum abieciſſet, ſolum erexit, & ad Caeli, quaſi cognationis, domicilijq. priſtini conſpectum excitauit: &, vt inquit Cicero, ſpeciem ita formauit oris, vt in ea penitus reconditos mores effingeret. Nam, vt idem quoque commemorat, & oculi nimis arguti, quemadmodum animo affecti ſumus, loquuntur; & is, qui appellatur vultus, qui nullo in animante eſſe, praeter hominem, videtur, indicat mores: cuius vim Graeci norunt, nomen omnino non habent. Has in primis exprimere hominum partes antiquitas laborauit; ideſt, ſedem animi, mentiſq. domicilium: quae in capite hominis, tanquam in excelſa arce, collocata creduntur. Haec repraeſentare duntaxat ſtuduit: atque illam omnium ſanctiſſimam partem, vnde originem ſumunt ſenſus, & nerui omnes; vbi religionem, & quoddam numen ineſſe veteres putauerunt. Hinc plane, ſi quem honore dignum aeſtimauerunt, ad omnem occurſum aſſurgentes, ac de via decedentes caput aperire ſolebant. Opinabantur enim (qui mos ad noſtram vſque memoriam deductus, ſedulo obſeruatur) nudo, atque aperto capite in exhibendis honoribus, iccirco eſſe oportere, vt ſcilicet omnia nuda, atque aperta faciamus. Verum aliter, cum Dijs immortalibus honores dabant, ſeruatum priſcorum religione fuerat. Tunc enim capite operto, ac velato ſacra facere, & numina adire mos erat: vt Deorum honores longe diſpares ab ijs, qui dantur hominibus eſſent. vel ſortaſſe etiam ob hanc cauſſam, vt videlicet in eo magnam vim diuinitatis oſtenderent; cum ſemoto viſu à rerum terrenarum conſpectu, religioſius, & pie magis operarentur. Omitto quod Regum capita vittis deuinciri, ſicut Imperatorum aurea, vel lauri corona ornari ſolita erant: quod ſcilicet ea pars corporis in homine ſanctior ſit. omitto quoque in hominis capite frontem, morum itidem, atque animi indicem contineri: omitto genas, proprium pudoris locum: omitto reliqua in humano capite à ſummo opifice commoda, atque ornamenta formata; omitto quoque, ex quinque ſenſibus in capite aut omnes, aut nobiliores ineſſe. Has igitur hominis partes teſtatas poſteris relinquere antiqui illi ſatis habebant, adiecto pectore tantum. Nam in hoc praecordia locauit Deus; vbi conſilij, prudentiae, ac ſapientiae locum ſtatuerunt. atque ita hanc ipſam partem integram omnino expreſſere, vt ſcilicet pro pectoris imagine receſſum quendam acceperint ſapientiae: ex quo Horatius, cum hominem nullius ſapientiae oſtendere vellet, ita dixit:

Non tu corpus eras ſine pectore?

Mihi quidem huiuſmodi quid vidiſſe videtur Iuuenalis, dum ait:

culpa

culpa docentis,
Scilicet arguitur, quod laeua in parte mamillae
Nil ſapit Archadico iuueni.

Atque, vt caput, & tempora faſcia, ſiue diademate, coronaue, ſeu mithra, alioue redimiculo ornare ſolebant, ita pectus modo aureis, modo argenteis torquibus, decorabant. nam, ſi Plinio credimus, priſcis Romanorum temporibus auxiliares tantum, & exteri aureis torquibus donari ſolebant, & ciues non niſi argenteis. At de torque aureo donatis Vegetius audiendus eſt, lib. II. *Torquati,* inquit, *Duplares, & Simplares erant, quibus torques aureus ſolidus virtutis praemium fuit: quem qui meruiſſet, praeter laudem, interdum, duas conſequebatur annonas; Duplares duas, Simplares vnam.* Eam ſane in priſcorum monumentis perſcrutandis iucunditatem ſentio, vt, cum ad haec ipſa, quae ſupra ex imaginum antiquarum obſeruatione depromſimus, acceſſerim, calamum de pagina ſubmouere vix poſsim. Ad ea igitur, quae modo narrabam, lubet, antequam alio progrediar, nonnulla alia comminiſci. In Opitergino lapide, à me ſupra ex Fonteio citato, animaduerto, vt in quamplurimis, inſculptas imagines non modo pectore tenus oſtentari, ſed dexteram tum viri, tum mulieris detectam: quod abſque ratione factum pernego. Eſſe in primis dextrae religionem, ſicut capiti, quicunque vel mediocriter antiquorum volumina voluerit, pro comperto ſane habebit. Symbolumq. fidei, & conſtantiae, & apud Romanos, & exteras nationes fuiſſe, ita certum eſt, & nihil certius. Item Numam Pompilium Fidei ſacrum inſtituiſſe legitur, iuſsiſſeq. Flamines curru arcuato, dextera manu, ad digitos inuoluta, ſolemni pompa vehi: vnde magno profecto argumento conijcimus, fidem in dextris ſanctam, ſacratamq. fuiſſe. Perſae autem, ſi quid firmum, illibatumq. voluiſſent, illud dexterae, tanquam fidei pignori, commendare ſolebant. Itaque nihil apud eos fide antiquius. Cum vero cauſſam, cur priſci in dextera manu fidei conſtantiam, ſtabilitatemq. poſuerint, quaeſiſſem; repperi dextera omnia parte firmiora, ac conſtantiora. quod, ſi quis attentius conſideret, in ſe ſentiet. Sic, vt plurimum, niſi morbus quiſpiam impediat, auditus in dextera aure, quam in ſiniſtra ſentitur plenior; ſic oculi dextri, quam ſiniſtri viſus acies acutior: ſic pes valentior, ac firmior; ſic brachium laeuo fortius, ac validius habetur: ſic tota denique pars corporis dextera agilior, atque robuſtior laeua conſpicitur. Quod eo factum legimus, quia enim motus omnes à dextera parte oriuntur; & mundum ipſum à dextera parte moueri philoſophi omnes affirmant. licet Macrobius libro VII. cap. IV. alio referat. Loquitur ibi de ciborum concoctione, quae in homine fit. Lubet hic Macrobij verba adſcribere, vt Ludouico Lodio, iuueni, erudito artis medicae conſulto, cui rem communicaui (in Cardinalis enim mei familiam cooptatus eſt) rem gratam faciam, qui alijs auctoritatibus, mihi hanc Macrobij ſen-

tentiam comprobauit. Ait igitur Macrobius: *Ergo poſtquam in ſuccum cibus reformatur, hic iam iecuris cura ſuccedit. Eſt autem iecur concretus ſanguis, & ideo habet natiuum calorem; qui confectum ſuum vertit in ſanguinem. & ſicut cibum in ſuccum conuerti, prima eſt: ita ſuccum tranſire in ſanguinem, ſecunda digeſtio eſt. Hunc calor iecoris adminiſtratum per venarum fiſtulas, in ſua quaeque membra diſpergit; parte, quae ex digeſtis frigidiſsima eſt, in lienem refuſa: qui vt iecur caloris, ita ipſe frigoris domicilium eſt. Nam ideo omnes dexterae partes validiores ſunt, & debiliores ſiniſtrae: quia has regit calor viſceris ſui; illae contagione frigoris, ſiniſtra obtinentis, hebetantur.* Porro cum ex viri, & vxoris imaginibus dexterae tantum manus pateant, matrimonij concordiam, quod ex antiquis nummis repraeſentatur; vel fidem ſancte, caſteq. ſeruatam opinari maxime licet. Ad hanc ipſam fidem reſpiciens Amarantus, Caeſaris Aedituus, coniugem mortuam ſic ex marmore peruetuſto alloquitur:

Hunc tibi perpetuo titulum, gratiſsima coniux,
Corporis extincti dedicat ipſa fides:
Vixiſti mecum iuuenis, caroſq. per annos,
Quos vita exegi dulciter ipſa mea.
Opto, ſi qua fides remanet telluris amicae
Sit tibi perpetuo terra leuis tumulo.

Quod apertius quoque liquet ex Aſinij Malchionis titulo, quem coniugi item ſuae poſuit. Viſebatur olim lapis Romae, in Gallorum aedibus: cuius tituli haec verba non plane bene ad nos delata leguntur.

Coniugium incoeptum, quam Malchio : : : : memento
Quae fuerit nobis conſociata fides:
Deſine iam flere; fatalis mihi hora manebat,
Quae me coniugio diſtulit illa tuo:
Tunc tu talis eris, qualem tua dextera nobis
Solicitum praeſtes, ſi capit illa fides.

Sed quid attinet de rebus tam apertis plura requirere? Addam etiam, dexteram magnam maieſtatem habere: quod ex ea re quoq. conijcimus, quod ad dexteram locari apud Aegyptios magnus in primis honor fuit; vt in medio maximus. id quod aeque apud Romanos ſeruatum, vſque ad noſtram memoriam productum eſt. Ex quo in Opitergnino lapide filiola medium locum obtinet, vt quae ab vtroque parente cohoneſtetur; maritus vero dexterum. quod ex hoc Ferrarienſi, & Tragurienſi lapidibus quoque cernitur. Hi vero ſunt illi Hermae, quos ex Cicerone, & Probo ad caput XIII. libri ſecundi Fonteius oſtendit. qui trunca ſimulacra omnino formant. vt ex Iuuenale in primis obſeruandum eſt, Satyra VIII.

truncoq. ſimillimus Hermae.
Nullo quippe alio vincis diſcrimine, quam quod

Illi

Illi marmoreum caput eſt, tua viuit imago.

Verum, praeter ceteros, qui Hermas ſimulacra eſſe hominum ad pectus vſque delineata, commemorant Macrobius apertiſsime oſtendit. ait enim libro ſecundo, cum de Ciceronis iocis loquitur: *Nec Q. Ciceroni fratri circa ſimilem mordacitatem pepercit. Nam cum in ea prouincia, quam ille rexerat, vidiſſet Clypeatam imaginem, eius ingentibus lineamentis vſque ad pectus de more pictam (erat autem Quinctus ipſe ſtaturae paruae) ait: frater meus dimidius maior eſt, quam totus.* Illa verba: *vſque ad pectus de more pictam*, ſatis aperte indicant: Hermam eſſe; & morem fuiſſe, ita magnorum virorum ſimulacra effingi. Huc forte reſpiciunt Plinij verba cap. II. libri XXXVII. dum ait: *Imago* CN. *Pompeij è margaritis, illa regio honore grata illius probi oris, venerandiq. per cunctas gentes.* & mox: *clareq. intelligi poſsit, iam tum illud caput Orientis opibus, ſine aliquo corpore oſtentatum.* Quod autem Hermae huiuſmodi ſepulchris imponi à priſcis conſueuerint, praeter ſepulchri inſcriptionē à nobis ſupra cap. VIII relatam, vbi aperte verba haec iacent; IN HERM. TVEND. ideſt in Hermem, vel Hermam tuendum. Le-legitur apud Ciceronem de Legibus libro ſecundo caput illud: *Sed poſt aliquanto propter has amplitudines ſepulchrorum, quas in Ceramico videmus, lege ſanctum eſt, nequis ſepulchrum faceret operoſius, quam quod decem homines fecerint triduo; neque id opere tectorio exornari, nec Hermas hos, quos vocant, licebat imponi.* Vel propter Hermarum copiam, quae in ſepulchris Atticis cercernebantur, lege ſepulchris ipſis apud Athenienſes Hermas adeptos conſtat; vel propter ſumptus immodicos, qui in huiuſmodi ſimulacra erogabantur. Leonum imagines in hoc L. Caeſij Celeris tumulo obſeruuandae ſunt: veluti in Opitergino Caeſij Chilonis, moxq. in Bononienſi Q. Manilij Cordi; quem nos lapidem ad Q. Caeſij Cordi monumentum ſupra appinximus. eaſdem in pleriſq. ſepulchrorum lapidibus expreſſas videmus. Conſtat Leonis effigie apud priſcos Vigilantiam, atque Cuſtodiam ſignificari; idq. ab Aegyptijs ſacerdotibus deſumptum legimus; qui Leonis capite, pro vigilantiae, & cuſtodiae ſymbolo vtebantur. Vnde priſcorum portis, reliquorum aedificiorum valuis, aedium ſacrarum veſtibulis, ſepulchrorum cippis, quaſi cuſtos Leo ſtatuebatur. Parciſsimum hoc animal ſomni habetur. Quin etiam multorum opinio fuit, Leones inſomnes omnino eſſe; vel quia, inter quieſcendum, aſsidue caudam motare ſolent, vel quod ſplendeſcentibus oculis, & quodammodo patentibus quieſcant. quod ea ratione fit, quod Leones magnos oculos habent, palpebraſq. perexiguas, vt non penitus oculos queant obtegere. Ex quo intuentibus ſplendor, qui ab Leonum oculis emicat, inſomnes eos oſtendit. Scitum eſt, hoc ſolum animal, ex recuruos vngues habentibus, ſimul atque natum eſt, cernere: vnde ſolare animal eſt appellatum. Finem huic diſputationi ponam, ſi corollam, quam in la-

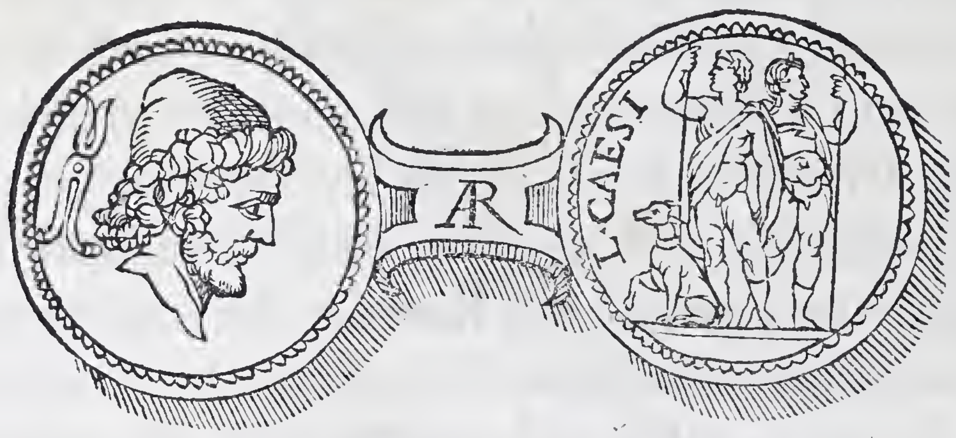
pidis fronte obſeruo, quaſi corollarium adijciam; & quid ea potiſsimum in dicet, aperiam. Myrteam ipſam conijcio: quam ad mortuorum tumulos apponi ſolitam, & tradiderunt celebres doctrina viri, & creberrime in vetuſtis ſepulchris ſpectare eſt; in ijs praeſertim, vbi coniugum monumenta cernuntur. Arbuſculam hanc, omnium delicatiſsimam tradunt; perpetua tum viriditate ſpectandam, tum foliorum ſpecie, tum ſuauiſsimo odore praeſtantem. vnde Genium, & Voluptatem eius figura ſignificari voluerunt; eamq. Veneri Deae, omnium delicatiſsimae dicari. Atqui qui Venerem pingunt, Libenter eius caput myrteo redimiculo exornant, quo coronatam in Paridis iudicio adſtitiſſe Nicander eſt auctor: atque ea de cauſſa huiuſmodi arbuſcula Palladi, & Iunoni, in poſterum, inuiſa legitur. Atque, vt apertius proloquar, rem ipſam Veneream, & viri, & foeminae coitionem myrto pronunciari compertum eſt. vt ex Ariſtophane obſeruare Pierius videtur. Porrò apud Pollucem caruncula intra pudendum muliebre Laſciuo quodam motu ſubſultans, myrtus appellatur. quo Ariſtophanis verba ſpectare videntur. quae Latine ita ſonant. *Enſem poſthac geſtabo in myrti ramo:* Notiſsima apud Virgilium carmina ſunt quod. *Quos durus amor crudeli tabe peredit, Secreti celant calles, & myrtea circum Sylua tegit.* Ad oſtendendum igitur vel amorem coniugalem, vel coniugium ipſum hieroglyphice myrteam corollam poſitam in hoc tumulo crediderim. Verum, ne quid diſsimulem, myrtea quoque corona funebris, quemadmodum & cupreſsi reperitur: de qua Pindarus in Iſthmijs. Thebis praeterea qui Iolea vicerant, myrto coronabantur: ea de cauſſa, ait ibi interpres, quia funebris eſt. Iolaum autem heroem Thebani colunt, ad cuius tumulum Iolea celebrabant. hinc apud Virgilium, Polidori ſepulchrum myrteis ramis obductum legimus: quem locum mutuatum Maronem credunt ab Elpenoris, Vlyſsis ſocij tumulo, quem Circe in porcum mutauit. Cum apud Theophraſtum conſtet, ad Circerum in Italia locum eſſe eminenti quodam ſitu, denſiſsimo variarum arborum nemore, ſed myrteis praecipue arbuſculis denſum, vbi paruus viſitur locus, quem incolae Elpenoris tumulum perhibent; in eo quae ſupini hominis non excederent, myrtos plurimas naſci, minutis quippe folijs, & odoratioribus, quam lati foliae ſint: neque alibi toto tractu eas, quam anguſto eo ſpatio reperiri. Vel nos corollam ideo ſepulchro admotam ducimus, quod ſepulchra coronis exornari à priſcis in primis conſueuerant. Vnde Plinius: *& iam tunc coronae Deorum honos erat, Larium publicorum, priuatorumq. & ſepulchrorum, & Mauium:* vt alibi attigimus. Vel ſepulchro myrteam coronam appictam dicamus, quod ſcilicet ea coronari milites ſolerent, vt non poſtremae eruditionis homines tradunt. Illud V. F. quae in lapidis item fronte inſpiciuntur, ſine controuerſia, VIVENS FECIT, interpretari poſſumus. quas notas cum apud Fonteium in Mantuano lapide

no lapide, capite ſecundo, libri ſecundi; & capite XII. eiuſdem libri, in Opitergina Caeſiae Gratae inſcriptione obſeruare licet, tum alibi, & in noſtro hoc opere non, in frequenter. His duobus modis vel V. F. vel V. P. ſcriptum eundem ſenſum indicat. vt ſcilicet VIVENS, vel VIVVS, vel VIVA FECIT primis notis oſtendatur, ſecundis vero VIVVS, VIVA VE, vel VIVENS POSVIT. hinc SEVIVO, SEVIVVS, vel SEVIVA COMPARAVIT vt ſupra capite decimo oſtendimus, aut tale quid in ſepulchris frequenter legitur. Id quod ea ratione factum arbitror, vt ſcilicet homines eorum errorem ſe deuitaſſe oſtenderēt, qui poſteris amicis, haeredibuſq. nimis praefidentes, nullum ſibi ſepulchrum viuentes conſtruunt. quibus quam parum fidendum ea in re ſit, his Plinij verbis, quae alibi à nobis deſcripta ſunt, in primis admonemur. *Tam rara in amicitijs fides, tam parata obliuio mortuorum, vt ipſi nobis debeamus conditoria extruere, omniaq. haeredum officia praeſumere*. Reliqua per ſe intelliguntur. De cognomine Celeris; quod L. Caeſio inditum eſt, multarum id familiarum Laribus adheſit: vt Caeciliorum; Metellorum, Reipub. temporibus; atque alijs familijs poſt Rempublicam: quarum frequens in lapidibus mentio eſt. Cognomen vel à celeritate deductum, vel à Celere tum primum, qui Remum Romuli, vt aiunt, iuſſu, peremit: vel ab officio. Celeres enim trecenti armati fuerant, à Romulo ad ſui cuſtodiam electi: forte à Celere ipſo, quem modo diximus, denominati. Inuenio & T. Albium Celerem in vetuſto lapide, in regione Collis Lunae agri Interamnatis.

DE L. CAESIO IIIVIRO MONETALI CAPVT XIII

Vbi de Triumuiris Menſarijs, ac Monetalibus diſputatio

habetur non vulgaris: item cur Vulcani, Larium, Iouiſq. ſimulacra in nummis inſpectentur; appoſita admodum redditur ratio.

NONDVM è praelo ſuperius de L. Caeſio Caleri, cui commodum Lucium hunc alium Caeſium comitem adiungam, caput ſubſtuleram; quando Ferrariam mihi excurrendum fuit, Aldi mei ſuauiſsimis litteris accito. Quid non amicitiae ſanctum, ac venerabile nomen? Tantum apud me Aldi vel ſimplex epiſtola valuit, qua ſe in complexum mei venturum ſignificabat, vt opus interruptum, vel ipſis reclamantibus Caeſijs, reliquerim. Neque vero amico obtemperans; à quo, dum lumen ſolare tenebo, vnquam vlla me fortuna diuellet, iniuriam, aut damnum vllum Caeſijs feciſſe videor. Nam, praeterquam quod nonnulla ex Appendice mea viro non minus eruditionis varietate, quam orationis elegantia, iudicijq. lumine praedito, Paullo Sacrato, à quo exceptus benigne hoſpitio ſum, communicandi facultas data eſt; multorum ibi doctorum virorum, antea mihi cognitorum, & confirmandae amicitiae

amicitiae nactus occaſionem ſum; & quorum mihi doctrinae, ingenijq. fama, magnum eos videndi deſiderium excitarat, cum faciem cognitam pleniſſime habui, tum eorundem gratiam inire facillime valui. De facie ignotis, admirandae virtutis, & fortunae deflendae hominem; in quo quidem natura & benigna mater, & ingrata nouerca conſpicitur, viſendi, & alloquendi copia data eſt, Torquatum Taſſum: dein Iulium Caeſarem Brancatium, qui Imperatorum omnium ſummo armorum ſe, ac litterarum peritia, non ſecus, ac nomine effingere quamſimillimum ſtudet: quiq. ita Caeſaris vel Latina ſenſa vernaculi ſermonis teſtimonio elucidauit, vel priſtinam illius militiam ad noſtrum bellandi vſum reducere conatus eſt, vt non ſatis ſtatuere viri militares valeant, vtrum ille plus Caeſari, vnde argumenta deſumpſit, an plus illi Caeſar, à quo illuſtrior ſit, debeat. Ac, praeter ceteros, veterem amicum, & Romae ſatis cognitum, reguſtandi occaſio fuit, Pyrrhum Ligorium; quo ſane homine humanius fieri nihil puto. hic mihi ſuorum ſtudiorum arcana patefecit; & praeter duas inſcriptiones, quas infra interpretandas reſeruo; & multa alia priſcorum monumenta, duo argenteorum nummorum exemplaria, ita vt nos ſupra adſcripſimus, ab ſe delineata per benigne conceſsit. Nummi ab eodem L. Caeſio ſignati ſunt, à quo percuſſus apparet, quem Fonteius libri primi capite XVI expreſsit. De quo licet ita multa ab eodem, eo loco, dicta ſint, vt nullum fere nobis differendi relictum argumentum videatur, nihilominus tamen, quia nullus aedificiorum, ſtructuraeve alicuius tam magnifice eductus paries eſt, quin aliquid à ſpectatoribus, pro diuerſo hominum captu, deſideretur (quis enim quod, non dicam, plures cupiunt, ſed vnus curioſus aueat, ſe praeſtare poſſe confidat?) mihi Fonteij caput relegenti, quendam excitari deſiderij igniculum ſenſi, cur ſcilicet Iouis ſimulacrum cum Laribus, Vulcanoq. in ipſis L. Caeſij nummis inſculptum ſit. Qua in re non minimum Fonteium ipſum, tametſi multa diſſerit, haeſitantem video. Id vero conabor: ſi prius de Triumuiris ipſis Monetalibus, ex quibus unum L. Caeſium fuiſſe, haud ambiguum eſt, enarrem aliqua. Triumuiri multi veterum ſcripta legentibus occurrunt. Nam Triumuiri ſacris requirendis, atque aedibus reficiendis: Triumuiri iuuentutis legendae, qui ſcilicet ad militiam, per oppida idoneos milites conquiſitos, cogerent: Triumuiri recognoſcendis Equitum turmis: Triumuiri nocturni, quibus excubias ponere, eaſdem inuiſere, incendijſq. occurrere negotium erat: Triumuiri Colonijs deducendis: Triumuiri agris diuidundis, populoq. adſignandis; qui & agrarij dicti ſunt: Triumuiri ſupplendi Senatorum ordinem: Triumuiri Capitales, quibus facinoroſos punire, capiteq. multare, exceptis virginibus, immaturiſq. puellis, ius fuerat; quique ſupplicijs ſumendis interueniebant, carcerumq. cuſtodijs praeerant: fuerunt & Triumuiri Epulonum primum appellati; quorum poſtea numerus

ad ſeptem excreuit: Triumuirorum item nomen ſumpſere Octauius, Lepidus, & Antonius, qui oppreſſa iam republica, vt tyrannidem honeſta aliqua ſpecie velarent, Triumuiros ſe Reip. conſtituendae appellari voluerunt: Fuerunt demum Triumuiri, vt diximus Monetales. Quorum varia nomina, variaq. quibus creati ſunt, tempora fuiſſe videntur. Ad nomen quod attinet, nunc, Menſarij, nunc Monetales, nunc Quinqueuiri, nunc Quatuoruiri, nunc Triumuiri dicti ſunt. de tempore variae opiniones exſtitere. Alexander ab Alexandro poſt Cannenſem cladem, propter ingentem aerarij, & militum inopiam Triumuiros conquirendae pecuniae Monetales, ſeu Menſarios (ipſa enim nomina confundit) creatos fuiſſe narrat, aeris, argenti, atque auri flatores; quo tempore, & legendae iuuentutis Triumuiros electos profert. Sed omnium primos Menſarios P. Valerio Poplicola, & M. Marcio Rutilo Conſulibus creatos fuiſſe egregie ex Liuio obſeruamus; eos leuandi foenoris cauſa factos Liuius tradit anno poſt vrbem conditam, iuxta quorundam ſupputationem CCCCL. Eos numero creatos Menſarios quinque Liuius ſcribit: C. Duilium, P. Decium Murem, M. Papirium, Quintum, vt ipſe opinor, Publicium, & T. Aemilium. Ex Liuij item libro XXIII obſeruo, ob maximam rei frumentariae, & pecuniariae inopiam conſecutam, litteras ex Sicilia, Sardiniaq. Romam allatas fuiſſe: ex Sicilia Octacilij Praetoris; ex quibus intellectum, L. Furium Praetorem cum claſſe ex Africa Lilybaeum veniſſe, ipſum grauiter ſaucium, in vltimum vitae diſcrimen eſſe redactum; militiq. & naualibus ſocijs neque ſtipendium, neque frumentum ad diem dari; neque vnde detur eſſe; & vt quam primum mitteretur, ſuadere. eodem fere argumento ex Sardinia à Cornelio Mammula, Propraetore ſcriptum fuiſſe. Vtriſque reſponſum, non eſſe vnde Romani pararent, & vt ſibi ipſi conſulerent. Tunc igitur temporis Roma pecunia laborante, Minucij Tribuni plebis rogatione, Triumuiri Menſarij creati ſunt: L. Aemilius, qui Conſul, Cenſorq. fuerat, M. Attilius Regulus, qui bis Conſulatum geſſerat, L. Scribonius Libo, qui Tribunus erat plebis. Quod cum actum poſt Cannenſem pugnam adinueniam, ad hoc reſpexiſſe tempus Alexander ab Alexandro putarim, cum poſt Cannenſem cladem Triumuiros Monetales creatos libro Genialium dierum tertio ſcriptis prodat. Eorundem Menſariorum mentio quoque ab ipſo Liuio fit lib. XXIV his verbis: *Cum Cenſores ob inopiam aerarij ſe iam locationibus abſtinerent aedium ſacrarum tuendarum, curuliumq. equorum praebendorum, ac ſimilium his rerum: conuenere ad eos frequentes, qui haſtae huius generis aſſueuerant: hortatiq. Cenſores, vt omnia perinde agerent, locarentq. ac ſi pecunia in aerario eſſet. neminem, niſi bello confecto, pecuniam ab aerario petiturum eſſe. Conuenere dein domini eorum, quos T. Sempronius ad Beneuentum manu emiſerat; accerſitoſq. ſe ab Triumuiris Menſarijs eſſe dixerunt, vt pretia ſeruorum acciperent*. Ab eodem Liuio Triumuiros

Menſarios

Menſarios quoque nominatos video lib. XXVI. Ex Laeuinij in primis Conſulis oratione ita: *Ceterum omne aurum, argentum, aes ſignatum ad Triumuiros Menſarios ex templo deferamus: nullo ante ſenatus conſulto facto; ac voluntaria collatio, & certamen adiuuandae Reipub. excitet ad aemulandum animos primum Equeſtris ordinis; dein reliquae plebis*; ac dein ſubdit: *Senatu inde miſſo, pro ſe quiſque aurum, argentum, & aes in publicum conferunt; tanto certamine iniecto, vt prima inter primos nomina ſua vellent in publicis tabulis eſſe: vt nec Triumuiri accipiendo, nec Scribae referendo ſufficerent*. Verum niſi mea me fallit opinio; alios Triumuiros Menſarios, alios Monetales fuiſſe autumo. Menſarios propemodum fuiſſe exiſtimo, quos Depoſitarios noſtri appellant, apud quos pecunia publica depoſita eſſet; ſunt qui Capſarios Argentariorum ſupputatores, ſeu Diribitores, pecuniarumq. numeratores vocent. & Menſarios à Menſa dictos affirmamus. Menſa enim Abacus nummulariorum eſt; vnde alibi Liuius: *Tarda enim nomina, & impeditiora inertia debitorum, quam facultatibus; aut aerarium, menſis cum aere in foro poſitis, diſſoluit &c.* atque in Piſonem Cicero: *Quid? ſtipendium militibus per omnes annos à ciuitatibus, menſis palam propoſitis, numeratum*. Sed planius oratione pro Flacco; vbi ſic: *Si Praetor dedit, vt ſcriptum eſt, à Quaeſtore numerauit: Quaeſtor à menſa publica; menſa aut ex vectigali, aut à tributo.* vnde à menſa publica, à publicis Menſarijs, ideſt Depoſitarijs, quos nunc vocant, numeratam pecuniam fuiſſe, Tullius ait. Et vt Graeci Trapezita, à τράπεζα, quae menſa eſt, ita Latini, à menſa, Menſarios appellaſſe reor. nam eoſdem Cicero Menſarios eadem oratione accipere videtur, ac Trapezitas: dum paullo ſupra verbis, proxime citatis, inquit: *cum ciuitate mihi res eſt acerrima, & conficientiſſima litterarum: in qua nummus moueri nullus poteſt ſine quinque Praetoribus, tribus Quaeſtoribus, quatuor Menſarijs, qui apud illos à populo creantur*. Itaque Triumuiri Menſarij à Triumuiris Monetalibus non parum differre videntur. nam Menſarijs, qui à menſa dicti, vt diximus, ſunt, pecuniam apud ſe depoſitam diſpenſare, ac numerare dumtaxat curae fuit, vt ex Liuio licet cognoſcere: Monetales autem eos omnino putarim, qui monetae, nummiſq. cudendis praeerant; quorum munus fuiſſe reperio, nummiſmata probi auri, & argenti, iuſtiq. ponderis examinare. quos, quia vel auro, vel argento, vel aeri flando, feriundoq. praefecti ſunt, Triumuiros, Auro, Argento Aeri vel Aere flando feriundo appellarunt. atq. ideo tum aurei, tum argentei, tum aenei nummi inſcripti paſsim his notis occurrunt: III. VIR. A. A. A. F. F. ideſt Triumuir, Auro, Argento Aeri, vel Aere Flando Feriundo: Hunc magiſtratum à Caeſare Dictatore vel reſtitutum, vel deintegro creatum, quem quatuor uiris conſtare ex multis argenteis nummis colligitur, credendum eſt. Viſitur L. Flaminij Chilonis nummus argenteus, cuius vna pars Bigam continet, vnde Bigati nummi, apud Plinium

 lib. XXXIII.

lib. XXIII. cap. II. & apud Tacitum de Germ. cum inſcriptione L. FLAMINI CHILO. ideſt Lucij Flamminij Chilonis; altera pars Veneris genetricis ſimulacrum habet, quod hae litterae ambiunt: IIII. VIR. PR. FL. ideſt Quatuoruir Primus Flauit, vt recte interpretari videtur Fuluius Vrſinus, qui in antiquitatis cognitione familiam plane ducit. Primus forte Chilo ex Quatuoruiris à Caeſare conſtitutis nummos flauit. Huius Collegae fuere, vt & ipſe opinor, L. Aemilius Buca, L. Muſsidius Longus, C. Vibius Varus; quorum apud Vrſinum nummi exiſtunt. Bucae, in gente AEMILIA, cum Caeſaris icone ex vna nummi parte, ex altera cum dexteris ſimul comprehenſis; cum inſcriptione L. AEMILIVS. BVCA. III. VIR. vbi inciſoris forte incuria omiſſa littera I videtur. Muſsidij Longi nummus exſtat apud eundem in MVSSIDIA gente; qui Quatuoruir fuit in Triumuiratu illo, quem Reip. conſtituendae Octauius, Lepidus, & Antonius, vt dictum eſt, ſibi vſurparunt; nam in vna nummi parte Lepidi effigies aperte cernitur, cum inſcriptione: M. LEPIDVS. III. VIR. R. P. C: in altera Martis, vt opinor, Gradiui ſimulacrum, cum his litteris: L. MVSSIDIVS. T. F. LONGVS. IIII VIR. A. P. F ideſt L. MVSSIDIVS, Titi Filius Longus Quatuoruir Argento Publico Feriundo, vel Flando. Ex quo conijcimus, Quatuoruiros à Caeſare factos, vſque ad Triumuiratum Octauij, Lepidi, & Antonij perduraſſe: C. Vibij Vari plures nummi ſunt in VIBIA gente ab eodem Vrſino relati: ſed vnus, prae ceteris, in vno orbe continet vbertatis ſignum, in altero Lepidi imaginem. Inuenio ex Quatuoruiris quoque C. Coſſutium Meridianum, cuius nummus habet in parte vna Caeſaris Dictatoris effigiem cum Lituo, & pileo Sacerdotali, cum inſcriptione: CAESAR PARENS PATRIAE; in altera parte, C. COSSVTIVS MARIDIANVS: quae duae dictiones, ſe ſe interſecantes, quatuor in nummi orbe ſpatia conficiunt; ſingulis tribus ſingulae notae inſcriptae ſunt A. A. A. quarto ſpatio F F. Licet vero Quatuoruir adſcriptus non ſit, ex Caeſaris ſimulacro, & inſcriptione PARENS PATRIAE ſuſpicari poſſumus, Quatuoruirum Coſſutium fuiſſe à C. Caeſare factum, & Caeſare viuo magiſtratum geſsiſſe: Nam ex Liuiana Epitome lib. CXVI. Caeſarem, inter alios honores, ei à Senatu decretos, Patrem Patriae appellatum conſtat. in hanc ſententiam ire quoque Dionem video libro XLIV. Ponam eius verba Latine reddita: *Praeter haec*, inquit, *Patrem Patriae eum appellarunt; idq. nomen in denarijs inſcripſerunt*. Quod nomen poſt necem fuiſſe eidem adſcriptum, praeter Suetonium, ex Tullij ad Caſsium epiſtola expreſſe patet. ait enim: *Auget tuus amicus furorem in dies. Primum in ſtatua, quam poſuit pro Roſtris, inſcripſit:* PARENTI OPTIME MERITO: *vt non modo Sicarij, ſed iam Parricidae iudicemini*. idem Philipp. XIII. attingit etiam. De Triumuiris ab Auguſto creatis, cum ex nummis tum aureis, tum argenteis, tum aeneis nulli non antiquarum rerum perito aper-

rito apertius ſit, quam noſtrà hac properatione clarum facere valeam, non eſt cur ea in re, & vacui mihi temporis ſpatio carenti, & noſtra haec legenti moram afferam. Eoſdem & Triumuiros, et Treuiros ſcriptos inuenio: vt Sexuiros, & Seuiros, vt alibi à me dictum eſt. Cuius rei, praeter inſcriptiones non paucas, auctorem in primis Ciceronem, ad Trebatium lib. fam. VII video: *Treuiros*, inquit, *vites cenſeo; audio Capitales eſſe: mallem auro, argento, aere eſſent*. Treuiri enim Galliae populi ſunt, vbi Trebatius apud Caeſarem degerat. Sunt qui Ciceronem ibi ioco ex ambagibus vſum, ſcribant: vt ſcilicet ad Caeſaris, Pompeij, Craſsiq. Triumuiratum alludat. ſed magis mihi Bembi ſententia arridet: qui ad Treuiros populos verba Ciceronis refert. qui bellicoſi plane ſunt. vt nomen in ambiguo ponat; cum apud Romanos & Treuiri Capitales, & Monetales eſſent. Cupiebat Cicero, eſſe Treuiros pecunioſos, non bellicoſos; vt ſcilicet eos Caeſar ſuperaret, vnde Trebatius diteſceret. & Treuiros pro Triumuiris accipi licet. quamuis Cice ronis auctoritas pluris ſit, quam Latinorum omnium, lubet tamen ex Liuij verbis id ipſum indicare. De Triumuiris, Colonijs deducendis, Liuius loquitur; & ſic lib. XI. ſcribit: *Colonia Grauiſcae eo anno deducta eſt in agrum Etruſcum, de Tarquinienſibus quondam captum: quina iugera agri data: Treuiri deduxerunt; C. Calpurnius Piſo, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Hiſter.* Quo nam tempore creati primum Triumuiri Monetales ſint, adhuc mihi incertum eſt. Cicerone viuo, atque ante eius aetatem, Triumuirorum notis ſignatos nummos vidi nullos; attamen Cicero, Triumuiros ſe uiuo fuiſſe, indicat. Quoquo tempore creati Triumuiri Monetales ſint; ſatis conſtat, eos ad quatuor uirorum numerum à Caeſare fuiſſe auctos; quos ab Auguſto iterum ad Triumuiros redactos legimus. Horum Triumuirorum Monetalium ratio nequaquam hoc noſtro capite nobis omittenda viſa eſt; cum L. Caeſium eum magiſtratum geſsiſſe, clarum ſit. Ceterum, ne diutius lectorem detineam, cur Vulcani, Larium, Iouiſq. ſimulacra in his duobus L. Caeſijs argenteis nummis, quorum nobis exemplum Ligorius dedit; & in vno apud Fonteium inſculpta ſint, vt nos facturos initio recipimus, explicandum eſt. Omnibus vel mediocriter in fabularum lectione verſatis exploratum arbitror; Vulcanum non modo pro ipſo igne, quo metalla omnia emolliri ſcimus, (vnde Mulciber dictus) igniſue DEO; ſed pro artium omnium, quae igne exercentur, inuen tore vſurpatum. & vt ſatietatem exemplorum deuitem, Lucianum dumtaxat proponam, qui de Iunone loquens, hanc ex Graeco expreſſam orationem pronunciat: *Ferunt nempe hanc citra virilem congreſſum ſubuentaneo conceptu grauidam, puerum edidiſſe Vulcanum; atque eum quidem non admodum fortunatum, verum Excuſorem, & Fabrum aerarium; quique perpetuo tum in igni, tum in fumo verſetur; ac ſcintillis oppletum: quippe cuius ars in fornacibus exerceatur*. Cuius Luciani verba optime interpretari Iſidorus videtur, dum ait:

Ideo fabrorum fornacis Vulcanum auctorem fuiſſe dicunt; quia ſine igne nullum metalli genus fundi, extendiq. poteſt. Vulcanus enim, vt diximus, ignis eſt habitus: vnde Volicanus à Seruio dictus, ideſt Volitans canus; cana enim flamma per aera volitans videtur. *Furit immiſsis Vulcanus habenis,* ideſt ignis, vt apud Virgilium lib. Aeneid. v. &, *ſuperante Vulcano ruinam Dedit domus:* apud eundem, libro eiuſdem operis ſecundo: atque alibi ab eodem Virgilio Vulcanum pro igne poſitum aduertimus. *Quo ambulas tu, qui Vulcanum in cornu concluſum geris:* ait, apud Plautum, Amphytrione, Mercurius. Soſia enim, quo cum Mercurius loquitur, ignem in cornea laterna incluſum gerebat: & apud eundem Menaechemis, ita Cylindrus coquus Menaechmum alloquitur: *Ire hercle melius eſt te intro, atque accumbere; Dum ego haec appono ad Vulcani Violentiam.* Hunc vel ex Iunone, vel ex Ioue natum ferunt, vel ex vtroque. Vtrunque rationi conſentaneum. Nam vel fulmina ex aethere, quod igneum elementum, Anaxagora teſte, eſt, cadunt. cuius nomine appellarunt etiam Iouem; vt eſt apud Lucretium lib. I I. *Poſtremo pereunt imbres; ubi eos pater Aether in gremium matris terrai praecipitauit:* vel ex aere, & nubibus (vnde Vulcano caerulei coloris pileus attributus) cui regioni Iuno dominatur. In Lemnum inſulam Vulcanum è caelo deiectum, cecidiſſe tradunt, quod ſcilicet ea fulminibus obnoxia ſit; claudum ex caſu ferunt, quod ignis nunquam rectus feratur. Sed aliam Diodorus, Aegyptiorum ſacerdotum diſciplina eruditus, cauſſam, cur Vulcan ignis attributus ſit, commemorat: quam miſſam facio. nam mihi multa reſecanda ſunt. His igitur cognitis: cur Vulcanus in monetis inſpectetur, nemo non (credo) vel tacente me, per ſe facile conijciet. Quis enim, cum Vulcanum Excuſorem, Fabrumq. aerarium, cuius ars in fornacibus exerceatur, Lucianus ſcribat; cum fabrorum fornacis eundem auctorem Iſidorus faciat; cum ignis Deus, cum ignis ipſe, quo metalla, conflantur, emolliuntur, atque extenduntur, Vulcanus ſit; non eundem, & nummorum flatoribus, percuſſoribus, metallorum extenſoribus, aerariaeq. & ferrariae vniuerſae arti praeeſſe non plane dijudicet? & vt cudendae, conflandaeq. pecuniae praeſtidem, ac numen à Triumuiris Monetalibus eundem in monetis inſculpi omnino ſolitum fuiſſe? Quin etiam & Vulcani inſtrumenta, quae plane artificem ipſum, & illorum repertorē repraeſentent, in nummis ſaepiſsime videre eſt. Nunc vero ſolam forcipem, nunc ſolum pileum, nunc malleum, nunc incudem, nunc ſimul omnia, vt in T. Cariſij nummo, apud Vrſinum, atque alios expreſſa ſunt, cernimus. quem Cariſium, Triumuirum Auguſti tempore fuiſſe, ex multis illius argenteis nummis coniectamus. In Cariſij igitur vno argenteo nummo ex vna parte incudis figura inſpicitur, dextera forceps, ſiniſtra malleus, ſupra incude paleus laureatus ineſt, cum inſcriptione T. CARISIVS: ex altera parte Iunonis (vt puto) imago eſt, cum inſcriptione MONETA. Hunc

quoque

quoque nummum à Fonteio obſeruatum video, Sed non plenius ab eo, niſi fallor, explicatum. quod ſi praeſtitiſſet, duos ſane labore leuaſſet; & me haec ſcribentem, & ſcripta legentem noſtra. Sed non ideo viro, alioqui erudito, quod meum animum non expleuerit, vitio adſcribo. Non enim ex eorum vulgo, gregeq. hominum ſum, qui ſi quid, quod ipſi cogitant, non ſcribatur, vel ea, quae ipſi dixiſſent, non abs te dictum ſit, illico te imperitiae, rerum omnium ignorantiae, ſtultitiaeq. redarguunt. Neque vero me, quod alij cogitant, ſed ne quod ego excogito, inculcare huc poſſe mihi perſuadeo. nam ſi mihi omnia, quae nunc in mentem veniunt, reponere deſiderem, annus mihi conficiendus eſſet, cui vix diei praeſcriptum eſt ſpatium. Non omnia praeſtare poſſumus omnes. Neque ſane quae Fonteius coniectura aſſequitur, omnino contemno. Cur vero Iunonis effigies in T. Cariſij nummo impreſſa ſit, non prorſus ab ijs, quae ſupra narrata ſunt, ratio diſcrepat. Nam praeterquam quod Vulcani, ideſt ignis, metalla plane omnia emollientis, vt dictum eſt, matrem Iunonem ferunt; habita & ipſa eſt metallorum omnium domina. quae quia ſub varijs Deorum nominibus appellata eſſe, conſtat: idcirco Iunonem: Deorum omnium Reginam, non ſemel legimus. Hinc pecuniarum, diuitiarumq. opumq. dicta eſt Dea: hinc Romani tanquam pecuniae, & monetae praeſidem, & eandem colebant, & uota eidem pro pecunia comparanda faciebant. Nam ſi Suidae, & alijs credimus, Romani bello, aduerſum Pyrrhum, Epirotarum Regem, & Tarentinos ſuſcepto, pecunia indigentes, Iunoni pro ea habenda vouerunt: à qua admoniti ſunt: ſi Iuſtitiae armis vterentur, pecuniam illis non defuturam. qui voti compotes facti, Iunonem Monetam ſunt venerati, eiq. templum extruxerunt. in quo ob rei memoriam nummiſma, MONETA inſcriptum, aſſeruarunt. quod nomen in poſterum in nummis inſcribere conſueuere, vt in T. Cariſij nummo, à nobis citato, cernere eſt. Haud quaquam rationem obſcuram, quamobrem Vulcani ſimulacrum in duobus L. Caeſij nummis videatur, demonſtrauimus. Propemodum ſignatum L. Aurelij Cottae nummiſma argenteum video: vbi & Vulcanus pileatus inſpicitur, iuxta quem forceps itidem apparet. verum in Cottae nummo Vulcani peleus lauro redimitus eſt; vt in T. Cariſij nummo ſupra obſeruauimus. Quod quidem non ſine ratione effectum iudico. namque Laurus ipſa vim quandam ignis occultam habet. ſi quis enim Laurum hederaeq. ramuſculum ſimul confricet, non ſecus inde ignis ſcintillas, atque ex ferro, & ſilice excuſſerit. Empedocles, quem eorum vnum, qui animam igneam tenuerunt, fuiſſe lego, Lauri natura conſiderata, dixiſſe fertur: ſi homini ſit, ex Pithagorae opinione, in animal quodpiam traſmigrandum, optandum maxime, vt in Leonem tranſiret: commodiſsimum id, quod hominum animae incoluiſſent, hoſpitium ratus futurum. Si vero arbor eſſet ſubeunda, in nullam commodius, quam in

Laurum

laurum fieri tranſmigrationem exiſtimauit. Vtrumque, quoniam ignitum eſt, Apollini attributum,& dedicatum creditur. eo quod caeleſte ſignum igni, & calori dominatur. Eandem rationem ſuſpicor, cur in eodem L. Caeſij nummo, quin etiam in ſingulis, quos L. Caeſium cudendos curaſſe, animaduerto, Lares inſpiciantur. Nam & Laribus ignis vim, potentiamq. attributam ſcimus: & pro ipſo igne Lares, proq. Laribus ignem vſurpatum ſaepiſsime. In M. Procilij Albani argenteo nummo Larium imagines, laureatas, duas conſpicor; qua de re idem, ac de Vulcano iudicium eſto. In Procilij igitur nummi orbe, circum Lares, legitur M. PROCILIVS ALBANVS; in extrema nummi parte: IIIVIR. Secundum Lares, dextera parte, DIS; ſiniſtra LAR. conſpicitur. ideſt, DIS LARIBVS. Ex altera vero nummi parte canis ad aram, vel foculum, ex quo ignis emicat, adſidet: quem poſt malleus eſt, infra forceps, Vulcani inſtrumenta. Praeter ea, quae de Plutarcho Fonteius excerpit, cur ſcilicet canes Laribus, quaſi blandientes adhaereant, alia nunc mihi ex Procilij nummi intuitu ratio ſuppetit. Laribus aram, focumq. dicatum, nos alibi dixiſſe meminimus; & focularem, quaſi Larium, vel Laris focum dictum oſtendimus. Hinc forte in Procilij nummo canem ad aram, ſeu foculum, quibus Lares repraeſentantur, adſidentem cernimus. quod animal, prae ceteris animalibus, igne delectari, et quodammodo ali: ſopitasq. aſsidue cineres, vnde Lares excitari à veteribus credi, quoque etiam ſcripſimus; confouere videtur. Id quod mihi hoc anni tempore duriſsimo, & frigoribus maximis, quorum vim vix ipſis tectis ante focum vitamus, experiundum magnopere eſt: qui catellum ab igne, meoq. angulo extrudere vel flagris queo. Neque igitur iniuria Laribus canes dicati; neque perperam Lares canibus deſignantur. Sed de Laribus hactenus. nam ſatis ſuperq. cur ipſi in L. Caeſij nummis irrepſerint oſtentatum arbitror. Eadem & ratio, cur Iouis ſimulacrum in ijſdem nummis conſpicemur, reddi poteſt. Iouem aetherem ipſum, quae regio ignea ipſa eſt, habitum fuiſſe, expreſsimus ſupra. quem Veiouem cum Fonteio ipſo vocare lubet. Idem & Veiuppiter, Vedius, Martiano quoque teſte, appellatur. Eiuſdem imaginem in alio argenteo nummo, ab eodem L. Caeſio cuſo, video, ex libello, qui nuper ex Abrahami Ortellij Muſaeo in lucem prodijt; cuius mihi copiam fecit non ſatis laudatus vir, à meq. ſumme amatus, Ioannes Galeacius Roſcius, Eques, nobilis Bononienſis. Veiouis hic non ſagittam, vt apud Fonteium, ſed ſagittas, ſeu haſtas duas, vndique (vt Plinij vtar verbis) cuſpidatas gerit. quod propius ad Gellij ſententiam lib. v. cap. XII. accedit: qui Veiouem ſagittas tenere ſcribit. Sed neque Gellium, neque Fonteium, qui Gellij ſententiam ſectatur, plane audio: neuter meo iudicio Veiouis etymon aſſequitur. qui VE priuatiuam, vt Grammatici loquuntur, particulam, ea de cauſſa, additam putant, vt Ioui iuuandi poteſtatem minuat. Nam, vt ſiue & amici mei demortui, &

tui,& ſine auctoris probatiſsimi iniuria, libere quod ſentio,loquar: Veiouem paruum Iouem dixerim;quod in omnibus nummis pueri forma Iuppiter delineatus cernitur. Adiuuant opinionem meam inſcriptiones duae, quas Praeneſtae repertas, Antonius mihi Gigas, harum rerum peritiſsimus, tradidit; huius exempli.

FORTVNAE PRIMIGENIAE IOVI. PVERO EX. TESTAMENTO TREBONIAE SYMPHERVSAE P. ANNIVS. HERMA HERES L. D. D. D.	FORTVNAE IOVIS. PVERI PRIMIGENIAE D D EX. SORTE. COMPOS FACTVS NOTHVS. RVFICANAE L. F. PLOTILLAE

At vide,vt bene cogitanti res cadant. Volebam hoc,quid quid eſt,Librarijs typis exarandum mittere, cum in ipſo tempore ad me venit Signius meus; qui ſuo dulci,iocundoq. ingenio meis me moleſtijs leuare ſaepe ſolet. Iacoboni, inquit, cur te ita excrucias? tantam ne Caeſijs tuis operam addictam habes, nihil vt animi curae, laboriq. remittas? ita ne tibi neque feſtum, neque profeſtum diem vacuum à labore ſinis,tuo vt amici adſpectu, ac conſuetudine perfrui nequeant? Quid agis, curteis perditum? Propemodum mihi contingit,inquam, Signi, quod Sutoribus accidere ſaepe ſolet, qui in alienis veſtibus conſuendis quotidie locant induſtriam ſuam, ipſi autem ne tantum quidem otij ex occupationibus ſuffurari queunt, quo aut caſu diſciſſa ſibi veſtimenta, aut vſu contrita reſarcire valeant.Ego aſsidue in alienis rebus pangendis, praedicandiſq. inſudo; at nunc vero algeo; nec tantillo quidem temporis ſpatio me defraudare poſſum, quod ad familiariũ amicorum ſermonum, congreſſuũq. longo interuallo intermiſſorum vſuram reſarciendam ſatis ſit. Atqui eo melior ijs, ac nobis condicio eſt: quod illi operam feſtis (vt ille inquit) diebus ſeruam non habent,nobis en otium nullum à labore reclinat: vrget diem nox, & dies noctem, neque eſt leuare tanta ſpiritu praecordia: vt ait poeta, neſcio quis. His ita vix dictis; ludibũdus Signius me toga apprehendẽs, ſurge, inquit, è ſella hac; moue te ocius. Ego; vt qui ſum animo leni natus, amico valetudini, ſalutiq. meae recte conſulenti, aduerſari grauiſsimum duxi; vtq. me domo educeret, nihil repugno. Deduxit me ad virum, quem mirum in modum diligo, Ioannem Baptiſtam Morellum; in quo ſane omnes, & doctrinae, & vrbanitatis fontes ſcatent. Neque enim eius generis Morellus eſt hominum, qui quo plus in politioribus, humanioribuſq. litteris aſsidui ſunt, eo ruſticiores, atque inhumaniores fiunt. Ne multis morer: poſt longam varijs de rebus orationem, huc tandem Morellus euaſit: Ecquod mihi de

Caeſijs reliquum foret; ecquo proceſſerim. Vera narro;& Caput me tertium decimum expolire,deq. Veioue diſſerere:& quid de eo ſentiam, palam facio. Recte putas, ait Morellus, ſcopumq. tangis. nam Veiouem, Iouem paruum, ſiue puerum dici, ex Ouidij carminibus edocemur. Et qui plenus humanitatis eſt (conſidebamus ad ignem)ingreſſus cubiculum, Ouidij hinc opera effert: atque ex libro Faſtorum tertio haec mihi carmina indicat:

Nunc vocor ad nomen, vegrandia farra coloni,
Quae male creuerunt, veſcaq. parua vocant:
Vis ea ſi verbi eſt, cur non ego Veiouis aedem,
Aedem, non magni, ſuſpicer eſſe Iouis?

Nihil,quod Veiouis paruum Iouem deſignet, dici poterat apertius. Hunc ipſum Iouem putarim quoque dictum Anxurum, vel Anxyrum,de quo loquutum lib. Aeneid. VIII. video Virgilium his verbis:*Circeumq. iugum, queis Iuppiter Anxurus aruis Praeſidet*. Quo loco Seruius,illum circa Campaniae tractum coli, perſcribit; eundemq. Iouem puerum appellari; atque Anxurum dici, quaſi ſine nouacula; quia barbam nunquam raſerit. Quapropter, quem Graeco vocabulo Anxurum, Latino Veiouem dixere. Ea propemodum facie Veiouis ſimulacrum tribus L. Caeſij argenteis nummis proditum videtur; ac C. Vibij Panſae Conſulis nummo:qui alteri ex duobus, à me ſupra expreſsis,ſimillimus eſt. niſi quia in noſtro fulmen ſub Iouis capite triſulcum oſtenditur; in Panſae vero nummo ante eiuſdem Iouis imaginem inſpicitur.In Commodi nummo huiuſmodi ſimulacrum eſt,cum inſcriptione: IOVI IVVENI,quem mihi indicauit Iulius Caeſar Velius, antiquitatis ſtudio valde peritus.Hunc Veiouem Apollinem quandoque habitum fuiſſe,Gellius refert;quem, ex Alexandro libro quarto obſeruare eſt, ab Aegyptijs coli., atque apud eos in Vulcani templo aſſeruari. Huius rei ratio in promptu videtur.Solem caloris auctorem eſſe,nos nullo non die experimur:Vulcanũ ignis, ex quo calor educitur, & Deum, & auctorem ſcripſimus. Narratur toto (vt Ouidius ait)fabula notiſsima caelo:Martis,ac Veneris coniunctionem à Sole, Vulcani amiciſsimo, detectam eſſe;amboſq. nudos Dijs omnibus expoſitos. Garriant, quodcunque animo libet,Aſtrologi; nobis id myſtice ſignare videtur, metalla ignis arte elaborata, cum Venere coniuncta oportere: vt opera Vulcani fuiſſe dicuntur omnia:atq. hinc vnam Charitũ nuptam eidem quoq. etiam ferunt.Quae ſane opera non caeca nocte ſub primi,ſed per Solem, ideſt clara die proferri debeant, ita vt Deorum conſpectu digna putentur. Verũ alia mihi ratio ſuccurrit;atque ideo in Vulcani aede Solis imaginem ab Aegyptijs cuſtodiri,arbitror;quod primus Vulcanus in Aegypto regnaſſe dicitur, primuſq. ibi hominibus ignis vſum indicaſſe. Ferunt ex arbore, caelo tacta, ignem emicuiſſe;ad quam Vulcanus cum acceſsiſſet,ignis calore delectatus,ligna alia admouerit: ex quibus ignis amplior factus, vim Vulcano ampliorem patefecit;

pateſecit ſuam. Igneum igitur Vulcanus commodum facile doctus, hominibus, qui nondum illud praeſenſerant, quomodo perfrui poſſent, indicauit. ex quo ab imperita is multitudine ignis dein dictus eſt Deus. Verum ad huius capitis finem properanti haudquaquam mihi omittendum duco, me, ſingulos C. Caeſij nummos aut in bello, aut qui bello, militumq. ſtipendijs praeſto forent, cuſos putare. Nam dum Veiouem modo ſagittam, modo acuminatas vndique haſtas, in ferientis modum, geſtantem, modo iuxta ſe fulmen habentem, conſidero; dum praeterea Lares clypeis inſidentes, ſtantesue, ſeu ad iter ſeſe in accingentium ſpeciem, haſtatos item conſpicio; Ciuilium nimirum bellorum ſtatum vel Caeſaris, & Pompeij; vel Lepidi, Antonij, & Auguſti; in quae L. Caeſium incurriſſe, optime à Fonteio obſeruatur, agnoſco. Sed finis tandem ſit; ne nimia moleſtia breuitate contentos afficiamus. Quibus ſi forte, quae dicta à nobis ſunt, longiora videantur; longe nos plura eorum cauſſa, quae dicenda neceſſario erant, praeterijſſe putent.

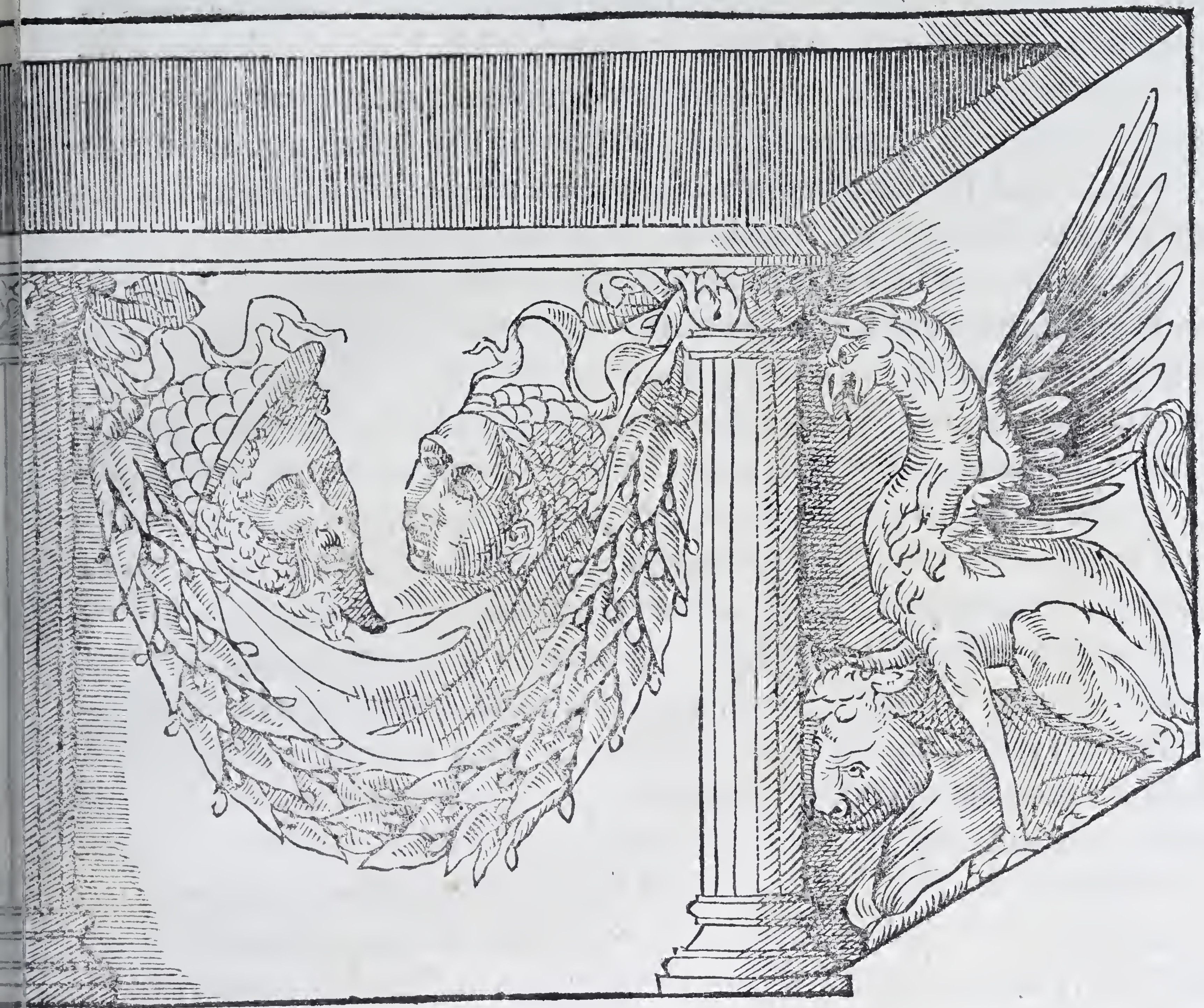
DE T. CAESIO ATIMETO CVI LARVILIA FORTVNATA CONIVX SARCOPHAGVM EXTRVXIT ET SIBI ET LIBERTIS LIBERTABVSQVE POSTERISQ. VTRIVSQVE

CAPVT XIV

Vbi, cur Gryphes, Laruae, Gallus, Gallinave in *monumento ſint, haud inſulſa ratio adfertur.*

EXcvsis non Flatorum formis, Cuſorumq. malleis, ſed Ioannis Roſsij, Architypographi Bononienſis, praelo ſuperioribus L. Caeſij argenteis nummis; erat animus duas P. & C. Caeſiorum inſcriptiones, vna mihi cum nummorum exẽplo, Pyrrhi Ligorij humanitate exhibitas, proxime adiungere. Verum quoniam mihi nunquam toto hoc opere praeſtari ſpatium, niſi nunc, vidi; quo Sarcophagi omnium maxima, figura contineretur, ſententiam commutaui. Expletis igitur prima, ſecunda, & tertia Duerni, quem Librarij vocant, paginis; quarta, quintaue vacuae oſtendebantur, quae tanta capere lineamenta, ſine laeſione, poſſent. ambas enim paginas Caeſij Atimeti propemodum Sarcophagus explere; atque hic conſpici lepide admodum videtur. Sed ad inſcriptionem ipſam accedamus; quam ſane diu, multumq. prae manibus habui; neque mihi, vnde ea deprompta fuerit, lapidis eſt vnquam copia data. Illud & Paulli Cardinalis liber, & impreſſa antiquitatum volumina pro certo affirmabant, exſtare cum huiuſmodi inſcriptione lapidem Romae, in Porcariorum aedibus. Cumq. omnia apud Porcarios monumenta Romae euoluenda mandaſſem; ſingula ſuas inſcriptiones integras obtinere comperi;

comperi; praeter hoc inſigne Conditorium: è quo vel hominum, vel temporis iniuria abraſae litterae omnes ſunt. Quoniam vero aſſeruata ibi magna cuſtodia cetera intelligo, coniectura complexus ſum: Caeſij Atimeti memoriam, quam apud eos exſtare, certior multis argumentis factus eram, ſepulchro ipſi quadrare omnino poſſe: id enim praeter cetera Laruis exornatum adſpicitur, quae Laruiliae, Atimeti Caeſij vxoris, nomini vel maxime cohaerere videntur. Coniectura nimirũ nitendum, arbitror, vbi certa derogari videtur auctoritati vetuſtatis fides. in antiquis autem rebus, ſi qua ſimilia veris ſint, pro veris accipi magnopere duxerim. In eo ſemper audacter diſputaui, nihil temere ab antiquis in ſepulchrorum aedificijs confictũ, nihil ſine ratione inſculptum. Laruilia igitur, cũ ſibi Atimeto marito, Libertis, libertabuſq; poſteriſq. tam ſuis, quam mariti, ſepulchrum extruxerit, ibi Laruas à quarum nomine deriuari Laruilia videtur, incidendas curauit. & quia nomini ſuo appoſitum id magnopere intelligebat; & quia ſepulchrorum cuſtodiae, ſiue praeſtides Laruae credebantur. Laruas enim Inferorum vmbras putarunt; quae à Laribus dici videntur. de quibus cum Fonteius capite VIII. lib. II. vera narret; & nos aliqua alibi attigimus; abſtinebo, quid Laruae ſint, quid

 à Laribus,

à Laribus, quidue à Manibus differant, recenſere. Solere itidem Laruas, vt Manes parentalibus, ſacriſq. placari, & Fonteius ipſe ſentire videtur, & legi ipſe creberrime. atque ideo volunt in monumentis inſculptas. At veriorem ipſe (ni fallor) rationem reputo, & Laruas ſepulchris apponi magis crediderim, quod ſepulchrorum violatoribus terrori eſſent. nam Laruas eaſdem eſſe, ac Manias, vel Maniolas putarunt, quae ſcilicet bonis inane terriculamentum, malis noxium eſſent. & vere Laruas antiquorum opinione eas exiſtimatas crederem, ac noſtra tempeſtate malignos; (quos vocant) ſpiritus qui territent, vexentq. homines, inſanoſq. reddant. Vnde Aularia Plautus: *Laruae hunc, atque intemperiae, inſaniaeq. agitant ſenem.* idem Captiuis: *Laruae ſtimulant virum.* Quod hominibus terriculamento eſſent, è Plauto in primis diſcimus, qui Amphitryone ita ait: *Larua vmbratilis, tu me minis territas?* Ergo non temere Sepulchris admotae; vt ſcilicet ea cuſtodirent, ac tuerentur. Cui quidem rei vel maxime antiquos ſtuduiſſe, alio capite demonſtramus. In hanc opinionem adducor quoque, quod Gryphium figuras vtrinque inſculptas video; quae figurae in aris, templorumq. foribus; vrnis, ſepulchriſq. non infrequentes viſuntur. Auritum in primis hoc animalium genus (ſi tamen vſpiam eſt) eſſe ferunt, vt facile fures ſentiat; alatum, cui pernicitas ſit: ceterum Leoninis membris compactum, vt ferocia, & vires in eodem ineſſe videantur: aduncum praeterea roſtrum tribuunt, vt mordicus ſcilicet teneat, quae illi concredita, & commendata ſunt. Haec omnia cuſtodiae praeſides decent. Haud quaquam bonus cuſtos eſſe poteſt, cui aurium ſenſus haebes ſit; qui piger, qui tardus, ſegniſq. ac ceteris corporis viribus languens videatur. Merito igitur Gryphes cuſtodiae praeficiebantur; quibus abunde ſuppetunt omnia, quae ad cuſtodum munus ſpectare omnino dicuntur. Ait Plinius libri XXXIII. cap. IV. apud Scythas à formicis, aut à Gryphibus aurum erutum. Ex Ennij verſibus illud effertur: *Decem Coclites, quos montibus ſcimus Riphaeis fodere*; de Arimaſpis ſunt qui intelligant, qui Riphaeos montes incolebant; & quae auraria metalla, fodiebant, à Gryphibus cuſtodiri fama fuit; quos Latini Picos appellarunt. Vnde Aulul Plaut. *Pici diuitijs, qui aureos montes colunt.* de quibus ita Mela libro ſecundo: *Gryphi ſaeuum, & pertinax genus ferarum, aurum terra penitus egeſtum, mire amant, mireq. cuſtodiunt; & ſunt infeſti attingentibus.* Vnde Gryphos, nam ſecunda quoque declinatione appellat Mela, auri cuſtodes intelligimus; atque pro cuſtodibus in re quapiam maximi praetij poni eos ſolere. Hinc Gryphonum familias dictas puto, quae ſcilicet ab auritis, pernicibus, tenacibus, ac fortibus viris, vrbiumq. acerrimis cuſtodibus, praeſidibuſq. originem duxerint. Vel dicamus à naſi aduncitate. Nam homines adunco naſo, qualem Cyrum Perſarum Regem ferunt, Gryphos antiqui appellauere. Cuius nominis familias & noui ipſe

in noſtra

in noſtra Italia multas: & exſtat vna, vbi haec conſcribimus, Bononiae familia ſatis nobilis, in qua in primis humanitatis, munificentiae, ceteriſq animi dotibus excultus, Iuriſq. ſcientia praeditus, viget Alexander Grypho, amiciſsimus meus. Quod vero Gryphem ſub anteriorum pedum altero Tauri caput habere videamus, quod in pluribus antiquorum monumentis comperitur; dici in primis poteſt, quod de Leone ſcriptum reperio. vt ſcilicet ſepulti animum, aut naturam talem fuiſſe opinemur, cuiuſmodi eſt illud, quod apprehenſum videtur. Nempe ſi ouem, vel agnum; intelligas hominem, ferocitate demolita, manſuetudinem amplexatum: ſi taurum temperantiam, ſi anguem prudentiam, vel quid huiuſmodi; prout animalis, quod detentum fuerit, ſignificatum exiget. Quam opinionem ſatis quidem probarem, ſi huiuſmodi ſimulacra in ſepulchralibus tantum cernerentur. Cum vero pro templorum foribus, in alijſq. operibus publicis id ipſum paſsim videamus, neſcio, quonam pacto huiuſmodi ſententiae ſuffragari valeam. Verum vt id, quod ſentio, libere aperiam; ita meus animus fert: nil aliud ſimulacro hoc exprimi, quam huius animalis in feras omnes beſtias dominatum, atque potentiam; eiuſq. ferocia, viribuſq. cuncta deuinci, ſuppeditari, ac puniri. Vt ſcilicet moneantur, quicunque violentas ma nus ad ea, quae in eius cuſtodiam tradita ſunt, inferre audeant, poenas ſe cuiuſuis ordinis, lociue ſint, luituros; ſuppliciaq. commiſsi vel furti, vel ſacrilegij, violatiq. ſepulchri, cui animal id praeficitur, daturos; & quod de Leone alibi ſcripſimus, idem de Gryphe dictum opinamur, qui Leoninum corpus maxima ex parte gerit. Eundem pro cuſtodia Laruiliae, & Caeſij Atimeti ſepulchro appoſitum credimus. Hoc animalium genus, vt Leo ipſe putatur, ceteris animalibus imperare videtur. Vtrunque Apollini dicatum. & Gryphes Apollini currui ſuccedere finxerunt veteres: Grypheneumq. Phoebum appellarunt; quod Claudianus tangere videtur:

Ac ſi Phoebus adeſt, & fraenis Grypha iugalem
Riphaeo tripodas repetens detorſit ab axe

Et Gallieni nummi cum Gryphibus cuſi inſpiciuntur, cum huiuſmodi inſcriptione: APOLLINI. CONS. AVG. quod Apollini Conſeruatori Auguſti interpretor. Nam veluti Sol reliquis in caelo micantibus ignibus imperitare videtur, ita & Gryphem nos animalibus ceteris praeſtare affirmamus. Atque, vt omittam loca plurima tam publica, quam priuata, ſacra, profanaq. vbi Gryphium formas inſpiciendi mihi occaſio fuit: lubet, quae mihi nunc cognitiſsima ſunt, quaeq. quotidie ſpectādi facultas eſt, eorundem ſimulacra indicare in ſacelli ornatu, quod media via Bononiae erectum eſt, iuxta exceſſam turrim, cui Aſelli nomen eſt. Duae Bononiae turres, vel tota Italia notiſsimae ſunt, ſummo artificio proxime conſtructae: altera in altum edita, atque ad perpendiculum excitata; altera ita ad imum declinans, ac deflectens, vt

ctens, vt ſpectantibus iam iam ad terram labi videatur. In ſacelli igitur, quod ſecundũ turres eſt, angulis nunc Leones, nunc Gryphes ſpectantur. Quos cuſtodiae, vigilantiaeq. cauſſa admotos putarim. Vt ſcilicet vel ſacrum locum tueantur; vel homines ipſos moneant, in ſacris rebus, precibusq. quae numinibus diuinis adhibentur, inuigilari oportere. vnde Salluſtius. *Non votis, neque ſupplicijs muliebribus* (inquit) *auxilia Deorum parantur: ſed vigilando, agendo, bene conſulendo, proſpere omnia cedunt: vbi ſocordiae te, atque ignauiae tradideris: nequaquam Deos implores; irati, infeſtiq. ſunt.* Sed alio deſcendamus; & quid Gallus, Gallinaq. ſe inuicem deoſculantes deſignent, aperiamus. Hic pro maris, & feminae coitione, matrimonijq. coniunctione Gallum, Gallinamq. roſtro ſe connectentes intelligi, opinamur; id quod columbi, columbaeue, viciſsim ſe ſe deoſculantium, ſpecies apud ipſum Fonteium, in Opirergino marmore, indicare videntur. id ipſum duo paſſeres, ſe ſe in hunc ipſum modum copulantes; vt infra in Benigni Nannei Caeſiani monumento oſtendere, certum eſt. Illud hic lectorem admonitum volo, Gallum, qui ſiniſtra couſpicitur, dextera reponi oportere. ita in ipſo lapide inſculptus eſt; nam incuria pictoris, qui in ligno ex typo, ad me Roma tranſmiſſo, abſente me, cuncta delineauit, factum eſt, vt ita ſpectetur. Marem enim, ſicut in homine, ita in ceteris animantibus dextera à veteribus parte locari, obſeruatum eſt. Reliqua ex ipſo plane exemplari cohaerent. Neque mihi hoc loco praetereundum eſt, quod me rogari ſentio, ab homine in primis ingenioſo, Alemano Orlandio, de cuius humanarum, diuinarumq. litterarum facultate plura dicerem; niſi ſe ſe aperirent in ea tractatione, quam de S. R. E. Maieſtate, decem abhinc annis, edidit: ac Memoriae omnium, quos aetas noſtra tulit, viri liberaliſsimi, atque integerrimi; omniq. doctrinae genere cumulatiſsimi, Ioannis Baptistae Campegii, Maioricenſium Epiſcopi, conſacrauit. Enimuero cum in huius optimi Praeſulis de meq. optime meriti, nomen inciderim, volumen aliud mihi dari peruelim, vt quae de eiuſdem animi ornamentis exploratiſsima, ac certiſſima habeo, in ijs mea exultare poſſet oratio. Sed quo nam pacto me contineam, quin hic ſententiam, quam ipſe dudum de duabus ipſius, Latinis lucubrationibus, viro percelebri, Ioanni Angelo Papio, expoſui; in perennem Campegii laudum recordationem, poſteritati prodam. Scio me ridiculum hominibus fore, qui anſer inter tot olores, qui tanti viri decora ſuauiſsimis accentibus decantarunt, obſtrepere auſim. Verum, quod ingenij mei imbecillitate aſſequi non licet, dignum, qui mihi ignoſcatur, ijdem homines, credo, iudicabunt; quandoquidem ea de Campegio loqui conatus ſim, quae per aliorum annalium monumenta aſſidue celebrantur. Siquidem, vt trito prouerbio recenſetur: In magnis voluiſſe ſat eſt. Iam vero, quae à me Papio perſcribuntur; intexere conſilium eſt.

IVLIVS

IVLIVS IACOBONIVS
IO. ANGELO PAPIO S. P

QVAM *de viri Illuſtriſsimi,* IOANNIS BAPTISTAE CAMPEGII, *Maioricenſium Epiſcopi, ſplendida dicendi ratione, doctrinaeq. laude, ex multorum ſaepe ſermonibus, mox vero, Papi praeſtantiſsime, ex tua praedicatione, conceptam animo opinionem habebam; elegans in primis, quam mihi legendam miſiſti, de ſui* TVSCVLANI *ornamentis ab eodem perſcripta oratio incredibiliter auxit. Recte quidem Antiſtes omnium prudentiſsimus putauit, cum ad Villam ſuam, ſupra quam cuiquam credibile ſit, magnifice extructam, Attalicoque apparatu excultam, magnum quoque ſuae eloquentiae praeconium adhibuit. Non eſt enim omnium, vt tu bene noſti, & praeclara facere, & ea, quae feceris, praeclaris conſtructa oratione verbis, & ſententijs exquiſitis illuſtrare. Hinc perſaepe apud veteres legimus: fortes, magnoſq. duces, ſummis accitos praemijs ſcriptores ſecum ductaſſe, vt egregia ipſorum facinora pari orationis genere, ſtyliq. elegantia recenſerent. Id quod proxime accedere ad immortalitatem putauerunt. Verum, quoniam plurimi pretio, ac mercede conducti, ea perſcribere conati ſunt, quae aut adulatione omnino permiſta; aut quae longe opinione hominum maiora exiſtimantur: plurimi vero ob Principum auaritiam, ingratumq. animum; ſummamq. in eos inuidiam, quorum de geſtis rebus tractandam ſibi materiam ſumpſerunt; leuiſsime ſane omnia, ac frigidiſsime attigere: factum eſt, opinor, vt multi, quibus hoc eloquentiae bonum natura largita eſt, ſuarum ipſi rerum hiſtoriam ſcriptis mandarint. Hos igitur ampliſsimus vir* CAMPEGIVS *perbelle aemulatus,* TVSCVLANI SVI, *vno omnium ore decantatiſsimi, laudes exprimit. Et vt actores egregij ſolent, qui vel in pariete quodam, vel in Theatri veſtibulo, primaq. fabula ſigno, ſcripto, aut prologio quodam praemonſtrant eius, quam acturi ſunt, rei & ornamentum, & argumentum ſimul; vt facilius voluptatum talium cupidos ad ſpectaculum, atque auditionem prouocent: ſic ille, credo, quaſi ſignum quoddam indidit, argumentiq. formam aperuit, vt omnes omnium gentium homines, Villae ſuae admiratione facta, ad delicias, & voluptates, quibus illa tota referta eſt, capiendas alliceret. Non minus homo liberaliſsimus ſibi, quam Bononienſibus ſuis, quam exteris, conueniſq. omnibus patere* TVSCVLANI *commoda vult. Et quemadmodum Cimo ille, Miltiadis filius, cum in ſuos, tum in ceteros omnes hoſpitaliſsimus, non modo villicis imperauit, vt omnia praeberentur, cuiuſq. loci, atque ordinis ad Villam ſuam homines diuertiſſent; ſed, vt quodcunque cuique collibuiſſet, libere capiendi facultas eſſet, omnibus ſuis praedijs ſepta dirupit, ac macerias diruit: ſic* CAMPEGIVS, *Cimone illo hoſpitalitate praeſtantior, non effractis ſepibus, non dirutis muris, non conuulſis repagulis, ſed (quod eſt ſplendidius) certis legibus, atque edictis, diſpoſitis ad id hominibus imperat, vt noctes, atque dies fores ad cuiuſuis nutum, ac voluntatem aperiant; lautam ſuppellectilem exponant, ſuperbiſsimas aulas patefaciant; picturas, ſignaq. demonſtrent; commoda Villae omnia impertiant; occulta omnia, clauſaq. reſignent. Quid enim ſibi vult aliud illa* TVSCVLANI *laudatio, quid tota illius deſcriptio? quid hortorum amaenitatis delineatio? quid venationum, aucupiorum, toto* CAMPEGII *agro, luculenta narratio? quid ille totus orationis lepos? quid verborum omnis facundia? qua Bolognetum Senatorem, moribus elegantiſsimis excultum inuitat? Quid denique, quod totius paene Villae ſimulacrum, quaſi penicillo depingit, indicare videtur; niſi, cum Bolognetum ipſum allicit, ceteros omnes,* TVSCVLANI *laudum teſtificatione, taliumq. rerum emolumento attrahat; & quaſi dulci titillatione captet? Eſt etiam nunc in more hominum poſitum,*

 vt conui-

vt conuiuiorum ſtructores, conditoreſq. quo vehementius conuictores ipſos calfaciant, ornaſſe ſe conuiuium opipare; ſplendideq. dapes, ac fercula exquiſitiſsima coemiſſe; Saliarem in modum caenas paraſſe, commemorent. Hoc ipſum artificium à CAMPEGIO ad ſodalem ruſticandi conſuetudini, Villaeq. iucunditati prouocandum, vſurpatum aduerto. Tametſi perparce nimis, vt qui ad modeſtiam, & verecundiam edoctus à natura eſt, TVSCVLANI laudes, ornamenta, amaenitates, commodaq., & pulchritudines narrat. Quid, ſi forte hoc etiam acute, & ſapienter facit? vt ſcilicet tanquam alterum Veneris ſimulacrum, ab Apelle inchoatum; delineatum modo TVSCVLANI archetypum, alijs abſoluendum relinquat? Nam, praeterquam quod pleraq. omnia vel ad venuſtiorem aſpectum illuſtrius, ac ſplendidius commutauit; vel ad commodiorem, quam antea, vſum ſumptuoſius, atque ſuperbius extulit; ita ſingulas TVSCVLANI admirabiles partes, moliſq. vaſtiſsimae ſpeciem ſilentio praeterit, vt qui Deſcriptionem eius legunt, Comicum tantum ornatum ſpectare videantur; qui vero praeſentes illud intuentur, Tragicum quoddam ſpectaculum, Regiumq. apparatum cernere omnino ſe putent. Sed ſicut non omnia, quae TVSCVLANI amplitudini, ſtructurae, adſpectui, ac venuſtati conueniant, CAMPEGIVS ediſſerit; ita neque ego, quae maxime TVSCVLANI ſplendor, decuſq. continet, hac epiſtola narrem; ſiquidem ſpero me aliquando illius haud prorſus ignobilem buccinatorem fore: modo ſpectandi copiae factae, par mihi eloquendi copia detur. At vide obſecro te, Papi, quantum ipſa TVSCVLANI deſcriptio ſingulis me ex partibus delectarit; vt quid de CAMPEGII Oratione, quam in Tridentina ſynodo habuit, abs te mihi multo antea tradita, quid ſentiam, initio exponere conſtitueram; illius meditationis illecebra, ac blandimento delinitus, de recto itinere digrediar: & quam prius ſententiam rogatus exprimere debui, praepoſtero explicare ordine cogar. Verum, vt, quod res eſt, ex animo, planeq. fatear: excellens vtriuſque Campegianae lucubrationis lumen, pulchritudinemq. oculis, animoq. intueor; formam admiror, neutrius tamen imaginem queo exprimere. Eadem porro mihi Antiſtitis diſertiſsimi facundia, idem orationis ſplendor, idem ingenij acumen detur neceſſe ſit, ſi quantum vniuerſa eiuſdem oratio in Tridentino conuentu, caetuq. illo praeclariſsimo habita, vndequaq. exornata conſpicitur; ac veluti ſulgentiſsimis diſtincta gemmis praeſulget, hic congerere; ſingulaq. quae ad illius dignitatem, decus, ornamentum pertinere vel maxime dijudico, verbis coner attingere. Eminet in primis in oratione non vanus, non fucatus, ſed verus, & naturalis Romanae eloquentiae color: huic perpetua doctrina, CAMPEGII ſcilicet, iudicium, ac ſapientia nititur: atque ita appoſite, ita concinne res altera, quibuſdam quaſi clauiculis, connectitur, ac complicatur altera; vt, ſi quid addendum, minuendumue ducas, orationis filium, ac contextus omnis diſſoluendus ſit. Ex quo plane quidem perſpicitur, quod aſsidue CAMPEGGII ore ſonat: Se multorum loquacitatem, atque obſtrepentem vocum ſonitum, aeque ac mutam, & elinguem ſapientiam improbare. Bone Deus: quanto id cum dolore exprimo? quam iuſta indignatione impulſus eloquor? Permitte, Papi humaniſsime, vt tecum miſeram noſtri temporis condicionem defleam: immo ſimul, quemadmodum, ſaepe ſolemus, defleamus: videre nos quotidie quoſdam ſummo loco, ac genere natos; ageuero: in dignitate poſitos; qui optimam dominandi vim, ac facultatem, rectamq. reip. capeſſendae rationem in ſilentio, ac taciturnitate, inq. eloquentium virorum deſpicientia collacant. ò ſaeclum, vere inſpiciens, ò tempora plane inficeta. quae magis multitudinis temeritate, quam ſapientum conſilijs regantur. Cuncta ſunt, Papi, in opinione poſita: id profecto ratum, id probatum habent homines, quod ab eo, qui opibus, qui dignitatibus abundat, dictum videtur. apte, inepteue prolatum ſit, nihil morantur. ex veritate pauca, ex opinione multa aeſtimantur. Id cum noſtri videant homines: veritatem in imperita multitudine eſſe poſitam; vix quidquam cuique nummorum, ac dignitatum acceſsit; quin vno animo omnes, praeter quidem paucos, ſe potius ad equos, ad canes, ad aues, ceteraſq. feras com-

feras comparandas, quam ad exultos doctrina, atque eloquentia viros exquirendos applicent. Neque vero mirum, ſi vt plurimum rudes, inculti, ruſticiq. et inelegantes, inq. rerum omnium igno ratione ſint. Qui poſſunt non ferarum mores imitari; in communi ferarum vita; age, in hominum feris ſimilium, conſuetudine, vſuq. verſantes? nam non minus in feris, quam ferinae, moſtruoſaeq. naturae hominibus ſtudioſi videntur: à litteris, ac litteratis viris abhorrentes. Horum videre uelis, ſi quid conſolendum eſt, ſtolidum, agreſteq. iudicium: horum audire ineptias, ſi quid mandandum; horum formidare edicta, ſi quid imperandum: ieiunia horum, inaniaq. verba excipere, ſiquid in doctorum virorum conſeſſu, aut eloquendum, aut orandum ſit. Nam aut muti, aut lapides, ſtipiteſq. apparent; aut conducti Rhetoris praemanſam orationem, pſitacorum, ac picarum more reddunt. Vtinam vero exurgeret tum aliquis Antigonus, qui huiuſmodi fatuos, imperitoſq. ita interpellaret; Nunquid ſunt iſthaec tibi in tabulis deſcripta? *quid hoc putas, Papi; an minus iſti populo, cui in delicijs videntur, ridiculi forent, atque Anaximenis Rhetoris diſcipulus? qui orationem à magiſtro meditatam, coram ipſo Antigono habere impulſus, ſciſcitante quaedam, inter audiendum, Antigono, oratione penitus excidit. oſtenditq. quanti ſit, ex ſuo Marte, atque ingenio aliquid depromere; atque aliena pro ſuis memoriter referre. O digni, ſi huiuſmodi ſint omnes, principatu homines: ò Herorum, ò Semideorum nomine vocandi. Si omnia, quae dolemus, Papi, & iure, & libere conqueri liceat, digito plurimos huiuſcemodi noſtrae aetatis proceres commoſtrarem. Ego vero, ne quid diſsimulem, neque huic, cui nunc operam do, Principi addictus forem; ſi magis opibus, quam doctrina, inq. doctrinae ſtudijs ornatos, beneuolentia praeſtaret. in quem creſcit ſtudium, atque obſeruantia mea diebus ſingulis; neque vero creſcendi finem vnquam faciet, donec in virtute, ideſt in ſe ipſo permanebit. Odi ſemper iſtas togatas ſtatuas, auroq. onuſtos Aſinos peſsime: ita enim ſtultos in ſummis fortunis, ac magiſtratu poſitos libenter appello. Nunquam, ne cum capitis quidem periculo, pecuniae, ac pecuniae poſsidentibus, quibus longe abſit virtus, honorem ducam habendum. neque vnquam dites, nobiles, ac fortunatos vocem. Quid magis ridiculum eſt, quam honorem in ijs rebus collocare, quibus plerunq. deteriores affluunt? quid magis inſanum eſt, quam homini propria putare, quae homini impropria ſunt? quid ſtultius fortunatos, ac beatos credere, qui ea poſsident, quae in fortunae temeritate verſantur? Quot Reges, quot populi, quot ciuitates magna imperia per opulentiam amiſerunt, quae per virtutes inopes potiti fuere? Hic mihi de Socrate in mentem venit: qui Giorgiae percontanti, quidnam de Perſarum fortuna ſentiret, reſpondiſſe fertur:* Nondum compertum eſt mihi, quantos progreſſus in diſciplinis, boniſq. artibus fecerit. *Haec* CAMPEGIVS, *cum primum ſapere coepit, & animo, & cogitatione reputans, magni ſamper bene dicendi copiam fecit, appetijt, adamauit; eaq. ſuum in omni vita animum excoluit; & cum bene laudandarum artium ſtudijs, quae doctrinarum, ac ſapientiae circulum conſtituunt, recte coniunxit. Idq. cum ſua ſponte perpetuo fecit, tum ſane plurimum eundem incitarunt, quam diutiſsime ſubſtinuit, perſonae ſtimuli. Nouerat enim Epiſcopi partes eſſe, pro* CHRISTI *in primis ouibus inuigilare; proq. animarum ſibi commiſſarum ſalute, excubare; labentem, languentemq. populum ad diuinum cultum excitare, ab errore deducere: in impie de fide ſentientes inflammare; in catholicos, pioſq. viros concitatum mitigare: aſsidueq. obſecrare, hortari, monere, vrgere increpare: atque ex hominum mentibus omnem labem, ac fidei prauitatem, omni conatu, depellere, funditusq. euertere. poſtremo quaecunque motum res, & cauſſa poſtulet, dicendo vel excitare, vel ſedare. Quae quia non niſi à viro, ſumma ſapientia, ſummaq. eloquentia praedito praeſtari ſedulo poſſe cenſebat, ad id omnem cogitationem induſtriamq. conuertit, neruoſq. omnes intendit ſuos. Et quoniam non raro euenit, vt optime mentis homines ſua ope* DEVS *& proſequatur, & adiuuet: oſtendit illi campum, in quo & ipſius ſummis parta laboribus eloquentia excurreret; et eiuſdem ex plurimarum rerum vſu difficillimo adepta ſapientia, (ſine qua, quaſi*

gladius in furioſi manu eloquentia dicitur) ſuas alas explicaret. Concilio Tridentino indicto, vt vere in CHRISTI IESV *militia anteſignanus, illuc ſtatim, nullo impellente, religionis dumtaxat tutandae, atque opitulandae ſtudio, alacriori animo* CAMPEGIVS *conuolat. Ibi quantum ad errantes in viam reducendos, quantum diſsidentes ad concordiam reuocandos, quantum ad patrum gratiam inter ſe conciliandam; quantum ad confirmatas animis opiniones, arctius deuinciendas; quantum denique ad maxima hominum ſtudia captanda religioſi, doctiq. ſimul viri eloquentia valeat; perſpicue illa oratione declarauit. Cuius nimirum partes omnes ſingillatim in praeſentia tangerem, ingenijq. eius praeſtantiam ad ſedis Apoſtolicae incommoda ſarcienda, ad patres ipſos, vt hoſtium inſidijs, ac rabido haereticorum furori, ac impietati occurrerent, inflammandos; ceteraſq. dicendi figuras, venuſtates, ac lepores, feliciſsime tota illa oratione diffuſos, latius patefacerem: niſi vel tu, Papi, per te multo melius cognoſceres; uel niſi longe plura ſcripſiſſe me ſentiam, quam & epiſtolae modum decere videatur, & noſtrae aſsiduae in Caesijs occupationes, quibus vix reſpirare conceditur, tolerent, ac permittant: Vale. & à me Ferdinando Tabernae, qui, ſi tuis fideliſsimis conſilijs obtemperet, corporis formam virtute, tanquam auro purpuram illuſtrabit: fratriq. eius, Hanibali, ingenij peracuti adoleſcenti: ſtudioſiſsimo; atque humaniſsimo iuueni Io. Baptiſtae Stangae, D. Antonij Abbati; optimaeq. ſpei adoleſcentulo, Aloyſio Cittadino; alumnis, & contubernalibus tuis omnibus ſalutem.*

NEQVE vero Caeſiorum tractationum moram vllum attuliſſe videmur, dum tanti nominis, tantiq. ſplendoris viri laudes interponendas duximus: quem virum, & Cardinalis CAESII peramantem, ex aſsidua eius oratione cognoui; & totam Campegiam domum, Caeſiorum omnium ſtudioſam aduerto. Haudquaquam Caeſijs minus gratum eſt de amicorum ornamentis praedicationem, quam ſuorum laudum praeconia audire. Siquidem nihil eſſe aliud amare, ex quo amicitiae nomen deriuatur, ſapientum opinio eſt; niſi quem amas, velle bonis, atque ornamentis affici quamplurimis. Praeterea dignus CAMPEGIVS eſt, qui omnium litterarum monumentis commendetur. quo ſane viro neque animi excelſitate maiorem, neque liberalitate erga litteratos viros propenſiorem homines noſtri viderunt quemquam, atque haud ſcio an, viſuri ſint.

didicit iam diues auarus
Tantum ad mirari, tantum laudare diſſertos;
Vt pueri Iunonis auem. vt Satyricus recte ait

Haud me igitur poenitet laudare eum, quem laudant nũc viri omnes, quem omnes laudabunt poſteri: nam nulla erit tam ſurda poſteritas, ad quam non IO. BAPTISTAE CAMPEGII liberalitatis fama peruenerit. At vero illuc, vnde longa euagata oratio eſt, reuertamur. Rogauit me igitur Alemanus, vt cauſſam, cur Laruae illae pileatae; dupliciq. ſexus appareant, explicare etiam velim: cuius non obſequi ſtudio, ſine pudore nequeo. Pileatas Laruas exiſtimo; vel quod pileus libertatis eſt ſimbolum; vt Laruis ſcilicet libera hac illac euagandi, excurrendi; ſurſum deorſum incurſandi; deterrendiq. quoſcunque poteſtas ſit: vel vt operto illorum capite oſtendatur, opertas quoque illas

que illas eſſe; inq. tenebrarum obſcuritate, taetraq. Inferorum ſede verſari. Et quoniam, quemadmodum è piſtorum ſubcerniculo, vel (vt Plinij verbis exprimam) farinario cribro, quo magis magiſq. excutitur, hoc maior farinae cumulus aggeritur; ita à nobis diligentius excuſſa memoriae arcula, ſenſus alij depromuntur, quibus variam pileorum expoſitionem proferamus. Squamoſos pileos animaduerto; per quos malitiam, ignorantiam, peruerſitatemq. animi omnem interpretor. Nam ſquamas id ipſum ſignificare ſaepe legimus. Et non modo ſquamae, ſed, piſces pro malignitate, perfidia, laſciuiaq. plerunq. accipiuntur. Hinc in ſacra pagina à DEO prouincia demandata eſt, vt piſces in ſacerdotum imperia redigerentur; quod ſcilicet peccatorum criminumq. labe conſperſos per ſacerdotes mundari, à DEO mandatum eſſe credamus Hinc & orbis Redemptoris dictum: ſimile eſſe Regnum caeli reti miſſo in mari, quod piſcium genus omne congreget. Quae verba, per ibidem ſubſequentia, de mortalium animis, criminibus pollutis, quae ad ſanctioris vitae inſtitutionem attrahantur, aperte loquuntur. Et ſquamae illae, quae de D. Paulli oculis deciderunt, quid aliud apud Euangelium ſignificant, quam criminum omnes, ac peccatorum ſordes, CHRISTI venia, Ananiaeq. praedicatione ex Paulli animo depulſae? Sunt qui animalia, in aquis degẽtia improbiores, daemones appellent: & Magorum doctrina exſtat, daemones aqueos libidini, laſciuiaeq. praeſtites: & marinos DEOS pro laſciuiae, libidinis, luxuriaeq. ſimbolo accipimus. Daemones igitur Laruis ipſis ab antiquis repraeſentatos ſcimus; & circa mortuorum ſepulchra euagari. quos malorum animas eſſe, multorum opinione fuiſſe diximus. Hinc multi ſe non ſemel vita defunctorum animas circa ſepulchra, mortuorumq. monumenta vidiſſe; eorum praeſertim, qui vel ſupplicio affecti, vel interempti vi ſunt; modo ex eorum imagine, qui ſepulti humatiq. ſunt; quandoque etiam ſub aliorum animalium, brutorumq. formis. Pauſanias narrat in Atticis: in Marathone circa Miltiadis ſepulchrum virorum pugnas, equorumq. hinnitus noctu auditos. An vero vmbrae illae, quae ſepulchra noctu oberrare creduntur, hominum verae animae, an daemones ſint; ex Ethnicorum, Theologorumq. noſtrorum opinionibus optime Hieronymus Magius Miſcellaneorum lib. IV. cap. XII. tradit: ad quem curioſos ablego. Quod autem ſexus vtriuſque Laruae conſpiciuntur, alia mihi ex Hori ſententia ratio in mentem cadit. Duo humana capita, quorum alterum maris, quod intro adpiſceret; alterum feminae, quod extra proſpectaret, cuſtodiam ſignificare, Horus tradit. quae nos facile Laruas putamus. Hunc morem ex Aegyptiorum religione legimus emanaſſe: qui huiuſmodi ſignis ſe ſe à nullo daemonum infeſtari poſſe crediderunt. Atque haec monumentis appoſita, tutelae plurimum habere ijs videbantur. Et vt qui litteris nullis vterentur, quam quorundam animalium, aliarumq. rerum notis (nam vt Cornelius

Tacitus inquit, primi Aegyptij per figuras animalium ſenſus mentis effingebant: quae hieroglyfica Graecis appellantur) huiuſmodi capita pro imprecationibus in monumentis vſurpabant: quae omne à ſepulchris infortunium amoliri putabantur. Et Laruas mortuorum tutelares habebant; eisq. eorum animas commendabant. Et quod apud Aegyptios nullis additis litteris obſeruare eſt, apud Latinos interdum DIIS MANIBVS ſubipſis capitibus, interdum D. M. ſcriptum reperitur; quod ſcilicet monumentum illud Dijs Manibus vel ſacrum, vel commendatum foret. Neque vero à ſenſu hoc diſcrepat, Laruarum capita ſepulchris affiИcta cernere inferne, ſiue ſuperne (nam vtroque modo memini me quandoque obſeruaſſe) & DIIS MANIBVS ſcriptum eſſe. Nam Laruas, & Manias, vel Maniolas dictas, ſupra oſtendebamus: quae à Manibus deriuari, nulli non homini patet. Quin etiam Manium matrem Maniam, Varone, ac Macrobio teſtibus, ediſcimus: ſicut apud alios Laruas Larium parentes legimus: & Larem pro Inferna domo, Ditisve ſede, poni non raro videmus:

Aeternasq. leuis poßidet vmbra Lares:

Supra ex inſcriptione, iuxta D. Silueſtri, in Quirinali colle. SECVM TENET IN LARE DITIS: ex lapide, in foro Traiani. Vtriuſque integras inſcriptiones nos ad Cap. XI. ſupra adſcripſimus. Quin etiam canum figurae, qui pro Laribus vſurpabantur, in ſepulcris non raro ſpectantur. Interamnae, in templi maioris facie, haec mutila inſcriptio cernitur, in marmorea tabella; tribus diſtincta verſibus: CLV. IIII. VIR. T. CVSPIVS. T. F. PATER. A. L. F. MATER. L. CVSPIVS. T. F. infra canis forma conſpicitur, ſupra vrna poſteriores pedes habens. quem, ex Laribus, cinerum cuſtodem putamus. Ex quo Manes, & Lares promiſcue vſurpatos admonitum lectorem volo. Et Maniae, & Laribus, ex Apollinis praecepto, Tarquinium Superbum ludos inſtituiſſe, alibi oſtendimus. quas Feſtus effigies viriles, ac muliebres ex lana confictas, Cōpitalibusq. ſuſpendi ſolitas ſcribit eas Laruas fuiſſe, quis non videt? Neque praateribo, quod modo in mentem venit, & GENIO quandoque ſepulchra inſcripta conſpici: vt in via Flaminia:

GENIO
IOVI . STIGIO
SACRVM
SEX. POMPEIVS. SEX. FIL
OCRIC . CIVICA
MIL. COH. VIII. PRAEF.

Ex qua Genio, & Laribus ita vt Manibus animas commendatas, aduertimus. Nam & Genios, & Manes, & Laruas, Laresq. & Lemures eoſdem eſſe, Appuleius libro de DEO Socratis ſcribit. Qua de re videatur Martianus, Auguſtinus; & quem modo nominauimus, Appuleius libro citato.

Sed ad

Sed ad Atimeti cognomen perueniamus, quod cum praeter cetera aduenam deſignet, impoſitum Caeſijs putarim, qui nouitij in familiam, vel per adoptionem, vel per libertatis donationem, cooptati ſint. Vtplurimum id nomen libertis inditum reperitur: quod oſtendere haud neceſſe admodum putamus. Pro omnibus Atimetus, Homonoeae coniux, Auguſti Caeſaris libertus ſit; de quo ſupra cap. XI.

DE C. CAESIO CAESONIANO EQVITE ROMANO DE M. CAESIO ALBANO FRATRE DE CAESIA KAESONIA MATRE ET DE. P. CAESIO FLAVIANO EQVITE SINGVLARI

CAPVT XV.

Vbi de Tromentina, Arnienſiq. Tribubus; de *Equitibus Romanis, de Singulari Equite, deq. rebus alijs compendioſa narratio.*

DIS . MANIBVS
C. CAESIO. C. F. TROM
CAESONIANO. EQ. R
ET. M. CAESIO. C. F. TROM
ALBANO. FRATRI. PIISSIM
CAESIA. KAESONIA. MA
TER. INFELICISSI
MA. POSVIT

P. CAESIVS. P. F. ARN. FLA
VIANVS EQ. SING. SIBI
ET. SVIS. HEREDIBVS
MONVMENTVM
FECIT
IN. FR. P. X. IN. AGR. P. XV

MALE quidem metuo, ne C. & P. Caeſij, Equites taciti, magnam mihi verberationem dent; vt qui ſplendidiſsimo ordini inſignem à me factam iniuriam arbitrentur: quod ſcilicet L. Caeſium, Triumuirum Monetalem, qui vna cum ijs ad manus noſtras deuenit; & T. Caeſium Atimetum, ipſis praetulerim. Heu ambitio, ita

bitio, ita ne tibi anguſta Principum, Regumq. tecta videntur, caeca vt Plutonis regna quoque etiam petas? at quid, petas, inquam? immo vero illuc, vnde ad nos turpe monſtrum emerſiſti; repetas. Enimuero, Caeſij, neque vobis à Iacobonio iniuriam vllam inlatam, ac ne excogitatam quidem, opinemini: Sed ita quidem res erat, faciundum fuit. Verum ſi forte leuis, quam ſuperiore capite, idoneam ſatis, excuſationem neceſsitatis dedimus, viſa eſt; fingite hanc meam Appendicem Cauponam; (nondum mihi palatia, ſuperbasq. aedes per potentiores, quibus quatuor poene luſtris mea ſeruit induſtria, nec humilem quidem caſam excitare licuit) vos diuerſores eſſe; me vero hoſpitem, qui vos benigne excipiam. Non dignitatis, non ordinis ratio; ſed capitum, ſed multitudinis, rerumq. noſtro in diuerſorio habetur. Qui ad Cauponem nullo comitatu, nulla familia, nullis iumentis, tabernaculisq. diuertunt, ijs angulus ſatis eſt, paruaq. cellula: quos vero pediſſequorum turba, multae ſarcinae, multa iumenta comitantur; grandiores ijſdem ſedes, atque ampliora cubicula paranda ſunt. Vos, licet familiam non paruam ductetis, expediti tamen, prae T. Caeſio Atimeto, videmini; qui cum vxore, cum libertis, libertabuſq. poſterisq. cum ingenti vaſtoq. cenotaphio, varijs ferarum formis, ſignisq. onerato, ad nos praeceſſerat; cui vix toto hoſpitio locum, vbi tanta impedimenta recipi poſſent, inuenire potui: praeter illum, quem L. Caeſius vacuum reliquit. Ille illi igitur concedendus fuit: atque homo priuatus inter vnum Triumuirum, & duos Equites collocandus. Et qui hoſpes, qui contemptus, qui ignobilis plane ſit (nam ἀτίμητος Grace haec omnia deſignat) ab altero pecunia ditior; ab altero dignitate ornatior fieret. Atque vt à ſeueris paulliſper animum ad hilaritatem traducamus, fas iusq. quoque fuerat, vt Atimetus Caeſius praecurreret, qui Bononienſium nunc nomine ab Legato praeſtantiſsimo (in quo viro incredibilem benignitatem ſumma cum ſeueriate, vt vere principem decet, ſuſpicimus) animi remiſsionem, relaxationemq. his Bacchanalibus impetraret. quandoquidem is valde appoſite Laruas ex ſarcophago producit. In cuius gratiam hodie, qui dies eſt xI. Kal. Februarij, Cardinalis ipſe Caeſius licentiam concedere vniuerſo populo, ſub edicto, videtur; vt quiſque ſe in quamlibet formam, imaginemq. conuertat; variaſque Laruas, ac perſonas induat. Quem ritum è Quinquatrijs, Megalenſibusq. ludis, Cereriſq. ſacris deriuatum putamus; in quibus perſonati ſacerdotes incedebant; vt nos ad caput quinctum attigiſſe meminimus. Et perſonati quoque etiam Baccho ſacrificabant. vnde primos illos, qui ea ſacrificia peregere, ex corticibus arborum excauatis perſonas, ſiue Laruas confeciſſe, Virgilius oſtendit; dum libro Georgicorum ſecundo ita inquit:

Verſibus incomptis ludunt, riſuq. ſoluto;
Oraq. corticibus ſumunt horrenda cauatis;

Et te

Et te, Bacche, vocant per carmina laeta, tibiq. & quae ſequuntur. Legimus quoque Hiſtriones perſonis, laruiſq. vſos. Vnde etiam nunc in Bibliotheca Vaticana Terentium peruetuſtum aſſeruatur, quem ſaepiſsime videndi mihi copia fuit; vbi,ſingulis actibus, laruati,perſonatiq. Hiſtriones apparent. Vnde vero ex perſonatis,laruatiſq. hominibus MASCHERI vocitentur, cauſſam querendo diu,multumq. me ipſe torſi; nec vllam aliam nactus ſum,quam nomen confictum ex duplici Hiſpanica dictione eſſe. In MASCHERO igitur,ſingulari numero, MAS, plus, deſignat; CHERO autem, quod à verbo Latino,QVAERO,deductum arbitror, Volo,ſeu Peto,ſignificat. Vt ſcilicet huiuſmodi inſanientes homines vultum,perſonamq. totam commutando,magis,vel nimis,quam natura ipſos formarit,appetant. Nam nunc formoſus deformem, nunc deformis formoſum ſe ſe affingere contendit. Atque ita hic libertatis vſus, ita delirandi licentia quotannis, ante quadraginta ſex Ieiunij dies,nobis ſacris Pontificum praeceptionibus indictos,in noſtra praeſertim Italia,inualuit;vt,ſi quis illum amouere cogitet;prouinciarum motus, ciuitatum turbae, populorum ſeditiones conflari illico videantur. Heu,mores leges perduxerunt in poteſtatem ſuam; eae miſerae etiam ad parietem ſunt fixae clauis ferreis; vbi malos mores affigi nimio fuerat aequius; vt ait ille. Verum hoc, quorum in manu imperia, ac poteſtates ſunt, viderint. Quo circa,Caeſij Equites nobiliſsimi, quod caſu factum omnino erat, iure id quoque optimo feciſſe nos,putate. Si qua vos tamen hac de re cura coquit, verſatq. ſub pectore fixa; conſideat, quaeſo, ac conquieſcat: dum in ſumma populi hilaritate de veſtris ornamentis hilari & ipſe, libentiq. animo ornare orationem ſtudeo. Verum illud me maxime taedet; non omnia, quae de veſtris monumentis praedicanda videntur; tradi à me, atque in diſquiſitionem vocari poſſe. Magnum nimirũ volumen res ipſa depoſceret; dein ita mihi omnia ad praeſcriptam,atque ad praeſtitutam diem compilanda ſunt, vix vt rerum capita tangere, datum ſit. Nam, ſi ſtare promiſsis velim, hoc toto Ianuario menſe, (cuius pars magna elapſa eſt) reliquum operis abſoluendum,edendumq. omnino eſt mihi.Primum igitur, cum te, C. Caeſi Caeſoniane, qui dextera mihi collocandus veſus es, intuear; de te dicere, vnaq. de M. Caeſio,Caeſiaq. Caeſonia, matre tua, incipiam. Nolo hic commemorare, cum te, fratremq. tuum M. Caeſium, ex Tromentina tribu conſpiciam, Tribuum omnium nomina; quibus quaeque temporibus conſtitutae, auctaeq. fuere, vt curioſos quoſdam, amicos meos, excupere video; multae ſiquidem paginae explendae eſſent. Ego quod ad Tromentinam attinet, attingam tantum. Reliquarum vero ſi quis plenam cognitionem deſiderat, ex Paulli Manutij primum additamentis, ad Ambroſij Calepini Lexicon, atque ex eiuſdem Commentarijs in Ciceronis Epiſtolas habebit; vbi ordine Alphabetico XXXV tribuum nomina recenſentur: dein ex Onuphrio

Panuinio Veronenſi, libro de Romana ciuitate. vbi non modo de triginta illis quinque Tribubus; earumq. deuiſione in ruſticas, & vrbanas ſcientia dilucida habetur; ſed de quamplurimis alijs Tribubus; quae vel Imperatorum, vel alio quouis tempore auctae fuere. Nunc de Tromentina tantum referam. in qua non modo C. & M. Caeſios, fratres fuiſſe, ex lapide noſtro oſtenditur; ſed L. Ceſilium Maximum, Caeſiae Quartae maritum, apud Fonteium, inter Caeſias mulieres. Scriptam Tromentinam obſeruo, vel quatuor litteris, TROM. vt in noſtro lapide: vel tribus, vt in Ceſilij TRO. vel TROMEN. vt in lapide Caietae reperto: atque à Paullo Manutio excuſo. Tribus igitur Tromentina ex XXIII Tribubus fuit, à campo Tromento dicta, vt Sexto Pompeio placet. Is campus in Etruria fuit: ex quo cum aliquot Romam profugiſſent, & ciuitate donati eſſent, in quatuor tribus coniecti dicuntur. Hanc Tribum cum Stellatina adſcitam, anno vrbis CCCLVII comperio: in qua praecipue Peruſinos ſuffragia dediſſe, ex lapidibus, ibidem repertis, ſatis liquet. Illud admonendos antiquitatis ſtudioſos puto: Tribuum nomina legi ſemper ſeptimo, vt Grammatici vocant, caſu debere. Exempli cauſſa; C. CAESIO. C. F. TROM. Caio Caeſio C. Filio, Tromentina: & ſic de ſingulis. Huius rei exempla expreſſa ſunt apud Ciceronem Epiſtolarum libro, quae Familiares vocantur. Quis non videt epiſtolas ad amicos, & familiares, quoquo ſtylo perſcriptas, Familiares appellari? de qua re cur tantopere Grammatici inter ſe digladientur, non video. Epiſtola igitur Coelij ad Ciceronem, quae octaua Libri octaui eſt, mentio fit de duobus Senatuſconſultis, Romae factis; à Caelio Ciceroni nunciatis: Caelij verba haec ſunt: *Prid. Kal. Oct. in aede Apollinis ſcribendo affuerunt* L. Domitius, *CN. filius, Aheno barbus* (ſic ex Interamnati lapide lego) *Q. Caecilius, Q. F. Metellus, Pius Scipio; L. Vitellius, L. Filius, Pomptina, Annalis; C. Septimus, T. F. Quirina; C. Lucceius, L. filius, Publilia, Hirrus; C. Scribonius, C. F. Pomptina, Curio; L. Aterius, L. F. Anienſi, Capito; M. Oppius, M. F. Terentina.* Quae nomina bis eadem epiſtola repetita videntur. Vbi Pomptina, Quirina, Publilia (quae & Poblilia legitur) Anienſi, Terentina; Tribuum nomina ſingula ſunt. Ceterum ad alia procurramus; & cur Caeſoniano C. Caeſio cognomen ſit, ratio explicetur. Id enim non ex adoptionis conſuetudine, ſed ex matris cognomine deriuatum, crederem. Matrum ſaepiſsime liberos non modo cognomen integrum, vt alibi oſtendimus; ſed iuxta adoptionis formolam ſumpſiſſe, exploratum habeo. Caeſiae matri Kaeſoniae cognomen eſt; ex quo nullo labore Caeſonianus fit. Quod autem ad Equeſtrem, C. Caeſij dignitatem ſpectat; carptim quidem, breuiterq. dicturus ſum. Locos tantum indicare, eſt animus. Nam, ne videar herili feſtinationi moram inijcere, timide omnia poſthac, & diffidenter attingam. Equites

igitur

igitur nil aliud antiquitus fuiſſe,à ſcriptoribus traditur;quam illas tres Equitum Centurias,à Romulo conſcriptas;Ramnenſium,Tatienſium, Lucerum. quas trecentis Equitibus cōſtare, ex Dionyſio,& Liuio in primis auctoribus patet. Nam trecentos viros ex clariſsimis familijs,robore praeſtantiſsimos à Romulo ſelectos: eoſdemq. Coleres vel à celeritate, vel à Celere Romuli duce, Remiq. vt nos alio loco diximus, interfectore, appellatos fuiſſe, Dionyſius auctor eſt. Dionyſij ſententiam confirmat Feſtus? qui ex ſingulis Curijs denos creatos inquit; vt trecenti omnino fuerint: quos Troſſulos ab eodem nominatos legimus: eo quod Troſſulum, Tuſcorum oppidum, vel campum, ſine peditum opera ceperunt. Quibus Feſti verbis ad ſtipulatur libro XXXIII Plinius: à quo praeter Troſſulos, Flexumines quoque etiam vocitantur. De quibus, deq. eorum origine videndus quoque eſt Plutarchus, in Romuli vita. De Equitum dignitate haec verba ex Liuij libro XLII delibantur: *Equites Romanos, principes iuuenturis; Equites Seminarium Senatus: inde lectos in patrum numerum Conſules; inde Imperatores creant*. Confirmatur id ex Liuij Druſi Tribuni plebis lege;qua praeceptum eſt,ſingulos Senatores,qui tum trecenti numero erant,viritim ſibi quempiam Senatorem,Equitem Romanū,deligere: atque ex Syllae item lege;qui Senatum ex Equeſtri ordine ſuppleuiſſe,ex Epitomis Liuianis, atque Appiano in primis legitur. Hic igitur ordo Senatorio ordini oppoſitus erat, & veluti medius inter hunc, & plebeium conſtitutus. Nam, vt Alexander inquit, recte, & condigne exiſtimauerunt; vt, cum duo ordines plebis ſcilicet, & Senatorius Romae à principio editi fuiſſent; Equeſtrem ordinem, qui medium teneret locum, poſtea adiecerint. His purpura, vt patricijs, & Senatoribus vti non licebat; ius tamen annulorum erat. quos aureos fuiſſe conſtat. Duo Equitibus praecipua geſtamina erant; quorum altero à Senatoribus, altero à plebe ſecernebantur: anguſto clauo à Senatoribus; à plebe vero annulo. Habemus à Liuio Magonis verba; qui cum in Carthaginenſium Curia illos tres modios annulorum effuderit, dixiſſe fertur; neminem niſi Equitem, atque eorum ipſorum primores, aurei annuli ferre inſigne. Quae Magonis verba Plinius glorioſe, potius quam vere prolata libro XXXIII capite primo tradit: vbi de annulorum origine, deq. eorum geſtandorum iure pleniſsime ab eodem diſſeritur. Quod quidem ius non Equitibus ſolum, ſed tanquam bellicae virtutis inſigne, & Senatoribus,& militibus datum fuiſſe, Alexander ſcribit. Quin etiam, vt ſunt humana, quae ordine nullo fortuna regit; ſpargitq. manu munera caeca, peiora fouens, vt ait Seneca; Ita annulorum ius, atque poteſtas ad imos, infimosq. homines deflexit; vt à L. Sylla Q. Roſcium Comoedum; à Caio Verre Praetore Scribam ſuum; à C. Caeſare D. Laberium Mimum, & Mimographum, annulo donatos cōſtet. De quo Laberio Suetonius videndus

 in Caeſare,

in Caeſare, & Macrobius Lib. II. Cap. III. & VI. In quem ſcomma illud Ciceronis eſt, ab eodem Macrobio recitatum: *Reciperem te, niſi anguſte ſederem.* quo ſcommate ſimul & Laberium Cicero reſpuit, & in nouum, vt Macrobius inquit, Senatum iocatus eſt; cuius numerum Caeſar ſupra modum auxerat. Sed non impune Cicero mordacitatem tulit: reſpondiſſe ei Laberius dicitur: *Mirum, ſi anguſte ſedes, qui ſoles duabus ſellis ſedere.* Exprobrata immerito, vt Macrobio placet, Ciceronis leuitate: quaſi vero nunc Pompeio, nunc Ceſari adhaeſerit. Ex hoc ordine, quam ſors vere incerta, quam lubrica, quam fragilis, quam non perpetuo bona; quam ferat, referatq. vices; exemplum non obſcurum patefit. Nam, qui primum Senatorio ordine, & opibus, & dignitate longe inferior extitiſſet; ita dein in magnam breui amplitudinem, roburq. creueit; vt non modo cum Senatoribus ſaepe contenderit, grauiſsimasq. inimicitias exercuerit; ſed interdum ſupra Senatum ipſum elatus videretur: & velut, Senatus principes, Equites appellati ſint. Ex ijs Decurias Iudicum, easq. pluribus diſcretas nominibus, obſeruamus. In eoq. ordine Senatores, & patricios fuiſſe: praeterea multas prouincias fuiſſe Equitum regimini ſubiectas legimus. Nam & Cappadociae, & Aegypto; atque alijs plurimis, Equites Romani praefuere. In quibus Aegyptus hoc peculiare tulit, vt ad eam, poſtquam redacta in prouinciam fuit, Senatorij nemo ordinis, ſed tamen Equeſtris dumtaxat Praeſes accederet. Cuius edicta, & decreta Auguſtus perinde valere iuſsit, ac ſi Romae magiſtratus, aut Reges, Conſules, Praetoresue illa cenſuiſſent. Coepitq. mox in Senatusconſultis, poſt populum Romanum, Equeſter ordo adſcribi: ita vt Senatus, Populusq. Romanus, & Ordo Equeſter publica decreta, legesq. corroborarent. Eo porro ſplendoris, & dignitatis proceſsit; vt multi, qui Senatoriam dignitatem conſequi facile potuerint, Equeſtri dignitate contenti, uixerint: vt de Maecenate apud Paterculum, atque alios obſeruamus. Cautum fuit, nequis huic ordini adſciſceretur; ne ve ius aureorum annulorum obtineret; niſi qui ingenuus; ingenuis patre, auoq. pognatus foret: & niſi cui cenſus quadringenta millia ſeſtertium eſſet. Id quod praeter Plinij Iunioris ſententiam, quam nos ad caput quartum retulimus, cum de Decurionibus dicendum fuit; indicatur Horatij Flacci Epiſtola prima, dum ait: *Si quadringentis, ſex, ſeptemq. mellia deſunt, Plebs eris.* Quod Suetonius in Caeſare teſtari quoque videtur: de tranſitu Rubiconis, concioneq. ad milites. Quin etiam cum Imperatores ius populo dicerent, vna Equites cum Senatoribus ad decidendas cauſſas aduocabantur: ita vt eorum arbitratu, conſilioq. diſcrimina, & controuerſiae dirimerentur. Tantiq. poſtremo Equeſtris ordo fuit, vt ampliſsimum Praetorij Praefecturae munus Equites, ad Titivſque tempora, perpetua ſerie, obierint; per eoſq. Caeſarum negotia, rerumq. potiſsimũ ſumma procurata fuerint. Sed eadem, quae

nec

nec quos clarificat, perpetuo fortuna ſouet; ita hunc ordinem ſplendidiſsimum infimae ſortis hominum contagione polluit; vt non modo ad Publicanos, negotianteſq. ad Mimos, Pantomimos, Comoedos (vt dictum eſt) ſed Imperatorum indulgentia, vel negligentia potius, viliſsima quaeque mancipia, ſeruitute exempta, libertorumq. turbam, in Equeſtrem ordinem aduocarit. Quos ingenuos, Romanorumq. veterum nominibus, appellarunt; ne quid ſcilicet nota nominis obſoleti collato honori efficeret. Sic inde detractus ſaepe Romanus Eques, & Mimus remiſſus; vt Macrobius tradit. Sic apud quos ſtat pro ratione voluntas, ſors omnia regit; ſumma in imum trahit, & verſa erigit. Succurrit nunc mihi illud Solonis dictum; qui homines, apud Reges degentes, calculis ſimiles faciebat; quibus in exponendis rationibus vtimur: Vt enim illi interdum maiorem numerum, interdum minorem ſignificant; ita & Reges horum quemque, prout libitum fuerit, aliquando illuſtrem, & aliquando obſcurum, atque ignobilem habere aſſolent. Verum, non vnde mihi nunc flatus oſtenditur, vela faciam: ne, ſi quando velim, contrahere valeam. M. Caeſius Albanus M. Caeſij, Equitis frater nos accerſit; oratq. ne ſe inglorium relinquere hic velimus. Non pauca quidem in rem tuam M. Caeſi Albane commentari poſſem; Vt ſcilicet, cum te Marci filium videam, quo nam pacto C. Caeſij, C. filij, frater; vnaq. Caeſiae Kaeſoniae filius eſſe poſsis, affirmem. Nam aut Caeſia duobus agnatis Caio, & Marco Caeſijs nupſerit, neceſſe eſt; aut pro illo M. F. C. F. reponendum in lapide; vt aut male in lapide inciſum, aut de lapide male deſcriptum Marci praenomen ſit: vt multa huiuſmodi errata paſsim reperies. Nemini vel oſcitanter in antiquis monumentis uerſato, ignotum arbitror; maiorem natu filium patris praenomen apud veteres ſortitum eſſe, ceteros vero liberos prout parentibus collibuiſſet. Nam Lucij caeperunt appellari, qui ipſo Lucis initio orti ſunt: Manij qui mane; uel ominis cauſſa, quaſi boni futuri eſſent; Cnaeus, quaſi Naeus; qui cum naeuo aliquo in facie editus eſſet: Caij, quia parentum gaudio, uel quod ipſi ridentes, & gaudentes proditi in lucem ſint; Marcus qui Martio menſe eſſent nati; Tiberij, quibus iuxta Tiberis undas natale fuit; Titi à Tito Sabinorum nomine; nam Titum Tatium appellatum, Sabinorum Regem, qui diu cum Romulo imperaret, certum eſt; Serui, qui, matre mortua, in utero ſint ſeruati; Spurij patre incerto nati, & quaſi Epoptae; Publij qui prius pupilli facti erant, quam ijs praenomina indita eſſent. Nam pueris non prius, quam togam uirilem ſumerent; puellis non ante quam nuberent, praenomina imponi, in more apud Romanos, teſte Varrone, fuit. Cur uero M. Caeſio Albano cognomen ſit, id etiam à matre forte Kaeſonia cognomen fluxit: quae facile Caeſonij Albani, de quo alibi dicetur, filia fuit. ut ſcilicet maior natu filius à gentili matris nomine; minor ab eiuſdem cognomine cognomen ſumpſerit:

& Kaeſoniam per K ſcriptam, ſicut & Kaeſones in lapide Arciburgij apud Fonteium Lib. II. Cap. IX. obſeruare eſt. Licet autem Priſcianus K litteram ſuperuacaneam putet; nomina tamen multa ipſo elemento perſcripta ex lapidibus oſtenduntur. non modo Graeca, vt KALENDAE; ſed Latina mera, vt KARISSIMVS, vti in ſequenti Sex. Caeſij Sex. F. lapide, atque alibi cernitur; KAPVT, KAPITOLIVM, EVOCATVS, KAESO, KAESONES, vt diximus, atque alia. KAIVM quoque per K. ſcriptum reperio ex hac, quae ſequitur, inſcriptione:

IOVI. VICTORI
K. AEMILIVS. K. F. QVIR
ARRINVS. MIL. LEG. X. AVG.
S. P. P. D. D

Sed ad P. CAESIVM Equitem Singularem, vertenda oratio eſt. Nam illud EQ. SING. quid aliud, quam, EQVITI SINGVLARI, exprimere poſsit, conijcere nequeo. Hunc cum ex Arnienſi Tribu perſpiciam; de ipſa perpauca quidem diſſerenda ſunt. Nam breuitati nobis conſulendum in rerum multitudine eſt. Haec Tribus ab Arno, Tuſciae flumine, dicta exiſtimatur; & XXV Tribus appellata: ac cum Stellatina, Tromentina, Sabatinaq. Tribubus adiecta ad XXI Tribus eſt; à, Seruio Tullio conſtitutas. licet à Seruio Tullio vſque ad numerum XIX Tribus auctas fuiſſe, ſint, qui referant. Arnienſis Tribus, quae Arnenſis quoque ſaepiſsime in lapidibus legitur, in Narniẽſem facile irrepſit, quod eſt abſurdiſsimũ. De hac Tribu ita contra Rullum Cicero: *à Subura vſque ad Arnienſem*. & Liuius lib. XXXIX. inquit: *C. Clauudius Nero, ex Tribu Arnienſi*. Refert Liuius eam cum ijs, quas ſupra memorauimus, propter nouos ciues à Cenſoribus additã, anno vrbis CCCLXVIII. fuiſſe. Obſeruetur, quod ipſe non ſemel in inſcriptis lapidibus aduerti; Tribus nomen ante cognomen ſcribi ſolere. Ad P. CAESII cognomen quod attinet; cum illi FLAVIANO inditum ſit; facile ex gente Flauia, quempiam à Caeſio adoptatum arbitror. Quid ſi à P. Caeſio illo, cuius Fonteius meminit, lib. I. cap. V? quem à CN. Pompeio ciuitate donatum, in ordinemq. Equeſtrem cooptatũ; apud eundem Fonteium adſpicimus. Cuius hiſtoriam cum pleniſsime à Fonteio excipere poſſe lectorem, videam; non eſt, cur nos actum agere putemus. Nos vero, quid Eques Singularis ſibi velit, aliqua oſtendere ratione conabimur. At qui conatus eſſe difficilior poteſt, quam vbi ab ipſo ſtatim principio deſtitutae auctoritatis fulcimine vires claudicent? Eiuſmodi, quod ſciam, nulla uſquam inſcriptio reperitur. Verum haud me temere facturum putarim; ſi etiam, quae nullo auctore, nullaq. ſcriptura conſtent, tentare coner, aliquo vt modo eluceſcant. Si quidem in incertis rebus ſatius duco, aliquid ex coniectura prodere, vnde lumen alijs maiora excogitandi oſtendatur, quam nihil omnino dicere. Vt autem,

quae

quae dicturi ſumus, apertiora ſint; lubet ex doctiſsimi viri, Caroli Sigonij ſententia Equites, Equeſtremq. ordinem dupliciter capere. vno modo, quo Equites domi Senatoribus; altero, quo militiae Peditibus opponebantur. Vtroſque Regum primum, Conſulum, Dictatorum; dein Cenſorum, & quorum cenſendi munus erat, imperio fuiſſe ſubiectos, aduertimus. Verba illa Ciceronis, quae ſunt libro de Legibus tertio: *Cenſores, pecunias, aeuitates, ordines partiunto: Equitum peditumq. prolem deſcribunto*: Sigonio ita interpretanda videntur; vt ſcilicet cum Cicero: *ordines* dixerit, Senatum, Plebem, Equitesq. qui Equo publico mererent, viſus ſit intelligere: cum vero *Equitum, Peditumq. prolem*; eos, qui priuato Equo, quiq. pedibus ſtipendia facerent. Sigonij opinio adiuuari videtur Liuij verbis, quae libro V leguntur. Nam poſt incenſa à Veijs munimenta Romanorum; magnamq. exercitus partem igni, ferroq. conſumptam, Equites primum priuatis Equis merere coeperunt. Ante enim hoc tempus Equo tantum publico militabant: Vnde eoſdem militares Equites à Plinio appellari crediderim, capite, & libro ſupra à me citatis; vbi de annulorũ iure agit. ibidẽ Equi militares, pro militaribus Equitibus relati ſunt. Id quod Aſconius in Ciceronis Diuinat. innuit: dum populum Romanum, Sylla victore, Iudicij iure priuatum; quod per militares Equites Romani habuiſſent, aperte ſcribit. Quocirca ex Aſconij verbis plane ſcitur; ex ijs, qui Equo publico eſſent; quos idem Equites quoque militares appellat, Iudicum Centuriam fieri. Ergo duplices Equos Equites habere, colligitur: publicum, & priuatum. Alexander Lib. IV Cap. VII Equites Romanos ait, in praelio duplici ſolere vti equo; vt vno defatigato, alter recens, expeditusq. ſuccederet. quod poſt acceptam à Veijs cladem, continuatione quadam, per actum fortaſſe fuit. Nolo hic commemorare, an quicunque equo meruiſſet, eum Equeſtrem ordinem expleuerit. Tantum affirmem; Equites & Equo publico, & priuato militaſſe. Publicum à Cenſore dari, adimiq. compertiſsimum eſt. Ademptos publicos Equos aut ignominia, aut exhauſto, inopiq. aerario; aut abſoluto legitimo militiae tempore (quod Equitum decem annorũ fuerat, peditum vero ſex) haud difficile erit inuentu. Equi adempti ignominiae cauſſa; aerarijq. inopia frequens mentio eſt. Cui vero, propter legitima ſtipendia expleta, Equus ademptus fuerit, ex Liuij Lib. XXXIX his verbis patet: *Senatusconſultum factum eſt, vt Conſul cum Tribunis plebis ageret; vt ad plebem primo quoque tempore ferrent; vt P. Ebutio emerita ſtipendia eſſent; ne inuitus militaret; neue Cenſor ei Equum publicum aſsignaret*. Quae verba à Fonteio quoque recenſentur ad Cap. III Lib. II cum de Sex. Tettio Montano, Caeſio Sabino agit: qui Equo publico aut militabat, aut donatus erat. de qua re apud Fonteium fides ſit. Ergo & honoris gratia; & oneris, impenſaeue minuendae, Equum publicum plerumque ademptum, obſeruetur. Qui cui ademptus erat; eum equo priuato

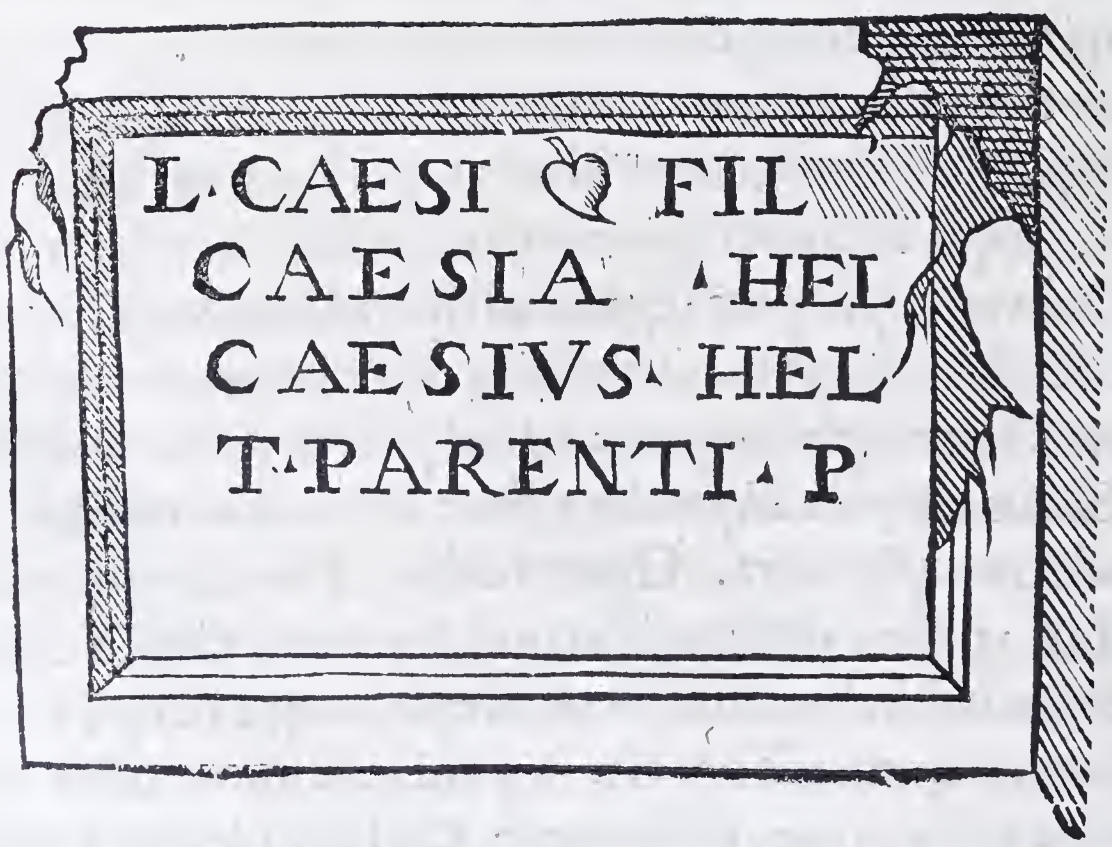
priuato tantum exſtitiſſe, conijcio; quem à ſingulari, ideſt vnico Equo, Singularem Equitem libenter appellarim. Ex quo genere P. Caeſius fortaſſe fuit; qui ſcilicet legitima ſtipendia confeciſſet, ac proin Equus illi publicus fuerit ademptus. Verũ haec ex antiquitatis indagine coniecta potius, quam vllo pacto, pro certis à me tradita cenſeantur. Neque vero ijs libenter aſſentior, qui Equitem Singularem, ea de cauſſa P. Caeſium appellant, quo ſingulari vnicoq. equo ſtadia decurreret; quod in nulla ſane dignitate poſuerim; cum id muneris à nobilibus exerceri nunquam legerim; ſed ab viliſſimis aurigis, atque agitatoribus. Et quamuis Neronem Aurigarum ſpectaculis non modo ſaepiſsime adeſſe legamus, ſed ipſum in publicis Ludis aurigari quoque voluiſſe: hoc inter cetera ſcelera, ſtultitiaſq. indigniſsimi Imperio, hominis referendum eſt. Reliqua ex vtroque lapide aperta ſunt. Reſtat, vt lectorem admoneamus, cum vtriq. lapides in Romano agro, alterum via Latina, Salaria alterum, adinuenti ſint; vt ex Ligorij libris deſcripſi; Caeſios Equites, aut Romanos, aut Romana ciuitate donatos, exiſtimandum eſſe.

DE L. CAESII LIBERIS CAESIA ET CAESIO HELIODORIS QVI TITVLVM PARENTI POSVERVNT

CAPVT XVI.

Vbi, cur in Sepulchris Cordis imago expreſſa videatur,

multis argumentis conijcitur.

HVIVS

HVIVS lapidis inſcriptio librariorum incuria, dum Fonteij opus excudebatur è capite decimo libri ſecundi effluxit. qua inſcriptione Fonteius vſus dumtaxat fuerat ad Caeſiorum praenominum ſimilitudinem indicandam. Apparet hic L. Caeſij liberos, Caeſiam ſcilicet Heliodoram, & Caeſium Heliodorum (illis enim conciſis dictionibus HEL. Heliodoram, ſiue Heliodorum hoc loco ſignificari arbitror potius, quam Helenum, Heluium, Heluidium, Helpidium, aut quid tale) parenti vel Titulum, vel Tumulum poſuiſſe. quod ex illo T. & P. facile interpretor. nam tale quid ab veteribus vita perfunctis poſitum, inuentu haud rarum eſt; & ex ſupra à nobis relatis inſcriptionibus modo vnum, modo alterum exemplum occurrit. Vtrumq. comprehenſum, vna in primis inſcriptione legimus, quae Puteolis exſtat, in hoc exemplum:

NE. QVIS. FLERE. VELIT. SI. TVMVLVM. AC. TITVLVM
VIDERIT. EXSTRVCTVM. SIC. FATVM. VOLVIT
VIXI. DVM. POTVI. TEMPORE. QVO. LICVIT
IGNIS. HABET. CORPVS. IPSAM. CAELVM. ANIMAM
* VEXI. AQVA. PORTI. MEVS. TERRA. HIC. HABET. AC. CINERES
IGNIS. AQVA. TERRA. CAELVM. SIMVL. CAPIVNT
SI. NOMEN. QVAERIS. QVAM. LIBER. RAPVIT
DIGNA. ARIADNA. POLO. NOBILE. SIDVS. ERO
AMOQ. EGO. NEC. CASTA. CESSIT. PENELOPE
ALCESTI. COMES. AEMVLA. MORS. PLACVIT
SALVOS. ERIT. CONIVX. MAIOR. ERIT. TVMVLVS
TER. DENOS. ANNOS. MENSES. VNDECIN. POST.
DIVISOS. FATIS. TER. SEX. VIX. DIES
ANNOS. BIS. SEPTEM. VIRGO. AGO. SED. RELIQVOS
CONIVGE. ALEXANDRO. SOSIA. CVM. SOSIO
IVNGIT. CARVS. AMOR. DIVIDET. IPSA. MORS

Vtrumque oſtenditur quoque altera, longe elegantiore inſcriptione, quae apud Vrſinos, Romae uiſitur huiuſmodi:

DIS. MANIBVS
POPILIA. FELICVLA. PIA. SANCTA. CARA
SVIS. ET. MONOPHILO. CONIVGI
COLLIB. SVO. V. A. XIIX.
HVNC. TIBI. NVNC. TITVLVM. STATVO. CARISSIMA. CONIVX
LVCTVOSVMQ. MIHI. QVI. SCIO. QVID. FVERIS
EXTREMVM. OFFICIVM. QVONIAM. TIBI. REDDERE. COGOR
ET. MERITO. HOC. FIERI. TESTIS. ET. IPSE. LOQVOR

NVNC .VOS. CONTESTOR. MANES. QVIBVS. OSSA. RELINQVO
TELLVS. HVIC. TVMVLO. NE. GRAVIS. ESSE. VELIS

Geſtit animus mihi,in lucem, quantum in me eſt,ſepultam antiquitatem hac Caeſiorum commemoratione reuocare. Itaque omnes antiquitatis ſchedulas, &,vt Lactantij vtar verbis, minutias libens conſarcino, vt veterum Caeſiorum memoria dulci aliqua recordatione recolatur. Paſsim igitur & Titulum,& Tumulum poni, pro Monumento,in veterum lapidum inſcriptionibus: & Titulos ſepulchrorum plane dici, haud ſcriptorum auctoritates deſunt. *Auorum, & proauorum titulis clarus*, apud Appuleium: *& inſignis titulis Auorum*; apud Lucanum. ſic, *ſtupere in titulis, & imaginibus*, ex Horatio diximus alibi. Sed vere Titulus dicitur, qui litteris, orationeue aliqua, in ſtatuis, picturis, ſiue alio opere; vel artificis, vel eius, cuius ſtatua, ſiue imago eſt; nomen, vel tempus, quo quid factum ſit, demonſtrare videtur. Suetonius in Domitiano Cap. v: *plurima*, inquit, *& ampliſsima opera incendio conſumpta reſtituit, ſed omnia ſub titulo tantum ſuo; ac ſine vlla priſtini auctoris memoria*. Plinius Iunior de Pallantis ſtatua loquens, vel potius deridens, ita ſcribit: *Maxime tamen hic me titulus admonuit, quam eſſent mimica, & inepta, quae interdum in hoc coenum, in has ſordes obijcerentur*. Dicitur Titulus, quaſi Tutulus, à tuendo; eo quod vel alicuius memoriam, vel auctoris opus, ſi quis alterius eſſe contendat, tueatur. Vnde Titi praenomen ortum, placet Feſto: licet alij vel à Tito, vt diximus, Sabinorum Rege, vel à τίω Graece, quod eſt honoro, deriuatum tradant. Quid ſi ab hoc etiam titulus dicatur? Sed hoc annuiſſe ſat ſit. Porro titulos uocitatos legimus apud Feſtum milites; quos dictos putat, quaſi tutulos: quia enim vrbem, ſeu patriam tuerentur. Quin Feſtus tutulum vocari etiam tradit mulierum, praeſertim Flaminicarum, capitis ornamentum: quod fieret purpurea vitta, innexa crinibus; & in altitudinem extructum, quale nunc geſtant feminae omnes Bononienſes. Quod forte Feſtus ex Varrone deſumpſit, lib. de lingua Latina VI. à quo ita ſcribitur: *Tutulati ſunt, qui in ſacris capitibus habere ſolent, vt metam. id tutulus appellatur; ab eo quod matres familias, crines conuolutos ad uerticem capitis, quos habent vti velatos, dicunt tutulos: ſiue ab eo quod tuendi capilli cauſſa fiebant; ſiue ab eo quod altiſsimum in vrbe, quod eſt arx, ea res tutiſsima, tutulus vocatur*. Iulius Pollux lib. IV. vbi de calceamentis, veſtibusq. Tragicis, & Comicis agit, inquit: lenas, & meretricum matres vittam quandam purpuream capiti induere conſueuiſſe. Ex quo recentiores quidam, viri alioqui doctiſsimi, putant inſcriptiones; quae in librorum capitibus, non ſine ornamentis, & rubro colore, fiebant; titulos dictos; à ſimilitudine ſcilicet ornamenti capitis Flaminicarum: exploſa penitus Alciati opinione, in Commentarijs ad Titulum Pandectarum, de Rebus creditis, Si certum petatur; vbi Alciatus Titulum dictum inde, ait

inde ait; quod factum nomen, & memoriam tueatur auctoris. Quam Alciati ſententiam, ſiue ſua ſit, ſiue ab alio deſumpta, probarem magis, quam alterius, qui à Flaminicarum capitis ornamento titulum deducit. Primum quia Alciati opinio receptiſsima, & communi litteratorum ordini probatiſsima videtur; dein etymon veriſsimum habet; cum dicat, quod factum, nomenq. & memoriam tueatur auctoris. Non quia rubra vitta mulierum caput ornaretur, ſed quia crines tuerentur tutulos dictos videmus: non à facto, ſed ab etymologia deduci proprius, ac verius nomen aliquod putamus. Non negarim titulos librorum rubro colore, minioq. exarari: quod plane indicatur Ouidij verbis; initio libri de Triſtibus, dum ait:

Nec titulus minio, nec credo carta notetur: atque aliorum etiam ſcriptis. Quini mmo & in Sepulchris ipſis tituli rubro fiebant colore, vt ſcilicet perſpicaciores, clarioresq. eſſent: vt recte admonet Plinius lib. XXXIII. cap. VII. ſcribens: minium in voluminum ſcriptura vſurpatum; clarioresq. litteras, vel in auro, vel in marmore, vti etiam in Sepulchris, feciſſe. Sed ſicut doctiſsimi viri Alciati, ſiue aliorum de titulis ſententiam valde probo, ita eorum, qui à mulierum capitis ornamento titulos deduci volunt, exquiſitam diligentiam, nimisq. acutum iudicium, non floccipenderem. Haec leuia fortaſſe eruditis videntur, qui ipſi met legentes aduertere facile poſſent; fateor: ſed fateor quoque, me illorum haec ſtudio non ſcribere, quibus nihil eſt neceſſe; ſed eorum ſane gratia, quibus huiuſmodi res perraro occurrunt. De Cordis igitur figura, atque imagine dicamus; quam in hoc lapide cernimus. Cum expreſſam in quamplurimis ſepulchralibus cippis adinuenio, tum legere cuique liberum eſt, apud Fonteium ad caput ſecundum libri ſecundi in Caeſij Secundi lapide ad caput XIII. eiuſdem libri, vbi Caeſi Hilari memoria exſtat; & ad Caeſiae Caſsianae monumentum, quod in calcem relatum eſt, inter Caeſias mulieres; atque ad inſequens caput, vbi nos Veroniae Caeſiae meminimus. Quam porro imaginem videtur mihi non alienum recenſere, quare veteres illos iuuiſſe credam, in ſepulchris effingere. Siquidem pro eo homine, qui mentiri, aut fallere quempiam neſciat, & qui ex ore nihil ficti proferat; ideſt qui abſque omni fuco, & mendacio ea tantum loquatur, quae vere ex corde ſentiat, Cordis ſpeciem, praeter cetera ab antiquis accipi video. Itaque pro ſinceritate animi Cordis ſignum in primis eſto. Hinc aperto pectore, vbi Cor ſedem habet, loqui eos dicimus, qui ſincere citra fucum, & fallacias loquuntur. Socrates ille proin feneſtrata pectora mortalibus exoptabat, vt ſcilicet animi ſenſus, qui in corde reſidere creduntur aperti eſſent, ex quo vniuſcuiuſque ingenuitatis inſigne Cor erat. Vnde bulla illa cordis figura, quam auream à pueris geſtari primo nos capite tetigimus; mox vero argenteam prae pectore quoque habuiſſe Libert inos, interdum ſcorta comperimus; ſinceritatis,

 ingenuitatisq.

ingenuitatisq. ſpecimen praeſeferebat. Admonitos eo geſtamine in primis pueros volebant, vt ſcilicet ingenuos ſe illa aetatula fieri; veraq. omnia dicere, & facere aſſueſcerent, vt uiri poſtea effecti, id nullo labore praeſtarent. Ad hunc morem fortaſſe reſpiciens Plautus, Amphitryone ita Alcmenam loquentem facit: *cur negas?* reſpondit Amphytryo: *Quia vera didici dicere.* Etruſcorum geſtamen illud fuiſſe ferunt, ab Lucumone, Etruſcorum Duce, Romae inſtitutum; quem Romulum tam condendae, quam inſtituendae Romanae Ciuitatis ſocium habuiſſe, ſunt qui narrant. Id porro Pythagoricum inuentum fuiſſe, Auſonius tradit; à quo Lucumonis Samij acumen celebratur. Sunt qui Tarquinij Priſci filium, quatuordecim nondum explentem annos, uirili edito facinore, nempe hoſte in acie caeſo; bulla primum ea aetate donatum ferant: tametſi multi ſcribunt, Herſiliae filium, quod primus ex raptis Sabinis ortus eſſet, fuiſſe eo geſtamine decoratum. Non deſunt, qui puerum illum Papirium, ob tacendi, ſimulandiq. peritiam in eludenda matris importunitate, Senatus ab eo ſecreta ſciſcitantis, vſum in primis bulla fuiſſe affirment. Puerile omnino geſtamen eſſe, praeter illa, quae hic, & alibi diximus, teſtatur Cicero in Verrem. *Bulla*, inquit, *in toga praeteſta erat ornamentum pueritiae, in cordis figuram*; atque ibidem: *indicium, atque inſigne Fortunae.* Sunt & alij, qui, quia cōſilium à corde proficiſcitur, ideo bullae ſignum, & cordis formam, & in pectoris parte geſtari, in more fuiſſe poſitum produnt: vt ſcilicet ἀπὸ τοῦ βουλῆς, ideſt à conſilio dicta bulla videatur: vt ſcilicet recta conſilia pueri ediſcerent, ſumma cum ſimplicitate, ac ſinceritate coniuncta. Vbi vero, *mundo corde*, ſacra pagina habet, ſinceras, atque apertas cogitationes nonnulli belliſsime exponunt. Platonici, quorum opinio fuit, Iuſtitiam eſſe quandam animae propriam attionem, ei locum circa cor attribuunt. Huiuſmodi igitur imagine, qui ſepulchros ſtatuebant, eos, quibus monumentum conſtructum eſſet, ſinceros, puros, veridicos, rectè conſulentes, dum ijdem viuerent, fuiſſe, forte indicare malebant; vel ſe ex corde, vereq. illis parentare, iuſtaq. peragere, perhiberi. Vel nos Cor animi vere noſtri receptaculum eſſe, ex Philoſophorom ſententia dicamus. Fieri quoque poteſt, vt illo Cordis ſymbolo ſignificarent, vita perfunctum adeo illis iacturae fuiſſe, vt illius obitu animam ſibi omnino è corde diuulſam ſentirent. Nam quem nos cariſsimum habemus, nobis illum cordi eſſe; modo Cor, vel Corculum; modo animum, ſiue animulam, ſiue animi dimidium noſtri appellamus. Plena ſunt locutionum huiuſmodi ſcriptorum monumenta. Hinc in Sepulchris CARISSIMO, & CARISSIMIS POSVIT frequenter legimus. Vel nos omnino ad animum transferamus, varijs curis, ac ſollicitudinibus vndequaque, ob parentum, fratrum, vel propinquorum interitum, exulceratum. Quod de L. Caeſij liberis optime dijudicare poſſumus, parente orbatis.

Animaduerſio in Caput XV

QVEMADMODVM qui noctu, caecaq. die ſoluere coguntur, incerto, dubioq. vt plurimum eos curſu adnauigare oportet; ita nos, quibus per tenebrarum caliginem, qua rerum antiquarum monumenta obuoluuntur, percurrendum eſt; incerti nonunquam, dubijq. ferimur. Quid eſt enim incertius, quam per eas res iter omnino facere, in quibus nulla veſtigia uideris; nullae ſcriptorum notae appareant; nulla omnino ſigna oſtendantur? Ego uero cum capite proximo de Equitibus pertractarim; attigi primum ea, ad quae orationis noſtrae curſum aliqua in primis ſcriptorum indicia direxiſſent: poſt deinceps, ubi multa inueſtiganti, multaq. à multis percontanti ad ueritatis mihi ſcopum via deeſſe omnino videretur; ad coniectandi rationem, qua in incertis, obſcuriſq. rebus tutari ſe, ac munire ſcriptores quamplurimi ſolent, me ſtatim conuerti. qui quam timide, quam diffidenter, quam parum certe omnia affirmarim; ſi quis ad eorum, quae perſcripſeram, lectionem recurrerit; facile, planeq. perſpiciet. De Equite Singulari ex antiquitatis quadam (vt diximus) indagine potius, quam quod aliqua auctoritate ſuffulta viderentur, protuli ſingula. Quae quidem ita doctis, atque eruditis viris probari intelleximus; vt quod nos praepropera feſtinatione, ac coniectura exarauimus, illis longa meditatione, & ad ueritatis fidem appoſitum, idem perſcriptum uiſum ſit; fieriq. non poſſe id aliter affirmarint. Et quamquam alijs ſatisfacere videbar, mihi tamen ipſe non ſatis; qui nullo auctore ea ſcribere impellebar. Nam neque in multa ſcriptorum lectione, neque in longa antiquarum rerum perueſtigatione, Singularis unquam Equitis mentionem videram; aut ſi videram: propter varias peregrinationes meas, per quas uel interrupta penitus, uel praetermiſſa litterarum ſtudia diutiſsime fuere: me vidiſſe, memoria facile exciderat. Verum ne occultem ea, quae proxime admodum ad veritatem ipſam accedunt; appendere huic capiti, conſilium eſt, duas pulcherrimas inſcriptiones, quas hodie Pyrrhus Ligorius ad me Ferraria mittit. Scripſeram enim ad eum, cum Bononiae omnia fruſtra tentaſſem; vt ſi quid ipſe, vel ex ſcriptorum, vel lapidum vetuſtorum monumentis de Singulari Equite obſeruaſſet, mihi ſignificare vellet: praeſagibat animus fore; vt, qui in omni Romana antiquitate uerſatiſsimus eſt, & qui mihi inſcriptionem ipſam P. Caeſij Flauiani, Equitis Singularis, Ferrariae tradiderat, plura eius generis collegiſſet. Neque augurium fefellit euentus. nam inſcriptiones; quas mox oſtendam miſit; & iudicium de ea re ſuum. Adſcribam eam prius, quae ſe prior quoque in ipſius Ligorij litteris oſtendit; in foro Auguſti Romae in Martis templi ruinis repertam, in hanc, quae ſequitur formam:

MAVORTIO. SACR
SEX. ALLIVS. Q. F. GAL. SABINVS
EQ. ROM. DVPLAR. EVOK. AVG
FLAMEN. QVINQVENN. VI. VIR
AVGVSTALIS. DD. XV. KAL. MAR
Q. HATERIO. ANTONINO. ET. D. IVNIO
SYLLANO. COS.

Vbi Sextus Allius Sabinus, Eques Romanus, Duplaris apparet. Altera uia Nomentana adinuenta, huiuſmodi eſt:

D M
L. PEDIO. L. F. PAL. VERECVNDO
EQ. SINGVL. FLAMINI. TRAIANALI. ET
MAGISTRO. AVGVST. PATRONO. FLO
MVNIC. NOMENT. VIX. ANN. LXI
M. IIII. D. XVII. H. V
M. PEDIVS. L. F. PAL. ALBINVS
SABINIANVS. EQVES. DVPLARIS
FR. PIISSIMO. POSVIT. IIII. IDVS. OCT.
C. CAELIO. RVFO. ET. L. POMPONIO. FLACCO. COS

Vbi L. Pedius Verecundus, Eques Singularis, & M. Pedius Albinus, Sabinianus, Eques Duplaris conſpiciuntur. Vnde Eques Singularis is omnino videtur, qui vnico equo, vt nos diximus, militabat; Duplaris qui duobus. Neque igitur inter meam coniecturam, & Ligorij, qui inſcriptiones miſit, ſenten ntiam quidquam omnino intereſſe videtur; niſi quod Ligorius alio modo Singularem Equitem, alio Duplarem putat; vt porro Singularis is tantum dicatur, qui ſingulari equo, ſingulariq. ſtipendio; Duplaris vero, qui duplici equo, dupliciq. ſtipendio merebat: vt ſcilicet Singularis Eques Equiti, quem nos leuis armaturae appellamus, comparetur; Duplaris autem Cataphracto. Nunc iterum in mentem redeunt verba illa Vegetij, ex lib. II de Re militari, quae ad Caput XII ſupra, in ſenſum alium, adſcripſimus. Vt Torquati Duplares, Simplaresq. eſſent, qui torque aureo ſolido, virtutis ergo, donabantur: quem qui meruiſſet, praeter laudem, interdum duas conſequebatur annonam; Duplares duas, Simplares vnam. Etiam nunc in ſacerdotum collegijs ſeruatur mos; vt ſcilicet, ſacerdotes aliqui duplicem, aliqui ſimplicem ſtipem conſequantur; qui & Duplares, & Simplares dici poſſent. Verum de militari ſtipendio forte alibi. Satis omnino duco: me de Singulari Equite non longe à veritate abfuiſſe. Qui enim arcu aliquo tela dirigunt, tametſi non ſcopum attingunt; ſi ab eo non longius aberrent; eos tamen laude extulerim. Antequam vero Caput XVII ingrediar, haud patiar lectorem caelari, quod me nunc ab Vlyſſe Aldrouando, viro doctiſsimo admoneri ſentio; qui cum

meam

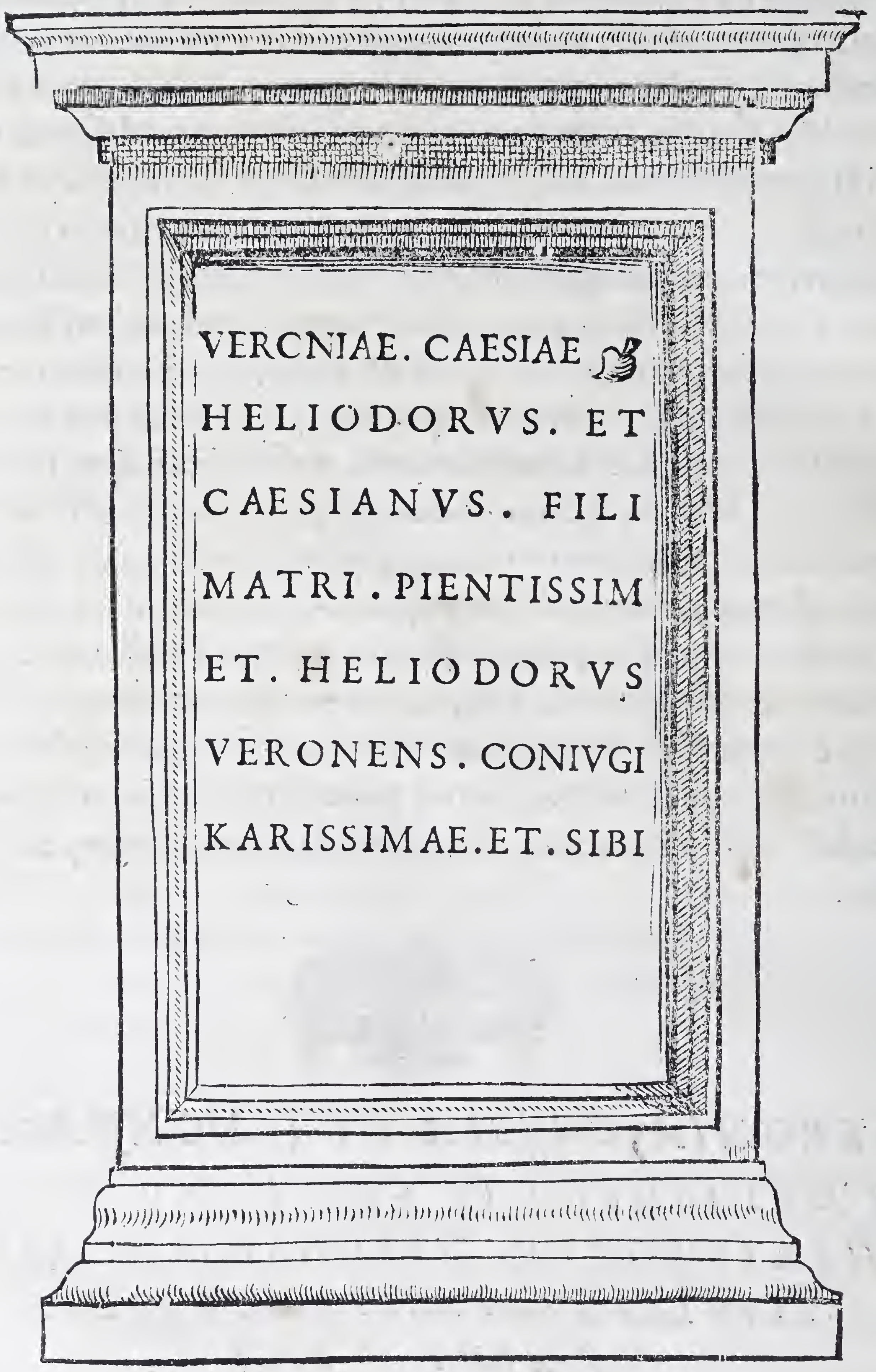
meam de vocabulo MASCHERO, ſeu MASCHERI, plurali numero; qua voce vernaculo nos ſermone laruatos, perſonatosq. appellamus, opinionem legerit; tantum abeſt, vt eam improbarit, vt MASCARA, quam noſtro quoque ſermone pro larua, perſonaq. vocitamus, eidem dicta etiam uideatur, à uoce MAS, quae idem, ac nos praeſcripſimus, deſignat; & CARA, quae vox Hiſpanice faciem, os, ſeu effigiem denotat; vt ſcilicet MASCARA plus, vel nimis quam naturalis facies, atque hominis effigies omnino oſtendebatur: nam ficta uere effigies, MASCARA eſt: quae à Gallis Faulx viſaige appellatur; Graece vero ψευδομόρφου. Neutram improbandam ſententiam putarim: praeſertim cum MASCARA, & MASCHERA proferatur. nam CARA, & CERA, Hiſpanice ſcriptum quondam obſeruaui pro facie, ſeu imagine, oreq. Hinc forte, ſi cui color, nitorq. oris eſt, eundem BONA CERA, dici crediderim. Ad haec ſi quis ſubducti ſupercilij, cui nihil, niſi graue, ſeriumq. gratum eſt, frontem contrahat; putetq. nos circa uilem, patulumq. (vt dicitur) orbem commorari: ſuam quaeſo grauitatem, ac ſeueritatem rebus grauioribus tantiſper paſcat, dum iocoſa nos, ridiculaq. ipſa tempeſtate incitante, conſcribimus. Nam, ut in menſis non ſemper cibos lautiſſimos, atque exquiſitiſſimos appetimus; ſed nonnunquam uilia, ruſticaq. & quae palatum tantum irritent, gulamq. prouocent: ita interdum quibuſdam quaſi illecebris ſtudioſorum ingenia irritanda, prouocandaq. ac plane demulcenda ſunt.

DE VERONIA CAESIA CVI MONVMENTVM AB HELIODORO ET CEASIANO LIBERIS HELIODOROQ. VERONENSI MARITO SEPVLCHRVM EXSTRVCTVM EST

CAPVT XVII

Vbi, quomodo liberi à patre, matreq. cognomen ducant *in primis agitur; dein aduerſus eos, qui auctori ipſi obijciunt; amicos ſuos nimis laudare, non illepida reſponſio.*

VERONIAE

CAPVT hoc, in quod mihi de Caeſia Veronia flectenda oratio eſt, in ſuum quodammodo fundum trahere videtur L. Caeſij Heliodori monumentum, de quo ſuperiore capite egimus. & quia in hoc etiam lapide cordis forma primo epigrammatis verſiculo perſpicitur; & quia haec Veronia Caeſia liberos ex Heliodoro Veronenſi peperit. quorum alter Heliodorus ex patris nomine, alter ex matris gente Caeſianus appellatur. Etenim, ſi cuique liberum eſt, veterum nominum ſimilitudines coniecturae adminiculo conciliare,

liare, dictionem H E L. quae bis L. Caeſij Liberis adiuncta conſpicitur, Heliodori cognomen deſignare dijudico. At ſi quis roget, quonam pacto lapidem, qui ad D. Paulli extra urbem, in templi pauimento viſitur, cum Veronenſi lapide iungendum putem: facilis nimirum reſponſio eſt. Quae nam gens, quae municipia, quae coloniae; non dicam Italiae, ſed vniuerſi orbis, ad vrbem terrarum dominam, reginamq. vrbium incolendam non confluxere? Ciuitatem ex nationum conuentu conſtitutam Romam Q. Cicero appellat. Vnde multa connubia, multa matrimonia, affinitates multae Romanis cum exteris nationibus; multaeq. exteris cum Romanis ipſis exſtitere. Quis vero fieri quoque potuiſſe neget; vt ex Veroniae Caeſiae, atque ex Heliodori coniugis, liberorum altero Heliodorus Caeſius natus ſit; qui Verona profectus, Romam ſibi inhabitandam propoſuerit: vbi forte matris propinquos, agnatosq. nactus, vxorem quoque etiam ex gente Caeſia duxerit. Non enim raro, ſiquis aduerterit, ex eadem gente connubia ex priſcorum monumentis reperiet; ex quo Heliodoro, Caeſiaq. vxore Caeſiam Heliodoram, Heliodorumq. Caeſium natos exiſtimo; qui parenti Titulum, vel Tumulum, vt ſuperiore capite diluxit, appoſuerint. Vnde conciſas illas dictiones H E L. Heliodori, vt diximus, cognomen plane interpretor. Veroniam Caeſiam Romanam fuiſſe, vel ex hoc conijcio; quod cum illi, & ſibi Heliodorus maritus, vna cum liberis; ſepulchrum ſtatuerit, ſe Veronenſem appellat, ad diſtinguendum fortaſſe ſuum, atque vxoris ſuae patrium, ac natale ſolum. Quid ſi Veroniae quoque cognomen Caeſiae à coniuge impoſitum ſit, de Verona itidem patria nomine deſumpto? Atque vt plerumque vxores mariti cognomina adſciſcunt, ita Caeſia ex Verona, mariti patria, Veronia uocitetur. Vel Veroniam à vero ducamus; vt praeter mulierum mores, quae ad mendacium doctae in eodem ludo fere ſunt omnes, verum dicere didicerit. Atqui haec non eo à me dicta eſſe, quis exiſtimet, quin alieno iudicio locum cedam. Tantum apud me vel mediocriter doctorum virorum ſententia valet, valuitq. ſemper; vt quod illis placuiſſe nouerm, id maioris apud me ponderis ſit, ac cogitata mea omnia. Obſeruetur & hic, quod alibi indicauimus; liberos modo ex patris, modo ex matris nominibus cognomina vſurpaſſe. Sed ex matre plerumq. vt ſupra capite xv inſpeximus. A Caeſia Kaeſonia matre Caeſius Caeſonianus; & hic ex Veronia Caeſia Caeſianus filius oſtenditur. idq. natu minori eueniſſe ex his duobus Caeſiorum monumentis conſpicamur. Maior enim natu patris, vt plurimum, cognomine integro gaudebat. Cernimus & hic Heliodorum, qui prior adſcriptus eſt, quem natu maiorem putamus, patris cognomen ſequi: Caeſianum vero, qui ſecundo loco viſitur, à Caeſia matre, litterarum productione, deduci. Non enim ſemper adoptionis ratione cognomina in A N V S proferebantur. Non negarim ex patris gente natu etiam minorem

 cognomen

cognomen terminare in ANVS: vt ex hac, quae ſequitur inſcriptione, Neapoli reperta, aduertimus:

D	M
MARCIAE	MARCIANAE
ANCHARII	PROCVLVS
ET	PROCVLIANVS
MATRI	SANCTISSIMAE

Vbi ex Ancharij Proculi filijs natu maior Proculus, Proculianus minor leguntur. Multa eſſent hic admonenda, niſi nobis ad normam, vel potius ad clepſydram dicendum ſit. Haud citra cancellos demigrandum: & promiſſa praeſtanda ſunt. Lapis Veronae viſitur in baſis formam; cuius nobis exemplũ curauit Hercules Nogarola, Veronenſis; de quo iuuene bonarum litterarum, ac legum ſtudijs perornato; deq. parente eius, Ludouico Comite, oratore, & philoſopho egregio ſcribenda eſſent plurima; ſi vel per otium mihi, vel per quoſdam alienae virtutis inuidos, noſtraeq. laudis obtrectatores, tuto liceret. ò conſuetudo calumniandi, quantum iucunditatis habes, vbi impunitatis confidentia conſequatur. Putabam equidem fore, vt id tantum quod mali eſt, noſtro ex opere à maleuolis, iniquiſq. hominibus detraheretur; quod mihi plane gratum acciderat, dum id ſine conuicio, ac contumelia fieret; ſed eoſdem quoque etiam ſentio, id quod boni eſt, excerpere; & quod laude dignum eſt, culpare. Enimuero qui ſemel à veritate ipſa deflexit, haud ſecius ad omnem maledicentiam, ac petulantiam; atque ad mendacium deducitur. Hoc iſti vituperant factum: Nos nimis multos hoc opere laudare. Quo plane fit, ut aut nunc memet poeniteat mei; aut de illis conquerar tacitus; aut vbi pati non poſsim, ad calumnias plane reſpondeam: & ante oculos ponam, quod iſti vel caecitate non vident, vel uidere omnino diſsimulant. Sed hoc uehementer in primis doleo, quod de eorumdem perfidia ob otij exiguitatem, temporiſq. vt ſaepe dixi, anguſtiam, pauca mihi, prae ut me nunc rapit animi impetus, perſtringenda ſunt: dein uerendum eſt mihi, ne qui à me depellere calumniam uelim, eam in me obtrectatorum uitijs accuſandis, prouocem, atque irritem. Bona igitur iſtorum uenia dicam; tentaboq. an ijdem in temperantiae, modeſtiaeq. gyrum, uitaeq. placabilioris rationem; in quam deflecti nullo exemplo, nullo conſilio, nulla lege, nullo denique modo queunt; uerbis à me paucis deduci poſsint. Deridendas penitus obſcoenitates iſtas, quam ullo pacto ijs reſpondendum, nemo non ſapiens ducit. Sed ea ratione dumtaxat, ut derideamus, quaecunque dicenda à nobis ſunt, prolata credantur. Nam iſti mihi riſum magis, quam ſtomachum mouent. Credoq. fore (ut eſt audacia) ut iſti ſubrideant etiam, qui mihi deridiculo, cunctiſq. ludibrio ſunt; ob hoc ſane, quod riſum prouocent. Nam eos ridiculae conditionis ſuae, petulantiſq.

uitae

vitae commemoratio delectat, quam in ſe ſumme elucere, vel potius foetere ſentiunt. Solent & facinoroſi homines in facinore gloriari; deliriq. & ſtulti delirio, & ſtultitia gaudere. Sed illud mihi velim maleuoli iſti, vt interroganti reſpondeant: quo nam pacto ferre quis poteſt; eos inglorios abire, eos interire; quibus omnis gloria, quibus aeternitas debetur? Huius generis, aut eſſe omnes, aut eorum quamplurimos, quos laudo, quoſq. commemoro, amicos, & patronos ſibi iſti perſuadeant. Quis vero quos uelmaxime probat, poteſt non uelmaxime diligere? quoſq. uelmaxime diligit, non affuſiſsime quoque laudare? Dum amicorum famam cum mea extendere me poſſe, & res, & occaſio monet; nihil proin quidquam uigiliarum, atque laboris fruſtra exhaurire videor. Haec me ratio in primis impulit, vt amicos laudem, & plurimum interdum laudem. Dein cum amicorum laudes teſtificor, eaſq. ſaepe inculco, maledicentiae primum, ac petulantiae crimen, quod in promptu iſtis eſt, effugere ſtudeo; poſt haec caecum me mei amorem uitare ſentio; uacuumq. plus nimio attollere gloria verticem; quod iſti acuti noſtrae tēpeſtatis, critici factitant; qui ſibi melius opinantes eſſe, quam alteri; ſua ſemper oſtentant, in oreq. habent; aliena nec teruncio quidem aeſtimant. ipſi ſciunt omnia, alij in rerum omnium ignoratione exiſtunt. ò ſtulti, ò inſipientes homines; ò dementia vere obcaecati; ò temeritate inſignes: quid enim aliud dicam magis proprie? At iſti; qui ſe omnium doctiſsimi, appellari volunt; quoſq. ego, vt eorum auribus inſeruiam, interdum nomino, velim quoque mihi dicant; cur apud Platonem Socrates ille, vere Graeciae totius ſapientiſsimus, Protagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, ceteroſq. tantopere commendat, laudibuſq. maximis effert; ſeq. rerum omnium inſcium, ac rudem fingit? Non ne iſti talpis caeciores vident, id Platonem exempli hominibus reliquiſſe, vt ne ſe efferant, neue ſe iactitent; atque vt alios plus, quam ſe laudare, celebrare, atque extollere condiſcant? Iſocrates ille, cui viro tum faciendae, tum exornandae orationis genere neſcio an comparem, aut praeferam aliquem, doctiſsima illa, & luculentiſsima oratione, quae Euagoras inſcribitur, non ne inique facere homines palam oſtendit, qui cum aliquid ingenio, atque eloquentia valeant, eos commendare nihil laborent, qui ſua tempeſtate aliqua virtute illuſtres conſtent? Non omnes dicent amicos meos illuſtres eſſe; at patroni ſunt inquam: neque amici obſcuri, ignotiq. ſunt: & illuſtres mihi omnino videntur. Atqui quid iſtos, & memet moror pluribus? Si ita perfidi ſunt; ſi ita inhumanas, ita agreſtes habent aures, quominus duorum quidem doctiſsimorum Graecorum eos mouerit auctoritas, vt id laudationis munus in amicos, ſi vſus venerit, extēdatur; moneat Latini hominis, per breuis quidem, attamen perelegans, & ad ſenſum noſtrum valde appoſita epiſtola; ita igitur Plinius Iunior Sepicio, apudquem is eodem crimine notabatur, reſpondet: *A is*

quoſdam apud te reprehendiſſe, quod amicos meos in omni occaſione vltra modum laudem; agnoſco crimen, amplector etiam. Quid enim honeſtius culpa benignitatis? Qui ſunt tamen iſti, qui amicos meos melius norint? Sed vt norint; quid inuident mihi feliciſſimum errorem? vt enim non ſint tales, vt à me praedicantur; ego tamen beatus, quod mihi videntur. Igitur ad alios hanc ſiniſtram diligentiam conferant. Nec ſunt pauci, qui carpere amicos ſuos iudicium uocant; mihi nunquam perſuadebunt; vt meos amari à me nimis vnquam putem. Vale.
Haec mea iſtis, qui quod virtutis proprium eſt, vitio adſcribunt, omnino reſponſio ſit. Haud me longius proueham; nam plura, quam otium poſtulat, dicta ſunt: licet pauciora, quam volui. Dicendum de Heliodori, Caeſiae coniugis, nomine eſt aliquid; quod in praeſenti lapide bis ſcriptum abſolute cernitur; atque in praecedenti id ipſum bis quoque coniectura legimus. Nomen plane Graecum eſt, & Solis donum deſignat. Neque nouitium ducimus, cum id in Pauſania legatur, libro primo his, ex Graeco redditis, verbis: *Poſt Cephiſodori monumentum Heliodorus Halis ſepultus eſt; cuius pictura in magno quoque Palladis Templo viſitur*. De Heliodoro Rhetore fit ab Horatio mentio, dum iter ab eodem, ab urbe Brunduſium deſcribitur, ſic:

Egreſſum magna, me accepit Aricia, Roma
Hoſpicio modico: Rhetor comes Heliodorus,
Graecorum longe doctiſſimus.

Meminit etiam Priſcianus Heliodori cuiuſdam Grammatici. Verum ad Benignum Nanneum Caeſianum ſermonis vela uertamus.

DE BENIGNO NANNEO CAESIANO QVI SIBI MONVMENTVM STATVIT CAPVT XIIX

Vbi, per Paſſerum imagines totius humanae vitae ſpecies *demonſtratur; item de parentum in liberos caritate, deq. liberorum in parentes pietate, & debito eoſdem alendi, & ſubſtentandi officio agitur.*

EXCIPIAT Caeſianus, Heliodori, & Veroniae Caeſiae filius alter, Benignum Nanneum Caeſianum: qui adoptione, vt putamus, ex Caeſiorum gente in aliam immigrauit. Haud nos omnino à Caeſijs ſeiungendos, ſeparandosq. arbitramur, à Caeſiorum laribus in alienos penates, aut adoptione, aut quoquo modo cooptatos. Monumentum peruetuſtum eſt; quod nunc Romae exſtare conſpicimus, in Maximorum hortis Auentinis, perbelle, vt uidetur, excultum: in quo cum nullius nomen, à quo extructum cenſeatur, omnino appareat: uiuum ſibi Benignum Nanneum Caeſianum poſuiſſe, facillime reor. Habet lapis non pauca inueſtigatione, ſcituq. digniſsima: quae nos, pro noſtra uirili parte, afferre in medium conabimur. Affixa primum in ſingulis ſuperioribus angulis bragmata ſingula conſpicamur, quae nos furuarum hoſtiarum, quae Dijs Manibus, vt alibi innuimus, immolabantur, caluaria iudicamus: è quibus foliacea ſerta, inuicem ſe arcuatim complectentia, dependent. Laureis ea folijs contexta ducimus: quemadmodum & lauream arbuſculam eandem credimus, quae dexteram, & ſiniſtram lapidis partem exornat: tametſi nos dexteram tantum delineandam curauimus. Laurum autem pro cuſtodia poni, ſcriptorum exemplis, qui id affirment, non caremus. De qua, tutelae cauſſa, Auguſti Caeſaris foribus affixa, ſic ait Ouidius:

Poſtibus Auguſtis eadem fidiſsima cuſtos,
Ante fores ſtabis, mediamq. tuebere quercum.

Quod vero arbor tutelaris, ſoſpitaliſq. ſit, eo in primis probatur, quod lauri folia fulmen non iciat. Ex quo Tiberius Imperator, cum fulmina mirum in modum formidaret, caelo tonante, ſeu corruscante, laurea caput corona exornabat: quemadmodum ob id ipſum Auguſtus pater ex marini uituli pelle cingulũ geſtare conſueuerat. Vnde in locis, vbicunque vel ſata, vel affixa laurus fuerit, incolumitatem, ſoſpitatemq. rebus praebere omnino putarunt. Quin etiam veteres illos Laurum conſecraſſe, ſacrificijsq. adhibuiſſe, Proclus ait. Hinc, vt nulla fulminis vi ſuum monumentum confringeretur, tutumq. & incolume perpetuo vt ſeruaretur, Caeſianus forte Nanneus laurum ibidem inſculpſit. Sed nunc mihi ratio alia in mentem venit, quam mox explicabo; ſi, qua prius de auiculis, quae inſculptae lapidi ſunt, ratiocinandi otium ſumam: quo ſane ita careo, vt uix cibum capiendi facultas ſit. Omitto Aulae negotia, & quod Aulicis liceat nunquam otioſos eſſe: ita eodẽ tempore noſtri nunc operis excudendi properatione diſtineor: ita librarijs ipſis urgendis, alijsq. incommodis, quae ſupra quam cuipiam credibile ſit, dum haec ſcribo, mihi ferenda ſunt, animo, & mente diſtrahor; vt uel ſaepiſsime ad ſententiolam explicandam ingenium deſit. Verum, ut vt otium, & ingenium eſt, ſaxum hoc voluendum eſt; tametſi haud hilum proficio. Auiculas illas, quae quatuor imaginum formis lepide ſe nobis oſtendunt, Paſſeres exiſtimo: ad anguſtiſsimae, breuiſsimaeq. vitae imaginem exprimendam, expoſitas. cum Paſſeres eo breui vitae ſpatio perhibeantur, vt anni ijdem curriculum non praetereant. cuius rei cauſſam ſalacitatem ferunt. Sunt enim Paſſeres libinis incontinentiſsimi, quos Veneris titillatione immodica, & ſeminis vbertate concitatos, vel ſepties feminas una hora inſilire, obſeruatur. Quocirca Veneris currum trahi ab ijs poetae fingunt: licet alij Veneri eos dicatos velint, quia στροῦθοι vocantur; quo nomine quandoque membrum virile dictum fuit, vt teſtatur Haeracides. Ex Therſicle vero ediſcimus, Paſſerum cibis plurimum rem Veneream adiuuari. Itaq. ad Venerem langueſcentem medici, vel Paſſerum carnem, vel oua adhibere ſolent. Ex aſsiduo Veneris vſu homines viribus exhauſtos, ante diem ad ſenectutem, & ad mortem ipſam perduci, nemo ambigit. Hoc ipſum praemonere in primis videtur Caeſianus, vel quiſquis monumentum exſtruxit. Hic nimirum totam humanae uitae rationem explicari crediderim; atque illud commune omnium animantium, coniunctionis appetitum, procreandi cauſſa; & curam quandam eorum, quae procreata ſunt. Nam ſub Paſſerum, ſe deoſculantium, imagine, maris, ac feminae coniunctionem, vt in Atimeti Caeſij monumento oſtendimus, demonſtrari, nemini opinor dubium fore: ſicut ſub nidi ſpecie, pullis referti, liberorum procreationem, ortumq. indicari. Porro per Paſſeres praemanſa pullis cibaria praebentes; ſi quis aliud, quam parentum in nutriendis filijs caritatem

putet,

putet, toto eum errare coelo, audacter cenſeo. Paſſeribus dein lauri folia baccaſq. roſtro legentibus, hominum, ad alendam ſobolem, laborioſam uictus inquiſitionem oſtentari, nemo adeo ſtupidus eſt, qui id non ſentiat. Siquidem laurinas baccas, foliaq. cum amariſsima ſint, humanam vitam amaritudinis, laboriſq. atque aerumnarum; praeſertim in tollendis, educandiſq. liberis, plenam ſignificare contendo. Quod vero datum ſibi laureum ſeptrum à Muſis, Heſiodus ſcribat, quid aliud ſibi quiſque perſuadeat, quam ſudorem laborioſaſq. in pangendis carminibus vigilias ſuſceptas; ſitimq. famamq. frigusq. ab eodem toleratum? Nam cum Heſiodus pauperibus parentibus ortus fuerit, quis non videt, non ſine magno labore, & difficultate poemata eum ſcriptitaſſe? Zezes ille, quod à nouem ſe Muſis lauro coronatum dicat, labores, & amaritudinem in doctrina comparanda, indicare plane voluit. Hinc Cornelij chartas laborioſas, Catullus pro ſumma laude exprimit. Reliquum eſt, vt, quid duae illae alites, quas Ciconias eſſe, omni puto, quarum altera lapidis infernum augulum dexterum, altera finiſtrum obtinet, argumenti habeant, demonſtremus. Conſentaneum ſane erat, vt, cum Caeſianus parentum caritatem in ſuſcipiendis, alendiſq. liberis ſignificaſſet; eandem filiorum parentes, iam ſenio, atque aetate confectos, renutriendi, vt ita dicamus, pietatem indicare. Alites enim hae eo pietatis, caritatiſq. ſtudio in parentes incitantur; vt eos huc illuc cibi perquirandi gratia errare minime ſinant. quinimmo Ciconiae ei omnino rei operam dant, vt ij, à quibus genitae, educataeq. ſunt, in cubili maneant; & cibis eurum labore conquiſitis paſcantur, alantnrq. Quod inuerſis capitibus roſtra in laurinas baccas, frondeſq. impingant; eam ob rem factum autumo, vt gratia, quae parentibus referri à liberis debet, minime expendatur, reſpiciaturue. Nihil porro ſe parentibus tribuere liberi putent, cum beneficium retribuunt. Duae nempe aues effictae marmori ſunt; quibus parentum in liberorum procreatione, educationeq. cura, induſtria, laborq. exprimuntur; duae ibidem Ciconiae repraeſentantur; quarum ſimulacris, vt par parentibus referi gratia debeat, edocemur. Hanc mutuam filiorum in parentes, parentumq. in filiorum commoda caritatem attingere Plautus Stico, his verbis uidetur:

Gratiam à patre ſi petimus, ſpero ab eo impetraſſere:
Aduerſari, ſine dedecore, & ſcelere ſummo haud poſſumus:
Neque ego factura ſum; neque tu, vt facias conſilium dabo. Vtrumque uero elegantius complexus eſt Cicero, cum pro CN. Plancio dixit: *Pietas eſt fundamentum omnium virtutum: parentem vt Deum vereri; atque non multo ſecus, ac parentes, liberos amare debemus.* Parentibus, ne in periculis, neceſsitatibusq. conſtitutis deeſſe liberi debeant, Aeneae exemplo docet Virgilius Lib. 11 hunc in modum:

Eia age,

Eia age, care pater, ceruici imponere noſtrae;
Ipſe ſubit humeris, nec me labor iſte grauabit,
Quo reſcunque cadent; vnum, & commune periclum,
Vna ſalus ambobus erit.

Parentibus nos primum natura conciliat; quos non alere nefarium eſt: ait de Aruſp. reſp. Cicero: atque alibi; Parentes cariſsimos habere debemus, quod ab his vita, patrimonium, libertas, ciuitas tradita eſt. Legem fuiſſe, à Quinctiliano traditur; vt qui parentes non aluiſſet, vinciri deberet. Omitto ſenariolum illum; *Diu viues ſenectam, ſi parentem nutrias:* atque illud Homeri, quod Latine ſic ſonat:

Et quoniam caris nunquam genitoribus aequum
Reddidit officium; immatura eſt morte peremptus.

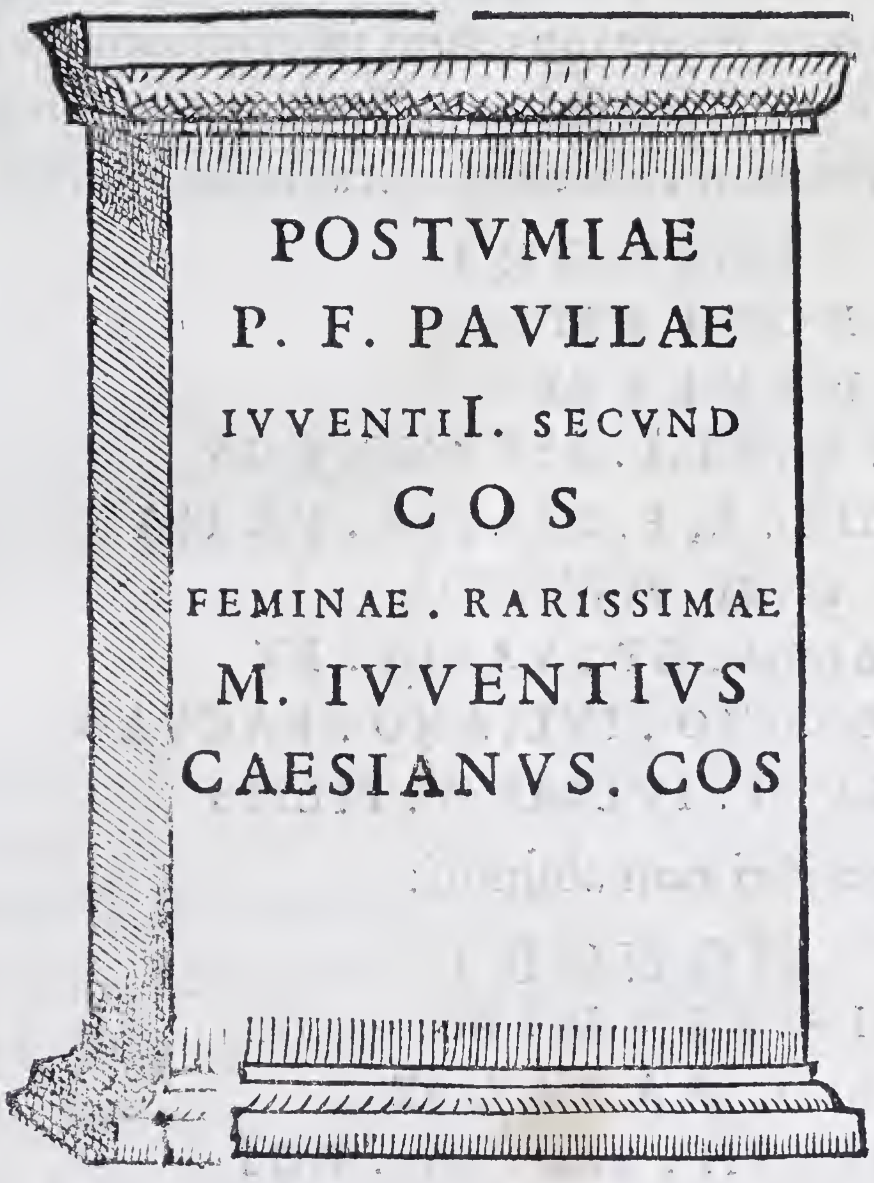
Sed quanti facienda ſunt diuina praecepta. Non ne prima ſecundae tabellae, diuini Decalogi, verba leguntur: HONORA PARENTES? Quot ſacrae paginae locis edocemur, vt ſcilicet parentes veneremur; ſi diuturniore frui vita exoptemus? Praecepit Deus Moyſi, vt ſi genuiſſet homo filium proteruum, & contumacem, lapidibus eum obrueret populus ciuitatis. Quia Ionathas guſtauerat paullum mellis, contra parentis edictum, morti adiudicatus eſt à patre; à populo tamen liberatus fuit. Tobias ſenior, inſtruens filium ſuum, inter cetera, illi dixit: *cum acceperit Deus animam meam, corpus meum ſepelietur; & honorem habebis matri tuae omnibus diebus vitae tuae.* Venienti Bethſabae, matri Salomonis, aſſurexit Rex, adorauitq. eam, & poſitus eſt thronus matri Regis, vt Libro IV Regum habemus. De IESV CHRISTO, orbis redemptore, puero apud Lucam legimus: *Deſcendit cum illis*, ſcilicet Maria, & Ioſeph: *& venit in Nazaret, & erat ſubditus illis.* Praeterea apud Ioannem idem dicit: *Honorifico patrem meum.* Item pendens in Cruce commendauit matrem dilecto diſcipulo: qua re demonſtrat; quam ſolliciti de parentibus eſſe debeamus; quos nec vitae extremo ſpiritu obliuiſci, fas ſit. Nota ſatis de Coriolano (ut ad Ethnicos iterũ deſcendamus) in matrem pietatem hiſtoria eſt notum de ſuperiore Africano in parentem caritatis exemplum. Sexcenta huc exempla poſſem congerere; quibus de liberorum in parentes; deq. parentum in liberos pietate, caritate, amoriſq. ſtudio diſputari diutiſsime poſsit. Sed vno Scytharum exemplo, quo filiorum in parentes pietas omnino oſtenditur, caput abſoluam. Dario regni totius viribus impetum facienti, Scythae paullatim cedentes, ad vltimas ſolitudines peruenerant: Interrogati tandem ab eo, quem fugiendi finem eſſent facturi; reſponderunt: ſe nec agros, nec villas, nec vrbes, pro quibus dimicarent, penſi habere; ceterum, cum ad parentum ſuorum monumenta peruentum eſſet, tum denique ſciturum Darium, quo modo Scythae ſoleant praeliari.

DE

DE IVVENTIO CAESIANO CONSVLE A IVVENTIO SECVNDO CONSVLE ADOPTATO

CAPVT XIX

Vbi, de Caeſiano, Iuuentioq. ipſo; de Adoptatis, *Adoptioneq. atque alijs de rebus; non ſpernenda attinguntur.*

BENIGNVS Nanneus Caeſianus, vt in ſuum nos quoque larem M. Iuuentium Caeſianum Conſulem, eiuſdem ſortis, loci vero alieni, hominem, aſſeramus; ſupplex rogare videtur: cuius monumentum in Brixiano agro adinuentum, inter Paulli Cardinalis ſcripta, quae ad meas quoque etiam manus peruenere, inſertum comperi; quod ab ipſo Fonteio inter M. M. Caeſios, nulla plane commentatione, interpoſitum; nos in noſtrum hoc volumen retulimus, ne ſcilicet tantum virum, qui ſe nobis Conſulari ornamento praebet, inor-

natum iacere prorſus pateremur. Iuuentiae domus nobilitatem, vel ab vſque M. Tulij Ciceronis temporibus recenſere poſſumus; de qua Tullius ipſe non obſcura praedicauit. Eandem cognomine Talnam vocitatam credimus. Traiano orbi terrarum Imperante, comperio C. Vibium Iuuentium Verum, Conſulem cum C. Iulio Seruilio, Vrſo Seruiano. Tametſi pro Seruiano Sergianus, pro Vero Varus, vel Seuerus ſcriptus apud alios ſit. Iulius vero Seruianus à Plinio appellatur in Epiſtolis; fuit is ſororis Hadriani maritus; paullo ante Hadriani interitum, eiuſdem Imperatoris iuſſu, interfectus. Vtrum hunc ipſum Iuuentium Conſulem habendum duxerim, quo de nunc memoriam recolimus: ſi Varium pro Vero cognomen addas, in eam potius partem propendeo, vt affirmem, quam vt pernegem. Parua ſane commutatio eſſet inter Varum, qui Graegorum Faſtis & alijs, memoriae proditur; & Varium, quem nos opinamur, & paene pro certo affirmamus. Ex duabus enim inſcriptionibus Iuuentij Secundi Conſulis matrem fuiſſe Vibiam Saluiam Variam conijcimus. Ambae in eodem Brixiano agro videntur, quarum altera huiuſmodi eſt:

HONORI
POSTVMIAE
PAVLLAE
IVVENNTII. SECVND. COS
VIBIA. L. F. SALVIA. VARIA
* CVM. MVMMIIS
ALBINO. ET. VARIA. ET
L. ROSCIO. IVLIANO. PACVLO
SALVIO. IVLIANO. FILIIS

atque ex altera, ſuperiori non abſimili:

HONORI
POSTVMIAE
S. F. PAVLLAE
IVVENTII. SECVND. COS
VIBIA. L. SALVIA. VARIA
OB. AFFECTIONEM. ET
PIETATEM. IN. SE

Ex quibus duabus inſcriptionibus, Vibiam, Saluiam, Variam, matrem exiſtimo Iuuentij Secundi Conſulis; quae Poſtumiae Paullae, eiuſdem, vt opinor, Iuuentij vxori, titulos forte poſuit: vnum vna cum liberis; alterum, vt gratiam ipſa nurui referret, ob eius in ſe affectionem, vt ait, & pietatem, ſola poſuit. Atqui ſi Iuuentius ipſe, à quo Iuuentium Caeſianum adoptatum omnino arbitramur, maternae familiae cognomen ab eadem Varij

dem Varij ſumpſerit, in ea re inueſtiganda, his frigoribus maximis, quibus haec conamur, haud diutius voluenda gelida voluminum folia ſunt; quibus ita digiti nunc ſummi algent, vt vix calamum ſubſtinere queam. Verum ad Iunentium Caeſianum reuertamur; qui, vt Iuuentio Secundo Conſuli, à quo adoptatus fuerat, rem gratam faceret; fortaſſe Poſtumiae, illius vxori titulum quoque appoſuit. Nemò neque vir, neque femina mihi profecto, quod recorder, vnquam antiquitatis monumenta voluenti occurrit; cuius tot ſimul elogia legerim; quot Puſtumiam hanc exornatam aduerto. Nam praeter ea, quae ſupra deſcripta ſunt, duo alia in eodem Brixiano agro monumenta exſtare comperi. Vnum, quod Marcus Laelius Firminus, & Fuluius Maximus Praetor ipſi Poſtumiae ſtatuerunt; alterum quod Diui Iulij Auguſti ſacerdotes eidem, & Auidiae Proculae, & Rutiliae Probae dedicarunt. Vtrumq. adſcribam:

POSTVMIAE
P. F. PAVLLAE
IVVENTII SECVND
COS
FEMINAE
RARISSIMAE
M. LAELIVS. FIRMI
NVS ET FVLVIVS. MA
XIMVS. PRAETOR

P. POSTVMIAE
PAVLLAE
AVIDIAE. PROCVLAE
ET. RVTILIAE. PROBAE
SACERD. D. IVLII. AVG
D D

FEMINAE RARISSIMAE. Quod in Caeſiani lapide, & in altera ex ſuperioribus inſcriptionibus cernitur, haud infrequens dicendi genus in veterum monumentis reperitur. Trans Tiberim via publica, ad D. Caeciliae, lapis cum huiuſmodi inſcriptione viſitur:

IVLIAE. BERONICE. VXORI
MVLIERI. INCOMPARABILI
RARISSIMAE. FEMINAE. B. M
HELIVS. CAELIMORPHVS. MARITVS

Sic RARISSIMAE, & SANCTISSIMAE FEMINAE in alio Neapolitano lapide, qui huiuſmodi inſcriptionem continet:

PAVLLINAE. VALERIANAE
RARISSIMAE. SANCTISSIMAE
FEMINAE. PATRONAE. F
L. PAVLLINVS. VOLVSIVS
V. C. PRAEF. VIGIL. ROMAE

Sic & CONTVBERNALI RARISSIMO; alio Romano huiuſmodi:

 D. M

D M

P. AELIO. MAXIMINO. MIL. COH. V
PR. P. V. EX. MONV.·.·.·.·.·.·.·.·.·. QVI
VIX. AN. XXXI. MENSIB. VIII
MILITAVIT. ANNIS. XII. OMNIBVS
EXPEDITIONIBVS. FVNCTO. AVRELIVS
SEXTIANVS. COMMANIPVLVS. ET. HERES
EIVS. CONTVBERNALI. RARISSIMO. P

Et Patrono Rariſſimo; ex vno Interamnati meo, ad maximum Deiparae templum. Inſcriptionem perpulcram adſcribere non grauabor: quae Aldo Iuniori à me tradita; ab eo in Orthographiae volumen relata eſt. Eandem ipſe in Commentarium de patriae antiquitatibus quoque etiam retuli. Iuuat igitur, cum multa mihi obfuiſſent, quo minus eum edere in lucem potuerim; dum id mihi non conceditur; & ad patriae decus, & ad ſtudioſorum vtilitatem: eorum praeſertim, quos noſtri huius laboris lectio delectarit; aliquot ex eodem Commentario; vt antehac fecimus; his noſtris ſcriptis; vbi res poſtulet, inſerere. Inſcriptio igitur huiuſmodi eſt; & multas res ſcitu dignas continet.

T. FL. T. F. CLV. ISIDORO. EQ.
ROM. PATRI. DVORVM. EQ. PVB.
OMNIBVS. HONORIBVS. HONESTE
FVNCTO. QVINQ. II. AVGVRI
SACER. PONT. PRAET. SACROR
PATRONO. MVNICIPI. INTE
RAMNAT. NART. CASVENTI
NORVM. VINDENATIVM
V. B. ET. QVIDQVID. IN. EGRE
GIVM. HOMINEM. LAVDIS
DICI. POTEST. IN. HOC. SIT
BENEFICIO. NATVRAE
CONLATVM. POSSESSORES
INQVILINI. NEGOTIANTES
* VIAE. STRATE. CVLTORES
HERCVLIS. RARISSIMO
L. D. D. D

In lapidis ſiniſtro latere haec verba ſunt. Dedic. viii. id. sept. sabino. ii. et. venvsto. cos. Quos Gordiani tempore Conſulatum geſsiſſe, exploratum eſt. Sic & Rari Exempli Femina legitur ex Nucerina inſcriptione; *Omnia*

ne; *Omnia praeclara rara*: ait de Amicitia Tullius. Sed de Iuuentio perſequamur dicere: cuius altera inſcriptio Brixiae, in templo omnium Sanctorum viſitur, iniuria temporis conſumpta, huius exempli:

M. IVVENTIO
M. F. FAB
SECVNDO.·.·.·.BRIX.·.·.IA
·.·.·.·.·.·.·.·.·.·.·.·.·.·.·.
POSTVMIO . PANSA
VALERIANO . COS

Ex qua inſcriptione Poſtumiam Iuuentij, vt putamus, vxorem, Poſtumij Panſae filiam fuiſſe; & Iuuentio Secundo Marco praenomen inditum, omnino affirmamus. cum praeſertim Caeſiano praenomen fuiſſe, noſtro ex lapide admoneamur. Siquidem adoptati praenomen, familiaeq. nomen, & cognomen ab ijs, quorum in manum adoptione peruenerant, vſurpabant: dein productione litterarum, alterius cognominis loco, familiae ſuae nomen retinebant. Vt à C. Iulio Caeſare Octauius, ſororis filiae filius, adoptatus, C. Iulius Caeſar Octauianus dictus ſit. ſic Paulli Aemilij filius in Corneliorum familiam à P. Scipione cooptatus; P. Cornelius Scipio, Aemilianus appellatus legitur. Quandoque etiam, depoſito adoptantis cognomine, ſuo tantum gaudebant. Ex gente Flauia à P. Caeſio quiſpiam in gentem Caeſiam adoptione elatus, P. Caeſius Flauianus à nobis Cap. XV. ſupra demonſtratur. Nonnunquam vero & illam litterarum productionem reijciebant; & ſuo, & adoptantis nominibus, cognominibusq. retentis vtebantur: Vt Caeſius Sabinus, de quo nos capite primo, ſecundo, & tertio egimus; Sexti Tettij Montani, adoptionis iure, filius factus, Sex. Tettius Montanus Caeſius Sabinus vocabatur; vt Fonteius ad Caput III Lib. II ſentire videtur. licet nos coniectura quadam Montanum à Sabino Caeſio; non autem Caeſium Sabinum à Montano in adoptiua iura deductum, exiſtimemus, vt capite ſecundo Appendicis noſtrae innuimus. Noſtra opinio facile cuiq. probabitur; ſi Sabinum ipſum ſine liberis fuiſſe, apud nos legerit. Si otij copia eſſet, locus poſtularet; vt de Adoptionis, Adrogationisq. iure, de vtriuſq. formula; qui nam adoptare poſſent; multaq. alia ad rem hanc ſpectantia, diceremus; ſed & temporis ſpatium deeſt; & quiſque ex locis, quos nos indicabimus, per ſe ſcire facile poterit. Praeter Titulum de Adoptionibus in Iure, vel tironibus notiſsimum, locus eſt apud Gellium, Lib. V. Cap. XIX. ampliſsimus; vbi de Adoptione atque Adrogatione agitur. Cicero Adoptionis nomen pro Adrogatione vſurpat, dum Clodium à Fonteio adoptatum profert: cum vere adrogatus eſſet; quod is ſui iuris exſtitiſſet. Sed Cicero generali, & latiore nomine vſus eſt. Dum idem Cicero Clodij adoptionem plane reprobat; multa aperit, quae ad ueram ado-

ptionem ſpectare videntur. Legatur oratio, quam habuit pro domo ſua, ad Pontifices. Reliquum eſt, vt, cum Faſtorum omnium volumina euoluerim, neque Caeſianum Conſulem vſpiam adſcriptum adinuenerim, eum in demortui alicuius locum ſuffectum exiſtimem. Nam vel ſaepiſsime Conſulum, qui in vita functorum locum ſubrogabantur memoria in ipſis Faſtis conſularibus deeſt. Eſt quoque, vt admoneamus; cuiuſdam Iuuentij Celſi Conſulis nomen recenſeri duabus à Fonteio aeneis tabulis relatis, qui Q. Iulium Balbum collegam habuit. Eum, cum Traiani tempore uiguiſſe comperiam, facile Iuuentio Secundo cognatione obſtrictum putarim. Iidem ex Iuuentia gente, diuerſis tamen familijs videntur; qua re nihil in tota antiquitate frequentius, vel ipſa ex gente Caeſia, perſpicitur. Sed ad Sex. Caeſium, Sex. Libertum Chreſimum excipiendum decurramus; qui Meuania ad nos per diſpoſitos equos adſectat iter, arcula tectus, ne quam ſcilicet offenſionem ex imbribus, niuibusq. in dies magis magiſq. ingruentibus, accipiat.

DE. SEX. CAESIO. SEX. LIBERTO. CHRESIMO CVI A GLIPTO CAEPICO AMICO TVMVLVS POSITVS EST

CAPVT XX

Vbi, de Floribus, Sertis, de Tenijs, de Cupreſſus *ramuſculis, in Sepulchris affictis; de Fabis in parentalibus vſurpatis, de parentalibus ipſis; vltimo loco de libertatis donatione, ex peruetuſto Romano lapide, nondum etiam in lucem edito, ex vetuſtisq. nummis potiſsimum deſumpta, non pauca; atque adeo legentibus grata, peraguntur.*

CAESIOS

CAesios olim continuata, ac perpetua habitatione incoluiſſe Vmbriam, & à Fonteio non ſemel relatum eſt; & à nobis id ipſum repetitum; dum de Caeſio Sabino, de Caeſio Stermato, de Caeſia Galla diſſernimus. Vbi nunc tacite, nunc expreſſe Caeſiorum in Vmbria ſedes antiquiſsimas fuiſſe, demonſtratum eſt. Nunc vero, ſi quis id in controuerſiam vocet Sex. Caeſius, Sex. Libertus, Chreſimus Meuania ad nos dudum aduolat; & velut in forum hoc Iudiciale noſtrum prodire contendit; vt eo arbitro, ac diſceptatore, omnem aduerſariorum calumniam propulſemus. Is vero, non modo ſe in Vmbris domicilium habuiſſe, dum Meuaniae, apud Leoninos eius repertum ſepulchrum eſt, ſat ſigni dat; ſed ex Rauennatium Chreſimorum familia videtur manu aſſere. Rauennae enim, vt Fonteius Lib. II. Cap. II. demonſtrat; ara non exiguae formae apud Raſponios olim viſebatur; quam pro Auguſtorum ſalute Ioui Optimo Max. Dolicheno M. Caeſius

Chreſimus

Chreſimus, in eadem ciuitate Auguſtalis, vna cum Sacidia Felicita, ſeu Felicitate, & Caeſia Chreſima filia conſacrauit. Quapropter nullo labore probatur, à quibusdam è Caeſiorum gente; cuius tot in Vmbria propagines cernimus, condita olim Caeſia oppida fuiſſe: quorum vnum in Camerti agro eſt; alterum inter Narniam, & Interamnam: in quo recentiores Caeſij (quantum praeteritorum temporum repeti memoria poteſt) principem locum habuere. A quo nam ex Caeſijs conſtructum Caeſium ſit; non dum etiam conſtat. Caeſiorum vero monumentis & Vmbriam, & Etruriam percelebres fuiſſe, exploratum iam eſt. Multa ex hoc monumento obuiam fiunt, quae in legentium tum voluptatem, tum vtilitatem ſimul mihi enarranda eſſent. Sed nunc viatoribus adſimilis uideor; quibus, dum aliquo omni feſtinatione properandum ſit, varium, atque abundantiſsimum prandium opponatur: vnde plurima intueri, pauca tamen deguſtanda ſint. Variae ex ipſa inſcriptione, variae ex ipſo lapidis ornamento res produntur; varia, & multiplicia noſtra quoque celeritate omittenda ſunt. Verum è quamplurimis, quae nobis fercula parantur paucíſsima, & quae noſtro, noſtraq. legentium palato optima videantur, decerpſerim. De ſerto illo dicendum primum ſumam; quod roſis, floribus, pomiſq., ac vario fructuum genere refertum, ex tumulo nobis praebetur. De roſis, floribusq. cum ad Caput VIII ſatis ſuperq. peractum à nobis ſit, haud amplius canere eadem cogimur. Haec omnia ea, quam nos diximus, cauſſa tumulis apponi in primis ſolita fuere: praterea ſacris feralibus, ac parentalibus non admodum pretioſa opus fuiſſe, Ouidius his carminibus tradit:

Eſt honor & tumulis animas placare paternas;
Paruaq. in exſtructas munera ferre pyras.
Parua petunt Manes, pietas pro diuite grata eſt
Munere; non auidos ſtyx habet ima Deos.
Tegula porrectis ſatis eſt vallata coronis,
Et ſparſae fruges, paruaq. mica ſalis:
Inq. mero mollita Ceres, violaeq. ſolutae,
Haec habeat media teſta relicta via.

Ex Ouidij igitur verſibus colligendum eſt, mortuorum vmbras coronis, frugibus, floribusq. expiari ſolere. De Sertis, quot annis tumulis inferri ſolitis, prater ea, quae nos alibi diximus, Tibullus libro quoque ſecundo his verbis indicat:

Annua conſtructo ſerta dabit tumulo:

& Virgilius in Copa, vbi ſic ait:

Quid cineri ingrato ſeruas male olentia ſerta;
An ne coronato vis lapide iſta tegi?

Vbi coronatum lapidem pro Sepulchro, coronis redimito, capimus; quae nunc

nunc Floribus, nunc Lauro, Myrtoq. vt alibi relatum eſt, contexebantur. Verba illa Ouidij; *male olentia ſerta*: ſunt qui confecta apio ſerta exponunt. Ex herbis vero omnibus ante alias maxime ferale apium habebatur: quod Graeci σέλινον appellant. Inferis herba ſacra eſt, luctuiq. dicata. Nam vt Graeci referunt, terreſtris omnino uocatur; quaeq. humi libenter ſerpat. Quam herbam ſepulchris inferre, vel ſertis ipſis ſepulchralibus immiſcere, antiqui conſueuerant. Et *apio egere*: veteri Graecorum prouerbio, dicebantur, qui grauiſsime, ac periculoſe aegrotarant; mortiq. proximi fuerant. Apium mortuorum epulis dicatum, teſtatur Lib. x x. Cap. x i. Plinius. Lauro, myrto, apioq. ornari & mortuorum ſepulchra, & triumphantium militum capita, non paucis tum Graecorum, tum Latinorum ſcriptis inſtruimur. Perſcrutanti cauſſam, quam ob rem id fieret, nulla mihi alia ſuccurrit; quam vt hac re veteres oſtenderent, victoria, rebusq. laetis, haudquaquam ſuperbiendum eſſe; adrogantiamq. in ſecunda fortuna fugiendam. Quod in primis ab Epaminonda, ſtrenuiſsimo Thebanorum duce, factitatum obſeruo: qui, cum alias ſolitus eſſet vncto corpore, hilariq. vultu prodire in publicum, poſtridie eius diei; quo feliciter pugnatum in Leuſtris eſt, proceſsit ſquallidus, ſordidatusq. vultuq. demiſſo. Amicis autem ſciſcitantibus; Ecquid illi moleſti accidiſſet: *Nihil*, inquit, *Sed heri ſenſi me plus aequo mihi placuiſſe, eius gaudij intemperantiam hodie caſtigo*. Sed quoniam properato opus eſt; de ſerto ipſo noſtro, quaecunq. ſe ſe nobis dant raptim, nulloq. ſeruato ordine, modoq. diuellam. Cupreſſus in primis ramuſculi è ſertis ipſis prominentes haud nos longa inueſtigatione inuoluent. Lippis plane, ut dicitur, ac tonſoribus res nota eſt: cupreſſum apud omnes fere gentes funeris, mortis, pollutiq. morte loci ſignum haberi. Cur prae mortuorum hominum aedibus admoueri cupreſſus ſoleret, Ditiq. in primis ſacrari, deq. eius natura ſimul, praeter ceteros Plinius his verbis docet: *Natu moroſa, fructu ſuperuacua, baccis torua, folio amara, odore violenta; ac ne vmbra quidem gratioſa; materie rara, vt paene fruticoſi generis; Diti ſacra, & ideo funebri ſigno ad domos poſita*. Seruius eam ob rem cupreſſum ante funeſtam domum poni ſolitam ait: ne ſcilicet quiſpiam Pontifex imprudens eam ingreſſus, pollueretur. Sunt qui funeſtam cupreſſum ea de cauſſa habitam fuiſſe, narrant; quod caeſa nunquam repullulet amplius. ſunt qui aliam rationem ferunt: vt ſcilicet cupreſſum in mortuorum conditorijs, pyrisq. apponere ſolerent; ne cadauer vel humatum, vel combuſtum male adſtantibus oleret. Vnde odoratis vnguentis mortuorũ cadauera inungi, aromataq. in conditorijs ipſis inſpergi, conſueuerint. Nam duplicem communi ritu apud gentes ſepeliendi, cremandiq. conſuetudinem obſeruo. Cicero vero Legum primo antiquiſsimum fuiſſe genus ſepulturae illud, quo apud Xenophontem Cyrus vtitur, affirmat: quo corpus terrae redditur; atque ita

locatum, & ſitum operimento matris obducitur; gentemq. Corneliam vſque ad memoriam ſuam hac ſepultura fuiſſe humatam tradit. Atque ex Liuij Lib. I. ediſcimus, Aeneae vltimam operam mortalium fuiſſe, apud Numicum amnem, vbi ſitum ait; Iouemq. Indigitem appellatũ: & Lib. CXIX. victũ ab Hircio, & Caeſare Antonium in Gallias confugiſſe; Hirciumq. qui poſt victoriam ex vulnere ceciderit, & Panſam ex vulnere defunctũ, in campo Martio ſepultos fuiſſe. In Legibus Cicero, C. Marij relliquias apud Anienem Syllam iuſsiſſe diſsipari, item commemorat. Vnde is, cum ſuo corpori ne idem accideret, formidaret; primus è patricijs igni voluit cremeri. Quam rem confirmare quoque Plinius videtur; à quo de vtroq. ritu ſic Lib. VII. Cap. LIV. ſcribitur: *Ipſum cremare apud Romanos non fuit ueteris inſtituti, terra condebantur. At poſtquam longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc inſtitutum. Et tamen multae familiae priſcum ſeruauere ritum, ſicut in Cornelia nemo ante Styllam Dictatorem traditur crematus, idq. voluiſſe, veritum talionẽ, eruto C. Manij cadauere.* Quod autem Sylla è patricijs ſe primum voluerit cremari, affirmant multi. Mortuorum autem corpora cremari, antiquiſsimum fuiſſe, non rarum inuentu eſt. Obſeruo id primum ex Terentij Andria: *in ignem poſita eſt*; atque ex Ciceronis lib. de Leg. II. vbi haec ex XII. tabulis verba ſunt: *In vrbe, ne ſepelito, neue vrito*: tum multis Virgilij, tum Ouidij locis. De qua re videndus Maggius eſt Meſc. Lib. III. Cap. X. aduerſus Plinium, qui, vt ſupra vidimus, cremare ipſum ueteris inſtituti fuiſſe, negat. Sunt qui etiam Cupreſſum idcirco in ſepulchris imponi ſolitam fuiſſe tradant; quod Borea Celtarum Rex, cum filiam ſuam, Cypariſſam nomine, amiſiſſet; arborem hanc in eius tumulo ſaeuerit; à qua nomẽ Cypariſſo, inditũ fuiſſe proferunt: à cuius ſatione feralem, lactuoſamq. cupreſſum deinceps haberi ſolitam memoriae traditur. Opinio quorumdam eſt; ſepulchris, quibus ea apponi conſueuerat, nobilitatem gentis praecipue deſignari, quod ex illo Lucani carmine: *Et non plebeios luctus teſtata cupreſſus:* affirmare contendunt. Flaccus Ode illa, quae XIV eſt Lib. II. dum mortem vitari non poſſe, ad Poſtumum ſcribit, in calce ſic ait:

Neque harum, quas colis, arborum
Te praeter inuiſas Cupreſſus,
Vlla breuem dominum ſequetur.

Et funebres Cupreſſus appellat Ode V. eiuſdem Libri: & funerales cupreſſos Virgilius Lib. Aeneid. VI. dum ait: *cui frondibus atris*
Intexunt latera, & funerales ante Cupreſſos
& Libro tertio eiuſdem operis, atram Cupreſſum appellat:
ſtant Manibus atrae
Caeruleis maeſtae vittis, atroq. Cupreſſo.

Vnde arae, Manibus erectae, atra Cupreſſo, unaq. & ſepulchra ornabantur; velut ex hoc Sex. Caeſij Sacophago liquet. Eodem argumento de pinu, nuceq.

nuceq. pinea ſepulchris adpoſita differendum eſt: quae hic, & apud Fonteium, in C. Caeſij in primis Nepotis, ad Caput IV. Libri ſecundi; & in C. Caeſij Q. filij, Nigri ſepulchro, ad Cap. XIV. eiuſdem Libri; & in Bononienſi Q. Manilij Cordi monumento, quod ad veram imaginem delineauimus, ap-picta cernitur. Quinetiam Herodotus ſolam pinum, ex arboribus reciſam repullulare minime, tradit: eamq. πανόλετρον appellat, ideſt, perditam; cuius omnino nihil reliqui fiat. nam πανολετρία pernicies, ſeu internicio eſt. Herodoti opinionem, quod ſola ex arboribus pinus non reuiuiſcat, ſunt qui ad Creticam cupreſſum referri putent. Cupreſſum enim in Creta inſula repullulaſcere ferunt. Quod Pinus lethi ſignum ſit, non deſunt qui ad illius foliorum amaritudinem, acerbitatem, coniq. duritiem referant. Mors enim dura, acerba, amaraq. eſt. quin pro ipſa amaritudine Mors legitur. Habemus Libro IV. Regum ex Prophetarum numero, qui apud Eliſeum vigebant, vnum colocynthidas agreſtes in pulmentariam ollam inſeruiſſe; cumq. nemo propter amaritodinem deguſtare poſſet; exclamant omnes: *Mors in olla eſt.* Aduertimus nucem ipſam pineam flammae ſpeciem imitari, ex quo fortaſſe illius imagine animam repreſentari noſtrā forte voluerunt; vt flamma eandem deſignari ad Caput X. dictum eſt. Lacunatis in turbinem toris reticulato opere circunductis eandem cernimus. Hinc nimirum Ambroſius naturae imaginem nucem pineam appellat: qui ſemina prima, ab caeleſti numine accepta, conſeruet, ac tueatur: partuſq. ſuos quadam veluti annorum vice, & ordine ferat; neque, niſi caloris vi admota, excludat. Idem de Cupreſſi cono dicendum. Vtrumq. Pinum ſcilicet, & Cupreſſum Cybeli adſcripſere: quam naturam, rerumq. matrem habitam eſſe, alibi oſtendimus. Ioannes Galeacius Roſcius, Eques; qui & ſummi mei in eum officii, & ſummae eius in me humanitatis ergo vel ſaepiſsime appellandus eſt mihi, dudum ad me Toreumatis, vt vocant, cuiuſdam exemplum miſit; in quo quatuor anni tempora varijs numinum, atque animalium formis, miro artificio, exprimuntur. Veneris namque ſimulacro Ver, Panis Aeſtas, Liberi, Liberaeq. facie Autumnus, Hiemsq. oſtenduntur. Inter Panis & Liberi ora pinea nux, ſiue conus inſpicitur; quae Pani ipſi attributa legitur. cuius Simulacro, naturam ipſam, rerum omnium parentem agnoſcimus. Pana enim vniuerſa naturae corpora continere putarunt; vt nomen quoque eius ſignare videtur. Ferunt eum ex vniuerſis, quae exiſtunt, eſſe genitum; atque adeo ex omnibus conſiſtere. Sunt qui Pana eundem ac Solem faciant; atque ideo cornibus illum ad caelum vſque protenſis, ignea facie, barba promiſſa, qua pectus tegatur, affinxerunt; quae omnia Solares effectus, radiorumq. formam referunt. Eundem alij leporis pelle, alij pardali, varijs diſtincta maculis, amictum fingunt; vt Solis velocitatem eodem ſignificent; caeliq. formam varijs ſtellarum, ac planetarum notis excultam, vel terrae ſpe-

ciem, quae multiplicia animalium, & plantarum genera procreat; fluuiorumq. & montium varietatem mirificam,mariaq. plurima continet; quaeq. alibi ſterilis, alibi arida, alibi ſalebroſa, ſpeluncarumq. alibi altitudinibus vacua ſit; quibus rebus, tanquam maculis multiplicibus interpuncta apparet. Neque aliam ob cauſſam Pani inferiores partes hirſutas tribuunt; quam vt ſiluarum, arborumq. frequentiam in terris deſignent. Caprinos eidem pedes adſcribunt; ob repentinos ſubterraneos motus; vel, ut alij malunt, ob terrae ſtabilitatem, nubiumq. mutationes, quae in aere fiunt. Quibus vero Solis naturam per Pana repraeſentari placet; caprinos pedes eo Pani adhibent, quod Solis virtus in terris quaſi pedes, & fundamentum conſtitutũ, infixũ uero in caelo habeat caput. In toreumate igitur medio, vbi Aeſtiuum Solſtitium conſtituitur, nux ineſt pinea; quam naturam ipſam, quae rerum omnium medium teneat; cunctaq. gubernet, ac moderetur, eſſe arbitramur. Et quia, qui mortui ſunt, ijdem vel naturae concedere, vel ſatisfacere; vel naturae, quod ſuum eſt, reddere dicuntur; hinc forte nux ipſa pinea in ſepulchris ipſis frequens. Quam vel ipſis ſertis contextam, vt in noſtro hoc Sex. Caeſij conditorio, atque in CC. Caeſiorum Nepotis, & Nigri, apud Fonteium, monumentis; vel in ſummis ſepulchralibus cippis, menſiſq. adſculptã cernimus; vt in Manilij Cordi lapide, quem ad caput VIII noſtri operis ad pinximus. Nucem illam aeneam pineam, quae quindecim & amplius pedes è terra in D. Petri, ad Vaticanum, atrio medio tollitur, ſunt qui ex Hadriani ſuperbiſsimo Mauſoleo, moleq. vaſtiſsima eo tranſlatam putent; ſunt qui de Scipionum ſepulchro. Sed Panuinio magis aſſentior, qui de Hadriani mole à Symmacho Pontifice, cum pauonibus, delphinis, ſepulchrorum item proprijs; ceteriſq. cum ornamentis, quae ibi viſuntur, ſublatam; eo libro, qui de ſeptem Romanis Eccleſijs inſcribitur, commemorat. Quod mihi veriſimile videtur; quia enim Hadrianus pauonem admirandae magnitudinis, auri ſolidi, gemmiſq. fulgentiſsimis inſignem, Iunoni in proprio templo, quod exſtructum in planiore Euboeae parte ferunt; vel ut alij ſcribunt, Mycenis, dedicaſſe dicitur. Sed feſtinanter de ſerto, vt nobis prima obueniunt, quae reſtant, ſi poſſumus, excerpamus. Enimuero tantas mihi Caeſius hic ſtruices concinnat fructuarias, vt, quid ex ijs, quae deuorandae relliquiae ſuperſunt, primum, aut vltimum deſumam, decernere ſatis nequeam; nec quo nam pacto ab hac me tanta copia exoluam, ſciam. At vuae racemos, quos de ſerto ipſo prominentiores cernimus, arripiamus. Eoſdem, ni ſuo tempore, locoq. è uite quis dempſerit, amaritudinem potius, quam ſuauitatem vllam praebere, nemo non uidet. Nam eos pro acerba, immaturaq. vua appoſitos ſepulchro opinamur. Vnde acerba, immaturaq. mors intelligenda omnino ſit. Nempe id ipſum qui ex C. Caeſij Nigri tumulo vuarum racemi propendent, deſignare uidentur. Et licet immaturam, acerbamq. mortem

mortem non niſi de pueris, iuuenibuſq. intelligi, ad caput XI innuimus; de grandioribus tamen natu dici quoque poſſe, non negamus; Plinij auctoritate fulti; qui de C. Fannij morte, à quo viro hiſtoria, de interfectis à Nerone hominibus inchoata, ac plane imperfecta relicta fuit, maerore affectus; eum, licet aetate prouectum; acerba tamen atque immatura morte obijſſe, demonſtrat, dum ad Maximum ita perſcribit. *Mihi autem videtur acerba ſemper, & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant.* & ſubdit: *nam qui voluptatibus dediti, quaſi in diem viuunt, viuendi cauſſas quotidie finiunt:* atque infit: *Qui vero poſteros cogitant; & memoriam ſui operibus extendunt, his nulla mors non repentina eſt; & quae ſemper inchoatum aliquid obrumpat.* Vnde non ſemper de pueris, iuuenibuſq. ſed de praeſtantibus virtute viris acerbam, atque immaturam mortem obſeruemus. Vel nos vuam ipſam pro vite, ex qua ea producitur, capiamus: per quam humanae vitae imbecillitatem conijcere licet. Vſque adeo vitis imbecilla, fragiliſq. eſt, vt niſi multa diligentia cuſtodiatur; palis, alioue fulcimine ſubſtentetur; arboribuſq. adiungatur, breui eam tempore perituram ſcimus. Vel nos eandem imbecillitati, fragilitatiq. demus; quod ſcilicet breui eam langueſcentem, marceſcentemq. experiamur. Neque vero tacendum, quod vuam ad animi quoque anxietatem, maeſtitiamq. viri non ineruditi referunt. Compertũ eſt enim, vt qui meraceis (vt Gellij vtar verbis) poculis ingenium ingurgitant, malencolicos, maeſtoſq. fieri; atque inde triſtiori eſſe corde, planeq. obliuioſos. Quo circa non iniuria ſepulchris vuarum turgent racemi. Nam & maeſtos qui è vita decedunt, ſuos repente reddunt; unaq. immemores ſimul. Vix enim mortuorum memoria in propinquorum animis leſſus ſpatium praeterit. Cum autem in leſſus vocem inciderim, haud rem omnino ingratam facere ijs arbitramur, quibus huiuſmodi vox infrequens eſt; ſi quid leſſus ſit, explicemus. Leſſus igitur lugubris eiulatio eſt: quam quandoque prohibitam fuiſſe Cicero de Legibus his verbis teſtatur: *Mulieres genas ne radunto, ne ve leſſum funeris ergo habento.* Quibus ſane verbis lugubrem lamentationem in funeribus prohiberi, apertum eſt. Quonam autem pacto, ac tempore leſſus, lamentationiſq. modus praefiniretur, minueretur q. Nonnius Marcellus hac verborum complexione indicat: *Minuebatur populo luctus aedis dedicatione; cum à Cenſoribus Luſtrum condebatur; cum votum publice ſuſceptum ſoluebatur: Priuatis autem, cum liberi naſcerentur; cum honos in familiam veniret; cum pater, aut liberi, aut vir, aut frater ab hoſte captus domum rediret; cum puella deſponſaretur; cum propiore quis cognatione, quam is, qui lugebatur, naſceretur; cum in feſto c[illegible]is conſenſiſſent.* O vanas eorum ſpes, qui vt poſteros dites, feliceſq. ac ſui memores relinquant; ſuas, vt ita dicam, pauperant, atque infelicitant animas: ac ſuimet ipſi omnino, dum viuunt, obliuiſcuntur. At noſtrae ad fabas, proprias vita functorum epulas, admoueantur manus. Nam

nus. Nam apud Romanos faba inter funeſta recenſebatur. Vnde neque flamini eam omnino Diali tangere fas erat, neque appellare quidem. Lemuralibus iaciebatur Laruis; parentalibuſq. adhibebatur, & funebribus ſacrificijs. Facere operae pretium videar, ſi hic aliqua de ipſis Lemuralibus, rituq. ſacrorum pro mortuorum animis agendorum; deq. ipſis parentalibus, vt praefati ſumus; & vt capite XI huiuſmodi multa, ne caput in immenſam creſceret, praetereunda fuere, faba ipſa vrgente, pertractemus. Lemuralia, quae ab aliquibus & Lemuria dicuntur, Feſti dies erant Lemuribus ſacri: quae cum celebrarentur, templa omnia claudebantur, nuptiaeq. omnes infauſtae erant; quae dum menſe Maio fierent, res locum prouerbio fecit; *Malum menſe Maio nubere*. Noctu ſacra fiebant; & Deis Inferis inſtituta ad placandos, vt ferunt, Remi Manes: vnde Remuria dicta quoque fuiſſe, Porphirionis in primis ſententia eſt. Dum haec celebrabantur, fabam iacere noctu ſolebant, quam nigram eſſe oportebat. Ea ſe re Lemures, quas animas, Ouidio teſte, dixere ſilentum, domo eijcere arbitrabantur; Lotis eamdem manibus tractare, nudo pede per ora verſare, & poſt terga reijcere, aeriſq. tinnitum facere, conſueuerant: atque ut Lemures domo abirent, nouies orabant; idq. Maio menſe (ut dixemus) tribus noctibus peragi ſolitum eſt; donec, ſolutis religione animis, Manes expiatos putarint. De quibus Lemuribus, Faſtorum lib. V. ſic ait Ouidius.

Ritus erit veteris nocturna Lemuria ſacri
Inferias tacitis Manibus illa dabant.

qui poſt paullo infert:

Fama tamen veteres illis clauſere diebus;
Vt nunc Ferali tempore operta vides.
Nec viduae taedis eadem, nec virginis apta
Tempora: quae nupſit non diuturna fuit.
Hac quoque de cauſſa, ſi nos prouerbia tangunt,
Menſe malum Maio nubere, vulgus ait.

In parentalibus igitur, qui parentabant, vt faba veſcerentur, vſus obtinuit: qui ad multas nationes, multoſq. noſtrae Italiae populos continuata conſuetudine prouectus, etiam nunc perdurat. Cauſſam mihi ſciſcitanti, cur priſco ritu faba parentaretur, varia ex varijs ſcriptoribus palam fiunt. Varro in fabae flore luctus quaſdam litteras ineſſe commemorat: quod Plinius lib. XVIII. cap. XII. recenſet his verbis: *Varro*, inquit, *& ob haec Flaminem ea non veſci tradit, quoniam & in flore eius litterae lugubres reperiantur.* qui paullo ante haec: *ob haec Pythagorica ſententia damnata; vt alij tradidere; quoniam mortuorum animae ſint in ea. Qua de cauſſa parentando vtique abſumitur.* Ferunt Pythagoram ipſum, cum percuſſores fugeret, in aruum fabis conſitum incidiſſe; qua tutus ei dabatur exitus, ſi ſe in eam ſegetem abdere voluiſſet;

dere voluiſſet; ſed potius ab inimicis trucidari paſſus eſt, quam fabas, quas animarum receptacula ab eodem putabantur, conculcaret. Vermiculos illos, quos naſci in fabis facile ſolent, Pythagoras vel mortuorum animas eſſe, vel in eos animas ipſas tranfundi omnino opinari, memoriae proditum, lego. Pauſanias in Arcadicis ſcribit: ex omni leguminum genere dona à Pheneatis Cereri tradita fuiſſe, praeter fabas; quas impurum legumen, ob eam, quam modo dicebamus, rationem fortaſſe ab eodem Pauſania appellatur. Ob hanc etiam cauſſam Pythagorae edictum ferunt: *A fabis aſtineto*. Cuius edictum, ſiue enygma, non deſunt, qui varie quoque interpretentur. Plutarchus de liberis educandis, abſtinendum à tractandis publicis muneribus, ea ſententia Pythagorã edixiſſe putat; propterea quod in creandis antiquitus magiſtratibus, ſuffragia per fabas calculorum loco ferebant. quod is poſtea in Problematum libro diuerſe enarrat. Ait enim Fabam eadem cauſſa prohibitam à Pytbagora fuiſſe, quod ſcilicet, omnia legumina, ventum, atque humorem impurum afferant corporibus, Veneremq. ob hanc etiam rationem prouocent. In quam ſententiam Tullius de Diuinatione primo ita ſcribit: *Iubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, vt nihil ſit, quod errorem animis perturbationemq. afferat. ex quo etiam Pythagoreos interdictum putatur, ne faba veſcerentur, quae res habet inflationem magnam.* & ſubdit: *is cibus tranquillitatem mentis quaerentibus vere contrarius*. & libro ſecundo eiuſdem operis haud diſsimilia narrat, dum ait: *Faba quidem Pythagorei, vtique abſtinuere: quaſi vero eo cibo mens, non venter infletur*. Ex quo, cum fabae eſione mentis tranquillitatem adimi, mentemq. ipſam obſtupeſcere videamus, non ab re igitur in parentalibus comedi eam ſolere arbitramur; quod ſcilicet lugentibus maerorem, triſtitiamq. induceret: atque ideo funeſta faba; proinq. ſepulchris, parentalibuſq. apponi ſolita videtur. Plutarchus quoque in Sympoſiacis narrat; apud Aegyptios tantam eſſe fabarum religionem; vt eam neque ſererent, neque comederent: immo, vt teſtis Herodotus eſt, nec eam adſpicere fas eſſet. Quin Plutarchus ipſe in Problematibus, praeter cetera, damnatas fabas fuiſſe, narrat, quod Lethes, & Erebi ſint. Quod ipſe ita interpretor, vt obliuionem etiam propter mentis hebetationẽ ferat. atque ideo eadem in parentalibus quoque uterentur. Quae res ſymbolum quoddam cum ijs, quae de vua in medium ſupra etiam attulimus, habere videtur. Vt ſcilicet ea parentantes propterea veſcerentur, quod eiuſdem eſitatione ſtuporem menti inducerent, ex quo facile mortuorum obliuio fieret. Et vt aliqua etiam noſtro ex ingenio depromamus: ea de cauſſa fabam quoque funebrem habitam, mortiq. attributam putarim: primum quod eius flos niger, palliduſq. veſitur; cuius colore mortui plane efficiuntur; dein quod nigrum illud, quod fabae ſummitati adhaeret, hilum Latine dicitur, ex quo fit nihilum; per ſyncopẽ uero nihil, vel nil; quod ſcilicet haec noſtra,

noſtra, quam vitam ducimus, prae ipſa aeternitate, nihil omnino videatur.

breue, & irreparabile tempus.

Omnibus eſt vitae. vt ait Virgilius. &

Vitae ſumma breuis ſpem nos vetat inchoare longam

Horatius; atque alibi: *Viue memor, quam ſis aeui breuis.*

Sed longior ſim, ſi omnia, quae nunc mihi de vitae breuitate ſuccurrunt, perſequi ſtudeam. Quid ipſa vitae breuitate perſpectius. Peruiuat quis vſque ad ſummam aetatem, breue tamen eſt. Nemo non extremo vitae ſpiritu, tametſi tercentos vixerit annos, ſibi vixiſſe nihil videtur. Sed à fabis, quas nos ſatis metipſi ingurgitauimus; ad Taenias, quarum voce dilemma quoque ipſum praemuniuimus; manus, mentemq. porrigamus. Taenias porro eas appellamus, quas de ſerto ipſo, deq. vtroque bragmate, faſciolarum forma, dependent. Eaſdem in frequentiori vocabulo, at fortaſſe veriori Lemniſcos veteres appellarunt. ijſdem ſepulchra ipſa, vrnas, araſq. ſertaq. & corollas, ſepulchris, vrnis, ariſq. affictas, exornare eoſdem conſueuiſſe, non paucis vetuſtatis monumentis edocemur. De ijs Plinius, cum de coronarum honore, apud antiquos habito, peragit, ita libro XXI capite tertio exorditur: *Craſſus diues primus argento, auroq. folia imitatus, Ludis ſuis coronas dedit; acceſſeruntq. & Lemniſci; quos adijci, ipſarum coronarum honos erat: propter Etruſcas; quibus iungi niſi aurei non debebant: Puri diu fuere ij.* Eſt etiam locus apud Plautum in Pſeudolo, vbi Pſeudolus ſeruus, haec temulentus inter cetera loquitur: *Vnguenta, atque odores, Lemniſcos, corollas dari dapſiles.* Suetonius dum de Neronis è Graecia redditu, eiuſdemq. triumpho compendioſe narrat, huiuſmodi verba profert: *Incedenti paßim victimae caeſae, ſparſo per viam identidem croco; ingeſtaeq. aues, & Lemniſci, & bellaria.* & ſtatim ſubdit: *Sacras coronas in cubili circum lectos ponit.* Ex quibus & Plauti, & Suetonij verbis Lemniſcos, ſeorſum à coronis vſurpatos, deprehenditur. Etenim quandoque coronis ipſis, ſertiſq. adhibitos, quandoque etiam ſeparatim in vetuſtis lapidibus, ariſq. admotos & ipſe non raro animaduerti. vt ſcilicet, Lemniſcos ipſos ornamenti ſatis per ſe fuiſſe, dijudicem. Quandoquidem coronas ipſas ex Lana confici, ex qua ipſi Lemniſci conſtabant, à Feſto Pompeio non obſcure traditur. ait enim: *Lemniſci faſciolae coloriſiae dependentes ex coronis, propterea dicuntur: quod antiquiſsimum fuit genus coronarum lanearum.* Quo loco *Laniſci* pro *Lemniſci* ab Hieronymo Maggio, viro bonarum artium ſtudijs erudito leguntur. Eodem ſiquidè, nomine ab ipſo Feſto ijdem appellari Maggio videntur; nam illa verba; *quod antiquiſsimum fuit genus coronarum lanearum,* aperte Lemniſcos ex Lana fieri, oſtendere Maggio perſuaſum eſt. Ego vero à Maggio libenter ſum; putoq. quod illi in mentem venit, vt Laniſci, non autem Lemniſci vocitentur, haud à ratione ipſa diſcrepare. Sed mihi & peruulgata om-

gata omnium quotquot viderim, Plinij, Plauti, & Suetonij vetuſtorum codicum; atque inter litteratos plane recepta, & comprobata lectio negotium nonnihil in primis faceſsit; dein Plutarchi verba in Syllae vita, quae Latine è Graeco conuerſa, ſic ſonant: *Nam illico ſacrificanti apud Tarentum, quo decurrerat, victimae iecur coronae Laureae, & Lemniſcorum binorum, ex illa dependentium, habere viſum eſt figuram.* Quam lectionem viri eruditi non pauci germanam agnoſcunt. Quinimmo in Graeco λμνίσκων pro λημνίσκων perperam legitur. λημνίσκος vocant Graeci, teſte Hiſichio, τὰς τενίας, quas Syracuſij, vt idem tradit, ταινίας appellant. Latini vero Graecos imitati taenias nominant. *Puniceis ibant euincti tempora taenis:* Virgilius ait Aeneid. v. vbi Seruius ſic: *Puniceis taenis, vittis roſeis. & ſignificat Lemniſcatas coronas, quae ſunt de frondibus, & diſcoloribus faſcijs. Vt ait Varro magni honoris ſunt.* & infert; *taenis autem modo pro vittis, alias extremitates vittarum dicit*; & teſtatur verſum illum, qui eſt Aeneidos ſeptimo, *fit longae taenia vittae.* Vnde & Taeniae, & Lemniſci idem ſignificare ex Seruij verbis videntur; & Taenias, & Lemniſcos diſcolores faſcias fuiſſe, magnoq. honori adhiberi Seruij quoque verbis, de Varrone deſumptis, confirmatur. Et lemniſcatas coronas pro inſignibus, & honoratis coronis habitas fuiſſe, Lectitamus. Lemniſcatam palmam Cicero pro Roſcio Amerino appellat nobilem, atque inſignem; quam propemodum opinor fuiſſe, quod Feſtus Lemniſcatum nominat. id ex eodem Feſto, eſſe ait Blondus libro de Roma triumphante ſecundo palmam, quae gladiatoribus ob victoriam dabatur: quam raro quiſpiam vltra ſextam reportaſſe legitur. Quod autem Lemniſcos, & taenias eaſdem eſſe arbitremur; praeter Seruij auctoritatem, qui taenias puniceas Lemniſcatas coronas, quae de frondibus, vt ipſe ait, & diſcoloribus faſcijs ſint, aperte tradit; ex Ennij in Alexandro fragmento ſententiam noſtram comprobari magnopere putamus. ait enim: *Volans de caelo cum coronis, & taenijs.* id ipſum quoque dilucide ex Caecilio oſtenditur, dum in Androgyno ſic: *Sepulchrum plenum taeniarum, ita vt ſolet.* vbi taeniarum vocem pro Lemniſcarum poſitam; nemo, opinor, ambigit. Ex quibus etiam verbis ſepulchra taenijs, ideſt Lemniſcis ipſis adornari ſolita fuiſſe deprehendimus. Ijſdem & vrbem ipſam excoli, atque exornari in more fuiſſe, ex Accio quoque in Neoptolemo compertum habeo; dum inquit: *Decorare eſt ſatius, quam vrbem taenijs.* Propemodum vrbem, & vias, vt ex Suetonio perſpici poteſt, taenijs, Lemniſciſq. ipſis decorari antiquitus crediderim; atque nunc Bononiae aedes, templaq. diuorum feſtis diebus ſolent; quae ſericeis faſciolis (eſt enim Bononia ſerico abundantiſsima) in varias formas circumductis, compliciatiſq. compta, excultaq. mirifice ſpectentur. Ergo, ſiue Lemniſcos, ſiue ex aliorum ſententia Laniſcos, ſiue taenias appellare malumus, hono-

ris, ac nobilitatis ergo, vbicunque locorum poni conſueuerant, adhiberi ſolere, ex ſupra in medium allatis non obſcure cernimus. Quo circa non niſi nobiliorũ virorum tumulos ijſdem cohoneſtatos exiſtimarim; vt ſupra de cupreſſu ex Lucano patuit. Sed noſtrae fortaſſe properationi hac exactiore explanatione diuturnam moram, & legentium facile naribus bilem concito. Neque vero omnino poenitet, eorum me eſſe ſententiae, qui in ijs rebus, quae non facilem videntur habere intellectum, copiam potius reprehendi malunt, quam dilucidam expoſitionem quaeri. Sat notum eſt illud: *breuis eſſe laboro obſcurus fio*. Qui poteſt è diuerſis floſculis, rerumq. varietate, multipliciq. ſpecie; non diuerſa, variaq. atque adeo multiplici, & vltra quandoque modum, oratione vti? Id ſi quis reprehendit, agnoſcat prius ſuae orationis ſterilitatem; noſtram mox dicendi copiam, ſi volet, inſectetur. vel Ciceronem ipſum audiat, qui cum libro de Orat. I. oſtendere velit quid inter Diſertum, & Eloquentem differat, his verbis exponit: *Eloquens hoc vel maxime differt à Diſerto. Diſertus eſt enim, qui poteſt ſatis acute, atque dilucide apud mediocres homines, ex communi quadam hominum opinione dicere: Eloquens vero, qui mirabilius, & magnificentius augere poteſt, atque ornare quae vult: omneſq. omnium rerum, quae ad dicendum pertinent, fontes animo, ac memoria continet.* Age, quoniam uero cum iſtis Zoilis ex ſyngrapha, (vt aiunt) atque ex ſcriptis agendum eſt nobis; non ne Zeno ille, vt ex eodem quoque Tullio de Oratore perfecto ad Brutum, & ſecundo de Finibus loquamur; dum Dialecticam, oſtendere volebat, digitos compreſſerat, pugnumq. fecerat; atque huiuſmodi Dialecticam aiebat eſſe; cum vero manum deduxerat, ac dilatauerat, Eloquentiam deſignabat? vt ſcilicet haec dicendi ratio, vt optime ex Ariſtotile ipſo probat Cicero, latior ſit, illa loquendi contractior? Ad hanc ipſam formam, bone vir, quiſquis es, qui nobis quotidie obgannis; virtutem maledictis aſsidue carpis; naſcenti aliorum gloriae inuides; adſpiramus: vtinam manibus queamus attingere. Verum noſtro inſtituto curſu prouehamur. Et ſi quid, quod ſtudioſis vſui eſſe poſsit, in ipſo Sex. Caeſij monumento aduertimus, ne deſiderium apud cupidum lectorem rei cuiuſpiam relinqui patiamur. Vtar igitur poſt hac, quod in hoc extremo labore, opportune vt ſane defatigato; vir mihi ſumma prudentia praeditus, ampliſsimus Cardinalis Caeſius heri veſperi edixit; qui cum omnia ut coaceruarem, ad finemq. ut maturrime properarem, dudum imperaſſet (currentem nimirum incitarat) prouerbij illius non contemnendi memor: *canis feſtinans caecos parit catulos*: (ſolent & agentes quandoque ipſa feſtinatione quaſi compede quodam cohiberi, ac retardari, quod ipſe hac mea properatione facile experior) dieculam noſtrae lucubrationi adijciens, Vt feſtinem lente, praecipit. Serto itaque meo modo depexo, ac defrugato; quid duo illa foramina, quae in lapide ſummo

patent,

patent, nobis videantur, ſi poſſumus, iuxta herile imperium, proferemus. Duplex mihi ex ijs coniectura affertur, quam mox exponam. Duplex primum cinerum conditorium exiſtimare ducor; quod ſcilicet Glyptus Caepicus amico ſuo, Sex. Caeſio, & ſibi ſepulchrum extruxerit. Sed quoniam dictio SIBI, quae omnino apponi ſolebat, quoties quis ſuo quoque cadaueri locum ſepulturae definiebat, deeſſe videtur; priore facile opinione deijcior; alteriq. propius adhaereo. Ad caput XI de ſacrificiorum ritu, quae ad placandos Manes à Numa Pompilio primum inſtituta, dein duodecim tabulis confirmata; attingenda pauciora, quam ipſo initio propoſueramus, fuere: propterea quod caput ipſum in prodigioſam paene formam excreuerat. Ibidem igitur geminas, pareſq. ad ſacrificandum inferis Dijs aras conſueuiſſe erigi, demonſtrauimus: quas nigris, vel caeruleis vittis, pro quibus Lemniſcos ipſos intelligo, cupreſſuq. redimiri veteres ſolere, ſatis perſpicuum eſt. Illas geminas aras in vnam conuerſas, geminis tamen ſcrobibus, quandoque fuiſſe, ex geminis in Sex. Caeſij tumulo foraminibus coniectura duco. Non ſemel enim ipſi aduertimus, cippos, baſes, araſq. ipſas mortuorum cadaueribus, cineribuſue condendis, ipſiſq. ſacrificijs agendis exſtructas eſſe. quos cippos, araſq. vt plurimum ſummitate ipſa foramen, continere nemo non facile obſeruat. Cauum enim illum victimarum lacte, meroq. & melle repleri ſolebant; quo libationis genere Manes delectari, quae id ipſum referunt, plena ſunt poetarum tum Latinorum, tum Graecorum volumina.

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte,
Sanguinis & ſacri pateras: apud Virgilium lib. III. Aeneid. habetur, cum de Polydori funere inſtaurando agit: & lib. IV operis eiuſdem ſic:

Spumantemq. mero paterae vergentur, & atri
Sanguinis, & rapti gratiſsima cymbia lactis.

& libro quincto ſic:

Ille è concilio medius, comitante caterua,
Hic duo rite mero libans carcheſia Baccho,
Fudit humo, duo lacte nouo, duo ſanguine ſacro.

Vbi duo carcheſia vino, duo lacte, duo ſanguine fudiſſe Aeneam, propterea à Virgilio narrari crediderim; quod ſcilicet, cum Manibus, Inferiſq. Dijs duplicibus, ideſt paribus aris ſacrificaretur: ita & ijſdem ſacrificijs duplicia, pariaq. omnia adhiberentur. Humo infundi vinum, lac, ſanguinem, melq. quibus Manes ipſi, demortuorumq. animae veſci credebantur; nemini antiquitatis res perſcrutanti, non perſuaſum credo. Quam rem vt praeſtare facilius poſſent, humum ipſam iuxta Deorum Manium aras, ſepulchraq. ſcilicet excauabant, vt per terrae venas libamen illud citius ad Inferos, veluti opinabantur, penetraret. Cuius ritus, vna cum inferiarum ipſarum forma omnium ple-

nium pleniſsime, atque elegantiſsime Statius Thebaidos libro quarto exprimit ſequentibus carminibus:

Tum fera caeruleis intexit cornua ſertis
Ipſe manu tractans: notaeq. in limine ſiluae.
Principio largos nouies tellure cauata
Inclinat Bacchi latices, & munera verni
Lactis; & Actaeos imbres, ſuadumq. cruorem.
Manibus aggeritur: quantum bibit arida tellus
Trunca deinc nemora aduoluit; maeſtuſq. ſacerdos
Tres Hecatae, totidemq. ſacris, Acheronte nefaſto,
Virginibus iubet eſſe focos: tibi rector Auerni
Quanquam infoſſus humo, ſuperat tamen agger in auras
Pineus. hunc iuxta cumulo minor ara profundae
Erigitur Cereri; frondes, atque omne cupreſſus;
Intexit plorata latus; iamq. ardua ferro
Signati capita, & frugum libamine puro.
In vulnus cecidere greges; nunc innuba Mantho
Exceptum pateris praebibat ſanguinem, & omnes
Ter circum acta pyras, ſancti de more parentis:
Seminecis fibras, & adhuc ſpirantia reddit
Viſcera; nec rapidas cunctatur frondibus atris
Subiectare faces. &c.

Quo loco videre eſt Lactantium; à quo multa his ſacris opportuna traduntur. Sed Sillio quoque Italico eadem de re loquenti operae paullulum demus, eo loco, quo Scipionem inducit apud Auernum lacum parentantem.

Inducit iuuenem, ferroq. cauare refoſſam
Ocyus vrget humum; atque arcanum murmur anhelans
Ordine mactari pecudes iubet; acer aperto
Ante omnes taurus Regi; tum proxime diuae
Creditur Etneae caſta ceruice iuuenca:
Inde tibi Alecto, tibi nunquam laeta Megera,
Corpora lanigerum procumbunt lecta bidentum;
Fundunt mella ſuper Bacchiq. & lactis honorem.

Tangit idipſum, & Horatius lib. I. Saty. VIII. his verbis:

cruor in foſſam confuſus: vt inde
Manes elicerent animas, reſponſa daturas.

Poetarum princeps Homerus Vlyſſem ad Inferos Circes conſilio deſcenſurum, in foſſam primum mel cum lacte permiſtum, vinumq. & aquam infundentem inducit; qui dein oues aliquot mactans, ad earum ſanguinem mortuorum animas aduolantes diſtricto gladio arcet: neque eas ſinit de ſanguine

guine quidquam guſtare; immo ne accedere quidē; prius quam Tireſiam conueniat; de ſuoq. ac ſociorū reditu conſulat. Tireſias autem ſtatim, vt ad foſſam lactis, ſanguinis, ceterorumq. liquorum plenam acceſsit, Vlyſſem orat, vt ſe ſe aliquantiſper è foſſa apaget, gladioq. abſtineat; donec de ſanguine biberit. Qua re impetrata, & ſanguine hauſto; Vlyſſem ea omnia edocet, quibus ille facultatem in patriam redeundi ſit habiturus. Vlyſſem autem vmbrae aliae, praeter Tireſiam; atque eos Manes, qui nondum de Letheo flumine deguſtarant, non agnouerunt, niſi poſt epotum ſanguinem. Vnde ſine vlla difficultate conſtat, foſſam ipſam humi fieri ſolere ad excipienda libamina, quibus animae, Maneſq. ipſi euocarentur. Quam foſſam fieri poſtmodum in ipſis aris, mortuorumq. tumulis conſueuiſſe, hariolari licet. Quoniam vero binae furuae illae victimae fuerant, bina & foramina ad eorum ſanguinem excipiendum in cippo ipſo effecta putarim; cum bina earundem bragmata affiсta eidem cippo quoque etiam inſpectentur. His igitur certioribus (vt opinor) ſignis ad veritatem propius accedere videor, cur ſcilicet duplici excauatus lapis foſſa appareat. Nūc uero oculos ad ipſam lapidis inſcriptionem conuertamus, ex qua cum Sex. Caeſius, Sexti libertus inſpectetur: de libertatis donandae ritu aliqua (vt recepimus) dicenda videntur. Libertatis nomen, vt recte Paullus Manutius, alijq. obſeruant, ad multa transfertur. Dicitur & libertas, quae nexum à creditore liberat; quandiu enim vinculis, ob aes alienum conflatum in creditoris poteſtate quis tenebatur, liber vllo modo non erat; dein quae ciuem à magiſtratus iniuria: quouis enim delicto, ac ſcelere, vno excepto perduellionis crimine, ciues Romani à ſecuribus, faſcibusq. ideſt à nece, & à verberibus veterum legum, Valeriae, Porciae, Semproniarumq. beneficio defendebantur. Accipitur & libertatis nomen latius; cum ius illud intelligimus, quod inter omnes ciues aequum nullo neque fortunae, neque dignitatis diſcrimine leges conſtituunt; vt omnes liberi ſint; nemini quiſquam, praeter quam legibus, obtemperet. quo genere liberi etiam populi dicebantur, qui ſuis legibus vterentur: quique neque Regibus, neque cuiquam populo parerent; neque cuiquam prorſus vectigal penderent; qualem fuiſſe aliquando Carthaginem, Corinthum, Athenas, &, vltra quingentos annos, Romam, nemo non legit. Verum nos de ipſo libertatis nomine, quae praecipue in manumiſſos conuenit, diſſerere hoc loco ſtatuimus. Manumiſsi autem ſerui dicuntur, qui nō amplius in dominorum ſunt poteſtate. Quam rem à iure gentium initiū ſumpſiſſe, declaratur à Iuſtiniano Inſtitutionum libri primi titulo quincto; vbi de Libertinis agitur. Ait enim eo titulo Imperator: *cum iure naturali omnes liberi naſcerentur, nec eſſet nota manumiſsio, cum ſeruitus eſſet incognita.* Quo loco aliquid deeſſe putarim, atque infert: *Sed poſtquam iure gentium ſeruitus ingenuitatem inuaſit, ſequutum eſt beneficium manumiſsionis; & cum vno*

communi nomine omnes homines appellarentur; iure gentium tria hominum genera eſse coeperunt: liberi, & his contrarij, ſerui; & tertium genus libertini, qui deſierant eſſe ſerui. Vbi pro *Libertini* voce libenter liberti nomen reponerem. niſi malumus Libertinos, quos ex libertis procreatos ſcimus, & quorum parentes ſeruitutem ſeruiuerant, pro ipſis libertis, qui quaſi ſeruitute liberati dicuntur, accipere. Nam, Vlpiano teſte, libertus dicitur, quem quis ex ſeruitute ad ciuitatem Romanam perduxit. Quod manifeſtius ex Suetonio in Claudio his verbis oſtenditur: *Libertinos dictos non ipſos, qui manumitterentur, ſed ingenuos ex his procreatos.* Sed ipſa Suetonij verba alij aliter aeſtimarunt: in quibus vt noſtrum nos iudicium interponamus, temporis ſpatio priuamur. Fieri tamen potuit, vt Libertinorum, & libertorum vocabula Iuſtiniani temporibus, eiuſdem notionis, vſurpari occoeperint, pro ijs videlicet, qui, poſt iuſtam ſeruitutem, libertatem eſſent conſecuti. Manumiſsionem tribus modis Ciceronis tempore celebratam ex ipſius in Topicis verbis obſeruatur: dum ait: *ſi neque cenſu, neque vindicta, neque teſtamento liber*. Quo loco Boetius tribus modis manumitti ſeruos conſueuiſſe ſcribit, his plane verbis: *aut ſi quis conſentiente, vel iubente domino, nomen ſerui incenſum detuliſſet*; qui cenſus, Vlpiano teſte, centum nummum eſſe debebat, quos aut per ſe acquiſiſſent; aut domini eandem facultatem impertijſſent: *aut virga in caput ſerui à Praetore impoſita quae vindicta dicebatur; in libertatem vindicatus eſſet: aut à domino teſtamento liber relictus eſſet.* Manumiſsionem autem per cenſum ſunt qui à Seruio Tullio, cum is cenſus auctor fuiſſet, inſtitutam putent. Eorum vero, qui à dominis teſtamento relicti ſunt, initium à XII tabulis ductum fuiſſe, Pomponius exiſtimauit. cum enim Pomponius XII tabularum ea verba intueretur: VTI SVAE REI QVISQVE LEGASSIT ITA IVS ESTO: Eadem ad manumiſsiones quoque pertinere, idem putauit: atque ita interpretatus eſt, vt quotquot è ſuis quiſque ſeruis liberos relinquere vellet, poſſet. Scimus multis modis praeter tres ſupra narratos, apud ipſum Iuſtinianum eodem libro, à me citato, manumiſsionem procedere: aut enim, vt ipſe inquit, ex ſacris conſtitutionibus in ſacroſanctis Eccleſijs (quod Chriſtianis Imperatoribus mox factitatum fuit) aut inter amicos, aut per epiſtolam, aut per aliam quamlibet vltimam voluntatem. qui ibidem etiam ita perſcribit: *Serui vero à dominis ſemper manumitti ſolent: adeo vt vel in tranſitu manumittantur: veluti cum Praetor, aut Praeſes, aut Proconſul in balneum, vel in theatrum eant.* At nos, quomodo ſerui vindicta manumittebantur, explicemus. Idem, quem ſupra nominauimus, Boetius in Ciceronis Topicis, *Vindicta* inquit, *eſt virgula quaedam, quam lictor manumittendi ſerui capiti imponens eundem ſeruum in libertatem vindicabat, dicens quaedam verba ſolemnia, atque ideo virgula illa vindicta vocabatur.* Haec enim ſolemnior manumiſsionis forma fuiſſe

ma fuiſſe videtur. Quin etiam, qui inter amicos manumittebatur, niſi vindicta tangendi, ſeu percutiendi forma accederet, manumiſsionem inanem fuiſſe, ex Iunioris Plinij verbis conijcimus; quae ſunt huiuſmodi: *Spero, immo confido, facile me impetraturum, vt ex itinere deflectat ad te; ſi voles vindicta liberare, quos proxime inter amicos manumiſiſti:* Plutarchus de ijs, qui tardius à DEO puniuntur, ita inquit: *Romani eorum corporibus, quos in libertatem vindicant, tenuem feſtucam imponunt.* Quae feſtuca eadem, ac vindicta nominatur. Et vindictam, praeter Boetij opinionem, à Vindicio appellari Liuius libro ſecundo teſtatur. Qui ſeruus cum nobilium adoleſcentum coniurationem patefeciſſet & libertate, & ciuitate donatus, teſte eodem Liuio, fuit. Verba Liuij ſunt haec: *Praemium indici pecunia ex aerario, libertas, & ciuitas data eſt. Ille dicitur vindicta liberatus: quidam vindictae quoque nomen tractum ab illo putant, Vindici ipſi nomen fuiſſe. Poſt illum obſeruatum, vt qui ita liberati eſſent, in ciuitatem accepti viderentur.* Quod Plutarchus idem fere exprimere videtur in Poplicolae vita his verbis: *vt vindex primus libertinus, ciuis Romanus fieret, & in qua vellet tribu ſuffragium ferret.* Hac igitur vel à Praetore, vel à Lictore libertate ſeruos donari, duobus Perſij locis in primis probatur: ita Perſius de ſe loquens:

Vindicta poſtquam meus à Praetore receſsi;
Cur mihi non liceat? iuſsit quodcunque voluntas.

Nam ad Praetorem Vrbanum demandatam manumittendi ſeruos vindicta poteſtatem lego. De hac vindicta ſic pro Rabirio Cicero: *Seruos noſtros omnium ſuppliciorum metu dominorum benignitas vna vindicta liberat.* & de feſtuca Plaut. Milite Glorioſo in hunc modum:

Quid hic, aut vnde eſt? PA. *à luculenta, atque feſtiua femina,*
Quae te amat: tum quae expetiſcit pulchram pulchritudinem.
Eius hunc anulum ad te ancilla porro vt afferrem, dedit:
PY. *Quid ea? ingenua, an feſtuca facta; ſerua an libera eſt?*
PA. *Vah, ego ne vt ad te ab libertina eſſe auderem internuncius?*

& alio loco Perſius:

Non in feſtuca lictor, quam geſtat, inani. vbi & feſtuca pro vindicta; & Lictor pro Praetore vſurpantur. Huiuſmodi per vindictam, ſeu per feſtucam à Praetore, vel Lictore ſeruatum manumiſsionis ritum lubet nunc in hominum conſpectum dare, ex tabella marmorea peruetuſta repraeſentatum; quae prae Palutiorum aedibus, multis locis effracta, Romae in eam, quae pagina auerſa mox ſequetur, formam ſpectatur. Editur nunc primum; & ad veram à nobis ſimilitudinem ex ipſo archetypo deprompta. Digna viſa eſt memoria, quae ad poſteros traditione perueniat, antequam in calcem ab auidis, auariſq. hominibus, magno cum rerum antiquarum, bonarumq. artium ſtudioſorum intertrimento, vt cetera huiuſmodi paſsim in vrbe videntur, conuertatur; atque in rudera, caementaq. reducatur:

Hic Prae-

Hic Praetor, vel, ſi malis, Lictor (licet Praetor mihi videatur) vindicta ſeruum pileatum, nudumq. & cernuum percutit. Vt vero corona ſignum erat ſeruorum venalium, ideoq. ſub corona venire dicebantur; vnde Caeſar lib. bell. Gall. III. *Itaque*, inquit, *omni ſenatu necato, reliquos ſub corona vendidit:* ſic pileus libertatis erat. *Poſtero die ſerui ad pileum vocati, & carcere vincti emiſſi:* Liuius lib. ait IV belli Punici. *Seruiſq. ad pileum fruſtra vocatis, in Siciliam profugit.* Suetonius in Tiberio ſcribit. *vocatiſq. ad pileum ſeruis, aduerſarios vicit.* Plinius de Viris Illuſtribus. Praetor igitur, ſeu vt Perſio, & alijs quoque videtur, Lictor vindicta tangens ſeruum in libertatem vindicabat. Quo vindicationis genere ita, vt Tacitus ſentit, manumiſſi in ſeruitutem ob ingrati animi crimen reuocari amplius non poterant. Licet vero iure conſultiſsimo, noſtrae aetatis viro, Ioanni Angelo Papio, atque alijs parum id cohaerere videatur cum ipſis Legibus; atque in primis cum Lege: Si manumiſſus C. de libertis, & eorum liberis. Sunt qui ſeruos, poſtea quam vindicta manumiſsi eſſent, raſo capite, in Feroniae templo,

Liberto-

Libertorum Deae, adſumpſiſſe pileum affirment: quibus haud ipſe facile propter lapidis ſupra adpicti figuram, aſſentior: ubi ſeruus, cum vindicta ſeruitute eximitur, pileatus manifeſto apparet. Prius vero pileum in eodem Feroniae templo eundem indui, veriſimilius eſt; ac deinceps ad Praetorem, aut Lictorem ductum, vindictae ſuccubuiſſe. Verum lapidem ipſum conſideremus: in quo Praetoris, ſeu Lictoris ſimulacrum in primis viſitur; qui manu ſiniſtra flagrum tenere videtur, quo ſerui ipſi, ſi quid apud heros commeruiſſent, plectebantur. Vnde Flagriones, teſte Nonio, dicti ſunt ſerui qui flagris ſubijciebantur; vt Verberones à verberibus. Hinc flagellum proprie ſeruorum poena, vt liberorum fuſtis. Marcellus L. In ſeruorum; titulo de Poenis, ſic: *Ex quibus cauſsis liber fuſtibus caeditur; ex ijs ſeruus flagellis caedi, & domino reddi iubetur*. Iuxta ſiue Praetorem, ſiue Lictorem ſeruus alius libertate, vt puto, donatus apparet; dimidiatus fere vetuſtate lacer; qui itidem manu ſiniſtra flagrum geſtat; dextera colliberti cuiuſpiam (ut conijcere licet; nam propter lapidis fracturam brachium tantum eminet) in gratulantis modum de libertate adepta, dexteram prehendens. Vel, quod nunc mihi in mentem venit, dextera illa; qua ſerui, ſeu liberti dextera cōprehenditur, domini, ſeu patroni dicatur, ſeruum de manu, ideſt de ſua poteſtate, coram magiſtratu, emittentis. vnde proprie ipſa manumiſsio dicta. Nam, ſi Feſto credimus: manumitti ſeruus dicebatur, cum dominus eius, aut caput eiuſdem, aut aliud membrum tenens dicebat HVNC HOMINEM LIBERVM ESSE VOLO: atque de manu emittebat. Flagrum ſerui, libertate donati, manui forte tradebatur; vt ne ſcilicet ſe illi obnoxium fore amplius formidaret; atque ea de cauſſa flagrum quoque in Praetoris, ſeu quiſquis ille eſt, qui ſeruum vindicta caedit, manu ineſt; ut, tanquam libertatis ſignum, id ipſum ſtatim ſeruo, ſeruitutis iugo exempto, condonaret. Cur uero nudos ſeruos in ipſa libertatis adeptione adeſſe uellent; haud difficilis hariolatio eſt. Libertas enim nil aliud eſt, quam quae à ſeruitute liberat; exuitq. liberoſq. & ingenuos homines praeſtat: quos, qui ſunt, eoſdem & aperto, & nudo animo dicimus. Quaerenti autem cur libertatis ſignum pileus eſſet, haec nunc mihi praecipua ſententia ſubuenit; quod pileus apud Graecos nobilitatis in primis indicium erat: unde Vlyſſem pileatum affingi ſolitum legimus; quod ſcilicet ex utroque parente ſumma illi nobilitas obtigiſſet. Quam nobilitatem in Aiacem is, apud Ouidium, hac oratione oſtentat:

Nam genus, & proauos, & quae non fecimus ipſi,
Vix ea noſtra voco: ſed enim quia rettulit Aiax,
Eſſe Iouis pronepos, noſtri quoque ſanguinis auctor
Iuppiter eſt; totidemq. gradus diſtamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater eſt, Acriſius illi;

Iuppiter huic: neque in his quiſquam damnatus, & exul.
Eſt quoque per matrem Cylleniam addita nobis
Altera nobilitas: Deus eſt in vtroque parente.

Nobilitas vero per libertatis conſecutionem vna quoque etiam acquiri uidebatur. Cuius, ut modo dictum eſt, pileus ſpecimen erat: atque hinc libertatis ſignum. Non ſemel numiſmatum, atque antiquarum rerum ſtudioſis occurrunt uetuſti nummi; nunc cum pileo, nunc cum libertatis ſimulacro, pileum gerente. omitto reliquos. Duo hic duntaxat appicti, prae quamplurimis, ad fidem ſint. alter Bruti eſt, cum pileo inter duos pugiones collocato; ex quo Brutum, & Caſſium duos in primis coniurationis principes, patriaeq. in libertatem uendicatores intelligi, ex Dione diſcimus: nam per pugiones caedem patratam, per pileum uero libertatem agnoſcere eſt. Sub pilei, pugionumq. ſitu huiuſmodi litterae ſunt: EID. MAR. ideſt EIDVS MARTIAE, quo die Caeſar occiſus eſt. Nummus alter Caligulae eſt; ab eo forte initio principatus, ut Romanos hac libertatis ſpecie deciperet, percuſus; uel, ut ex auerſa nummi parte inſpectatur, ob ducenteſimas populo remiſſas; nam in ipſius nummi orbe hac circumſcriptae litterae ſunt: PON M TR P III COS TERT, ideſt Pontifex Maximus Tribunicia Poteſtate tertia, Conſul tertium: in orbe medio, hae RCC Remiſsis Ducenteſimis. Pileus uero in primo orbe cernitur. Vtriuſq. nummi figura haec eſt.

Quin etiam Libertas ipſa multis & Claudij, & Galbae, & Neruae, & Traiani, & Antonini, & aliorum Imperatorum, ac Principum nummis, in feminae ſpeciem, manu pileum gerentis, non raro appicta reperitur, cum inſcriptione LIBERTAS PVBLICA. Vnum dumtaxat repraeſentabimus, quo Libertas ipſa publica continetur, quae manu ſiniſtra haſtam, pro qua vindictam crediderim, dextera pileum, ac vinculum de collo dependens ſubſtinet. Quo ſymbolo libertatis donationem, & ſeruitutis ſolutionem libenter explicarem. licet nonnulli interpretentur: vt ſcilicet, qui huiuſmodi nummum princeps cuſerit, contumacibus vincula iniecturum, obtemperantibus ſe libertatem donaturũ, innuere uoluerit. iuxta illud: Duabus rebus Rempublicam contineri, Praemio, & Poena. Nummi figura eſt huiuſmodi;

iuſmodi; à Pyrrho Ligorio, inter multas inſcriptiones, quas ab eo petieram, dono miſſa.

Exſtat quoque Macrini nummus, mihi à Iulio Velio, viro perhumano, indicatus, cum eodem libertatis ſimulacro, ijſdemq. litteris excuſus. Nam, ſi Capitolino credimus, Senatus auditis Macrini litteris, ſperans eum libertatem publicam curaturum, eundem in patricios allegit. Lubet praeterea ex Gellio lib. VII cap. IV dicere; pileatos ſeruos eos quoque appellatos, quorum nomine venditor nihil praeſtaret. cuius rei cauſſam Caelius Sabinus, (quem Caeſium Sabinum putarim) de quo Gellius ipſe verba deſumpſit, fuiſſe ſcripſit: quod eiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in vendundo deberent; vt emptores errare, & capi non poſſent: neque lex vendundi operienda eſſet, ſed oculis iam perciperent, quod nam eſſet mancipiorum genus. Nam quemadmodum antiquitus mancipia, iure belli capta, coronis induta veniebant (& idcirco dicebantur ſub coronis venire; ac plane corona ſignum erat captiuorum venalium) ita pileus impoſitus demonſtrabat, eiuſmodi ſeruos venundari, quorum nomine venditor, vt dictum eſt, emptori nihil praeſtaret. Erat enim in more poſitum, vt venditor ſe nexu, dicis cauſſa, obligaret ad rem perpetuo, mancipi, hoc eſt, emptori praeſtandam; in ſeq. prorſus euictionis periculum reciperet. Quod optime ex Plauto, in Perſa obſeruatur, dum ait:

Ac ſuo periculo is emat, qui eam mercabitur
Mancipio; neque promittet, neque quiſquam dabit: & ſubdit:
Nihil mihi opus eſt litibus,
Niſi mancipio accipio; quod eo mihi opus
Mercimonio? TOX. *nihil pericli videtur, ne metuas,*
Ne quis vero Arabia penitiſsima perſequatur eam

Sed ad rem reuertamur. Pileati igitur, vt ex lapide ipſo Romano apertiſſime liquet, ſerui manumittebantur, qui pileum raſo prius capite accipiebant: vt plane oſtendit Amphitryone Plautus, ſub Soſiae perſona, his verbis:

Niſi etiam is quoque me ignorabit; quod ille faciat Iuppiter,
Vt ego hic hodie raſo capite caluus capiam pileum.

Verumtamen quiſquis Plauti verba, noſtramq. ſententiam cum lapide ipſo

 comparet,

comparet, inter ſe differre admodum forte arbitrabitur; cum ſeruis, qui in lapide adſculpti pileati ſunt, capillorum capronae, antiaeq. in occipite, ſincipiteq. atque vtroque in tempore prominere videantur. Haud porro totum caput radere, more plane receptum fuiſſe, crediderim; ſed vertice tantum. Quomodo nunc ſacris initiati, ſacerdoteſq. omnes noſtri temporis vtuntur: qui vel mundana ſeruitute exuti, in CHRISTI que liberi à Daemone relligionem ingreſsi; vel ſpretis omnibus mundanis diuitijs, voluptatibuſq. libera mente vt caeleſtia contemplentur; inſigne forte hoc geſtare videntur; vel, cũ auctore Beda in Eccleſiaſtica hiſtoria Anglorum, ideo à maioribus lege ſancitum, hoc radendi verticem in conſuetudinem veniſſe, affirmemus; vt quod initio probro, ignominiaeq. datum fuerat; hoc honori deinceps, ac decori haberetur. Nam, ut idem ſcriptis prodidit, Petro, Antiochiae concionanti, fuit ab improbis ſummum caput abraſum; ut ludibrio ſpectantibus foret. Fuiſſe uero caput abradere ſummae olim ignominiae, hoc in primis argumento probatur: quod miſsis à Rege Dauid ex ſuis nonnullis ad Hamon Regem, ut, nomine ſuo, parentis morte grauiter maerentem conſolarentur, eoſdem Rex ſuſpicatus, ne exploratores forent; capita abradi; praecidiq. tunicas ad nates uſque imperauit; qua ignominia, probroq. affectos, domum eos remiſit: ex quo grauiſsimum illud bellum inter Hamon, & Dauid ipſum exortũ, apud Ioſephum de Iudaico bello, libro VII cap. VI & Paralip. lib. I. cap. XIX legimus. Quem morem radendi capita, ignominiae cauſſa, ipſi etiam Longobardi longiſsimo poſt tempore obſeruarunt. Nam Archpertus, inuaſo per uim regno, Rhotarim ducem, qui Linthperti pueri regni parti fauebat, capite totondit. Sunt qui hunc inter ſacerdotes noſtros ritum à Nazaraeis, percelebri Iudaeorum gente, exortũ ferunt; quod illi ſcilicet prius capillum alere conſueuiſſent; comam mox prominentiorem factam, abraderint; quam in ſacrificijs igni imponebant; ut eo modo ſuae pietatis perfectionem DEO conſecrarent: ut idem, quem modo citauimus, Ioſephus teſtatum lib. IV reliquit. Reſtat, ut quoque ad ipſam libertatis donationem, ſeu ſeruorum manumiſsionem, morem etiam fuiſſe adijciamus: eos, qui manumittebantur, manu domini ipſorum capiti impoſita, vel, ut melius putamus, dextera prehenſa circumagi ſolitos. unde Perſius Saty. V ſic: *quibus vna Quiritem*

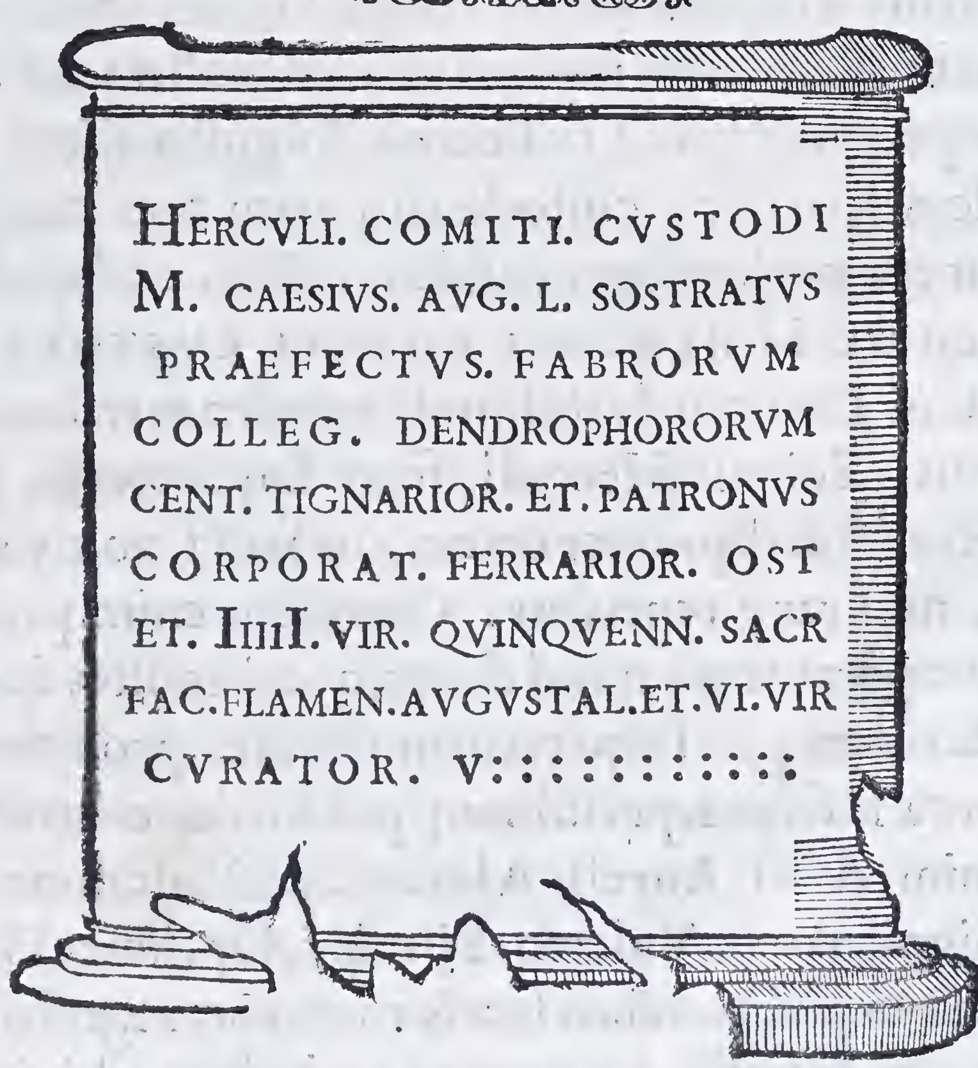
Vertigo facit, hic Dama eſt; non treſsis agaſo,
Vappa, & Lippus; & tenui farragine mendax;
Verterit hunc dominus: momento temporis exit
Marcus Dama. Hoc à domino praeſtito, & Praetoris, ſeu Lictoris vindicta capite tacto, verbis illis conceptis: HVNC LIBERVM ESSE VOLO; vel LIBER ESTO, adiectis; ſeruus manu aſſerebatur. Sunt qui etiam ſcribant, Romanos, quos manumittebant ſeruos, alapa percuſſos circumegiſſe;

circumegiſſe; atque ita de manu miſiſſe: in quibus in primis eſt Iſidorus libro de Ethymologijs IX. Nunc ad reliqua epigrammatis verba recurramus. quae aut male de ipſo lapide ad nos deſcripta perueniſſe, aut ibidem male quarto verſiculo interpuncta exiſtere, opinari cogor. Vbi vero HISPONIS. DISP. legitur; id ita interpungendum duco: HISPONIS L. DE. S. P. ideſt Hiſponis libertus de ſuo poſuit; vel de ſua Pecunia. Vt ſcilicet Gliptus Caepicus Hiſponis libertus Sexto Caeſio, Sex. Liberto, Chreſimo, amico cariſsimo de ſuo, ſiue de ſua pecunia monumentum ſtatuerit. DE SVO, vel DE SVO SVMPTV; DE SVA PECVNIA, frequens admodum locutio eſt. De qua re aliqua, capi te vndecimo, ſupra attigimus.

DE M. CAESIO AVG. LIBERTO SOSTATO QVI ARAM HERCVLI COMITI CVSTODIQ. EREXIT

CAPVT XXI

Vbi cur Hercules Comes, Cuſtoſq. appelletur; quid *Fabrorum Praefectus, quid Dendrophori, Centonarij, Tignarijq. Quinqueuiri Quinquennalicij, ſacris faciundis, Flamines Auguſtales, Viarum Curatores ſint; deq. rebus alijs, ſummo in primis compendio demonſtratur.*

COMITETVR Sex. Caeſium, Sex. Libertum, Chreſimum eiuſdem condicionis homo, M. Caeſius, libertus, Soſtratus; qui, cum Auguſti libertus oſtendatur; cuius nam Auguſtorum dictus ſit, nos in praeſentia demonſtrare oportet. Et, vt rem quam breuiſsime expediam: cum inter Auguſtos Caeſares, nullum, hoc nomine, Caeſiū imperaſſe, per ſcriptores pateſiat; praeter illum Ingenuum Caeſium, qui, Trebellio teſte, Gallieno imperante, vel potius Imperium ipſum foedante, à militibus in Pannonia factus eſt Imperator; cuius memoriam Fonteius, ex lapide peruetuſto, capite XV libri ſecundi recenſet: facile in eorum ſententiam irē, M. Caeſium, ipſius Ingenij Caeſij Auguſti, libertum exſtitiſſe; niſi eorundem memet gladio iugulare videar. Nam cum Ingenuo Caeſio, quem Fonteius opinione quadam Imperatorem ducit, Caio praenomen videam, ſententiae huic ſtandum non puto; cum liberti ipſi à patronis praenomen, gentiſq. nomen, nomine tamen ſuo cognominis loco retento, vna cum libertate aſſumebant. Et ne multis morer: Tiro Ciceronis Libertus, M. Tullius Tiro, ſine controuerſia, vocabatur. Verū priori in hanc rem Fonteij coniecturae adhaereo; ſatiusq. ducerem, vt ſcilicet Ingenuus, quo de apud ipſum mentio eſt, non ipſe Caeſius Auguſtus ſit, ſed vel Auguſto ipſi filius, vel frater, vel agnatus: vel fortaſſe pater putandus. Nam Auguſto Caeſio neceſſario quidem, ex liberti nomine, Marco fuiſſe cognomen, ſtatuendum eſt. SOSTRATVS; quod Caeſij liberti nomen ſpecto, Graecum eſt; σῶστρα enim ſalutis merces dicitur, praemiaq. liberationis, & conſeruationis; qualis medico dari ſolet pro valetudine adepta. Hic forte libertus vel Caeſio Auguſto ſalutis cauſſa fuerat, vnde ob praemium ab ipſo Auguſto Caeſio libertatem reportarit; vel Soſtratum τὸν στρατὸν σώζοντα dicamus à ſalute copiarum; quod ſcilicet ab Auguſto alicui parti exercitus praefectus, eundem ſeruarit, cuſtodieritq. nam non exigua apud ipſum Imperatorem munera perſunctum eundem fuiſſe, ex lapidis inſcriptione demonſtratur: atque ob id HERCVLI COMITI CVSTODI aram ſtatuiſſe, facile dijudico. Cui Deo cur huiuſmodi nomina attributa à Caeſio ſint, inprimis aperiamus. Scimus Herculi, ſicut Dijs ceteris, plura fuiſſe nomina à gentilitate indita; ſed, praeter cetera, COMITI, ac CVSTODI cognomen eidem fuiſſe, non raro reperitur. Comitem enim proin appellatum crederem, quod Imperatores, quod duces, quod milites ipſos in exercitu comitaretur; vnde eidem pro Imperatorum ſalute, pro exercitibus, militibuſq. ipſis ſaluis, vota ſuſcepta, perſolutaq. paſsim deprehendes. Pro ſalute M. Aurelij Antonini, & M. Aurelij Alexandri, à Maſculino Valente, Aurelioq. Fabiano Signifero, & Valerio Firmino, Optione, Herculi Inuicto quod proficiſcentes expeditionibus ſacris vouerant, regreſsi cum Commanipulis libentes votum ſoluiſſe, è marmorea tabula à nobis in alium ſenſum ad caput

ad caput XI adducta, videntur; & pro ſalute M. Antonini, & Getae filij Herculem Defenſorem Genio Centuriae L. Domitium Valerianum militem, miſſum honeſta miſsione, ex voto poſuiſſe, ex altera marmorea tabella conſpicitur, quam nos ad caput primum, prope finem, appinximus. Qui vero exercitus, negotiantes, mercatoresq. tuti, expeditiq. ibant, redibantq. Hercule iſpo comite, & iſſe, & redijſſe dicebantur. Legitur de M. Octauio Herennio ſomnium; qui cum mercaturam exerceret, idq. illi pro animi ſententia ſuccederet, Herculi tamen decimam denegare. Accidit forte, vt, cum nauigaret, à praedonibus circumueniretur, ille vt erat animo intrepido, & forti, ſtrenue, uiriliterq. cum praedonibus ipſis depugnauit, atque incolumis ab eorum manibus euaſit. In ſequenti vero nocte ei viſus eſt adeſſe in ſomnis Hercules, qui illum moneret, eum ſeruatum fuiſſe ſua ope: quamobrem Octauius tanti beneficij haud immemor, area à magiſtratibus impetrata, aedem, ac ſtatuam Herculi poſuiſſe dicitur. Ob eandem rationem eidem Herculi cognomen Viatori inlatum fuiſſe, crediderim; qnod ſcilicet viatoribus ipſis comes, fauensq. haberetur; vnde per antiqua inſcriptio adhuc Arpini aſſeruatur: HERCVLI VIATORI. Cuſtodem quoque Herculem nuncupatum, quibus id probemus, auctoritatibus fulcimur multis. Sed properantibus paucae ſufficiant. Ferunt Syllam aedem Herculi Cuſtodi, ex Sibyllino carminae, exſtruxiſſe in ea vrbis parte, quae nona Regio, Publio Victore teſte, Circi Flaminij dicitur. de qua Ouidius libro Faſtorum ſic:

Altera pars Circi Cuſtode ſub Hercule tuta eſt,
Quod Deus Euboico carmine munus habet.

Et quod lupos à ſtabulis depelleret, Cuſtos item Hercules appellatus legitur. vnde apud Antipatrum Graeca carmina, in haec propemodum verba, & ſententiam ſunt:

Sed non Alcides: aries vel paſcitur agnus;
Omnino pinguis victima grata Deo eſt
Iure; lupos arcet. Sed quid magis vtile, ſi grex
Cuſtodis cecidit caede, vel vngue lupi?

Atqui in omni ardua, difficiliq. re; laborioſa, & aſpera prouincia veteres Herculem ipſum comitem ſibi adiunxere; fautoremq. aſsidue inuocarunt. Quin vero, vt demonſtrarent, illuſtres virtute viros, Heroaſq. ita ad labores, periculaq. fortiter ſubeũda impelli, vt nihil neque tã arduum, neque tam horrendum, tamq. laborioſum ſit, quin eorum virtute, ac ſapientia ſuperetur: Herculem ipſum confinxere, qui horrenda monſtra deuicerit, qui miras, incredibiles, perdificiles, immenſaſq. res aggreſſus ſit. Quandoque & nos virtute praeſtantem virum, qui in Principum Aula verſetur, & difficultates multas, malignorumq. fraudes, odiaq. & calumnias declinet,

declinet, Herculi ipſi comparauimus; ac per epiſtolam Horatio Mutio, Romano, ex Lateranenſiũ ordine, Canonico, erudito ſane viro, id ipſum olim expreſsimus. Quam epiſtolam, adhortantibus amicis meis multis, hac opportunitate, edendam duco; non vt ab Principum ſolijs quemquam deterream, ſed vt cautiores, prudentioresq. homines faciam; moneamq. vt virtute ipſa duce; integri vitae, ſceleriſq. puri, omnes difficultates, obſtaculaq. omnia, quae virtuti ipſi officere videntur, ſuperaturos ſe in Principum Aula ſperent. Nam nemo tam ſtultus, tam immanis, agreſtiſq. Princeps eſt, quin virtutem ipſam norit; quin eam, niſi remuneret, gratiamq. pro merito eidem referat; ſummo praemio, ſummaq. gratia dignam putet. Atque ſi ita hebeti, ſtolidoq. ingenio ſunt, vt nec id quidem iudicent; tu vero inuade viam, virtutiſq. capeſſere haud verere iter. Praeclarum nimirum virtutis praemium gloria eſt; quae mortalium animos ad inſignia facinora ſtimulis mirifice vrget. Sic igitur ad Mutium.

IVLIVS IACOBONIVS HORATIO MVTIO ROMANO S. P.

VELLEM, vt quemadmodum ad tuam mihi diutius expetitam amicitiam aditus ſuperioribus diebus per officioſum admodum virum, omniq. humanitate adſperſum, Hannibalem Capriatam, benigne patuit; ita in petiti ne tua declarare ſtatim valuiſſem, te in hominem non immerentem beneuolentiae ſigna contuliſſe. Sed ſcis, quam diuerſe eius differatur animus, cui Principis Aula iterum adeunda, & quaſi fortunae temeritas, quae meum toties fruſtrata iudicium eſt, iterum tentanda, atque experienda ſit. Alijs fortaſſe alia ſententia eſt: ego, ſupra quam dici poteſt, arduum id ſemper, ac perdifficile duxi. Omitto ipſa, quae pleriſque omnibus honeſtiora, ac ſplendidiora; nobis ſane vilia, ac ſeruilia admodum videntur: Summo mane ſomni plenum proſilire ſtrato; ſurſum verſum currere; indagari, vnde dominus prodeat, vbi turbae praebeat aures: vbi accumbere, vbi otiari libeat; vbi indulgere genio: adſidere, frequentem eſſe; diù noctuq. aduigilare, excubare; ac veluti vinclis compeditum aſſeruare Principem domi (quem claudunt oſtia centum) quaſi vero verearis, ne limen exeat, ne fugam adornet: prae Aulae foribus exſpectare; aduentantibus arridere; ſalutantes blande alloqui, prenſare; huic, atq. illi nugas vendere, ſomnia, ac mendacia fingere: prorumpere; huc illuc iactari impelli, proripi turbarum procella; latus fodere; viribus nixu, atque auſu, cubitibusq. viam aperire, ne poſtremus longo in ordine cenſearis; dum dominus, vel mula, vel carpento vehitur, vel pedibus procedit: deducere, & redducere in die centies; decedere, aſſurgere; capite aperto à prima luce ad noctem intempeſtam adſtare, vel ſi Princeps in conclaui ſedeat, vel ſub Ioue maneat frigido. Item in munere obeundo, in nunciando, in reſpondendo, in confabulando ingenium lene, ac flexibile induere; iamdudum aiere, iamdudum negare: modo hilarem, modo triſtem vultum, non pro rei ſpecie, ſed pro Principis ore referre: &, quod natura non habes, inducere animum; ita ſimulandum, vt natura facere videaris: quae quidem nunc, vt quique Aulici morati ſunt optime, ita diligentiſsime obſeruant. Verum quis, vbi ſors omnia verſat, vbi caeca munera ſpargat manu, vbi meliora plerumque deprimat, peiora foueat; immerentes augeat bonis, dignitatibus

gnitatibus ornet; diris innocentes cladibus premat, paupertate afficiat: Vbi laborum plerunque fraudantur inopes, vbi inani ſpe producuntur miſeri, vbi bonitatis ſimulatione lactantur inſcij: Eo diuertere, eo recurrere non vereatur, non male formidet? Quis tam ingenij acumine perſpicax eſt, quis tam corroboratis corporis viribus, qui in tot, tantiſq. tenebris, quae non Aulam modo Principum, tectumq. aedium plerunque obtegunt, atque obnubunt: Sed in ipſo ſaepe veſtibulo ingredientium oculis officiunt, nuſquam ſe poſſe incurrere, nihil ſe prorſus arbitretur offendere? Quis eam ſe tenere artem profitetur prudentiae, rerumq. mirificum vſum; vt mille ac mille, quos ſe aduerſus, nolit, velit, paratos aſsidue inimicos habet; fictos amicos, factioſos, inuidos, atque id genus peſsimos, ac perditos homines, euitare ſe poſſe confidat? Nempe erumnas ceteras ludum, iocumq. arbitror; prae vt eſt, ferre Aulicorum odia, ſimultates, fraudes, calumnias perpetuas rixas, iniurias, contumelias, iurgiaq. aſsidua: adde multorum arrogantiam, contumaciam, multorum ſuperbiam; cuiuſque modi vitia, quae vel prudens ſciens declinare vix vnquam Principi addictus potes. Quos Herculis labores, ac pericula antiquitas narrat, ſi quis verum vera voluerit ratione conſequi, haud ſane multum ab ijs differre compererit, quae Principum imperio obſequentibus ſubeunda in horas ſingulas videntur. Ne quid me proloqui ὑπερβολικῶς *putes; Apollinis hoc eſt tripode verius. Niſi ſi differre quidquam exiſtimas, inter Lernaeam illam Hydram vaſtiſsimam, è cuius corpore centum prodijſſe ſerpentum capitum ceruices ferunt, ac ipſum immane vniuerſum Aulae corpus; tot nationum conuentu, tot capitum, ideſt votorum, ac ſententiarum varietate conſlatum? Haec nimirum beſtia ſuperari nulla re quapiam poteſt, quin ſingulis ſuis capitibus caeſis alia renaſcantur; quam admota face; percallido ſcilicet magnanimi viri conſilio. Quid aliud ſibi in fabulis velle putamus, Nemaeae Siluae Leonem, praeter modum ingentem, ac validum; quam Principum quorundam aſſeclas, atrocitatem omnem, ac ſcelus perpetuo anhelantes; qui huc atque illuc aſsidue ambiunt, quaerentes quem dente dilacerent, ac deuorent? Illum in cauea, ſiluaq. aſpera abditum, nullo neque ferro, neque aere, neque lapide potuiſſe, aiunt, interimi: hi vero, ni à Principum ſede longe abſint, nullam telorum vim reformidant; procul hinc, poſſe manibus, docemur, eos facile ſuffocari. Aprum Erymanthium, fertiliſsimos Arcadiae campos vaſtantem; quid aliud eſſe diceres, quam ſordidos, ac lutulentos homines, omniq. vitiorum labe conſperſos, atque Epicuri (vt ait poeta) de grege porcos? quorum foediſsima colluuie fertiliſsima doctorum virorum ingenia peſſum quotidie ire apud Principes cernimus. Quid cauſſae fuiſſe, roget quis, quamobrem ad Euryſtheum Regem adductum hunc viuum oportuit; niſi quia huiuſcemodi homines morum turpitudine, ſordibuſq. obtectos, haud quaquam interimendos quiſquam ducit; Sed in Regis conſpectum efferendos; eorumq. ſcelerum, et vitiorum inuolucra denudanda penitus, ac proferenda eſſe? ita vt Rex ipſe, cui nuper in delicijs erant, eorum deformitate conſpecta; non timore, vt ille; ſed pudore percitus, qui huiuſmodi nequam homines aleret, in aereo ſe vaſe occultet. Quid Herculis cum viniplenis Centauris in Pholi Regia certamen diſtare ducimus; ab aſsidua fere cum temulentis hominibus honeſtiſsimorum virorum in Principum aedibus concertatione? quos ſcilicet nebula adiuuet, hoc eſt imperitorum, ac nebulonum, virtuti obuerſantium, numerus. Neque eum falli crediderim, ſi quis Ceruam aureis cornibus, mira tamen velocitate, ab Hercule ſiue indagine, ſiue retibus dormientem captam, cum gratiſsima pleriſq. Regibus iuuentute comparet; equis, canibuſq. gaudente, veſtibus multo auro, gemmiſq. rigentibus onuſta; à qua tametſi nihil pericli eſt (ſapientis enim aſtu oſcitans plerunque capitur) opus tamen eſt ad eam propulſandam artificio. Aues ex Stymphalide palude ab Hercule pulſae, nonne helluones, lurcones, paraſitos, mimos, ſcurraſq. omnes, è Gnatonis diſciplina homines; terra, mariq. omnia ventris cauſſa exquirentes, oſtendunt? hos ulla viri quantumuis optimi obiurgatione, è Principum menſis, haudquaquam poſſe explodi videntur;*

ſed aeneae duntaxat repercuſſae tabulae ſonitu; ſeruulorum ſcilicet clamoribus, conuicijs, ac verberibus. Taurum ex Creta deductum, quis non optime cum ijs conferat, qui in rem nullam aliam incumbunt, quam vt modo in hunc, modo in illum petulanter irruant, atrociterq. in optimum quemque inuehantur? Quid inter Diomedis Tracis equos, hoſpitum, eo diuertentium, carnibus veſcentes; mox vero dominum ipſum deuorantes, intereſſe exiſtimas; atque hominum genus infidum, ac perfidum, qui amiciſsimi cuiuſque famam, vitamq. & ſanguinem petunt; ne domino quidem parcentes. Bellum autem ab Hercule contra Amazones ſuſceptum, nonne id clare demonſtrat, eſſe interdum in Principum Aula cum effeminatis, cutemq. curantibus, cum calamiſtratorum (ne quid dicam turpius) multitudine, bellandum? Quin etiam ijs non minus quam Hercules ſeruiuit Omphale (vt eſt audacia) inſeruiendum eſt, ac mos gerendus. Antaeum vero, terra parente genitum; corporis robore, ac palaeſtra praeſtantem, à quo exterarum gentium homines ſecum certamine congreſſos, ſuperatos aiunt; quis non videt, poſſe perbelle aſsimilari infimae ſortis hominibus, ac terrae omnino filijs; qui non modo in domeſticos, ſocioſq. omnes inuadunt, ſed in quoſcunque Principum aedes uel officij, uel honoris gratia frequentantes. Quid autem de Chryſauri filijs dicam? qui cum ab auro nomen ducant; nihil aliud opinor, deſignant, quam diuitiarum copijs affluentes; ſuperbia, faſtidioq. elati; omnium rerum pretium apud ſe eſſe arbitrantes; qui nullos homines, praeter pecuniae inhiantes, cernunt; ſolos ſe beatos eſſe, exiſtimãt; reliquos prorſus diſpicientes: & licet nullam parem Principi praeſtantiam aſſecuti ſint, eorum tamen ſpeciem affectare, atque aſsimulare nituntur; eſſeq. primos omnium ſe rerum apud Principes volunt: quorum, cum eos hominum fauor, ac potentia ſequatur; difficillimam fuiſſe Herculi, niſi multo comparato exercitu, expugnationem ferunt. Cerberum vero ore trifauci, quid aliud eſſe credendum eſt; quam verſipellium hominum verſutas, ac verſutiloquas malitias; qui vultus, qui ora, qui ſe totos Panurgi, Vertumniq. inſtar, ad alterius non modo ſenſum, ſed nutum componunt, ac vertunt; ad voluntatem omnia, ad veritatem nihil loquentes? Nemo non optime raptorem Cacum comparabit, cum furaciſsimis coquis, cum cellae vinariae, peniq. omnis cuſtodibus; cum triclinij moderatoribus, cum diribitoribus, cum quaeſtoribus. Ille in antrum verſos cauda boues trahebat, ne certa rapinae veſtigia manifeſta forent; hi mendaciorum velamine, ac ſimulationum inuolucris, quidquid doloſe abradunt, de aliena portione ſubtrahunt, furta, ceteraſq. rapinas inuoluunt. Taceo Herculis cum Gigantibus praelium, quod cum Thraſonibus, cum vanis, ſtolidis, ventoſiſq. hominibus dimicationem deſignare poſſe, vnus quiſque facile dijudicat. Mala illa aurea in Heſperidum hortis, peruigili aſſeruata dracone, quis non recte Principum gratiae, ac fauori aequauerit? ad quam viam affectantes, à ſtipatorum, lateronumq. (vt Varronis vtar verbo) draconum haud diſsimilium turba prohibentur, ac propulſantur. Ille ignem, viruſq. mortiferum patulo ore iaculans, accedentes arcebat; hi furore inflammati, ignitis, ac mordacibus verbis, calumnijs, atque impijs obtrectationibus, contubernales figentes, Principis omnino gratia ſpoliant. Caelum omnino ipſum, totamq. mundi machinam, Herculeis humeris ſuſtentatam; quid aliud repreaſentare quis cenſuerit, quam optimam de te opinionem, rumorem, ſpemq. in animis, mentibuſq. hominum vel inſitam ſuſtinere; vel in dies magis, magiſq. praſtantiorem inſerere? Quae porro ob hominum liuorem, atque inuidiam, quae magnas virorum laudes negat exurgere, ac praeclara vſque detrectat ingenia, haud difficilius praeſtari ab homine uidentur; ac ſi terrarum orbem tergo ſubſtinere conetur. Quiſnam tot hominum ſtudiorum millibus, tot moribus, tot naturis, tot pectoribus, quot orbis rerum ſpecies, ac figuras continet; aptum, comem, gratum ſe, atque amabilem reddat. Praetereo Herculeos labores multos, quos cum virtute inſignium virorum, apud Principes degentium laboribus, ac difficultatibus comparem. nam verendum eſt, ne non dum alios facere cautiores ſtudeo, meo memet quaſi ſorex indicio peream; odiumq. maximum apud Principes

vener.

vener. Ego vero Horati optime, hoc teſtor DEVM: *ſicut nec me dicere contra bonos Principes quidquam libido eſt; ita me malorum Principum odium, aeque ac gratiã parui facere. Et, ut aperiam tibi animum, atque inſtitutum meum; tantum abeſt, vt imperitos, ac rudes Principes, quantouis genere nobiles magnifaciam, vt prae illis, Iro pauperiores(dum aliqua in ijs virtutis ſigna appareant) pluris aeſtimem. Vtinam, atque iterum, ac ſaepius vtinam: ne non multos nunc Euryſtheos experiremur; ne non multos Hercules, duro Euryſthei imperio, ac dominatui ſubiectos. Heu quam malum eſt, vnum peccare Principem; non tam ob ipſum peccatum (quamquam eſt hoc ipſum magnum per ſe) quam ob illud, quod illius moris, vitaeq. multi illico imitatores fiunt. Caprarum nimirum more fit, vt ſaliente vna, ſaltent ceterae. Ex Principis vnius vita, victuq. commutatato, mores mutari fere omnium ſenties. Ad Herculem reuertamur; vel potius ad virum, apud Principes Herculea facinora aemulantem. id quod vno, atque altero exemplo abſoluam. Ferunt Herculem, Apollinis Delphici oraculo exaudito; ſibi aſpera, atque intolerabilia, ab Euryſtheo imperata, fore Iouis voluntate ſubeunda; in maerorem primum incidiſſe maximum; dein. ab Iunone in furorem, atque in inſaniam conuerſum. Quid hoc, Horati, putas? niſi Principum maiora, quam ferri poßint, imperata; quae cum excellens virtute vir fato, quod per Iouem priſci deſignarunt, coactus ſuſceperit; tametſi ſubſtinere nequeat; pudore, verecundiaq. adde etiam vel gloriae, vel laudis, vel alio quouis ſtimulo (per quam Iunonem ipſam accipio) eouſque tamen exequi conatur, vt prouinciae onere, ac rei magnitudine, ſupra vires aggreſſae, aut omnino animo proſternendus ſit; aut illi inſaniendum? Quid illud? quod pleriq. Principes ſolent, vt ardentiori quodam ſtudio, praeſtantem virtute aliqua virum expetant; quam poſſunt maxima praemiorum ſpe captent; montes (vt aiunt) polliceantur aureos: captumq. & domi exceptum, familiaeq. moderatoribus traditum, vt miſerum in ſpe tantiſper producant, donec abire pudeat; principio blande, ac liberaliter tractent; quodcunque eius animo collibeat, vt benigne, vt affatim praebeatur, imperent. Sed parum huic fortuna blanditur; fit rerum viciſsitudo illico. Vnciatim ſumptus datur; de dimenſo eximitur; poſt tandem quodam angulo coanguſtatum, in maerore ſinunt, ac ſqualore marceſcere. Quis hoc non inſaniat? non in furorem, rabiemq. agatur? Et, ut aliquando finiam. Quid? Cicadas illas, quas Hercules, requieſcere vbi in Locrenſium, ac Regienſium finibus, à laboribus voluit, nullo pacto niſi Deorum ope implorata, coercere potuiſſe dicitur; quid aliud opinare eſſe? quam blateronum, garrulorum, atque obtrectantium vile, atque ignobile vulgus? qui, vbi quis à Principum conſuetudine, ideſt ab earum miſeriarum, quas modo narrabam, congerie ſecedere, curarumq. ſe, ac ſolicitudinum mole leuari exoptat; vbi denique vrbanarum rerum frequentiae pertaeſus, ſolitudini, ſibiq. & viuendi libertati, requietiq. vult reliquum vitae ſpatium dare; non niſi diuino quodam beneficio ab ſuo deduci ingenio queunt; quin ſemper muſitent, ſemper oblatrent, atque obganniant; deteriorem omnia in partem interpretantes. Et quod virtutis, fortitudinis, modeſtiae, ac temperantiae cauſſa prudenter ſuſcipitur; id vitio, inſtabilitati, impatientiae, immodeſtiae, intemperantiae, atque imprudentiae tribuunt.*

Haec ipſa cum conſidero, atque alia multa, quae ad huius Principis, & Cardinalis ampliſsimi, nuper gratiam initam; in qua quidem excolenda (liceat augurari, quod opto) commodi mihi plurimum, atque ornamenti ſtatuo, viam intercludere poſſent; egomet mecum reputo; dum, quomodo vitare poßim offenſiones, vitare fabulas, vitare inſidias ſtudeo; dum eſſe me vnum hominem accommodatum, atque idoneum ad tantas ingeniorum, morum, ſermonum, ac voluntatum diſsimilitudines, omnibus induſtriae neruis, atque arte contendo; factum eſt, Horati, vt tibi minus promiſsi fidem exſoluerim. Nunc vero cum Cardinalem ipſum CAESIVM, *ita vt à quo primum die cognitum habui, omnium virtutum laude cumulatum; cum* LVDOVICVM *fratrem, Abbatem Clarauallenſem, eundemq. Camerae Apoſtolicae Clericum;* FEDERICVM *item Caeſium,* PETRI *horum fratris filium:*

Ll 2 *alterum*

alterum amplitudinis, claritatiſq. fraternae; alterum maiorum ſuorum ſummis animi ornamentis ſimillimum; ceteroſq. qui apud eos aſsiduc haerent, quantum nunc poſſum animo, & coniectura conſequi, moribus elegantiſsimis excultos; faciles, comes proſpiciam: cum denique cum praeſtantibus virtute viris, Ludouico Riua, ſummo ingenij acumine praedito, legumq. ſtudijs perpolito; Chriſtophoro Seuero, non uulgari prudentia, & in agendis Principum negotijs experientia ornato; quem egregie Marcellus Caroccius Tuders, eximiae ſpei iuuenis aemulatur; item cum uiro ad ciuile, Pontificiumq. tum ius eximie doctum, tum virtute, tum etiam ipſo orationis genere aperto, ac libero, Dominico Tuſco; cumq. arguti ingenij, ac ſagacitatis pleno Fabritio Attio; cum humaniſsimo, atque omnis officij, & comitatis laude ſummo Pompeio, Corbariae Comite, detur viuere: à quibus iuuari me multum conſilijs, atque auctoritate ſpero; dici vix poteſt, quantum ipſe timorem, quo propterea deterrebar, abſterſerim; animumq. non minima acerbitatum vi diutius perculſum, ad iucunditatem, & gaudium reuocarim. Nunc, inquam, cum mecum eſſe rectiſsime ſentiam, mandata tua, Horati optime, certum eſt perſequi: atque duorum nummum explanationes, quas de me eo ipſo die, quo non minimo me amoris vinculo obſtringere viſus es, auere te oſtendiſti cognoſcere, vtcunque noſtra eas pangere induſtria potuit, ad te mitto. Et vt à vetuſtioribus exordiar: Agathoclis Regis nummum primum expediam. in cuius orbe Salutis effigiem conſpicor, quae Graece ΣΩΤΕΙΡΑ, vt recte mihi oſtendit inſcriptio, nuncupatur. quam ſtulta illa gentilitas, vel Veſtae, vel Dianae nomine appellauit. idcirco ex ſiniſtro eius humero, ſi quis acutius inſpiciat, demiſſam pharetram intuebitur, quam Dianae numini tribuebant; quemadmodum ex altera nummi parte fulminis ſignum cernitur, quod Veſtae Deae adſcribitur; cum Graeca inſcriptione; ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΣ ΒΑΣΙΛΕΟΣ, id eſt. AGATHOCLIS, REGIS: quem non Lyſimachi ſane filium, qui Antigoni regnum in ſuam ditionem redegit, vt nonnullis placere video, eſſe putarim; ſed Agathoclem illum, Siciliae Tyrannum, ex humili, ſordidoq. genere ad Regiam maieſtatem proiectum; qui, ſi Iuſtino credimus, ita vi quadam morbi per vniuerſas corporis partes correptus eſt, vt in omnes neruos, articuloſq. omnes peſtifero humore craſſante, veluti inteſtino ſingulorum membrorum bello obſideretur. Nemini quidem, qui paullulum antiquorum ſcripta volutarit, ignotum opinor eſt, Dianam eandem, ac Cererem fuiſſe creditam; eamq. prae ceteris apud Siculos publice cultam, praeterquam quod apud ſcriptores frequens mentio eſt; apparet id aperte ex Marcelli victoria de Syracuſis reportata, quae expreſſa cernitur, in aereo numiſmate, in eius memoriam cuſo, vbi Dianae templum eſt; iuxta quod ſacerdos viſitur trophaeum, ſtipiti infixum, ambabus manibus gerens; quaſi id Deae ſtatuere ſacrum velit: idemq. videre eſt, ex vno aureo Auguſti Caeſaris nummo, in quo Imperatoris victoria ex Sex. Pompeij pugna feliciter parta, redactaq. in Populi Romani poteſtatem Sicilia, declaratur. vtrique vero, & Marcelli, & Auguſti nummo, Trinacriae nota impreſſa videtur. Cur autem ſub Dianae nomine Salus ipſa intelligatur, ratio ducitur ex naturae Lunaris effectu, quo animantium quandoque corpora iuuari, ſalutifero, vt ait Macrobius, firmata temperamento; quandoque vero morbis quamplurimis affici creduntur. Hinc eius ſimulacrum pharetra ſagittis grauida decoratum, vel ſagittas ipſas manu geſtans, non ſemel aſpicitur. Aiunt enim Lunae radijs in terram emiſsis, qui per ſagitarum ſigna notantur, vel aeris ſalubritatem creari, vel peſtiferum emitti in mortales virus. id quod fulminis quoque etiam nota oſtenditur, vt ex hoc ipſo nummo licet cognoſcere. Per Lunam igitur & oriri cuncta, & orta interimi putarunt. Sic eandem naturam eſſe rerum omnium parentem, altricemq. diſſeruere. quam vel Cibelem, vel Proſerpinam, vel Tellurem, vel Bonam Deam inuenio fuiſſe quoque nominatam. Cuius rei omnis rationem libenter adſcriberem, niſi Epiſtolae modum longe, multumq. exceſsiſſe viderer. Nunc de numiſmate altero accipe: quod in Senioris Philippi Imperatoris memoriam ab aliqua Africae prouinciae Ciuitate fuiſſe percuſum facile

conijcio:

conijcio. Imperatoris nanque imago prae pectore Scorpionis ſignum habet: quo Africam, in qua dirorum huiuſmodi animalium copia (Plinio, ac Strabone teſtibus) gignitur, ſignificari haud dubito. Ex ijs enim rebus, quibus vel maxime abundat, prouinciam aliquam deſignari, haud raro legimus. Sic cuniculo Hiſpania, ſic equi Symbolo noſtra oſtentatur Italia. Illud vt affirmem, moueor quoque aereo Hadriani nummo, in quo Africae typus eſt; qui per iacentis mulieris ſignum indicatur, dextra manu Scorpionis notam gerentis, cum inſcriptione, AFRICA. *Sed quid aliena conſetor, domeſticis ante oculos obuerſantibus? Inter egregria ſigna, vetuſtiſsimaq. clarorum virorum Encomia, quibus ampliſsimi Cardinalis mei atrium refertum eſt, conſpicitur marmorea quaedam tabula, figuris ad fabrae exculta: quae praeter caſtrorum ſpeciem, caueamq. pullariam, atque, inter ea, contum, cui aquilae ſignum innititur; ab vtroque latere contos itidem duos habet, militaribus ornamentis conſpicuos; quae Legionis tertiae Africe inſignia eſſe, non modo ex Scorpionis figura inſculpta plane dignoſcitur, ſed ex ipſa, quam mox apponam, inſcriptionis parte.*

M. POMPEIO. M. F. ANI. ASPRO.
7. LEG. XV. APOLLINAR. 7. COH.
III. P. R. PRIMOP. LEG. III. CYREN.
PRAEF. CASTR. LEG. XX VICTR.

Ex qua inſcriptione M. Pompeium, M. F. Aſprum, ex Anienſi tribu, Primopilum Legionis tertiae Cyrenaicae fuiſſe, dilucide obſeruamus. Cyrenaicam autem Africae regionem eſſe, eandemq. Pentapolitanam dictam, nemo ambigit. Litterae igitur, ne morer pluribus, quae circum Philippi imaginem Graece ſunt, ita ſine vlla interpunctione iacent. ΑΚΜΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟϹΕΥϹΕΒ *quas ita diſtinguerem.* Α. *ideſt* ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ: Κ. *ideſt* ΚΑΙϹΑΡ: Μ. *ideſt* ΜΑΡ ΚΟϹ: ΙΟΥ. *ideſt,* ΙΟΥΛΙΟϹ: ΦΙΛΙΠΠΟϹ: ΕΥ. *ideſt,* ΕΥΔΑΙΜΩΝ: ϹΕΒ. *ideſt,* ϹΕΒΑϹΤΟϹ. *quod ſic Latine: Imperator, Caeſar, Marcus, Iulius, Philippus, Felix, Auguſtus. Ex altera nummi parte muliebre ſimulacrum conſpicitur, dextra libram gerens, quod ad Philippi aequitatem libenter refero: Siniſtra vero Amaltheae cornu, quod omni fructuum genere pullulans delinaebant. Id enim plane oſtendit, ex Principum aequitate rerum quam ſepiſsime copiam exoriri. Simulacrum huiuſmodi memini, me vidiſſe olim in quodam eiuſdem Imperatoris nummo, cum inſcriptione:* AEQVITAS AVGG. *Monſtrat id vtriuſque, Philippi ſcilicet patris, & filij nomine ſignatum eſſe. Simile quid videtur etiam in aereo quodam Hadriani nummo, Antonini Pij, Conſtantis, & Diocletiani: quod Monetae ſpecimen praebere videtur. Vnde haud ſenſus diuerſus elicitur. Queadmodum enim enim ex Principis aequitate, ita ex monetae vſu rerum abundantia comparatur. Hanc meam ſententiam ſi quando alijs, qui ex minimo quidem errato detrahere plurimum de hominum exiſtimatione non verentur, minime probatum iri intelligam; dum tibi probetur, cuius preacre iudicium cum paucorum iudicio confero, non moleſte feram. Non enim ad cuiuſquam gratiam venandam, ſed ad amorem, ſtudiumq. in te meum teſtificandum, haec potiſsimum me ſcripſiſſe putato. Tu interim vale: & ſi amare ſatis ſuperq. duxeris, at ſaltem dilige.*

VERVM ad Herculem, iterato, ſi placet, itinere, recurrat manus: quem quemadmodum, & Comitem, & Cuſtodem ex ſuperiori Caeſiana

ara aduer-

ara aduertimus; ac proin Viatorem, Defenſoremq. fuiſſe appellatum; & quod proficiſcentes in expeditionibus, cum Commanipulis reuerſi, vota eidem perſoluerint, ex alijs inſcriptionibus apertum fecimus; & quod, qui tuti, expeditiq. iſſent, rediјſſentq. Hercule ipſo Comite iſſe, & rediјſſe dicerentur, ſimul indicauimus; ita, & Herculi Defenſori pro reditu, & itu aram, vt putamus, dedicatam, mox oſtendere, non grauabimur: quae Romae viſitur: atque apud Aldum, in dictione FELIX eiuſdem inſcriptio reperitur; in hanc, quae ſuquitur, formam.

HERCVLI. DEFENSORI
PRO. REDITV. ET. ITV
D. CLODI. SEPTIMI
ALBINI. CAESARIS
P. CLODIVS. D. L
FELIX
ACTOR. CAES. N. DD

Quod praeterea ad vocem Cuſtodis attinet, habemus inſcriptionem aliam perpulchram; ex qua Herculem Cuſtodiariorum corpori praeeſſe, facile conijcitur; inſcriptio haec eſt.

SANCTISSIMO. HERCVLI
INVICTO
CORPORI. CVSTODIARIOR
L. CVRTIVS. ABASCANTVS. CVM
CVRTIO. GAVDENTE. FIL
IMM. A. IIII
CRATERAM. ARGYROCORINTHAM
CVM. BASI. ET. HYPPOBASI
MARMOREA
SVA. PECVNIA. DONVM
DEDERVNT
DEDICAT. VIII. KAL. IVN
SER. SCIPIONE. ORFITO Q::: PRISCO COS

Viſitur proxima inſcriptio apud Delphinos, Romae: atque eã in lapide ipſo ita iacere, affirmarunt mihi iuuenes humaniſsimi, atq. elegantibus moribus valde exculti, Gentiles, quem nunc in Abbreuiatorum ordinem adſcitum, ſumma cum laude conſpicimus; & Mucius Delphini fratres; quorum conſuetudine Bononiae diutius mihi perfrui licuit; dum Io. Angelum Papium, ſumma aequantẽ eruditione famã, praeceptorem, legum adipiſcendarum ſtudio, continenter affectantur. Ad reliqua nunc ipſcriptionis verba pergamus.

PRAEFECTVS

PRAEFECTVS FABRORVM. Praefectus is dicitur, qui alicui rei agendae caput adhibetur, praeficiturq. Fabrorum Prafectorum haud infrequens in ipſis lapidum vetuſtorum inſcriptionibus commemoratio reperitur. Is Fabrorum Praefectus dicebatur, quicunque opificibus, artificibuſq. qui omnes fabrorum nomine continentur, praefuerat. Fabri autem, qui à faciendo nomen ducunt, ſunt omnes, qui labore corporis aliquod artificium faciunt; ſiue rem aliquam ex aliqua materia efficiunt: gypſo, caera, argilla, atque his ſimillibus exceptis; ex quibus rebus opifices, Plaſtas verius appellamus. Vnaquaeque Legio, vt recte, inter ceteros, Blondus obſeruat, Praefectum Fabrorum habebat; qui Dendrophoros, Centonarios, Tignarios, de quibus infra dicendum eſt; Carpentarioſq. & Structores, & de quibus etiam mox, Ferrarios; ad vehicula, carpenta, ad caſtrorum aedificia, ad machinas, ad turres, ceteraq. huiuſmodi, praeterea ad arma, tormentaq. reliquaq. ferramenta conficienda, dirigeret. Hi omnes fabri exercitus, quoquo proficiſcebatur, in itinere, vt, ſiquando vſus extructionis venerat, praeſto forent, aſſeclae leguntur. Hinc Fabrorum collegium multiplex, vt mox patebit. COLL. DENDROPHORORVM. CENT. TIGNARIORVM, ideſt Collegiorum Dendrophororum, Centonariorum, Tignariorum. Collegium ſocietatem, caetumq. hominum; hominеſq. ipſos in vnum coactos, ac congregatos; ſodalitatemq. dici poſſe, negare arbitror neminem. Et Sodales eiuſdem collegij habemus apud Caium, L. vltima, de Collegijs, & illicitis corporibus; & Sodalitia collegia L. prima eiuſdem tituli. Et Collegium trium numero conſtare poſſe, aduerſus eorum ſententiam; qui, maiorem ad id requiri numerum, memoriae tradunt, ex Horatio Priſco obſeruat Marcellus. Plura ſane collegia tum de vetuſtatis monumentis, tum de ſcriptorum libris legenti produntur. Nempe Collegium Pontificum, Augurum, Haruſpicum, Saliorum, Fecialium, Epulonum, Potitiorum, Pinariorumq. Fratrumarualium, Lupercalium, Flaminum, Sacerdotum, Tribunorum Plebis, Praetorum, Decemuirorum, & ſimilium; quin etiam, & de Conſulibus collegium dixiſſe Liuium, aduerto lib. x. & tres duorum Conſulum vices, tria collegia, ex eodem obſeruauit ſingularis doctrinae vir Budaeus. Sub Fabrorum collegio, auctore Iuniore Plinio comprehendi eos, qui ea parare poſſent, quae ad incendia exſtinguenda opportuna forent; ipſiſq. occurrerent, liquido patefit: qui de huiuſmodi collegio, apud Nicomedenſes inſtituendo, ſic ad Traianum perſcribit: *Tu, Domine, diſpice, an inſtituendum putes Collegium Fabrorum, dumtaxat hominum centum quinquaginta. Ego attendam; ne quis niſi faber recipiatur; ne ve iure conceſſo in aliud vtatur; nec erit difficile cuſtodire tam paucos*. Cui admodum prudentiſsime à Traiano his verbis reſpondetur: *Tibi quidem, ſecundum exempla quamplurium, in mentem venit; poſſe Collegium Fabrorum*

brorum apud Nicomedenſes conſtitui. Sed meminimus prouinciam iſtam, & praecipue eas ciuitates eiuſmodi factionibus eſſe vexatas. Quodcunque nomen ex quacunque cauſſa dederimus ijs, qui in idem contracti fuerint, Letariae quam breues fient. Satius itaque eſt, comparari ea, quae ad coercendos ignes auxilio eſſe poſsint; admoneriq. dominos praediorum, vt & ipſi inhibeant; ac, ſi res popoſceret, accurſu populi adhoc vti. De Dendrophoris autem, cum ex Fonteio capite ſeptimo lib. II. non obſcura interpretatio ducatur; lectorem ad ipſum Fonteium libens reijcerem; niſi hominis ſententiae refragari viderim virum peracutum, Vincentium Carrarium, Rauennatem, iure conſultum; qui ante me per annum fere operam Cardinali ipſi Caeſio in Latinarum litterarum ſtudijs praeſtitit. Et, ne quid tantum virum ſua opinione, atque dicendi elegantia defraudem, ponam hic verba eius ſingula, ad me nuper perſcripta: *Dentrophori erant Concidae, nec vectores arborum caeſarum; ſed collegium hominum, qui praecipuam haberent curam, vt arbores, tigna, aliaue huius generis ad caſtra ſtruenda, et naueis per populum eiuſdem collegij veherentur. erant inſtar Publicanorum illorum, qui Decumas, & hinc Decumani, ijdem exactores, cum Dendrophori per quatuor virum, ad id muneris illectum, quinque dumtaxat exigerent; & hinc illorum quinquennalitatis collegium honeſtiſsimum; non quod id cum luſtro quinquennali aliquid commune haberet: ſicuti Pyrrhus Ligorius, harum rerum vir ſcientiſsimus arbitratus eſt. Exigebant enim Quatuoruiri Dendrophororum illa quinque, quae poſtea diuidebantur populo, hoc eſt, operarijs, & lignorum vectoribus eiuſdem collegij, ſicut ex hoc ſubiecto lapide patet.*

T. CLAVDIVS. CHRESIMVS. HON
QVINQVENNALITATIS
COLLEGI. DENDROPHOROR
ROMANORVM. QVIBVS. EX
S. C. COIRE. LICET. ARGEN
TI. P. X. HS. X. MILLIA. N
REDDIDIT
QVAE. DIVISA. SVNT. POPVLO. PER. GRADVS
N. COLLEGI

Inſcriptionem hanc obſeruo ipſe apud Aldum in Orthographiae volumine; quae poſt illam poſtremam dictionem, COLLEGI, haec quoque verba continet:

K. AVG. MVMMIO ALBINO ET FVLVIO AEMILIANO
COS.

dein pergit Carrarius: *Et reliqua; cum etiam ij Dendrophori adeſſent fere vbique. nam & in quodam lapide habetur mentio de Dendrophoris militiae Bergomatis; & in hoc, quod eſt apud Tollentinates de ipſis Dendrophoris, atque de quatuoruiro eiuſdem Quinquennalitatis.* Subiecitq. Carrarius inſcriptionem hanc, quam

in eius

in eius quoque gratiam adſtituam.

* C. IVNIVS. MINAIIVS. C. F. OCRIC.
PVPINIANVS. EQ. ROM. PRAF
* LEG. X. FRETENS. PRAFECTVS. FAB
MVNICIP. TOLLENTIN. PATRON
* VS. COLL. EVID. FABR. TIGNARIOR
DENDROPHORORVM IIIIII. VIR. AVG. ET
IIII VIR. QVINQ. I. FECIT

Hactenus Carrarius. cuius ſingula verba diſcutere haud neceſſe nunc habeo: primum quia patent, & videntur omnia; dein multis de cauſsis compendio vtendum eſt mihi. Ea tantum attingam, quae ad ipſos Dendrophophoros ſpectare videntur. quorum vocem cum alij Tignariorum vocabulo omnino commiſceant, atque confundant; quid ea de re Fonteius ſentiat (conuicio quodammodo efflagitante Carrarij epiſtola) aperiendum in primis duxerim; moxq. quam potero breuiſsime, quid de vtriuſque amiciſsimi mei ſententia ſtatuendum arbitrer, licet id aegerrime, & quaſi vnco tractus, proferam. Fonteium ergo in apertum producamus: cuius ſententia omnino videtur, Dendrophoros eos dici, qui in omnibus fere oppidis ligna ad exercitus, & expeditiones, publicaue alia procurare, ac comparare ſolerent: quos Vegetius, ipſo atteſtante Fonteio, Concidas appellat; excludens penitus à Tignarijs ipſis Dendrophororum munus. Vegetius primũ rei effectũ, non vocabuli, vociſq. etymon ſecutus, Cõcidas Dendrophoros vocauit: quos magis proprie vectores arborum nominaſſet. Hos porro (vt meum libere inter ſumma horum virorum ingenia natare iudicium ſinam) ſiue ipſimet humeris ferrent, ſiue ferendas curarint; arbores ipſas rudes, è ſiluis, nemoribuſq. caeſas, procuraſſe dijudico. Quoniam uero ijſdem quoque caedendarum arborum negotium erat, hinc forte Vegetio concidas appellare placuit. Nulli non exploratiſsimum eſt, δενδροφόρον Graece, vel arborum feracem, vel ferentem deſignare. Et, vt apertius oſtendam Dendrophoris ipſis curam dumtaxat caedendi aſportandiq. rudem è ſiluis materiem fuiſſe, afferam in hanc rem inſcriptionem valde appoſitam, quae commodum nunc ſe ſe mihi ex Mazochij volumine dat: qua inſcriptione Dendrophori Siluano, ſiluarum, atque arborum Deo, aram dedicaſſe videntur; ipſumq. Siluanum Dendrophorum appellaſſe. Inſcriptio haec eſt.

SILVANO. DENDROPHORO. SACRVM
M. POBLICIVS HILARVS MAGISTER. QQ. PP. CVM LIBERIS
MAGNO. ET. HAMONIANO. DENDROPHORIS
M. D. M. DE SVO FECIT

Itaque Tignarios nullo pacto Dendrophoris admiſcerem: primum quia tum in noſtra M. Caeſij ara, tum in alijs multis; tum vero in ſuperiore Tol-

 lentinate,

lentinate, à Carrario ipſo indicata, inſcriptione Tignariorum, & Dendrophororum duplex omnino collegium conſpicamur; dein quia Tignarios eos eſſe, multorum ipſe ſcriptorum lectione moneor; quorum officium erat tigna ipſa conficere, ideſt arbores ipſas (vt diximus) rudes in trabium, tignorumq. & tabularum in primis formam redigere; contabulationes ipſas conſtruere. Nam & Tigni nomine, omne genus materiei, ex qua aedificia conſtant, Vlpiano teſte, De tigno iuncto L. I. continetur. id quod Caius verborum tradit etiam de ſignificatione. & Tignarius, eodem auctore Caio, non ſolum qui tigna dolat, ſed etiam qui ſolaria, vt ipſe inquit lignea, hoc eſt, qui trabes, ceteraq. ad tabulata domus vtilia; & omnis, qui aedificat, intelligitur. M. Tullius ipſum Fabrum Tignarium pro eo ipſo, qui aedium tecta conſtruit, accipere de Claris Oratoribus videtur, dum ait: *Athenienſium quoque plus interfuit, firma tecta in domicilijs habere, quam Mineruae ſignum ex ebore pulcherrimum: tamen ego me Phidiam eſſe mallem, quam vel optimum Fabrum Tignarium.* Enimuero, ne his explicandis ingenium cuiquam efferre videar meum, abſtinebo nunc plura dicere. optoq. vt lector rem ipſam potius experiatur, quam mea verboſiore oratione intelligat. Haud eos homines aemulari lubet, qui ita in ſua ſe doctrina oblectant, atque ita ſuarum ipſi opinionum ſtudioſi ſunt, vt dum ſuas adſtruere (audacter magis, an inſolenter neſcio) ſententias conantur; alienas deſtruunt, dilapidant, lacerant, ac diſperdunt. Nunc quid Centonarij ſint, quos ex dictione illa CENT. legere eſt; me ad explicandum conuertam. Centonarij nullo, opinor, aduerſante, dicendi videntur, qui centones militibus, exercituiq. procurant. Centones, quos à villorum multitudine dictos, Sipontinus, praeter ceteros, obſeruat, putantur ſtragula craſsiora, villis paſsim pendentibus; quibus viliſsimarum perſonarum lecti ſternuntur; tabernacula, omniſq. caſtrenſis ſupellex pluuioſo tempore velantur. & Centones veſtes è varijs panniculis, diuerſiſq. interdum coloribus conſarcinatae dicuntur: ad quorum ſimilitudinem centones vocant genus carminis, ex diuerſis carminibus, & carminum fragmentis hinc atque illinc accerſitis contextum, ac conſutum. Ad noſtram hanc diem vſque exſtant Homerocentones, & Virgiliocentones Probae mulieris; Auſonius item Gallus Virgiliocentonibus epithalanium, compoſuit: & tempeſtate noſtra ex Petrarchae carminibus poematia perpuchra leguntur per elegantis ingenij viri, Iulij Bidelli Senenſis; quem adoleſcentulus cognitum habui: erat enim feminae lectiſsimae, Calidoniae germanus frater; quam vxorem duxit, qui non modo patriam ipſam, ſed vniuerſam Vmbriam arte medica illuſtrauit, vir ſumma doctrina, ſummaq. experientia excultus, Ioannes Baptiſta Surrexius, municeps meus; Principibus gratiſsimus, fauente in primis Cardinale ipſo CAESIO, domino meo. Is me, dum vixit, non ſecus ac filium dilexit; vt ipſe

contra

contra eundem,tanquam parentem alterum,obſeruaui ſemper;colamq. optimi, atque humaniſsimi ſenis memoriam ſempiternam;vna cum Ioanne eiuſdem filio, & Federico nepote, fraterno mihi amore, ac caritate deuinctiſſimis; atque omnibus tum humanitatis,tum comitatis notis inſignibus. Sed ad Centones: quos & ruſtici quoque veſtimenti genus fuiſſe obſeruo. Vnde Columella lib. II. cap. VIII. *Cultam, veſtitamq. familiam magis vtiliter, quam delicate habeat, munitamq. diligenter à vento, frigore, pluuiaq. Quae cuncta prohibentur pellibus manicatis, centonibus confectis, vel ſagis cucullis.* & Cato cap. II. *Funes veteres ſarciri, nouoſq. fieri: centones, cuculliones familiam oportuiſſe ſibi ſarcire.* Hoc propemodum veſtis genus Romanis militibus impertiri quoque crediderim. Frumentum enim, & veſtes militibus, vltra pecunias, dari, memini me apud ſcriptores multos legiſſe. vnde mirandum ſane non ſit, ſi comperimus paucos nummos in ſtipendium datum eſſe militibus. nam ſtipendia terna ſingulis annis data dumtaxat, aduertimus: & ſolutas tertiae anni partis pecunias, vnum ſtipendium appellarunt; quod trium aureorum fuiſſe, tum ex alijs, tum ex Suetonio liquet; qui C. Caeſarem militibus quartum ſtipendium addidiſſe narrat, ternos aureos. quos noſtri fere temporis nummos aureos pretio aequaſſe, Blondus putat. de qua re libro Triumphantis Romae tertio eundem videas. Itaque Centonarij quoque dici poſſuut, qui militibus centones ipſos, quos uiliores ueſtes appellarem, afferendos curabant. Etiam nunc in praeſidiorum locis militibus, excubias agentibus, uile quoddam ueſtimentum ſolet impertiri, quod ipſe in primis in arce D. Angeli, quae olim Hadriani moles erat, Romae obſeruaui. PATRONVS CORPORAT. FERRIOR. OST. Erat praeterea M. Caeſius patronus Corporatorum Ferrariorum Oſtienſinm. De Patronorum clientelis cum Fonteius optime ex Dionyſio lib. ſecundo, cap. III. perſcribat, nos caput hoc grauius re huiuſmodi facere nolumus. Sed corporatorum Ferrariorum lectorem haud aeſtuare deſiderio patiar. quos idcirco dictos exiſtimarim; quod corpore, ideſt collegio quodam continerentur. Et Corporatum apud Tullium de Vniuerſitate legimus pro eo, qui corpus habet. Corpus ipſum pro collegio, caetuq. hominum vſurpari, nouum non eſt. & Collegium corpus Caius L. prima titulo; *Quod cuiuſque vniuerſitatis:* his verbis appellat: *Item collegia Romae certa ſunt, quorum corpus Senatusconſultis, atque conſtitutionibus principalibus confirmatum eſt.* ET CORPORI CVSTODIARIORVM ſupra in L. Curtij Abaſcanti inſcriptione, Herculi poſita: & MAGISTRI COLLEGI CORP. FABRORVM infra Capite XXII adſpiciemus. PLACVIT VNIVERSIS HONESTISSIMI CORPORIS DENDROPHORORVM, in perpulchra tabella apud Fonteium lib. II. cap. VII. atque in ſexcentis alijs vetuſtis monumentis habemus. & Corpus pro tribu, parteq. ciuitatis vſurpatum à Liuio, non ſemel deprehendes.

prehendes. Exſtat & in Iure titulus, De Collegijs, & corporibus illicitis; vt ſupra ex Caio, & Martiano innuimus. Ergo CORPORATORVM FERRARIORVM, pro Ferrarijs, qui à recentioribus collegiati appellantur. Etiam nunc Bononiae claſſes, & collegia quaedam, in quae Fabrorum vulgus diſtribuitur, Corporalia dicuntur. Fabrorum igitur ſiue collegia, ſiue corpora vocitari libet, & Praefecto cuipiam addicta erant; & viri cuiuſpiam percelebris patrocinio protegebantur. Oſtienſes Ferrarij cur in lapide nuncupentur, oſtendere haud perdifficile duco. Oſtienſem portum à Claudio Caeſare fuiſſe conſtructum, docet in primis in eiuſdem vita Tranquillus his verbis: *Portum Oſtiae exſtruxit, circunducto dextra, ſiniſtraq. bracchio; & ad introitum, profundo iam ſolo, mole obiecta: quam quo ſtabilius fundaret; nauem ante demerſit, qua magnus obeliſcus ex Aegpto fuerat aduectus, congeſtisq. pilis ſuperpoſuit altiſsimam turrim, in exemplum Alexandrini Phari; vt ad nocturnos ignes curſum nauigia dirigerent.* Opus eſſe ad portum, praeter ceteros fabros, Ferrariorum multitudinem, qui anchoras, clauos, ceteraq. ad ipſam nauium ſtructuram, ac firmitatem, idonea ferramenta nautis ſubminiſtrent; incertum nemini arbitror. Quid ſi huc Dendrophororum, Centonariorumq. & Tignariorum collegia, quibus inſcriptionē ipſam conſperſam vidimus, referamus quoque? vt ſcilicet M Caeſius horum Collegiorum apud Oſtiam Praefectus, & Ferrariorum Patronus exiſteret. Nam & Oſtienſi, Gordiana via, repertam aram, prope Tiberim, quo Oſtiam nauigia ſubducuntur, Ligorij litteris admoneor. Adiuuari ſentio, quod modo coniectura aſſerebam, inſcriptione peruetuſta, quam apud Porcarios, Romae à me iam pridem exaratam, hic ad verbum deſcribam.

Q. AQVILLIVS. Ɔ. L
MODESTVS. MAGISTER
QVINQVENNALIS. COLLEGI. FABRORVM
TIGNARIORVM. OSTIENSIVM. LVSTRI. II
ISDEM. AVGVSTALIS. FECIT. SIBI. ET
AQVILLIAE. L. F. APTAE. PATRONAE. ET
* DECIMIES. P. F. PRISCAE. CONIVGI. SVAE. ET
* SVIS. LIBERTIS. LIBERTABVSQ. ET DECIMIES. SP. F
* PRISCES. POSTERISQ. EORVM
IN. FR. P. XL. IN. AG. P. XXXI XS

Multa hinc perſpicax lector aduertet. Nam, praeter Collegium Fabrorum Tignariorum, quod aperte Oſtiae exſtitiſſe apparet; Tignariorum Collegiū à Dendrophoris ſeiunctum; & Aquillium Modeſtum, Magiſtrum Quinquennalem Luſtri ſecundi fuiſſe, vel talpa caecior perſpicit. Ex quo huiuſmodi Quinquennales nihil ad Luſtrum attinere negantibus, nō incerta huius rei imperitiae

imperitiae nota inuritur. De quibus forte apertius alibi. Examinemus relliqua. IIIII VIR QVINQVENN. SACR. FAC. Ita plane ex Ligorij exemplo. Quinque hunc virorum Quinquennalium ordinem memini, me legiſſe raro: II viros, & IIII viros Quinquennales obſeruo ſaepius. De L. Caeſio L. F. Quinquennali perſcribit Lib. II. Cap. XI. Fonteius, & de L. Lucceio Duumuiro Quinquennali iterum exſtat ad S. Germanum inſcriptio huiuſmodi.

L. LVCCEIO. L. F. TER
HIBERO
II VIRO. ITER. QQ. PATRONO
SACERDOTI. SACROR. SAVADIOR
CVR. R. P. INTERAMN. LIRIN
EORVND. ET. PATRONO
IVDICI. SELECTO
CASSINATES. PVBL. OB. MERITA. EIVS

Et de T. Valerio Victori Duumuiro iuridicundo Quinquennali fit mentio alia inſcriptione, quae Sutri in hoc exemplum viſitur:

DIIS. MANIBVS
T. VALERIO. T. F
VEL. VICTORI
DECVRIONI. SVTRI
II VIR. I. D. QQ. ITERVM
CVRATORI. PECVNIAE
PVBLICAE. PONTIFICI
POBLICIA. EXOCHE
CONIVX

Et apud Panuinium de Imperio Romano ex vetuſto lapide inſcriptionis fragmentum exaratum conſpicitur.

II. VIR. QQ. CORP. DENDROPHORORVM
COL. FANESTRIS. D D.

Ideſt, Duumuiri Quinquennales Dendrophororum coloniae Faneſtris dedicarunt. Exſtat Brixiae inſcriptio quoque huiuſmodi:

GENIO COH. V. TARRAC
L. MINICIVS. APRONIANVS
II. VIR. QQ. TESTAMENTO
EX. ARG. LIBRIS. XV.

PONI. IVSSIT

Et II VIR. QVIN. COL. IVL. HISPELL. apud Hiſpellum in Vmbria vetuſto in lapide legitur. De C. vero Acilio Policiano, Quatuoruiro Quinquennali habetur inſcriptio Tiferni, in hanc formam.

C. ACILIO C. F. PAL
POLICIANO
EQVO. PVB. AED
Q. IIII. VIR. I. D. IIII VIR
QQ. PATRONO. MVNC
DEC. VI. VIR. PLEBS
VRB. OB. MERITA
EIVS. L. D. D. D

De Quatuoruiris Quinquennalibus haec, atque ex Carrario ſupra à me relata inſcriptio lectori ſit ſatis. Nam, ſi quotquot nobis, & Duumuirorum, & Quatuoruirorum Quinquennalium inſcriptiones accurrunt, adſtruere hic velim, tanquam ratis in mare immenſum noſtra vehatur, eſt neceſſe, oratio. Sunt qui Quinquennales, & Quinquennalicios viros appellent. Cuius rei exempla afferre operae haud pretium exiſtimo. Sequitur inſcriptio: SAC. FAC. ideſt Sacris Faciundis; vt Quinque virum Quinquennalicium, ſiue, quod magis placet, Quinquennalem, M. Caeſium ſacris faciundis, quae quincto quoque anno Luſtri, vt opinor, condendi cauſſa fiebant, fuiſſe dicamus: quae ſacra Solitaurilia vocabantur; diuerſorum animalium genere, ideſt tauro, oue, & verre peragi ſolita: vt ex marmore pulcherrimo Gulielmus Choul, Lugdunenſis repraeſentauit, eo libro, qui de Antiqua Romanorum religione lingua primum Gallica inſcriptus, dein Italicum in ſermonem conuerſus, circumfertur. Erat & Quindecem vir Sacris Faciundis; quod ſacerdotium tum in multis reperies vetuſtis monumentis, tum ex inſcriptione, quam capiti quarto adiecimus; vbi de Turcio Aproniano Decurione, cui ex aere ſtatua à Spoletinis ſtatuta fuit, peregimus. Verum ad alia procedamus. FLAMEN AVGVSTAL. Onuphrius Panuinius, qui primus manus ad vetuſtatis monumenta, è tenebris eruenda, atque enucleanda noſtra tempeſtate admouit; Flaminem Auguſtalem eundem, ac Sodalem putat; quandoquidem ſub eodem titulo vtrumq. comprehendit. à quo inuitus, & paene coactus diſſentior. Flamines enim, & Sacerdotes Auguſtales, viuo Auguſto, inſtitutos fuiſſe, teſtatur, inter ceteteros, Tacitus; dum ea, quae eidem Imperatori, poſt funus, exprobrata fuere ſingula narrat. ait enim, poſt multa: *Nihil Deorum honoribus relictum; cum ſe templis, & effigie numinum per Flamines, & Sacerdotes coli uellet*. Sodales porro per Tiberium Auguſto demortuo datos eſſe, ab eodem Tacito his verbis tra-

verbis traditur: *Idem annus nouas caerimonias accepit; addito Sodalium Auguſtalium ſacerdotio*. & ſubdit: *vt quondam T. Tatius retinendis Sabinorum Sacris Sodales Titios inſtituerat*. mox pergit: *Sorte ducti è primoribus ciuitatis vnus & viginti Tiberius, Druſuſq. & Claudius, & Germanicus adijciuntur.* Ergo Sodales Auguſtales inter nouas caerimonias additi à Tiberio videntur. Sacerdotium Neronem Caeſarem, Germanici filium, profeſſum, oſtendit infra adſcriptum lapidis exemplum:

NERONI. CAESARI
GERMANICI. F
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVG
PRON. FAMINI. AVGVSTALI
SODALI. AVGVSTALI

De Flamine Auguſtali ſimpliciter mentio eſt in inſcriptione, apud Panuinium ipſum, à nobis alia de cauſſa relata, ad caput quartum; vbi de C. Valerio Mariano, qui Tridenti, & Brixiae Decurio oſtenditur, meminimus. Relatam à Panuinio itẽ inſcriptionem cernimus Marci cuiuſdam Artorij, qui Flamen tantum Auguſtalis viſitur; cuius exemplum eſt, quod ſequitur.

M. ARTORIVS. M. F. PAL. PRISCVS. VICASIVS
SABIDIANVS. TRIB. COH. XV. VOLVNT. C. R. TR. LEG
VII. CLAVD. PIAE. PRAEF. ALAE. I. PANN
PRAEF.
MONTIS BERENICIDIS. FLAM. DIVI. AVG.
PATR. COL.
:::::::: RATEG. THEAD. EX. VOTO. DD

Ex qua inſcriptione Flaminem, non autem Sodalem Auguſti; M. Artorium aduertimus. qui forte Auguſti tempore fuerat; nondum excogitato Sodalium ſacerdotio; quod inter nouas caerimonias à Tacito recenſetur, & mortuo Auguſto, à Tiberio adinuentum. quod Sacerdotium alios quoque Romanos Imperatores habere coepiſſe, antiquarum rerum perſcrutatione docemur. in quorum nomine nunc Sodales, nunc Flamines comperimus. De Flamine Diui Veſpaſiani, ſi quis ad caput IV huiuſce noſtri laboris recurrerit, mentionem factam facile comperiet in ea inſcriptione, quae M. Baebij Suetrij memoriae adpoſita à Suetrio Marcello, & Suetria Rufa videtur. nam inter cetera Diui Veſpaſiani Flamen oſtenditur. qui Flamines, & Flauiales appellati fuere, vt Sodales quoque Flauij, vel Flauiales. In baſi peruetuſta, quae L. Appaeo Pudenti poſita, Saſsinae ſpectatur, apparet ipſum Pudentem Flaminem Flauialem eſſe. in alia baſi, Tito ipſi Veſpaſiano dedicata, Sodales Flauiales cernuntur. cuius inſcriptionem adſcribere lubet:

IMP. CAESARI
DIVI. F. T. VESPAS
IANO. AVGVSTO
PONTIF. MAX. TRIB
POT. IMP. X. P. P
CENSORI. CONSER
VATORI. AEDIVM
PVBLICARVM. ET
RESTITVTORI. AEDIVM
SACRARVM
SODALES. FLAVII
P. MARCIVS. SEVERVS &c.

Vbi Sodales tantum, non autem Flamines Flauij baſim ſtatuiſſe cernuntur. Praeterea Ti. Plautium, M. F. Siluanum Aelianum, Sodalem Auguſtalem, haud Flaminem conſpicio; vt ex in ſequenti inſcriptione patet:

TI. PLAVTIO. M. F. M. N
SILVANO. AELIANO
PONTIF. SODALI. AVGVSTALI
III. VIR. A. A. A. F. F. Q. TI. CAESARIS
LEG. LEG. V. IN. GERMANIA.

Sic modo Sodales, modo Flamines Traianales, atque Hadrianales frequenter ipſis antiquis monumentis euulgantur. Quin etiam, tantum abeſt, vt Flamines, & Sodales idem ſint; vt plerunque Sacerdotes Titiales pro ipſis Sodalibus Titialibus comperiantur. vt ex fragmento hoc apud Delphinos perſpicuum fit:

LEG. LEG. XIIII. GEM
MARTIAE. VICTRICIS
SACERDO. TITIALI

Sacerdotes à Flaminibus differre, res magnis quaſi theatris clariſsima eſt Ex quo adduci non queo, quin exiſtimem, Sodalium ſacerdotium à Flaminum ſacerdotio ſegregatum. Vtrum horum ſibi quiſque probabilius putat, eo vtatur licet: nihil impedio. Superioribus igitur expoſitis; in ea, quae reſtant orationem inſtillemus. De VI. viris Auguſtalibus nil aliud attingendum hic arbitror, quam quod ad caput quartum recenſuimus. CVRATOR V : : : : : ideſt Curator Viarum. nam Viarum Curatorem dici proprie, auctor in primis eſt Tullius epiſtola prima ad Atticum, dum ait: *propterea quod curator eſt Viae Flaminiae*. Nam & Curatores alicuius praecipuae viae dicebantur; & Curatores Viarum; qui ſcilicet ſupremum munus viarum omnium ſter-

nium ſternendarum agerent. De eiuſdem Flaminiae, & Tiburtinae viae Curatore exſtat mentio in lapide perantiquo, Taraconenſi, his verbis:

L. OVINIO. L. F. QVIR
RVSTICO. CORNELIANO
COS. DES. PRAEF. INTER
TRIBVNICIOS. ADLECTO
CVRAT. VIAE FLAMINIAE
LEG. LEG. VII. MYS. INFERIOR
CVRAT. VIAE. TIBVRTINAE
CVRAT. REIPVBLICAE. RICINENSIS
RVSTICA. OVINIA
CORNELIANA. FILIA
PATRI. PIETISSIMO

Ad viarum Curatores ſternendi vias, & pontes faciendi, aediumq. tam profanarum (vt vidimus) quam ſacrarum aedificia, ſartaq. tecta conſtruendi cura quoque etiam ſpectabat. Vnde in ponte altero, qui Romae nunc Inſulae Tiberinae, ſiue Quatuor capitum, ſiue ab eiuſdem Curatore, Fabricius appellatur; huiuſmodi inſcriptio inſpicitur.

L. FABRICIVS. L. F. CVR. VIAR. FACIVNDVM. COERAVIT
IDEMQVE. PROBAVIT
Q. LEPIDVS. M. F. M. LOLLIVS. M. F. COS
EX S. C. PROBAVERVNT

Ijdem & IIII VIRI VIARVM appellabantur, vt ex inſcriptione, à me olim Romae è marmore ipſo deſumpta, eluceſcit; quam vt Interamnatibus ſimul & Bononienſibus meis, in primis gratificer; hic deſcribendam duco.

IMP. CAESARI. DIVI
TRAIANI. PARTHICI
FIL. DIVI. NERVAE. NEP
TRAIANO. HADRIANO
AVG. PONT. MAX. TRIB
POT. COS. II. P P
IIII VIR. VIAR
Q. TAMVDIVS. Q. FIL. PAL
GRAIVS. VIENNA
L. AVRELIVS. L. F. OVF
TYRANNVS. INTERAMN
NAHART. TI. IVLIVS. TI. F. STEL
VERECVNDIANVS. BONONIA

Q. TAMVDIVS. SEX. F. ARRIVS
REATE. FAC. CVR

Viſa digna res eſt, vt hanc inſcriptionem huc omnino ingererem: ad indicandum, vt quemadmodum ipſe Bononienſibus ſumma animi voluntate deuinctus ſum, ita Interamnates, municipes meos, fato, vt ita dicã, quodam, fuiſſe olim cum Bononienſibus hominibus, in magiſtratu coniunctos. Neque vero haec noua Interamnatium cum Bononienſibus coniunctio cuiquam ſit. id enim non modo hominibus, plane Iesv Christi orbis redemptoris pietatis, ac religionis expertibus accidit; ſed ſanctiſsimis ſane viris. D. Proculum Syrum, qui Pontifice Pelagio primo, Iuſtiniani Magni tempore, anno à Christo, humanae carnis compage induto, quingenteſimo quinquageſimo quarto, Totilae tyranni iuſſu martyrij tormentum Bononiae paſſus eſt; Interamnatium Epiſcopum fuiſſe, credo id perpaucis eſſe ignotum. eidemq. coniunctim ſepulturae locum Bononiae datum cum Proculo milite, & nobili Bononienſi, eiuſmodiq. martyrij genere, Marini Praeſidis in Chriſtianos ſaeuientis diritate, affecto, Iuſtini Senioris imperio, atque Ioannis Pontificatu primi, anno ante Proculum Epiſcopum, capite multatum, trigeſimo ſexto; templo ijſdem egregie inſtructo, notiſsimum eſt. Eiuſdem ſanctiſsimi Epiſcopi memoriam, & Bononienſes, & Interamnates colunt; martyrij diem feſtum concordibus animis celebrant; patrocinio eiuſdem, ac tutela apud Devm vtuntur. At domum, vt dicitur. Non modo IIII VIRI ſimpliciter dicebantur VIARVM, ſed addi quoque CVRANDARVM ſolebat; vt ex infra adſcripto, primis verſibus carente, Epigrammate patet:

: :
: :

PRAED. CER. Q. PROVINCIAE
CYPRI. PROPR
TRIB. MIL. LEG. II. AVGVST
IIII. VIARVM. CVRAND
PATRONO. COL.
D. D. P.

Et Cvratores viarvm sternandarvm in multis etiam lapidibus ſcriptum comperi. Vnam, ne ſatietatem faciam, dumtaxat ponam:

L. APPVLEIVS. S. C. F. ANI. NIGER
II VIR
CVRATOR. VIARVM
STERNENDARVM
PEDVM. DECEM

MILLIA

MILLIA. VIAM
SVA. PECVNIA
FECIT

Nam, vt ſternere viam dici proprie, nemo ignorat; ſic & integere viam quoque dici, pro ſilicibus extruere, & operire, obſeruare eſt. In hortis Carpenſibus eiuſdem exempli tabellae duae ſpectantur, Tyburi repertae; quarum vna ita inſcripta eſt:

C. RVSTIVS. C. F. FLAVOS ITER
L. OCTAVIVS. L. F. VITVLVS
IIII. VIR. D. S. S
VIAM INTEGENDAM
CVRAVER

Altera ſic:

L. OCTAVIVS. L. FIL. VITVLVS
C. RVSTIVS. C. F. FLAVOS. ITER
IIII. VIR. D. S. S. VIAM INTEGENDAM
CVRAVER.

Geminas inſcriptiones factas, crediderim, ambitionis cauſſa; ne quis eorum maior, minorue in munere obeundo videretur: qui pari vterq. poteſtate eſſet. Sed longius, quam putaram, caput hoc excitatum, ſentio. Receptui canendum. Nam contractioribus diebus adſtringimur, & quadridui ſpatio reliquum abſoluere opus cogimur. Ita tempus fert; & vita ad alienum nutum, ac voluntatem praeſtituta.

DE Q. CAESIO MAGISTRO ET FLAMINE QVINQVENNALI QVI CVM ALIIS QVINQVENNALIBVS MAGISTRIS LVSTRI XXVII FAVSTINAE AVGVSTAE TITVLVM POSVIT

CAPVT XXII

Vbi, de Luſtro, vnaq. vtri ex Fauſtinis titulus poſitus ſit, *deq. ipſis Quinquennalibus, de Collegijs, de Flamine; multiplex, ac miſcellaneus ſermo.*

FAVSTINAE . AVGVSTAE
MAGISTRI . QVINQVENNALES. COLLEGI. CORP. FABRVM
FERRAR. TIGNAR. DENDROPHOR. ET. CENTON. LVST. XXVII
T. OVINIVS. T. F. THERMVS L. FVSCIVS Q. F. SABINVS
FL. ANTIDIVS. SEX. F. EROS C. FVFFIVS. C. F. NIGRVS
Q. CAESIVS P. F. ALBINVS MAGISTER ET FLAMEN QVINQVEN
L . CHRISCHIVS. L. F. VENVSTVS. SEX. MAETIVS. SEX. F. VERVS
DD. KAL. IANVAR
C. MANLIO. TORQVATO. ET. CORNELIO. MESSALINO. COS

EST, quod magnam Q. Caeſius Albinus Ligorio gratiam habeat; qui, vt ipſe ad me nouiſsime ſcribit, illius memoriam à perpetua obliuione reuocauit. Nam è cuiuſdam Laurentij ſcalptoris manu hanc vix integram inſcriptionem extorſit; dum lapidem ipſum, via Sacra adinuentum, dare iam iam malleoli, ac ſcalptri violentiae inhiabat. Laborarint Romani virtute imperium condere; gloriam extendere factis; res praeclare geſtas, vt ſolidis, vt firmis, duriſq. lapidibus ad poſterorum memoriam committerent, egregiam, atque aſsiduam nauarint operam: En in lapicidae manu eſt, vniuſq. homuncionis poteſtate Faſtos, & quidquid monumentis commendarint, totum confringere, lacerare, dis perdere. At vtinam huiuſmodi, ex infima plebe, imperitioribus homunculis Romanorũ modo rerum geſtarum memoriae obnoxiae forent (tam&ſi maximum hinc quotidie vetuſtas detrimentum capit) neque vero in eodem ſcelere vel proceres plurimi, lapicidis ipſis ſtultiores, humanitatiſq. omnis expertiores, ſumma cum Romani nominis & iactura, & dedecore conniuerent; pluſq. Romani ipſi Romanae gloriae inuidere videantur, quam Hunni, quam Vandali, quam Gothi, Longobardiq. omnes; reliquiq. immanes populi, ac barbarae nationes: quae, ipſa Roma ſaepius vaſtata, atque incenſa, manus tamen ab ipſis inſcriptionibus abſtinuere. Non poſſum profecto & Romanus homo (ciuitate enim ſummo applauſu, frequentiſq. Senatus conſenſu donatus ſum) & rerum antiquarum valde ſtudioſus, hanc inſignem venerandae antiquitati iniuriam fieri; & litterarum, bonarumq. artium ſtudijs inflammatos euidentiſsimo affici detrimento, aequo

animo, ac

animo, ac mente ferre. Haudquaquam ſtolidi vident; quantum huiuſmodi antiqua monumenta ſtudioſos, ac vere litteratos iuuent; quantum hiſtoriae vniuerſae lumen afferant: vt, paene dixerim, plus hiſtoriae ex ipſis lapidum inſcriptionibus, quam inſcriptiones ex hiſtorijs ipſis lucis, ac notionis accipiant. Verum, ne cogar quemquam nominatim tangere (vt plurimos, quidem poſſem) lubet ſtylum in Q. Caeſium, atque in eiuſdem inſcriptionis expoſitionem diffundere. Quare, quod modo lamentabar, iure id à me factũ mox oſtendam; quandoquidem ex hac ipſa inſcriptione virorum, alioqui doctiſsimorũ, errores patefaciam. Fauſtinae Q. Caeſium Albinum cum reliquis Magiſtris quinquennalibus titulũ quinquennalitatis Luſtri XXVII memoriae cauſſa ſtatuiſſe, manifeſto apparet. Hic vtri ex duabus Fauſtinis Auguſtis praeſtitum ſit, inueſtigare oportet. Paucis id, ſi poſſum, abſoluam. Fauſtinam & Antonini Pij Imperatoris vxorem, & eiuſdem filiam Fauſtinam, M. Aurelio philoſopho matrimonio iunctam; ambasq. Auguſtas dictas fuiſſe, nemo ambigit. Seniorem ne, an iuniorem Fauſtinam hoc titulo à Magiſtris Quinquennalibus decoratam putemus; hoc opus eſt aperire. Vtriq. ab Senatu, priuatiſq. hominibus ſummos honores delatos, plurimis tum veterum ſcriptorum, tum nummorum, tum ipſorum lapidum relliquijs edocemur. Verum, vt meum libere iudicium proferam, Fauſtinae iuniori, Philoſophi Imperatoris vxori, titulum adpoſitum, ſtatuo. Quod mox apertius faciam; ſi prius de Luſtro ipſo Quinquennali aliqua diſſeruero. Luſtrum à Latinis vocatur, quod Olympias apud Graecos dicitur. Ex quo perinde Romani annos etiam per Luſtrum numerabant, atq. Graeci per Olympiadem. Sunt qui Luſtrum putẽt quinque annorum ſpatium, ſunt qui quatuor. Poſtremae ſententiae adſtipulari nõ pauci videntur. Ita enim argumentantur: ſi Luſtrum quincto quoque anno condebatur, annum, qui ſequens Luſtrum incipiebat, dici quinctum oportere; qui eſſet primus ſequentis Luſtri. Quod ex Plinio lib. II. cap. XLVII facile dignoſcitur, dum ait: *Omnium quidem (ſi libeat obſeruare minimos ambitus) redire eaſdem vices quadriennio exacto Eudoxus putat; non ventorum modo, verum & relliquarum tempeſtatum magna ex parte. Et eſt principium Luſtri eius ſemper intercalari anno Caniculae ortu.* Huius fuiſſe opinionis Romulum Amaſaeum, Pompilius filius commemorat. Cuius viri & Graecarum, & Latinarum litterarum ſtudio omnium ſuperioris ſaeculi doctiſsimi ſententiam, vna cum Plinij verbis iunctam pluris facio, quam reliquorum omnium; Luſtra ſingula quinque annorum ſpatio contineri, affirmantium. Diligentiſsimum temporum inueſtigatorem Romulum fuiſſe, ſicut doctrinarum omnium laude ſummum, recondita eiuſdem ſcripta Graece, Latineq. elucubrata, è Graeciſq. conuerſa demonſtrant. Et, vt omittam percelebris poetae, Achillis Bocchij teſtimonium, qui in ipſius Romuli promiſcuae doctrinae laudem, hoc diſticon pe-

pigit; inter lacera quaedam carminum ipſius Bocchij monumenta à Iulio Signio, mei amantiſsimo, è ſitu, & ſqualore erutum;

Rem multi Graecam, multi iuuere Latinam;
Romule tu nobis Graecia es, & Latium;

teſtantur ſummam eiuſdem in Graecis, Latiniſq. litteris peritiam Orationum volumina magna elegantia conſperſa; partim edita, partim edenda; eiuſdem Praefationum volumen alterum; Epiſtolarum libri ſexdecim; Aeſchynis in Thimarcum Oratio, ab eodem Latinitate donata; praeter multa è Graeco conuerſa, propediem à Pompilio edenda, vna cum Polybij codice, ab eodem Pompilio in Latinum conuerſo: quem idem innumeris in locis à mendis, prauaq. & infideli conuerſione repurgauit; reddita emendationum accurata ratione: ac pleriſq. difficillioribus locis vberiorienucleatione illuſtratis. A quo eiuſdem item Polybij libri ſexti fragmentum, de Militari Romanorum diſciplina, in Italicam recentiorem linguam conuerſum eſt, vna cum Militari ipſa Romanorum veterum diſciplina, libris quatuor eadem lingua Italica conſcriptis, dilucidius explicata: praeter Polybij lib. XVII. fragmentum, quo fit Macedonum & Romanorum armaturae comparatio, ab eodem iam Latinũ, intellectuq. priore verſione multo facilius factũ; cuius rei argumento inſtituta diſputatio commentariolis quatuor cõprehenditur. à quo praeterea Ioannis Chryſoſtomi libri de Sacerdotio ſex, atque eiuſdem libri tres de prouidentia Dei, ad Stagirium monachum, Latine redditi ſunt. Quae quidem ita recenſui; vt oſtenderem ſummam patris in filio erudiendo diſciplinam; & filium patris eruditione digniſsimum; meamq. in vtriuſq. virtutem ſtudium ſempiternum. Ad Luſtrum igitur reuertamur; quod à Luſtrando, ideſt purgando vrbẽ: quae res quincto quoque anno, ideſt quadriennio elapſo, ſolitaurilio fieri ſolebat: ſunt qui inſtitutum, dicant ſunt qui à luendo, ideſt ſoluendo; vt Varroni placere video; quod ſcilicet quincto quoque anno vectigalia, tributaq. exigebantur. & Quinquennale Luſtrum ſpatium ſignificat, auctore Feſto, in quot annos praedia locari ſolebant, vt recte Budaeus obſeruat, L. *Siquis* De rebus creditis in ea verba: *Nam & ſi colonus poſt Luſtrum completum fructus perceperit, condici eos conſtat.* Hoc igitur Luſtri ſpatio, continuata multorum ſerie annorum, creari Cenſores conſueuere: quos aut à cenſu, aut à cenſendo dictos conſtat; vt ſcilicet vel populi Romani quincto quoque anno cenſum agerent; vel, vt Varroni placet, ad eorum cenſionem, ſeu arbitrium populus Romanus cenſeretur: nam tantum quiſque ſe, ſuaq. aeſtimabat, quantum Cenſores ipſi cenſuiſſent. De quorum iure, poteſtateq. vniuerſa ex libro III Ciceronis de Legibus perſcripſimus ſupra, ad caput XV, vbi de Equitibus egimus. Nunc ex Plutarcho in Aemilio id ipſum, qui neſcio an expreſsius, referamus. ait enim. *Cenſura Senatores à Senatu remouere poteſt; Equitibus Equos adimere, ex Plebeis*

aerarios

aerarios facere, notare infamia, cenſum agere, Luſtrum condere. Ipſum Luſtri condendi initium à Seruio Tullio prodijſſe, tradunt plurimi. de quo Liuius lib. I. ſic: *Cenſu perfecto, quem maturauerat metu legis de incenſis latae, cum vinculorum minis, mortiſq. edixit; vt omnes Ciues Romani Equites, Pediteſq. in ſuis quiſque Centurijs, in Campo Martio, prima luce adeſſent; ibi instructum exercitum omnem ſue oue taurilibus* (ſic ſcriptum reperio pro ſolitaurilibus) *luſtrauit; idq. conditum Luſtrum appellatum; quia in cenſendo finis factus eſt.* qui libro ſecundo de eodem Luſtro ſic: *Omnes Centuriae, & Equites in Campum Martium conuocati ſue, oue, tauro Caeſis immolarunt; quod Luſtrum eſt dictum: ſicq. à ſacrificio illo cenſus obtinuit nomen Luſtri.* Huiuſmodi Luſtri ſupputationem vſque ad Neroniana tempora perduraſſe crediderim: quibus temporibus, Quinquennali certamine à Nerone ipſo inſtituto, nouum Luſtrum conditum, & nouam Luſtri rationem initam exiſtimo. De quo Suetonius in Neronis vita cap. XII: *Inſtituit & Quinquennale certamen primus omnium Romae, more Graeco triplex; Muſicum, Gymnicum, Equeſtre; quod appellauit Neronia.* & poſt paullo infit: *Magiſtros toti certamini propoſuit Conſulares ſorte.* Id ipſum conſtitutum ex Tacito obſeruo, Nerone ipſo quartum Conſule cum Cornelio Coſſo; qui Tacitus lib. XIV ſic ait: *Nerone quartum, Cornelio Coſſo Coſſ. Quinquennale Ludicrum Romae inſtitutum eſt, ad morem Graeci certaminis; varia fama, vt cuncta ferme noua.* De quo quidem ſecundo certamine peracto ſic idem lib. XVI. *Ac forte Quinquennale Ludicrum, ſecundo Luſtro, celebrabatur: oratoribuſq. praecipua materia in laudem principis adſumpta eſt.* & non multo poſt de eodem ſic: *Interea Senatus propinquo iam Luſtrali certamine, vt dedecus auerteret, offert Imperatori victoriam cantus; adijcit facundiae coronam, qua ludicra deformitas velaretur.* Nã ipſe Nero in cantus certamẽ contra Imperatoriam maieſtatem prodijt. Ergo ſecundo Luſtro, pro ſecunda Olympiade ſecundum quinquennium numerari intelligimus; ſicut primum Luſtrum pro prima Olympiade; omiſſa plane veteri Luſtrorum ſupputatione. De hoc ferme Luſtro ſuperiorem à Q. Aquilio Ɔ. L. Magiſtro Quinquennali, Collegi Fabrorum Tignariorum Oſtienſium, Luſtri II, patronae titulum conſtitutum omnino arbitramur: & Luſtro VI. L. Valerium Pudentem annorum XIII, inter poetas Latinos, ex inſcriptione à nobis ad caput ſecundum adducta, corona donatum legimus, ob ingenij claritatem, incertamine ſacro Iouis Capitolini: ita enim certamen illud vocari coeptum conijcio, poſt Domitiani tempora; à quo Iouis Capitolini templum, exſtructum, & Quinquennale certamen in ea dedicatione inſtitutum, eodem capite ex Suetonio indicauimus. vbi hoc Luſtrum, ſeu Quinquennale certamen, continua temporum ſerie peragi ſolitum, iam tum etiam innuimus. Quod nos tametſi multorum ſcriptorum teſtimonio corroborare poſſumus; placet tamen

ex lapi-

ex lapidibus ipſis auctoritatem eruere. Subigam igitur inſcriptionum omnium, quas viderim, pulcherrimam; & mirifice ad noſtram ſententiam appoſitam, quam iuxta Cyperanum oppidum Aldus Iunior conſpici, ſcribit; quae huiuſmodi verba continet:

T. FLAVIO. T. F. HILARIONI
DECVR. COLL. FABR. EX LVSTRO. XV
VNGVENT. AD. PVB. FRAG. LVSTRO. XVI
MAGIST. QVINQ. COLL. FABRVM. TIGNARIORVM
LVSTRO. XVII. HONORAT. ET. LVSTRO. XVIII
CENSOR. BIS. AD MAG. CREANDOS. LVSTRO XIX
ET. XX. IVDEX. INTER. ELECTOS. XXI. AB. OR
DINE. LVSTR. XXII. CLAVDIA. T. F.
PRISCA. VIRO. OPTIMO. ET. FLAVIA. T. F
PRISCILLA. FRATRI. OPTIMO

Ergo cum ex ipſa ipſcriptione Luſtrum XV vſque ad XXII numeretur; quibus Luſtris T. Flauius Hilario perpetua, ac continuata ſerie, varijs perfunctus muneribus demonſtratur; miror, quonam pacto inficiari quis audeat, Quinquennalitatem, Fabrorumq. eiuſmodi Collegia ad Luſtra ſpectare debere. Neſcio, an quidquam hac re clarius, atque apertius demonſtrari poſſit. Si forte haec, quae in medium attulimus eorum, quos nos acerbos quotidie Cenſores experimur, minus animum expleant, ſubiungam & aliam inſcriptionem, quam Aquileiae videri Aldus refert; ea eſt huiuſmodi:

SABINAE
AVGVSTAE

MAGISRI	QVINQVENNALES
COLLEGI. FABRVM.	TIGNARIORVM. LVSTRI. XXIII
Q. NVMISIVS	MARITIMVS
Q. VALERIVS	FELIX
A. LARCIVS	CARVS
T. FLAVIVS	ONESIMVS
L. NAEVIVS L. F. PAL.	PHILIPPVS
Q. HORTENSIVS	TVRANNVS
Q. LOLLIVS	HERMA
IN. MAGISTERIO.	DEFVNCTVS.

Tria ex inſcriptione aduertimus; & Magiſtros Quinquennales Collegij Fabrorum Tignariorum ad Luſtrum XXIII omnino ſpectare; ipſos Tignarios abſolute poſitos; ex quo noſtram ſuperiorem ſententiam, quae Tignariorum Collegium à Dendrophoris diſiunximus, magis, magiſq. corroborari ſentimus; & huiuſmodi à Quinquennalibus Magiſtris titulos poni Auguſtarum memoriae ſolitos fuiſſe. Verum, cur Fauſtinae, M. Aurelij vxoris memoriae inſcriptionem à Q. Caeſio vna cum ceteris, in Quinquennali magiſterio collegis, poſitam putemus; vt recepimus, pronunciandum eſt. Si quis à Nerone quartum Conſule cum Cornelio Coſſo, quo Conſulatu nouum Luſtrum ſub Quinquennali, ſeu Agonali certamine coeptum fuiſſe, omnino exiſtimamus, Luſtra XXVII dinumeret, facile in M. Aurelij Antonini, ſeu Antonij Philoſophi tempus ſupputationem videbit incurre. Nam ſi ab Olympiade ducenteſima decima, qua fere Nero Quinquennale ipſum

nale ipſum certamen ex Panuinij Faſtis ſtatuiſſe videtur; conlata recte Luſtrorum XXVII ratio fuerit, in ſecundum M. Aurelij Philoſophi annum, quo ſolus, mortuo, L. Vero fratre, imperare coepit, eam produci neceſſe eſt. Quo anno Agonem, ſeu Capitolinum certamen (hoc ſaepiſsime nomine ſcriptum inuenio) Luſtri XXII ab Imperatore peractum, vel ex ipſo Panuinio obſeruamus. A quo perperam Luſtrorum ipſorum rationem ſupputatam aduerto; ſicuti pleraq. Faſtorum, ab eodem enumerata. Sed ignoſcendum homini forte eſt, qui Cuſpiniani potius, ac Caſsiodori, ceterorumq. id genus ſcriptorum, quam lapidum vetuſtorum, quae vel forte non vidit, aut non acutius animaduertit, monumenta ſecutus; in plurimos errores, circa temporum rationem, dilapſus eſt. Atqui, ne videamur contra magni nominis, magnaeq. doctrinae virum calumnias ſtruere; ex ipſa T. Flauij inſcriptione, & Aquileienſi lapide, in Sabinae Auguſtae memoriam à Magiſtris Quinquennalibus inſcripto, apertum id faciam. Panuinius ſub Antonini Pij Imperio Hilarionis monumentum ponit; quod quam veritati, & temporum calculis conſentiat, nullo labore videbimus; ſi paullulum accurate Sabinae Auguſtae ipſorũ dicatum titulum inſpectemus. vbi apertiſsime Quinquennales Magiſtri Luſtri XXIII leguntur. Si Sabinã Hadriani Imperatoris vxor fuit, vt certe fuit, quo nã pacto aut cur, Luſtrũ XXII, qui poſtremus numerus in Hilarionis Flauij inſcriptione inſpicitur, poſt Sabinae memoriam ſit; in cuius titulo Luſtrum XXIII apparet? Non pauca ſane & in ipſo Panuinio, atque in alijs ſcriptoribus; vel parum ſtudioſe ipſa veterum lapidum monumenta conſpicantibus, vel plane negligentibus aduerto; quae mihi ob inopiam temporis enumerare non vacat. Incredibile eſt, quantum rerum omnium anguſtijs premar. Sed vulnera non vulgem mea; quae huiuſmodi ſunt, vt tangi ſine dolore nequeant. Ad rem igitur. Fauſtinae, M. Aurelij vxori lapidem ipſum à Q. Caeſio, & ſodalibus inſcriptum, affirmare ex ſupra dictis rationibus audacter videor. Bis Ludum Capitolinum, ideſt Quinquennale certamen, à M. Aurelio peractum, comperio: alterum L. Vero fratre vita functo; alterũ filiolo ſeptuenni, M. Vero extincto, quẽ, execto ſub aure tubere, amiſit; neque eum plus quinque diebus luxit, ne eoſdem, quos diximus Ludos, luctu publico interpellaret; vt Iulius Capitolinus eſt auctor. Neque vero omittendum hoc loco cenſeo, P. Cornelij Talli, Magiſtri Quinquennalis Luſtri item XXVII, inſcriptionem; quae Romae, ad D. Mariae de Conſolatione viſitur: in hanc formam:

P. CORNELIVS
THALLVS
P. CORNELI. ARCHITECTI. FIL
MAG. QVINQ. COLL. FABR.
TIGNAR. LVSTRI XXVII

Oo NOMINE

NOMINE
P. CORNELI. ARCHITECTIANI
FIL. SVI
ALLECTI. IN. ORDINEM. DECVRION
FIDEI. SIGNVM. DONVM. DEDIT

Hanc ipſam inſcriptionem refert Panuinius ad Agonem Capitolinum, quem Commodus Imperator faciendum curauit, anno ſui Imperij, vt ab eodem Panuinio traditur, decimo exacto. ex quo ſolus, poſt patris obitum, Imperium obtinuit; votaq. vicennalia ſuſcepit: vt ex huiuſmodi inſcriptione ab ipſomet Panuinio cenſetur.

M. COMM. ANT. P. FELIX. AVG. GERM.
P. M. TR. P. XVI. IMP. VIII. COS. VI
VOT. XX. S. C.

Duo ſatis manifeſta errata in Panuinio, ex P. Cornelij Talli inſcriptione, deprehendo; vnum, in quod is imprudenter incurrit, cum parum accurate temporis ratione ſubducta, in Commodi Imperij annum decimum Luſtrum XXVII producit; alterum, cum ipſam inſcriptionem perperam legit; dum de Commodo ait: *Agonem Capitolinum* XXVII *fecit, de quo ſub Luſtri nomine in antiquo hoc epigrammate mentio eſt*. Dictio illa NOMINE, abſoluta in ipſo Talli lapide poſita, non cum Luſtri voce mihi conſtruenda videtur, ſed cum P. CORNELI ARCHITECTIANI. vt ita interpretemur: Publius Cornelius Thallus Publij Cornelij Architecti filius Magiſter Quinquennalis Collegij Fabrum Tignariorum Luſtri XXVII. Fidei ſignum dedit, nomine Publij Cornelij Architectiani filij ſui. Verum plurimorum in hoc ſententiam ſequar potius, quam vt plurimos in meam ſolius deſcendere opinionem cupiam. Reſtat, vt de Collegijs ipſis ea diſſeramus: quae capite ſuperiore praetereunda, vel obliuiſcenda potius celeritate fuere. Solent & viatores ipſi, qui nimias in feſtinationibus celeritates ſuſcipiunt, obliuioſi eſſe; ex quo eos ſaepiſsime, quod inſtituerant iter, relegere oportet; vt quod obliuione omiſerant, ſecum ferant. Via igitur ad ipſa Collegia iterum capeſſenda, atque iteranda eſt. Collegia erant infimorum hominum, certas artes pariter exercentium conuentus; ſiue, vt diximus, ſocietas, ſodalitas, caetuſq. iam inde à Numa Rege inſtituta; vt optime ex Plutarcho, Plinioq. vt cetera ſolebat, animaduertit, cui ſecundum DEVM, quidquid in dicendi ratione aſſecutus videor, acceptum in primis refero, vir eloquentiſſimus; & qui cum eloquentia, doctrinaeq. facultate, optimam, ac ſynceram vitae rationem inſtitutam habebat, Paullus Manutius. Verum cum horum Collegiorum numerus eſſet auctus; omnia, praeter pauca, vt Fabrorum, Fictorumq. quibus omnino carere ciuitas nequibat, pluribus legibus, ac Senatuſconſultis ſublata leguntur. Haud enim humilium hominum in

ciuitatibus

ciuitatibus coitiones tutae putabantur: vt nos ex Traiani ad Plinium reſponſione facile, planeq. elicimus. Clodius tamen, vt qui rerum nouarum ſtudioſus, & ad vim alteri inferendam paratus; vt plebem, quae vt opum, ſic plerunque conſilij inops, expersq. eſt; & quae paruo negotio ad maleficium impellitur, ſibi conciliaret; non modo ipſa Collegia reſtituit; ſed etiam innumerabilia innouauit. De qua re pro Sextio, & in Piſonem Cicero, & Dio lib. XXXVIII; atque in Cornelianam Aſconius. Erant igitur, vt ipſe Manutius praeclare obſeruat, Collegia ex opificum, fabrorumq. vulgo conſtituta: quae quatuor hominum genere conſtabant: Seruorum, inopis veterum ciuium Romanorum plebis, nouorum ciuium, atque eorum hominum, qui, cum proxime in vrbem veniſſent, cenſi nondum fuerant. Hinc nullos, praeter paucos, in huiuſmodi collegiorum monumentis homines obſerues, qui tribuum cuipiam adſcriptos videantur. Vt ex nostra Q. Caeſij, ac ſuperioribus inſcriptionibus non obſcure demonſtratur. Ea ſiue collegia, ſiue corpora, ſiue quouis nomine appelles, tamteſi à Clodio reſtituta fuere, nihilominus tamen, ſuccedentibus temporibus, factum crediderim, vt abſque Senatuſconſulto, neque Romae, neque alibi coire poſſent. Hinc forte ex altera è duabus inſcriptionibus, quas mihi Carrarius miſit, ea verba leguntur: COLLEGI. DENDROPHORORVM ROMANORVM. QVIBVS EX. S. C. COIRE. LICET. quod ex alia perſimili inſcriptione, quae Caſini viſitur, ad D. Mariae templum, patefit; quae ſequentia verba continet.

L. LVCCIO . L. F. PAL
NVMMIDIO . SE
CVNDO. DECVR
L. LVCCI . FIL . TER
HIBERNI. II. VIRI
ITER . QQ. PATRONO
COL . ALVMNO
COLLEGIVM . FA
BRVM . QVIBVS . EX S. C.
COIRE . LICET
L. D. D. D

Id quod ex Traiani quoque, Plinijq. Epiſtolarum verbis, ſuperiori à me capite citatis; ex multisq. Principum in Iureciuili reſcriptis, & Iureconſultorum libris apertiſsime conſtat. Verum id ita probatum iri aequis omnibus exiſtimatoribus confido, vt pluribus confirmandum verbis non arbitrer. Erant praeterea Romae non Tignariorum modo, ac Dendrophororum, Centonariorum, Ferrariorumq. vt demonſtratum eſt, Collegia; ſed reli-

quorum opificum, fabrorum, artificumq. qui ceteras mechanicas, ſedentiasq. artes exercebant. Nam, & aerariorum, & figulorum collegia à Numa Pompilio inſtituta: & collegium, & corpus Vnguentariorum ad publicam fragrantiam conſtitutum quoque ex T. Flauij Hilarionis inſcriptione facile conijcimus. Itemq. Lemniſcariorum, Viariorum, Auxiliariorum, collegiorum, ſiue corporum meminit lapis peruetuſtus Romae, in Caeſijs aedibus, cuius haec inſcriptio eſt.

M. CORNELI. PAL. VALERIAN
FLAMINI. PRAETORI. II. SACR. VOLCANI
DECVRIONI. LAVRENTI. VI VIRI. AVG. EIVS
PATRONO. CORPORIS. LEMNIS. VIARIORVM
AVXILIARIORVM. OSTIENSIVM

Vnde Lemniſcariorum corpora praecipue aduertimus, qui lemniſcos ipſos conficiebant, de quibus alibi diximus. Quamobrem qui laniſcos, pro lemniſcis dici, nobis perſuadere volunt, cautius agant. Sed de Collegijs hactenus. De Flamine ipſo Quinquennali pauca. Saepiſsime mentio eſt, tum in ſcriptorum libris, tum in vetuſtis lapidibus de Diali Flamine de Martiali, Quirinali, Volcanali, Carmentali, Florali, Palatuali, Falacro, Furinali, Volturnali, Pomonali, Virbiali; qui à Ioue, Marte, Quirino, Volcano, Carmenta, Flora, Pala, vel Palatua, Falacre, Furina, Vulturno, Pomona, Virbio: & Lucularis, Laurentinalis, Laninalis Flamines ex Fulginati inſcriptione, quam nos ad caput quartum appoſuimus, patefiunt. Hi quindecim Flamines videntur, quorum Varro lib. de Lati. lingua VI ait. Et Pomonalem minimum omnium fuiſſe; vt omnium maximus Dialis erat: tradit Feſtus ſic: *Maxime dignationis Flamen Dialis eſt inter quindecim Flamines; & cum ceteri diſcrimina maieſtatis habeant, minimi habetur Promonalis; quod Pomona leuiſsimo fructui agrorum praeſidet, ideſt pomis.* Erant & Flamines Diuorum omnium, vt in tribus lapidum inſcriptionibus, qui Firmi in Piceno viſuntur, legimus; ideſt T. Appei, T. Filij Velina, Alfini Secundi; L. Volcatij Q. Filij, Velina, Primi; & L. Volcatij, huius Volcatij filij. Sunt qui ipſorum Flaminum etymon à pileorum geſtaſtione deducunt; vt Flamines, quaſi Pilamines, à pileo nominentur; cuius ſententiae Plutarchus videtur. Cui rei aduerſantur multi: eam rationem afferentes, quod Pontifices quoque, atque alij ſacerdotes pileos gerebant; qui tamen Flamines non dicebantur. Seruius in Virgilium, Flamines in capite habuiſſe pileum narrat, in quo eſſet breuis virga, deſuper habens lanae aliquod: quem pileum cum per aeſtum ferre non poſſent, filo tamen caput religare coeperunt: nam nudis eos capitibus incedere nefas fuerat: unde à filo, quo vtebantur, Flamines dicti ſunt; quaſi Filamines. Verum feſtis

rum feſtis diebus filo depoſito, pileos reſumere cogebantur. quos ad oſtendendam ſacerdotij eminentiam repertos fuiſſe, multorum opinione proditur: ſicut columnas mortuorum nobiliorum tumulis imponi ad eorum columen oſtendendum, ſolitas fuiſſe comperimus. vt recte, prae ceteris, è Ciceronis verbis, à nobis capite ſeptimo deſcriptis, conijcere quis poteſt. vnde Caeſiae Gallae nobilitatem facile diſpicimus. Sunt, qui non propter dignitatis eminentiam factum id exiſtiment; ſed quia, cum apud Laurolauinium, ſacrificarent, atq. illis exta frequenter aues, de uicinis prodeuntes locis, abriperent, eminentia virgarum eas terrere voluerunt. Vnde conſuetudinem permanſiſſe ferunt, vt apud Laurolauinium ingentes Flamines virgas, non breues, vt in vrbe haberent. Appianus, Flaminem Dialem ſemper velo, & galero feſtis, profeſtiſq. diebus vti ſolere, ſcribit. Sunt etiam qui à ſacris infulis Flamines dictos exiſtiment, quas in capite geſtabant; quae ab antiquis flamae dicebantur; ſiue à flameo quod tegminis genus eſt capitis, à mulieribus geſtari ſolitum. Ex illis Valerij verbis lib. 1. cap. 1. *At Sulpicio inter ſacrificandum apex prolapſus, eidem ſacerdotium abſtulit.* atque ex illo Lucani verſu, qui libro eiuſdem primo legitur. *Et tollens apicem generoſo vertice flamen.* Flaminis pileum apicem vocatum iudicant. Nam cum apex faſtigium ſit, & ſummum aliquod alicui rei additum; Flaminis pileus, qui inſtar galeae militaris factus erat, in ſummo faſtigio virgulam fixam habebat, circa quam filum lanae albae religatum erat: à qua re, & Flamines dicti, & pileus ipſe apex. Apicem autem non niſi Flaminibus permiſſum fuiſſe, teſtantur multi. Seruius in librum Virgilij octauum: *vocant*, inquit, *apicem ab apendo, quod eſt vincire; vnde aptus, & apiculum filum, quo Flamines velatum caput gerunt.* Ad haec Sex. Pompeius; *Apex*, itidem inquit, *qui eſt ſacerdotum inſigne, dictus eſt ab eo, quod comprehendere vinculo, antiqui apere dicebant; vnde aptus is, qui conuenienter alicui iunctus eſt.* Hinc Virgilius lib. VIII.

Hinc exultantes ſalios, nudoſq. Lupercos
Lanigeroſq. apices.

Lanigeros apices, pro Flaminibus dictos à Virgilio putarim. Flamen igitur, quae magna inter ſacerdotes dignitas erat, Quinquennalis, Q. Caeſius fuerat; quem ſacris Quinquennalibus faciundis praefectum crediderim. quae ſiue ſolitaurilia, ſiue, alio nomine Agonali in certamine appellari fas eſſet, per Flaminem fieri credibile eſt. Quem an eundem putemus, ac IIIII, ſiue II, ſiue IIII virum Quinquennalem ſacris faciundis, cuius ordinis M. Caeſium Soſtratum fuiſſe nouimus. Porro Flaminum, ſiue Duum, Triumue, ſeu Quatuor virorum Quinquennalium ſacris faciundis ordinem, ſacerdotiumq. dicamus; ſingulis id munus Luſtris commutatum, reor. vt ſcilicet qui Flamen, ſeu ſacrificijs agendis Praefectus vno Luſtro fuerit; altero ſe munere abdicaret; aliamq. vel prouinciam accipere vel priuatus exſtare cogeretur. Id quod

 non modo

non modo ex T. Flauij Hilarionis inſcriptione ducitur; in qua T. Flauius varia munera, atque officia varijs executus Luſtris videtur; verum etiam ex lapide quodam, cuius inſcriptio apud Aldum in veterum notarum explanatione legitur, huiuſmodi:

Romae Trans Tiberim:

I. O. M. H. AVG
SACR
GENIO. FORINARVM
ET. CVLTORIBVS. HVIVS
LOCI. TERNENTIA. NICE
GVM. TERENTIO. DAMARI
ONE. FILIO. SACERDOTE. ET
TERENTIO. DAMARIONE. IVN
ET. FONTEIO. ONESIMO. FILIO

Hic verſus aliquot, vel verba deeſſe putarim.

SACRORVM. SIGNVM. ET. BASIM
VOTO. SVSCEPTO. DE. SVO. POSVIT
LVSTRO. EIVSDEM. DAMARIONIS

Ex quibus poſtremis verbis: LVSTRO EIVSDEM DAMARIONIS, cum ſuperioribus SACERDOTE, ET SACRORVM dictionibus collatis, in eam prorſus ſententiam ducor, vt exiſtimem: Damarionem, Terentiae filium, Sacerdotem, vt apparet, ſeu Quinquennalem ſacrorum peragendorum Luſtro aliquo exſtitiſſe; quo Luſtro Terentia Nice vna cum liberis ſuis, & cum ipſo Damarione ſacerdote; eiuſdem Damarionis Luſtro, ſignum, & baſim Ioui Optimo Maximo, Hiceſio, ſeu Hicateſio, illud enim, H, ita interpretandum video; de quo apud Fornutum, & alios mentio eſt. Hiceſius enim Deprecabilis dicitur; & qui ſupplicum preces audit. Pollux lib. VIII ſcribit, Solonē tres iurare Deos in Plynterijs permiſiſſe, ideſt Supplicem, quem Hiceſium Graeci appellant, Expiatorem, & Depulſorem. De Magiſtris ipſis Quinquennalibus multa ſane pertractanda forent, ſed valde tempore opus eſt. Illud repetam, Magiſtros Quinquennales perpetuos nequaquam fuiſſe. quod, praeter ſupra adſcripta, probare ex pulcherrima inſcriptione eſt, apud Collumnenſes Romae; in qua haec verba leguntur: L. ALLIVS C. F. FVSCVS QVINQVENNALIS PERPET. ex qua aperte non omnes Quinquennales perpetui fuiſſe oſtenduntur. Magiſtri nomen ad omnes transferri poſſe, certum eſt; quibus praecipua rerum cura incumbit. Hinc Magiſtri Pagorum, Vicorum, Societatum, Collegiorum. Ceterum de Cōſulibus, quorum nominibus confectae inſcriptionis tempus deſignatur; cū apud Panuinium, quo praecipuo auctore mihi vti licuit, confuſe mētio ſit, eius ſcripta; ex noſtro

ex noſtro potius lapide corrigenda, quam lapidem ex ipſis ſcriptis emendandum, obfirmato diſputo animo. Panuinius Cuſpiniani, & Caſsiodori, ceterorumq. Graecorũ auctorũ calculos ſecutus, Torquato ipſo, & Meſſallino aliena nomina, & collegas adſignat; temporum rationem commiſcens, atq. perturbans. Quod plane nobis praeſtandum quoque eſſet; illius ſi potius ſupputationi, quam lapidis inſcriptioni ſtandum, putemus. Pyrrhus Ligorius, qui inſcriptionem ipſam exhibuit, neſcio quorum ſcriptorum veſtigijs innixus, C. Manlij Torquati, & Cornelij Meſſallini Conſulatum anno tertio Olympiadis CCXXXIII, ab Vrbe condita DCCCXCIX, poſt CHRISTVM natum, centeſimo quadrageſimo nono conſtituit: quod tempus iuxta Panuinij Faſtorum Conſularium rationem ductam ſub Hadriani tempora, ſi annos vrbis cum Panuinio ſubducamus; ſi vero Olympiadis annorum ſpatium ſpectemus; ſub Antonini Pij Imperium incidere neceſſe eſt. Sed veritas, ſi ullo pacto poteſt, concilietur. Omitto ſuperiorum T. Flauij Hilarionis, & Magiſtrorum Quinquennalium, quas ſupra attulimus, inſcriptionum exempla: quorũ collatione, Panuinij, & aliorum de noſtris Conſulibus ſententia vera ne, an falſa ſit, abſque alio inueſtigationis labore perſpicitur. Sed Panuinij ſupputatio omnino ſcrutanda. Is libro Faſtorum Conſularium ſecundo Agonem Capitolinum XVI, inter alios peractum fuiſſe ſcribit Olympiade ducenteſima trigeſima prima, anno ab vrbe condita, CM; à Maria Virgine Orbis terrarum Redemptorem, IESVM CHRISTVM filium DEI, DEVMque ipſum enixa, inter quadrageſimum, & quinquageſimum ſupra centeſimum; ſub Antonino Pio videtur reponere; id ſi ſequamur (dicendum eſt ſaepius) Sabinae Auguſtae titulum, à Quinquennalibus Magiſtris poſitum, in quo Luſtrum XXIII adſcriptum eſt, M. Aurelij Antonini tempore factum apparet; aut deprauate ab Aldo meo, in rerum harum ſtudijs aſsiduo, inſcriptio relata eſt (quod non credo) aut Agonem ipſum Capitolinũ Luſtri XXVII, per Magiſtros Quinquennales actum, in quibus Q. Caeſium Albinum ſpectamus, in Commodi imperiũ protrahendum. Quod quam veritati conſentaneum ſit, Panuinium ipſum, hac in re titubantem, ſicut in ipſis Torquato, & Meſſallino Conſulibus, otio affluentes conſulant. Pudet ſane, pigetque; huiuſmodi mihi argumentũ dari, vt ab doctiſsimorum ſententijs meam cogar ſententiam deflectere. Sed qui poſſunt plurimarum rerum ſcriptores, non, tanquã longo itinere defeſsi, pede altero impingere? Optime de antiquitate meritos Panuinius auctores habuit, ſed qui lapidũ vetuſtorũ ſcientiae expertes, caecutire facile poterant; & in temporũ ſupputatione decipi: vt Caſsiodorus, Cuſpinianus, viri ceteroqui doctiſsimi; atque eiuſmodi ſcriptores multi; qui de ipſo C. Manlio Torquato, & Cornelio Meſſallino Conſulibus decepti omnes videntur. Id quod apud Panuinium, eorum ſententiam ſecutum, facile quis videbit: ad quem, ne aliena errata multis ſermonibus

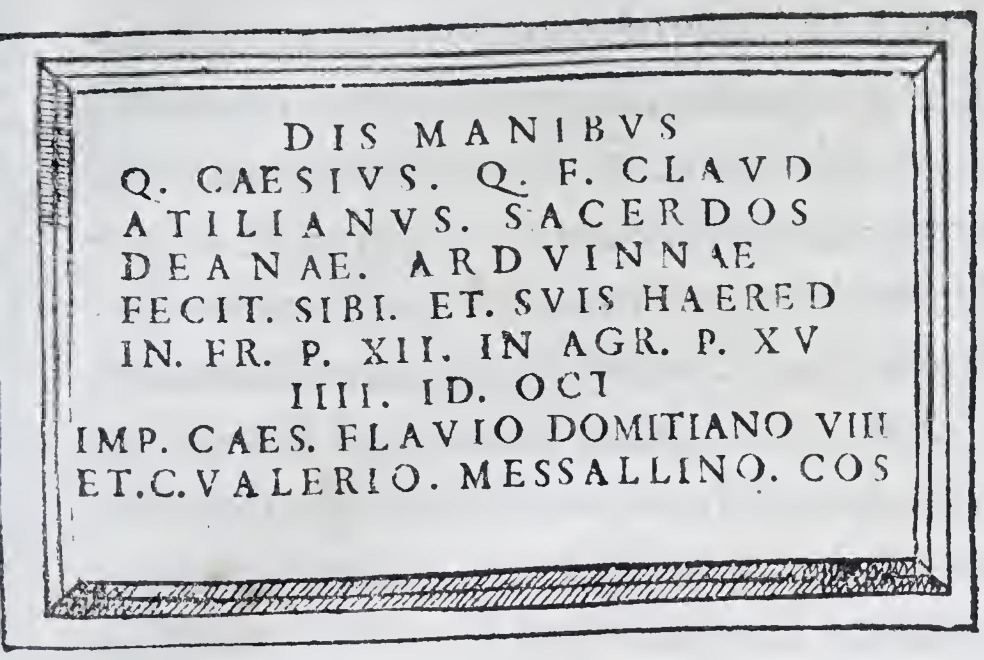
differam,

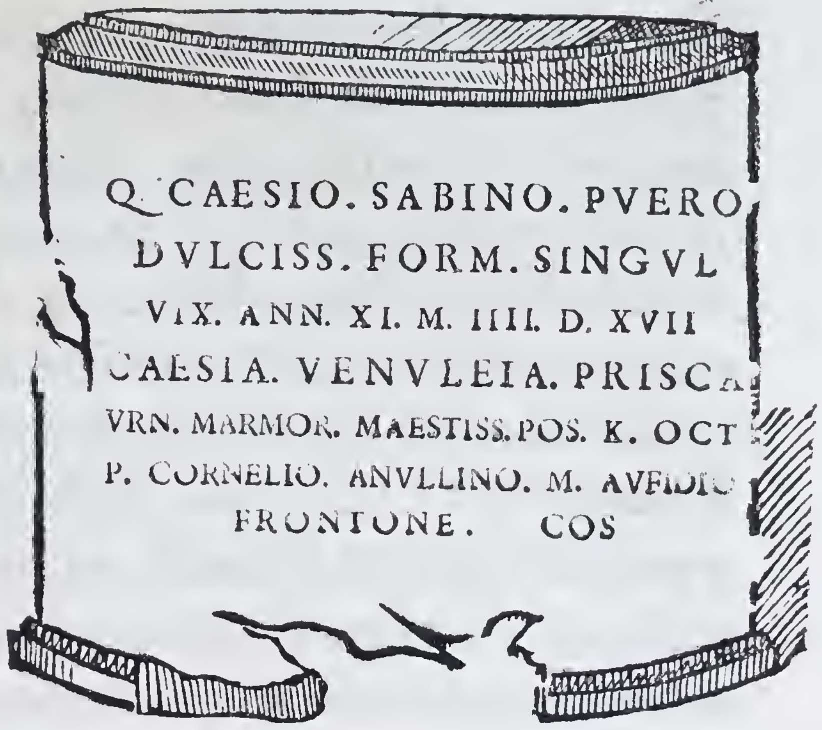
differam, lectorem compello. Multa ſiquidem tacenda ſunt mihi digna, memoratu, & cognitu, dum finem ſpecto. Hoc breuiſsimo ſpatio vix iſtaec declaranda fuere. Nihil tamen eorum, quae dicta ſunt, contemni arbitror: ſaltem ob hanc cauſſam, vt ſolertiores ſimus, ne in eam inconſiderantiam incidamus, in quam vetuſtorum monumentorum inſcij, ſaepiſsime incurrunt. De Albinij Caeſij cognomine nihil habeo, ad quod hac temporis inopia collimare queam. Albinorum familias multas ſcio; eaſq. nobiles, & Conſulares.

DE QQ. CAESIIS ATILIANO SACERDOTE DIANAE ARDVENNAE ET SABINO, PVERO; QVORVM ALTER VIVENS SIBI ET HAEREDIBVS MONVMENTVM EXSTRVXIT ALTERVM XIII ANNO EXTINCTVM CAESIA VENVLEIA PRISCA MATER VRNA MARMOREA CONDIDIT

CAPVT XXIII

Vbi de Claudia tribu, de Sacerdotibus, de praecipua *inter Flamines, & ſacerdotes, differentia; de Diana Arduenna; de ritu condendorum in vrnis, olliſq. mortuorum cinerum; deq. alijs non ingrata ſermocinatio.*

ET quia nobis certi fines, terminiq. ſcribendi conſtituti ſunt, extra quos egredi non licet; & quia Q. Caeſius Atilianus, & Q. Caeſius Sabinus eodem, cum Caeſio Albino, praenomine gaudent: de ijſdem caput vnum confici, & cum ſuperiori conſociari, aequum videtur. Merito enim Romani Romanum, & agnati, vt putamus, agnatum conſequuntur; & iure quodam ſimul conglutinandi ſunt. Romani omnes videntur: cum ſingulorum monumenta in Romano agro conſtituta appareant. Q. Caeſij Albini, via (vt dictum eſt) ſacra, memoria exſtabat; Atiliani monumentum via Decia Salaria, ad Septem balneas, adinuentum Ligorius ſcribit; quod à neſcio quo Equite Taſſo Marcilianum tranſlatum eſt. Sabini vero pueri ſepulchrum in Diaolelli cuiuſdam, cetarij vinea, cum alijs multis antiquitatis fragmentis, via Appia adinuentum, Ligorius aſſerit. Quo nam tempore Q. Caeſius Atilianus, de quo primum loqui animus eſt, viguerit; haud nos longa admodum torſerit inquiſitio: cum Imperatore Domitiano octauum, & C. Valerio Meſſallino Conſulibus, confectum ipſius epigramma videatur. Verum litem non minimam inter Ligorium, & Panuinium exoriri oportet, niſi aequus iudex quiſpiam inſurgat, qui controuerſiam dirimat. Panuinius Domitianum VIII Conſulem, ex Graecis Faſtis, atque ex Cuſpiniani, quem is ſequitur, ſententia, cum T. Flauio Sabino fuiſſe commemorat; &, quod eſt grauius, inſcriptione probat; quam adſcribam.

ASCLEPIO. ET
SALVTI
COMMILITONVM
SEX. TITIVS. ALEXANDER
MEDICVS. COH. V. PR
DONVM. DEDIT
IMP. CAESARE. DOMITIANO
AVG. VIII
T. FLAVIO. SABINO. COS

Pp Verum,

Verum, ne duos de antiquitate optime meritos conflictari litibus viros patiamur: amiciſsimi mei Ligorij, & Panuinij mortui cauſſam agam; ac neutrum peccaſſe oſtendam. Duras nimirum partes ſuſcipiet iudex, oportet, qui vtriq. litigatori libellos, ac chyrographa inter ſe pugnantia, proferenti adiudicare cauſſam adſpiret. Vel maxime inter ſe contraria loqui, & Ligorij ad me miſſum, & Panuinij in ſuis Faſtis deſcriptum, inſcriptionum exemplum videtur. Non inficior: ſed vno Suetonij, auctoris grauiſsimi, teſtimonio, lis omnis, & concertatio ſedabitur. Suetonius haec verba in Domitiano ponit. *Occidit & Heluidium filium, quod quaſi ſcenico exodio, ſub perſona Paridis, & Oenones, diuortium ſuum cum vxore tractaſſet: Flauium Sabinum, alterum è patruelibus, quod eum comitiorum Conſularium die deſtinatum, perperam praeco non Conſulem ad populum, ſed Imperatorem pronunciaſſet.* Haec inter Domitiani ſaeuitias, & crudelitates Suetonius narrat. Ergo, inito fortaſſe Conſulatu, Sabinus Flauius à Domitiano interfectus eſt; quo tempore Sex. Titius Alexander medicus ASCLEPIO (ſic enim ſcriptum duobus cõſimilibus exemplaribus, pro Aeſculapio, reperio) & SALVTI aram dedicauit. Porro minime credendum eſt, vt ſtatim atque per praeconem perperam, pro Conſule, Imperator Sabinus pronunciatus eſt, eum Domitianus interfici mandarit: ſed aliquo temporis interuallo eundem fungi Conſulatu pateretur; ac tantiſper rem diſsimularet, donec idonea ſibi magis opportunitas necandi delata ſit. Quod omnino ueriſimile fit; quia enim Faſti ipſi Graeci, & Cuſpinianus ipſe Sabini cum Domitiano Conſulatum referunt. Mortuo Sabino, in eius locum ſuffectum C. Valerium Meſſallinum cenſeo; cuius Conſulatu Q. Caeſius Atilianus ſibi, haeredibuſq. viuens monumentum exſtruxit. Neque id in admirationem quemquam rapiat, ſi de Meſſallino facta in Faſtis mentio nulla ſit; nihil hac re in tota antiquitate frequentius reperies; atque alibi nos id ipſum monuiſſe meminimus. Hac igitur lege & Ligorium, & Panuinium inſcitiae, imprudentiae, negligentiaeq. (ſi quis eos incuſare audeat) culpa abſoluimus, & liberamus. Cui noſtrae ſententiae ſi qui aduerſus ierint, iudiciumq. noſtrum ſpreuerint; litem eiſdem damni iniuria conteſtans, ad Domitiani tempora prouoco. Sed ad Caeſium Atilianum, qui nos in ius ſuum appellat; & iniuriarum nobiſcum agere videtur; vt, dum alienas cauſſas ſuſcipiam, ſe deſtituam; & hoc temporis otio ſe, Sabinumq. Caeſium defraudem. Quaeſo vos, Caeſij mei, mecum ne iracundius expoſtuletis: ad veſtrae ſane cauſſae vtilitatem pertinere, cum animis veſtris putate; ſi quando extra ordinem excurrit tractatio. Hoc quidem modo vtendum eſt mihi; vt & memoria veſtra dilucidior, & lector ad veſtra procliuior: &, ſi fieri vllo pacto poteſt, eruditior ex veſtrarum laudum commemoratione fiat. Breue tempus eſt, non pernego; & dies abſoluendi operis praeſcriptus adeſt; ſed turpiſſimum

ſimum ſane duco, non eodem ordine exequi, quo exorſi ſumus. Ad Caeſij igitur monumenti verba. Non omnia complecti in animo eſt, eſſet plane operis inſiniti; ſed aliqua delibare oportet, ex quibus & Caeſij ipſi, & alieni voluptate affici videantur. De Atiliano cognomine cum nihil ad manus ſit, explorandi tempus negatur. CLAVD. Claudia, vna ex nouem tribubus eſt, quae familiarum nominibus conflatae videntur; ceteras tribus vel à loco, vel ab hominibus deriuatas legimus; Claudia, Aemilia, Cornelia, Fabia, Horatia, Menenia, Papiria, Sergia, Veturia, à familijs ſunt. Prima omnium Claudia eſt, & XIII vocitata. De cuius origine Dionyſius lib. v. his verbis: *Claudius opibus, & amicis aſſumptis, ex Sabinis Romam migrauit. Quem Senatus Populuſq. Romanus in patricios conſcripſit: locumq. in vrbe pro domo conſtruenda conceſsit; agrum quoque ei publicum tradidit; qui inter Fidenas & Piculiam erat; quem poſſet ſuis diuidere; à quo tribus facta eſt, Claudia vocata; quae vſque ad mea tempora manet; idemq. nomen ſeruat.* idipſum, oratione tamen diſsimili Liuius lib. II. cuius haec verba ſunt. *P. Valerio* IIII *T. Lucretio iterum Cos. Seditio inter belli, paciſq. auctores orta in Sabinis, aliquantulum inde virium traſtulit ad Romanos. Nanque Atius Clauſus, cui poſtea Appio Claudio fuit Romae nomen; cum pacis ipſe auctor, à turbatoribus bello(*ſic enim legerem, non *belli) premeretur, nec par factioni eſſet, ab Rigillo magna clientium comitatus manu, Romam transfugit: His ciuitas data; agerq. trans Anienem. Vetus Claudia tribus, additis poſtea nouis tribulibus; qui ex eo venerant agro; Appius inter patres lectus; haud ita multo poſt in principum dignatione peruenit.* De qua item tribu Virgilius libro ſeptimo ſic: *Claudia nunc, à quo diffunditur & tribus, & gens.* Redeat ad inſcriptionem animus. SACERDOS DEANAE ARDVINNAE. Ordine vt ipſo ſequamur, de ipſis ſacerdotibus aliqua mihi dicenda videntur. Vt Flamines quindecim fuiſſe, ſuperiore capite recenſuimus; ita ſacerdotes publicos ſexaginta numerum excedere negant. De quibus ex Varrone Dionyſius lib. II. his verbis diſſerit: *Deinde autem quia Curiae quaedam ſine ratione, & inconſiderate magna ex parte electiones faciebant ſacerdotum, quaedam vero hunc honorem pretio per praeconem ſubijciendum cenſebant: quaedam eſſe ſorte partienda exiſtimabant; non venalia Romulus, neque ſorte partienda fecit ſacerdoti; ſed cuiuſq. curiae ipſe binos creauit; ſupra annum quinquageſimum natos; genere excellentes, ſimul & virtute praeſtantes; neque inopes, aut corpore vlla ex parte trunco; hos autem non in praefinitum quoddam tempus, ſed per omnem vitam potiri eo honore ſtatuit; atque ob aetatem à militaribus officijs, ex lege vero à ciuilibus moleſtijs immunes eſſe voluit.* Quorum creandarum rationem Romae non eandem ſemper fuiſſe teſtatum inter ceteros Paullus Manutius libro illo praeclariſsimo de Romanorum legibus reliquit. quo libro quatuor praecipuas ſacerdotum creandorum commu-

Pp 2 tationes

tationes factas, ex ſcriptorum monumentis commemorat; primam à CN. Domitio Tribuno plebis, Neronis Imperatoris atauo. Is enim Pontificibus offenſior, quod alium, quam ſe, ſui patris in locum cooptaſſent; legem de iure ſacerdotum à collegijs ſubrogandorum, & ad populum transferendorum, tulit. Quam rem attingere Cicero videtur Orat. II in Rullum, & ea Oratione pro C. Cornelio, quae manca ad nos peruenit. Secunda commutatio facta eſt, L. Sylla rerum potiente; qui cum alia multa contra populum, qui Marianas partes fauerat, tum hoc ſanxiſſe fertur; vt rurſus ſacerdotes à quinque collegijs, per quos primum creari occoeperant, crearentur. vt aperte Pedianus, in Diuin. in Verr. comment. oſtendit his verbis: *Victore Sylla, ſpoliatus eſt populus Romanus arbitrio creandorum ſacerdotum*. Tertiam commutationem à T. Attio Labieno, Tribuno plebis, lege Syllae abrogata, & CN Domitij reſtituta, factam legimus; idq. C. Caeſare auctore. Qui cum popularis eſſet, facile hac via, ſe ad Pontificatum Maximum peruenturum ſperabat: cuius mentem haud mox fefellit euentus. Nam P. Seruilio, Iſaurico; & Q. Lutatio Catulo, viris Conſularibus, prouecta iam aetate repulſis; ipſe nondum Praetorius in demortui Metelli Pij locum Pontifex Maximus populi ſuffragio creatus fuit. Quarta porro commutatio ea dicitur, quae, poſt Caeſaris necem, à M. Antonio Conſule facta fuit. Qui, Labieni lege abrogata, rurſus à populo ad collegia ſacerdotum creationem tulit; eo animo, ac conſilio, vt ſibi facilius factu eſſet, M. Aimilium Lepidum, cuius filio filiam vxorem dederat, in Caeſaris locum ſubrogaret. De quincta item mutatione cogitauit Manutius; quem curioſi adeant. Sacerdotum duo genera à M. Tullio lib. de Legib. II. recenſentur. Nam alios ad placandos Deos, ideſt, qui caerimonijs, & ſolennibus ſacris praeſſent, conſtitutos ait; alios ad in interpretanda fatidicorum, & vatum effata incognita, adhibitos. Inter Sacerdotes, & Flamines illud differre ex Cicerone ipſo, libro eodem, ſcimus: vt Flamines ij proprie dicerentur, qui alicui Deo praecipue conſacratus erat, vniq. ſingillatim ſacra faciebat; à quo is nomen obtinebat: vt is qui Iouis ſacra peragebat, Martis, vel Quirini; Dialis, Martialis, Quirinalis, vt dictum eſt ſupra, appellaretur. Diuiſq. alijs Sacerdotes appellarentur, vt omnibus Pontifices. Sed ipſa veteris Legis apud Ciceronem verba exprimantur: *Quae quoique Diuo decorae, grataeq. ſint hoſtiae, prouidento. Diuiſq. alijs ſacerdotes, omnibus Pontifices, ſingulis Flamines ſunto*. Vnius ergo Flamen Dei ſacerdos erat; habebatq. ſua quiſque ſacra; quae per ſe quiſque procuraret; atque ea, quae ad alios omnino nihil attinerent. Creabantur porro Flamines Comitijs curiatis, vt Gellius lib. XV. cap. XXVII, ex Laelio Felice, obſeruare videtur. qui à Pontifice Maximo in augurati, eius dicto omnes ſuberant. Quod ex Liuij teſtimonio lib. XXVII, & Valerij Maximi lib. VI. cap. IX. & L. Flori Epit. lib. XIX recte ad-

recte admodum adnotauit Panuinius. à quo de Flaminibus ipſis ſingulis, deq. eorũ poteſtate, pleniſsime agitur. Illud addam: cum Sacerdotes ipſos genere excellentes, ac virtute praeſtantes creari antiquitus ex ipſo Dionyſio obſeruauerimus; Quinctos hinc Caeſios ipſos, Flaminem alterum; alterum ſacerdotem Dianae Arduennae, nobili genere, & virtute conſpicuos fuiſſe oportere. DEANAE ARDVINNAE: pro Dianae Arduennae ſcriptum, neminem eſſe tam male de litteris, opinor, meritum, qui id ignoret. De I pro E, atque E pro I ab antiquis vſurpatum; tametſi memini me ad caput x. dixiſſe; lubet tamen apponere breue epigramma, à me pridem in Hortulorum colle, de ipſo marmore deſcriptum; vbi DEANAE viſitur:

M. AVRELIVS. PACORVS
M. COCCEIVS. STRATOCLES
AEDITVI. VENERIS. HORTORVM
SALLVSTIANORVM. BASEM.
CVM PAVIMENTO. MARMORATO
DEANAE
D D

Cur Diana, Arduenna, dicta ſit, licet de ſcriptorum paginis nihil pro certo afferre in praeſentia videar; coniectura experiar tamen, an quidquam ad propoſitum conſequar. Dianam, vt alibi de Dijs ceteris dictum eſt, cognomina plurima à locis, vbi culta fuit; à templis, ariſq. eidem erectis; à varijs nationibus, eam venerantibus, ſortitam, accepimus. Res exploratiſsima, & à ſcriptoribus non paucis tradita; Dianam, vt perpetuam virginitatem ſeruaret, hominumq. conſuetudinem, adſpectumq. fugeret, vitam in ſiluis, nemoribusq degiſſe. Vnde & Venatrix dicta, & ſiluarum Dea; nemorumq. virgo, & montium Cuſtos. vt apud Horat. lib. Carm. III

Montium cuſtos, nemorumq. virgo,
Quae laborantes, vtero puellas
Ter vocata audis; adimiſq. letho,
Diua Triformis

Et lib. XI Aeneid. apud Virgilium.

Alma tibi hanc nemorum cultrix, Latonia virgo.

Ergo haud perdifficilis diuinatio, cur Diana, Arduenna quoque vocitetur. Siluae Arduennae, quae totius Galliae maxima eſt, meminit Caeſar lib. Comment. de bello Gallico VI his verbis: *Ipſe cum matureſcere frumenta inciperent, ad bellum Ambiorigis profectum; per Arduennam Siluam, quae eſt totius Gallicae maxima, atque ab ripis Rheni, finibuſq. Treuirorum ad Neruios pertinet, millibuſq. amplius quingentis in longitudinem patet; L. Minutium Baſilium, cum omni equitatu praemittit.* de qua lib. v. ſic: *At Induciomarus equitatum, peditatumq. cogore; iiſq. qui per aetatem in armis eſſe non poterant,*

in Siluam Arduennam abditis, quae ingenti magnitudine per medios fines Treuirorum, à Flumine Rheno ad initium Rhemorum pertinet, bellum parare inſtituit. Quo loco Dianam cultam, ibiq. templum, ac ſacerdotes habuiſſe facile conijcio. In quorum ſacerdotum ordinem Q. Caeſium Atilianum cooptatum fuiſſe, ex ipſo epigrammate ſatis liquet. De Caeſio Sabino puero reſtat, vt doceamus. Quem, niſi P. Cornelij Anullini, & M. Aufidij Frontonis Conſulatum refragari animaduerterem, C. Caeſij Sabini filium fuiſſe affirmarem. Nam C. Sabinum Caeſium ſine liberis deceſsiſſe & II, & XIX capitibus ſupra innuimus. Sed à Domitiano, cuius Imperio C. Caeſium Sabinum viguiſſe, demonſtratum eſt, vſque ad Septimium Seuerum, itemq. ad Anullini, & Frontonis conſulatum, quo tempore Q. Caeſius Sabinus hic puer vita exceſsit, anni interfuere centum, & amplius. Nam, ſi Panuinio credimus, Domitianus deceſsiſſe videtur circiter annum ab Roma condita DCCCL; at Anullinus, & Fronto Coſulatum geſſere, iuxta Onuphrij ſupputationem, anno CMLII. De quorum Conſulatu Panuinius tria inſcriptionum fragmenta, libro Comment. in Faſt. II. ponit huius exempli:

IMP. CAES. L. SEPTIMIO
SEVERO. PIO. INVIC
AVG. IVLIVS. BALBILLVS
SAC. SOL. DD. PRID
NON. APRIL. ANVLLINO. II
ET. FRONTONE. COS

TI. IVLIO. BALBILLO. SAC. SOLIS
EVTHICHES. AVGG. LIBERTVS. OFFI
CINATOR. A. STATVIS. AMICO
OPTIMO. DEDIC. KAL. IAN
P. CORNELIO. ANVLLINO. II COS
ET. M. AVFIDIO. FRONTONE

item

DEDIC. XV. K. FEBRVARI
CORN. ANVLLINO II. AVFIDIO
FRONTONE. COS

In Panuinij inſcriptionibus ſingulis P. Cornelium Anullinum Conſulem bis fuiſſe apparet, quod duplici plerunque II ſignabant. id ipſum in Q. Caeſij Sabini vrna plane deeſt. Cuius rei cauſſam haud arduum eſt, cogitare. Femina poſuit. Cuius ſexus negligentia huiuſmodi obſeruationes, ſicut pleraque omnia, omittituntur. Ergo Q. Caeſius puer, ex alio patre Caeſio Sabino natus exiſtimandus eſt. ex quo Caeſiorum Sabinorum familiae ſoboles non breue tēpus, ſed ad ſaeculum & amplius propagata videmus. Ductā enim familiam Sabinam Caeſiam fuiſſe; vel è C. Caeſij Sabini proprijs liberis, vel in adoptionem ſuſceptis; vel ab aliquo alio Sabino Caeſio, credendum eſt. Nam fieri quoque poteſt, vt C. ipſe Caeſius Sabinus, vel fratres, vel patrueles, vel cognatum habuerit; qui familiae propagatores, traduces ab Domitiano in Septimij tempora perduxerint. Quo tempore floruiſſe quoque Romae, credibile eſt, Caeſiam familiam Priſcam. vt ex Caeſia Venuleia Priſca, Caeſij Sabini matre, plane liquet. Quid ſi hanc Caeſiam L. Caeſij Priſci filiam opi-

filiam opinemur; cuius monumentum apud Fonteium lib. II. cap. x. exiſtit: cuiq. à patre cognomen, Priſcae; à matre, Venuleiae fuerit? Neque vero quenquam in admirationem ducat; videre Caeſiam Priſcam Caeſio Sabino cuipiam, ex quo puer Sabinus Caeſius natus ſit, vxorem datam. Hoc ita frequens in omni antiquitate eſt, vt commemorare exempla plane pigeat. Non modo agnatos agnatis, cognatoſq. cognatis; ſed patrueles fratres cum eiuſdẽ cognationis ſororibus, ſanguineq. coniũctiſsimis feminis matrimonio copulatos legimus. quod nos alibi indicauimus. Caeſia igitur Priſca, Venuleia vrnam Caeſio filio, vt puto, Sabino forma ſingulari; qui vixit annos vndecim, menſes quatuor, dies ſeptemdecim, marmoream maeſtiſsima poſuit, Kalendis Octobris: P. Cornelio Anullino, Septimio Seuero gratioſiſsimo, & M. Aufidio Frontone, Conſulatus munere fungentibus. Quid ſi fratri, aut cognato, Caeſio Sabino, vrnam Caeſia Venuleia Priſca poſuerit? vt Venuleiae cognomen à Venuleio coniuge; & Priſca à parente, L. Priſco, vt dictum eſt, acceperit? de qua re ambigere cogor, cum neque cum Caeſia, matris; neque cum Sabino Caeſio, filij nomen iunctum ſit. De Priſcae cognomine diximus, de Venuleia, nonnulla quoque dicenda ſunt. Venuleiae familiae nomen frequens & apud ſcriptores, & in ipſis vetuſtatis monumentis eſt. à Venulo inditum fortaſſe fuit. Venulum Turni legatum ad Diomedem, petitum auxilium, miſſum fuiſſe, indicat Virgilius initio lib. VIII his verbis:

Mittitur & magni Venulus Diomedis ad vrbem,
Qui petat auxilium; & doceat quae cauſſa petendi.

Ponam & hic in ſtudioſorum gratiam inſcriptiones tres, quibus Venuleia Turpera, Venuleia Vindis, Venuleius Proculeius continentur.

Romae Via publica in Carinis:

C. RVLLI
PRAECONIS
VENVLEIAE. Ↄ L
TRVPERAE
OLIA. C. F. SALVIA
C. OLI. C. L. VARDILLI
L. LVRI. L. L
MENOPOLI

Triuij, in Muſaeo Valentiae gentis

VENVLEIA. Ↄ L. VINDIS
FECIT. SIBI. ET. SVIS
DAMATORI. CERVNTA
A. PELLICIVS. M. F. PHILO

In arce Poetouionenſi.

VENVLEIO PROCVLE IO. V. ANNO
I. DIEB.

I. DIEB. X. PROCVLVS. AVGON
: : : : : : : : : : : : VERNVLAE

Quoniam vero Caeſia Venuleia Priſca vrnam.vt vidimus, marmoream filio poſuit; de ipſis vrnis, in quibus aſſeruari ipſi antiquorum cineres ſolebant; vnaq. quonam modo id fieri arbitremur; vt tempus,& otium fert, ſententiam noſtram explicemus. Vrna vas ipſum aquarium in primis deſignat; dicta quod in haurienda aqua, vrinet, ideſt mergatur. Aerea eaedem fieri ſolebat. vt lib. I. de victu populi Romani oſtendit Varro, his verbis: *item ex aere, vt vrnulae aquales*. Sed fictiles vetuſtiores multo putarim: praeſertim quae ſacris adhiberi conſueuerant. vnde in Paradoxis Cicero: *Quid autem Numa Pompilius? minus ne grata Dijs immortalibus capedines, & fictiles vrnulas fuiſſe, quam delicatas aliorum pateras arbitramur?* Vrnam quoque apud veteres vſurpatam legimus pro eo vaſe, quo tabellae, damnatorumq. nomina conijciebantur. *Quaeſitor Minos vrnam mouet*. apud Virg. lib. Aeneid. VI. quem Statius lib. Silu. II. aemulatus, ſic ait: *Immenſis vrnam quatit Eacus vmbris*. ſic; *ſtat ductis ſortibus vrna*. libro proxime citato, Virgilius. Eodem ſenſu accipit Cicero Oratione pro Caelio, & Verr. IV. Verum, vt haec omnia miſſa faciam: vrnam eam appellaſſe veteres affirmo, in qua crematorum cadauerum cineres condebantur. De veteri comburendorum mortuorum inſtituto multa nos ad cap. XX ſupra, atque alibi, ob librariorum, calcographorumq. feſtinationem praetereunda fuere. Nam ad ipſam breuis temporis praeſcriptionē illud quoq. moleſtiae datū eſt, vt tantundem nobis noctu elucubrandū ſit, quantū calcographi duo valētiſsimi, & librarius vnus ſcriptionis noſtrae exēplar praelo, typorumq. connexione abſumere interdiu valent. Quorum ingenium, ſi quis ignorat, huiuſmodi eſt: accelerant, ubi nolis; vbi uelis, langueſcunt ultro. Verum nos holitoris illius morem nunc omnino imitabimur; cui cū properanter in pratis corolla aliqua texenda ſit, ſuaues illos flores, quos vel in ipſo aditu, inceſſuve praeterierit; in receſſu, exituq. relegere cogatur. Multa ſane in ipſis parentalium, inferiarumq. campis incedentes, contexere ipſa celeritate nequiuimus; quae in hoc operis exitu relegenda putamus: hoc ipſo praeſertim capite poſtulante, quod ſe quoque eorum florum varietate redimiri deſiderat, quibus alia capita exornare feſtinantes omiſimus. Adnectam primum nonnulla, quae circa mortuorum corpora peragebantur; dein quae in ipſa cremandorum cadauerum conſuetudine praeſtabant; vnaq. de cineribus ipſis, in vrnis, ſolijsq. condendis, ſi per ipſos librarios, atque per alios liceat, diſſeremus. Vbi quis morti proximus animam ipſam agebat; modo domi emori contigiſſet, illius ſpiritum propinquiores excipere ore primum: mox vero oculos demortuo occludere ſolebant; Quo quidem officio, vt plurimum vxor, filij, frater, maritus, pater aut genitrix fungebantur. De qua re Varro, Nonius, Pliniusq. lib. X. cap.

XXXVII. non

XXXVII. non obſcure perſcripſere. Eos porro infelices vocitabant, quorũ oculi à parentibus claudi nequibant; miſeroſq. parentes habebant, qui id pietatis officium praeſtare in liberos non poterant. Tribus ex rebus Euriali mater filij mortem lamentari apud Virg. lib. IX. videtur; quod nec nati funera produxerit, neque lumina preſſerit, neque vulnera lauerit. Poſtquam vero animam aeger afflarat, ex familia primum omnes; dein quicunque ex vicinia mortuum inſpicere voluiſſet, patefactis cubiculi foribus, introducti terni, quaterniq. mortuum ipſum nomine ter alta inclamabant voce; quo tacente, ſunt qui ea verba foris efferri affirment, CONCLAMATVM EST. Exinde is, quem Feſtus Euerricatorem nominat, ad quem mortui veniebat lege haereditas, euerriculo ſumpto, domum purgabat; ſuper impoſito hoſtio, vt alibi aduertimus, cupreſsi ramuſculo, in funeris indicium. Mox per praeconem, ſi vita functus, haud infimae ſortis homo fuiſſet, ciues ad funus ipſum accerſebantur; his verbis clara uoce ab eo prolatis. OLLI OLLVS FATO FVNCTVS EST. Cadauer praeterea ijs, quos Libitinarios, & Pollinctores vocabant, tradebatur. à quibus lauabatur, vngebaturq. Libitinarij enim, à Libitina Dea, ideſt à Venere dicti (quam morientibus, & vitam ingredientibus praeeſſe ſimul volebant) locabant, vendebantq. ea, quae ad funerum pompam neceſſaria fuerant; curamq. ſepeliendorum, cremandorumq. mortuorum hominum ſuſcipiebant. Quorum honeſtius munus, quam Pollinctorum fuiſſe, colligimus. Habebant enim Libidinarij Pollinctores domi ſuae ſeruorum loco; quorum opera ad pollincienda, ideſt lauanda, & vngenda cadauera vtebantur. Plaut. Poen. prolog. ſic de pollinceo verbo: *Eorum alter viuit, alter eſt mortuus: mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.* Hoc vngendi, lauandiq. officium praeſtitum à feminis ipſis quandoq. legimus. Vnde illud Ennianum: *Tarquinij corpus bona femina lauit, & vnxit.* Et Accam, & Fauſtulum Remi corpus lauiſſe, infra ex Ouidio apertum fiet. Porro, ſi cremandum cadauer fuiſſet, ab ijſdem Pollinctoribus (circunſcripto à Deſignatore loco) pyra lignis, alijsq. rebus, pro hominis fortuna, condicioneue ſtruebatur. Diſcrimen inter ignobilium nobiliumq patriciorum, & plebeiorum funebrem pompam fuiſſe, non eſt ignotum. Nam, qui ob paupertatem mane ſumptuoſo funere feretro ab ijs, quos dicebamus, Pollinctoribus efferri nequibant; Veſpillones, quorum maximus in ciuitate numerus erat, obſcuriore eos nocte ſandapila deportabant. vnde ijdem Sandapilarij vocati ſunt. Erat autem ſandapila, pauperum, & populare feretrum. Hinc in Domitiano Tranquillus: *Cadauer eius populari ſandapila per veſpillones aſportatum.* Demortui autem corpus, ſiue comburendum, ſiue ſepultura afficiendum erat; albis induebatur veſtibus. Reddit eius rei Plutarchus rationem, problematum libro. Quod ſcilicet cadauer, quaſi emeritum, & graui certamine liberatum, ad ſepulchrum deduci ſplendidum

 oportuerit.

oportuerit. Mulieres item propinquae ſimili modo in funere amiciebantur. Filij operto capite funus, filiae vero aperto, ac crinibus paſsis, ſequebantur. Cuius ritus hanc Plutarchus cauſſam affert: illa lugentibus accommodata eſſe, quae vſitata ſunt minus. Nam cum mos eſſet, vt magis mulieres uelato capite in publicum prodirent; contraq. viri nudo; ſecus in luctu factitari ſolebat. Omitto, cum mortuorum in aedibus comploratio fieret, lugentes pellibus conſediſſe: omitto illud, maiores natu ad tubas, minores ad tibias fuiſſe elatos: omitto, naenias ipſas per Praeficas, praetio conductas, decantatas, miris in caelum laudibus veris interdum, quandoq. fictis demortui facta tollentes; licet lex eſſet, ne ficta recenſerentur: omitto ceteras laudationes, atque eiulationes, tempusq. legendi vnicuiq. aetati, ſexuiq. praeſtitutum. Nam ad id, quod de ipſis colligendis, condendisq. cineribus praefati ſumus; ad laborisq. finem ludibunda feſtinat oratio. Verum, quae ex veterum ſcriptorum auctoritate ad rem ipſam deduci poſſe videntur, haud nos noſtra exilitate verborum pertractare ſtudebimus. De duorum, principum poetarum, fontibus, ad ipſam cadauerum concremationem, colligendosq. mortuorum cineres deriuare narratiunculam ſtatuo: atque ex Ouidio in primis, qui de Remi nece, ac funere loquens, ſic cecinit:

Dat tamen exequias, nec iam ſuſpendere fletum,
Suſtinet; & pietas diſsimulata patet.
Oſculaq. applicuit, poſito ſuppremo feretro,
Atque ait, inuito frater adempte, vale.
Arſuroſq. artos vnxit; fecere quod ille
Fauſtulus, & maeſtas Acca ſoluta comas.
Tunc iuuenes nondum facti fleuere Quirites,
Vltima plorato ſubdita flamma rogo eſt.

Sequitur, ut Virgilium ipſum in Miſeni funere lib VI. Aeneid. copioſius ea de re canentem, audiamus.

Nec minus interea Miſenum in litore Teucri
Flebant; & cineri ingrato, ſuppremo ferebant.
Principio pinguem taedis, & robore ſecto
Ingentem ſtraxere pyram; cui frondibus atris
Intexunt latera; & ferales ante cupreſſos
Conſtituunt: decorantq. ſuper fulgentibus armis.
Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis
Expediunt; corpusq. lauant frigentis, & vngunt.
Fit gemitus: tum membra toro, defleta reponunt;
Purpureaſq. ſuper veſtes, velamina nota,
Coniiciunt: pars ingenti ſubiere feretro,
Triſte miniſterium; & ſubiectam more parentum

Auerſi

Auerſi tenuere facem: congeſta cremantur
Thurea dona, dapes, fuſo crateres oliuo.
Poſtquam collapſi cineres, & flamma quieuit;
Relliquias vino, & bibulam lauere fauillam;
Oſſaq. lecta cado texit Chorineus aheno.

Quicumque horum duorum ſummorum in Latina lingua poetarum carmina diligenter expenderit; omnia nimirum, quae in vita functos, cadauerumq. cineres praeſtari antiquitus officia ſolebant; pleniſsime intelliget. Operae non parcam meae, ut ipſa aliqua ex parte uerba interpreter: è quibus, tanquam ex confertiſsima ſilua, omnis huiuſmodi caerimoniarum materies eruatur. Et, vt propoſita, ſic ordine tranſigamus; aliquot Ouidij verba reſumenda ducimus: *Dat tamen exequias*. Sunt, qui tradunt, Exequias dici, dum portatur; Funus iam ipſum ardens cadauer; Relliquias iam crematum, & buſtum; vt Conditum iam ſepultũ. Et Exequias à ſequendo, dictas ſcimus, vt ſcilicet multi cadauer eius, qui efferebatur, ſequerentur. Hinc Terentius in Andria: *Funus interim procedit; ſequimur.* Vbi funus pro ipſis Exequijs poſitum eſt. *Exequi*, porro pro ipſo exequiarum curandarum ritu vſurpatum, obſeruat Turnebus ex Ciceronis Tuſc. lib. 1. apud quem hi deſcripti poetae neſciocuius, vetuſtiſsimi verſus videntur:

At qui labores morte finiſſet graues,
Eum omnes amicos laude, & laetitia exequi.

Pro quo: *Exequiare* Varro Bimargo. *Nec iam ſuſpendere fletum*. Ipſum mortuorum funera fletu, luctuq. exequendi per propinquos morem, Ouidius tangit. *Oſculaq. applicuit*. Vel ad deoſculandi mortuorum cadauera ritum; qui etiam nunc in omnibus Italiae locis perdurat: vel ad id, quod ſupra dicebamus, ſpirantis animam propinquiorum ore excipiendi conſuetudinem, poeta refert. Verum à Naſone recedamus; Nam omnia, quae ad huiuſmodi mortuorum funera peragi ſolebant, de Marone apertiora fient. Ipſius igitur carmina examinemus:

Flebant: & cineri ingrato ſuppremaferebant.

Duo à poeta eſtenduntur; & ſuppremadici, quae mortuis extrema exhibentur, vt capite nos vndecimo tetigimus; & ipſa deflendi mortuos per propinquiores conſuetudo. Cui conſuetudini pro aetatibus, annorumq. ſpatio mortuorum lugendi modum à Numa praeſcriptum, docet Plutarchus in eius vita. *Ingrato cineri*. Vt qui gratiam nullam ſentiat; ad quem nullus funebrium officiorum ſenſus perueniat. *Et mutum nequidquam alloquerer cinerem*: ex Catullo, Capite nos vndecimo vidimus. Nunc vero poeta ordine tranſit ad praecipuas, quae ad ipſam concremationem, iuſtaq. exoluenda adhibentur caerimonias: reſq. ipſas ad pyram, rogumq. conſtruendum; atque ad cineres colligendos, vrnaq. condendos, ſingillatim tangit

Principio pinguem taedis, & robore ſecto.
Ingentem ſtruxere pyram;

Pinguem pyram appellat, ob ſucci plenas arbores. Taeda enim ex laricum genere eſt; ſed liquidior, ac pinguior. Ex quo flãmis, ſacrorumq. luminibus, nuptijsq. inſtituta à veteribus creditur. Intexebantur pyrae ligna, funeribus opportuna, conuenientiaq. & quae flammis facile abſumerentur: pix, taxus, ilex, cupreſſus, larix, robur: hinc *robore ſecto*. Nam ſciſſa ligna citius ignem concipiunt; flammaq. illis violentior fit.

cui frondibus atris
Intexunt latera; & ferales ante cupreſſus
Conſtituunt.

Ex modo narratis arboribus frondes quoque pyrae lateribus admouebant; praeter cupreſſos; quibus anteriorem rogi partem intexerant; vt quae ad funera ipſa, prae ceteris arboribus, peculiares haberentur. Cuius rei duplicem cauſſam ad Caput XX ſupra demonſtrauimus. Et frondes eo adhibitas quoque putarim, vt crepitantibus flammis igneus fragor excitaretur maior.

decorantq. ſuper fulgentibus armis.

In illuſtrium virorum buſtis vna comburebantur, quae illis, dum viuerent, in delicijs erant. Vt ex ipſo Virgilio, Statioq. atque alijs colligitur. Homerus in Patrocli funere equos, canes, famulosq. crematos ſcribit. Apud barbaros & ſeruos, & vxores cum ipſis cadaueribus in funere exuſtos, compertum eſt

Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis
Expediunt; corpusq. lauant frigentis, & vngunt.

Antequam flammis demortui corpus committerent, calida primum lauabant aqua. Hunc morem inde deriuatum tradunt; quod homines poſt conclamationem (quam fieri, vbi quis vita exceſſerit, demonſtratum eſt) pro mortuis habiti, in rogumq. elati, ad flammae contactum palpitarint: quibus opem ferri nullo pacto potuiſſe, dicitur. Ex quo mos ille inualuit, vt mortui omnes poſtmodum lauerentur: dein aromatibus, odoratisq. adſpergerentur vnguentis; ob intolerabilem, vt opinor, vſtrinae foetorem. *Et matutinos ſudans Criſpinus amomo, Quantum vix redolent duo funera*; Iuuenalis, ad conſperſa odoribus cadauera alludens, Satyr. IV. ait. *Arſurosq. artus vnxit*: de Remi cadauere, dixit Ouidius: ad vngendorum cadauerum morem reſpiciens.

Fit gemitus: tum membra toro defleta reponunt.

Duo hoc carmine concluduntur eiulationis, fletusq. conſuetudo; quae huiuſmodi erat; vt ſcilicet populi corona tamdiu circa rogum adſtaret; praeficae fletibus gemitu reſpondens; quam diu conſumpto corpore, & collectis cineribus, nouiſsima verba dicerentur: poſt dein fletum, deploratumq. cadauer in toro, ideſt in ipſo rogo collocandi mos. vel figura ὑστερολογία vſum Virgilium, dicatur; nam Terentius: *In ignem poſita eſt; fletur*. vel vere prius

deploratio

deploratio fiebat, quam rogo cadauer imponeretur; flammaeq. daretur. vt, *Vltima plorato ſubdita flamma rogo eſt*: apud Ouidium ſupra.

Purpureasq. ſuper veſtes, velamina nota
Conijciunt.

Veſtes luculentiores, quaſq. res cariſsimas habebant, mortuis inſternebantur. Nota enim volamina, cara appellat Seruius. vt ex rei notitia caritas deriuetur. Vel velamina nota dicamus, quibus rogum ipſum velari; obtegiq. mos eſſet: vt nunc feretra, ſandapilasq. notis, ideſt peculiaribus, & vſitatis integumentis operiri, noſtra paſsim tempeſtate cernimus.

pars ingenti ſubiere feretro

Ad rogum ipſum, feretrum plane referrem; vt comburendi cadaueris praeparatio ſit; quod, *Triſte miniſterium,* appellat. Quid enim ipſa mortuorum concrematione triſtius? quid maeſtius? quid lacrimabilius? In quam ſententiam facillime rapior: quod illico haec ſubſequuntur verba:

& ſubiectam more parentum
Auerſi tenuere facem.

Cadauer pyrae ita, vt vidimus, inſtructae, impoſitum comburebant: quam facibus incedebant, fune confectis; vnde funus, teſte Varrone, dictum. Inflammandi rogum vni ex propinquioribus, virilis ſexus, munus dabatur; qui rogo ipſi facem ardentem auerſus inferret. Auertebat autem ſe, vt argueret, inuitum id ſe officium exequi.

congeſta cremantur
Turea dona, dapes;

Et tura cum ipſo cadauere incendebant, ad taetrum odorem, opinor, auertendum; vnaq. dapes, comburebant, quibus forte mortuo parentatum erat. Huc Eunuch. Terentius reſpexiſſe videtur; dum ait: *è flamma te petere cibum poſſe arbitror.* Tu noſtrum in ipſum Terentium Commentarium hoc latius conſule.

fuſo crateres oliuo.

Superis tantum, vt Seruio placet, libabant; Inferis vero ſacrificantes, vel ipſa vaſa in ignem inijciebant. Et *crateres*, dixit, non craterem, ut olei copiam, ſuperfuſam cadaueri, oſtenderet. Quod factum opinor, vt citius cadauer comburetur. Sunt qui tradunt, quo tempore corpora igni dari fuit honor (quē ſub Antoninorum aetatem eſſe deſijſſe, legimus) ſi quando eueniſſet, vt plura cadauera ſimul vrerentur; ſolitos fuiſſe funerum miniſtros, denis virorum corporibus ſingula adiungere muliebria: ac proin citius, ac facilius arſiſſe.

Poſquam collapſi cineres, & flamma quieuit;
Relliquias vino, & bibulam lauere fauillam.
Oſſaq. lecta cado texit Chorineus aheno.

Cineribus ipſis in aceruum vnum ſimul lapſis, exinanitaq. flamma; in relliquias, fauillamq. omnem, ideſt prunam ipſam, ignitumq. cinerem vinum

 infundebant;

infundebant; vel, vt ardorem extinguerent; vel, ut interpretor, ne verrendo cineres diſsiparentur, attenuarenturq. ſed humore adſperſi in vnum facilius comprimerentur, nulloq. labore colligerentur. Poſthumia Numae lege (teſte Lib. XIV. Cap. XII. Plinio) verba haec ferebantur: VINO ROGVM NE ADSPERGITO: quod ſanxiſſe illum propter rei penuriam Plinius ait. Tria colligendorum cadauerum relliquiarum genera fuiſſe, ego met mihi perſuadeo. Vnum regum, principumq. virorum, & qui ſumptos magnos facere poterant; nobilium alterum; infimae tertium multitudinis. Regum, principumq. cineres à lignorum cineribus ſegregabant; inſuto cadauere ſacco, filis ex amianto lapide contexto; qui, quo magis ardebat, conſumebatur minus; vnde à Grecis, ἄσβεστος, ideſt inextinguibilis dicitur. Et ne vana videar loqui, ipſa Plinij verba ponam; quae ſunt Lib. XIX. Cap. I. vbi de lini generibus diſſerit: *Inuentum*, ait, *iam eſt etiam quod ignibus non abſumeretur. Viuum id vocant, ardentesq. in focis conuiuiorum ex eo vidimus mappas, ſordibus exuſtis, ſplendeſcentes igni magis, quam poſſent aquis. Regum inde funebres tunicae, corporis fauillam ab reliquo ſeparant cinere. Naſcitur in deſertis, aduſtisq. Sole Indiae, vbi non cadunt imbres, inter diras Serpentes: aſſueſcitq. viuere ardendo, rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem*. & ſubdit: *cum inuentum eſt, aequat pretia margaritarum. Vocatus autem à Graecis Asbeſtinum, ex argumento naturae*. Huiuſmodi lapis ad manus meas deuenit, ex India delatus; coloris ferrei, qualem idem Plinius Lib. XXXVII. Cap. X. in Arcadiae montibus naſci, affirmat. Qui, cum magni eſſet pretij; non omnibus eo vti, licebat. Regibus vero ipſis inferiorum hominum, atque nobilium cadauera comburi tantiſper (credo) permittebant, donec caro omnis abſumpta videretur; oſsibus adhuc ipſis integris, vel ſemiuſtis. Quae facillime, vino ſopito, atque extincto igne; collecta in vrnam, vel aeneam, vel fictilem; ollamue funerum praefectus referebat. quam ſepulchro vna cum ceteris relliquijs, ideſt cum ipſis cineribus tam lignorum, quam cadauerum, rerumq. ſimul combuſtarum, extructo condebant; vt reliqua Virgilij verba indicare videntur. Quibus, poſt quam Chorineus Miſeni oſſa lecta aheno cado, quem pro aenea vrna accipio, contexerat; Aeneam ſepulchrum ingenti mole impoſuiſſe, dilucide liquet. Turbae vero, & infimae plebis cadauera non ijſdem ritibus, ac caerimonijs combuſta putarim: quae tentiſper arſiſſe arbitror, donec ignis ſingula confeciſſet. Miſtimq. cicineres, & carbones, oſſaq. igni conſumpta; interdumq. ſemiuſta colligerent, atque in ipſis conditorijs occluderent. Vidi ipſe ſaepiſsime Romae, & alibi cum oſsium fruſtulis, carbonibusq. ſimul, modo in fictilibus, modo lapideis ſolijs, ſepulchriſq. immiſtos cineres, à foſſoribus repertos. Ex quo confuſe omnia ſimul miſceri, condiq. ſolita à plebe in monumentis videntur. Sed labar profecto longius niſi me retineam, harum rerum dulcidine tractus; qua non modo hunc diem, quẽ laboris mihi ter-

mihi terminum reſtrictius praefinio; ſed menſem plane integrum conſumerem, ſi quidquid in huiuſmodi ſenſum concluſa animo, menteq. habeo; coner exponere. Admoneam tamen lectorem, harumq. rerũ ſtudioſos pauca paucis; antequam finiam. Oculos, qui homini mortuo ſtatim occludi ſolebant, rogo impoſito aperiri: eidem q. antequam ad pyram duceretur, dignitum conſcindi ſolere; cui digito, relliquo corpore peruſto, parentabatur. Admoneam quoque, fulmine necatos haud comburri, ſed humari, fas fuiſſe. Ceterum nec illud, tum ex noſtra, tum ex multorum obſeruatione, ſcitu dignum: omittam; lucernas, lycnoſq. perpetuo ardentes, in conditorijs, ſepulchrisq. iuxſta cinerum ollas, vrnaſq. ac mortuorum oſſa collocari; oleo in extinguibili, dum aerem vitet. Quod in animae immortalitatis ſignum (quam ignea repraeſentari ſpecie nos alibi tetigimus) factum autumo. Lucernas huiuſmodi plurimas, cum aeneas, tum fictiles inſpiciendi mihi copia fuit. Ardentes nunquam vidi; ſed cum ijs, qui viderant, ſum ſaepe locutus. legiq. ſcriptores, qui id affirmant, multos. Petrus Appianus in ſuo, de antiquis inſcriptionibus libro, refert; Pataüij vrnam fictilem, vetuſtiſsimam repertam, intra quam erat altera vrnula, quae lucernam adhuc ardentem continebat, inter duas ampullas; quarum altera ex auro, altera puriſsimo erat argento; liquore quodam vtraque referta. Lucernas ipſas, vt plurimum eorum nomine, quorum cinis, oſſaue condita ſunt, inſcriptas inſpexi. Et, vt omittam quamplurimas; vnam fictilem aſſerram, à Caeſijs forte non alienam; nam in ima parte, fundoq. ipſo hae litterae inciſae ſunt: L. CAESAE. Eam in admirabili Gazophylacio nuper reperi Vlyſsis Aldrouandi, in quo, veluti in aliquo Microcoſmo ſpectantur omnia, tum medici ipſi, tum rebus alijs vſui, atque opportuna. Sunt ibi lapides, ſaxaq. communi nomine vocitata; gemmae; marmorum genera quamplurima: ſucci concreti; quos macros appellant, pinguesq. & metalla quae aut alia metalla à ſua ſpecie diuerſa; aut alias res admiſtas, ſeu adnatas continent. Sunt plantarum, ſunt herbarum genera, ſpecieſq. innumerae: arboresq. quas frutices, quaſq. ſuffrutices nominant. Quae vel exicctata, parieti affixa, vel diligentiſsime multis uoluminibus agglutinata, vel coloribus ad viuum expreſſa videntur. Taceo animalium bipedum, quadrupedum, multipedumq. & reptilium genera plurima; partim laqueari ſuſpenſa, muroq. admota; partim, ad viuam imaginem, immenſis itidem in libris depicta. Ad haec adde monſtra non pauca; aueſq. & feras beſtias; tum quas viuiperas, quasq ouiperas, vermiperasve; tum quas amphibias, ſeu naturae ancipitis; ſanguineas, exanguesq. nominant: itemq. cruſtacea, teſtacea; atque zoophita, quae plantanimalia nuncupantur: ideſt quae inter plantas, atque animalia naturam ſortiuntur. Verum ſingula velle genera, quibus Aldrouandi rerum naturalium πανδοχεῖον exornatum conſpicitur, tangere huius non eſt anguſtiae loci, neque temporis. Exprimam illud eo ipſo diſticho, quod Iulius Signius ex tempore, vt aſſolet, nunc mihi effatur.

Omnia,

Omnia, quae tellus, aequor, complectitur aer,
Hoc paruus paruo Mundus in orbe tenet.

Hunc virum, φυσιοπανσκόπον πανουργώτατον, appellare ſoleo. Nempe ſolertiſsimus omnium Naturae rerum perſcrutator eſt. Qui, praeterquam quod volumina de rebus ipſis naturalibus plurima, quae penes ipſum auctorem manu ſcripta inſpexi, variarum linguarum ſynonimis expreſſa, elucubrauit; diuerſos item in Ariſtotilem ipſum commentarios, variaq. opera, quae ſumma diligentia, ac ſtylo conſcripſit; quae, ſi typis excudantur, maximam ſunt allatura ſtudioſis omnibus vtilitatem; compoſuit duodecim volumina Theſauri bibliothecarum, quae ingentem cuiuſlibet materiae, argumentorumq. omnium ſyluam praebet. Praeterea, cum, qui ad hanc vſque diem de re herbacea diſſeruere; duomillia, & quingenta herbarum nomina vix recenſuerint; is ſeptem, & amplius millia obſeruauit. Denique de Vlyſſe ipſo Aldrouando ea libenter profero; quod de Varrone Terentianus elegantiſsime perſcripſit: Eſſe eum virum vndequaq. doctiſsimum; qui tam multa legit, vt aliquid ei ſcribere vacaſſe, miremur; tam multa ſcripſit, quam multa vix quemquam legere potuiſſe, credamus. Nihil de ipſo Aldrouandi ex promptae memoriae theſauro narrem: ex quo, nulla neque rerum naturalium tanta, neq. tam improuiſa, neque tam noua quaeſtio proponi poteſt, de qua non homines ſperent, eum eſſe ex tempore reſponſurum. Id cum ipſe creberrime expertus ſum; tum nouiſsime de re nata ſermocinantem audiui, apud eximia ſcientia, praeſtantiq. virtutum laude virum, PETRVM Doninum, Volſchium; Plocenſium Epiſcopum, Sereniſs. Regis Poloniae nomine (apud quem maioris Cancellarij munus obit) Oratorem ad GREGORIVM PONT. MAX. agentem. Qui multis ab hinc diebus Bononiae, ex itinere conſiſtens, nullum fere diem ſine doctorum hominum conſuetudine praeterit. Sed, ſicuti multa, eaq. praeclara de Caeſiorum tractatione demere, ac reſecare, litori appulſus, adſtringor; ita, quae de duorum horum procerum ornamentis, quae mihi ſe ſe, immenſo decurſo nunc pelago, exhibent; detrahere cogor. Nam verendum eſt mihi, ne dum longiſsimae, arduaeq. nauigationis portum teneo; ipſo remorum impetu, pulſuq. retardato, aliqua ventorum vi, quae vel ſaepiſsime in ipſo portu exoritur, Nauis retro acta; à terra, quam iam iam manibus arripio; in altum iterum prouehatur. Lubet igitur tantorum virorum virtutum fulgore opportune, quaſi Caſtoris, & Pollucis iubare exorto; obuertere pelago proram; vncoq. naui impacto, aliquando tandem exilire.

Laus DEO Immortali omnis eſto, honor, & gloria.

Iulius Iacobonius Lectori.

HAVD, tibi credo, erit difficile perſuaderi, amice Lector, quanta à nobis feſtinatione hoc quidquid ad Fonteij Commentarios DE PRISCA CAESIORVM GENTE appendimus, elucubratum, excuſumq. ſit; dum errata quamplurima infra digeſta aduertis. Quae ſane ad pauca reuoces; & in quibus ſummopere vt nobis ignoſcatur, exiſtimes; ſi aequo potius animo, certoq. ac vero ſenſu, quam maleuolentia, ac liuore dijudices. Illud fateor, ſancteq. adiuro; niſi ille ipſe, cui ſtudium, mentemq. meam, me denique ipſum obſtrictum, compeditumq. habeo, omnino imperaſſet; typis hoc commiſiſſe me nunquam. tametſi homines non indocti affirmant, noſtris hiſce laboribus non paucis nos rerum antiquarum ſtudioſis, aliarumq. diſciplinarum cognitioni deditis profuturos. Clam me enim non eſt, multo plures aliena qui ſcripta ſuperciliose intueantur, atrociterq. exagitent; quam qui benigne legant, clementerq. ſiquid erratum eſt, excuſent, reperiri. At in iſtos ſatis ſuperq. dixiſſe in operis contextu videmur. Itaque, Lector, te etiam atque etiam oro, obteſtorq. vt, niſi toto ipſo opere perſpecto, nihil de tui animi ſententia contra nos ſtatuas.

Errata, quae in ipſa properatione deprehendimus, haec plane ſunt.

2	vlterius progrediar	longius progrediar
3	Higidio teſte	Nigidio teſte
6	Focus Dij Penates	Focus, Dij Penates
9	Vigilius	Virgilius
11	mulios exercitus	multos exercitus
15	videri abijs	videri ab ijs
ibid.	FVLGVRI	FVLG.
ibid.	apud feſtum	apud Feſtum
16	in vrbem aducta	in vrbem adducta
17	ſumeba tur	ſumebatur
18	citharedos	citharoedos
ibid.	geſtanscoronam	geſtans coronam
19	apud Aeditum	apud Aedituum
20	coniectura adductor	coniectura adducor
ibid.	omnia ſupra	omnia ſupra
22	Liuianae Epitome	Liuianae Epitomae
ibid.	Aemiliae iudex	Flaminiae Iudex
23	à Pio Quinto	à Pio Quincto
26	Lindij	Lidij
27	contingere. philoſophis placet,	contingere, philoſophis placet,
ibid.	fuiſſe conſciem	fuiſſe conſciam
ibid.	oblctari	oblectari
28	crudelcatem	crudelitatem
ibid.	a libi	alibi
29	fruticţiferae	fructiferae
30	cauſam	cauſſam
31	Orcholmeni	Orchomeni
34	vt veritatis	vt veritas.
ibid.	ad ſit	adſit
36	ſaſſoſam	ſaxoſam
43	mirfice	mirifice
ibid.	iam onere	onere
45	duitiſsime	diutiſsime
ibid.	preſtare	praeſtare
46	Panuinuim	Panuinium
51	duplicemeſſe	duplicem eſſe
ibid.	Hieronimus	Hieronymus
52	ſtudi oſiſsimum	ſtudioſiſsimum
54	Cicero ad Septam	Cicero ad Leptam
56	ueruos eſſe	neruos eſſe
ibid.	quocunque nomino	quocunque nomine
ibid.	ne nonuum	ne nouum
57	praeteſtati	praetextati
ibid.	praeteſta	praetexta
59	PROTOLIAT	PROTOLLAT
60	Panuinuim	Panuinium
61	caeremoniae	caerimoniae

65	Deosue placere	Deosue placare
65	conficiabant	conficiebant
70	adhortati videtur	adortari videtur
ibid.	amote	amore
72	facrificabatur	ſacrificabatur
ibid.	atttributa	attributa
76	ſolem tenebras	Solem tenebras
77	peragrantur	peragrant
82	Quinctilij Cordi	Manilij Cordi
85	demouſtramus	demonſtramus
86	concinet	continet
ibid.	commemore	commemorare
88	vir dictiſſimus	vir doctiſsimus
92	inſanitur	inſanit
ibid.	inuenerem	in Venerem
ibid.	huc congere	huc congerere
93	pertulantiae	petulantiae
ibid.	*humarimi*	*humanarum*
ibid.	canum	camum
95	inuinea	in vinea
96	artificium	artiſicum
ibid.	praecibus	precibus
ibid.	ſaepiſsimae	ſaepiſsime
99	Fonterij	Fonteij
101	paucis exempla	pauca exempla
103	ad inuentum	adinuentum
109	aperieundum	aperiendum
ibid.	vertetur	verteretur
ibid.	vtriuſq. enim eorū folia	vtriuſq. enim folia
110	formati	firmati
112	tres Canes Equos	tres Canes Equum
114	Appennicis	Appendicis
115	paullo euoluerit; quanta is ex Platone	paullo euoluerit; non plane nouit, quanta is ex Platone
116	*an qui homines*	*an quid homines*
117	ſaepiſsimae	ſaepiſsime
118	vcerrimi	acerrimi
ibid.	ſaepiſsimae	ſaepiſsime
119	apud Panium	apud Panuinium
120	po tuit	potuit
ibid.	à Mazzochio	à Mazochio
121	ADITABAT	ADIBAT
122	mainentes	manentes
ibid.	Latinae	Latine
123	*damanauerat*	*damnauerat*
ibid.	capidibus	capitibus
125	Q. Ceſij	Q. Caeſij
ibid.	Andrae	Andreae
ibid.	SACROFACO	SARCOPHAGO
ibid.	imprecemur	comprecemur
126	duiagari	diuagari
127	HVMERVM (runtur.	HVMERVM
128	funere, apud eundē profe	funere, proferuntur.
ibid.	ignis admoneretur	ignis admoueretur.
ibid.	praecandi	precandi.
129	demortui fratris	demorruo fratri
ibid.	*per aequora victus*	*per aequora vectus*
ibid.	*de more parentum*	*quae more parentum* legit Muretus.
ibid.	*in perpetum*	*in perpetuum*
ibid.	& in calce fraterno multum manantia fletu	& in calce, *fraterno multum manantia fletu*.
ibid.	in aliquo	in quoquam
ibid.	putet aliquis	putet quiſquam
ibid.	vim forte obtinuiſſe	vim interdum obtinuiſſe
130	ocij	otij
ibid.	HAVE DIAE	HAVE DIE
ibid.	APOLLONIA	APOLONIA
ibid.	VOCITABATVR	VOCITABAR
ibid.	ANNOS POST	ANNOS ME POST
ibid.	VENERVNT	VETVERVNT
131	INEST	INTEST
ibid.	CONSITA	CONDITA
ibid.	OFFIICIS	OFFICIIS
ibid.	SVM QVAE DVLCIS	SVM DVLCIS
ibid.	ANCHIOLVS	ANCHIALVS
ibid.	HAEC	HAC
ibid.	CONSITA	CONDITA
ibid.	Quis non poſtremis	Quis ex poſtremis
132	ERVDITA	ERODITA

ibid.	PERLEGE	PELLEGE
ibid.	PARENTES	PARENTIS
ibid.	AETNI	AEVI
ibid.	ERVDITA	ERODITA
ibid.	SCENA	SCAENA
ibid.	PERFRVERE	PERFRVERERE
ibid.	TERRA	TERRAM
133	HVC TIBI	NVNC TIBI
ibid.	faſtidiū facere pertimerē	faſtidium lectorū pertimeſcerē
ibid.	proſequamur	pergamus
	ibidem transferret	*transferrent*
ibid.	*ara petita, aqua*	*ara, petita aqua*
ibid.	*vllas illis habente*	*vllas ignis habente*
ibid.	*qua potata*	*qua pota,*
ibid.	*ſomnijs*	*ſomnis*
ibid.	*arani empturum*	*aram empturus*
ibid.	*perueniſſet,*	*perueniſſent,*
ibid.	quod ibi Tiberis tererec,	quot ibi Tiberis tereret,
ibid.	velutalij	vel vt alij
ibid.	Haud quidem	Haud equidem
ibid.	Caronti	Charonti
ibid.	animabus	animis
ibid.	ex exijs	ex ijs
ibid.	*Quatuor*	*Quattuor*
ibid.	*immergit*	*inuergit*
135	*ſuponunt*	*ſupponunt*
ibid.	maximae	maxime
ibid.	*quatuor*	*quattuor*
ibid.	Superis conueniat	Superis conueniat.
ibid.	in ignem iacebant.	in ignem iaciebant,
ibid.	Hecatis	Hecates
ibid.	*Sterilem tibi*	*Sterilemq. tibi*
ibid.	inſexto	in Sexto
ibid.	Exoluit	Exſoluit
ibid.	Symmacum	Symmachum
ibid.	*tegis*	*regis:*
136	dum inquit;	quod ait,
ibid.	victis	vittis
ibid.	igni conijciebant,	in ignem conijciebant,
ibid.	ſentio me hac	ſentio me in hac
ibid.	exibebant.	exhibebant.
ibid.	expluratum	exploratum
ibid.	exigue	exiguae
338	apide	lapide
142	pollux	Pollux
143	edoctas	edoctae
ibid.	Comicis	Comoedis
144	ex Ianuario liberum	ex Ianuario liberos
145	Panuium	Panuinium
147	mandemus. Alterutrum	mandemus; Graeca libens omit
148	DECORAM	DECOREM (timus
149	codibus	codicibus
151	VMOR	HVMOR
152	Antigenitis	Antignenitis
ibid.	PVDICO	PVDICA
ibid.	HIC EROS SEMPER	HIC ERO SEMPER
154	SEV VESTIS	SIVE SITIS
157	Neptunu	Neptuno
ibid.	ſuiit	ſunt
158	hniuſmodi	huiuſmodi
159	duina	diuina
162	habuuiſſe	habuiſſe
ibid.	diijdicem	dijudicem
163	Alciati pacece dictum	Alciati pace dictum
ibid.	ſeu ſeu malluuium	ſeu malluuium
ibid.	vel actoritate	vel auctoritate
164	aduxeritq.	eduxeritq.
ibid.	in rerū antiquarū ſtudijs	in rerum antiquarum ſtudia
166	COMPIETAM	COMPLETAM
168	Gemelle	Gemellae
ibid.	SVPREMVM	SVPPREMVM
170	Materis. aiunt	Materis aiunt
ibid.	diſponebatur	diſponebantur.
171	*vxeris*	*vxoris*
ibid.	in fit	infit
172	comiteraur	comitatur
ibid.	Curales	Curules
ibid.	imaiginibus	imaginibus
175	effigiendarum	effingendarum
ibid.	Ezachielis	Ezechielis

ibid. Zacha-

ibid.	Zacharia	Zacheria
ibid.	nonmen do	nomen do
176	apperet	apparet
178	fortaſſe	fortaſſe
181	le legitur	legitur
ibid.	cer-cernebantur	cernebantur
182	Circeruin	Circeum
ibid.	Mauium	Manium
184	Caleri	Celeri
185	percuſſus	percuſus
188	Coſſutium Meridianum	Coſſutium Maridianum
189	L. Caeſijs	L. Caeſij
190	Vulcan	Vulcano
ibid.	pecuniae praeſtitem	pecuniae praeſidem
ibid.	paleus laureatus	pileus laureatus
191	video. ſed	video: ſed
192	vel flagris queo	nec flagris queo
193	curteis perditum	cur te is perditum
194	triſulculcum	triſulcum
ibid.	ſub primi	ſubprimi
197	Atimeti Caeſiij	Atimeti Caeſij
198	Aulul	Aulul.
200	Opirergino	Opitergino
ibid.	couſpicitur	conſpicitur
202	filium	filum
ibid.	CAMPEGGII	ÇAMPEGII
ibid.	*collacant*	*collocant*
ibid.	*vere inſpiciens*	*vere inſipiens*
203	*conſolendum eſt,*	*conſulendum eſt,*
ibid.	*o Herorum*	*ô Heroum*
ibid.	*Giorgiae*	*Gorgiae*
ibid.	*diſcriplinis*	*diſciplinis*
ibid.	*ſamper*	*ſemper*
204	tractationũ moram vllũ	tractationi moram vllam
ibid.	*diſſetos*	*diſertos*
ibid.	dupliciq. ſexus	dupliciq' ſexu
ibid.	ſimbolum	ſymbolum
205	demones	doemones
206	Varone	Varrone
ibid.	inſra	infra
ibid.	praateribo	praeteribo
207	CAESIOO	CAESIO
208	Grace	Graece
209	veſus	viſus
210	deuiſione	diuiſione
ibid.	formolam	formulam
211	Coleres	Celeres
ibid.	ad ſtipulatur	adſtipulatur
ibid.	*inuenturis*	*iuuentutis*
212	creueit	creuerit
ibid.	pognatus	prognatus
ibid.	*mellia*	*millia*
213	efficeret	officeret
214	SEX. F.	SEX. L.
ibid.	Clauudius	Claudins
217	iuuentu	inuentu
218	recenſiores	recentiores
219	interdum	interdum
220	attionem	actionem
ibid.	philoſophorom	philoſophorum
223	oſtendebatur	oſtendatur
225	eapite	capite
ibid.	nouerm	nouerim
227	affuſiſsime	effuſiſsime
230	libinis	libidinis
ibid.	στροῦβοι	στροῦθοι
331	famamq.	famemq.
ibid.	omni puto	omnino puto
ibid.	eurum labore	eorum labore
ibid.	referi gratia	referri gratia
232	in matrem pietatem	in matrem pietatis
234	M. Tuli	M. Tullij
ibid.	ſoronis	ſororis
ibid.	Graegorum	Graecorum
ibid.	IVVENNTII	IVVENTII
235	Iunentium	Iuuentium
ibid.	Puſtumiam	Poſtumiam
ibid.	deſeripta	deſcripta
238	Tenijs	Taenijs
239	diſſernimus	diſſeruimus
ibid.	aſſere	aſſerere
240	prater	praeter
242	Indigitem	Indigetem
ibid.	cremeri	cremari
ibid.	Scyllam Dictatorem	Syllam Dictatorem
ibid.	Lactuoſam	Luctuoſam
ibid.	*funerales ante cupreſſos*	*ferales ante cupreſſos*
243	amaritodinem	amaritudinem
246	in immenſam	in immenſum
ibid.	vt dixemus	vt diximus
247	tranfundi	transfundi
ibid.	*aſtineto*	*abſtineto*
ibid.	Pytbagora	Pythagora
ibid.	veſitus	viſitur
248	quas deſerto	quae deſerto
261	SOSTATO	SOSTRATO
262	Ingenij Caeſij	Ingenui Caeſij
ibid.	denegare	denegaret
268	*Fabrititio*	*Fabritio*
269	*conſetor*	*conſector*
	delinaebant	*delineabant*
272	*vectoribus collegij*	*vectoribus eiuſdem collegij*
273	MAGISTER.	MARGAR.
277	Quinquennales Dendrophororum	Quinquẽnales corporum Dendrophororum.
289	Auguſtae ipſorum dicatum	Auguſtae à Quinquennalibus ipſis dicatum
292	geſtaſtione	geſtatione
291	Hicateſio illud	Hicateſio ſtatuiſſe illud
296	Albinij Caeſij	Albini Caeſij
300	Flamines ij proprie dicerentur	Flamen is proprie diceretur
302	omittituntur	omittuntur
ibid.	Familiae Sabinae Caeſiae	Familiam Sabinam Caeſiam
305	Libidinarij	Libitinarij
306	tempus legendi	tempus lugendi
ibid.	Teueri	Teucri
307	eſtenduntur	oſtenduntur
308	*ſeſto*	*ſecto*
310	dulcidine	dulcedine
311	dignitum	digitum
ibid.	medici ipſi	medicis ipſis
ibid.	arboreſq. quas frutices	arboreſq. & quas frutices
ibid.	exicctata	exiccata

Quaedam alia, quae ipſa quoque celeritate praetermiſſa ſunt.

54 Poſt illa verba: quin Decuriones vel nobiliſsimi ciuitatum exiſterent. addenda ſunt haec: In hiſtoria Euangelica paſsionis Dominicae, à D. Luca perſcripta, haec in fine verba leguntur: *Et ecce vir, nomine Ioſeph, Decurio; qui erat vir bonus, & iuſtus. Hic non conſenſerat conſilio, & actibus eorum.* Ex quo Decurionatum & Magiſtratum fuiſſe, & ſententiam in hominum necem dixiſſe, plane liquet.

63 Poſt verba illa: priuatim fieri ſolebant. adijciantur haec: De votis perſoluendis Cicero de Legibus ſecundo; & Plutarchus in Lacon. Apophtegm. atque in eorum Inſtitut. & de Ira cohibenda, videantur.

74 Poſt illa verba: conati magnopere ſunt: ſcribantur verba haec. De Siluano ipſo legatur Paullus Manutius in libello Varior. auctor. de limitibus; & in additament. ad Calep.

178 Poſt illa verba: veteres putauerunt; addatur: Plutarchus in Alexandri vitae prooemio ſcribit: Pictores ex facie, & vultu, ex quibus elucent mores, imaginem deſumere, nec de ceteris membris elaborare.

195 Poſt illa verba: obſcuratur, agnoſco; adijciatur: & hoſtiles Lares appellat Alexander ab Alexandro.

245 Poſt illa verba: planeq. obliuioſos, adſcribe. Nam apud Iuuenalem, vuuam pro vino poſitam legimus.

Bibit calcatas bellis ſocialibus vuas.

Ex Benacij ode, Errata.

Hunc	*Nunc*
Theicij	*Threicij*
& penetrabilibus	*& penetralibus*

Ex eiuſdem Epigrammate.

Iaclyta	*Inclyta*

Ex Pagnonij verſibus, Errata: Sic corrigito.

Tulli quae	*Tulli qui*
Imbibire	*Imbibere*
Vetus loquium	*vetus eloquium*
Apparent nexa,	*apparent nexu.*

Series cartarum tam in Fonteij Commentarijs, quam in Iacobonij Appendice.

In Fonteij Commentarijs.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
AA BB CC DD EE FF GG

Omnes ſunt Duerniones, praeter † & G G qui ſunt terniones.

In Iacobonij Appendice.

†† *· ** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr.

Omnes ſunt Duerniones, praeter † † qui eſt Ternio, & R r, qui vnio.

FINIS.

BONONIAE, APVD IO. ROSSIVM. MDLXXXIII.

112

SPECIAL 87-B
FOLIO 12075

LIBRARY